

Ioan Marin MĂLINAȘ

PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, vol. II / 1

**Biserica Catholică Ortodoxă
și patriarhii acesteia
până în secolul al VIII-lea**

**Între moștenirea Chalcedonului și încercarea de codificare
a dreptului canonic prin Sinodul quinisext 691-692**

**Η Καθολική Ορθόδοξη Εκκλησία και οι Πατριάρχες αυτής
μέχρι και τον 8^ο αιώνα**

**Μεταξύ της κληρονομίας της εν Χαλκηδόνι Οικουμενικής
Συνόδου (451) και της προσπάθειας συντάξεως του Κανονικού
Δικαίου από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο 691-692**

**Pentarhia actuală, Fanar, 20.10.2008:
Constantinopol Noua Romă,
Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Moscova**

IOAN MARIN MĂLINAȘ
PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, Vol. II/1

Ilustrații:

Coperta I:

- 1. Mitră cu motivul Învierii Domnului, aparținând Episcopului Partenie Clinceni al Dunării de Jos (1886-1902), apoi Mitropolit al Moldovei †1910*
- 2. Pentarhia actuală, Fanar, 20.10.2008 : Constantinopol Noua Romă, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Moscova*

Coperta IV:

- 1. Ierusalim, Grădina Ghețimani, cu arbori – adică rădăcini – de măslini*
- 2. Ierusalim – Biserica Anastasis – Biserica Sfântului Mormânt, Lumina Sfântă din Noaptea Învierii, care arde, dar nu te frige!*

IOAN MARIN MĂLINAȘ

PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, vol. II/1

Biserica Catholică Ortodoxă și patriarhii acesteia până în secolul al VIII-lea
Între moștenirea Chalcedonului și încercarea de codificare a dreptului canonic
prin Sinodul quinisext 691-692

Η Καθολική Ορθόδοξη Εκκλησία και οι Πατριάρχες αυτής μέχρι και τον 8^ο αιώνα
Μεταξύ της κληρονομίας της εν Χαλκηδόνι Οικουμενικής Συνόδου (451) και της προσπάθειας
συντάξεως του Κανονικού Δικαίου από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο 691-692

Părintele nostru Abraham,

Sfânta Treime, Filoxenia, mozaic în biserica San Vitale, Ravenna, sec. VI

(Abraham, Sarah, cei trei îngeri la stejarul din Mamvri, jertfa lui Abraham, Ieremia, Moise).

Peștera Machpela, lângă Hebron, adăpostește mormintele patriarhilor: Abraham, Isac, Sarah, Rebecca iar, potrivit legendei, chiar și pe cele ale strămoșilor noștri Adam și Eva. Pentru cele trei religii abrahamitice:

Iudaism, Creștinism și Islam, persoana și mormântul lui Abraham au o însemnătate deosebită,

el fiind și părintele semiților: evrei și arabi. Nu departe de peștera Machpela, la aproximativ patru km,

în direcția Ierusalim, se află și locul cu „Stejarul din (nu al lui, n.n.) Mamvri”, loc identificat sau confundat

cu orașul Hebron, vezi Facere 23,19, unde s-a stabilit Abraham (Facere 13,18) și unde a avut loc

„Filoxenia lui Abraham și a Sarei” (Facere 18,1), adică i s-a arătat Dumnezeu în chipul celor trei îngeri.

Hebron – Chiriāt/Arba - Al Chalil – Prietenul (Iosua 15, 54), moscheea actuală este construită

deasupra peșterii Machpela, cu mormântul lui Abraham – Haram al Chalil (Facere 23,17). Inițial, pe acest loc,

Justinian I cel Mare a construit o biserică, distrusă ulterior de sasanizi.

Din anul 638, orașul se află în stăpânirea musulmanilor.

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Constantin Mălinaș

Conf. univ. dr. Paul Brusanowski

ISBN general 978-973-595-701-8

ISBN 978-973-595-697-4

© 2014 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr.51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

IOAN MARIN MĂLINAȘ

PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, vol. II/1

**Biserica Catholică Ortodoxă și patriarhii acesteia
până în secolul al VIII-lea**

**Între moștenirea Chalcedonului și încercarea de codificare
a dreptului canonic prin Sinodul quinisexat 691-692**

**Η Καθολική Ορθόδοξη Εκκλησία και οι Πατριάρχες αυτής
μέχρι και τον 8^ο αιώνα**

**Μεταξύ της κληρονομίας της εν Χαλκηδόνι Οικουμενικής Συνόδου (451)
και της προσπάθειας συντάξεως του Κανονικού Δικαίου από την Πενθέκτη
Οικουμενική Σύνοδο 691-692**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2014

Aflându-ne la al treilea volum editat de Presa Universitară Clujeană, autorul dorește să mulțumească în mod deosebit Doamnei Director Codruța Săcelean pentru colaborarea și ajutorul acordat, prin lecturarea și corectarea textelor, tehnoredactarea și punerea în pagină a acestora și, în general, pentru stilul elevat, elegant și de activitate de care a dat dovadă în întregul complex de desfășurare a colaborării mele cu Editura. Aceleași gânduri de mulțumire și recunoștință doresc să exprim și față de Doamna János Andrea, de la aceeași editură, din Municipiul Cluj-Napoca.

Ioan Marin Mălinaș

Editarea acestei lucrări a fost posibilă și grație ajutorului financiar primit din partea: Doamnei Margareta Klomm, Viena; Doamnei Herta Schmit, Schöngrabern 180; Domnului Dr. Luzian Paula Windpassing-Schöngrabern; fraților Mohammad ben Ali Mahmoud Bnayan, Viena – Nabeel ben Ali Mahmoud Bonian, Danemarca – Layth ben Ali Mahmoud Bonyan, Irbid, Iordania; Doamnei Silvia Taudien, Viena, Familiei Dr. Phil. Ilse și Oberst. Gottfried TILLMANN, Obergrabern-Mittergrabern; cărora doresc să le mulțumesc și pe această cale.

Die Veröffentlichung dieses Werkes war möglich auch durch die finanzielle Unterstützung von Frau Margareta Klomm, Wien; Frau Herta Schmit, Schöngrabern, 180; Herrn Dr. Luzian Paula, Windpassing-Schöngrabern; die Gebrüder Herrn Mohammad ben Ali Mahmoud Bnayan, Wien – Nabeel ben Ali Mahmoud Bonian, Dänemark - Layth ben Ali Mahmoud Bonyan, Irbid, Jordanien; Frau Silvia Taudien, Wien, Fam Dr. Phil. Ilse und Oberst. Gottfried TILLMANN, Obergrabern-Mittergrabern; wofür ich ihnen auch auf diesem Wege, den Ausdruck meines Dankes aussprechen möchte.

Ioan Marin Mălinaș

Ἰησοῦς Χριστός - monogram

Iconostasul Catedralei Patriarhale Sf. Gheorghe – din 1600 – a Constantinopolului Noua Romă

Stema imperială a Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol Noua Romă

IOAN MARIN MĂLINAȘ

PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ

Vol. II / 1

Biserica Catholică Ortodoxă și patriarhii
acesteia până în secolul al VIII-lea

Între moștenirea Chalcedonului și încercarea de codificare
a dreptului canonic prin Sinodul quinisext 691-692

Η Καθολική Ορθόδοξη Εκκλησία και οι
Πατριάρχες αυτής μέχρι και τον 8^ο αιώνα

Μεταξύ της κληρονομίας της εν Χαλκηδόνι Οικουμενικής
Συνόδου (451) και της προσπάθειας συντάξεως του Κανονικού
Δικαίου από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο 691-692

Ἰησοῦς Χριστός

*Chipul cel nefăcut de mână omenească al Mântuitorului Iisus Hristos de pe Sindon
sau Sfântul Giulgiu de la Torino (reconstituire)*

Η Αυτού Θειοτάτη Παναγιότης ο Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος ο Α' είναι ο 270ός Προκαθήμενος του Θρόνου του Αποστόλου Ανδρέα, πρώτος μεταξύ ίσων (primus inter pares) μεταξύ των Προκαθημένων των Ορθοδόξων Εκκλησιών.

Bartholomaeus I.

*Archiepiscopus Constantinopolitanus, Novae Romae et Patriarcha Oecumenicus Ecclesiae Orthodoxae –
Tronul Ecumenic al Constantinopolului – Cathedra –
datând din epoca imperială bizantină, adică înainte de anul 1453.*

*Sanctitatea Sa Bartolomeu I Arhiepiscopul Constantinopolului Noua Romă și Patriarh Ecumenic,
al 270-lea urmaș al Sf. Apostol Andrei cel Întâi chemat:
Catedrala Patriarhală Sf. Gheorghe din Constantinopol.*

Welcome of Ecumenical Patriarch Bartholomew I. in Bucharest by Patriarch Teoctist of Romania. The Patriarch of Romania stressed: "All the places that the Ecumenical Patriarch visits in the world are his home. This is the great geographical area of his Archpastoral and of his witness before God and humans. Always feel the Patriarchate of Romania as your home" (15 October 2004)

*Pentarhia actuală, Fanar, 20. 10. 2008:
Constantinopol Noua Romă, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Moscova*

Prefață

Manualul de Istorie Bisericească Universală cunoaște pentru primul mileniu creștin trei mari părți, capitole sau epoci:¹

1. Biserica în primele trei secole, 1-325;
2. Epoca sinoadelor ecumenice, 325-787;
3. Biserica în secolele VIII-XI, 787-1054.

Istoria Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului, din primul mileniu creștin, cuprinde două părți sau etape:

prima fază, I (381)-843, cu perioada celor șapte Sinoade Ecumenice 325-787 și Pentarhia; a doua fază, 843-1204.

Așadar, sinoadele ecumenice domină atât perioada a doua din istoria bisericească universală (325-787), cât și faza întâia din istoria Patriarhiei Ecumenice (1-843).

Problema sinoadelor ecumenice o vom analiza ca temă aparte, în conformitate cu datele din regestele imperiale și patriarhale de la Constantinopol, îndepărtându-ne astfel de metoda didactică a lucrărilor anterioare, conformă programei analitice de învățământ de la Facultățile de Teologie.

Lucrarea de față se încadrează în primele două părți din istoria bisericească universală (1-325 și 325-787) și în prima fază din istoria Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului (1-843), prezentând lista patriarhilor, precum și situația Bisericii de pe cuprinsul Patriarhiilor Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului și a Catolicozatului Asirian (numit în mod impropriu „nestorian”, de la Seleucia-Ktesiphon, adică Biserica Persiei), până la sfârșitul secolului al VII-lea.

Creștinul care dorește să cunoască – ὀρθοδοξία – Ortodoxia, adică sinteza mărturisirilor de credință „*expositio fidei*”, precum și a anatematismelor și a epistolelor dogmatice, ale celor șapte Sinoade Ecumenice, 325-787, cu toate deciziile privitoare la articolele de credință, condamnarea ereziilor și a ereziarhilor, nu trebuie decât să deschidă Arhieraticonul, la rânduiala *Cercării și desemnării candidatului – ipopsifiului – la treapta arhieriei*, pe care nou-alesul episcop le copiază cu mâna proprie, le semnează, le pune în Evangheliar și le citește în mod solemn, în momentul respectiv, în fața celor trei arhieriei hirotonisitori, a soborului de arhieriei prezenți, a preoților și a diaconilor, a autorităților civile și a întregului popor dreptcredincios, care este de față. Aceste mărturisiri de credință, citite de ipopsifiu, în timpul Utreniei, din ziua hirotonirii întru arhieriu, la Toată suflarea..., *confirmă* credința fermă în Dumnezeu cel Unul în ființă și întreit în persoane, așa cum este ea formulată și definită de învățătura Bisericii, *subliniază* caracterul de comuniune a

¹ *Istorie Bisericească Universală* (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993.

acestui cu ceilalți confracții întru Episcopat și *sigilează* legătura indestructibilă a noului arhieru, cu Eparhia, pe care urmează să o păstorească. Pentru noul episcop, aceste mărturisiri de credință au totodată și un caracter programatic și de jurământ.²

După modelul Patriarhului Ecumenic și al celorlalți arhieru, împăratul romeu, de la Constantinopol, în calitate de „episcop în cele din afară al Bisericii”,³ cu ocazia încoronării scria cu mâna proprie, semna și citea în mod solemn, în Sfânta Sophia, un rezumat foarte scurt al acestor mărturisiri de credință ale celor șapte sinoade ecumenice.⁴

Bisericile „preefesină” și „precalcedoniene”, adică Vechii Orientalii „nestorienii” și „monofiziții” nu recunosc decât primele două, respectiv trei sinoade ecumenice, din totalul de șapte, câte are și ține Biserica Catholică Ortodoxă ori 21, câte are și ține Biserica Latină.

În acest context, noțiunea de „ortodox” devine relativă, deoarece Vechii Orientalii se consideră a fi și ei „ortodocși” și le place să fie numiți astfel. Biserica Ortodoxă se consideră păstrătoarea intactă a adevărilor de credință, exprimate prin deciziile celor șapte sinoade ecumenice: 325-787. Și Biserica Latină pretinde a fi păstrătoarea universală a credinței adevărate, recte ortodoxă, dacă aplicăm semnificația etimologică a noțiunii: „dreptmăritor”.

Ținând cont de evoluția istorică și canonică a celor patru mari grupuri sau ramificații ale Bisericii: asirieni („nestorienii), monofiziți, ortodocși și latini (=romano-catolici), am putea să afirmăm că se poate vorbi de cinci feluri de „ortodoxii”:

1. Ortodoxia preefesină;
2. Ortodoxia precalcedoniană;
3. Ortodoxia calcedoniană;
4. Ortodoxia Latină;
5. Ortodoxia romeică sau bizantină.

Adevărul este că deciziile de la Chalcedon, din anul 451, nu au fost aplicate în deplinătatea lor nici până în ziua de astăzi.

² Vezi p. 85-95, din **ARHIERATICON** adică rânduiala slujbelor săvârșite cu arhieru, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1993, 243 p.

³ Text luat din: **Viața lui Constantin**, IV, 24, p. 168, la **EUSEBIU** de Cezareea, Scrieri partea a doua (vol. II), **Viața lui Constantin cel Mare**, studiu introductiv de Prof. Emilian POPESCU, trad. și note de Radu ALEXANDRESCU, vol. II, Buc. 1991, 295 p.

⁴ Archim. **GENADIE Enacénu**, **Încoronarea Imperatorilor bizantini (Dupre Codin Curoparatu capit. XVII, De Officiis)**, în rev. **Biserica Ortodoxă Română**, BOR, București, an V, (1880-1881), 1881, p. 472-480. În continuarea acestui studiu se află și **Ceremonia încoronării, 10 Maiu, 1881** (a regelui Carol I și a reginei Elisabeta, n.n.), cu **Rânduiala și Tedeumul urmate la încoronare**, p. 481-504. Privitor la ritul încoronării, vezi rubrica **KRÖNUNG**, în **Reallexikon zur byzantinischen Kunst**, Begründet von Klaus Wessel und Marcell Restle, Herausgegeben von Marcell RESTLE, Band V, Kreuz-Maltechnik, mit 249 Abbildungen, 1995, Anton Hiersemann Stuttgart, col. 439-454, cu literatura aferentă anexată.

Vezi și recenzia noastră, în rev. **Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Historia**, Cluj-Napoca, an XLIII, 1998, nr. 1-2, p. 157-158, privitoare la volumul: **Höfische Kultur in Südosteuropa. Bericht der Kolloquien der Südosteuropa-Kommission 1988 bis 1990**, editat de Reinhard Lauer și Hans Georg Majer....., Göttingen, 1994, 430 p.

Lothar **HEISER**, **Die Taufe in der orthodoxen Kirche**, Geschichte, Spendung und Symbolik nach der Lehre der Väter, Paulinus Verlag, Trier, 1987, 353 p., incl. XXXII il. [Sophia, Quellen östlicher Theologie, Hgg. Julius Tyciak + und Wilhelm Nyssen, Band 25]. Privitor la ceremoniile imperiale, inclusiv *încoronarea*, vezi **Constantin VII Porfirogenetul** (913-919 și 944-959), **Le livre des cérémonies**, Tom II, Livre I, chapitre 47 (38) – 92 (83), Texte établi et traduit par Albert VOGT, Paris, 1939, p. 1-5 u.

Asirienii au receptat doar primele două sinoade ecumenice; Niceea, 325 și Constantinopol, 381.

Monofiziții acceptă doar primele trei sinoade ecumenice: Niceea, 325; Constantinopol, 381; Efes, 431 și resping deciziile de la Calcedon, din anul 451.

Chalcedonienii, au acceptat Sinodul Ecumenic al IV-lea, de la Chalcedon, dar au două moduri de aplicare a deciziilor receptate:

1. *Biserica Ortodoxă* (romeică sau bizantină) a acceptat învățătura diafizită, privitoare la cele două naturi în Iisus Hristos – divină și umană – dar a pus și pune accentul pe firea divină. De aici reprezentarea trupurilor spiritualizate ale sfinților, aversiunea față de trup, stâlpnicii, scrupulozitatea excesivă față de păcat, cuminecarea rară și ca o coroană a vieții spirituale etc.
2. *Biserica Latină* a acceptat formal Chalcedonul, dar pune accentul pe firea umană a Lui Iisus Hristos. De aici reprezentarea foarte umanizată a sfinților, statuile, accentul mai mare pe Crăciun și nu pe Sfintele Paști, adică pe Naștere și nu pe Înviere, cuminecarea deasă, accentul pe autoritatea petrină a primatului, respingerea canonului 28 etc.

Pentarhia reconfirmată și proclamată în mod festiv la Chalcedon nu a fost agreată la Roma Veche, de teama știrbirii privilegiilor petrino, adică a primatului.

Pentarhia sau cele „cinci coloane” de susținere a „cupolei” edificiului Bisericii Catholice Ortodoxe, adică din întreaga lume Creștină, se identifică și este condiționată și de alte coordonate ale Bisericii în pelerinajul acesteia spre Ierusalimul ceresc: unitate și Trinitate (adică Eclesiologie și dogma Preasfintei Treimi).

Pentarhia este o consecință a Sinodalității Bisericii și a ajuns în contradicție cu ideologiile legate atât de un primat de drept divin (și) sau onorific:

1. Petrin (Roma Veche), Andrean (Constantinopol), Petrino-Paulino-Ignațian (Antiohia), al Sf. Marcu (Alexandria) sau al Sf. Iacob (Ierusalim);
2. cât și de tendința de fărâmițare a Ortodoxiei în „ghetouri” etnofiletiste ale autocefaliilor post-imperiale, adică de după anul 1453, dar mai ales după data de 26 ianuarie 1589, respectiv după Sinodul de la Constantinopol, din anul 1593.⁵

În primul mileniu situația a fost alta, pentru că exista Imperiul Romeu, cu rolul centripetu al autorității împăratului, exercitată în mod delegat, de către Patriarhul din Constantinopol, contrar tendinței centrifuge, justificat de Roma Veche prin Primatul Petrin ori al tronurilor de Alexandria și Antiohia, cu vechile lor prerogative, din anul 325 și din perioada de timp anterioară. Așa se explică și faptul că Tronul Alexandriei a ajuns de pe locul întâi din Triarhie, în anul 325, pe locul al treilea, în anul 381 iar cel al Antiohiei, de pe locul al treilea (după Roma), în anul 325, pe locul al patrulea, în anul 381. Abia după schisma cea mare, din anul 1054, respectiv 1204, aceste două tronuri au ajuns pe locul al doilea, respectiv al treilea din diptice, în contextul Tetrarhiei. În acest context, se susține chiar, că abia prin secolul al IX-lea (869-870), Alexandria ar fi acceptat în mod real, locul al treilea în diptice. În acest timp, Patriarhia melkită din Alexandria nu mai era decât o umbră din ceea ce a fost odinioară: majoritatea creștinilor din Egipt și din Etiopia aflându-se

⁵ Efectul imediat al acestor fărâmițări este sistemul etnic și filetist al organizării bisericești în diaspora, precum și lipsa unui program unic, privind acțiunile comune ale „autocefaliilor”, în domeniul canonic, liturgic, pastoral și misionar, precum și al sinoadelor periodice comune.

sub jurisdicția Patriarhului Copt de Alexandria, de la Cairo, la care se adaugă și marile pierderi suferite de islamizările forțate, întreprinse de către autoritățile musulmane locale.

Efectele acțiunilor comune ale patriarhilor Pentarhiei au contribuit și la formularea, apărarea, stabilirea și impunerea mărturisirilor de credință, formulate în cadrul sinoadelor ecumenice. Mai mult decât atât, în toate cele cinci centre, precum și în teritoriul de jurisdicție, propriu sau comun al prerogativelor fiecărui patriarh, Biserica avea posibilitatea și autoritatea necesară pentru dreptul de apel sau de intervenție, judecarea cazurilor de erezie sau abateri canonice, cu sancțiuni care mergeau până la depunerea din scaun, chiar și a papilor și patriarhilor, nu numai a ierarhilor aflați în jurisdicția proprie a Bisericii Romane, Constantinopolitane, Alexandrine, Antiohiene și Ierusalimitene.

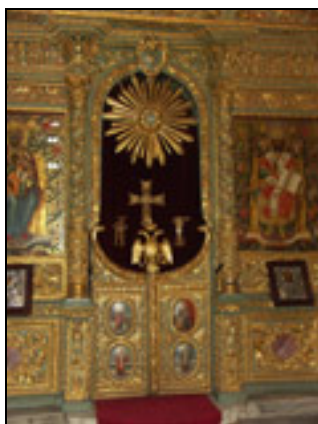
Din acest motiv, convingerea noastră este că modul diferit de receptare și aplicare a deciziilor de la Chalcedon, au programat și ruptura dintre greci și latini, constituind germenii schismei din anul 1054, recte 1204.

Refacerea unității bisericești va fi posibilă numai prin „revenirea la Chalcedon”, adică prin receptarea formală și integrală a tuturor deciziilor formulate de Părinți sinodali, în anul 451, atât din partea „miafiziților” și „preefesinilor”, cât și din partea „calcedonienilor” greci și latini. Atunci se va putea vorbi de o Biserica Catholică Ortodoxă în sensul deplin al cuvântului.

În acest context menționăm că înainte de încheierea lucrării de față, ne-a parvenit cartea Păr. Prof. Dr. Ioan ICĂ jr., [Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole, de diacon Ioan I. I CĂ jr., Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, 1039 p.], cu explicarea noțiunii de „Biserică Catholică Ortodoxă”, pe care o acceptăm și o aplicăm ca și termen tehnic, p. 6.

Dr. Ioan Marin MĂLINAȘ
Arhimandrit

Schöngrabern, la 26 septembrie 2008
Sf. Apostol și Evanghelist Ioan

*Ușile împărătești de la iconostasul
Catedralei Patriarhale Sf. Gheorghe
din Constantinopol Noua Romă*

*Mitra arhierească de la Catedrala
Mitropolitană ortodoxă greacă Sf. Treime
din Viena, Austria*

Literatură de specialitate

- ALEXANDRIE**, par A. de la **BARRE**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 1, première partie [Aaron-Angelus], Paris, 1923, coloana nr. 785-824.
- Biblia** sau **Sfânta Scriptură**, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Tipărită cu binecuvântarea P.F. Patriarh Teoctist I, al BOR, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2001 [=Biblia lui **Bartolomeu**, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului].
- Ion **BRIA**, **Dicționar de Teologie Ortodoxă A – Z**, Edit. Inst. Biblic al BOR., București, 1981, 398 p.
- ANTIOCHE**, par S. **VAILHÉ** et V. **ERMONI**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 1, deuxième partie [Angles-Azzoni], Paris, 1923, coloana nr. 1399-1439.
- ARHIERATICON** **adică rânduiala slujbelor săvârșite cu arhieru**, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1993, 243 p.
- Hermann **BAUM**, **Die Verfremdung Jesu und die Begründung kirchlicher Macht**, Patmos Verlag GmbH & Co. KG, Düsseldorf, 240 p. + pl.
- Wilhelm **BAUM** și **Dietmar W. Winkler**, **Die Apostolische Kirche des Ostens**, Geschichte der sogenannten Nestorianer, Verlag Kitab, Klagenfurt, 2000, 174 p., incl. 14 reproduceri: hărți, manuscrise, texte, inscripții, însemnări etc. [=Seria: Einführung in das orientalische Christentum, 1]. **Lista Iazelihilor, adică a Catolicoșilor – Patriarhi ai Bisericii Apostolice a Orientului**, asirienilor, așa-ziii Nestorienii, se află la p. 151-152.
- Wilhelm **BAUM**, **Die Verwandlungen des Mythos vom Reich des Priesterkönigs Johannes**. Rom, Byzanz und die Christen des Orients im Mittelalter, Verlag Kitab, Klagenfurt, 1999, 438 p.
- Christoph **BAUMER**, **frühes Christentum zwischen Euphrat und Jangste**, Eine Zeitreise entlang der Seidenstrasse zur Kirche des Ostens, Verlag Urachhaus, Stuttgart, 2005, 336 p., incl. Il. și pl. Listele cronologice ale catolicoșilor asirieni se află la p. 311 -312.
- Pr. Dr. Emanoil **BĂBUȘ**, **Bizanț și islam în Evul Mediu**, Editura Sophia, București, 2003, 190 p.
- Pr. Dr. Emanoil **BĂBUȘ**, **Bizanțul între Occidentul creștin și Orientul islamic (secolele VII-XV)**, Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul BOR, Editura Sophia, București, 2006, 388 p.
- Octavian **BÂRLEA**, **Die Weihe der Bischöfe, Presbyter und Diakone in vornicänischer Zeit**, Monachii [München], 1969, 362 p., în **Acta Philosophica et Theologica**, tomus III, S.A.D. [Societas Academica Dacoromana].
- Stelian **BREZEANU**, **O istorie a Imperiului Bizantin**, Editura Albatros, București, 1981, p. 10-15.
- Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole**, de diacon Ioan I. **ICĂ jr.**, Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, 1039 p.
- Brockhaus Enzyklopädie**, 94 Bänden, F.A. Brockhaus Mannheim, 1986-1996.
- COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA**, vol. I-III, 3., durchgesehene Auflage, Hrsg. von Giuseppe **ALBERIGO** și colab.[**Dekrete der Ökumenischen Konzilien**, Hrsg. von Josef **WOHLMUTH** și colab.], Ferdinand Schöning, Paderborn, München, Wien, Zürich, 2000-2002:
- Band 1 **Konzilien des ersten Jahrtausends, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70)**, 2002, 186 p.
- Band 2 **Konzilien des Mittelalters, vom ersten Laterankonzil (1123) bis zum fünften Laterankonzil (1512-1517)**, 2000, 655 p.
- Band 3 **Konzilien der Neuzeit, Konzil von Trient (1545-1563), erstes Vatikanisches Konzil (1869-1870), zweites Vatikanisches Konzil (1962-1965), Indices**, 2002, 1135 + 170* p.
- Constantinople**, par J. **BOIS**, M. **JUGIE**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Paris, 1923, coloana nr.1227-1274 și tome 3, deuxième partie [Constantinople-Czepanski], Paris, 1923, coloana nr. 1273-1530.
- Coranul**, vezi Silvestru Octavian **ISOPESCU**

- Jean **DARROUZÈS** et Albert **FAILLER**, **Tables générales des Échos d'Orient (1887-1942)**, Inst. Franc. d'Étud. Byz., Paris, 1986, 392 p.
- S. B. **DAŠKOV**, **Dicționar de împărați bizantini**, traducere de Viorica și Dorin ONOFREI, Editura Enciclopedică, București, 1999, 508 p.
- Aurel **DECEI**, **Relații româno-orientale**. Culegere de studii, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 245 p.
- DICTIONNAIRE d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques**, sous la direction de R. **AUBERT**, Letouzey et ané, 87, Boulevard Raspail, Paris, VI, 1912-2003, colectia apare încă.
- DICTIONNAIRE de Théologie Catholique**, contenant l'expose des doctrines de la théologie catholique leurs preuves et leur histoire...., Paris, Librairie Letouzey et ané, 87, Boulevard Raspail, 87, 1923-1972.
- ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum** quod primum edidit Henricus **Denzinger** et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus **Schönmetzer** S.I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXXVI [1976], {Dep. legal Barcelona, 1976}, 954 p. **Lexikon des Mittelalters**, VI, Artemis und Winkler Verlag, 1993, München und Zürich.
- Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. **FLOCA**, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.
- DIE GESCHICHTE DES CHRISTENTUMS, Religion, Politik, Kultur**, Ungekürzte Sonderausgabe, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1-3, 2003-2005.
- vol. I., **Altertum, Die Zeit des Anfangs (bis 250)**, Hrg. von Luciano **PIETRI**, 972 p.
- vol. II, **Altertum, Das Entstehen der einen Christenheit (250-430)**, Hrg. von Jean-Marie **CHARLES(+)** și Luce **PIÉTRI**, 1996/2005, 1108 p. 2005.
- vol. III, **Altertum, Der lateinische Westen und der byzantinische Osten (431-642)**, Hrg. von Luce **PIÉTRI**, 2001-2005, 1334 p.
- Franz **DÖLGER**, **Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (= *Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit*, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, **Regesten**).
- Vezi cele cinci volume din „REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453“.**
- Idris **EMLEK**, **Mysterienfeier der Ostsyrischen Kirche im 9. Jahrhundert**. Die Deutung der göttlichen Liturgie nach dem 4. Traktat einer anonymen Liturgieerklärung, LIT Verlag Münster, 2004, 254 p. [Ästhetik – Theologie – Liturgik, gegründet von Prof. Dr. Rainer **Volp** + (Mainz), herausgegeben von Prof. Dr. Dr.h.c. Horst Schwebel (Marburg) und Prof. Dr. Albert Gerhards (Bonn), Band 30].
- ENCHIRIDION Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae**, quod in usum scholarum collegit Conradus **KIRCH** S.J., Editio sexta, aucta et emendata, quam curavit Leo UEDING S.J., 1947, Editorial Herder Barcelona.
- ENCHIRIDION Juris Ecclesiae Orientalis Catholicae**, pro usu auditorum Theologiae, et eruditione cleri graeco-catholici, e propriis fontibus constructum, auctore Josepho **PAPP-SZILÁGYI** de Illyésfalva, S.S. Theologiae Doctore, Canonico graeci ritus Magno-Varadinensi, Abate tituli S. Pantelemonis de Rác-Keve, Consiliario Regio, et insignis Ordinis Francisci Josephi I. Equite, M[agno]-Varadini [Oradea], Typis Aloysii Tichy, 1862, 633 p.
- ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum** quod primum edidit Henricus **Denzinger** et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus **Schönmetzer** S.I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXXVI [1976], {Dep. legal Barcelona, 1976}, 954 p.
- ENCHIRIDIONU**, *adeca Carte manuale de canóne ale unei, sântei, sobornicești, și apostolești Biserici cu Comentare*, de Andreiu Baronu de **Siagun'a**, Sabiiu[Sibiu], în tipografi'a archidiecezana, 1871, 548 p.
- EUSEBIU** de Cezareea,
- Scrieri partea întâi (vol.I), **Istoria Bisericească și Martirii din Palestina**, traducere, studiu, note și comentarii de Prof. Teodor **BODOGAE**, vol. I, Buc. 1987, 451 p;

- Scrieri partea a doua (vol. II), **Viața lui Constantin cel Mare**, studiu introductiv de Prof. Emilian POPESCU, trad. și note de Radu ALEXANDRESCU, vol. II, Buc. 1991, 295 p.;
- Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987, vol. I și 1991, vol. II (în Colecția **PSB**, Părinți și Scriitori Bisericești, nr. **13** și **14**).
- G. FEDALTO, **Hierarchia Ecclesiastica Orientalis I., Patriarchatus Constantinopolitanus**, Padova, 1988.
- ΒΛΑΣΙΟΥ ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, **Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ**, [Vlasiou Io. FEIDA, **Instituția Pentarhiei Patriarhilor**], vol. I, 350 p., de la începuturi, până în anul 451; vol. II, 275 p., între anii 451-553; Athena, 1977.
- Roland FRÖHLICH, **Kleine Geschichte der Kirche in Daten**, 2004, Herder, Freiburg, Basel Wien, 224 p. (p. 9-35).
- A. FROLOW, **La Relique de la vraie Croix. Recherches sur le développement d'un culte**, Inst. Franç. D'Étud. Byz., Paris, 1961, 694 p. [A. O. Chr., 7].
- A. FROLOW, **Les Reliquaires de la vraie Croix**, Inst. Français d'Études Byzantines, Paris, 1965, 274 p. [Archives de l'Orient Chretien, 8].
- John GALEY, **Das Katharinenkloster auf dem Sinai**, Einführung Kurt Wetzmann, George FORSYTH, Belser Verlag, Stuttgart, Zürich, Sonderausgabe 1990², [1979¹], 191 p., incl. 207 il.+ hartă.
- Jacobus G O A R, **Euchologium sive rituale graecorum**, Paris, 1647, Veneția, 1730, Graz, 1960, 338 p.
- GOAR, JACOB. – Εὐχολόγιον – Euchologion. sive rituale graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgiae, officiorum etc. iuxta usum orientalis ecclesiae. Cum selectis Bibliothecae Regiae, Barberinae etc. et aliis probatis MSS et editis exemplaribus collatum. Interpretatione latina illustratum. Opera Jacobi Goar.** Editio secunda. Venice, ex typogr. Bartholomaei Javarina, 1730.
- Folio. Cont. leather, slightly worn. Very good. EUR 600.--
- ~Greek text, Latin translation and very complete notes and explanations. Standard work of reference for Byzantine rites.⁶

⁶ **Micromedalion** Jacobus Goar / Jaques Goar, 1601, Paris, + 23 sept. 1653, Amiens, Franța: liturgist, istoric, unul dintre fondatorii Bizantinologiei, membru al unei familii ilustre parisiene. Greaca și latina și le-a însușit deja în studiile secundare și la vârsta de 18 ani, la data de 2 mai 1619 a intrat în ordinul dominican, O.P., unde la 24 mai 1620 a primit tonsura, adică a depus voturile monahale: ascultarea, sărăcia și castitatea. După absolvirea studiilor teologice a devenit lector pentru teologie și filozofie în Toul.

În scopul perfecționării cunoștințelor de limbă greacă, a primit aprobarea Superiorului general al Ordinului Dominican din Roma, Nicolaus Ridolfi (1578-1650), care l-a ajutat și l-a apreciat foarte mult și care i-a permis de-a merge în Grecia, unde a activat ca prior al Mănăstirii dominicane St. Sebastian, de pe insula Chios, 1631-1637. Acolo, Goar a avut posibilitatea să cunoască bine Biserica Ortodoxă, limba greacă, viața liturgică și mai ales să consulte și să strângă material și manuscrite liturgice. Cu acest bagaj spiritual bogat, Goar a revenit la Roma, în anul 1637, unde a fost numit Prior al Mănăstirii dominicane St. Xistus. A continuat să studieze problemele de liturgică, să adune material documentar și să țină legătura cu Biserica Ortodoxă din Grecia și cu specialiștii catolici ai timpului, din acest domeniu: bibliotecarul Leo Allatius (1586-1669), Basilius Falasca, George Coresius, Pantelimon Ligaridis etc. Revenit la Paris, în anul 1642, a fost numit maestru de novici, dar numai pentru scurt timp, deoarece, în anul 1643 a plecat din nou la Roma. La data de 24 iulie 1644 era din nou în Paris, unde a participat la reînnoirea teologică de la „École Française”, an în care a și început să-și redacteze operele. La data de 20 aprilie 1653, Capitlul dominican din Amiens l-a ales vicar general al Congregației Dominicane ocșitane, fiind confirmat de Superiorul general al ordinului dominican, din Roma, la data de 19 sept. 1653, însă câteva zile mai târziu, la 23 sept., Jacob Goar a murit.

Documentația și manuscrisele adunate la Chios, Jacobus Goar le-a folosit în lucrarea lui fundamentală, nedepășită până astăzi **Εὐχολόγιον**, adică **Euchologion sive Rituale Graecorum**, Paris, 1647, Veneția, 1730, Graz, 1960. Pentru această lucrare, Goar a utilizat nu numai așa numitul „textus receptus”, din **Codicele Barberini, nr. 336**, din secolul al VIII-lea, tipărit la Veneția, în anul 1628, ci și manuscrisele studiate și (sau) achiziționate în Grecia, la Roma, Italia, Paris etc., prezentând Euchologion-ul pe coloane paralele, în latină și în greacă, în text critic și simbolic (comparativ), indicând sursa sau originea rugăciunilor ori a altor formulare liturgice : Barberini, Allatius, Cryptae Ferratae (Grottaferrata), Bessarione etc., indiferent că este vorba de textele privitoare la Sf. Taine, de cele trei Liturghii ortodoxe, de ierurgii, de rânduiala ceasurilor, din ciclul celor șapte Laude etc. Vezi și ediția actuală a Molitvelnicului pentru uniții „bizantini”, tipărit la Roma : **ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΥΝ ΘΕΩ ΑΓΙΩ, ΕΝ ΡΩΜΗ, ΕΚ ΤΗΣ ΠΟΛΥΓΛΩΤΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ, ἔτει ῥῶοῦ, s.a.**

În afara lucrării sale fundamentale „Euchologion...”, Jacob Goar a făcut și traduceri din lucrările istoricilor romei (=bizantini) : **Pseudo-Kodinos (sec. XV.), De officiis magnae ecclesiae et aulae Constantinopolitanae.** Paris,

1648; **Georg Kedrenos** (sec. XI-XII), *Synopsis historion/Compendium historiarum*. Paris, 1647; **Georg Harmatolos și Patriarchul Tarasios** († 806), *Chronographia*. Paris, 1652; **Nikephoros Gregoras** (c. 1295-1359/60 sau **Bryennios 1062- c. 1183**), *Breviarium chronographicum*. Paris, 1652; **Theophanes Homologetes** (c. 765-817), *Chronographia*. Paris, 1655; **Pseudo-Leon Grammatikos** (c. 1013), *Vita recentiorum imperatorum*. Paris, 1655. Slăbindu-i vederea, ultimele două lucrări au fost tipărite de către **Franciscus Combéfis** în anul 1655. În afara acestor lucrări a lui Pseudo-Kodinos, retipărite și în Colecția *Historiae Byzantinae scriptores*. Veneția, 1729 și mai târziu retipărite în Colecția *Corpus Scriptorum Historiae Byzantiae* (CSHB) a mai apărut posthum și o ediție redactată de Goar, *Historia universalis a lui Johannes Zonaras* (sec. XI-XII) dar finisată și editată posthum, de **Ducange**, la Paris, 1687, precum și o altă lucrare a lui **Allatius**, privind mărturia dată de Goar referitoare la Euharistia „orientalilor” sub o singură specie? Au mai rămas o serie de manuscrise, care au constituit parte integrantă a colecțiilor de canoane a lui **Mathaios Blasteres** (prima jumătate a sec. XIV.) și a lucrării lui **Silvestru Syropulos**, Istoria Sinodului Florentin și urmările lui pentru istoria grecilor, tipărită în anul 1660, la Paris, de către Robert **Creighton**. Activitatea editorială a lui Robert **Creighton**, care a consultat în acest scop foarte multe lucrări editate și manuscrise, de prin diversele biblioteci renumite, a fost stimulată mai ales de către cardinalii romani **Francesco Barberini** (1597-1679) și **Anton Barberini** (1569-1646), ei înșiși deținători ai unei biblioteci private celebre, cu manuscrise grecești și opere editate, devenită ulterior baza fondului documentar al Bibliotecii Vaticane. Preocupările și realizările lui Goar în domeniul liturgicii și al istoriei bizantine a atras puțin atenția specialiștilor în domeniu, din anii și secolele care au urmat. Doar comentariile liturgice rusești au acordat o atenție cuvenită operelor lui Jacob Goar, mai ales Euchologion-ul acestuia.

Liturgistul rus **Aleksis-Atanasievic Dmitrievskij** (1856-1929) a intenționat chiar să continue preocupările lui Goar, plănuiind o reeditare și o actualizare critică a textului din Euchologion, alături și în concordanță cu cele trei volume ale lui, care conțin documentații și descrieri ale manuscriselor păstrate prin bibliotecile răsăritului ortodox (dintre care un volum a fost dedicat numai studierii Euchologion-ului lui Goar). Evenimentele politice, din Rusia, de după anul 1917, l-au împiedicat însă să-și poată încheia și edita lucrarea.

Traduceri din aceste texte a făcut **Aleksej Mal'cev** (comp. cu Wolfgang **Heller**, Art. **Mal'cev**, în: *BBKL* 5/1993, 610-613).

Lista lucrărilor lui Jacobus Goar:

Euchologion sive Rituale Graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgicae, officiorum, sacramentorum, consecrationum, benedictionum, funderum, orationum etc. juxta usum orientalis etc., interpretatione nec non mixobarbarum vocum brevi glossario, aenis figuris et observatt. ex antiquis PP. et maxime Graecor. theologor. expositionibus illustratum. Paris, 1647 = Veneția, 1730 = Graz, 1960;

Georgii Cedreni Compendium historiarum etc. item Joannes Scylitzes Curopalates - nunc primum editus. Paris 1647 = PG 121 f. = CSHB 32. 34;

Georgii Monachi et S.P.N. Tarasii, patriarchae CP., quondam Syncelli, Chronographia etc. Et Niciphori patriarchae CP. Breviar. chronograph. Georgius Syncellus ex Biblioth. Regia nunc primum adjecta vers. latina editus, tab. chronol. et annotatt. additae. Paris, 1652 = PG 110 = CSHB 6. 7. 29;

Georgius Codinus Curopalata de officiis magnae eccl. et aulae Constantinop. ex versione Jac. Gretseri etc. Adjunguntur recentiores Orientalium Episcopat. notitiae, voces honorar., appellationes dignitatum indices etc. Paris, 1648 = PG 157 = CSHB 35;

S.P.N. Theophanis Chronographia et Leonis grammatici Vitae recentior. Imperator., Jac. Goar latine reddidit etc. R.P. Franciscus Combefis iterum recensuit, notis posterioribus Theophanem etc. discussit atque fide Codd. auxit, emendavit. Paris, 1655 = PG 108 = CSHB 37. 41. 42;

Historia universalis Joannis Zonarae, cum emendata Hieron. Wolphii Oetingensis versione Basil. 1577 olim edita. 2 vol. Paris, 1687;

Attestatio P. Jac. Goari O.P. de communionem Orientalium sub specie unica, in: **Leo Allatius, De perpet. consens. etc.** Köln, 1659.

Literatură și lexicoane privind J. Goar :

Eusèbe **Renaudot**, *Collectio Liturgicarum orientalium*. tom 1, Paris 1716, 360;

Jacques **Quétif** / Jacques **Échard**, *Scriptores Ordinis praedicatorum*. tom 2, Paris 1721, 574-575;

Jean-Pierre **Nicéron**, *Memoires pour servir à l'histoire des hommes illustres dans la république des dates*. Paris 1729 [ND Genf 1971], XIX, 384 u.;

Antoine **Touron**, *Histoire des hommes illustres de l'Ordre de St. Dominique*. tom 5, Paris 1748, 357-363;

Léopold **Delisle**, *Le gabinet des manuscrits*. vol. 2. Paris 1874, 245;

Hugo **Hurter**, *Nomenclator litterarius Theologiae Catholicae*. tom. 3. Oeniponte 1907, 1210-1212;

Sévérien **Salaville**, *De Communionem eucharistica Graec. quid senserit J. G.*, in: *Ephemerides Liturgicae*, 49 (1935) 150-155;

Anselm **Strittmatter**, *The "Barbarinum S. Marci" of Jacques Goar*, in: *Ephemerides Liturgicae*, 47 (1933) 329-367;

Nikolaj **Uspenskij**, *O Goarie*, in: *Bogoslovskie Trudy*, 4 (1968) 37-38;

A. **Jacob**, *Les euchologes du fonds Barberini grec de la Bibl. Vat.*, in: *Didaskalia*, 4 (1974) 150-157; 169-173;

- M. H. GRÉGOIRE, **Mahomet et le Monophysisme**, în **Mélanges Charles Diehl**, vol. I, Paris, 1930, p. 107-120
- Hans GROTZ, **Die Hauptkirchen des Ostens. Von den Anfängen bis zum Konzil von Nikaia (325)**, Pont. Inst. Orient. Stud., Roma, 1964, 259 p. [Orientalia Christiana Analecta, 169].
- V. GRUMEL, **Traité d' études byzantines. I., La Chronologie**, Paris, 1958.
- GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II**, Herausgegeben von Giuseppe ALBERIGO, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p.
- Peter GUYOT și Richard KLEIN (Hrsg.), **Das frühe Christentum bis zum Ende der Verfolgungen. Eine Dokumentation**, două volume într-o singură carte: Band I, Die Christen im heidnischen Staat, 516 p.; Band II, Die Christen in der heidnischen Gesellschaft, 412 p.; Übersetzung der Texte von Peter GUYOT, Auswahl und Kommentar von Richard KLEIN, 1977¹ by WBG (Wissenschaftliche Buchgesellschaft), Darmstadt, 2006³,
- Gerhard HARTMANN, **Daten der Kirchengeschichte, 2007, Marix Verlag**, Wiesbaden, 187 p. (p. 11-26).
- Dr. Silvestru Octavian ISOPESCUL, **Coranul**, Editura Autorului, Cernăuți, 1912, reprint, ediția a II-a, Editura Cartier, Cluj-Napoca, 1997, 46+398 p.
- Istoria Bisericească Universală** (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993. Cele două volume includ la sfîrșitul lor și câte o listă sumară a papilor și a patriarhilor Pentarhieii, din perioada de care se ocupă. În realitate, această lucrare este un rezumat actualizat al operei lui Profesor Evsevie POPOVICIŪ, **Istoria Bisericească**, Traducere de Athanasie Episcopul Râmnicului Noului Severin și Gherasim Episcopul Argeșului, vol. I-II, București, Tipografia Cărtilor bisericești, vol. I, 1-1054, 1900, 730 p., vol. II, 1054-1900, 1901, 559 p.
- Hubert JEDIN, **Handbuch der Kirchengeschichte**, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 - sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³].
- JÉRUSALEM**, par E. AMANN, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 8, première partie [Isaac-Jeune], Paris, 1924, coloana nr. 997-1010.
- Alexander KARIOTOGLOU, **Mother of Churches Jerusalem Dwelling-Place of God**, Editions Militos, 1996, 93 p. + il., icoane, reproduceri de artă minoră, manuscrise, obiecte de cult, veșminte, iconostase etc., text bilingv: grec și englez. Ediție de lux.
- John Norman Davidson KELLY, **Altchristliche Glaubensbekenntnisse**, Geschichte und Theologie, 2. Auflage, Vadenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1993, 449 p.
- KIRCHENGESCHICHTE**, von D. Dr. Karl BIHLMEYER, neubesorgt von Dr. Hermann TÜCHLE, [18] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].
- Walter KIRSCHSCHLÄGER, **Die Anfänge der Kirche**, Eine biblische Rückbesinnung, Verlag Styria, 1990, 207 p., passim.
- Frühchristliche und byzantinische KLEINKUNST**, Mainz, 1954, 5 p.+ 17 pl.[Bilderhefte des Römisch-Germanischen Zentralmuseum Mainz].
- Heidemarie KOCH, **PERSEPOLIS Hauptstadt des achämenidischen Großreichs**, Mit 52 Abbildungen und 43 Farbtafeln unter anderem mit Fotografien von Afshin Bakhtiar, Yassavoli Publications, Tehran, Iran, 2000, 110 p., incl. il., pl., hărți.
- J. D. MANSI, **Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio**, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt Graz.⁷

Karl Christian Felmy, **Jaques Goar und die Göttliche Liturgie in Rußland**, in: Peter Hauptmann (Hrsg.), **Unser ganzes Leben Christus unserm Gott überantworten. Studien zur ostkirchlichen Spiritualität. Fairy von Lilienfeld zum 65. Geburtstag**. Göttingen 1982 (Kirche im Osten, Monographienreihe 17), 313-331; - **Ders.**, **Die Deutung der Göttlichen Liturgie in der russischen Theologie**, Berlin-New York 1984 (Arbeiten zur Kirchengeschichte 54).

Lexicoane, privind J. Goar : KL 5 (1888) 782-784; - Cath 5 (1962) 75; - DACL 6,1 (1924) 1368-1374; - DBF 16 (1985) 377; - DHGE 21 (1986) 355; - DTHC 6 b (1920) 1467-1469; - LThK 4 (1932) 560; - EncCatt 6 (1951) 884; - EncKat 5 (1989) 1220; - LThK² 4 (1960) 1032; - LThK³ 4 (1995) 812; - NCE 6 (1967) 534; - RGG³ 2 (1958) 1662; - RGG⁴ 2 (2000) 1059.

⁷ **Micromedalion**: Giovanni Domenico MANSI (1692 – 1769), Arhiepiscop de Lucca (1764-1769), Italia.

Le Métropolitaine **MAXIME de Sardes, Le Patriarcat Oecumenique dans l'Église Orthodoxe**, Étude historique et canonique par..., Traduit du grec par Jaques TOURAILLE, Édition Beauchesne, Paris, 1975, 422 p.

Ioan Marin **MĂLIŢAŞ, Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentaria – Πενταρχιας, vol. II]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaş.

S-a născut la data de 16 februarie 1692 în Lucca, unde a și murit la data de 27 septembrie 1769, fiind ultimul vlăstar din familia de patriciați din Lucca, purtători ai acestui nume. În anul 1708, Mansi a intrat în Congregația clericilor regulari „Congregatio Matris Dei”, iar mai târziu a predat teologia morală în Neapole. În această calitate de profesor de teologie, Arhiepiscopul de Lucca, F. Colloredo l-a numit pe Mansi „teologul casei episcopale”, adică al său personal : theologus, pentru a-l consulta în diversele probleme, legate de atribuțiile arhieresti. Această funcție i-a oferit lui Mansi posibilitatea de-a se putea ocupa de *istoria bisericească*, specialitate de care se simțea foarte atras. Așa a avut posibilitatea să adune un material documentar imens, pe care, ulterior l-a studiat și prelucrat în lucrările pe care le-a redactat și editat. A întreprins și călătorii de studii pe la bibliotecile din Franța și Germania, tot în scopul strângerii de material documentar, începând să facă traduceri din operele de specialitate cu renume. În Lucca, Mansi a fondat o „Academie de istorie a liturgicii”, în cadrul căreia a redactat o lucrare importantă : „Tractatus de casibus et excommunicationibus episcopis reservatis”, în anul 1724. Din cauza acestei lucrări, Mansi a avut mult de suferit din partea Curiei Romane, mai precis a Sfântului Oficiu, cu sectorul de „index”.

Celebru a devenit Mansi însă prin două lucrări :

1. Editarea și comentarea operei lui **Baronius, Annales ecclesiastici (1738-1756, 38 volume)**;

2. Editarea primelor 31 de volume din **Sacrorum concilium nova et amplissima collection**;

După ce Nic. **Coleti** a terminat de redactat actele conciliare, luate după **Labbe, Baluse și Hardoin**, „**Sacrosancta concilio ad regiam editionem exacta (1728-1734)**”, Mansi a reușit să completeze această colecție (1748-1752), și prin editarea unei noi serii a realizat o operă completă, refăcută și adăugită a tuturor actelor sinodale și conciliare, din care, primele 14 tomuri au fost redactate de el însuși. Volumele următoare au apărut după moartea lui Mansi. Inițial, Colecția lui Mansi se extindea numai până la Sinodul Florentin, din anul 1439, însă noile ediții au fost extinse de către colaboratorii ulteriori, până la Conciliul I Vatican (53 de tomuri în 59 de volume, în format mare, 1899-1927). În anul 1764, Papa Clemens XIII (1758-1769) l-a numit pe Mansi Arhiepiscop de Lucca, funcție în care a și murit la data de 27 sept. 1769.

Lista lucrărilor lui Giovanni Domenico Mansi :

De Casibus et Excommunicationibus episcopis reservatis. Lucca 1724/1739;

De scharlataneria eruditorum declamationes duae. Lucca 1726;

A. Calmet, Glossarium biblicum. Lucca 1725;

Același, **Prolegomena et Dissertationes in omnes et singulos C. Sripturae libros.** Lucca 1729;

Același, **Supplementum ad Dictionarium historicum, criticum, Chronologicum et literare Sacr. Script, 1731**;

L. de Thomassin, Vetus et nova ecclesiae disciplina. 3 volume, Lucca 1728;

Căsar Baronius, Opera. 38 volume, Lucca, 1738-59;

De Epochis conciliorum Sardicensis et Sirmiensem, ceterorumque in causa Arianorum. Lucca, 1746-49;

Sanctorum conciliorum et decretorum collectio nova. 6 volume, Lucca 1748-52;

Alexander Natalis, Historia Ecclesiastica..., 9 volume, Lucca 1749 u.;

Pii II. (Aeneas Sylvius), Orationes politicae et ecclesiasticae. Livorno 1752;

J. Alb. Fabricius, Bibliotheca mediae et infimae latinitatis. Padova, 1754 und 1858;

Memorie della gran contessa Matilda da Fr. Fiorentini, con note e con l'aggiunta di motti documenti. Lucca 1756;

Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio (bis 1440). 31 tomuri, Florenza-Veneția, 1759-1798, reprint Graz, 1960-61, Mikro-Ausg. der Microcard Foundation, Washington 1961;

Baluze, Miscellanea. 4 volume, Lucca 1761-64;

J. H. Graveson, Historia ecclesiastica. 9 volume (cu continuare până în 1760), Veneția, 1762;

Epitome doctrinae moralis ex operibus Benedictio XIV. Depromptae. Veneția, 1770.

Bibliografie referitoare la viața și opera lui G. D. MANSI :

Fr. **Sarteschi, De scriptoribus congregationis clericorum regularium Matris Dei.** Romae 1753, 345-58; - Antoine **Zatta, Commentaria de vita et scriptis Joannis Dominici Mansi.** in-fol., Veneția, 1772; - O biografie redactată de către confratele din congregația de care a ținut Mansi, P. Franceschini cu portretul acestuia, tipărită în Mansi conc. coll. ampl. XIX, 9-51, 1774; - Dominic **Pacchi, Vita J.D.M.** (cu portret.), în Jo. Alb. Fabricii Bibl. lat. med. et inf. aet., Florența 1858, I, 11-19; - H. Quentin (Bénédictin de Solesmes), **J.D. Mansi et les grandes collections conciliaires**, Paris 1900; - Jöcher IV, 156; - **Michaud, Biographie universelle XXVI**, 374 u.; - Francesco Inghirami, **Storia della Toscana XIII**, 154; - **Picot, Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique pendant le XVIIIe siècle**, Paris ³1853-57, IV, 463 u.; - NBG XXXIII, 259; - **Richard et Giraud, Bibliothèque sacrée**, XVI, 64 u.; - F. **Lichtenberger, Encyclopédie des sciences religieuses**, Paris 1877-82; - **Welzer-Welte VIII**, 626 u.; - **Hefele-Leclercq I**, 111-114; - **Herzogs Realenzyklopädie XII**, 239 u.; - CKL II, 148; - **The new Schaff-Herzog Encyclopedia of religious knowledge VII**, 164; - **DThC IX**, 2, 1915 f.; - EC VII, 1979; - DDC VI, 724; - NewCathEnc, IX, 173; - **LThK VI**, 1365.

- Andrei OȚETEĂ, **Istoria lumii în date**, elaborată de un colectiv de cercetători, sub cond. ..., Editura Enciclopedică Română, București, 1972, 616 p., passim.
- Manuel PALAIOLOGOS, **Dialog über den Islam und Erziehungsratschläge**, [editat de] Wilhelm BAUM (Hg.), Übers. v. Raimund SENONER, Kitab Verlag, Klagenfurt – Wien, 2002, 112 p.
- PATRIARCATS**, par R. VANCOURT, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2253-2297.
- I Patriarcati orientali nel primo millennio**, Relazioni del Congresso tenutosi al Pontificio Istituto Orientale nei giorni 27-30 Dicembre 1967, [I. Žužek, W. De Vries, V. T. Istavridis, I. Anastasiou, Ortiz de Urbina, J. Masson, Loutfi Laham, +G. Amadou, W. Macomber, I. Dujčev], Pont. Inst. Stud. Orientalium, Roma, 1968, 221 p.[*Orientalia Christiana Analecta*, nr. 181].
- Frans van de PAVERD, **Zur Geschichte der Messliturgie in Antiocheia und Konstantinopel gegen Ende des vierten Jahrhundert, Analyse der Quellen bei Johannes Chrysostomos**, Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1970, 571 p. [*Orientalia Christiana Analecta*, 187].
- Mircea PĂCURARIU, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, ediția a doua, vol. 1-3, București, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al BOR, vol. 1, 1991, 677 p. (editat 1992), vol. 2, 1992, 679 p. (editat 1994), vol. 3, 1994, 606 p. (editat 1997), incl. hărți, pl. și il.
- PENTARHIE**, vezi **Pentarchie**, par R. VANCOURT, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2269-2280.
- Vitorio PERI, **LA PENTARCHIA: Istituzione ecclesiale (IV-VII sec.) e teoria canonico-teologica**, în vol. **Bisanzio, Roma e l' Italia nell' alto medioevo**, 3-9 aprile 1986, Tomo Primo, In Spoleto, 1988, Presso la Sede del centro, p. 209-311 + *La Discussione sulla relazione Peri*, p. 313-318 [în seria *Settimane di Studi del Centro italiano di studi sull' alto medioevo*, vol. XXXIV, 3-9 aprile 1986].
- Michele PICCIRILLO, **L'Arabie chrétienne**, Préface de Maurice SARTRE, Traduit de l'italien par Étienne Schelstraete et Marie-Paule Duverne, Éditions Mengès, Paris, 2002, 259 p., incl. Il., planuri, pl.
- Willibald M. PLÖCHL, **Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. Von der Urkirche bis zum großen Schisma**, Zweite, erweiterte Auflage, Verlag Herold, Wien, München, 1960, 490 p. Vezi p. 159-161.
- PRIMUM REGNUM DEI . Die Patriarchalstruktur der Kirche als Angelpunkt der Wiedervereinigung.** Die Konzilsrede von Abt Johannes Hoock, Neu übersetzt, eingeführt und kommentiert von P. Ferdinand R. Gahbauer OSB, Mit Beiträgen von Prof. Theodor Nikolaou, Prof. Heinrich Fries und P. Theodor Wolf OSB, [extras sau număr special al revistei *Ettaler Mandl – „Stimmen aus Abtei – Jung–und AltettaI”*, an 66 / 39, 1987], Benediktinerabteil Ettal [Germania], 1987, 212 p.
- Hélène PROTOPAPADAKIS–PAPAKONSTANTINOY, **Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ κ ε ι μ ε ν α – ε ι κ ο ν ε ς**, ΑΘΗΝΑΙ [Athena], 1998, 489, incl. 124 il. [ediție de lux, cu text trilingv: grecesc, francez, englez: „L'Apôtre Pierre, Textes et icônes”, „The Apostle Peter, Texts and icons”].
- Michaelis LE QUIEN, **Oriens Christianus**. (Tomus I – III), Parisiis, Ex Typografia Regia, 1715 ¹, 1740 ², Reprint Graz, 1958 ³, Akademische Druck - u. Verlagsanstalt. Tomurile II și III prezintă Patriarhiile Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului, nestorienii, monofiziții, uniții și latinii din Orient. Tom I se ocupă de Patriarhia Constantinopolului.
- I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. *Byzantion*, Tome XII, 1937, p. 673-675].
- II-III. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance GRUMEL, Deuxieme édition revue et corrigée par Jean DARROUZÈS, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).
- IV. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. IV, Le Régestes de 1208 à 1309, par V. LAURENT, Paris 1971, reg. 1203-1782 + apend. cu 12 regeste, 634 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

- V. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. V, Le Régestes de 1310 à 1376, par Jean **DARROUZÈS**, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1977, reg. nr. 2000-2681, 601 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).
- VI. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. VI, Le Régestes de 1377 à 1410, par Jean **DARROUZÈS**, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1979, reg. nr. 2682-3286, 548 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).
- VII. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. VII, Le Régestes de 1410 à 1453, suivis des Table générale des Fascicules I-VII, par Jean **DARROUZÈS**, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1991, reg. nr. 3287-3427, 195 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Regestele sunt prezentate și într-o recenzie de I. M. Mălinaș, în rev. *Familia Română*, an 1, 1999, nr. 1, p. 25-26].
- 1. REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches** von 565-1453, Bearbeitet von Franz **DÖLGER**, 1. Teil: **Regesten von 565-1025**, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [**Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit**, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A: Regesten...], {Volum recenzat de Louis **BRÉHIER**, în *Byzantion*, I, 1924, p. 591-593}.
- William La **RICHE**, **ALEXANDRIE septième merveille du monde**, Photos de Stéphane **COMPOINT / SYGMA**, Édition Robert Laffont, 1996, Paris, 135 p, incl. pl., il., hartă.
- ROM und die Patriarchate des Ostens**, von Wilhelm de **VRIES**, unter Mitarbeit von Octavian **BÂRLEA**, Josef **GILL**, Michael **LACKO**, Verlag Karl Alber, Freiburg, München, 452 p. (=Orbis Academicus Verlag Karl Alber, Freiburg, München).
- Otto **SEECK**, **REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.** Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.
- Sf. SIMEON Arhiepiscopul Tesalonicului, TRATAT asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi**, Volumul I, Ediție îngrijită de Protosinghel Grichentie **NATU**, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002, Suceava, 262 p. [București, 1865¹], Colecția „Din frumusețile viețuirii creștine”, nr.2, cu binec. Î.P.S. Pimen al Sucevei și Rădăuților.
- D. **SIMON**, **Byzantinische Provinzialjustiz**, în *Byzantinische Zeitschrift*, München, 79. Band, 1986, p. 310-343.
- W. **SICKEL**, **Das byzantinische Krönungsrecht bis zum 10. Jahrhundert**, în *Byzantinische Zeitschrift*, Leipzig, Band VII, 1898, p. 511-557.
- Isidor **SILBERNAGL**, **Verfassung und gegenwärtiger Bestand sämtlicher Kirchen des Orients**. Eine canonistisch-statistische Abhandlung, von..., Landshut, 1865, Verlag von I. G. Wölfle, 334 p.
- Milan **ȘESAN**, **Nașterea ideii papale**, în *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, an VII, nr. 7-8, iulie-august, 1962, p. 469-481.
- Remus **RUS**, **Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu**, Editura Lidia, București, 2003, 900 p.
- El Hassan bin **TALAL**, **Das Christentum in der arabischen Welt**, Mit einem Vorwort von Hans Küng, Übersetzung von Beatrix Immenkamp, Böhlau Verlag Wien, Köln, Weimar, 112 p., incl. 2 hărți.
- Das Neue Testament und frühchristliche Schriften**, Übersetzt und kommentiert von Klaus **BERGER** und Christiane **NORD**, Insel Verlag, 2003⁶, Frankfurt am Main und Leipzig, 1999¹, 1413 p.
- Nikolaus **THON**, **Quellenbuch zur Geschichte der Orthodoxen Kirche**, zusammengestellt und eingeleitet von Nikolaus **THON**. Mit einem Vorwort des russisch-orthodoxen Bischofs Longin von Düsseldorf, Paulinus-Verlag Trier, 1983, p. 578-579 (= *SOPHIA*, Quellen Östlicher Theologie, Herausgegeben von Julius Tyciak + und Wilhelm Nyssen, Band 23, 628 p.).
- Christopher **WALTER**, **L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine**, Préface par André **GRABAR**, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].
- Timothy **WARE**, **Istoria Bisericii Ortodoxe** O introducere limpede și detaliată despre Biserica Ortodoxă, scrisă atât pentru creștinii ortodocși, cât și pentru cei neortodocși, care doresc să afle mai multe amănunte despre propria lor tradiție, editor Aldo **PRESS**, 1997, București, 324 p., traducerea, după ediția 1993, de Alexandru **Petrea**.

Michael W. WEITHMANN, *Balkan-Chronik*, 2000 Jahre zwischen Orient und Okzident, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, Verlag Styria Graz, Wien, Köln, 1995, 542 p.

Karl WOTKE, Die griechische Version der Epitome Operum Cassiani des Pseudo-Eucherius, im Cod. Vindob. graec. *Theol. Nr. CXXI, erster Teil, Wien, 1898, 16 p.*[Extras din “Jahres-Berichte des Öffentlichen Unter-Gymnasiums in der Josefstadt”, Wien, Jg. 21].

THE OECUMENICAL PATRIARCHATE, *The Great Church of Christ*, [Editor] Publishers Orthodox Centre of the Oecumenical Patriarchate Geneva, Elveția, printed in Grece by E. Tzaferis S. A., Athen, 1989, 374 p., incl. 463 il. Album de lux.

Eusebius (260/64 – 30 mai 339), Episcopul Cezareei (c.313 – 339) din Palestina

Portret de André Thevet

La capitolul privind literatura de specialitate, adăugăm și acest micromedalion despre Eusebiu al Cezareei, părintele istoriei bisericești universale.⁸

Înainte de el au mai fost și alți scriitori creștini, greci și latini, cu contribuții privind istoria bisericească: Hegesip (+180?), *Memorii*, a doua jumătate a sec. II; Iuliu Africanul (+240/50), *Cronografii*, în 5 cărți (începând cu facerea lumii, până în anul 217/221); Epifaniu de Salamina – Cipru (+403), *Panarion* sau *Contra tuturor ereziilor* (80 la număr).⁹

Despre viața lui Eusebios, cunoaștem destul de puține știri. A fost ucenicul Episcopului Pamfil al Cezareei, din biblioteca căruia a reușit să-și facă documentația pentru lucrările sale ulterioare. A avut o mare admirație pentru Pamfil al Cezareei, motiv pentru care se și numea „Eusebios *al lui Pamfil*”: „Eusebios Pamphili”.

După Edictul de la Mediolan, din anul 313, Eusebiu a devenit Episcop al Cezareei Palestinei, loc unde s-a născut, a studiat și și-a desfășurat activitatea sacerdotală și de

⁸ Remus RUS, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, Editura Lidia, București, 2003, p. 236-240.

⁹ *Istoria Bisericească Universală* (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, p. 16.

istoric bisericesc. În acest context nu ne mirăm că a ajuns să fie influențat de origenism, pentru că la Cezareea Palestinei, se stabilise Origen (c.185-254), după ce fusese caterisit de către Episcopul Dimitrios al Alexandriei (189-232) și de urmașul acestuia Heraklas (232-247), pe motivul că s-a castrat. Școala catehetică creștină de la Cezareea înființată și condusă de Origen, timp de 20 de ani, o continua pe aceea de la Alexandria. Această școală a stimulat-o și Episcopul Pamfil, în cele două decenii de păstorire (c. 290 - + 6 febr. 310), înzestrându-o cu o bibliotecă foarte bogată.

Opera lui Eusebiu al Cezareei:

1. Istorie:

- a. *Chronikon* (Cronica) sau „Canoane cronologice și rezumatul istoriei universale a grecilor și a barbarilor”, text pierdut. Se păstrează o versiune în armeană, a primei părți și una în latină, pentru partea a doua, făcută de Ieronim. Partea întâia este o istorie în rezumat a lumii, până în anul 325, privind istoria caldeenilor, asirienilor, evreilor, egiptenilor și romanilor; iar partea a doua prezintă un extras de tabele, pornind de la Avraam (2016 î.d.Hr.), cu evenimentele din istoria mântuirii, până în anul 303. Partea a doua din versiunea latină se bazează pe o extindere a Cronicii, după anul 303, până în al 20-lea an de domnie a lui Constantin I cel Mare (306-337), adică până în anul 326. Fer. Ieronim a continuat Cronica, până la anul 378, adică până la moartea împăratului Valens (364-378).¹⁰
- b. *Istoria Bisericească*, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, *Historia Ecclesiastica*, în zece cărți, de la întemeierea Bisericii și până la înfrângerea lui Licinius în anul 324. Autorul prezintă lista episcopilor din centrele bisericești mai importante, învățători și autori creștini, eretici, pedeapsa divină asupra poporului iudeu, persecuții ale creștinilor, martirii, cu victoria finală a creștinismului și sentimentul său de recunoștință față de Sf. Împărat Constantin I cel Mare.¹¹
- c. *Martirii din Palestina*, *De martyribus palaestinae*.

2. Panegirce:

- a. *Viața lui Constantin*, *Vita Constantini*, în patru cărți.
- b. *Către adunarea sfinților*, apendice la cartea a IV, din *Vita Constantini*.
- c. *Laudele lui Constantin*, *laudatio* la jubileul de 30 de ani de domnie a lui Constantin cel Mare, în anul 336.
- d. *Tratat prezentat împăratului*, cu ocazia *târnosirii Bisericii Anastasis* din Ierusalim, la 13 septembrie, 335.

3. Opere apologetice:

- a. *Introducere generală elementară*, privind Sfintele Evanghelii.

¹⁰ A. Schöne, *Eusebii chronicorum libri duo*, Berlin 1866-75, vol I și II.

¹¹ EUSEBIU de Cezareea, Scrieri partea întâia (vol.I), *Istoria Bisericească și Martirii din Palestina*, traducere, studiu, note și comentarii de Prof. Teodor BODOGAE, vol. I, Buc. 1987, 451 p; Scrieri partea a doua (vol. II), *Viața lui Constantin cel Mare*, studiu introductiv de Prof. Emilian POPESCU, trad. și note de Radu ALEXANDRESCU, vol. II, Buc. 1991, 295 p.; Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987, vol. I și 1991, vol. II (în Colecția PSB, Părinți și Scriitori Bisericești, nr. 13 și 14).

- b. *Pregătirea evanghelică*, în 15 cărți.
- c. *Demonstrația evanghelică*, în 20 de cărți.
- d. *Contra lui Hieracle*, guvernatorul Bitiniei.
- e. *Contra lui Porfiriu*, în 25 de cărți, răspuns la cartea acestuia *Contra creștinilor*, în 15 cărți.
- f. *Theophania – Arătarea Lui Dumnezeu*, în 5 cărți.

4. Opere biblice:

- a. 50 de exemplare din *Biblie* sau *Sfânta Scriptură*, copiate pe seama bisericilor din Constantinopol, la cererea expresă a lui Constantin I cel Mare.
- b. *Canoanele evanghelice*, inspirate după *Concordanțele* sau *Secțiunile evanghelice* a lui Ammoniu din Alexandria.
- c. *Onomastikon* sau Dicționar al locurilor din Biblie.
- d. *Întrebări și răspunsuri evanghelice*, în două părți.
- e. *Comentariu la psalmi*, păstrată fragmentar, fiind o lucrare de mari proporții.
- f. *Comentariu la Isaia*, lucrare dependentă de *Comentariul la Isaia*, a lui Origen.
- g. *Poligamia și marile familii ale Patriarhilor*, pierdută.
- h. *Despre Paști*, pierdută.

5. Opere dogmatice:

- a. *Apologia lui Origen*, în șase cărți, dintre care cinci au fost scrise de Pamfil, pe timpul când era la închisoare (înainte de martiriu + 6 febr. 310) și numai una de Eusebiu.
- b. *Contra lui Marcel*, prin care ia apărarea arienilor, în două cărți.
- c. *Despre teologia bisericească*, o respingere detaliată a lui Marcel. Eusebiu era arian de avansată orientare subordinaționistă.

6. Opera omiletică: diferite predici, discursuri și panegirice, cum ar fi la *târnosirea Bisericii din Tyr*, *Panegiric al martirilor din Antiohia* etc.

7. Corespondență vastă, pierdută. S-au păstrat trei scrisori, strânse într-un volum.

Eusebiu a fost un arian convins. Teologia lui trinitară oscilează între origenism și arianism.

Sanctitățile Lor Patriarhii Benedict al XVI-lea și Bartholomaios I

Date și evenimente bisericеști din lumea creștină, 1-395 adică Ierusalim, Antiohia, Alexandria, Seleucia – Ktesiphon, Heraclea Traciei, Bysantion-Constantinopol și Roma¹²

a. Primul secol creștin sau de la Ierusalim la Antiohia, Efes, Alexandria, Babilon – Constantinopol, Seleucia-Ktesiphon, Roma și în întreaga lume antică: *secolul apostolic, 1-100*

Pentarhia actuală, Fanar, 20. 10. 2008: Noua Romă, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Moscova

¹² Roland FRÖHLICH, *Kleine Geschichte der Kirche in Daten*, 2004, Herder, Freiburg, Basel Wien, 224 p. (p. 9-35).
Gerhard HARTMANN, *Daten der Kirchengeschichte*, 2007, Marix Verlag, Wiesbaden, 187 p. (p. 11-26).
Pentru cronologia evenimentelor biblice, bisericеști, sinodale, politice, persecuții, culturale, militare și economice,
din perioada de dinaintea anului 381, mai vezi:
Hubert JEDIN, *Handbuch der Kirchengeschichte*, Op. cit., mai ales vol. I (30-325) și vol. II/1 (325-451).
Walter KIRSCHSCHLÄGER, *Die Anfänge der Kirche*, Eine biblische Rückbesinnung, Verlag Styria, 1990,
207 p., passim.
John Norman Davidson KELLY, *Altchristliche Glaubensbekenntnisse*, Geschichte und Theologie, 2. Auflage,
Vadenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1993, 449 p.
Remus RUS, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, Editura Lidia, București, 2003,
900 p.
Andrei OȚETEĂ, *Istoria lumii în date*, elaborată de un colectiv de cercetători, sub cond. ..., Editura Enciclo-
pedică Română, București, 1972, 616 p., passim.
Otto SEECK, *REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.* Vorarbeitet zu einer
prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.
Stelian BREZEANU, *O istorie a Imperiului Bizantin*, Editura Albatros, București, 1981, p. 10-15.
EUSEBIU de Cezareea, Scrieri partea întâia (vol.I), *Istoria Bisericească și Martirii din Palestina*, traducere,
studiu, note și comentarii de Prof. Teodor BODOGAE, vol. I, Buc. 1987, 451 p;
Scrieri partea a doua (vol. II), *Viața lui Constantin cel Mare*, studiu introductiv de Prof. Emilian POPESCU,
trad. și note de Radu ALEXANDRESCU, vol. II, Buc. 1991, 295 p.;
Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987, vol. I și 1991, vol. II (în Colecția PSB, Părinți și
Scriitori Bisericești, nr. 13 și 14).

Constantinopol Noua Romă, Catedrala Patriarhală Sf. Gheorghe din Fanar, în al cărei iconostas, pe partea de sud a acestuia, se află fixat un fragment din coloana de care a fost legat Mântuitorul Iisus Hristos cu ocazia flagelării – patimilor

Iisus din Nazaret

I. Nașterea: *1-33 mort și înviat, era creștină, calculul lui Dionisie Exiguul.¹³

* 753-754 ab Urbe condita, după Sf. Dionisie Exiguul, este un calcul greșit;

* 749 sau 748 a.U.c, în conformitate cu mărturiile Evangheliilor, adică cu un an sau doi înaintea morții lui Irod cel Mare, 751-750 a.U.c. sau 4 î.d.Hr. (Domnia împ. August (27 î.d.Hr. – 14 d.Hr.), proconsulatul lui Quirinius, timp de pace, recensământul populației, steaua magilor, uciderea pruncilor, moartea lui Irod), *plauzibilă*.

II.? 6 ianuarie, 780 a.U.c., Botezarea în Iordan de către Sf. Ioan Botezătorul, începutul activității mesianice, adică în anul 27 al „erei noastre”, creștine sau „dionisiace”, vezi Luca 3, 23; Ioan 5, 1; 6, 4; durata activității mesianice variază între 1-3 ani, din cauza deosebirilor dintre sinoptici și Ioan, la noi fiind încetățenită durata de trei ani.

III. Moartea și Învierea: variază între anii 28, 29, 32, 33 sau chiar 36 d.Hr.; având în vedere că Mântuitorul a murit într-o zi de vineri, în ajunul paștilor iudaice, calculele cele mai bune acceptă anii 30 sau 33 d. Hr., când paștile au căzut într-o zi de sâmbătă, 14 nisan sau 7 aprilie, înviind pe data de 16 nisan sau 9 aprilie; se presupune că Iisus Hristos a trăit mai mult de 33 de ani, după cum se crede în mod obișnuit, probabil 35-36 de ani; cu siguranță se știe că a petrecut paștile anului 781 a.U.c. – 28 d.Hr. (Ioan 5, 1) și ale anului 782 a.U.c. – 29 d.Hr. (Ioan 6, 4).

19 aug. 14 d.Hr., la Nola, moare Caius Octavianus Augustus (27 î.d.Hr. – 14.d.Hr.), în vârstă de 76 de ani. Deificarea lui Augustus constituie actul oficial de naștere al cultului imperial, în Imperiul Roman. La 16 ian. 27 î.d.Hr., Octavianus a primit titulatura sacrală de AUGUSTUS, cu titulatura: Octavianus Imperator Caesar Augustus divi filius. Data de 16 ian. 27 î.d.Hr. marchează și începutul epocii Principatului, din Imperiul Roman. La 27 ian 13, î.d.Hr.,

¹³ Dată greșită, probabil în anul 4 sau 5 î.d.Hr. sau poate chiar în anul 7 î.d.Hr.

Octavianus reorganizează Statul și armata. Provinciile sunt împărțite între împărat și Senat: șapte provincii imperiale, imperium proconsulare, unde se exercita puterea exclusivă a împăratului; zece provincii senatoriale, administrate de Senat. Armata este subordonată autorității nemijlocite a împăratului [Principelui] iar magistrații din provincii sunt aleși numai la recomandarea împăratului. În anul 24 î.d.Hr., Augustus obține privilegiul imunității față de toate legile.

26-36 d.Hr., Pontius Pilatus este Procurator imperial roman în Iudea.

c. 28 d.Hr., începe activitatea publică a Sf. Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul, Prodromul Domnului nostru Iisus Hristos.

28, 29, 32, 33 sau chiar 36 d.Hr., Ierusalim, Rusaliile sau Pogorârea Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli și Peste Maica Domnului, Duminica Cincizecimii.

*Sfânta Lance, așa cum arată astăzi în Wiener Schatzkammer
– Camera Tezaurului Imperial, Viena –*

33, 35 sau 36 d.Hr., Ierusalim, Martiriul Sf. Arhidiacon Stefan, omorât cu pietre de către concetățenii săi evrei, înfuriați pentru că le-a reproșat crima acestora, comisă față de Mesia Iisus Hristos. Este primul Martir al Bisericii.

c. 34, Damasc, convertirea lui Saul pe drumul Damascului, botezarea lui în Damasc, unde primește numele de Paul.

c. 35, Antiohia, grație Sf. Apostol Petru a fost fondată cea dintâi comunitate creștină, dinafara Palestinei, la Antiohia. În jurul acestui an trebuie să fi apărut aici și noțiunea de „creștin”, pentru adepții lui Iisus Hristos.

37 martie 17, Moare împăratul Tiberius (14-37). Garda pretoriană (adică cohorțele pretoriene, fondate de Augustus în anul 2 d.Hr., pentru paza personală a împăratului și a Italiei) a ridicat pe tron pe Caligula Iulius Caesar Germanicus (37-41). Acesta adoptă prima încercare de guvernare autocrată, de inspirație elenistică. El introduce la curtea imperială din Roma, ceremonialul oriental și divinizarea împăratului.

39, î. 44, Persecuție contra creștinilor în Țara Sfântă, declanșată de Herodes Agrippa (37-44).

c. 42 sau 43, Ierusalim, moartea martirică a Sf. Apostol Iacob cel Bătrân, fratele Sf. Apostol și Evanghelist Ioan. Condamnarea la moarte a Sf. Apostol Iacob cel Bătrân a fost ordonată de Herodes Agrippa.

44-48, prima călătorie misionară a Sf. Apostol Paul, însoțit de Barnaba, prin Cipru, spre Asia Mică, la Pamphilia sudul Galatiei etc.

48, 49 sau 50, Ierusalim, Sinodul Apostolilor, de la Ierusalim, vezi și Fapte, XV, 29 și Galateni, II, 11-14;¹⁴ După acest Sinod este din nou atestată șederea Sf. Ap. Petru în Antiohia, unde ajunge în conflict cu Sf. Ap. Paul.

50, redactarea și apariția celei de **a doua Epistolă** a Sf. Apostol și Evanghelist **Ioan**, considerat a fi cel mai vechi text din canonul Noului Testament.¹⁵

50, apare a **treia Epistolă**, a Sf. Ap. Și Ev. Ioan.

50, redactarea și apariția **primei Epistole către Tesaloniceni**, a Sf. Ap. Paul.

50, a **doua Epistolă către Tesaloniceni**, a Sf. Ap. Paul.

c. **49** sau **50**, Edictul lui Claudius contra creștinilor. Cf. inf. după Suetoniu (+150), împăratul Claudius (41-54) dispune alungarea din Roma a „evreilor care în urma provocărilor lui Chrestos (=Iisus Hristos, n.n.), produc tot timpul neliniște în Roma” (Vita Claudii, 25, 4). Acest lucru înseamnă că la Roma au existat creștini încă înainte de sosirea acolo a Sf. Ap. Paul și chiar a Sf. Ap. Petru?, adică înaintea anului 61.

50-53, a **doua călătorie misionară** a Sf. Ap. Paul, în Asia Mică, Europa (Macedonia, Athena cu cuvântarea în Areopag, Corint a. 52).

50-55, **prima Epistolă**, a Sf. Ap. Petru.

55, **prima Epistolă**, a Sf. Ap. Și Ev. Ioan.

55, **Epistola Sobornicească**, a Sf. Ap. Iacob cel Tânăr al Ierusalimului.

55 (poate 52-53?), apariția **primei Epistole către Corinteni**, după vizita din anul 52?

55-56, a **doua Epistolă către Corinteni**, a Sf. Ap. Paul.

54-58, a **treia călătorie misionară** a Sf. Ap. Paul, de această dată Efesul devenind centrul activității sale misionare.

56, **Epistola către Galateni**, a Sf. Ap. Paul.

56, **Epistola către Romani**, a Sf. Ap. Paul.

56, **Epistola către Evrei**, a Sf. Ap. Paul.

56-58, **Epistola către Filipeni**, a Sf. Ap. Paul.

c. **59**, Sf. Apostol Paul revine la Ierusalim, unde conflictele cu evreii vor conduce la arestarea lui.

60, **Epistola către Efeseni**, a Sf. Ap. Paul.

60, **Epistola către Coloseni**, a Sf. Ap. Paul.

60, Epistola Sf. Barnaba.

61, Epistola către **Filimon** a Sf. Ap. Paul.

60-65, Protomatei și Protoluca – Logienquelle **Q** [=Izvorul ospitalității, **Q**].

60-65, Papyrus Oxyrhynchos 840 (Egiptul de Mijloc).

¹⁴ J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio*, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt Graz.

V. GRUMEL, *Traité d' études byzantines. I., La Chronologie*, Paris, 1958, p. 454-455.

Andrei OȚETEȚA, *Istoria lumii în date*, elaborată de un colectiv de cercetători, sub cond. ..., Editura Enciclopedică Română, București, 1972, 616 p., passim.

¹⁵ Această cronologie nouă a textelor Noului Testament și a scrierilor postapostolice, până în anul 200, le-am luat după lucrarea monumentală: *Das Neue Testament und frühchristliche Schriften*, Übersetzt und kommentiert von Klaus BERGER und Christiane NORD, Insel Verlag, 2003⁶, Frankfurt am Main und Leipzig, 1999¹, 1413 p.

60-65, Papyrus Oxyrhynchos, 1224.

60-65, **Didahia**, Sfinților Apostoli, în Siria.

60-65, Fajjum-Fragment.

c. 61, Sf. Ap. Paul, după apelul la împărat „civis Romanus sum”, este transferat pentru proces la Roma, iar în drum spre capitala imperială, aproape de Malta, a fost naufragiat, scăpând totuși cu viață.

62, Martiriul Sf. Apostol Jacob cel Tânăr, cel Frumos, ruda Domnului nostru Iisus Hristos, primul Episcop al Ierusalimului, fiind aruncat de pe streășina Templului.

64, prima persecuție împotriva creștinilor, Roma.¹⁶ Împăratul Nero (54-68) incendiază Roma și pune această faptă pe seama creștinilor. Nero avea noi proiecte de construcție și amenajare a capitalei romane, dar populația nu era de acord cu ele, pentru că exista pericolul ca foarte mulți locuitori să-și piardă propriile case, fără ca, în schimb, să fie despăgubiți. Punerea pe seama creștinilor a incendierii orașului, pe de o parte îl scăpa pe împărat de furia poporului și de răzbunarea acestuia, pe de altă parte îi lăsa drumul liber spre realizarea noilor sale proiecte edilitare din Cetatea Eternă. Mulți creștini au murit cu această ocazie, fiind duși în Arena și lăsați pradă fiarelor sălbatice. Printre victimele acestei persecuții se numără și Sf. Ap. Paul și Sf. Ap. Petru?¹⁷

64-67?, Roma, Sf. Ap. Paul suferă moartea de martir, în timpul persecuției declanșate de Nero, contra creștinilor. Despre Sf. Apostol Petru se susține același lucru, numai că istoricii afirmă că ar lipsi mărturiile concrete, pentru atestarea unei morți martirice a Sf. Ap. Petru în Roma. „Tradițiile petrino-romane”, din secolul al IV-lea și alte surse în acest context, sunt puse de mulți istorici sub semnul întrebării.

c. 65-71, epoca de redactare și apariție a **Sfintei Evanghelii după Luca** și a **Faptelor Apostolilor**.

66, Izbucnește răscoala evreilor contra stăpânirii romane, încheiată cu cucerirea cetății Massada, în aprilie 73.

68-69, **Evanghelia** după Sf. Ap. și Ev. Ioan.

68-69, **Apocalipsa** Sf. Ap. și Ev. Ioan.

î. 70, Fragment din Ev. Ioan, 7, 53-8, 11.

66-70, Ierusalim, Răscoala evreilor împotriva stăpânirii romane. Răscoala se încheie cu cucerirea Ierusalimului de către Titus (79-81), fiul lui Vespasian (69-79).

î. 70, redactarea și apariția **Sfintei Evanghelii după Marcu**.

70, Ierusalim, Titus ordonă distrugerea **Templului** din Ierusalim și luarea în robie a evreilor. În mod indirect, prin deportarea evreilor creștino-iudei și dispersarea acestora pe cuprinsul

¹⁶ Privitor la cele zece mari persecuții contra creștinilor – 64-303 - vezi p. 194-205, din lucrarea: Profesor Evsevie **POPOVICIŪ**, **Istoria Bisericească**, Traducere de **Athanasie** Episcopul Râmnicului Noului Severin și **Gherasim** Episcopul Argeșului, vol. I-II, București, Tipografia Cărților bisericești, vol. I, 1-1054, 1900, 730 p., vol. II, 1054-1900, 1901, 559 p.

Acest curs universitar a fost tradus din nou și reeditat de proin Mitropolitul **Atanasie MIRONESCU** singur, sub titlul **Istoria bisericească universală și statistica bisericească**, în patru volume, București, 1925-1928. Ediția întâia, din 1900-1901 a fost tradusă și în limba sîrbă, la Carloviț, 1912, precum și în limba bulgară.

¹⁷ Privitor la cele zece mari persecuții contra creștinilor (64-303), vezi lucrarea recentă: Peter **GUYOT** și Richard **KLEIN** (Hrsg.), **Das frühe Christentum bis zum Ende der Verfolgungen. Eine Dokumentation**, două volume într-o singură carte: Band I, Die Christen im heidnischen Staat, 516 p.; Band II, Die Christen in der heidnischen Gesellschaft, 412 p.; Übersetzung der Texte von Peter GUYOT, Auswahl und Kommentar von Richard KLEIN, 1977 ¹ by WBG (Wissenschaftliche Buchgesellschaft), Darmstadt, 2006 ³,

întregului Imperiu Roman, s-a contribuit la răspândirea credinței creștine, direct de la sursele acesteia, adică din Ierusalim și din Palestina.

71, Evanghelia după Matei.

70-80, Evanghelia apocrifă, a Sf. Ap. Toma.

73, aprilie, cetatea **Massada**, la Marea Moartă, ultimul refugiu al răsculaților evrei este cucerită de către armata romană, în urma unei trădări.

75, Papyrus Egerton 2.

75, Papyrus 11710, Berlin.

75, Fragmentul Copt, Strasbourg.

75, Textul final secundar al Sf. Ev. Marcu.

75, Evanghelia Sf. Ap. Petru.

75, Freer Logion.

75. Epistola Sf. Ap. Iuda.

75, Întâia Epistolă către Corinteni, a Sf. Clement al Romei.

75, A doua Epistolă către Corinteni, a Sf. Clement al Romei.

75, A **doua Epistolă** a Sf. Ap. Petru.

75, Întâia Epistolă către **Timotei**, a Sf. Ap. Paul.

75, A doua Epistolă către **Timotei**, a Sf. Ap. Paul.

75-82, este construit Coloseumul din Roma, în care vor fi ulterior mii de creștini uciși de către gladiatori sau (și) de către fiarele sălbatice, în cadrul „spectacolelor” organizate de împărați în scopul acesta.

79 aug. 24, Erupția Vezuviului, dispariția orașelor Pompei, Herculaneum și Stabiae, care au fost acoperite de lavă.

80, Epistola către **Tit**, a Sf. Ap. Paul.

81-86, a **doua persecuție contra creștinilor**, sub împăratul Domitian (81-96), care s-a autodivinizat, numindu-se „dominus ac deus”.

81-96, Roma, domnia împăratului Domițian. În acest timp a fost exilat și Sf. Apostol și Evangelist Ioan pe insula Patmos.

90, Papyrus Cair[o]ensis.

90, Fragmentul anonim, din Acta Pauli.

c. 95, Expulzarea filozofilor din Italia, asociată cu noi persecuții contra creștinilor.

96-97, redactarea și apariția **primei Epistole către Corinteni**, a Sf. Clement al Romei (88-97 sau 92-101, după Eusebiu de Cezareea), deși ultimele studii de specialitate confirmă existența acestui text încă prin anul **75**.¹⁸ În această epistolă este vorba de modul în care trebuie să se facă numirea sau depunerea din treaptă a episcopilor și a preoților. Această epistolă este un document de mare importanță, însă data redactării și paternitatea ei sunt controversate.

c. 100, Fragmentul Qaudratus.

c. 100, Cerinth formulează teza că nu Dumnezeu ci un Demiurg, adică o ființă intermediară, zeu-om, a creat lumea. După Cerinth, Iisus Hristos a fost numai un Om, peste care, cu ocazia Botezului în Iordan, s-a pogorât Sfântul Duh, care l-a părăsit însă cu puțin timp înainte de Sfintele Sale Patimi.

¹⁸ Vezi p. 686 din: **Das Neue Testament und frühchristliche Schriften**, Übersetzt und kommentiert von Klaus **BERGER** und Christiane **NORD**, Insel Verlag, 2003 ⁶, Frankfurt am Main und Leipzig, 1999 ¹, 1413 p.

Tablița cu inscripția în trei limbi (evreiește, latinește și grecește), de pe Crucea Mântuitorului Iisus Hristos – J.N.R.J. – încadrată într-o ramă, în formă de reliquiar baroc (alături de alte reliquii legate de opera mântuirii), se păstrează încă în Biserica „Sfintei Cruci, din Ierusalim”, de la Roma: Matei 27, 37; Marcu 15, 26; Luca 23, 38; Ioan 19, 19. (vezi: Prof. Arnold ANGENENDT, Münster: www.kbwn.de/Reliquien)

b. Al doilea secol creștin, postapostolic sau „secolul apologetilor”, 100-200

98-117, domnia împăratului Traian și **117-138**, domnia împăratului Adrian, în timpul cărora s-a desfășurat **a treia persecuție contra creștinilor**.

106, Regatul **Nabateei** a fost transformat în provincia romană **Arabia**.

c. 110, Cartea Elchesai.

107 sau (și) 117, Sf. Ignatius al Antiohiei + 110: **șapte epistole**.

111-112, corespondența dintre împăratul Traian și Pliniu cel Tânăr (61/2-114).

114-117, Războiul împăratului Traian contra perșilor. Armeinia, Mesopotamia și Asiria au fost ocupate și transformate în provincii romane. Traian a cucerit și Ctesiphonul, capitala statului Part. Campaniile contra perșilor au fost înfrânte din cauza răscoalelor evreilor, izbucnite în Egipt, Cyrenaica și Siria. La 9 aug. 117, Traian moare la Selinus, oraș din Asia Mică.

117-138, domnește împăratul Adrian. La începutul domniei lui, Imperiul Roman atinge apogeul extensiunii sale teritoriale.

* între anii 117-138, Aristides, filozof creștin, într-o scrisoare apologetică, trimisă împăratului Adrian sau lui Antoninus Pius, apără credința creștină.

120, Păstorul Herma.

din **120**, Gnoza începe să câștige adepți și printre creștini.

121, Hotărâre a Senatului, prin care s-a interzis uciderea sclavilor de către persoanele particulare.

130, Sf. Policarp de Smyrna: două epistole către Filipeni.

130, Evanghelia secretă, a Sf. Ev. Marcu.

130, „Evanghelia anonimă de la Berlin”.

132-135, a doua răscoală a evreilor contra stăpânirii romane sau al doilea război iudeo-roman, „răscoala Bar Kochba”. Romanii îi înfrâng pe evrei, aceștia din urmă (împreună cu creștinii evrei și „dintre neamuri”) fiind obligați să părăsească Ierusalimul. Pe ruinele Ierusalimului a fost ridicat orașul *Aelia Capitolina*, iar pe Muntele Templului a fost construit *Templul lui Jupiter*.

139, Roma, se construiește Mausoleul lui Hadrian, devenit ulterior „Castelul îngerilor”.

140, Odele lui Solomon.

140, Kerygma Petri.

140, Evanghelia Evreilor.

140, Evanghelia celor din Nazaret.

140, Evanghelia Ebioniților.

140, Evanghelia Egiptenilor.

150, Epistula Apostolorum.

150, Testimonium veritatis.

150, Interpretarea Gnozei.

150, Epistolă către Rheginus.

150, Evangelium veritatis.

150, Fragmentul Papias.

150, Evanghelia Sf. Ap. Filip.

sec. I până în sec. V, Agrapha.

150, Apocalipsa Sf. Ap. Petru.

150, Epistola către cei din Laodicea.

150, a treia Epistolă către Corinteni.

150, Actele lui Paul.

300, Papyrus Hamburgensis.

150, Apocalipsa Sf. Ap. Paul.

150, Actele lui Petru.

c. 150, Sf. Justin Martirul și Filozoful (+165) adresează împăratului Marcus Aurelius (161-180) o Apologie a Creștinismului, în care aduce dovezi privitoare la natura divină a Lui Iisus Hristos.

156, la Roma are loc martiriul Sf. Policarp Episcopul Smirnei, aflat la vârsta de 86 de ani.

160, în actele martirice ale Sf. Policarp, Martyrium Polycarpi, scriitorii bisericești vor utiliza pentru prima oară noțiunea de „**martir**”. Noțiunea de „**creștin**” va apare în Antiohia, în jurul anului 35 d.Hr.

160, Epistola lui Diognet.

160, Meliton de Sardes, Pessah Homilie.

160, Prot. Evanghelia Sf. Ap. Iacob.

160, Evanghelia copilăriei [lui Iisus Hristos, n.n.], după Sf. Ap. Toma.

160, Evanghelia după Sf. Fecioară Maria.

161-180, a **patra persecuție contra creștinilor**, din timpul domniei împăratului Marcus Aurelius.

165, martiriul Sf. Justin Martirul și Filosoful.

c. 172, Apologia lui Meliton de Sardes, către Marcus Aurelius, prin care scoate în evidență faptul că înțelegerea dintre Stat și Biserică ar fi o binecuvântare pentru amândouă părțile.

177, Memoriul lui Athenagoras, din Athena, către Marcus Aurelius și Commodus, prin care cere tolerarea creștinilor.

* Lyon, în timpul unei sărbători păgâne se produc niște acțiuni de violență contra „ateiștilor”, adică a creștinilor, prilej cu care peste 50 de creștini au fost aruncați pradă fiarelor sălbatice din Arena orașului.

180, Proloage Markioniste, pentru Paul.

180, Irineu de Lyon-Lugdun (+202), **Adversus haereses**.

180, Tațian, Despre armonia Evangheliilor.

sec. II, Interpolări creștine timpurii, în scrierile iudaice timpurii.

190-200, Cartagina, Tunis, **Scrisoarea către Diognet**, a unui autor necunoscut.

193-211, domnia împăratului Septimius Sever, în timpul căruia a avut loc **a cincea persecuție contra creștinilor**.

c. 197, Tertulian (c.160-225), jurist și retor în Cartagina, redactează lucrarea sa „**Apologeticum**”, adresată guvernatorului imperial local: semen est sanguis Christianorum.

197-199, Războiul romanilor, sub Septimius Severus (193-211), contra parților. Babilonul, Seleucia-Ctesiphonul cad sub stăpânirea romană. Mesopotamia devine provincie romană. Orașul caravanier Palmyra cunoaște un început de înflorire.

î. 200, Hora dansului, din Acta Iohannis.

î. 200, două vechi Hristos himne.

î. 200, două cântece de nuntă, din Acta Thomae.

197-250, Minucius Felix, avocat în Roma, redactează „**Dialogul Octavius**”, adică o discuție dintre creștinul Octavius și păgânul Caecilius.

c. Secolul al treilea sau secolul luptei creștinilor pentru supraviețuire, 200-300

201-202, **rescriptul** contra prozelitismului iudaic și **rescriptul** contra prozelitismului creștin, date de către împăratul Septimiu Sever.

229, Consulatul istoricului Cassius Dio Cocceianus (c.160-235).

235 martie, împăratul Severus Alexander (222-235) este asasinat de către legiunile din Germania, acestea îl proclamă împărat pe Maximinus Tracul (235-238). Domnia lui Maximinus marchează începutul crizei social-economice, politice, religioase și culturale din Imperiul Roman.

235-238, **a șasea persecuție contra creștinilor**, sub Maximinus Tracul.

238 oct., Aquileia, Maximin Tracul este asasinat în timpul asediului acestui oraș.

244-249, domnia lui Filip Arabul, primul împărat creștin? ¹⁹ El încheie luptele cu perșii, din Mesopotamia, începute de Gordian III (238-244). În bătălia de la Verona, 249, Filip Arabul este

¹⁹ Vezi Eusebiu din Cezareea, **Istoria Bisericească**, IV, 34.

ucis de către C. Messius Decius (249-251), primul împărat de origine iliră, ridicat pe tron de legiunile de la Dunăre.

249 toamna, **a șaptea persecuție contra creștinilor**, sub împăratul Deciu (249-251).

250, persecuția contra creștinilor se generalizează în tot imperiul. Începe și o epidemie de ciumă.

256, Cartagina, Sinod privind botezul ereticilor și a schismaticilor; succesiunea apostolică etc.

257 august, **a opta persecuție contra creștinilor**, sub împăratul Valerian (253-260).

260, sub împăratul Gallienus (260-268) și din porunca acestuia, li s-au restituit creștinilor „casele de rugăciune”, confiscate în timpul persecuției lui Valerian. Este primul gest de toleranță a administrației romane, față de creștini.

261, Odenath, principele arab al Palmyrei obține din partea lui Gallienus (260-268) titlul de corrector totius Orientis, pentru că lupta contra șahului Șapur I (240-270/72). După moartea lui Odenath 266/7, soția acestuia Zenobia s-a emancipat de sub suzeranitatea romană, începând o acțiune de cuceriri militare în Orientul Apropiat.

275, **a noua persecuție contra creștinilor**, prin edictul lui Aurelian (270-275), dar fără urmări, pentru că la puțin timp, la Byzantion, împăratul a fost asasinat de către un păgân din anturajul său. În anul 274, Aurelian a lichidat succesiunea Regatului Gallic, reușește să restaureze granițele și unitatea imperiului, primind titlul de Restitutor orbis.

Aurelian adoptă titulatura de Dominus ac Deus, iar cultul soarelui, Deus Sol Invictus a devenit religia oficială a imperiului.

286 april 1, Maximian primește titlul de Augustus și este numit de către Dioclețian coîmpărat, primind administrarea, apărarea și guvernarea occidentului.

286-288, Maximian a reprimat mișcarea bagauzilor din Gallia. Luptă contra năvălirii francilor, alamanilor și burgunzilor în Gallia. Începe o epocă de înflorire a școlilor de retorică în Gallia: Massalia, Tolosa, Augustodunum.

c. 288, Mediolan – Milano, are loc întâlnirea dintre Dioclețian și Maximian. Aici are loc procesul de încheiere a transformării Imperiului Roman într-o monarhie absolută, de origină divină.

292, are loc campania lui Dioclețian, contra sarmaților de la Dunăre. Granițele Rinului, Dunării și Eufratului sunt din nou întărite. Tot în acest an începe o reformă monetară în imperiu, cu scopul stabilizării situației financiare a Statului. O monedă de aur – aureus – echivala cu 20 de monede de argint – argentes.

293, martie 1, instituirea **primei Tetrarhii** (293-305). Are loc o reformă constituțională, prin care se urmărea împărțirea responsabilității imperiale. Pe lângă cei doi auguști existenți Dioclețian(din 284/85) și Maximian (din 286), mai sunt numiți doi cezari: C. Galerius Valerius, adoptat de către Dioclețian și F. Valerius Constanțius Chlorus, adoptat de către Maximian.

297, Roma, prima reformă administrativă a Imperiului Roman, sub Dioclețian. A doua reformă de acest fel va avea loc în anul 330, sub Constantin I cel Mare.

La anul 297, Dioclețian a împărțit imperiul în 101 provincii, grupate în 12 dioceze. În provincii, puterea militară a fost separată de aceea civilă. Numirea guvernatorilor trebuia să se facă direct de către împărat. Are loc legarea de glie a colonilor.

297-298, Maxima expansiune a Imperiului Roman în Orient. În urma războiului contra Imperiului Persan, la încheierea păcii, granița răsăriteană a imperiului a fost fixată pe fluviul Tigr. Imperiul Persan se obliga sa recunoască suzeranitatea imperială a Romei, asupra Armeniei.

299-306, Roma, se construiesc la Roma „Termele” lui Dioclețian.

d. Secolul al patrulea sau secolul de aur al Bisericii: de la persecuție la Imperiul Creștin, 300-400

*Discul de argint aurit al episcopului Paternus al Tomisului (î. 518 – d. 520),
refăcut înainte de anul 518, cu monogramul lui Hristos,*

literele grecești Α si Ω, precum și cu o inscripție în jur, în limba latină:

Ex antiquis renovatum est per Paternum reverentiss(imum) episc(opum) nostrum. Amen.

300, Elvira, Spania, Sinodul a decis ca episcopul, preotul și diaconul să nu se căsătorească. Decizie reluată în anii 385, de papa Siriciu.

301, Creștinismul devine în Regatul Armeniei religie de Stat.

301, Edict imperial de fixare a prețurilor maximale în imperiu.

303-305, a zecea **persecuție contra creștinilor**, declanșată de către împăratul Dioclețian (284/85-305), pentru care a decretat patru edicte:

primul edict, 24 febr. 303;

al doilea edict, în aprilie 303;

al treilea edict, după. 27 sept. 303;

al patrulea edict 304 primăvara.

A fost ultima și cea mai grea persecuție din Istoria Bisericească. În jumătatea de vest a Imperiului, persecuția a durat până în anul 306, iar în jumătatea de răsărit, până în anul 311. După unele evaluări, în timpul acestei persecuții ar fi murit între **șapte, până la zece milioane de creștini**, Imperiul Roman având pe timpul acela o populație de aproximativ 50 de milioane de locuitori. În mod deosebit au fost afectate provinciile imperiale din Asia Mică, Siria, Egipt, Macedonia, Italia de mijloc și de sud, Africa Latina, Spania și sudul Galiei.

305 mai 1, a **doua Tetrarhie**, Dioclețian (la Nicomidia) și Maximian (la Milano) abdică. Sfârșitul primei Tetrarhii Galerius (în răsărit) și Constanțius Chlorus (în apus) au fost proclamați Auguști. Cei doi auguști au domnit prin asocierea câte unui cezar: Maximinus Daia (răsărit) și F.

Valerius Severus (apus). **c. 305**, are loc sciziunea Bisericii din Africa de Nord, provocată de Episcopul Donatus al Cartaginei (î.303-355).

306 iulie 25, moare Constantius Chlorus în Britania. Severus devine august al apusului, armata îl proclamă însă împărat pe Constantin I, fiul lui Chlorus. În același an, la 28 oct.M. Aurelius Maxentius, fiul lui Maximian a fost proclamat împărat, de către trupele militare din Italia. Începe un război civil.

308, Conferința imperială de la Carnuntum (Austria): Licinius devine August al Occidentului, Galerius al Orientului, Constantin I devine Cezar în Apus, iar Maximinus Daia devine Cezar în Răsărit.²⁰

²⁰ Privitor la Conferința de la Carnuntum, din anul 308 și alte evenimente și întâlniri ulterioare de monarhi, dăm un extras dintr-o altă lucrare a noastră: **ZUR GESCHICHTE DER PFARRE Maria Heimsuchung von SOMMEREIN am Leithagebirge**, Eine Untersuchung der Visitationsprotokolle, der Pfarrchronik und anderer Dokumente, Quellen und Literatur, von Dr. Ioan Marin **MĂLINAȘ**. Mit Beiträgen von Mag. Franz **SAUER**, Dr. Johann **WEISSENSTEINER**, Mag. Ava **PELNÖCKER**, Dir. Walter **MINDLER**, Mag. Walter, **PSCHILL**, Ing. René **HAPPEL**, + Josef **BUZÁS**, Presa Universitară Clujeană, **Cluj-Napoca, 2008**, p. 16-17, lucrarea cuprinzând 141 p.

Herrscher Treffen. In unmittelbaren Nähe unseres Ortes Sommerein, bei Bruck an der Leitha, Austria, haben zwei kaiserliche [später kaiserliche und königliche] Begegnungen stattgefunden: im Jahre 308 und 1515. In diesem Zusammenhang sollen auch die unangenehmen fürstlichen Begegnungen von 1605, 1621 und 1707 erwähnt werden.

Das erste **Kaisertreffen von Carnuntum** fand im Jahre **308** statt, und zwar zwischen Licinius, der bei diesem Treffen zum Augustus im Westen und Galerius, der zum Augustus im Osten wurde; zusammen mit den Caesaren Konstantin, der für den Westen und Maximinus Daia, der für den Osten des römischen Reiches zuständig war.²⁰ In Carnuntum wurde somit die **Tetrarchie vom 305** wieder eingeführt und bestätigt. Die erste **Tetrarchie** war im Jahre **293** gegründet worden.

Anwesend war bei diesem Treffen in Carnuntum auch Kaiser Diokletian (285-305), der im Jahre 305 nach 20 Jahren Regierungszeit abdankte und 308 wieder für kurze Zeit in das politische Leben zurückkehrte. Diokletian war ein großer Kaiser und ein großer Reformator des Römischen Reiches. In der Kirchengeschichte aber gilt Kaiser Diokletian als der größte, der grausamste und der letzte Verfolger der Christen (298-305) innerhalb des Römischen Reiches vor dem Edikt von Mediolanum-Mailand im Jahre 313.²⁰ Am Vorabend der Entscheidungsschlacht gegen Maxentius, seinen Rivalen in Italien, im Jahr 312, soll Konstantin der Legende nach ein Kreuz mit der Inschrift „In diesem zeichen wirst Du siegen“ (traditionell lateinisch wiedergegeben in „in hoc signo vinces“) erschienen sein. Konstantin bringt Maxentius an der Milvischen Brücke in der Nähe von Rom die entscheidende Niederlage bei. Der Senat empfängt den Sieger als Retter des römischen Volkes. Konstantin, der bislang den Sonnengott verehrt hat, sieht jetzt in der christlichen Gottheit die Siegbringende und beendet die Christenverfolgung. Zusammen mit Licinius, seinem Mitregenten, erlässt er **313** das **Edikt** von Mailand, das den Christen im Römischen Reich die freie Religionsausübung gestattet. Die neue **Tetrarchie** von Carnuntum konnte sich nicht behaupten. Es war nicht möglich, ihr Programm in die Praxis umzusetzen, wie dies die Geschehnisse nach 308 zeigen. „Die Folge war ein chaotisches Gedränge um die Macht“, somit ist Diokletian zurückgetreten und hat die Übertragung der Kaiserwürde an ihn selber abgelehnt.²⁰

Die zweite Begegnung auf solcher Ebene war das **Dreiherrscher Treffen** vom 16. Juli **1515** zwischen Kaiser Maximilian I. (1493-1519), König Wladislaw VII. (1456-1516) von Ungarn und II. von Böhmen (1471-1516) und König Sigismund I. (1506-1548) von Polen auf dem heutigen Gemeindegebiet Stixneusiedl, zwischen der Bundesstraße 10 und der Landstraße nach Sarasdorf, bei Bruck an der Leitha, auf dem **drei Feldulmenplatz**. Ein Denkmal erinnert an dieses Ereignis. Dieses Treffen schuf die Grundlage einer Verbindung zwischen den drei Reichen, die von 1526 bis 1918 bestand.

Später wurden Sommerein und die Umgebung auch von den **Fürsten von Siebenbürgen, Stefan Bocskai** (1604-1606) im Jahre **1605** und **Gabriel Bethlen** (1613-1629) im Jahre **1621** heimgesucht. Es wird behauptet, dass sich diese Fürsten als nicht sehr nobel erwiesen. Sie waren bei den Einheimischen wegen ihrer Raub- und Beutezüge nicht erwünscht.

1707 kämpften die Kuruzzen des „Freiheitskämpfers“ **Franz II. Rákóczi**, ein nicht anerkannter Fürst von Siebenbürgen, in der Gegend von Sommerein. In Sommerein schlugen sie den Fleischhauer nieder und steckten vier Häuser in Brand. Daran erinnert uns im Ort der Bildstock des Fleischhauers oder das Weiße Kreuz. Sie kämpften gegen die Ausdehnung der Habsburger Herrschaft in Ungarn und in Siebenbürgen.

Der Kuruzzenkrieg in Ungarn dauerte von 1672 bis 1711. Im Frieden von Satu Mare, am 30 April 1711, gelang ein Kompromiss zwischen dem habsburgischen Absolutismus und den ungarischen Ständen.

Privitor la aceste probleme vezi Michaela **HERMANN**, Gerhard **TRUMLER**, *Heidentor und Stephanskronen*. Die Europaregion zwischen Wien und Bratislava, Verlag Christian Brandstätter, Wien, 2002, S. 12 und 14.

310, Maximian s-a proclamat din nou împărat în sudul Galliei. Înfrânt de Constantin I, este silit să se sinucidă la Massalia.

311, april 19, eclipsă de lună.

* april 22, Sărbătoarea Sfințelor Paști.²¹

* **april 30, Edictul de Toleranță pentru creștini**, elaborat de Cezarul **Galeriu** (293-305, apoi August al Răsăritului, până în 311, mai 5 +) în **Nicomidia**.

* Miltiades este ales și hirotonit Episcop al Romei (311-314).

* mai 5, moare Galerius, Licinius a devenit august al Orientului.

* nov. 25, martiriul lui Petru al Alexandriei (300-311).

312 ian. 7, Nicomidia, Sf. Preot Lucian Martir din Antiohia a fost executat la Nicomidia, de față fiind și Cezarul Maximinus Daia (309/10-313).

* oct. 28, Bătălia de la Podul Milvius, de lângă Roma, unde Constantin I l-a învins pe Maxentius, devenind unicul împărat al Occidentului.

* oct. 29, intrarea triumfală a lui Constantin I cel Mare în Roma.

* sfârșitul anului 312, într-o scrisoare trimisă lui Maximinus Daia devenit Cezar în Răsărit, Constantin I ia apărarea creștinilor din Orient. În occident, Constantin I i-a scutit deja pe creștinii din Africa Latina, de toate dărilor comunale.

313 ian 6, Roma, anularea tuturor dispozițiilor date de Maxențiu.

313, februarie, Mediolanum, **Edictul de la Milano**, proclamă libertatea de credință și egalitatea în drepturi pentru creștinii din Imperiul Roman, de care se bucurau și păgânii. Problema religioasă din imperiu, cei doi Auguști, au rezolvat-o la Milano, cu ocazia căsătoriei lui Licinius, cu Constanția, sora vitregă a lui Constantin I. Constantin I era susținătorul religiei monoteiste, Liciniu în schimb era adeptul politeismului. Textul **înțelegerii** de la Milano, numit în mod greșit „Edictul de la Mediolan” ne-a fost transmis în fragment, prin Lactanțiu (c.240-c.320), „De mortibus persecutorum”, 45, 1; 48, 2;

313 încep. april., decizie imperială, privind restituirea către Biserică a bunurilor răpite [în timpul persecuției, n.n.].

313 încep. april., poruncă imperială către Rationalis Ursus și către Procurator Heraclides de a-l subvenționa pe Episcop cu banii de care are nevoie pentru cheltuielile bisericești. În același document se mai precizează că Proconsulul Anulinus și Vicarul Patricius trebuie să oprească Donatismul.

313 april 15, raportul Proconsulului Anulinus către împărat, privitor la donatiști.

313 mai, probabil Meroles Episcopul Mediolanului mijlocește la împărat decizia privind convocarea unui Sinod la Roma, pentru încheierea certei donatiste.

313 iunie 13, în Nicomidia, unde sosește după data de 28 mai, Licinius face publică o versiune personală a Edictului de toleranță, din februarie, același an.

313 vara, în Asia Mică, Licinius publică abia Edictul de la Mediolan, pentru jumătatea răsăriteană a imperiului.

313 oct. 2, Papa Miltiade deschide Sinodul de la Roma, contra donatiștilor.

Erst auf der Konferenz von Carnuntum im Jahre 308 wurde die Sache wieder geregelt: Galerius und Licinius wurden Augusti, Konstantin und Maximinus Daia mit neuem Titel filii Augustorum - Maxentius immer noch in Rom.

Diokletian war der erste römische Kaiser der abgedankt hat, und zwar freiwillig. Somit zwang er seinen Caesaren [Mitkaiser] Maximianus abzudanken.

²¹ Pentru datele cronologice din perioada 311-381, vezi Otto **SEECK, REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.** Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.

313 oct. 21, legea celor doi augusti, privind scutirea clerului ortodox de taxe: „Befreiung der orthodoxen Geistlichkeit von munera” (Otto Seeck, Regesten..., Op. cit., p. 161). Această poruncă a fost în mod repetat redactată de cancelaria imperială și trimisă diferitelor provincii ale imperiului: 31 oct., 29 oct. etc.

314 ian. 11, moare Papa Miltiade.

* 31 ian., Alegerea și hirotonirea întru arhieru a Papei Silvestru I (314-335).

* 1 aug., data stabilită de împărat, privind deschiderea Sinodului din Arelate-Arles.

* 19 aug. anchetă preliminară contra Episcopului Felix de Aptunga.

314, Ancira, primul Sinod local de acolo.

315, luptele lui Constantin împotriva francilor și alamanilor, după care i se acordă cognomenul de „cel Mare”. Spre eternizarea acestui act, la Roma are loc inaugurarea Arcului de triumf al lui Constantin.

315, Neocezarea, al doilea Sinod local.

315 febr. 15, Aelianus, Proconsulul Africii conduce cercetările canonice, contra Episcopului Felix de Aptunga.

* 27 sept., Constantin I părăsește Roma, unde intrase cu triumf la 21 iulie. El se îndreaptă spre Milano, unde decide în privința certurilor donatiste. Pentru a-și face o imagine cât mai clară despre donatiști, Constantin I cere un martor din Africa, care să fie trimis la curtea sa din Milano.

* 19 oct., Mediolanum, Donatio Constantini et Licinii? sau Constitutum Constantini?

316 febr. 27, Treviri, cancelaria imperială către Petronius Annianus și Iulianus Domitio Celso vicario Africae. Prefecții comunică posibilitatea întoarcerii acasă a episcopilor donatiști aflați în închisoare.

* 10 nov., Rescript către Eumelius Vicarul Africii, privitor la donatiști.

316 dec. 3, moare Dioclețian în palatul său din Spalatum/Spalato, în Dalmația.

317 martie 1, Sardica, Constantin I cel Mare îi numește aici Caesari, pe Crispus, Constantius și Licinius.

* 7 aug., Sirmium, se naște Constanțius în Illyricum.

318 iunie 23, decizie imperială, privitoare la jurisdicția canonică a episcopilor. Textul va fi reamintit sau citat la 5 mai 333.

c. 320, întemeierea primelor mănăstiri creștine în Egipt și în Palestina.

320 dec. 13, Zenophilus Consularis Numidiae verhandelt gegen die Donatisten.

321 april 18, către Episcopul Hosius, privind eliberarea sau punerea în libertate în Biserică, dreptul de azil? Decizia va fi citată sau se va face uz de ea în documentul din 8 iunie 323.

* 5 mai, Scrisoare imperială către Verinus Vicarul Africii, privind toleranța față de donatiști.

* (3 iulie), decizie imperială către popor, privind dreptul Bisericii de-a moșteni bunuri. La 29 august, legea a fost transmisă și Vicarului Africii, Verinus.

* (3 iulie), scrisoare imperială către Helpido vicario urbis, adică vicarul Romei, privind sfințirea Duminicii, adică ținerea Duminicii.

* 13 iulie, către Menandru, privind introducerea vamei – impozitului – pe albine. La 1 august această lege a fost înăspriată.

321, duminica, dies solis, începutul creației, ziua Învierii Domnului, a Pogorării Sfântului Duh, devine ziua liberă în întreg Imperiul Roman.

322 (febr. 9), către Agricolanum, privind dreptul femeilor de acuză în instanță.

323 dec. 25, din Sirmium, Ad Helpidum vicarium urbis, Bei der Quinquennalfeier des Licinius (11 nov. 323) sind Christen zum opfern gezwungen worden, was streng verboten wird.

324, între 9 și 22 iulie, asedierea orașului Byzantion.

* 22 iulie, eclipsă de lună.

* 6 aug., eclipsă de soare.

* 18 sept., la Chrysopolis se dă lupta decisivă contra lui Licinius, după care, la Nicomidia, Licinius se predă lui Constantin.

* după 18 sept., adică după predarea lui Licinius în Nicomidia, Constantin I cel Mare abrogă toate măsurile luate de Licinius, contra creștinilor. Vezi și Edictul din 16 dec.

* 18 sept. din reședința sa de la **Nicomedia** Bitiniei, ²² împăratul Constantin I cel Mare (306-337) trimite o scrisoare Sfântului Alexandru I Patriarhul Alexandriei (313-326), prin care îl îndeamna să pună capăt disputelor dogmatice cu preotul erudit Arie (256-336). Otto Seeck²³ a preluat informația de regist după istoricul Eusebiu Episcop al Cezareei: Vit. Const. II, 48-60.²⁴

* 8 nov., în Nicomedia, Constantin I cel Mare este proclamat Avtocrator, singur stăpânitor, August pentru întreg imperiul și cu această ocazie a declarat că este decis să convoace Sinodului Imperial, adică primul Sinod Ecumenic la Ancyra (azi Ankara).²⁵

* 8 nov., în Nicomidia, Constanțiu II este proclamat și aclamat Cezar.

* 20 dec., moare Patriarhul Philogonius al Antiohiei (320-324), în timpul Sinodului ținut acolo. Constantin I cel Mare se folosește de evenimentul sinodal din Antiohia și pentru a face cunoscut participanților că Sinodul Ecumenic nu se va mai ține la Ancyra, ci la Niceea în Bitinia, azi Iznik.²⁶

324, începe construirea și adaptarea vechiului oraș Byzantion ca și capitală imperială.²⁷

325 ian. 16, Decizia lui Constantin I cel Mare, transmisă tuturor arhierilor din Imperiu, potrivit căreia îi anunță schimbarea locului pentru convocarea Sinodului Ecumenic. Acest Sinod nu se va mai ține la Ancyra, ci la Niceea.²⁸

325, Primul Sinod Ecumenic, de la Niceea, contra lui Arie.

325 mai 20, Constantin I cel Mare deschide lucrările primului Sinod Ecumenic la Niceea.²⁹

* 19 iunie, Niceea, Sinodul Ecumenic formulează și aprobă textul Mărturisirii de credință, adică primele șapte articole din Crez (vezi și **Mansi**, VI, p. 956 a, 1195a, Chron. Pasch. A. 325.).³⁰

* 19 iunie, Niceea, Constantin I cel Mare a confirmat decizia sinodală, privitoare la data sărbătoririi Sfintelor Paști (**Eusebiu** de Cezareea, Vit. Const. III, 17-20).³¹

²² **Nicomedia**, azi **Ismi**t, Turcia, capitala Bitiniei, port la Marea Marmara, pe țărmul asiatic.

²³ Otto **SEECK**, Op. cit., p. 174, 151-152 și 42.

²⁴ **Eusebiu al Cezareei** (263-340) este supranumit „**Părintele istoriei bisericești**”. Capodopera acestui părinte bisericesc este **Istoria bisericească**, care cuprinde zece „cărți” sau părți, de la începuturile Bisericii și până la înfrângerea lui Liciniu, în anul **324**, cu domnia lui Constantin I cel Mare + **337**.

²⁵ Otto **SEECK**, Op. cit., p. 174 și 152.

²⁶ Otto **SEECK**, Op. cit., p. 174 și 152.

²⁷ Pentru colecția de canoane ale sinoadelor ortodoxe, vezi **PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe)**, 778 p. :

NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „**Credința strămoșească**”, Iași, 2004, 778 p.

[titlul ediției din 1844, al cărții lui Neofit VII (1789-1794 și 1798-1801, reprint 2004)].

²⁸ Otto **SEECK**, Op. cit., p. 174 și 152.

²⁹ Otto **SEECK**, Op. cit., p. 174 și 152, vezi și **Socrat. I** 13, 13.

³⁰ Otto **SEECK**, Op. cit., p. 175.

³¹ **EUSEBIU** de Cezareea, Scrieri partea întâia (vol.I), **Istoria Bisericească și Martirii din Palestina**, OP. cit.;

* 1 oct., Nicomidia, Constantin I cel Mare interzice jocurile gladiatorilor.

325-381, au loc cele mai multe **sinoade partinice**, de ale ortodocșilor sau (și) arienilor de toate grupările. Istoricul păgân Ammianus Marcellinus(c.330-400), în opera sa **Rerum gestarum libri**, XXI, 16, 18, preciza cu obiectivitate că, în timpul domniei lui Constantin I cel Mare, poșta imperială era practic monopolizată de către episcopi. Este vorba de privilegiul episcopilor de-a folosi poșta imperială, **evectio**, pentru deplasările lor la sinoade, după cum a procedat Constantin I cel Mare și în anul 325, cu prilejul primului Sinod Ecumenic de la Niceea. De altminteri, poșta imperială era folosită la transporturi mai importante, prin tot imperiul.

326 april 1, Aquileia, Constantin I, Ad populum, privind delictul răpirii.³²

* april 4, Aquileia, Constantin, către Basso, vicarul Italiei, Ad Bassum, privind protejarea castității feciorelnice.³³

328, Sinodul din Nicomidia?

330, mai 11, Constantinopol, inaugurarea orașului ca și capitală imperială, Noua Romă.³⁴

330, Constantin I cel Mare a continuat reformele administrative și constituționale, începute de Dioclețian – a doua reformă administrativă. Numărul provinciilor a fost ridicat la 117, grupate în 14 diocese și 4 prefecturi (Orient, Illyricum, Italia, Gallia). Armata a fost împărțită în trupe de luptă, de campanie (comitatenses) și trupe de graniță (limitanei). Numărul legiunilor a fost fixat la 75. Senatele din Roma și din Constantinopol au fost degradate la rangul de simple consilii orașenești. Începe să se creeze o ierarhie a funcționarilor.³⁵

330, Constantin I cel Mare (305-337) termină de construit **Palatul sacru** sau Marele Palat imperial, din Constantinopol. Clădirea a fost extinsă în secolele următoare, complexul ajungând să acopere o suprafață de 100 de ha. Pe locul Palatului sacru, azi se află Moscheia albastră sau Sultan Ahmet Cami.

330-335, construirea Basilicii Nașterii Domnului, din Bethlehem.

330-360, Constantin I cel Mare începe construirea Basilicii Sfânta Sophia, din Constantinopol (330), terminată de construit sub urmașul și fiul său Constanțius II, în anul 360.

332 mai 18, Constantinopol, începe distribuirea pâinii pentru săraci în noua capitală imperială.

332, Constantin I cel Mare încheie pacea cu goții și taifalii din nordul Dunării, declarați și primiți ca aliați – foederati – în armata romană.

333, data de 25 decembrie devine Sărbătoarea Crăciunului, înlocuindu-o pe aceea de „Sol invictus”, introdusă de Aurelian, în anul 270.

337 mai 22, moare Constantin I cel Mare, imperiul fiind împărțit între cei trei fii ai acestuia: Constantin II, în Occident (337-340); Constant, în Italia (337-350); Constanțiu II, în Orient (337-361). După moartea împăratului, adică după anul 337, episcopilor ortodocși li s-a permis să-și reocupe scaunele, deoarece Constantin I cel Mare era de convingere ariană și-i favoriza pe episcopii eretici.

337-363, războiul persano-roman, Sasanizii invadând Mesopotamia și Siria.

c. 340, moare Eusebiu Episcopul Cezareei, * c.260.

340 april 9, Aquileia, Augustul, Ad Petronium, Vicarul Africii, privind procesele fiscale.³⁶

Scrieri partea a doua (vol. II), **Viața lui Constantin cel Mare**, Op. cit.

³² Otto SEECK, Op. cit., p. 176.

³³ Otto SEECK, Op. cit., p. 176.

³⁴ Stelian BREZEANU, **O istorie a Imperiului Bizantin**, Editura Albatros, București, 1981, p. 10-15.

³⁵ Andrei OȚETEĂ, **Istoria lumii în date**, elaborată de un colectiv de cercetători, sub cond. ..., Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 46-47.

³⁶ Otto SEECK, Op. cit., p. 189.

340, Gangra, al treilea Sinod local, canoane disciplinare.

340, război fratricid (război civil), Constantin II a fost înfrânt de Constant, care a anexat Italia părții occidentale a Imperiului Roman.

* 22 sept, Aquileia, Ad Euagrium ppo. – dat. X k. Oct. Aquilea, p. C. Constantii et Constantis. Iust II 19, 11., privitor la șantaj.³⁷

340/341, primăvara, Roma, Sinodul local, convocat și prezidat de Iulius I (337-352) i-a achitat repus în scaun și reintegrat în comuniune cu Biserica, pe Sf. Athanasie cel Mare al Alexandriei, depus din treaptă la Sinodul arian din anul 335, ținut la Tyrus și pe Marcellus al Ancyrei, depus și el din treaptă la Sinodul din Constantinopol, din anul 336. După anul 337, celor doi episcopi li s-a permis reîntoarcerea la scaunele lor, însă fracțiunea ariană a eusebienilor s-au străduit din răspuțeri să-i împiedice. N-au lipsit nici intrigile și calomniile în acest scop.

341 vara, Antiohia, **Sinodul Târnosirii** Bisericii de Aur, viitoarea Catedrală Patriarhală din Antiohia, a cărei piatră de temelie a fost așezată de Constantin I cel Mare, cu zece ani în urmă. Urmașul său, Constanțiu II a terminat-o de construit, fiind prezent și la Târnosirea Bisericii de Aur. La Sinod au fost prezenți 97 de episcopi din Orient, toți făcând parte din gruparea eusebienilor, după Eusebiu al Nicomidiei, adică partida moderată a arienilor, de care a ținut însuși împăratul Constantin I cel Mare.³⁸

341, Antiohia, Sinodul Târnosirii a elaborat și o mărturisire de credință, pe care au trimis-o Papei Iulius I., pentru a se desculpa de acuza de-a fi arieni. Același Sinod a mai formulat și canoane disciplinare, contra Sf. Athanasie.

342 aug. 30, Aquileia, Augustul Constanțiu, repetarea legii din 4 febr. 337.

* 1 nov. Decret către Catullinus, prin care Constans și Constanțiu ordonă ca să nu fie dărâmate templele din afara zidurilor Romei.

* 1 nov., Milano, Constans îi acordă o audiență, lui Athanasie I cel Mare al Alexandriei.

342, finele lunii nov, **a doua desfășurare a lucrărilor sinodale de la Niceea.**

* d. 24 dec., Edict privind interzicerea jertfelor păgâne, edictul referindu-se la o lege mai veche a lui Constantin I cel Mare. Vezi și 1 nov. 342.

343 aug. 27, Decret privind imunitatea clerului creștin.

343, după 27 august, la Sardica, Sinod proniceean, emite canoane disciplinare.

343, Dacia – Gotia – Gotul Ulfilas, Wulfila, Apostolul Goților, a fost botezat și hirotonit întru arhiereu de către Eusebiu al Nicomidiei, cel care l-a botezat pe patul de moarte și pe Constantin I cel Mare, în anul 337. Goții și alte popoare germanice încep să adopte Creștinismul de factură eretică, ariană.

344 april 15, la Antiohia, în perioada Pascală, Constanțius primește delegația Sinodului de la Sardica, din anul 343.

* 15 april, Naisus-Niș, Sf. Athanasie cel Mare sărbătorește Sf. Paști în Niș.

* August, Stefan I al Antiohiei (342-344) arian este depus la zece luni înainte de moartea lui Gregorius Antipatriarh arian al Alexandriei (339-345), întâmplată la data de 26 iunie 345. Ștefan I este înlocuit cu Leontie (344-358), tot arian.

345 april 17, la Constantinopol începe construirea Termelor lui Constantin.

345 iunie 26, Alexandria, moare antipatriarhul arian Gregorius (339-345).

³⁷ Otto SEECK, Op. cit., p. 189.

³⁸ Vezi John Norman Davidson KELLY, *Altchristliche Glaubensbekenntnisse*, Geschichte und Theologie, 2. Auflage, Vadenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1993, p. 260-263.

346 mai 12, Sinodul din Köln-Colonia Agrippinensis condamnă învățătura lui Euphratas, Episcopul locului.

346 mai 26, Constantinopol, Consensul lui Constant și Constanțiu, privind *privilegiile clerului*.

* după 27 august, de la Edessa îi scrie împăratul Constanțiu a treia scrisoare Sf. Athanasie cel Mare, prin care-i poruncește să se întoarcă la Alexandria.

* după 27 august, la Antiohia, are loc întâlnirea dintre Constanțius și Athanasie I cel Mare.

* 21 octombrie, are loc intrarea triumfală a Sf. Athanasie I cel Mare în orașul său de reședință Alexandria.

347 august 15, moartea martirică a donatiștilor Maximian și Isac.

* 29 nov., moartea martirică a donatistului Marculus.

349 april 11, doc. Privind imunitatea clerului în Peloponez.

350 ian. 18, Constant cade în luptă cu uzurpatorul păgân de origine germană, Magnus Magnentius. Dominând Occidentul, magnentius a împărțit puterea cu Constanțiu II al Orientului.

* 8 april, Sărbătoarea Paștilor în Alexandria.

* 15 april, Sărbătoarea Paștilor în Roma.

c. 350, Episcopul Ulfila traduce Biblia în limba gotă, inventând în acest scop un alfabet propriu. Este cel mai vechi monument de limbă gotică, adică germanică.

351 ian. 30, în Orient apare un semn ceresc în formă de Cruce.

* 27 febr., eclipsă de lună.

351 sept. 28, Magnentius este înfrânt de către Constanțiu II, la Mursa, în Pannonia. La Sirmium a început Constanțius II războiul contra lui Magnențius.

* după 28 sept., la Sirmium l-a judecat Constanțius II pe Episcopul Photinus.

352 april 19, de Sfintele Paști, în Alexandria, Sf. Athanasie I cel Mare preia jurisdicția Bisericii încă dezbinată, de pe cuprinsul Patriarhiei Alexandriei.

* după 9 sept., Magnențius fuge din Aquileia, în Gallia. După 3 nov., la Milano, s-a dat porunca imperială de anulare a tuturor deciziilor redactate și publicate de Magnențius.

353 august 10, la Lyon-Lugdun, Magnentius s-a sinucis, după o nouă pierdere a luptei de la Mons Seleuci.

* 19 mai, Mediolanum, o delegație a lui Athanasie I cel Mare va fi trimisă în solie la Milano.

* 23 mai, Montanus vine la Alexandria, pentru a-l chema pe Athanasie I cel Mare să se înfățișeze la împărat.

* 9 iunie, împăratul face donații din averile confiscate de la aderenții lui Maxențius.

* 3 iulie, Constanțiu, privitor la evrei.

* 10 oct., la Arelate, Constanțiu II și-a sărbătorit jubileul Tricennaliae (324-353).

* 23 nov., Constanțiu II abrogă permisiunea aprobată de Maxențiu, privind dreptul de-a aduce jertfe păgâne nocturne.

353-361, Constanțiu II devine împărat unic în Imperiul Roman.

353, al doilea Sinod de la Arles (primul Sinod a avut loc în anul 314), îl condamnă pe Sf. Athanasie al Alexandriei, la presiunea împăratului Constantius II (337-361), care-i favoriza pe arieni.

355 sept. 4, Alexandria, Notarul Diogenes ia cu asalt biserica din Alexandria. La data de 23 dec. 355, Diogenes a părăsit Alexandria.

* 23 sept., împăratul, către Severus, episcopii nu pot fi judecați de către tribunalele laice sau civile.

* 6 nov., Mediolanum, Constanțius II îl numește pe Iulian Cezar.

356 ian. 1, Alexandria, fostul Prefect imperial Maximus a fost înlocuit cu Cataphronius.

- * 6 ian., Dux Syrianus ocupă Alexandria.
- * 9 febr., Sf. Athanasie I cel Mare fuge din Alexandria.
- * 19 febr., Mediolanum, poruncă imperială de interzicere a cultelor păgâne.
- * 11 april., Mediolanum, Decret al lui Constanțius II, în consens cu Iulian, devenit Cezar (din 6 nov. 355), către Senatul local, privind numiri de demnitari de Stat în Constanti-nopol.
- * 9 mai, Araxius devine Proconsul în Constantinopol.
- * 1 iunie, moaștele Sf. Timotei, ucenicul Sf. Apostol Paul au fost transferate la Constantinopol.
- * 10 iunie, Cataphronius Prefectul Egiptului și Comitele Heraclius revin în Alexandria și iau cu forța toate bisericile aflate sub jurisdicția adepților Sf. Athanasie I cel Mare.
- * 15 iunie, adepții Antipatriarhului arian Gheorghe (357-361) preiau sub controlul lor bisericile alexandrine, răpite de la ortodocși pe data de 10 iunie 356.
- * 10 nov., din Mediolanum, Edict privind privilegiile Bisericii din Roma.
- 357** febr. 24, Gheorghe își face intrarea ca Antipatriarh arian, în Alexandria (357-361).
 - * 3 martie, Moaștele Sf. Apostol Andreas și ale Sf. Evanghelist Luca sunt transferate la Constantinopol. Actualmente moaștele Sf. Ev. Luca se află în Basilica St. Justina din Padova.
- 357**, la Sinodul de la Rimini se elaborează o formulă dogmatică.
- 358**, la Sinodul de la Sirmium, se elaborează o formulă dogmatică.
 - * 23 febr., o solie a șahului Persiei trece prin Constantinopol.
 - * april., Constanțiu II face un raid în interiorul țării Sarmatilor.
 - * după 22 mai, Constanțiu II își face intrarea triumfală în Sirmium.
 - * 20 iulie, Antipapa Felix (355-365) părăsește Roma.
 - * 29 august, Gheorghe al Alexandriei este atacat în Biserică.
 - * 2 oct., Gheorghe al Alexandriei fuge din oraș.
 - * 11 oct., ortodocșii aderenți ai Sf. Athanasie cel Mare preiau bisericile din Alexandria, aflate în mâinile arienilor.
 - * 24 dec., Dux Sebastianus îi alungă pe ortodocșii Sf. Athanasie cel Mare, din bisericile din Alexandria.
 - * după 24 dec., Themistius a fost numit Proconsul al Constantinopolului.
- 359**, Constanțiu II distruge opoziția ortodoxă din imperiu, definită la Niceea, în anul 325 și condusă în continuare de către Sf. Atanasie al Alexandriei, proclamând arianismul ca religie de Stat, în urma Sinoadelor de la Sirmium și Rimini.
 - * 22 mai, Sirmium, în prezența împăratului, sinodaliile formulează Simbolul de la Sirmium (359), care, ulterior trebuia prezentat la Sinodul din Ariminum.
 - * 28 mai, Decizie a împăratului Constanțiu II, către Sinodul din Ariminum.
 - * 23 iunie, Notarul Paulus vine la Alexandria, pentru a-i ataca pe adepții lui Athanasie I cel Mare.
 - * 21 iulie, Sinodul de la Ariminum hotărăște anatematizarea împăratului Valens și a complicilor săi.
 - * 27 sept., are loc deschiderea lucrărilor Sinodului din Seleucia Antiohiei? (Socrat, II, 39, 7), la care au participat și demnitarul imperial Bassidius Lauricius, în calitate de Comes und Praeses Isauriae.³⁹

³⁹ *Socratis Scholastici ecclesiastica historia*, ed. R. Hussey, Oxford, 1858.

- * 10 oct., are loc semnarea Mărturisirii de credință de la Niceea.
- * după 31 oct., Constanțiu II pleacă spre Constantinopol, după ce primește știrea că perșii au cucerit, prădat și distrus Amida.
- * 11 dec., Honoratus ajunge primul Prefect orășenesc al Constantinopolului.

360 febr. 15, Basilica Constantiniană Sfânta Sophia din Constantinopol este târnosită.

- * după 14 martie, în Cezareea, Constanțiu II află vestea că Cezarul Iulian Apostatul a fost proclamat și aclamat August, la Paris, în februarie 360.
- * 23 april, Sfintele Paști în Cezareea, după care, Constanțiu II se deplasează spre Edessa, trecând prin Melitena, Lacotena și Samosata.
- * (30 iunie), împăratul precizează că privilegiile clerului se bazează pe deciziile sinodale de la Ariminum.
- * 21 sept., Constanțius II se deplasează din Edessa și vizitează ruinele Amidei.

360-382, la Roma, Papa Liberiu (352-366) începe procesul de înlocuire al limbii grecești, cu cea latină. Această acțiune a fost continuată de succesorii săi, până în anul 382. Din anul **382**, limba latină a devenit limba liturgică oficială și de cancelarie a Bisericii Apusene. Cu toate acestea, în paralel, limba greacă a continuat încă multe secole să rămână limba liturgică și de cancelarie în occident, mai ales în regiunile aflate sub stăpânire bizantină ori populate cu credincioși de rit constantinopolitan.

361-363, Iulian zis Apostatul a fost proclamat împărat de trupele militare din Gallia, în febr. 360, iar după moartea lui Constanțiu II, la data de 3 nov. 361, a fost recunoscut împărat și de provinciile Orientale. În timpul său are loc o renaștere, o reînviere a păgânismului. Iulian dă un edicte de toleranță pentru păgâni, pentru evrei și pentru donatiști, organizează clerul păgân, după modelul celui creștin, ordonă redeschiderea unor temple păgâne, persecutându-i pe creștinii ortodocși și arieni. Donatiștii au fost însă acceptați de către Iulian Apostatul.

361 febr. 14, Antiohia, Ad Antiochenses, împăratul acordă imunitate predicatorilor.

- * 3 mai, Gephyra, Ad senatum, împăratul aprobă statutul Senatului din Constantinopol, Themistius fiind numit cu mare cinste.
- * d. 29 aug., Ad Taurum, în contextul de forțare a Stărilor din imperiu, din Naissus-Niș, Iulian îl numește pe Maximus Prefect urban al Romei, în locul lui Tertullus.
- * oct., Hippocephalus, în cursul incursiunii contra lui Iulian, Constantius II observă o prevestire rea.
- * în Tarsus, Constanțiu II se îmbolnăvește.
- * 3 nov., Mopsucrenae, aici moare Constanțius II.
- * 26 nov., sub Iulian, Antipatriarhul arian Gheorghe revine în Alexandria.
- * 30 nov., moartea lui Constanțius II este făcută pulică în Alexandria, de către Prefectul Gherontius iar Antipatriarhul Gheorghe este întemnițat.
- * d. 30 nov., la Naissus (după care trece prin Philippopolis și Heraclea), Iulian află de moartea lui Constanțiu II.
- * 11 dec. Iulian intră în Constantinopol. Aici ține o alocuțiune în Sancruar, ca răspuns la aclamarea din partea mulțimii. După 11 nov. Îi judecă pe toți consilierii lui Constanțius II și dă instrucțiuni privitoare la modul în care trebuie să se facă propaganda păgână contra creștinismului.
- * 24 dec., Alexandria, Antipatriarhul Gheorghe și Dracontius vor fi uciși de plebea orașului.

362 ian 6, Alexandria, dojană imperială, adresată alexandrinilor, pentru uciderea Antipatriarhului Gheorghe.

- * d. 6 ian., Iulian recheamă din exil tot clerul pedepsit de Constanțius II.
- * 4 febr., în Alexandria este publicat Edictul lui Iulian, prin care se poruncește retrocedarea tuturor bunurilor confiscate sau furate, care au aparținut templelor păgâne.
- * 5 febr., Constantinopol, împăratul Iulian ridică acuză contra senatorilor.
- * 9 febr., Alexandria, Prefectul Gherontius și Vicarul Modestus vestesc porunca imperială, privind dreptul revenirii la scaunele lor, a tuturor episcopilor exilați.
- * 21 febr., Sf. Athanasie cel Mare revine în scaunul său de la Alexandria.
- * 29 iunie, Antiohia, după ce ajunge în Antiohia, de sarbatoarea păgână a „Plângerii lui Adonis”, din iunie, Iulian aprobă construirea de temple păgâne în oraș.
- * 1 august, Antiohia, Augustul Iulian ia unele măsuri contra creștinilor.
- * 20 sept., Theophilus Dux Aegypti face raportul către împărat, privitor la creșterea nivelului apei din Nil.
- * după 25 sept., la Antiohia, Iulian primește raportul privind creșterea nivelului apelor Nilului, care la 20 sept. a atins nivelul cel mai ridicat.
- * 22 oct., un incendiu puternic în Templul păgân din Daphne.
- * 24 oct., Sf. Athanasie I cel Mare este din nou alungat din Alexandria, de către Prefectul Ecdicius Olympus.
- * după 1 nov., dar înainte de 21 nov., la Mons Casius, aici a adus Iulian o jertfă la altarul păgân.

362, „Edictul pentru retori”, prin care Iulian interzice accesul dascălilor creștini accesul și activitatea în școli.

363, Iulian Apostatul le permite cetățenilor evrei nu numai dreptul de intrare și staționare în Ierusalim, ci și pe acela de reconstruire a Templului, distrus de romani în anul 70. Lucrările de reconstruire a Templului au fost însă abandonate de către evrei, în urma numeroaselor incendii care izbucneau pe Sion sau Muntele (=platoul) Templului.

363 ian 26, moare Iulian Apostatul, în timpul campaniilor contra perșilor, din Mesopotamia. Urmașul său, Iovian (363-364) a încheiat pace cu perșii, prin cedare provinciilor romane, de dincolo de Eufrat și prin renunțarea la dreptul de suzeranitate imperială asupra Armeniei. El a revocat și edictele și măsurile religioase întreprinse de Iulian.

- * 1 martie, Antiohia, Iulian scrie privitor la drepturile evreilor. Otto Seeck (p. 212) susține că în aceeași zi de 1 martie, Iulian i-ar fi trimis o scrisoare și „Patriarhului Iulius”? Să fie vorba de Iulius I al Romei (337-352) sau de urmașul acestuia Liberiu (352-365), nu putem spune cu siguranță.
- * 5 martie, Iulian părăsește Antiohia, îndreptându-se spre locul de război cu perșii.
- * 19 martie, incendiu la Templul Palatin al lui Apollo, din Roma.
- * 26 iunie, Phrigia, Iulian cade pe câmpul de luptă.
- * 27 iunie, Iovian este aclamat împărat de trupele militare.
- * 6 sept., Sf. Athanasie I cel Mare merge cu corabia la împăratul Iovian.
- * 8 sept., Preoții Paulus și Astericius se întorc din exil, la Alexandria.
- * 16 sept., în Alexandria Creștinismul este declarat religie de Stat.
- * după 16 sept., Edessa, episcopii schismatici se întâlnesc la Edessa cu împăratul Iovian.
- * după 16 sept., la Hierapolis, Sf. Athanasie I cel Mare se întâlnește cu Iovian.
- * înainte de 28 dec., la Ancyra își începe Iovian pregătirea pentru Consulat.

364 ian. 1, Ancyra, aici își începe Iovian Consulatul.

- * 11 ian., Ad Mamertinum ppo., libertatea dreptului de desfășurare a învățământului, răpit creștinilor, de către Iulian Apostatul, este restabilită de către Iovian.
- * 4 febr., Mnizus, Ad Caesarium com. Rerum privatarum. Intravilanele pe care Iulian le-a repartizat templelor păgâne, sunt integrate de Iovian în Res privata, adică în averea imperială sau a Coroanei.
- * 14 febr., Sf. Athanasie I cel Mare își face intrarea în Alexandria.
- * 17 febr., Dadastana, aici moare Iovian.
- * 26 febr., Niceea, Valentinian I a fost proclamat împărat, adică August (364-375).
- * 1 martie, Nicomidia, aici Valentinian I îl numește pe Valens (364-368) Tribunus Stabuli.
- * după 1 martie, are loc intrarea triumfală în Constantinopol a lui Valentinian I, însoțit de Valens.
- * după 9 sept., la Heraclea Traciei, o delegație a Sinodului din Lampsacus îi prezintă lui Valens deciziile sinodale.
- * 23 dec., Mediolanum, Ad Mamertinum ppo., Valentinian I decide restituirea către Stat a tuturor donațiilor și ctitoriilor făcute templelor păgâne, de către împăratul Iulian.

364 după moartea lui Iovian a fost proclamat împărat Flavius Valentinianus I (364-375), care l-a asociat la tron pe fratele său Flavius Valens (364-378). Valens a primit pentru administrare partea răsăriteană a Imperiului Roman. Partea occidentală a imperiului o guverna Flavius Valentinianus I.

365 ian. 15, Mediolanum, Cezarii decid ca să nu mai fie niciun creștin condamnat la luptă cu gladiatorii.

- * 26 febr., decizie imperială, privind păstrarea vechilor obiceiuri și moravuri (dar nu sunt specificate).
- * 5 mai, Alexandria, aici este formulat un decret imperial, potrivit căruia, toți episcopii exilați de Constanțiu II, reabilitați ulterior de către Iulian, trebuie să plece din nou în exil.
- * 8 iunie, Alexandria, Flavianus Prefectul Egiptului publică un text, potrivit căruia el a pus problema Cezarului Valens, dacă și Patriarhul Athanasie I cel Mare ar fi afectat de decretul din 5 mai, adică dacă și acesta trebuie să plece în exil.

c. 365, Roma, Retorul Q. Aurelius Symmachus, unul din ultimii apologeți ai păgânismului roman, a devenit prefect al orașului Roma.

365 oct. 5, Alexandria, Prefectul Flavianus și Ducele Victorinus îl trimit în exil pe Sf. Athanasie I cel Mare.

366 sept. 24, Roma, Moare Papa Liberius(352-366).

- * 1 oct., Roma, Damasus I (366-384) este ales, hirotonit și întronizat Patriarh al Romei, de către Prefectul orașului Vicentius.
- * 26 oct., Roma, adepții lui Damasus I au atacat biserica lui Liberius.
- * 18 dec., Scrisoare a Sinodului din Singidunum, trimisă împăratului.

367 febr. 1, Alexandria, Sf. Athanasie I cel Mare este readus la Alexandria de către Prefectul Flavianus și Ducele Victorinus.

- * 21 iulie, Alexandria, în urma unei răscoale a păgânilor din Alexandria, complexul Caesareum este incendiat de către aceștia. Prefectul Flavianus este înlocuit cu Proclinianus.
- * 15 sept., Roma, Antipapa Ursinus (366-367) intră în Roma.

367-369, Valens conduce expedițiile militare romane, întreprinse la nordul Dunării, contra goților, pentru că aceștia l-au sprijinit pe uzurpatorul Procopius (365-366). Valens nu a câștigat o victorie decisivă contra goților, și în anul 369 a încheiat o pace cu Athanaric la Noviodunum.

368 după 12 ian., Treviri, împăratul decide exilarea adepților lui Ursinus.

- * d. 30 ian., Treviri, instituirea medicilor publici, adică a dispensariilor în Roma.
- * 4 iulie, în timpul unei furtuni puternice, în Constantinopol a plouat cu gheață foarte mare.
- * 24 sept., Alexandria, antipatriarhul Arian Lucius (365 și 375-378), intră pe furiș în Alexandria, iar în zilele următoare, Prefectul Tatianus și Ducele Traianus l-au salvat de furia poporului, care voia să-l ucidă.
- * 26 sept., Lucius a părăsit Alexandria.
- * 21 april, Treviri, Ad Florianum consularem Venetiae: Valentinianus și Valens, privind sfințirea zilei de duminică.
- * 1 mai, în urma poruncii imperiale, pe care o aduce Ducele Traianus la Alexandria, Sf. Athanasie I cel Mare începe noua construcție a complexului Caesareum.
- * 6 mai, Treviri, Remigio, mag. Officiorum, Valentinianus și Valens, privind sinagogile.
- * 1 oct., Niceea este distrusă, în urma unui cutremur.

Soborul zeilor: Synaxis, Σύναξις, Собор – Pentarhia zeilor

(Assemblée des Dieux. Illustration du codex Vergilius romanus, folio 234, V^e ou VIe siècle, Bibliothèque apostolique vaticane)

369 iulie 8, Ad Claudium proconsulem Africae, privind pedepsirea episcopului Chronpius.

- * 22 sept., Athanasie I cel Mare începe să construiască la Alexandria Biserica ce-i va purta numele.

370 (ian. 1), Ad Modestum ppo., Valentinianus și Valens, privind călugării și decurionii.

- * după 31 ian., pe Dunăre, pe o corabie, Valens și Athanaric al Goților (î.348-38) încheie o pace.
- * după 31 ian., Valens se întoarce la Constantinopol.
- * febr. 17, Treviri, Ad Claudium proconsulem Afric., Valentinianus și Valens, privind revenirea la politica religioasă a lui Constantius II.

- * 12 martie, Treviri, Ad Olybrium pu., privind Studenții la Roma.
- * 28 martie, Sfintele Paști.
- * 9 april, Constantinopol, Târnosirea Bisericii Sfinților Apostoli în Constantinopol, a doua biserică ca mărime și importanță, din capitală.
- * după 9 april, Valens călătorește în grabă spre Antiohia, dar se oprește la Nicomidia, în urma știrilor privind moartea Patriarhului Eudoxiu al Constantinopolului (360-370) și a tulburărilor iscate cu ocazia alegerilor urmașului său în scaun, Demofil (370-380).
- * (6 iunie), Ad Olybrium, Valentinianus și Valens, privind amnistia de Sfintele Paști.

371 febr. 11, Ad Viventium ppo., Grațian Augustus și Probus Conss., privind „artiștii dintre creștini”.

- * 17 mai, Ad Ampelium pu., privind clerul și decurionii.
- * 28 iunie, Treviri, Ad Viventium ppo., Sacerdotales.
- * 7 august, Alexandria, Athanasie I cel Mare târnosește biserica ce-i va purta numele.
- * 7 august, Contionacum, Ad Maximinum ppo., privind dreptul de succesiune și moștenire în familia imperială.
- * 17 oct., Hierapolis, Modesto ppo., Valentinianus și Valens, privind Clerul și decurionatul.

372 martie 2, Treviri, Ad Ampelium pu., privindu-i pe maniheii.

- * 5 iulie, Nasonacum, Ad Ampelium, privind ordinea rangurilor.

373 febr. 20, Treviri, Ad Iulianum procons. Africae, privindu-i pe donatisti.

- * 28 april, Alexandria, Athanasie I cel Mare îl hirotonește într-un arhieru și-l înscăunează pe urmașul său, Patriarhul Petru II (373-381).
- * 2 mai, Alexandria, moare Athanasie I cel Mare.
- * 9 iunie, moare Sf. Efreem Sirul.
- * sept., în Edessa, arienii iau cu forța bisericile din oraș, aflate în posesia ortodocșilor.

374 iulie 12, Decret al Sinodului din Valentia.

375, * Regatul Ostrogot al lui Ermanaric, din nordul Mării Negre, a fost nimicit de huni.

- * **Hunii invadează Europa: data tradițională pentru marcarea începutului „mariei migrații a popoarelor”.**
- * **Recunoașterea autorității supreme a Episcopului Romei Vechi în cadrul Bisericii Creștine.**
- * 17 sept., moare Satyrus, fratele Sf. Ambrozie al Mediolanului.

375, Grațian (367-383, din 375 pentru vest) este primul împărat, care renunță la titlul de Pontifex Maximus.

376, hunii îi atacă pe vizigoți, aflați în momentul acela la nordul Dunării. O grupare vizigotă condusă de Frithigern și Alaviv au trecut în sudul Dunării, refugiindu-se în imperiu. Pe acești refugiați vizigoți, Valens i-a colonizat în dioceza Traciei.

376 mai 17, Treviri, Artemio, Eurydico, Appio, Gerasimo, et ceteris episcopis, privitor la statul juridic spiritual, „Geistlicher Gerichtsstand”.

377, răscoala coloniștilor vizigoți din Tracia, contra autorităților imperiale. În alianță cu sclavii și colonii din Balcani, vizigoții înfâng armata imperială.

377 după 2 nov., Antiohia, Valens recheamă acasă, întreg clerul ortodox aflat în exil.

- * 27 dec., clerul din Edessa, aflat în exil revine acasă.

378, august 9, Adrianopol, Goții nimicesc armata romană, în lupta de la Adrianopol, împăratul Valens (364-378) a murit pe câmpul de luptă. Prima afirmare a cavaleriei ca forță de luptă în război.

* martie, moare Barseș Episcopul Edessei.

* 6 dec., Sirmium, Grațian și Valentinian, contra lui Ursinus, Antipapa și a adepților lui.

379, împăratul Grațian decretează Edictul de interzicere a arianismului în jumătatea vestică a imperiului.

* 1 ian., moare Sf. Vasile cel Mare.

* 19 ian., Sirmium, aici Gratian l-a numit pe Teodosius Augustus.

* 16 sept., la Constantinopol, Sf. Grigorie de Nazianz predică despre Sf. Ciprian.

* începutul lunii oct., se ține un Sinod în Antiohia.

380 febr. 28, Edictul de la Tesalonic, prin care Teodosie I cel Mare (379-395) a interzis arianismul în jumătatea răsăriteană a imperiului. Prin acest decret, Ortodoxia a devenit religia oficială de Stat. Norma de credință acceptată de Teodosie I cel Mare era aceea descoperită de Petru, Romanilor; de credința ținută de Papa Damasus I (366-384); de aceea ținută de Petru al II-lea al Alexandriei (373-380).

* (21 iulie), Ad Antidium v. c. vic(arium) urbis – recitata, privind amnistie de Sf. Paști.

* după 2 august, Sirmium, aici tratează Grațian cu episcopii arieni Palladius și Secundianus

* 4 oct., are loc Sinodul din Caesaraugusta, unde au fost condamnat Priscilianismul.

* după 20 sept., la Thesalonic, în timpul unei boli grele, Theodosie I cel Mare este botezat de către Episcopul Ascholius al Thesalonicului.

* 24 nov., are loc intrarea lui Theodosie I cel Mare în Constantinopol.

* 26 nov., comunitatea ariană din Constantinopol începe să frecventeze serviciile divine în afara zidurilor orașului.

381, *al doilea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol*, contra lui Macedonie.

* 14 febr., Alexandria, moare Petru II Patriarhul locului(373-381).

* mai?, Constantinopol, Sinodul Ecumenic al II-lea își începe lucrările (Socrat. V 8, 6.).

* 31 mai, Constantinopol, Grigorie de Nazianz își scrie testamentul.

* după data de 8 mai, Constantinopol, Sf. Grigorie de Nazianz este ales „Episcop” al Constantinopolului (Gesch. V, p. 152).

* 9 iulie, Constantinopol, se încheie Sinodul al II-lea Ecumenic.

* 30 iulie, Heraclea Traciei?, Ad Auxonium proc. Asiae, cancelaria imperială întocmește o listă a episcopilor, în realitate a patriarhilor, mitropoliților și arhiepiscopilor cu eparhii sufragane ori împuterniciți în contextul acesta, de-a veghea și putea decide asupra păstrării credinței adevărate prin eparhii, așa după cum a fost ea formulată de Sinoadele Ecumenice.

Lista menționează nume de ierarhi mai importanți, în ordinea următoare:

Nectarius al Constantinopolului; Thimotheus al Alexandriei, pentru Egipt; Pelagius al Laodiceei și Diodor al Tarsului, pentru Orient; Amphilocheus de Iconiu și Optimus al Antiohiei, pentru Asia; Helladius al Cesareei, Otreius al Melitenei și Grigorie de Nysa, pentru Pontica (=Pont); Terenius al Scyției; Marmarius de Marcianopolis.

* 3 sept., se deschide Sinodul de la Aquileia.

382, tratat de pace, între Imperiul Roman și vizigoți. Aceștia din urmă primesc statutul de foederati ai imperiului și au fost colonizați între Dunăre și Balcani.

* 12 ian., Ad Pancratium pu., tipicul și ordinea la îmbrăcăminte.

* 30 martie, Constantinopol, Floro ppo., din nou despre tipicul, rangul și ordinea la îmbrăcăminte.

* 10 mai, Brixia, Ad provinciales, privind Sinoadele locale, provinciale.

* 30 nov., Constantinopol, Palladio duci Osdroensae, privind protejarea templului din Edessa.

* 17 dec., Constantinopol, Floro ppo., privind căsătoria a doua.

383, mai 29, Postumiano ppo., despre ordinea rangurilor. Din nou la 29 dec.

* 20 iunie, Constantinopol, Constantiano vic. dioeceseos Ponticae, despre eretici.

* iunie, se ține Sinodul din Constantinopol.

* 25 iulie, Constantinopol, Postumiano ppo., despre eretici. Din nou, la 3 dec.

384 martie 22, amnistia imperială de Sf. Paști.

* (22 sept.), Cynegio ppo., Christliche Sklaven von Juden (Sclavi creștini dintre iudei).

* 11 dec., Roma, moare Damasus I.

385 ian. 1, Mediolanum, Episcopul Augustinus (354-430) de Hippo (395-430), în timp ce era profesor de gramatică și retorică în capitala Lombardiei (384-386), a ținut cuvântarea festivă – laudatio – cu ocazia începerii consulatului lui Bauto, de față fiind chiar și Augustul.

* 12 ian, Roma, Siricius este hirotonit și instalat ca Episcop al Romei.

* 20 iulie, moare Timoteus I al Alexandriei (380-385)

* 26 sept., Aquileia, Ad Principium ppo., privitor la căutătorii de porfiră (=purpură).

386, Mediolanum, prin protestul său, Sf Ambrozie îl împiedică pe Valentinian II să ia unele măsuri în favoarea arienilor. În domeniul credinței, Sf. Ambrozie pretinde împăratului să se încadreze în Biserică, nu să domine Biserica: „împăratul este în Biserică, nu peste Biserică”.

* 23 ian., Mediolanum, Ad Eusignium ppo., privitor la toleranța Arianismului.

* 29 martie, Mediolanum, de Duminica Floriilor, Honoriu vrea să folosească Biserica Porciana, din Milano, pentru asistarea la slujba arienilor.

* 3 april, Mediolanum, de Vinerea Mare, Honoriu, cedează la slujbele arienilor, în urma insistențelor lui Ambrozie.

* 17 iunie, Ambrozius descoperă moaștele Sfinților Protasius și Gervasius.

* (3 nov.), Aquileia, Ad Principium ppo., privind sfințirea zilei de duminică.

c. 390, Ammianus Marcellinus (c. 330-400) a scris ultima operă de seamă din istoriografia romană: **Rerum gestarum libri**, în care este inclusă și Istoria Imperiului Roman din anii 96, până în 376.

391 febr., Edictul imperial, privind interzicerea tuturor cultelor păgâne, pe teritoriul Imperiului Roman. Începutul persecuțiilor contra păgânilor. De acum vor începe și acțiunile de „încreștinare” al multor practici și elemente de credință păgâne, pentru a li se putea asigura șansa de supraviețuire în Creștinism. Aici trebuie căutate și rădăcinile folclorului și practicilor păgâne, rămase sau chiar dezvoltate în Creștinism sau la umbra acestuia, dintre care, multe au supraviețuit până în zilele noastre.

392 mai 15, Valentinian II (375-392) a fost asasinat, iar în occident, rebelul uzurpator Flavius Eugenius (392-394) a încercat o ultimă tentativă de restaurare a cultelor păgâne.

393, Antiohia, moartea lui LIBANIOS, ultimul mare retor păgân, prieten intim al lui Iulian Apostatul și fostul dascăl al Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz și Ioan Hrisostom.

394, Teodosie I cel Mare a interzis continuarea jocurilor olimpice.

394 sept. 6, Teodosie I cel Mare l-a înfrânt pe Flavius Eugenius, la Frigidius și, pentru ultima oară imperiul a fost condus câteva luni, de un împărat unic, adică de Teodosie I cel Mare.

395 ian 17, moare Teodosie I cel Mare, imperiul fiind împărțit între cei doi fii ai acestuia: Arcadius (395-408), pentru partea răsăriteană, pars Orientis, cu capitala la Constantinopol; Honorius (395-423), pentru partea occidentală, pars occidentis, cu capitala la Ravenna.

*Moaștele Sfântului Apostol Andrei din racla Catedralei Episcopale din Galați,
dăruite de Eminența Sa Christoph Cardinal Conte de Schönborn, Viena, 14 aprilie 2001.*

*Documentul de autenticitate al Eminenței Sale a fost confirmat
și de Mitropolitul Ort. Grec, Î.P.S.Sa Mihail al Austriei*

Sinoade importante și alte evenimente culturale și politice, privind Biserica Ortodoxă, 1-861

- 49 sau 50, Ierusalim, Sinodul Apostolilor, de la Ierusalim, vezi și Fapte, XV, 29 și Galateni, II, 11-14;⁴⁰
- 256, Cartagina, Sinod privind botezul ereticilor și schismaticilor; succesiunea apostolică;
- 300, Elvira, Spania, Sinodul a decis ca episcopul, preotul și diaconul să nu se căsătorească. Decizie reluată în anii 385, de papa Siriciu.
- 313, Mediolanum, Edictul de la Milano, proclamă libertatea de credință și egalitatea în drepturi pentru creștinii din Imperiul Roman;
- 314, Ancira, primul Sinod local de acolo;
- 315, Neocezarea, al doilea Sinod local;
- 324, Începe construirea și adaptarea vechiului oraș Bysantion ca și capitală imperială⁴¹
- 325, Primul Sinod Ecumenic, de la Niceea, contra lui Arie;**
- 330, 11 mai, Constantinopol, inaugurarea orașului ca și capitală imperială;
- 340, Gangra, al treilea Sinod local, canoane disciplinare;
- 341, Antiohia, contra Sf. Atanasie, canoane disciplinare;
- 343, Sardica, proniceean, canoane disciplinare;
- 343, Dacia-Gotia-Gotul Ulfilas a fost hirotonit întru arhiereu. Goții și alte popoare germanice încep să adopte Creștinismul de factură eretică, ariană;
- 357, Rimini, elaborează o formulă dogmatică;
- 358, Sirmium, elaborează o formulă dogmatică;

⁴⁰ J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio*, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt Graz.

V. GRUMEL, *Traité d'études byzantines. I., La Chronologie*, Paris, 1958, p. 454-455.

Andrei OȚETEĂ, *Istoria lumii în date*, elaborată de un colectiv de cercetători, sub cond. ..., Editura Enciclopedică Română, București, 1972, 616 p., passim.

⁴¹ Pentru colecția de canoane ale sinoadelor ortodoxe, vezi **PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe)**, 778 p. : **NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe)**, tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.

[titlul ediției din 1844, al cărții lui Neofit VII (1789-1794 și 1798-1801, reprint 2004): **PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe)**, Sau Cârma Corabiei Sobornicești și Apostoleștii Bisericii a Ortodocșilor, adică toate Sfintele Canoane: ale Sfinților Apostoli, ale Sfințelor Sinoade Ecumenice, locale și ale Sfinților Părinți de pe alocuri. Traduse din grecește în românește de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Veniamin Costachi** (1803-1808, 1812-1821, 1823-1842 +1846, subl. și n.n.). Iar acum întâiași dată, în zilele Prea Înaltului Domn Mihail Grigoriu Sturza Voievod (1834-1849, n.n.), cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Meletie (1844-1848, n.n.) al Moldovei. Tipărită prin sîrguința și cheltuiala prea cuviosului arhimandrit Neonil stareț al Sfințelor mănăstiri Neamțu și Secu. Îndreptate și îndeplinite de protosinghelul **Neofit Scriban** (apoi arhiereu titular de Edesa, 1862-1884, n. n.) în tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțu, în anul 1844 de ieromonahul Teofan și de monahul Cleopa tipograf, 778 p.]. Limbajul canonic ortodox de epocă al cărții este deosebit de frumos și profund, depășindu-l ca nivel și expresivitate pe cel din Colecția de Canoane, de la Sibiu din anul 1992.

- c. 365, Roma, Retorul Q. Aurelius Symmachus, unul din ultimii apologeți ai păgânismului roman, a devenit prefect al orașului Roma;
- 375, * Regatul Ostrogot din nordul Mării Negre a fost nimicit de huni. Data *tradițională* pentru începutul „Marii migrații a popoarelor”.
- * Recunoașterea autorității supreme a Episcopului Romei Vechi în cadrul Bisericii Creștine.
- 378, Adrianopol, Goții nimicesc armata romană, în lupta de la Adrianopol, împăratul Valens (364-378) a murit pe câmpul de luptă. Prima afirmare a cavaleriei ca forță de luptă în război;
- 381, Al doilea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol, contra lui Macedonie**
- 382, Simbolul Credinței, în cele 12 articole, a fost trimis și la Roma;**
- 385, Roma, Papa Siriciu (384-399) adoptă și aplică deciziile Sinodului de la Elvira, din anul 300, privind celibatul obligatoriu al episcopului, preotului și diaconului. Papa Leon I (440-461) la extins și asupra hipodiamonilor. În secolul VII mai existau încă episcopi căsătoriți atât în răsărit, cât și în apus, nu numai în Anglia, Irlanda și Scoția, unde celibatul a prins foarte greu.
- 391, februarie, Constantinopol, interzicerea tuturor cultelor păgâne și decretarea Creștinismului ca unică religie a Imperiului Roman, încă nedivizat;**
- 395, Teodosius I (379-395) împarte Imperiul Roman: Flavius Arcadius (395-408) primește Orientul, cu capitala la Constantinopol; Flavius Honorius (395-423) primește Occidentul, cu capitala la Ravenna;
- 401, Efes, Sf. Ioan Hrisostom a depus șase episcopi simoniaci;
- 404, Rufinian, în Bithynia, „Sinodul de la Stejar”, îl condamnă pe Sf. Ioan Hrisostom;
- 410, Cirene, Sinesiu a refuzat alegerea ca Episcop, pentru că era căsătorit și nu voia să se despartă de soție. Cu toate acestea, în mod excepțional, a fost hirotonit într-un arhieru și fără divorț și intrarea în mănăstire
- 415, Diospolis, Palestina, Sinod contra lui Pelagiu;
- 425, Fondarea Universității Creștine Ortodoxe de la Constantinopol;**
- 431, Al treilea Sinod Ecumenic, de la Efes (azi Seldgiuk), contra lui Nestorie;**
- 438, Constantinopol, împăratul Teodosie II (408-450) a promulgat „Codex Theodosianus”, ultimul monument juridic (compilat între anii 429-438 și cuprinzând toate constituțiile imperiale, publicate după anul 312), în care s-a mai exprimat unitatea dintre cele două imperii romane: de răsărit și de apus.
- El a devenit și baza organizării juridice a regatelor „barbare”, mai ales germanice.**
- 449, Sinodul tâlhăresc de la Efes;
- 450, Constantinopol, Sinodul condamnă acțiunile de la Efes, din 449;
- 451, Al patrulea Sinod Ecumenic, de la Calcedon, contra lui Eutihie și Dioscur; fondarea Pentarhiei: Roma Veche, Noua Romă Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim;**
- 457, Constantinopol, Leon I (457-474) a fost primul împărat încoronat de Patriarhul Ecumenic (începuturile ritului creștin al încoronării monarhilor);
- 476, 28 august, Ravenna, Sfârșitul Imperiului Roman de Apus, împăratul Romulus Augustulus (475-476) este detronat de Odoacru, căpetenia herulilor, care trimite insignele imperiale la Constantinopol, unde domnea împăratul Zenon (474-491);

- 482, * Constantinopol, împăratul Zenon a promulgat **Henotikonul**;
 * Începutul schismei de 30 de ani dintre Roma și Constantinopol;
- 488-1453, Constantinopolul a fost asediat în 31 de rânduri, dar a fost cucerit numai de două ori, în anii 1204 de către baronii celei de-a patra Cruciade și în anul 1453 de către turci;
- 518, Constantinopol, Sinod contra monofiziților;
- 529, * Constantinopol, împăratul Justinian I (527-565) a promulgat prima ediție din „**Codex Justinianus**”, în 12 cărți, o completare și extindere a lucrării anterioare „**Codex Theodosianus**, din anul 438;
 * Universitatea păgână din Athena este desființată;
- 532, * Constantinopol, răscoala Nika este înfrântă;
 * începe construirea actualei basilici **Sf. Sophia** din Constantinopol;
- 533, * Constantinopol, Justinian a promulgat „**Digeste**” sau „**Pandekte**”;
 * Constantinopol, promulgarea ediției a doua din „**Codex Justinianus**”;
- 534-565, Constantinopol, Colecția „**Novellae Constitutiones**”, cu toate legile emise de Justinian I;
- 534, Constantinopol, Justinian a promulgat „**Institutiones**”;
- 535, Constantinopol, înființarea Arhiepiscopiei de Justiniana Prima
- 536, Constantinopol, Sinod contra lui Antim I al Constantinopolului (535-536), Severus (fost al Antiohiei, 512-518, + 538), episcopului Petru al Apameei călugărul Zoaras și alți monofiziți ori adepți ai acestora. **În acest an are loc sciziunea melkito-monofizită.**
- 553, *Al cincilea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol, condamnarea celor trei capitole*;
- 565, Constantinopol, cele patru opere ale lui Justinian I și a colaboratorilor săi (Codexul, Novellele, Institutiones și Digeste/Pandekte) au constituit la moartea acestuia un monument juridic unitar, care în secolul XVI a primit numele de **Corpus juris civili**, spre a se deosebi de o altă colecție juridică celebră: **Corpus juris canonici**, din anul 1587.
- 678, flota arabă și musulmană asediază Constantinopolul. Arabii sunt respinși grație „**focului grecesc**”, arma secretă romeică, folosită atunci pentru prima oară.
- 582 și u., Avarii și slavii pătrund în peninsula Balcanică, ajungând până în Peloponez;
- 590, Constantinopol, Sinod la care Sf. Ioan Postitorul (582-595) l-a judecat pe Grigore al Antiohiei (570-593);
- 611-619, Perșii cucerc aproape întreg Orientul Apropiat; 614 Ierusalimul și Egiptul;
- 626, Constantinopolul este asediat de perși și de avarii aliați cu slavii, dar sunt respinși de romei;
- 638, Califul Omar cucerește Ierusalimul;
- 648, Constantinopol, Sinod monotelit;
- 649, Lateran-Roma, Sinod contra monoteliziilor, convocat de Sf. Papă Martin I (649-655); secolul VII, Biserica Răsăritului și Apusului: mai existau încă episcopi căsătoriți atât în răsărit, cât și în apus, nu numai în Anglia, Irlanda și Scoția, unde celibatul a prins foarte greu.
- 680-681, *Al șaselea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol, sau „primul Sinod Trulan” condamnă monotelismul, reprezentat de Patriarhul Macarie I al Antiohiei (? - 681)*;

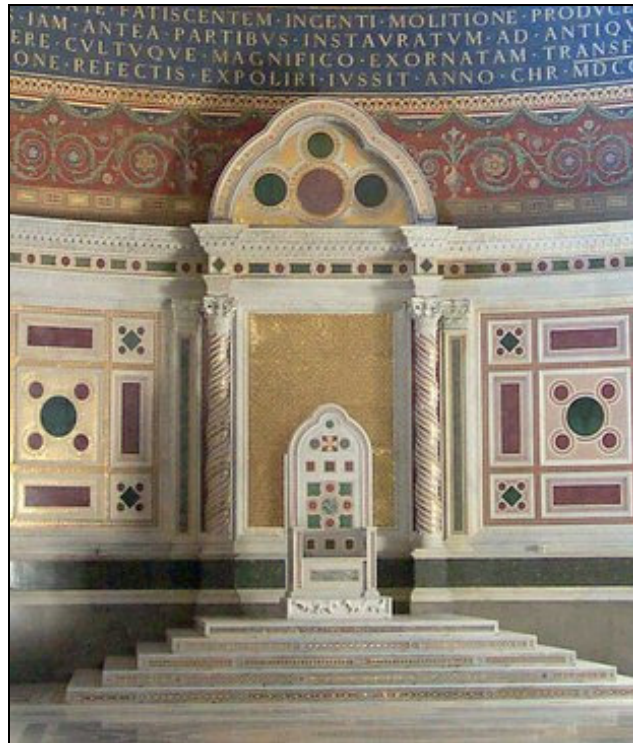
- 692, Al doilea Sinod Trulan**, de la Constantinopol, din anii 691-692, numit și „sinodul quinisext” sau al „cinci-șaselea” ecumenic, menit să reglementeze disciplina canonică a Bisericii, prin 102 canoane;
- 697, arabii răpesc de la romei Cartagina, începe agonia Creștinismului în Africa Latina;
- 725, Constantinopol, edictul împăratului Leon III Isaurul (716-740)**, care va declanșa **iconoclasmul**, adică lupta împotriva Sfințelor icoane;
- 730, Constantinopol, începe furtuna iconoclastă, care se va termina abia în anul 843, cu **Sinodiconul** din Duminica Ortodoxiei;
- 732, Roma, Sinod roman iconodul, adică împotriva ideologiei iconoclaste;
- 738-741, împăratul Leon III Isaurul a ordonat redactarea și promulgarea colecției de legi **„Ecloga”** (alegere, fragmente, antologie), în scopul limitării influenței Bisericii în Stat, favorizând iconoclasmul și pentru simplificarea legislației civile;
- 754, Sinodul de la **Hieria**, cu ultima sesiune la Constantinopol, împotriva cultului icoanelor;
- 787, Al șaptelea Sinod Ecumenic, de la Niceea, condamnă iconoclasmul;**
- 809, Constantinopol, Sinod privind osândirea nedreaptă a lui Iosif al Thesalonicului și a lui Teodor Studitul;
- 815, Constantinopol, Palatul Vlahernelor, Sinod iconoclast;
- 843, Constantinopol, 11 martie, receptarea celor șapte Sinoade Ecumenice (325-787), anatematizarea tuturor ereziilor, ereziarhilor și ereticilor de până atunci, restabilirea cinstirii Sfințelor icoane și a Sfintei și de viață dătătoarei Cruci, cu Sinodiconul pentru Duminica Ortodoxiei, din data de 12 martie 843;**
- 859, Constantinopol, Sinod în Biserica Sfinților Apostoli, condamnarea Sf. Patriarh Ignatie (847-858 și 867-877)
- 861, Constantinopol, Sinod în Biserica Sfinților Apostoli, condamnarea Sf. Patriarh Ignatie, cu canoane disciplinare;
- Cele două sinoade, din 859 și 861 au fost reunite sub denumirea unică de „Sinodul I-II, de la Biserica Sfinților Apostoli”, cu 17 canoane.

Basilica Patriarhală din Aquileia, absida cu altarul și tronul patriarchal, cu cinci trepte!

(Roma Veche: Tiara patriarhală – camelaucum – triregnum – phrygium)

Tronul Romei Veche, cu cinci trepte, simbolul Pentarhiei – Biserica San Giovanni din Lateran, Catedrala canonică a Patriarhului Occidentului, din anul 324

Roma Veche: ArhiBasilica di San Giovanni in Laterano – 324, Catedrala Patriarhilor Occidentului, fațada, cu Palatul Lateran în dreapta, reședința patriarhală (324-1309)

Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe

I. Canoanele Sfinților Apostoli: 85 de canoane (sec. I-II, IV și V), confirmate și receptate de Biserică, prin Sinodul quinisext, 691-692.⁴²

II. Canoanele Sinoadelor Ecumenice:

1. **Primul Sinod Ecumenic de la Niceea-Iznik**, din anul 325, cu 20 de canoane;⁴³
2. **Al doilea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol**, din anul 381, cu 8 canoane;
3. **Al treilea Sinod Ecumenic, de la Efes**, (azi Seldgiuk), din anul 431, cu 9 canoane;
4. **Al patrulea Sinod Ecumenic, de la Calcedon-Kadiköy**, din anul 451, cu 30 de canoane;
5. **Al cincilea Sinod Ecumenic, de la Constantinopol**, din anul 553, nu a dat canoane, dar în edictul imperial „Cele trei capitole”, au fost condamnați episcopii Teodor de Mopsuestia, Teodoret de Cir și Ibas din Edesa;

⁴² Numărul total de canoane și decizii canonice, în Biserica Ortodoxă sau „Calcedoniană” se ridică la cifra de 684, deci cu mult mai multe decât cele 613 porunci, prescripții și rânduieli ale vechiului Testament, pe care credinciosul evreu le respectă și le ține cu strictețe.

⁴³ Vezi **PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe)**:

NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.

[titlul ediției din 1844, al cărții lui Neofit VII (1789-1794 și 1798-1801, reprint 2004): **PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe)**, Sau Cârma Corabiei Sobornicești și Apostoleștii Biserici a Ortodocșilor, adică toate Sfintele Canoane: ale Sfinților Apostoli, ale Sfințelor Sinoade Ecumenice, locale și ale Sfinților Părinți de pe alocuri. Traduse din grecește în românește de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit **Veniamin Costachi** (1803-1808, 1812-1821, 1823-1842 +1846, subl. și n.n.). Iar acum întâiași dată, în zilele Prea Înalțului Domn Mihail Grigoriu Sturza Voievod (1834-1849, n.n.), cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Meletie (1844-1848, n.n.) al Moldovei. Tipărită prin sîrguința și cheltuiala prea cuviosului arhimandrit Neonil stareț al Sfințelor mănăstiri Neamțu și Secu. Îndreptate și îndeplinite de protosinghelul **Neofit Scriban** (arhiereu titular de Edesa, 1862-1884, n.n.) în tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțu, în anul 1844 de ieromonahul Teofan și de monahul Cleopa tipograful, 778 p.]. Limbajul canonic ortodox de epocă al cărții este deosebit de frumos și profund, depășindu-l ca nivel și expresivitate pe cel din Colecția de Canoane, de la Sibiu din anul 1992.

Mai vezi și Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. **FLOCA, CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

ENCHIRIDION Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae, quod in usum scholarum collegit Conradus **KIRCH** S.J., Editio sexta, aucta et emendata, quam curavit Leo UEDING S.J., 1947, Editorial Herder Barcelona.

ENCHIRIDION Juris Ecclesiae Orientalis Catholicae, pro usu auditorum Theologiae, et eruditione cleri graeco-catholici, e propriis fontibus constructum, auctore Josepho **PAPP-SZILÁGYI** de Illyésfalva, S.S. Theologiae Doctore, Canonico graeci ritus Magno-Varadinensi, Abate tituli S. Pantelemonis de Rác-Keve, Consiliario Regio, et insignis Ordinis Francisci Josephi I. Equite, M[agno]-Varadini [Oradea], Typis Aloysii Tichy, 1862, 633 p.

ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum quod primum edidit Henricus **Denzinger** et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus **Schönmetzer** S.I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXVI [1976], {Dep. legal Barcelona, 1976}, 954 p.

Cărțile liturgice și hagiografice Romane consideră ca și martiri, pe toți papii anteriori lui Silvestru I (314-335) și ca sfinți, pe cei de la Silvestru I, până la Felix IV (III), adică dintre anii 336-530. Pentru primele două secole nu sunt sigure datele privind începutul și sfârșitul pontificatului Papilor.

GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II, Herausgegeben von Giuseppe **Alberigo**, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p. **Lexikon des Mittelalters**, VI, Artemis und Winkler Verlag, 1993, München und Zürich.

6. **Al șaselea Sinod Ecumenic** sau „**primul Sinod Trulan**”, de la Constantinopol, din anii 680-681, nu a dat canoane, ci o amplă Mărturisire de credință contra monotelismului;

Al doilea Sinod Trulan, de la Constantinopol, din anii 691-692, numit și „sinodul quinisext” sau al „cinci-șaselea” ecumenic, menit să reglementeze disciplina canonică a Bisericii, prin 102 canoane. A fost numit astfel, pentru că acest Sinod a fost o completare, cu dispoziții disciplinare a sinoadelor ecumenice V și VI, respectiv 553 și 680-681.

7. **Al șaptelea Sinod Ecumenic, de la Niceea-Iznik**, din anul 787, cu 22 de canoane;

III. Canoanele Sinoadelor locale:

1. Sinodul de la Cartagina-Tunis, din anul 256, cu 1 canon;
2. Sinodul local de la Ancira-Ankara, din anul 314, cu 25 de canoane;
3. Sinodul al doilea local de la Neocezarea, din anul 315, cu 15 canoane;
4. Sinodul al treilea local, de la Gangra-Çankiri (în Galatia, Turcia), din anul 340, cu 21 de canoane;
5. Sinodul al patrulea local, de la Antiohia-Antakya, din anul 341, cu 25 de canoane;
6. Sinodul al cincilea local de la Laodiceea, după anul 345, cu 60 de canoane;
7. Sinodul al șaselea local de la Sardica-Sofia, din anul 343, cu 21 de canoane;
8. Sinodul al șaptelea local, de la Constantinopol, din anul 394, cu 1 canon;
9. Sinodul al optulea local, de la Cartagina-Tunis, din anul 419, cu 133 de canoane;
10. Scrisoarea Sinodului Africii Latine (de nord), trimisă Papei Bonifaciu I (418-422);
11. Scrisoarea Sinodului Africii Latine (de nord), trimisă Papei Celestin I (422-432);
12. Sinodul al nouălea local, din Constantinopol, din anul 861, numit și „Sinodul I-II”, cu 17 canoane;
13. Sinodul al zecelea local, din Constantinopol, de la Sf. Sophia, din anul 879, cu 3 canoane;

IV. Canoanele Sfinților Părinți:

1. Canoanele Fericitului Dionisie, Patriarhul Alexandriei (+265 (248-264), 4 canoane;
2. Canoanele Sf. Grigorie Făcătorul de minuni, arhiepiscopul Neocezareei (+ 270), 11 canoane;
3. Canoanele Fericitului Petru I, Patriarhul Alexandriei (300-311) și Martir, 15 canoane;
4. Canoanele Sf. Atanasie cel Mare (+373), 3, canoane;
5. Canoanele Sf. Vasile cel Mare (330-379), 92 de canoane;
6. Canoanele lui Timotei Alexandrinul (+385), 18 canoane;
7. Canonul Sf. Grigorie Teologul (+390), 1 canon;
8. Canonul Sf. Amfilohie (+395), 1 canon;
9. Canoanele Sf. Grigorie de Nyssa (+395), 8, opt canoane;
10. Canoanele lui Teofil, Patriarhul Alexandriei (384-412), 14 canoane;
11. Canoanele Sf. Chiril, Patriarhul Alexandriei (412-444), 5 canoane;
12. Enciclica lui Ghenadie I, Patriarhul Ecumenic(458-471) și a Sinodului său, către toți mitropoliții și către Papa Romei celei Vechi, 1 canon, privind osânda simoniei;
13. Scrisoarea lui Tarasie, Patriarhul Ecumenic (784-806), către Papa Adrian I (772-795), 1 canon, privind osânda simoniei;

V. Canoanele întregitoare:

1. Canoanele Sf. Ioan Ajunătorul, Patriarhul Ecumenic (582-595), 65 de canoane;
2. Canoanele Sf. Nichifor I Mărturisitorul, Patriarhul Ecumenic (806-815), 49 de canoane;
3. Scrisoarea lui Teodor Studitul (759-826), către călugărul Matadin;
4. Canoanele lui Nicolae III, Patriarhul Ecumenic (1084-1111), 11 canoane;

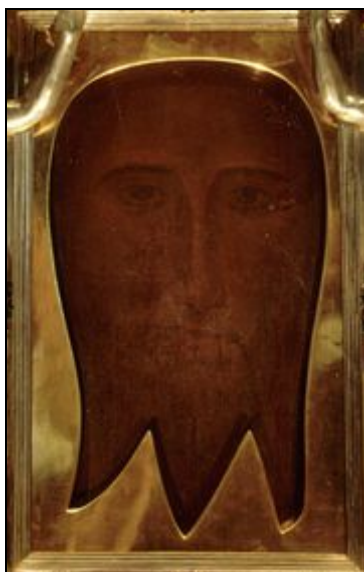
VI. Diferite prescripții canonice, 7 canoane.

A n e x ă
SFÂNTUL GIULGIU
sau
SINDON

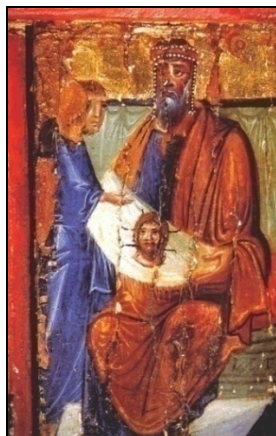
păstrat astăzi în Domul din Torino

*Filmul sau negativul chipului Mântuitorului Iisus Hristos
de pe Sindone sau Sf. Giulgiu de la Torino*

*Mandylion von Edessa, păstrat și cinstit în Capela privată a Patriarhului Romei Vechi, din Vatican.
Expoziția Sf. Scaun, prilejuită de jubileul „milenium”-ului – 2000.*

Regele Abgar al Edesei ține în mână Mandylion (Acheiropoieton), icoana – chipul Lui Iisus Hristos – nefăcută de mână omenească, Sinai, Mănăstirea Sf. Ecaterina. ⁴⁴

1. CRONOLOGIE ȘI DRUMURILE PARCURSE

Sfântul Giulgiu, Sindon sau Lințoliu are 4, 37 m. lungime și 1, 11 m. lățime, fiind o țesătură de bumbac în valuri mărunte ca și oasele de pește. În conformitate cu tradiția judaică, practică de evrei până astăzi, sindonul, la care se adăuga sudarion-ul (pânza care acopere fața), a fost pânza în care a fost înfășurat Sfântul Trup al Mântuitorului, după luarea Sa de pe Cruce, pentru a fi așezat în mormântul nou, nefolosit încă. Mormântul a fost săpat în stâncă, pentru Iosif din Arimateia (vezi Marcu, 15, 43-46; Ioan, 19, 38-42).

1-ul și (sau) al 2-lea secol, în Ierusalim.

Aleppo,?

Hierapolis,?

544, în **Edesa**, astăzi Urfa, în Turcia, este atestată documentar păstrarea unei **icoane**, recte **portret**, neobișnuite, „nefăcută de mână omenească”, pe care savanții, specialiști în această problemă, o identifică cu Sf. Giulgiu de la Torino. *Acesta era în așa fel împăturat, încât arăta numai chipul, adică fața Mântuitorului Iisus Hristos.* Aici apare și confuzia între **Mandylion** [sau **Acheiropoietoi**] și **Sfântul Giulgiu**. În Constantinopol și în lumea ortodoxă, din Orient existau mai multe feluri de **Acheiropoietoi**: cu chipul Mântuitorului, al Maicii Domnului și a unor Sfinți de vază. ⁴⁵

⁴⁴ **Regii Edesei:**

Abgar I Pêqâ (cel Mut) (94–68 î.d.Hr.)

Abgar II Arianes bar Abgar (68–53 î.d.Hr.)

Abgar III (29–26 î.d.Hr.)

Abgar IV (26–23 î.d.Hr.)

Abgar V Ukhamā (cel Negru) (4. î.d.Hr.–7 d.Hr. și 13–50 n. Chr.). De el este legată legenda „regelui Abgar și Mandylion”: (Acheiropoieton), icoana –chipul Lui Iisus Hristos

Abgar VI (71–91)

Abgar VII bar Izât (109–116)

Abgar VIII (177–212). Acest rege s-a convertit la Creștinism.

Abgar IX (L. Aelius Septimus Abgarus, 212–214), detronat în anul 214 de către împăratul **Caracalla**

Abgar X Frahad (c. 240–242)

⁴⁵ **Acheiropoietoi** / **Αχειροποιητος**, adică nefăcut de mână omenească.

Samosata,?

944, în **Constantinopol**. În acest an, în timpul domniei împăratului romeu Roman I Lacapenos (920-944) și a păstoriei Patriarhului Ecumenic Teofilact (932-956), Sf. Giulgiu, cu Chipul nefăcut de mână omenească al Lui Iisus Hristos, a fost adus la Constantinopol și așezat în capela palatului imperial **Vlaherne**, unde a și rămas până la data de 13 aprilie 1204?.

1147, în **Constantinopol**, Sf. Giulgiu, cu Chipul nefăcut de mână omenească al Lui Iisus Hristos a fost văzut și cinstit de către regele Ludovic al VII-lea cel Tânăr (1137-1180) al Francezilor.

1204, în **Constantinopol**, conform unei mențiuni scrise, a unui cavaler cruciat, acesta ar fi văzut „într-o biserică” de acolo „Sfântul Giulgiu al Domnului”.

după 1204, în Akko?

circa 1291, în Cipru?

1307, Paris?, incert.

1353, Sf. **Giulgiu** ajunge în proprietatea lui **Gottfried de Charny**, din **Lirey**, Franța.

1453, Margarete de Charny cedează Sf. Giulgiu, ducelui **Ludovic I de Savoya** (1439-1465), care l-a depus spre păstrare în **Chambéry**.

1506, Papa **Iuliu II** (1503-1513) aprobă **cultul liturgic și cinstirea publică a Sfântului Giulgiu**, fixându-o pe data de **4 mai**. Sf. Giulgiu se păstra încă în racla de argint, din capela din **Chambéry**.

1532, la 4 decembrie, în urma incendiului izbucnit în sacristia capelei din **Chambéry**, din cauza temperaturii ridicate a focului, racla s-a înroșit pe o parte, iar stropi de argint topit din capacul raclei, au pătruns în anumite straturi de țesătură ale Sf. Giulgiu, deteriorându-le, impregnându-le cu argint topit, care apoi s-a solidificat în straturile de pânză sau arzându-le chiar, provocându-i găuri în formă de triunghi.

1534, 15 aprilie – 2 mai, călugărițele Clarisine din **Chambéry** au refăcut locurile arse și îmbibate cu argint topit ale țesăturii Sf. Giulgiu, cârpind găurile cu pietice de stofă, în formă de triunghi.

1578, Ducele Emanuel Filibert de Savoya (1553-1580) aduce Sfântul Giulgiu, de la Chambéry, la Torino.

1694, 1 iunie, racla cu Sfântul Giulgiu este depusă în noua capelă, construită în acest scop, conform planului arhitectonic al abatelui local Guarino Guarini.

1898, 25-28 mai, Sfântul Giulgiu a fost fotografiat pentru prima oară de către avocatul Secondo Pia.

1973, 23 noiembrie, Sfântul Giulgiu a fost prezentat pentru prima oară la televiziune.

1978, 26 august – 8 octombrie, Expoziție publică, prilejuită de împlinirea a 400 de ani de la aducerea Sfântului Giulgiu de la **Chambéry**, la **Torino**.

1983, 18 martie, moare ducele Humbert II de Savoya. Conform deciziei testamentare a Ducelui, începând din această zi Sfântul Giulgiu trece în proprietatea Sfântului Scaun, fiind păstrat în continuare în capela Domului din Torino.

Mandyliion însemnează **Sfânta Mahramă**, a Sfintei Veronica, cu chipul Mântuitorului imprimat pe Mandyliion. În acest context trebuie făcută deosebirea între MANDYLION-ul de pe Sfântul Giulgiu și cel de pe mahrama sau năframa Sfintei Veronica.

În Orientul Creștin existau termenii de „icoană nefăcută de mână omenească” și de „icoană căzută din cer”.

1988, s-au luat primele trei probe din stofa Sfântului Giulgiu, din trei locuri ale materialului, pentru stabilirea vechimii acestuia, pe baza metodei de radiocarbon sau **C14**. Rezultatele au fost și ele la nivel de pionierat, datarea fixându-se în mod eronat între anii 1260-1390 ...?.

1993, 24 februarie, Sfântul Giulgiu a fost depozitat, în mod provizoriu în spatele altarului, din Domul din Torino, pentru a putea fi restaurată capela Guarini.

1997, 11-12 aprilie, la câteva zile după încheierea lucrărilor de restaurare a capelei Guarini, sfântul lăcaș a fost devastat de un incendiu puternic. Sfântul Giulgiu a fost salvat.

1997, 14 Aprilie, o comisie de specialiști, privind conservarea Sfântului Giulgiu a constatat că stofa n-a suferit nici o deteriorare.

1998, 18 aprilie – 14 iunie, Expoziție publică, prilejuită de împlinirea a o sută de ani de la Fotografierea Sfântului Giulgiu.

2000, 12 august – 22 octombrie, în urma deciziei Papei Ioan Paul al II-lea, s-a organizat o expoziție a Sfântului Giulgiu, prilejuită de jubileul „mileniului” sau 2000 de ani de la Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos. Cercetările asupra Sfântului Giulgiu continuă.

Justinian II, monedă *Solidus aureus* (a doua domnie, 705-711): Iisus Hristos și efigia împăratului, 7 gr., valută estimată 3200 euro. Împăratul ține insignele domniei: cu dreapta Akakia, adică crucea cu trei trepte și cu stânga un glob cu Cruce (sau „mărul de aur”) cu inscripția PAX. Împăratul poartă sacosul, cu orarul de hipodiamon, simbolul demnității lui de „Episcop al celor dinafară ale Bisericii”.

* * *

2. Comentar

S i n d o n

sau Sfântul Giulgiu al Mântuitorului Iisus Hristos de la Ierusalim, din anul 1578 păstrat la Torino

Hristos a înviat din morți,
Cu moartea pe moarte călcând,
Și celor din morminte,
Viață dăruindu-le!

*Hristos a înviat!
Adevărat a înviat!*

* * *

Două mărturii fundamentale, privitoare la Învierea din morți a Mântuitorului Iisus Hristos:

1. Sindone sau Sf. Giulgiu. *Se știe că după răstignirea Domnului, Iosif din Arimateia și Nicodim au luat de pe Cruce trupul Domnului și l-au înmormântat, acesta fiind înfășurat într-o pânză de in îmbibată cu ulei de măsline și miresmele cuvenite. Voind mironosițele să completeze această rânduială făcută în grabă, din cauza apropierii praznicului Paștilor iudaice, ele au mers la mormânt duminică dimineța. Ajunse acolo, îngerul le vestește că Domnul Iisus Hristos a înviat și să meargă să-i anunțe pe Apostoli. Ducându-se ele, i-au anunțat pe Petru și pe Ioan care, alergând la mormânt, s-au convins de Învierea Domnului și, intrând în mormânt, au aflat giulgiurile singure zăcând.*

Acest giulgiu s-a păstrat până în ziua de astăzi, ca o altă Evanghelie pentru adevărarea morții și învierii lui Iisus Hristos.

Sfântul Giulgiu are o lungime de 4,36 m și o lățime de 1,10 m. Prin măsurări antropometrice a fost stabilită înălțimea Mântuitorului de 1,77 m și greutatea de 76 kg. Prin cercetarea cu ajutorul razelor X și cu ajutorul Carbonului 14, s-a putut determina cu exactitate atât grupa sanguină a Celui ce a fost înfășurat în giulgiu, cât și vechimea giulgiului, care corespund anului Morții Domnului. Prin aceleași metode științifice s-au putut fotografia urmele spinilor cununii din jurul capului, semnele rănilor biciuirii și cele lăsate pe umeri de greutatea crucii, locul unde i-au fost străpunse cu piroane mâinile și picioarele, precum și urma lăsată de suliță, prin străpungerea coastei Sale.

2. Άγιον Φως – Lumina Sfântă de la Ierusalim

Un al doilea argument este legat de minunea ce se întâmplă de fiecare dată în noaptea învierii, la biserica Anastasis – a învierii sau a Sfântului Mormânt din Ierusalim.

Locul unde se petrec faptele este **Sf. Mormânt al Domnului nostru Iisus Hristos**, care se află în partea de vest a **Bisericii Anastasis – Învierii sau a Sfântului Mormânt**. În jurul Mormântului Domnului se află 4 altare creștine, așezate în ordinea lor istorică și orientate spre cele patru puncte cardinale:

La răsărit se află Biserica mare a Învierii, aparținând ortodocșilor;

La sud se află altarul armenilor;

La vest se află altarul coptilor;

La nord se află altarul catolicilor.

Desfășurarea: ⁴⁶

⁴⁶ **Eusebiu de Cezareea**, în **Istoria bisericească**, cartea VI-a, IX, 1 - 2, relatează despre **Narcis**, episcop al Ierusalimului în **sec. II**, care, la privegherea din noaptea din Vinerea Mare, neavând ulei în candelă, a turnat apă, apoi s-a rugat, iar candelă s-au aprins de la Sfânta Lumină, arzând pe toată perioada Paștilor. **Egeria**, o călugăriță spaniolă, a fost martoră și a relatat în documente evenimentele Săptămânii Mari și ale Sfintei

Încă din noaptea Vinerei Mari, după prohod, câțiva polițiști necreștini, alături de un turc, un arab și un reprezentant al statului Israel, verifică toate obiectele din interiorul Sfântului Mormânt, inclusiv lespede, ca să nu aibă vreo sursă de foc. De asemenea, arhiereul grec care presară vată pe lespede, Sfântului Mormânt al Domnului este controlat corporal. Se sting toate lumânările din Biserică, se încuie și se sigilează cu ceară ușa Sfântului Mormânt, care va rămâne apoi în paza gardienilor. A doua zi, credincioșii se adună în biserica Învierii, unde se slujește Vecernia, având în mâini mănunchiuri a câte 33 de lumânări, după numărul anilor pe care i-a petrecut Iisus Hristos pe pământ. De la Bethleem vin câteva sute de arabi ortodocși, care înconjoară Sfântul Mormânt, rugându-se cu voce tare. Toboșarii stau cocoțați pe umerii celorlalți, care dansează nebunește în jurul Sfântului Mormânt. De la sediul Patriarhiei Ortodoxe a Ierusalimului începe o procesiune impresionantă, care-l are în frunte pe Patriarhul însuși. Se opresc în fața Sfântului Mormânt pecetluit, apoi îl înconjoară de trei ori, după care Patriarhul împreună cu cei care slujesc, se retrag în altarul bisericii ortodoxe. În jurul orelor 12 sau 13 ori chiar 13, 30, Patriarhul Ierusalimului, se dezbracă de toate veșmintele, cu care slujește, rămânând doar într-un veșmânt alb de in (stiharul), cu mânecute, brâu și patrafir (epitrahil), după care, în fața intrării în Sfântul Mormânt este controlat de către polițiștii necreștini, de musulmani și de un turc, ca nu cumva să aibă asupra lui o sursă de foc. Apoi patriarhul rupe pecetea de ceară de la ușa de intrare în Sfântul Mormânt și intră, însoțit de un arab musulman, în prima încăpere, numită Capela Îngerului. În vreme ce musulmanul rămâne în această încăpere, Patriarhul intră singur în cea de-a doua încăpere, îngenunchează în fața lespedei de pe Sfântul Mormânt și începe să se roage. În timpul acestei rugăciuni, vata, presărată încă de vineri seara pe lespede de pe Sf. Mormânt, se umezesc și pare să fie cuprinsă de sclipiri ca de rouă. La un moment dat, după câteva minute, se poate observa o scânteie luminoasă ca de fulger, rostogolindu-se în zigzag prin cupola mare a bisericii. Luminile de flacără coboară apoi ca un glob de lumină, ce se sfarmă în mii de bucăți, apoi intră înăuntrul Mormântului ca o rază subțire, se coboară asupra lespedei și aprinde vata presărată deasupra. Patriarhul adună cu mâinile goale vata aprinsă de o flacără galben-verzuie, o pune în două cupe de aur și revine în Capela Îngerului. În prezența musulmanului, aprinde două buchete mari 33 de lumânări și iese cu ele în fața Sfântului Mormânt. Candelele de deasupra, ca și o parte din lumânări și sfeșnice se aprind singure. Câțiva diaconi îl iau pe patriarh și îl conduc către altar, prin îmbulzeala dezlănțuită a mulțimii. În câteva clipe, lumânările tuturor sunt aprinse. Biserica e asemenea unei flăcări vii.

Cele mai noi mărturii:

DIODOROS I., timp de 19 ani Patriarh rum ortodox al Ierusalimului (1981-2000), mărturisea chiar înaintea Sfințelor Paști din 1998: „Îmi găsesc cu greu drumul prin întuneric spre

Lumini din Ierusalimul anului 384. Ea amintește doar în treacăt focul din noaptea de Paști, de la Anastasis (adică de la Biserica Sf. Mormânt.

Sfântul Ioan Damaschin (675-749), în opera sa poetică, face referire clară la Sfânta Lumină.

Barnard, un călugăr occidental, scrie în lucrarea sa Itinerar că a fost martor al Luminii Sfinte în anul 870.

Ahmed ibn al-Kassa, un jurist arab († 936), face una din primele referiri la proprietățile miraculoase ale Sfintei Lumini: „Deși e aprinsă, lumânarea nu te arde”.

Papa Urban al II-lea, în anul 1095, cu un an înaintea celei dintâi mari cruciade pentru eliberarea Locurilor Sfinte, pomenește într-un discurs scris că, la Ierusalim, în Vinerea Patimilor „toate luminile din Sfântul Mormânt și dimprejur, care au fost stinse, se reaprind la poruncă divină”. Luat din : <http://laurentiudumitru.ro/blog/2006/04/23/sfanta-lumina-a-coborat-la-ierusalim-si-anul-acesta/>

camera interioară, unde îngenunchez. Mă rog. Câteodată aștept câteva minute, dar de obicei, minunea se întâmplă imediat după ce am terminat de spus rugăciunile. Din mijlocul pietrei pe care a fost culcat Iisus Hristos răsare o lumină nedefinită, de obicei de culoare albăstruie, dar culoarea se poate schimba în multe nuanțe. Oricât aș încerca, ea nu poate fi descrisă în cuvinte omenești. (...) Lumina se comportă diferit în fiecare an. Uneori acoperă piatra, alteori luminează tot Mormântul, astfel încât oamenii de afară văd tot Mormântul plin de lumină. Lumina nu te arde! Niciodată nu mi-a ars barba în toți cei 16 ani de când sunt Patriarh al Ierusalimului și am primit Lumina Sfântă! (...) Adeseori sunt icoane care plâng atunci când cerul vrea să ne arate că ne este aproape. Avem atâția Sfinți pe care Dumnezeu i-a înzestrat cu multe daruri duhovnicești. Dar nici una din minunile acestea nu este atât de pătrunzătoare ca Sfânta Lumină. E ca o Taină. Face Învierea lui Hristos atât de prezentă, atât de aproape de noi.”

VADJIN NUSEIBE, musulman, paznicul Bisericii Sfântului Mormânt în anul 2001: „(...) Atunci când musulmanii au intrat în Ierusalim, califul Omar a primit, o dată cu cheile orașului, și cheia Bisericii Sfântului Mormânt. Califul a dat-o strămoșilor familiei mele. De atunci, la Biserica Sfântului Mormânt stau de pază numai cei din neamul nostru. De **1363** de ani! Cheia asta, care datează din anul **1524** cântărește o jumătate de kilogram și are 50 centimetri lungime.(...) Asta e treaba mea: închid, deschid, curăț încuietorile de 3 ori pe săptămână. Am multe griji când se apropie Sfintele Paști. Controlez totul. Eu însumi încui ușa mormântului cu mâinile mele! (...)”⁴⁷

Luat din: <http://www.geocities.com/cortodox/arhiva/2004/04/lumina.htm>

Roman IV Diogenes (1068-1071), monedă Solidus bronz, 8,83 gr., valută echivalentă 125 euro:
a. Iisus Hristos ține Codexul Bibliei în mâini și b. Maica Domnului orantă

Sindone sau Sfântul Giulgiu de la Torino

Sub protia Arhiepiscopului nostru, Eminentă Sa Dr. Christoph Cardinal Conte de Schönborn al Vienei, Academia Catolică din Viena a dedicat un congres de studii, privitoare la tema **Sindone sau Sf. Giulgiu**, care a avut loc pe data de 28 și 29 mai 2002, în capitala Austriei. Lucrările congresului s-au încheiat cu o formulare a concluziilor, care s-a ținut la data de 12 februarie 2003. Rezultatele acestui congres, adică contribuțiile științifice prezentate și dezbătute cu această

⁴⁷ Luat din : http://crestinortodox.wikia.com/wiki/Lumina_Sf%C3%A2nt%C4%83_de_la_Ierusalim
Mai vezi: „Sfânta Lumină de la Ierusalim - a venit mai repede decât în alți ani.”, interviu cu Părintele Eftimie MITRA de la Schitul Huta, Bihor, Luni 21 mai 2007, de Prof. Cristian MARC, în *Credința ortodoxă*, 877, aprilie 2007, revista online.

ocazie, au fost strânse și publicate într-un volum editat de Elisabeth MAIER, *Das Turiner Grabtuch* [Sindonul de la Torino], Domverlag, Viena, 2005, 256 p. + il.⁴⁸

Chipul Mântuitorului Iisus Hristos, de pe Sindon sau Sf. Giulgiu (a nu se confunda cu cu **Mandyliion** sau **Acheiropoietos**, adică cu chipul Lui Iisus Hristos cel nefăcut de mână omenească) a servit ca model pentru o reprezentare unitară a Icoanei Lui Hristos în întregul Orient. În anul 695, împăratul romeu Justinian II (685-695 și 705-711) a dispus chiar să fie bătută o monedă, pe efigia căreia se afla chipul Lui Iisus Hristos de pe Sindon (reprodusă în lucrarea de față). Această măsură a contribuit și ea la înrăutățirea legăturilor dintre Constantinopol și Damasc, adică dintre Imperiul Romeu și Califatul Arab. Califii Abd-al-Malik (685-705) și Walid I (705-715) au considerat decizia lui Justinian II de-a bate monedă de aur cu chipul Lui Iisus Hristos, ca o provocare la adresa islamului și ca un gest de ignorare a tratatului de pace, dintre cele două imperii.

La timpul acela, deși Sindonul se afla la Edessa, se vede însă că era bine cunoscut și la Constantinopol. Toate icoanele Lui Iisus Hristos din primul mileniu creștin, au fost marcate în Orient, de prototipul chipului Său de pe Sindon, de la Edessa-Ierusalim: o sprânceană este mai sus decât cealaltă, fața are un aspect frontal sever, cu ochi mari, deschiși, nasul lung și îngust, la rădăcina căruia se află proeminent un triunghi, păr lung, pe ambele părți ale capului, cu cărare în mijloc, legat în spate într-o coadă scurtă, șuvițe de păr, care cădeau pe frunte, cu un spațiu mare între pomeții obrazului și păr, cu pomeți proeminenți, trăsături nesimetrice ale feței, mustață nesimetrică, gura mică, cu buzele neacoperite de mustață, barbă nu prea mare pe maxilarul inferior etc.

* * *

Sindonul sau Sf. Giulgiu este martorul Invierii Lui Hristos

Teoria radioactivității din anul 1902, reactivată în anul 1980

În anul 1981 s-a descoperit amprenta unei monede pe ochiul drept al chipului Mântuitorului de pe Sf. Giulgiu sau Sindon, iar în anul 1996 a fost descoperită amprenta sau urma unei monede pe ochiul stâng. Această monedă a fost bătută în anul 29 d.Hr. (adică patru ani înainte de Vinerea Mare, dacă avem în vedere calculul erei creștine, făcut de Sf. Dionisie Exiguul).

⁴⁸ Versiunea germană a lucrării de față este publicată în cartea noastră [p. 18-20]: **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.

În stadiul actual al cercetărilor se poate reconstitui următorul itinerar, stațiuni sau rute ale Sindonului sau Sf. Giulgiu al Mântuitorului Iisus Hristos :

Ierusalim, până aprox. în anul 70 sau 135, d.Hr.;

Alleppo, Siria, după anii 70 sau 135, adică în primul sau al doilea secol creștin;

Hierapolis (astăzi Manbij, în nordul Siriei), după secolul al II-lea;

Edessa (astăzi Urfa, în Turcia), înainte de anii 544-944;

Samosata (astăzi Samzat, în Turcia), prin anul 944;

Constantinopol, 944-1204, în Capela imperială din Palatul Sacru, de unde a fost furat, ascuns și luat ca pradă, de către baronii cruciadei a IV-a;

Akko, Israel, după anul 1204;

Cipru, prin anul 1291;

Paris, prin anul 1307, dar nu este destul de sigur?

Lirey, Franța, prin anul 1353;

Chambery, Franța, între anii 1453-1578;

Torino, Italia, din anul 1578.

Prin sânge și ser nu putea să apară această amprentă pe Sindon, ci mai degrabă în urma unui fenomen de presare, printr-o descărcare de energie (cu efect condensator, de apăsare). S-ar putea astfel spune că moneda ar fi fost încărcată cu electricitate (sau o altă formă de energie, de efect similar) foarte puternică, emanată din Trupul mort al lui Iisus, care s-a descărcat la atingerea stratului izolator umed (de uleiurile de la îmbălsămare) al Sindonului, imprimându-se pe partea interioară a țesăturii aflată în atingere cu pielea, respectiv moneda. În felul acesta ar fi putut să apară amprenta monedei pe Sindon. În sprijinul acestei explicații vin și urmele de uzură ale descărcării energiei de pe partea superioară a inscripției de pe monedă. Partea finală a efigiei și inscripției de pe monedă sunt marcate de forme de puncte îngroșate, ca urmare a unei dilatări rapide și puternice ale acesteia.

Pe Sindonul umed, impregnat din belșug cu aloe, smirnă și alte uleiuri binemirosoase, era foarte ușor, ca prin fenomenul de condensare sau descărcare a energiei degajate de Trup, să fie imprimată sau reflectată pe Sf. Giulgiu întreaga imagine a Trupului Lui Iisus Hristos, având efectul unui fulger sau bliț fotografic, cu o putere comparabilă intensității luminii solare! Materialul umed al Sindonului se comporta ca un film, care reacționează la lumina soarelui, imprimând pe materialul țesăturii negativul (sau filmul) imaginii Trupului Lui Iisus, pe care Sf. Giulgiu îl înfășura foarte strâns lipit de piele.

O descoperire o generează sau conduce spre o altă descoperire: modificările de pe imaginea Trupului Domnului, pe care le-au suferit scamele sau partea superioară a stofei Sindonului, care a stat în atingere nemijlocită cu Trupul Domnului, nu sunt mai adânci sau mai mari de un micron (adică o milionime de metru). Unde și cu cât era Sindonul mai puternic lipit de Trupul

Lui Hristos, cu atât este mai adânc imprimată imaginea, adică cu atât mai intensiv este “arsă” stofa Sindonului.

Imaginea Trupului Lui Iisus Hristos imprimată pe partea interioară a Sindonului, a fost produsă de o energie uriașă, comparabilă fulgerului luminii solare. Grație noilor cunoștințe de mecanică cuantică, ne putem imagina reconstruirea producerii acestui fenomen de dimensiuni cosmice. Dacă Trupul Lui Iisus s-a adaptat unei ordini noi subatomare, modificându-se, atunci acest proces ar conduce la o trecere a lui – a corpului – într-un stadiu de supra-ordine. În cazul acesta s-ar putea iradia o energie de mai multe sute de Joules pe centimetru pătrat. Acest fenomen depășește limitele legilor fizice și ale chimiei, cunoscute de noi. În stadiul nou, de supra-ordine a Corpului Lui Iisus Hristos, în care acesta a ajuns, nu mai există nici o tendință de neordine, în timp ce în Universul cunoscut de noi până acum, totul tinde spre haos, conform celui de al doilea principiu al termodinamicii.

Sindonul sau Sf. Giulgiu poartă imaginea, urmele, semnele unui Trup, **care tinde spre o nouă stare în afară de timp și spațiu.** Trupul mort al Lui Iisus Hristos a emanat energie (Dumnezească). În felul acesta, materialul Sindonului, pe partea interioară, adică partea care a ajuns în atingere cu pielea, este pătruns în întregime de energia “radioactivă ” (sau o energie cu efect similar!) emanată din Trupul mort al Mântuitorului.

Această explicație ar fi în concordanță și cu legile fizicii. Din acest motiv, El, Iisus Hristos n-a fost recunoscut după înviere (El trebuind să se prezinte de fiecare dată sau să se lase descoperit), pentru că Trupul Său a fost schimbat – **metamorfozat** – iluminat, după cum s-a

întâmpat și la Schimbarea la Față, de pe Muntele Tabor: “Nu te atinge de mine – i-a zis Mariei Magdalena – căci încă nu m-am suit la Tatăl meu; ci mergi la frații mei și spune-le:” (Ioan 20, 17).

Să nu uităm că în Persoana Lui Iisus Hristos erau unite două naturi nedespărțite, neamestecate și neschimbate: natura umană și natura divină.

Exprimându-ne și mai pe înțelesul cititorului, Trupul mort al Mântuitorului, înfășurat în giulgiu a parcurs un proces, care L-a plasat “ într-un nou spațiu ”. Structura atomară a corpului Său a căpătat o nouă ordine, trecând în stadiul unei super ordini sau supra-ordine, proces, în cursul căruia s-a emanat foarte multă energie, care a creat sau a produs imprimarea imaginii Corpului Său pe Giulgiu (teoria lui J. Jackson de pildă).

În felul acesta Sindonul sau Sf. Giulgiu rămâne un **martor** al Învierii Domnului, însă NU o **dovadă**, pentru că Învierea noi nu o putem dovedi. În Inviere noi trebuie să **credem**, nu să o dovedim: “Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în mine, chiar dacă va muri, va trăi;” (Ioan 11, 25) sau “Eu sunt calea, adevărul și viața...” (Ioan 14, 6).

Această teorie a radioactivității crește în importanță dacă o apropiem, o raportăm sau ne gândim și la fenomenul Schimbării la Față, de pe Muntele Taborului, stare sau stadiu, la fel de imposibil de explicat pe baza rațiunii, ci numai prin credință: “Și s-a schimbat la față înaintea lor; și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele I s-au făcut albe ca lumina.”(Matei 17, 2, mai vezi Marcu 9, 3; Luca 9, 29; 2 Petru 1, 16-19; 1 Ioan 1, 1-2; Sărbătoare la 6 august și în ritul Latin mai îi este consacrată și duminica a doua din Postul Mare.

Cinstirea, pelerinajul, studiul și vizitarea Sindonului sau Sf. Giulgiu din capela Domului, merită drumul până la Torino. Eu l-am făcut! Tu ești de acord să faci acest pelerinaj?

Sfintele Paști, 2007

Mandylion (Acheiropoieton), icoana – chipul – Lui Iisus Hristos, nefăcută de mână omenească, tempera

S I N O D – Σύνοδος – Собор⁴⁹ sau (și) Concilium

Noțiune, origine, semnificație și utilizare a termenilor

Cele două noțiuni, „synodos”, de origine greacă și „concilium”, de origine latină, **sinod**, în latinește „synodus”, cei vechi le întrebunțau fără deosebire de conținut, de sens ori de semantică, pentru toate adunările sau reuniunile *deliberante*, din Biserica primară.⁵⁰ Privitor la viața bisericească din Biserica primară, noțiunea de **Synodus** o întâlnim deja la Pliniu cel Tânăr (61/62-114): 1. XXXV, c. IX, sect. XXXV – nepot și fiu adoptiv al lui Pliniu cel Bătrân (23/24-79). În prima fază de existență a Bisericii, cele două cuvinte synodos și concilium, după cum am precizat deja, se utilizau consecutiv sau în mod indiferent, ca sinonime. Cu timpul însă, cele două noțiuni au primit o semantică aparte, atât din punctul de vedere al conținutului, cât și lingvistic, la această evoluție contribuind în mare măsură și concurența dintre cele două limbi, latină și greacă. În limba latină, conciliile puteau fi **concilia mixta**, adică „mixte” „imperiale”, „regale”, „provinciale” etc., (la care participau și episcopii, nu numai demnitari laici) și „*concilii bisericești*” sau eclesiastice, formate numai din episcopi și delegații acestora. În limba latină și în Biserica din Apus, noțiunea de „synodos” s-a menținut alături de aceea de conciliu, chiar dacă ulterior a fost subordonată ca sens și importanță, celei dintâi. În limba greacă însă și în Biserica Răsăritului, noțiunea de „conciliu” n-a fost asimilată, menținându-se doar aceea proprie de „synodos”. Bisericile de limbă slave au înlocuit noțiunea de „synodos” cu una proprie, de „sobor”. Sub influența slavă, noțiunea de „sobor” a intrat și în terminologia canonică a Bisericii Românești, atât Ortodoxe, cât și Unite.

Privind împărțirea sau diversitatea *sinoadelor*, putem spune că gama lor este destul de mare: sinoade ecumenice; sinoade patriarhale, sinoade endemice sau permanente, sinoade provinciale sau mitropolitane, sinoade eparhiale, sinoade naționale, sinoade generale, sinoade particulare etc.⁵¹

Noțiunile derivate din aceea de „synodon” sunt: „Synodika”, „Synodikon”, „Synodikos Tomos” etc.⁵²

⁴⁹ Sinonim cu **Собрание**, vezi și **ὀρθοδοξία**.

⁵⁰ Vezi J. FORGET, **Conciles**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Op. cit., col. 636.

⁵¹ Termeni teologici grecești: Μητηρ Θεού, Θεοτόκος, ὁμοούσιος, Αγία Τριάδα, μία φύσις τοῦ θεοῦ, ὑπόστασις, πρόσωπον, ὀρθόδοξος,

⁵² Vezi **Lexikon für Theologie und Kirche**, Begründet von Dr. Michael **Buchberger**, zweite, völlig neu bearbeitete Auflage, Hgg. Von Josef Höfer u. Karl Rahner, Neunter Band, 1964, Verlag Herder, Freiburg i. Br., col. 1236-1240;

Lexikon des Mittelalters VIII, Lexma Verlag, München, 1977, col. 371-378;

The Oxford Dictionary of Byzantium, Prepared at Dumbarton Oaks..., vol. 3, New York, Oxford, Oxford University Press, 1991, col. 1994-1995;

Reallexikon zur byzantinischen Kunst, Begründet von Klaus Wessel und Marcell Restle, Herausgegeben von Marcell **Restle**, Band IV, 1990, Anton Hiersemann Stuttgart, col. 737-746.

Synodika sau Systicka, Inthronistika este grammata sau scrisoarea irenică a noului Patriarh sau a Papei, către împăratul romeu, de la Constantinopol și către ceilalți Patriarhi ai Pentarhiei, precum și către Bisericile autocefale sau cele de toate categoriile canonice, aflate în afara granițelor Imperiului Bizantin, prin care comunică alegerea (și eventual hirotonirea într-un arhieru, dacă a fost numai diakon sau preot ori chiar laic sau catehumen) sa de către Sinodul local, își expune drumul vieții, programul de păstorie și își exprimă sau confirmă mărturisirea de credință corectă – **privatsymbolum** – și cere să fie acceptat în comuniunea întâistătătorilor Bisericii și să fie înscris în dipticele Bisericii locale, căreia îi este adresată scrisoarea, adică să fie pomenit la Sfânta Liturghie. O astfel de Synodika făceau și împărații bizantini, în calitatea lor de „episcopi ale celor dinafară ale Bisericii”.⁵³

Synodikon este un act sinodal sau un fascicol ori colecție de acte mărturisiri de credință și scrisori sinodale. Synodiconul Ortodoxiei, din anul 843, este un act sinodal, cu valoare doctrinală, liturgică și canonică, immortalizând victoria iconodulilor contra iconoclaștilor, privitor la cinstirea sfințelor icoane și a Sfintei și de viață dătătoarei Cruci. Sinodicoanele conțin și texte de laudă și de binecuvântare pentru eroii Ortodoxiei, alături de anatemele formulate împotriva ereticilor și dușmanilor credinței adevărate.

Tot Synodikon se numea și dipticele cu numele patriarhilor sau întâistătătorilor Bisericii, mai ales în lumea slavă.

Synodikos Tomos este o decizie sinodală importantă de natură doctrinală, liturgică sau canonică, eliberată mai ales în Cancelaria Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol. Astfel de tomosuri sinodale sau Synodikos Tomos, Patriarhia acorda mai ales cu ocazia recunoașterii autocefaliei (1588 pentru Rusia, 1885 pentru România etc.) ori în probleme legate de credință, cum a fost cel al Patriarhului Proclu (436-446), către Biserica Armeană etc.

Pentru noi creștinii, originea noțiunii de „sinod” sau „concilium” poate fi legată de numele și promisiunea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos: „Că unde sunt doi sau trei adunați întru numele Meu, acolo sunt și eu în mijlocul lor.” (Mt. 18, 20). În conformitate cu această poruncă a Lui Iisus Hristos au înțeles și Apostolii și urmașii lor să rezolve și să decidă problemele deosebite, care s-au ivit în Biserica primară.

- Primul „sinod” de seamă al Bisericii primare a fost alegerea lui Matia, în locul lui Iuda Iscarioteanul (Fapte 1, 21-26).

„Și au tras la sorți; și sorțul a căzut pe Matia; și el s-a rânduit împreună cu cei unsprezece apostoli” (Mt. 1, 26), a fi „...martor al învierii Lui”, adică al Lui Iisus Hristos (Mt. 1, 22).

(Alegerea lui Matia, Fapte 1, 21-26).

– În acest context ar putea fi considerată **Cina cea de Taină, ca o „reuniune sinodală”,** prezidată de însuși Domnul **Iisus Hristos – Ἰησοῦ Χριστός** – cu care ocazie Mântuitorul a instituit două Sfinte Taine, Misterii sau Sacramente: Sfânta Euharistie și Sfânta Taină a Preoției (Mt. 26, 26-29; Mc. 14, 22-25; Lc. 22, 19-20; I. 13, 1-17;):

⁵³ Text luat din: **Viața lui Constantin**, IV, 24, la **EUSEBIU** de Cezareea, Scrieri partea a doua (vol. II), **Viața lui Constantin cel Mare**, studiu introductiv de Prof. Emilian **POPESCU**, trad. și note de Radu **ALEXANDRESCU**, vol. II, Buc. 1991, p. 168.

- Un alt „sinod” poate fi considerat și cel ocazionat de alegerea celor șapte diaconi (Fapte 6, 1-15).

- Sinodul de la Ierusalim, cu scrisoarea apostolilor către Biserica din Antiohia (Fapte 15, 1-41), din anul 49 sau 50 a deschis seria „sinoadelor” sau „conciliilor”, în sensul pe care ulterior, Biserica l-a dat acestor adunări, precum și privitor la modul în care au fost și trebuie receptate și aplicate deciziile doctrinale, liturgice și de disciplină canonică, de către urmașii apostolilor, de-a lungul secolelor.

- Scrisoarea apostolilor către Biserica din Antiohia (Fapte 15, 23-29) poate fi considerată și „prima decizie sinodală scrisă, păstrată”, [aici, în Antiohia s-au numit pentru prima oară adepții lui Iisus Hristos, creștini: Fapte 11, 26 „Și în Antiohia s-au numit ucenicii, pentru întâia oară creștini”], pe care a înregistrat-o chiar și Biblia sau Sfânta Scriptură, prin intermediul Sf. Evanghelist **Luca**:

1. „Apostolii și preoții și frații, fraților dintre neamuri, care sunt în Antiohia și în Siria și în Cilicia, salutare!
2. Deoarece am auzit că unii dintre noi, fără să fi avut porunca noastră, venind, v-au tulburat cu vorbele lor și au răvășit sufletele voastre, zicând că trebuie să vă tăiați împrejur și să păziți legea,
3. Noi am hotărât, adunați într-un gând, ca să trimitem la voi bărbați aleși, împreună cu iubiții noștri Barnaba și Pavel,
4. Oameni care și-au pus sufletele lor pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos.
5. Drept aceea, am trimis pe Iuda și pe Sila, care vă vor vesti și ei, cu cuvântul, aceleași lucruri.
6. Pentru că, părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă, să nu vi se pună nici o greutate în plus în afară de cele ce sunt necesare:
7. Să vă feriți de cele jertfite idolilor și de sânge și de (animale) sugrumate și de desfrâu, de care păzindu-vă, bine veți face. Fiți sănătoși!”

Primirea și observarea Legii iudaice, nefiind obligatorie pentru creștinii dintre păgâni, așa după cum a și decis Sinodul de la Ierusalim, din anul 49 sau 50, Sf. Apostol Paul l-a mustrat public pe Sf. Apostol Petru (**Galat. 2, 11-21**), care, aflându-se în Antiohia, pe ascuns mânca împreună cu creștinii dintre păgâni, dar de frica creștinilor dintre iudei, când aceștia erau de față se fățarnicea și mânca la masa iudaizanților, adică numai koșer. Sf. Apostol Pavel a observat această fățarnicie a lui Petru și l-a apostrofat foarte aspru. Chiar și Barnaba începuse să practice fățarniciile lui Petru, motiv pentru care nici el n-a scăpat de critica aspră, pe care i-a făcut-o Apostolul Neamurilor.⁵⁴

După epoca apostolică, adică după anul 70 d.Hr., următoarele sinoade, rămase în memoria scrisă a istoriei bisericești au fost cele din secolul al II-lea și al III-lea. Ele s-au ținut cu preponderență în Răsărit și s-au ocupat de erorile „montanismului”, a controverselor pascale, adică legate de data ținerii Sfintelor Paști sau a sărbătorii învierii din morți a Domnului nostru Iisus Hristos. În acest context mai menționăm și alte sinoade, cum au fost cele contra lui Origen, de la Alexandria, din anul 231, apoi cele de la Antiohia, de după anul 252 etc. Nu trebuie să uităm că Creștinismul, pînă în anul 313 a fost o religie ilicită în Imperiul Roman, deci astfel de întruniri trebuiau făcute cu foarte multă precauție,

⁵⁴ Vezi **Istorie Bisericească Universală**, Op. cit., p. 52, precum și J. FORGET, **Conciles**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, Op. cit., col. 637.

în mod secret, fără a lăsa urme și în grup restrâns, pentru a trece neobservate de către autoritățile imperiale romane și pentru ca să nu fie sesizate de către păgânii delataționiști.

De mai multă libertate s-au bucurat creștinii din Imperiul Persan în această perioadă, adică până în anul 286, căci după anul 226, sasanizii au preluat puterea imperială, declarându-se mari dușmani ai creștinilor. Cele mai grele persecuții le-au suferit însă creștinii din Imperiul Part zoroastrian, în perioada de timp dintre anii 339-379, adică în secolul de aur al Bisericii din Imperiul Roman.⁵⁵

În această perioadă de timp preniceeană (325) și înaintea Edictului de la Mediolan, din anul 313, adică în secolul al III-lea și începutul secolului al IV-lea, mai sunt menționate și alte sinoade sau știri privitoare la ținerea lor. Astfel, Firmilian arhiepiscopul Cezareei din Capadocia (230-248) 56 relatează că prin părțile acelea sinoadele se întruneau anual. În plină epocă de persecuție contra creștinilor se mai pot menționa sinoadele de la Cartagina, din jurul anului 220; de la Synnada (azi Cifut-Kassaba, în Frigia, Turcia) și de la Iconiu, ambele din jurul anului 230; de la Antiohia, din anii 264 și 269 etc. 57 Mai târziu pot fi amintite sinoadele de la Elvira, între anii 300 și 306; de la Arles și din Ancyra, ambele din anul 314; de la Alexandria, din anul 319, 320; de la Neocezareea, din jurul anului 320 etc.

Problema sinoadelor ecumenice o vom analiza într-o altă lucrare, în conformitate cu datele din regestele imperiale și patriarhale de la Constantinopol, îndepărtându-ne astfel de metoda didactică a lucrărilor anterioare, conformă programei analitice de învățământ de la Facultățile de Teologie.⁵⁸

⁵⁵ Vezi p. 161, din vol. I, în lucrarea noastră: **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.

⁵⁶ Despre care face mai multe mențiuni Eusebiu al Cezareei, în *Istoria Bisericească*: **EUSEBIU de Cezareea**, Scrieri partea întâia (vol. I), **Istoria Bisericească și Martirii din Palestina**, traducere, studiu, note și comentarii de Prof. Teodor BODOGAE, vol. I, Buc. 1987, 451 p; vezi indicele de la sfârșitul volumului.

⁵⁷ Numai la Antiohia s-au ținut zece sinoade importante, în perioada de timp dintre anii 252-380. Pentru Alexandria pot fi menționate în jur de 30 de sinoade, care s-au ținut în perioada de timp din secolul al III-lea și până în anul 633. Vezi vol. I din lucrarea noastră: **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Op. cit., p. 127 și 147.

⁵⁸ **Privitor la Sinoadele Ecumenice, vezi următoarea literatură de specialitate:**

COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA, vol. I - III, 3., durchgesehene Auflage, Hrsg. von Giuseppe ALBERIGO și colab. [Dekrete der Ökumenischen Konzilien, Hrsg. von Josef WOHLMUTH și colab.], Ferdinand Schöning, Paderborn, München, Wien, Zürich, 2000 - 2002:

Band 1 **Konzilien des ersten Jahrtausends, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70)**, 2002, 186 p.

Band 2 **Konzilien des Mittelalters, vom ersten Laterankonzil (1123) bis zum fünften Laterankonzil (1512-1517)**, 2000, 655 p.

Band 3 **Konzilien der Neuzeit, Konzil von Trient (1545-1563), erstes Vatikanisches Konzil (1869-1870), zweites Vatikanisches Konzil (1962-1965)**, Indices, 2002, 1135 + 170* p.

J. D. MANSI, **Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio**, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – u. Verlagsanstalt Graz.

DIE GESCHICHTE DES CHRISTENTUMS, Religion, Politik, Kultur, Ungekürzte Sonderausgabe, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1-3, 2003-2005.

vol. I., **Altertum, Die Zeit des Anfangs (bis 250)**, Hrg. von Luciano PIETRI, 972 p.

vol. II, **Altertum, Das Entstehen der einen Christenheit (250-430)**, Hrg. von Jean- Marie CHARLES(+) și Luce PIÉTRI, 1996/2005, 1108 p. 2005.

vol. III, **Altertum, Der lateinische Westen und der byzantinische Osten (431-642)**, Hrg. von Luce PIÉTRI, 2001-2005, 1334 p.

Constantinople, par J. BOIS, M. JUGIE, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Paris, 1923, coloana nr.1227-1274 și tome 3, deuxième partie [Constantinople-Czepanski], Paris, 1923, coloana nr. 1273-1530.

Franz DÖLGER, **Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565 - 1453**, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fascicolelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (= *Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit*, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, **Regesten**).

Vezi cele cinci volume din „**REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**“.

Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

ENCHIRIDION Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae, quod in usum scholarum collegit Conradus KIRCH S.J., Editio sexta, aucta et emendata, quam curavit Leo UEDING S.J., 1947, Editorial Herder Barcelona.

ENCHIRIDION Juris Ecclesiae Orientalis Catholicae, pro usu auditorum Theologiae, et eruditione cleri graeco-catholici, e propriis fontibus constructum, auctore Josepho PAPP-SZILÁGYI de Ilyésfalva, S.S. Theologiae Doctore, Canonico graeci ritus Magno-Varadinensi, Abate tituli S. Pantelemonis de Rác-Keve, Consiliario Regio, et insignis Ordinis Francisci Josephi I. Equite, M[agno]-Varadini [Oradea], Typis Aloysii Tichy, 1862, 633 p.

ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum quod primum edidit Henricus Denzinger et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus Schönmetzer S.I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXVI [1976], (Dep. legal Barcelona, 1976), 954 p.

ENCHIRIDIONU, adeca Carte manuale de canóne ale unei, sântei, sobornicești, și apostolești Biserici cu Comentare, de Andreiu Baronu de Siagun'a, Sabiiu[Sibiu], în tipografi'a archidieceesana, 1871, 548 p.

Ioan N. FLOCA, **Legea românilor(jus valachorum) și legislația de stat din Transilvania în epoca voievodatului și principatului**, în *Mitropolia Ardealului*, an VII, nr. 7-8, iulie-august, 1962, p. 520-528.

Ioan N. FLOCA, **Românii în legile de stat transilvane până la 1918**, în *B.O.R.*, an 108, nr. 1-2, 1990, p. 137-149.

Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

Ioan N. FLOCA, **Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească**, vol. I-II, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1990.

Ioan N. FLOCA, **Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română, (Studiu istoric-canonic)**, Sibiu, 1969, 207 p.[Extras din rev. *Mitropolia Ardealului*, an XIV, nr. 1-3, 1969].

Ioan N. FLOCA, **Din istoria Dreptului Românesc: II, Carte Românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe, Iași, 1646**, Sibiu, 1993, 172 p.

GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II, Herausgegeben von Giuseppe Alberigo, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p.

P. Joseph HAJJAR, **Le Synode Permanente [ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝΑΗΜΟΥΣΑ] dans l'Église Byzantine des origines au XIe siècle**, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1962, 230 p. [*Orientalia Christiana Analecta*, Roma, 164].

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993.

ÎNDREPTAREA LEGII 1652 [Pravila cea Mare, Târgoviște], București, 1962, Editura Academiei Române 1013 p. [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII].

Raymond JANIN, **Constantinople Byzantine**, Développement urbain et répertoire topographique, Deuxième édition, Institut Français d'Études byzantines, Paris, 1964, 542 p. [Archives de L'Orient Chrétien, 4 A].

Raymond JANIN, **La géographie ecclésiastique de l'Empire Byzantin**, Première partie, **Le Siège de Constantinople et le Patriarcat Oecuménique**, Tome III, **Les Églises et les Monastères**, par..., deuxième édition, Paris, 1969, 605 p. Publié avec le concours du Centre de la Recherche Scientifique [Publications de l'Institut Français d'Études Byzantines].

Raymond JANIN + A.A., **Les Églises et les Monastères des grands centres byzantins** (Bithynie, Hellespont, Latros, Galésios, Trébizonde, Athènes, Thessalonique), par..., Publié avec le concours du Centre National de la recherche Scientifique, Paris, 1975, 492 p.[Géographie Ecclesiastique de l'Empire Byzantin].

Hubert JEDIN, **Handbuch der Kirchengeschichte**, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 - sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³].

KANON, IV-V, [Die Kirche und die Kirchen, Autonomie und Autokephalie, 1. (Bd. IV) und 2. (Bd.V) Teil, mai mulți colab.], „Jahrbuch der Gesellschaft für das Recht der Ostkirchen“, Wien, IV, 1980, V, 1981.

KIRCHENGESCHICHTE, von D. Dr. Karl BIHLMEYER, neubesorgt von Dr. Hermann TÜCHLE, [18] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].

Le Métropolitte MAXIME de Sardes, **Le Patriarcat Oecuménique dans l'Église Orthodoxe**, Étude historique et canonique par..., Traduit du grec par Jaques TOURAILLE, Édition Beauchesne, Paris, 1975, 422 p.

Ioannes OUDOT, **Patriarchatus Constantinopolitani. Acta Selecta**. Collegit et in linguam Gallicam vertit Sac. Ioannes Oudot Ecclesiae S. Ludovici Gallorum in Urbe capellanus e Pontificia Commissione ad redigendum

C.I.C.O., Typis Polyglottis Vaticanis, MCMXLI -1941- 199 p. **Fonti Serie II – Fascicolo III** [Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale, Codificazione Canonica Orientale].

PATRIARCATS, par R. VANCOURT, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2253-2297.

I Patriarcati orientali nel primo millennio, Relazioni del Congresso tenutosi al Pontificio Istituto Orientale nei giorni 27-30 Dicembre 1967, [I. Žužek, W. De Vries, V. T. Istavridis, I. Anastasiou, Ortiz de Urbina, J. Masson, Loutfi Laham, +G. Amadouni, W. Macomber, I. Dujčev], Pont. Inst. Stud. Orientalium, Roma, 1968, 221 p.[Orientalia Christiana Analecta, nr. 181].

I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. *Byzantion*, Tome XII, 1937, p. 673-675].

II-III. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance GRUMEL, Deuxieme édition revue et corrigée par Jean DARROUZÈS, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

1. REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 1. Teil : **Regesten von 565-1025**, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A : Regesten...], {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în *Byzantion*, I, 1924, p. 591-593}.

Otto SEECK, **REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.** Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.

PENTARHIE, vezi Pentarchie, par R. VANCOURT, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2269-2280.

PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe): NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.

Hans Georg THÜMMEL, **Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. und 9. Jahrhundert**, Das 7. Ökumenischen Konzil in Nikaia 787, 2005, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p. [Konziliengeschichte, Hrgg. Walter Brandmüller].

Willibald M. PLÖCHL, **Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. Von der Urkirche bis zum großen Schisma**, Zweite, erweiterte Auflage, Verlag Herold, Wien, München, 1960, 490 p.

Profesor Evsevie POPOVICIŪ, **Istoria Bisericească**, Traducere de Athanasie Episcopul Râmnicului Noului Severin și Gherasim Episcopul Argeșului, vol. I-II, București, Tipografia Cărților bisericești, vol. I, 1-1054, 1900, 730 p., vol. II, 1054-1900, 1901, 559 p.

Acest curs universitar a fost tradus din nou și reeditat de proin Mitropolitul Athanasie MIRONESCU singur, sub titlul **Istoria bisericească universală și statistica bisericească**, în patru volume, București, 1925-1928. Ediția întâia, din 1900-1901 a fost tradusă și în limba sîrbă, la Carloviț, 1912, precum și în limba bulgară.

Pravila cea Mare, Târgoviște, 1652, vezi Îndreptarea Legii...

PRIMUM REGNUM DEI. Die Patriarhalstruktur der Kirche als Angelpunkt der Wiedervereinigung, Die Konzilsrede von Abt Johannes HOECK, Neu übersetzt, eingeführt und kommentiert von P. Ferdinand R. Gahbauer OSB, Mit Beiträgen von Prof. Theodor NIKOLAOU, Prof. Heinrich FRIES und P. Theodor WOLF OSB, Benediktinerabtei Ettal [Germania], 1987, 211 p.

Sf. SIMEON Arhiepiscopul Tesalonicului, TRATAT asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi, Volumul I, Ediție îngrijită de Protosinghel Grichentie NATU, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002, Suceava, 262 p.[București, 1865], Colecția „Din frumusețile viețuirii creștine”, nr.2, cu binec. Î.P.S. Pimen al Sucevei și Rădăuților.

D. SIMON, **Byzantinische Provinzialjustiz**, în **Byzantinische Zeitschrift**, München, 79. Band, 1986, p. 310-343.

W. SICKEL, **Das byzantinische Krönungsrecht bis zum 10. Jahrhundert**, în **Byzantinische Zeitschrift**, Leipzig, Band VII, 1898, p. 511-557.

Ernst Christoph SUTTNER, **Die Synoden von Zamošč (1720) und Wien (1773) als prägende Ereignisse für die Unierten Polens und der Donaumonarchie**, în **Ostkirchliche Studien**, Würzburg, Augustiner Verlag, an 44, 1995, p. 274-291.

O. TREITINGER, **Die oströmische Kaiser-und Reichsidee nach ihrer Gestaltung im höfischen Zeremoniell**, Jena, 1938, Neudruck, Darmstadt, 1956.

Christopher WALTER, **L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine**, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p.[A. O. Chr., 13].

Biserica Catholică [καθολικός] Ortodoxă [ορθός δόξα] recunoaște șapte Sinoade Ecumenice:

I. Primul Sinod Ecumenic, Niceea, 20 mai – 25 august 325, convocat de împăratul Constantin I cel Mare (306-337), ținut în sala mare de recepție a palatului imperial, cu 318 părinți, sub președinția episcopilor Eustațiu al Antiohiei (324-330) și Alexandru al Alexandriei (313-328), dând 20 de canoane⁵⁹ Din punct de vedere liturgic, Duminica a VII-a după Sfintele Paști este dedicată pomenirii părinților de la Sinodul I Ecumenic, numită și Duminica Sfinților Părinți.⁶⁰ Alte rânduieli de tipic ortodoxe, menționează pomenirea părinților de la primul Sinod Ecumenic la data de 29 mai și la 8 iunie.⁶¹

Ereziarh: A r i e și adepții acestuia

Erezia: Arianismul

Cele trei grupări:

- 1. arienii extremiști, anomieni, anomei, în frunte cu diaconul Aetius – Ețiu;**
- 2. partida moderată, omioussios, omiousieni, semiarieni, în frunte cu Eusebiu al Nicomidiei;**
- 3. omienii, omei sau omios, în frunte cu Acaciu al Cezareei, numiți și acacieni.**

II. Al doilea Sinod Ecumenic, Constantinopol, mai – 9 iulie 381, convocat de împăratul Teodosie I cel Mare (sau cel Bătrân, 379-395), ținut în Biserica Sfânta Irina, cu 150 de părinți, sub președinția lui Meletie al Antiohiei (360-381), apoi a Sf. Grigorie I de Nazianz (380-381) și spre final a lui Nectarie (381-397), dând 7 canoane

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al II-lea Ecumenic se face la 22 mai.⁶²

**Ereziarhi: Macedonie I al Constantinopolului (342-346 și 351-360 + 362),
diaconul Maratoniu, devenit Episcop de Nicomidia;
Apolinarie Episcop de Laodiceea;**

Erezia: pnevmatomahilor.

⁵⁹ Privitor la regestele imperiale și patriarhale, vezi prezentarea noastră de la începutul acestui volum: **Regestele actelor patriarhale și imperiale.**

⁶⁰ Vezi cartea de ritual, **Penticostar**, București, 1978, p. 267 – 288.

Gheorghe MIHĂILĂ, **Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVI)**, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, 348 p. incl. texte doc.

⁶¹ Mineiele Românești, **Mineiul pe mai**, București, 1978, la ziua de 29 și **Mineiul pe iunie**, București, 1978, la ziua de 8, nu înregistrează nici sinaxar și nici slujbă, dedicate părinților de la Sinodul I Ecumenic.

Calendarul Bisericii Române Unite (pe anul 2002) dedică duminica a III-a după Rusalii, „Sfinților Părinți teofori de la primele șase Sinoade Ecumenice”.

⁶² Mineiele Românești, **Mineiul pe mai**, București, 1978, la ziua de 22 mai, înregistrează o notiță de sinaxar, scurtă și fără slujbă, privitoare la părinții Sinodului al II-lea Ecumenic.

III. *Al treilea Sinod Ecumenic*, Efes, 22 iunie – 31 iulie 431, convocat de împăratul Teodosie II cel Tânăr (408-450) ținut în Catedrala Arhiepiscopală a Sfintei Fecioare Maria, cu 198 de părinți, sub președinția Sf. Chiril al Alexandriei (412-444), dând 8 canoane. Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al III-lea Ecumenic se face la 9 septembrie.⁶³

Ereziarh: Nestorie al Constantinopolului (428-431);

Erezia: Nestorianismul.

IV. *Al patrulea Sinod Ecumenic*, Chalcedon, 8-25 octombrie – 1 nov. 451, convocat de împăratul Marcian (450-457), ținut în Biserica Sf. Eufimia, cu 630 de părinți, sub președinția comisarilor imperiali, a legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Anatolie (449-458), dând 30 de canoane

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al IV-lea Ecumenic se face în duminica din sau de după data de 16 iulie. Mineiele românești înregistrează sinaxarul pe larg și slujba bogată, care se cântă cu acest prilej.⁶⁴

Ereziarh: arhimandritul Eutihie, din Constantinopol;

Erezia: monofizitismul;

Scopul Sinodului al IV-lea Ecumenic, din anul 451 este divizat în două componente:

1. Spălarea rușinii create de „sinodul tâlhăresc” sau „ephesinum latrocinium”, după cum l-a numit Papa Leon I cel Mare (440-461);
2. Stabilirea dreptei învățături, privitoare la cele două naturi în Iisus Hristos – divină și umană.

V. *Al cincilea Sinod Ecumenic*, Constantinopol, din 5 mai – 2 iunie 553, convocat de împăratul Justinian I cel Mare (527-565), ținut într-o sală de lângă Basilica Sfânta Sophia, cu 165 de părinți [condamnând „cele trei capitole”, condamnare formulată în 14 anatematisme, publicată prin cele 13 puncte din edictul imperial al lui Justinian I], prezidat de Patriarhul Ecumenic Eutihie (552-565 și 577-582).

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al V-lea Ecumenic se face la 25 iulie.⁶⁵

Ereziarhi: Origen, Teodor de Mopsuestia (392-428), Teodoret al Cirului (433-458), Ibas de Edessa (435-457).

Erezia: a. Disputa origenistă;

b. Disputa pentru „cele trei capitole”.

VI. *Al șaselea Sinod Ecumenic*,

a. *Primul Sinod Troullan* sau „primul Troullan”, [al șaselea Sinod Ecumenic], Constantinopol, 7 nov. 680 – 16 sept. 681, convocat de împăratul Constantin IV Pogonatul (668-685), ținut în sala boltită a palatului imperial sau palatul sacru – troullos – cu 174 de părinți, sub președinția legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Gheorghe I (679-686), dând o *Mărturisire de credință amplă, redactată în cinci exemplare, pentru cei cinci patriarhi ai Pentarhiei*.

⁶³ Mineiele Românești, *Mineiul pe septembrie*, București, 1984, la ziua de 9 septembrie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă dedicată părinților de la Sinodul al III-lea Ecumenic.

⁶⁴ Vezi *Mineiul pe iulie*, București, 1984, în continuarea zilei de 16 iulie.

⁶⁵ Mineiele Românești, *Mineiul pe iulie*, București, 1984, la ziua de 25 iulie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă, dedicat părinților Sinodului al V-lea Ecumenic.

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al VI-lea Ecumenic se face la 23 ianuarie.⁶⁶

Ereziarhi: Macarie al Antiohiei (656?-681), ucenicul său Ștefan, apoi Teodor de Raithu?, identificat cu Arhiepiscopul Teodor de Faran (Sinai + c. 638, înainte de 649), Papa Honoriu I (625-638), patriarhii Serghie (610-638), Pir (638-641), Paul II (641-653), Petru (654-666), ai Constantinopolului și episcopul Cir de Phasis (Sebastopolis), în Lazica.

Erezia: Monotelismul.

b. *Al doilea Sinod Trulan* sau „sinodul quinisex”, adică al „cinci-șaselea”, Constantinopol, 691-692, ținut în sala boltită a palatului imperial sau palatul sacru – troullos – convocat de împăratul Justinian II (685-695), cu 240 de părinți, sub președinția Patriarhului Ecumenic Paul III (688-694), dând 102 canoane.

VII. *Al șaptelea Sinod Ecumenic*, de la Niceea, din 24 sept. – 13 oct. 787, convocat de împăratul (=împărăteasa) Irina (769-790), la Sf. Sophia, cu 365 părinți, sub președinția Patriarhului Ecumenic Tarasie (784-806), dând 22 de canoane.

În mineiele românești, slujba și sinaxarul Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic se cântă în duminica ce urmează după data de 11 octombrie.⁶⁷

Ca regulă generală însă, din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al VII-lea Ecumenic se face în duminica a XXI-a după Rusalii, precum și la 13 octombrie.⁶⁸

Ereziarhi: împăratul Leon III Isaurul (717-741); Teodosie al Efesului, Vasile Kakemphatos (Hieria, 754); Anastasie (730-754), Constantin II (754-766), Nichita I (766-780), Teodot I (815-821), Antonie I (821-837), Ioan VII (837-843) ai Constantinopolului; Sisiniu, Pastila etc.

Erezia: Iconoclasmul.

Alte Sinoade în primele șapte secole ⁶⁹

primul secol creștin:

Sinodul Apostolic, din anul 48, 49 sau 50;

secolul al III-lea:

Sinodul din Cartagina, 251

Sinodul din Cartagina, 255

Sinodul din Cartagina, 256

secolul al IV-lea:

Sinodul din Elvira, c. 306

⁶⁶ Mineiele Românești, *Mineiul pe ianuarie*, București, 1975, la ziua de 23 ianuarie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă, dedicat părinților Sinodului al VI-lea Ecumenic.

⁶⁷ Lucrările Sinodului al VII-lea Ecumenic s-au încheiat însă la Constantinopol, nu la Niceea. Privitor la Sinodul al VII-lea Ecumenic, vezi Hans Georg THÜMMEL, *Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. und 9. Jahrhundert*, Das 7. Ökumenischen Konzil in Nikaia 787, 2005, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p. [*Konziliengeschichte*, Hrgg. Walter Brandmüller].

⁶⁸ Mineiele Românești, *Mineiul pe octombrie*, București, 1983, la ziua de 13 octombrie, nu înregistrează pomenirea părinților de la Sinodul al VII-lea Ecumenic.

⁶⁹ Colecția de documente Mansi, oferă o listă de aprox. 1000 de sinoade : J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio*, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt Graz.

Sinodul de la Roma, 313
 Sinodul de la Ancyra, 314 (Ankara, înainte Sebaste)
 Sinodul (Conciliul) de la Arles, 314
 Sinodul din Antiohia, 324
 Sinodul din Tyr sau Tyros, 335
 Sinodul din Gangra, c. 340-341
 Sinodul din Antiohia, 341
 Sinodul din Sardica, 342-343
 Sinodul din Cartagina, 345-348
 Sinodul din Sirmium, 351-352
 Sinodul (Concilium) din Arles, 353 - Gallia
 Sinodul (Concilium) din Milano, 355
 Sinodul din Sirmium, 357
 Sinodul din Rimini, 359
 „Conciliul ” – Sinodul din Paris, 360-361
 Sinodul din Alexandria, 362
 Sinodul din Laodiceea, c. 364
 Sinodul din Valence, 374
 Sinodul din Roma, 375
 Sinodul din Antiohia, 378
 Sinodul din Saragossa, 380
 Sinodul din Constantinopol, 382
 Sinodul de la Roma, 382
 Sinod „Conciliu” African”, 390
 Sinodul din Hippo, 393
 Sinodul „al III-lea”, din Cartagina, 397
 primul Sinod din Toledo, 397-400
 Sinodul din Torino, 398

secolul al V-lea:

Sinodul din Cartagina, 401
 Discuțiile religioase din Cartagina, 411
 Sinodul din Arles, 452

secolul al VI-lea:

Sinodul – Conciliul din Orange, 529
 Sinodul – Conciliul din Orléans, 533
 Sinodul – Conciliul din Braga, 561, Portugalia
 Sinodul – Conciliul din Tours, 567
 Sinodul din Auxerre, 573 / 603
 Sinodul din Mâcon, 585
 Sinodul – Conciliul al III-lea, din Toledo, 589

secolul al VII-lea:

Sinodul – Conciliul al IV-lea din Toledo, 633
 Sinodul – Conciliul al XI-lea din Toledo, 675

Sinodul – Conciliul al XIV-lea din Toledo, 684

Sinodul – Conciliul din Rouen, 689

Sinodul Troullan, 691-692

* * *

Pentru studierea sinoadelor ecumenice am fixat următoarele puncte de structură și analiză a desfășurării evoluției și lucrărilor acestora:

Antecedente privitoare la erezie și erziarhi;

Acțiunile legate de convocarea sinodului ecumenic, invitații, data, organizarea, locul și scopul acestuia;

Deschiderea festivă a Sinodului Ecumenic, făcută de împăratul romeu și fixarea președinției și a ordinii locurilor de ședere la sinod;

Desfășurarea lucrărilor, în sesiuni sinodale;

Hotărârile sinodului ecumenic;

Încheierea festivă a sinodului ecumenic;

Mărturisirea de credință;

Canoane;

Anateme și atitudinea față de erziarhi și adepții acestora;

Urmările hotărârilor sinodale, privind dreapta credință, pacea din Biserică, receptarea deciziilor de către Biserică, credincioși și legile de stat bizantine;

Rolul împăratului, în acțiunile de convocare, deschidere, încheiere, întreținere a cheltuielilor legate de ținerea sinodului și de garant al respectării deciziilor luate, a canoanelor date și de pedepsire a celor care perseverau în erezie.

Încadrarea geografică a temei, conform hărții anexate: „Răspândirea creștinismului până la Schisma cea Mare, din anul 1054”⁷⁰

Cu toate inexactitățile pe care le prezintă harta anexată de noi, ea este de un real folos pentru cititor, pentru a-l ajuta să poată localiza evenimentele și problemele de care ne ocupăm în cartea de față. În felul acesta, încercăm să localizăm sau să facem încadrarea geografică a întregului Creștinism, până la schisma cea mare din anul 1054, de pe cele trei continente cunoscute atunci: Europa, Asia, Africa. Am ales această hartă pentru motivul că încercă să facă localizarea Bisericii și să-i fixeze aria de extindere, până în anul 700, cu evoluția ulterioară în Europa și Asia, până la marea schismă din anul 1054. În felul acesta, harta se încadrează în tema noastră de prezentare a Bisericii și patriarhilor acesteia până la Sinodul quinisexat din anul 691-92.

Culoarea violet închis indică teritoriile din vestul Europei și din Africa Latină (Africa de nord), până la anul 700, respectiv până la marea schismă din anul 1054, aflate sub jurisdicția Patriarhului Occidentului, din Roma Veche. Extinderile misiunilor de încreștinare, din apusul și nordul Europei, până la moartea lui Carol cel Mare, în anul 814, respectiv până la schisma cea mare din anul 1054 sunt marcate de culoarea violet deschis (palid) și de dungile violet intens, pe teritoriul actualei Germanii, Ungaria, Britania, Danemarca, Scandinavia și Polonia. Teritoriile marcate de culoarea albă erau considerate încă păgâne ori dominate de păgânism, situație care – cel puțin – în cazul României nu corespunde realității.

Culoarea roșu-purpuriu, cu alternanță de roșu-galben și dungi (hașurat) indică aria de jurisdicție a ortodoxiei calcedoniene, adică a patriarhiilor Constantinopolului, Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului, până în anul 700, respectiv 1054. Patriarhia Ecumenică exersa jurisdicție asupra teritoriilor din Peninsula Balcanică, sudul Italiei, Sicilia, Asia Mică etc. Biserica Ciprului era autocefală din anul 431.

Culoarea galbenă indică aria de răspândire a monofizitismului (copti, sirio-iacobiți, armeni), în cadrul sferei de jurisdicție a patriarhiilor Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului, precum și în afara hotarelor bizantine, în peninsula Arabia.

Culoarea albastră îi localizează geografic pe nestorieni, respectiv pe creștinii din „Biserica Persiei”, răspândiți pe o arie de teritoriu imensă: de la Nissibi în Turcia de astăzi (la granița cu Siria), la Mekka și Iemen, în sud-vestul Indiei la Kerala-Malabar (creștinii Sf. Toma), până în Mongolia, la Karakorum.

Punctele de culoare albastră, cu sau fără cruce, indică scaunele episcopale (respectiv mitropolitane) nestoriene, care pot fi identificate în spaziul geografic arab (peninsula Arabiei), zoroastrian, cu Pakistanul de astăzi, dincoace de Indus, apoi în China, până în Mongolia, la Karakorum etc.

⁷⁰ Hartă privind răspândirea Creștinismului până la schisma din 1054 – culoarea galbenă indică răspândirea monofiziților [Die Ausbreitung des Christentum bis zur Kirchentrennung (1054)], (după : <http://www.heiligenlexikon.de/Glossar/Monophysitismus.htm>)

Steaua lui David indică marile comunități de evrei sau „abrahamiți”, la fel de mult răspândiți: Palestina, Alexandria, Damasc, Tiflis, Teheran, Ispahan, sud-vestul Persiei, Mekka, Iemen, Seleucia-Ktesiphon (mai târziu Bagdad), Cherson, Basra, Astrahan, Atyran, sud-estul Kazahstanului etc.

Punctele de culoare roz localizează adeptii sectei „creștinii lui Ioan” sau „botezători” ai Sf. Ioan Botezătorul; *Mandei; Sabiri*; răspândiți în Arabia de nord, în sud-vestul Persiei și în sudul Irakului de astăzi – Basra, Kuvait și la sud de Seleucia-Ktesiphon, capitala persană.

Persia zoroastriană avea enclave puternice de manihei, pe teritoriul actualului Uzbekistan, la sud de lacul Aral (Karakalpakia), extinse chiar și în afara hotarelor imperiale, adică în Kazahstanul de astăzi.

Persia zoroastriană mai avea și enclava puternică nestoriană din Nissibi, Ktesiphon, în estul Turciei, nord-vestul Siriei, nordul Irakului și estul Iranului de astăzi.

Liniile perpendiculare indică aria de răspândire a islamului în peninsula Arabiei, precum și în Africa de nord, în pragul anului 700. Aceeași formă de reprezentare, pentru epoca respectivă, o are și religia zoroastriană în Imperiul Persan, din Irakul, Iranul, Afganistanul și sudul Kazahstanului de astăzi.

Misiunile de încreștinare a slavilor, din secolul al IX-lea, întreprinse de Patriarhia Ecumenică din Constantinopol sunt indicate de *violetul palid cu dungi – hașurat*: Bulgaria, Serbia, Ungaria, Transilvania, Moravia, Rusia Kieveană și Novgorodul, Hazarii și întreaga Crimee, Cecenia, nord-estul litoralului Mării Negre, de la Rostov și până la Soci, apoi în Karakalpakia, la sud de Lacul Aral (astăzi Uzbekistan).

Teritoriile de jurisdicție ale patriarhiilor Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului, harta le prezintă ca fiind dominate de culoarea galbenă, adică de monofiziți, cu excepția Georgiei, care, din anul 491, respectiv 525, până în anul 557, respectiv 610 se declarase monofizită, datorită relațiilor strânse cu Biserica Armeană vecină.

Patriarhia melkită (ortodoxă calcedoniană) din Alexandria pierduse coptii, etiopienii și teritoriile din Libia de astăzi. De-a lungul Nilului domină culoarea galbenă. Coptii au avut în această perioadă către 100 de eparhii. Doar în jurul Alexandriei, pe litoralul mediteranean al Egiptului și al Libiei de astăzi, se mai mențineau comunități compacte de ortodocși calcedonieni.

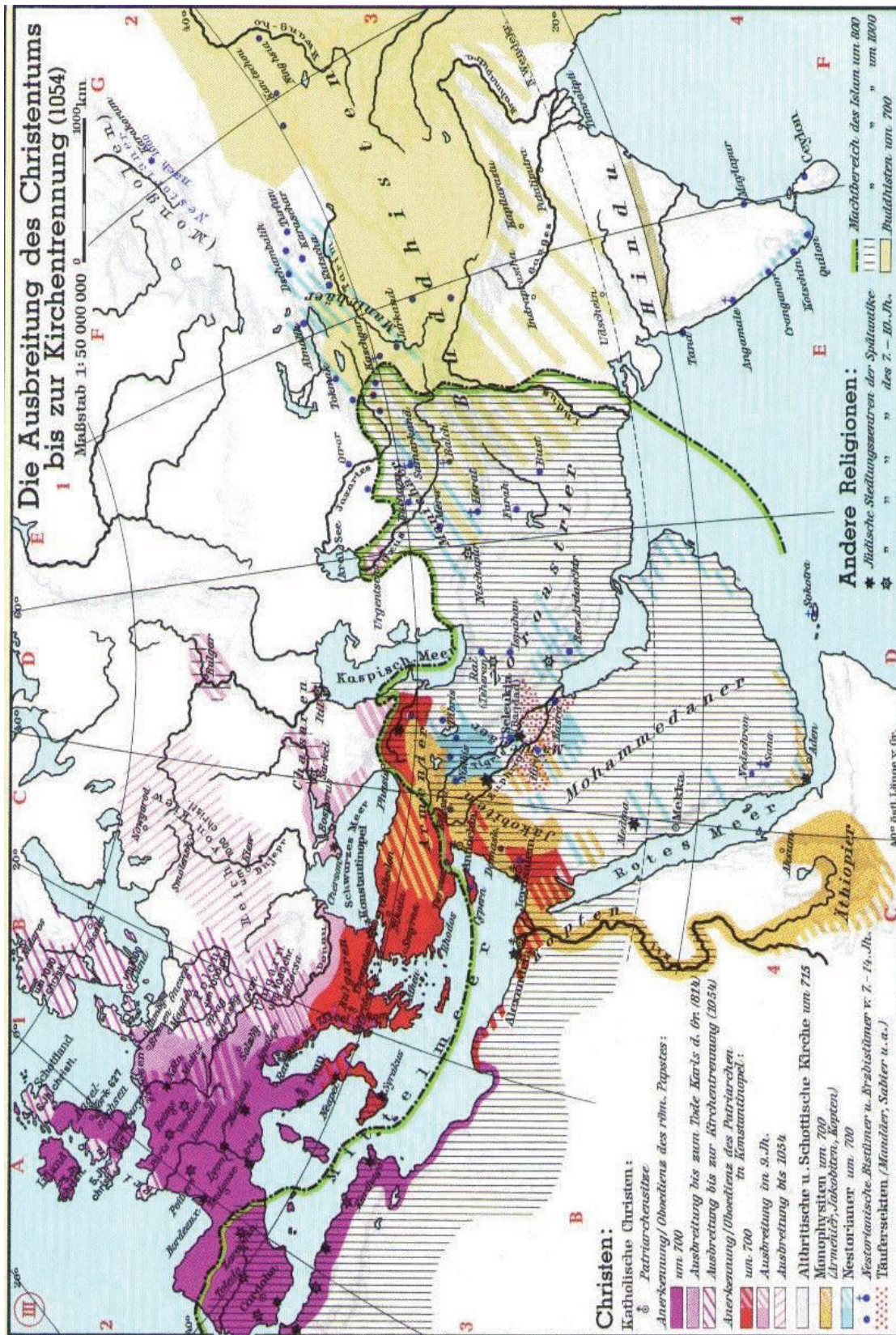
Patriarhia Antiohiei avea o soartă similară, putând zice, mult mai dificilă, chiar decât Alexandria. Cu excepția enclavei sau hinterlandul Antiohiei, Georgiei, nordului Libanez și nord-vestul Siriei, restul regiunilor din Siria (iacobiți), estul Turciei de astăzi, Armenia, nordul peninsulei Arabiei, cu deșertul sirian, erau dominate de monofiziți.

O situație ceva mai bună avea Patriarhia Ierusalimului, cu o enclavă melkită puternică în Palestina, Sinai și sud-vestul Iordaniei de astăzi.

Înainte de anul 700, peninsula Arabiei era dominată de islam, cu mici insule de comunități monofizite, nestoriene și de adepti ai sectelor „creștinii lui Ioan”, mandei și sabiri.

Monofiziții din Arabia erau localizați pe țărmul vestic, spre Marea Roșie, în Iemen, iar în nord, cu extindere în actualul Irak și Kuvait, între Basra, Seleucia-Ktesiphon și Hiru.

Această zonă pluriconfesională și religioasă, avea nu numai mulți monofiziți și nestorienii, ci constituia și centrul de localizare al sectelor amintite de mandei, sabiri și „botezători”. La fel ca și monofiziții erau răspândiți și nestorienii în peninsula Arabiei și în Persia zoroastriană, până în Turkmenistan, Uzbekistan, nordul Afganistanului, Tacikistan, Kirghistan, China și Mongolia. După anul 1000, cea mai îndepărtată Eparhie de Scaunul Patriarhal de la Ktesiphon, era Episcopia de Karakorum, în capitala Mongoliei.

Al patrulea Sinod Ecumenic

conform mențiunilor din regeștele imperiale,

Chalcedon, 8-25 octombrie - 1 nov. 451, convocat de împăratul Marcian (450-457),
ținut în Biserica Sf. Eufimia, cu 630 de părinți, sub președinția comisarilor imperiali,
a legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Anatolie (449-458),
dând 30 de canoane – Symbolum Chalcedonense

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al IV-lea Ecumenic se face în duminica din sau de după data de 16 iulie. Mineiele românești înregistrează sinaxarul pe larg și slujba bogată, care se cântă cu acest prilej.⁷¹

Ereziarh: arhimandritul Eutihie, din Constantinopol;

Erezia: monofizitismul

Scopul Sinodului al IV-lea Ecumenic, din anul 451 este divizat în două componenete:

1. Spălarea rușinii create de „sinodul tâlhăresc” sau „ephesinum latrocinium”, după cum l-a numit Papa Leon I cel Mare (440-461);

2. Stabilirea dreptei învățături, privitoare la cele două naturi în Iisus Hristos – divină și umană.

Fig. 13. — Al patrulea sobor de la Chalcedon (p. 516).

Al patrulea Sinod Ecumenic, Chalcedon, 451, xilogravură, în Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962, Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII” – p. 516.

⁷¹ Vezi Mineiul pe iulie, București, 1984, în continuarea zilei de 16 iulie.

* * *

Coran, sura 3, a familiei Imrân, vers 48:⁷² „Dumnezeu zise: 'O Iisuse, voi să te las să mori și să te ridic la mine și să te mântuiesc de cei necredincioși, iar pe cei ce ți-au urmat voi să-i pun peste cei necredincioși până la ziua învierii, atunci vă veți întoarce la Mine, iar Eu voi judeca certele între voi'.”⁷³

În prima lui fază, Coranul poate fi socotit un răspuns la certurile hristologice și o consolare pentru creștinii arieni și monofiziți, dintre care trebuie să fi existat foarte mulți în peninsula Arabiei și în Mekka. Din acest motiv trebuie să redescoperim Calcedonul, să revenim la deciziile sinodale din anul 451, să le acceptăm și să le aplicăm în întregime: atât monofiziții cât și diafiziții (ortodocși și catolici)!

Acesta este mesajul prezentei lucrări.

„...iar eu voi judeca certele [recte „certurile”] dintre voi” (sura 3, 48), ar putea face aluzie la ultimele „certuri” hristologice ale creștinilor, adică la monofizitism și ca o reacție contra Calcedonului, numai că Mahommed pornește de la Niceea, din anul 325, prin negarea divinității lui Hristos. După Coran, Iisus Hristos nu este nici Fiul Lui Dumnezeu, nu are nici o natură divină, ci este un „prodromos”, un „înaintemergător” al lui Mahommed, așa după cum contează Ioan Botezătorul, pentru Mesia.

* * *

Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul Ecumenic ⁷⁴

447 dec. 30, Leo episcopus urbis Romae Ianuario episcopo Aquileiensis, Papa Leon I cel Mare (440-461), către Ianuarie de Aquileea, privitor la clerul eretic.⁷⁵

448 ian 1, Ibas părăsește Edessa.

448 febr. 16, Constantinopol, ordinul împăratului ca scrierile lui Nestorie să fie arse.

448 febr. 25, Procesul contra lui Ibas de Edessa.

448 sept. 1, Constantinopol, repetarea procesului contra lui Ibas de Edessa.

448 sept.?, Relatarea Patriarhului Domnus al Antiohiei, privitoare la răutățile lui Dioscur al Alexandriei.

448 oct. 26, Constantinopol, Împăratul a delegat membrii conducerii tribunalului spiritual pentru judecarea episcopului Ibas de Edessa și a susținătorilor acestuia.

Sinodul din Constantinopol, 8-22 nov. 448

448 nov. 8, prima sesiune a sinodului;

nov. 12, a doua sesiune a sinodului;

nov. 15, a treia sesiune a sinodului;

nov. 16, a patra sesiune a sinodului;

⁷² Coranul se adresează în primul rând creștinilor și „abrahamiților” (evrei), din Mekka și din peninsula Arabiei. Noi am folosit textele din Coran, conform ediției lui Dr. Silvestru Octavian ISOPESCU, *Coranul*, Traducere din arabă..., Cernăuți, 1912, reprint, Editura Cartier, 1997 (mai există un reprint, Editura E T A, Cluj-Napoca, 1995).

⁷³ Ceartă, pl. **certuri**; numai că noi am respectat limba folosită în Coran de traducătorul S. O. **Isopescul**.

⁷⁴ Otto SEECK, Op. cit., p. 378 – 398.

⁷⁵ Otto SEECK, Op. cit., p. 378.

- nov. 17, a cincea sesiune a sinodului;
 nov. 20, a șasea sesiune a sinodului;
 nov. 22, sesiunea finală a sinodului;
- 449 febr. 18, Constantinopol, Raport imperial, privitor la Sinodul din Constantinopol, trimis Papei Leon I cel Mare (440-461) și Patriarhului Flavian (446-449).
- 449 martie 30, Constantinopol – Dioskoro – Invitație la Sinodul Ecumenic, pentru data de 1 august 449.
- 449 april 8, Reexaminarea actelor sinodale de la Constantinopol (8-22 nov. 448).
- 449 april 12, La sosirea în Edessa a comisarului imperial Flavius Thomas Julianus Chaereas, poporul l-a aclamat și i-a cerut îndepărtarea din Scaun a Episcopului Ibas.
- 449 april 27, Curtea imperială ordonă continuarea reexaminării arhivei sinodale, privind Sinodul de la Constantinopol, din anul 448, 8-22 nov.
- 449 mai 13, Roma, Papa Leon primește invitația împăratului, pentru participarea la Sinodul „Ecumenic” de la Efes, devenit ulterior Sinodul Tâlhăresc.
- 449 mai 14, pentru Alexandria, Invitație la Sinodul (Ecumenic) de la Efes.
- 449 mai 15, Therallum, demnitarii imperiali Helpidius și Evlogiu au fost desemnați de împărat cu menținerea ordinii și disciplinei în timpul desfășurării lucrărilor Sinodului Ecumenic de la Efes, din anul 449.
- 449 mai 21, Roma, scrisoarea lui Leon I cel Mare, către preaiubitul frate Flavian al Constantinopolului, contra lui Eutihie.
- 449 iunie 13, „Epistola dogmatică”, a Papei Leon I cel Mare, trimisă preaiubitului frate Flavian: *Leo episcopus dilectissimo fratri Flaviano Constantinopolitano episcopo.*
- iunie 13, Recomandări ale Papei Leon I cel Mare, pentru legații papali, care urmează să-l reprezinte la Sinodul Ecumenic de la Efes, trimise Augustului Teodosie II (408-450).
- iunie 13, Același recomandări au fost trimise în grecește Augustei Pulcheria.
- iunie 13, Scrisoarea Papei Leon I cel Mare, către Augusta Pulcheria în latinește și în grecește, precum și contra lui Eutihie.
- iunie 13, Scrisoare cu același conținut, trimisă lui Faustus și Martin, precum și celorlalți arhimandriți.
- iunie 13, Salvconduct sau scrisoare însoțitoare pentru legații papali.
- iunie 13, Aceași scrisoare Leon I cel Mare o trimite și episcopului Iulian de Puteoli.
- 449 iunie 13, către Iacobus, invitație la Sinodul de la Efes.
- 449 iunie 27, Către Episcopii din Metropolita Efes, adunați la Sinodul de acolo, li se expediază dosarul procesului contra lui Ibas din Edessa.
- 449 iulie 21, Nonus, urmașul Episcopului Ibas, se îndreaptă spre Edessa, spre a-și prelua Scaunul arhieresc.
- 449 iulie 23, Scrisoarea lui Leo I cel Mare, către Patriarhul Flavian, prin care-i propune să-l grațieze pe ereticul Eutihie, în cazul în care se leapădă de erezie.
- 449 august 6, Constantinopol, către Dioscur al Alexandriei, decretul imperial contra lui Teodoret al Cirului.
- 449 august 8, are loc deschiderea festivă a Sinodului de la Efes.

449 august 22, Sesiunea finală a Sinodului de la Efes.

449 oct. 13, Scrisoarea lui Leon I, către Augustul Teodosie II, contra Sinodului de la Efes. Scrisoare contra Sinodului de la Efes, Leon I cel Mare a mai trimis și Augustei Pulcheria, Patriarhului Flavian al Constantinopolului, și altor episcopi și personalități, în numele său și a și al episcopilor, care la data respectivă erau întruniți la Sinodul de la Roma, unde se discutau problemele referitoare la evenimentele și noua erezie din Orientul Creștin.

449 dec. 25, Având în vedere întâmplările de la Sinodul tâlhăresc, Leon I cel Mare, cere Augustului Teodosie II un Concil, adică un Sinod Ecumenic „Pro integritate fidei”, care să se țină însă în Italia, nu în Orient.

450 iulie 16, Leon I cel Mare, către Augustul Theodosie II, prin care își exprimă acordul privind numirea lui Anatoliu ca Patriarh al Constantinopolului (449-458), punând însă condiția convocării unui nou Conciliu (recte Sinod Ecumenic), însă în Italia, nu în Orient.

O scrisoare cu același conținut, Leon I cel Mare a mai trimis și altor episcopi, arhimandriți, protopopului arhimandrit Iacob și preoților (17 iulie).

450 sept. 13, Leon I, către împărat, o recomandare pentru legatul Martin preotul, trimis la Constantinopol.

451 april 13, Leon I cel Mare, după ce a comunicat restabilirea comuniunii lui cu Patriarhul Anatoliu, îi dă acestuia îndrumări privind procedurile de urmat contra eutihienilor.

Cancelaria imperială mai înregistrează la această dată încă două scrisori de răspuns ale Papei Leon I cel Mare, la scrisoarea Augustului Marcian, din 22 nov. 450 și a Augustei Pulcheria.

451 mai 17, Constantinopol, Invitația Augustului la Sinodul Ecumenic de la Niceea, programat pentru 1 sept. 451, trimisă Papei.

mai 17, Aceași invitație este trimisă Patriarhului Ecumenic Anatolie.

451 iunie 9, Leon I cel Mare se exprimă Augustului Marcian în scrisoarea sa, contra convocării unui nou Sinod Ecumenic.

iunie 9, Leon I cel Mare către Augusta Pulcheria, cere exilarea lui Eutihie.

iunie 9, Leon I cel Mare către Patriarhul Anatoliu cerând judecarea lui Eutihie. O scrisoare similară Papa a trimis și Episcopului Iulian.

451 iunie 24, Leon I cel Mare, de Sfintele Paști, trimite documentele despre Sinodul Tâlhăresc, Episcopului de Lilybaetano, privind disputa eutihiană.

iunie 24, Leon I cel Mare, către Augustul Marcian, conținând recomandare pentru Legații, care vor participa la lucrările Sinodului Ecumenic.

iunie 26, Leon I cel Mare, către Augustul Marcian, prin care-i cere ca la Sinodul Ecumenic să nu se pună în discuție problemele legate de credință.

iunie 26, Leon I cel Mare, către Anatoliu, prin care-i cere și lui, precum a procedat și în scrisoarea către împărat, ca la Sinodul Ecumenic să nu se pună în discuție problemele legate de credință.

iulie 13, Mesajul Augustului Marcian către popor, în timpul revoltei bisericesti de stradă din Constantinopol.

iulie 20, Leon I cel Mare, către Augustul Marcian, prin care-i recomandă legații săi la Sinodul Ecumenic.

iulie 20, Leon I cel Mare, către Augusta Pulcheria, prin care-i dă îndrumări privitoare la Sinodul Ecumenic.

451 sept?, Constantinopol, Ordinul imperial al Augustului Marcian, către autoritățile civile din Niceea, privind respectarea ordinii și disciplinei în oraș, unde urmează să se adune episcopii, pentru participarea la lucrările Sinodului Ecumenic.

451 sept.?, Constantinopol, Ordinul imperial al Augustului Marcian, privind mutarea locului de ținere a Sinodului Ecumenic, de la Niceea, la CHALCEDON.

451 sept. 22, Heraclea, Fiind în drum spre Illyricum, Augustul Marcian ordonă sinodalilor să urgenteze mutarea Sinodului Ecumenic, de la Niceea, la Chalcedon.

451 oct. 8, Chalcedon, *Sesiunea festivă de deschidere a Sinodului Ecumenic al IV-lea, de la Chalcedon, în Biserica Sf. Eufimia, în prezența Augustului Marcian și a Patriarhului Anatoliu.*

451 oct. 10, Chalcedon, *a doua sesiune a Sinodului Ecumenic*, la care însă Evloghie nu s-a prezentat.

oct. 13, Chalcedon, *a treia sesiune a Sinodului Ecumenic*, de la care au lipsit funcționarii imperiali și senatorii.

oct. 17, Chalcedon, *a patra sesiune sinodală*, în prezența funcționarilor imperiali și a senatorilor, însă fără Sporacius și Evloghie.

oct. 20, Chalcedon, continuarea sesiunii a patra sinodale, la care au fost prezenți și funcționarii imperiali și senatorii.

oct. 22, Chalcedon, *a cincea sesiune sinodală*, în prezența Patriarhului Anatoliu, la care documentele sinodale îi mai amintește pe prefectul pretoriului Palladius și pe magistrul oficiului sacru Vincomalus.

oct. 25, Chalcedon, *sesiunea a șasea și festivă a Sinodului Ecumenic al IV-lea*, la care au participat și Augustii Marcian și Pulcheria, însoțiți de întreaga Curte imperială și de demnitarii capitalei și din provincie, cum a fost cazul și la sesiunea întâia, de deschidere a Sinodului, unde, printre alții, a fost de față și Theodoros, prefectul Illyricum-ului.

oct. 26, Chalcedon, *sesiunea a șaptea Sinodului Ecumenic*, de față fiind Anatoliu, Palladius și Vincomalus.

oct. 26, Chalcedon, *sesiunea a opta*, cu aceeași componență a participanților.

oct. 27, Chalcedon, *sesiunea a noua*, având aceeași componență a participanților.

oct. 28, Chalcedon, *sesiunea a zecea*, având aceeași componență a participanților.

oct. 29, Chalcedon, *sesiunea a unsprăzecea*, având aceeași componență a participanților.

oct. 30, Chalcedon, *sesiunea a douăsprezecea*, având aceeași componență a participanților.

oct. 30, Chalcedon, *sesiunea a treisprezecea*, având aceeași componență a participanților.

oct. 31, Chalcedon, *sesiunea a patrusprezecea*, având aceeași componență a participanților.

451 nov. 12, Constantinopol, Decret imperial privind privilegiile Bisericii și interzicerea celebrării în public a cultelor păgâne.

451 dec. 18, Constantinopol, Augustul Marcian îl informează pe Papa Leon I cel Mare, privitor la deciziile Sinodului IV Ecumenic.

452 ianuarie 27, Constantinopol, Cancelaria imperială informează pe Leon I cel Mare și alți episcopi apuseni, privitor la hotărârile Sinodului IV Ecumenic din Chalcedon.

452 febr. 7, Constantinopol, Decret imperial, privind interdicția disputelor privitoare la dogmele formulate de Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon.

febr. 7, același decret a fost înmânat și lui Palladius.

martie 13, Constantinopol, Cancelaria imperială intensifică și extinde severitatea de aplicare a Decretului Imperial din 7 febr.

mai 22, Leo I cel Mare, scrisoare către Augustul Marcian, contra Patriarhului Anatolie.

mai 22, Leo I cel Mare, scrisoare către Augusta Pulcheria, contra Patriarhului Anatolie.

mai 22, Scrisoarea „Arhiepiscopului Leon al Romei, către Arhiepiscopul Anatolie al Constantinopolului”, prin care, cel dintâi îl atenționează pe Anatolie să nu uzurpeze Primatul (Romei, n.n.) în Orient.

nov. 25, Leo I cel Mare, către Episcopul Iulian de Coens, privind revoltele călugărilor eutihieni.

453 febr. 15, Constantinopol, Augustul Marcian îi cere Papei Leon I cel Mare confirmarea și aprobarea printr-o scrisoare specială a deciziilor sinodale, de la Chalcedon, 451.

453 febr. 24, în *Emesa*, în timpul păstoririi Episcopului Uranius, a fost descoperit *capul Sfântului Ioan Botezătorul*.

453 martie 10, Leo I cel Mare trimite două scrisori Augustului Marcian și Augustei Pulcheria, contra Patriarhului Anatolie (vezi și scrisoarea din 22 mai 452, contra lui Anatolie)

martie 11, Aceași scrisoare o trimite Leon și Episcopului Iulian de Coens, la care adaugă și știri privitoare la călugării eutihieni, precum și o traducere (în latină? n.n.) a dezbaterilor din timpul sesiunilor sinodale de la Chalcedon.

martie 21, Leo I cel Mare, către Curtea Imperială, aprobă și confirmă în scris deciziile de la Chalcedon și protestează contra lui Anatolie.

În aceeași zi, Cancelaria imperială înregistrează scrisoarea Augustului Marcian, din 21 martie 453, prin care răspunde Papei Leon I cel Mare, la scrisoarea acestuia din 15 febr. 453.

dec. 19, Pe insula Philae, un preot păgân al Blemirilor a înălțat câte o inscripție zeilor Osiris și Iris.

454 martie 10, Leo I cel Mare, către Proterios al Alexandriei (451-457), o „Epistola dogmatică” și comunicări privitoare la drepturile mitropolitane (=recte patriarhale) ale Alexandriei.

458 martie 21, Leo I cel Mare, către Niceta Episcopul Aquileei: *Leo episcopus Nicetae Aquileiensis episcopo salutem*, prin care-i cere să facă pocăință pentru păcatele comise sub presiunea barbarilor.⁷⁶

⁷⁶ Otto SEECK, Op. cit., p. 406.

Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului al IV-lea Ecumenic

Regest nr. 98, din 15 noiembrie 448

Incipit: „Kai nin devtera se klisei...”, Mansi, VI, 704 C-705; actele Sinodului din 448.

Sfântul Apostol Andrei + 60 și Sfântul Stachys (38-54)

Sf. Apostol Andrei, Sinaxar pe 30 Noiembrie: „În această lună, în ziua a treizecea, pomenirea Sfântului, slăvitului și întru tot laudatului Apostol Andrei, cel întâi chemat.

Acesta era din orașul Betsaida, fecior al unui oarecare Iona evreul, fratele lui Petru, cel dintâi dintre ucenicii lui Hristos. Acesta a fost mai întâi ucenic al lui Ioan înaintemergătorul și Botezătorul. Apoi dacă a auzit pe dascălul său arătând cu degetul și zicând: "Iată Mielul lui Dumnezeu cel ce ridică păcatul lumii", lăsându-l pe el a urmat după Hristos. Și zicând lui Petru: "Aflat-am pe Iisus cel din Nazaret", l-a atras spre dragostea lui Hristos. Se află și altele multe în Sfânta Scriptură despre dânsul. Acestea, după ce a urmat lui Hristos, când a fost după înălțarea Lui de au luat sorți apostolul, și au mers care într-o țară, care într-alta, atunci acestui întâi-chemat i-a căzut soarta și a luat Bitinia și Marea Neagră și părțile Propontidei și Calcedonul, Bizanțul, Tracia, Macedonia și părțile cele ce ajung până la fluviul Dunărea, Tesalia, Grecia și părțile Ahaiei, asemenea și Aminsos, Trapezunta, Iraclia și Amastris. Însă acestea le-a umblat nu așa degrabă, cum le trecem cu cuvântul, ci în fiecare țară răbdând multe împotrivă și multe lucruri cu nevoi, le-a biruit pe toate cu îndemnul și cu ajutorul lui Hristos. Dintre care cetăți aducând una la mijloc, voi lăsa pe celelalte celor ce le știu. Căci mergând acesta la Sinope și propovăduind cuvântul lui Dumnezeu, a suferit multe necazuri și torturi de la cei ce locuiau acolo, pentru că acei sălbatici oameni l-au trântit jos și, apucându-l de mâini și de picioare, l-au tras grăbiș, și cu dinții l-au scuturat, și l-au bătut cu lemne și cu pietre, și l-au lepădat departe de cetate, dar el iarăși s-a arătat cu totul întreg și sănătos de răni, cu harul Învățătorului și Mântuitorului său.

Deci, sculându-se de acolo a trecut multe cetăți și orașe, precum: Necezarea, Samosata, la alani, la abasgi, zichii, bosforiți și hersoniți, apoi s-a întors la Bizanț și acolo hirotonind episcop pe Stahie, și colindând celelalte țări, a venit la luminatul Ostrov al Peloponesului și în Paleapatra, primit fiind în gazda de un om anume Sosie, care boala greu, l-a tămăduit și îndată toată cetatea Patrelor, a venit la Hristos. Și Maximila, femeia proconsulului, fiind vindecată de cumplită boală și dobândind grabnică tămăduire, a crezut în

Hristos, împreună cu preînțeleptul Stratoclis, fratele proconsulului Egheat, și alții mulți ce aveau multe feluri de boli s-au tămăduit prin punerea mâinilor apostolului. Pentru aceasta mâniindu-se Egheat, și prinzând pe apostolul Domnului și răstignindu-l cu capul în jos pe o cruce, l-a scos din viața aceasta. Pentru aceasta și el, nedreptul, dreaptă răsplătire a luat de la Dumnezeu, căci căzând într-o râpă înaltă, s-a risipit. Iar moaștele apostolului după aceea peste multă vreme au fost mutate la Constantinopol, în zilele împăratului Constantiu, fiul mai-marelui Constantin, prin porunca lui, de Mucenicul Artemie. Și au fost așezate cu ale lui Luca Evanghelistul și cu ale lui Timotei în luminata biserică a Sfinților Apostoli.”

Sf. Stachys, Sinaxar pe 31 Octombrie:

„În această lună, în ziua a treizeci și una, pomenirea Sfinților Apostoli din cei 70: Stahie, Amplie, Urban, Narcis și Apeles.

Dintre acești cinci Sfinți Apostoli Stahie a fost pus episcop al Vizantie de către Apostolul Andrei, și a zidit și biserica în Arghiropol, la care se aduna nenumărată mulțime de creștini și-i învăța. Și așa viețuind șaisprezece ani, cu pace a răposat. Iar Sfântul Apeles ajungând episcop al Iraciei și pe mulți aducând la credința lui Hristos, a luat fericitul sfârșit. Iar Sfinții Amplie și Urban, fiind făcuți și ei episcopi, tot de același Apostol Andrei: Amplie cetății Odisopoleos, iar Urban Machedoniei, și pentru mărturisirea în Hristos și a idolilor surpare omorâți fiind de iudei și de elini și-au dat fericitele lor suflete lui Dumnezeu. Iar Narcis fiind făcut episcop al atenienilor și în multe feluri fiind chinuit, și-a dat și el sufletul lui Dumnezeu, pentru Care și-a vărsat și sângele cu osârdie.

Iar Aristobul, a fost hirotonit și acesta păstor al oilor celor cuvântatoare și pe Hristos tuturor propovăduindu-L, a luat fericitul sfârșit al osteneților sale celor multe.”⁷⁷

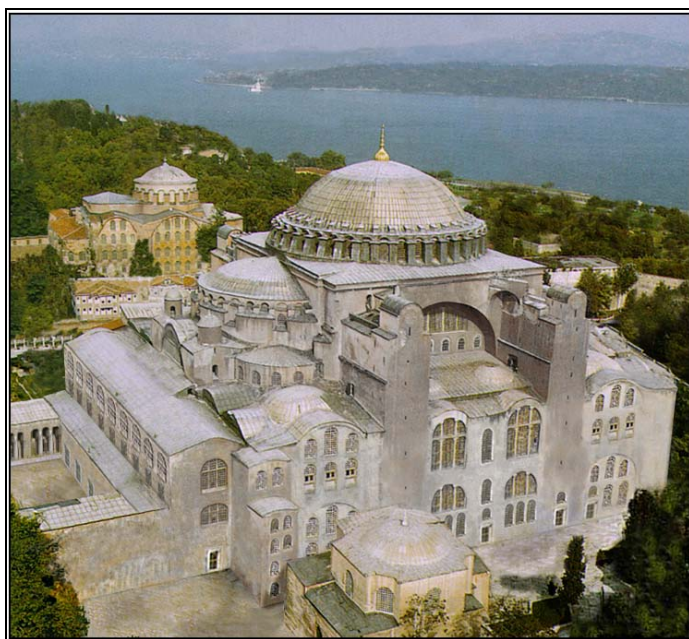

Tronul Ecumenic, Catedrala Patriarhală Sf. Gheorghe din Fanar, Constantinopol (cu patru trepte, cel din Roma Veche având cinci trepte), mitra constantinopolitană și stema Patriarhiei Ecumenice – podoabă

⁷⁷ Pentru Sinaxare, vezi mineiele românești, la ziua respectivă.

Sediul Patriarhiei Ecumenice din anul 1601 – Biserica Sf. Gheorghe din Fanar, Constantinopol, al cincilea, din anul 1453

Constantinopol, Sfânta Sophia și Sf. Irina, încercare de reconstituire

I. TRONUL ECUMENIC ⁷⁸

AL CONSTANTINOPOLULUI NOUA ROMĂ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

LISTA PATRIARHILOR ECUMENICI CONFORM PRIMULUI

FASCICOL, DIN VOL. I AL REGESTELOR PATRIARHALE

DE LA CONSTANTINOPOL, 381-715

Constantinopol – orașul sinoadelor

Constantinopol-Fanar, sala Tronului Ecumenic. Absida tronului Patriarhal cu o ripidă, reprezentându-L pe Mântuitorul Iisus Hristos, dedesuptul căreia tronează Sfânta Evanghelie pe tronul de pe podium (după cum se proceda și cu ocazia sinoadelor ecumenice și locale).

În fața podiumului se află Tronul Patriarhului Ecumenic al Constantinopolului Noua Romă

⁷⁸ Pentru tronul Ecumenic am ales mitra patriarhală a arhiepiscopilor autocefali din Ohrida – Achrida (Macedonia), de la finea secolului al XVII-lea, confecționată din aur masiv, argint și email, comandată în Veneția, în perioada de timp dintre anii 1680-1700, în timpul păstoririi arhiepiscopilor autocefali (recte proin patriarhi) : Partenie (1679-1683), Grigorie proinmitropolit al Pelagoniei (a doua oară, 1683-1688), Gherman (1688-1691), Grigorie, proin mitropolit la Veliko Turnovo (1691-1693), Ignatie (prima oară, 1693-1695), Zosima (1695-1699). Mitra arhierescă are 403 pietre prețioase, dintre care 260 sunt rubine de Burma, 56 smaralde, 75 beril verde, 8 safire și 4 granate.

Odată cu mutarea capitalei, de la Roma Veche, la Byzantion, devenit după anul 330 Constantinopol, apoi Noua Romă, iar după anul 381, importanța Scaunului acestei cetăți crescând în mod neîntrerupt, până la crearea Tronului Patriarhiei Ecumenice, din Catedrala Sfânta Sophia Mare, este de la sine înțeles că aici s-au convocat și ținut o mulțime de sinoade, ecumenice, locale, cu caracter administrativ etc.⁷⁹

Sinodul Permanent, rezident sau endemic a început să funcționeze la Constantinopol de prin secolul al IV-lea: ενδημουσα συνοδος (*endimousa synodos*, "sinodul rezident"). Termenul apare în documentele vremii abia în anul 448, dar Sinodul Resident se pare că a început să funcționeze din anul 330, adică odată cu mutarea capitalei imperiale, de la Roma Veche, la Constantinopol. Președinția acestui Sinod o avea Episcopul de Byzantion, devenit Arhiepiscop al Constantinopolului și apoi Patriarh și, în cele din urmă Patriarh Ecumenic. Regestele patriarhale fac mențiune despre „sinoadele endimousa” la nr. 89 (din anul 448), 143, 145, 227, 286.

Dintre sutele de sinoade ținute la Constantinopol menționăm doar opt, dintre care patru (cu cel quinisex, din anul 691-92), respectiv trei au fost Sinoade ecumenice: 381 (al doilea Ecumenic); 553 (al cincilea Ecumenic); 680-81 (al șaselea Ecumenic); 691-92 (sinodul quinisex).

În afara acestor patru sinoade mari, la Constantinopol s-au mai ținut încă patru alte sinoade, de importanță quasi ecumenice: 754, 869-70, 879.

1. Primul sinod a fost *al doilea Sinod Ecumenic*, Constantinopol, mai – 9 iulie 381, convocat de împăratul Teodosie I cel Mare (sau cel Bătrân, 379-395), ținut în Biserica Sfânta Irina, cu 150 de părinți, sub președinția lui Meletie al Antiohiei (360-381), apoi a Sf. Grigorie I de Nazianz (380-381) și spre final a lui Nectarie (381-397), dând 7 canoane.

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al II-lea Ecumenic se face la 22 mai.⁸⁰

Ereziarhi: Macedonie I al Constantinopolului (342-346 și 351-360 + 362),
diaconul Maratoniu, devenit Episcop de Nicomidia;
Apolinarie Episcop de Laodiceea;

Erezia: pnevmatomahilor.

2. Al doilea sinod a fost *al cincilea Sinod Ecumenic*, Constantinopol, din 5 mai - 2 iunie 553, convocat de împăratul Justinian I cel Mare (527-565), ținut într-o sală de lângă Basilica Sfânta Sophia, cu 165 de părinți [condamnând „cele trei capitole”, condamnare formulată în 14 anatematisme, publicată prin cele 13 puncte din edictul imperial al lui Justinian I], prezidat de Patriarhul Ecumenic Eutihie (552-565 și 577-582).

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al V-lea Ecumenic se face la 25 iulie.⁸¹

⁷⁹ În Constantinopol mai exista o Biserică „Sfânta Sophia cea Mică”, adică Biserica Sfinții Sergiu și Baccus, din sec. VI. Alte biserici cu hramul Sfintei Sophii Ἁγία Σοφία - Света София - sau dedicate Divinei Înțelepciuni sunt : Constantinopol, Sfânta Sophia cea Mare (sec. IV apoi actuala din sec. VI); Constantinopol, Sf. Sophia cea Mică, adică Biserica Sfinții Sergiu și Baccus (sec. VI); Niceea, sec. IV; Trapezunt, sec. XIII; Thesaloniki, sec. VIII; Nikosia; Kiev; Novgorod; Vladimir; Polazk (Rusia Albă), sec. XI-XVIII, Wologda, sec. XVI; Tobolsk, Siberia, sec. XVII; Harbin, China, sec. XX; Sofia, sec. VI, Padova, sec. VI, Mistra; Ohrida, sec. IX; Berlin (evangelică), sec. XVIII; Dresda, catolică, sec. XIII, apoi evanghelică, sec. XVI; Londra (anglicană), Roma, ucrainiană, sec. XX; Washington, catolică, 1904; Los Angeles, ortodoxă, 1954

⁸⁰ Mineiele Românești, *Mineiul pe mai*, București, 1978, la ziua de 22 mai, înregistrează o notiță de sinaxar, scurtă și fără slujbă, privitoare la părinții Sinodului al II-lea Ecumenic.

Ereziarhi: Origen, Teodor de Mopsuestia (392-428), Teodoret al Cirului (433-458), Ibas de Edessa (435-457)

Erezia: a. Disputa origenistă;

b. Disputa pentru „cele trei capitole”.

3. Al treilea sinod a fost *al șaselea Sinod Ecumenic* sau *primul Sinod Troullan* sau „primul Troullan”, [al șaselea Sinod Ecumenic], Constantinopol, 7 nov. 680 – 16 sept. 681, convocat de împăratul Constantin IV Pogonatul (668-685), ținut în sala boltită a palatului imperial sau palatul sacru – troullos – cu 174 de părinți, sub președinția legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Gheorghe I (679-686), dând o *Mărturisire de credință amplă, redactată în cinci exemplare, pentru cei cinci patriarhi ai Pentarhiei*.

Din punct de vedere liturgic, pomenirea specială a părinților de la Sinodul al VI-lea Ecumenic se face la 23 ianuarie.⁸²

Ereziarhi: Macarie al Antiohiei (656? - 681), ucenicul său Ștefan, apoi Teodor de Raithu?, identificat cu Arhiepiscopul Teodor de Faran (Sinai + c. 638, înainte de 649), Papa Honoriu I (625-638), patriarhii Serghie (610-638), Pir (638-641), Paul II (641-653), Petru (654-666), ai Constantinopolului și episcopul Cir de Phasis (Sebastopolis), în Lazica.

Erezia: Monotelismul.

4. Al patrulea sinod a fost *Al doilea Sinod Trulan* sau „sinodul quinisex”, adică al „cinci-șaselea”, Constantinopol, 691-692, ținut în sala boltită a palatului imperial sau palatul sacru – troullos – convocat de împăratul Justinian II (685-695), cu 240 de Părinți, sub președinția Patriarhului Ecumenic Paul III (688-694), dând 102 canoane.

5. Al cincilea sinod de la Constantinopol a fost Sinodul iconoclast din anul 754, convocat de împăratul Constantin V Copronimul (741-775). Acest sinod iconoclast a fost considerat înainte de anul 787, ca „al VII-lea sinod ecumenic”, deși n-au fost de față delegați ai Pentarhiei, adică nici de la Roma Veche și nici din Orient (de la Alexandria, Antiohia și Ierusalim).

6. Al șaselea sinod din Constantinopol a fost Sinodul din 869-870, convocat de împăratul Vasile I (867-886), la care a fost condamnat Photie I cel Mare (858-867 și 877-886) și cu scopul confirmării canonice a depunerii acestuia. Ignatie I cel Mare (847-858 și 867-877) a reocupat tronul patriarhal în anul 867. Acest sinod este recunoscut de Patriarhia Romei Vechi, ca al „VIII-lea Sinod Ecumenic” sau „al IV-lea Concil de la Constantinopol”.

7. Al șaptelea sinod de la Constantinopol a fost cel din anul 879 sau „Sinodul convocat de Patriarhul Photie I cel Mare”, revenit la tronul patriarhal în anul 877. Acest sinod a declarat Sinodul din anul 869-870 ca și pseudo-sinod iar deciziile lui ca și nule și neavenite. Acest sinod este respins de Patriarhia Romei Vechi.

8. Al optelea sinod de la Constantinopol a fost Sinodul ishist sau palamit, din anul 1341, numit de unii canoniști din răsărit „al VIII-lea ecumenic”. Sinodul a analizat problema „isihastă”, privind practica mistică a călugărilor de la Sf. Munte Athos. Sinodul l-a condamnat pe călugărul ortodox, Varillam din Calabria și toate tezele de protest ale acestuia, contra palamitismului.

⁸¹ Mineiele Românești, *Mineiul pe iulie*, București, 1984, la ziua de 25 iulie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă, dedicat părinților Sinodului al V-lea Ecumenic.

⁸² Mineiele Românești, *Mineiul pe ianuarie*, București, 1975, la ziua de 23 ianuarie, înregistrează un scurt sinaxar, dar fără slujbă, dedicat părinților Sinodului al VI-lea Ecumenic.

Literatura documentară

381-715 sau primul volum din regestele patriarhale, fasc. I:

I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

[Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. Byzantion, Tome XII, 1937, p. 673-675];

colaționat cu:

Otto SEECK, REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR. Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.; și cu:

Franz DÖLGER, Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (=Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit, hgg, von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, Regesten).

Vezi cele cinci volume din „REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453“.

Synodika sau Systatika, Inthronistika este grammata sau scrisoarea irenică a noului Patriarh sau a Papei, către împăratul romeu, de la Constantinopol și către ceilalți Patriarhi ai Pentarhiei, precum și către Bisericile autocefale sau cele de toate categoriile canonice, aflate în afara granițelor Imperiului Bizantin, prin care comunică alegerea (și eventual hirotonirea întru arhiereu, dacă a fost numai diakon sau preot ori chiar laic sau catehumen) sa de către Sinodul local, își expune drumul vieții, programul de păstorire și își exprimă sau confirmă mărturisirea de credință corectă – privatsymbolum – și cere să fie acceptat în comuniunea întâistătorilor Bisericii și să fie înscris în dipticele Bisericii locale, căreia îi este adresată scrisoarea, adică să fie pomenit la Sfânta Liturghie. O astfel de Synodika făceau și împărații bizantini, în calitatea lor de „episcopi ale celor dinafară ale Bisericii”.⁸³

⁸³ Text luat din: *Viața lui Constantin, IV, 24, la EUSEBIU de Cezareea, Scrieri partea a doua (vol. II), Viața lui Constantin cel Mare, studiu introductiv de Prof. Emilian POPESCU, trad. și note de Radu ALEXANDRESCU, vol. II, Buc. 1991, p. 168.*

Cu Sf. Nectarie – regist nr. 1, din 381 – încep regestele patriarhale să prezinte lista Patriarhilor de la Constantinopol, încheindu-se cu registul nr. 3423 (2352 a), din c. ianuarie 1454, privind Gramata patriarhală, pentru noul mitropolit – anonim – de Neocezarea. Noi începem însă lista arhiepiscopilor de Constantinopol cu Sf. Grigorie de Nazianz, pentru a respecta lista cronologică a acestora, fixată încă cu ocazia Sinodului al II-lea Ecumenic, de la Constantinopol, din anul 381.⁸⁴

Stema imperială [=patriarhală], deasupra ușii de la Catedrala Patriarhală Sf. Gheorghe din Constantinopol Noua Romă, cartierul Fanar

PENTRU CUM Scriu ARHIEREII LA PAPA, ȚARIGRĂDEANULUI, ALEXANDRIEI, ANTIOHIEI, IERUSALIMULUI ȘI OHRIDULUI.⁸⁵

GLAVA 395

2 ȚARIGRĂDEANULUI:

Preasfinte al nostru oblăduitor și stăpîn și a toată lumea patriarh, dumnezăescule de Dumnezeu dăruite și tot alt ori fiecă nume sau lucru mare ce ți se cuvîne, rogu-mă milostivului Dumnezeu să dăruiască sănătate sfinției tale și ca un dumnezăesc și cinstit trup al ei întru tocmire și îndreptare al adevăratei mării besearici a lu Hristos, a toată lumea.

Titulatura: Sanctitatea Sa, al Domnului Domn sau Kiriou Kir N. Arhiepiscop al Constantinopolului Noua Romă și Patriarh Ecumenic.

⁸⁴ Din moment ce menționăm volumul din regestele patriarhale, la începutul fiecărui subcapitol, nu o vom mai face pe parcursul prezentării listei patriarhilor Constantinopolului. Menționăm în continuare și regestele imperiale, întocmite de Otto Seeck și Franz Dölger.

Listele cronologice ale patriarhilor ecumenici, la: Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 69-72.

⁸⁵ **Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652**, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962,- Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII^{ca} – pp. 363-370, *glavele* sau *capitolele* 391, 392, 393 și 395). În cazul de față, **Glava 395**.

Patriarhii: Πατριάρχης

Constantinopol Noua Romă, insigne patriarhale (mitră, engolpion și epigonat)

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο

ή Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως στην Κωνσταντινούπολη ⁸⁶

Maxim Cincul,

hirotonit nocturn, în vara anului 380, apoi Anti-Arhiepiscop, până în 381-382,
originar din Alexandria.

După perioada de catehumenat și inițiere în învățătura Bisericii, Maxim a primit Sf. Botez, matur fiind deja. El a încercat să sincronizeze învățătura creștină niceeană, cu filozofia cinică. La scaunul arhieresc al Constantinopolului a ajuns prin fraudă și intrigă.

Susținut de Petru II al Antiohiei (373-381), el dezvoltă un plan de blocare a Sf. Grigorie de Nazianz, de-a ajunge Arhiepiscop de Constantinopol. Sf. Grigorie de Nazianz se afla deja din anul 379 în capitală, activând acolo, fără să fie însă Arhiepiscop canonic al

⁸⁶ Mitra – μίτρα - se folosește numai de către arhieriei în serviciul liturgic, mai ales la Sfânta Liturghie. Cu privire la originea acesteia, cea mai probabilă explicație este că ea înlocuiește cununa sau *chidaris*-ul purtat de către arhieriei Legii Vechi în serviciile religioase de la Cortul Mărturiei și de la Templu (Ieșire XXVIII, 4, 28, 37, 39), ca semn al arhieriei.

De asemenea, mitra simbolizează cununa de spini, de pe capul Domnului nostru Iisus Hristos sau (și) mahrama – sudarion – cu care I-a fost acoperit capul când L-au pus în mormânt. Ea este semnul demnității împărătești a Mântuitorului și în același timp semnul vredniciei primite de arhieriei de la Mântuitorul, arhierieul având harul deplin al preoției și fiind săvârșitorul tuturor celor șapte Taine.

Potrivit Sfântului Simeon al Tesalonicului, mitra, la începutul sec. al XV-lea nu era încă generalizată în cultul liturgic. Purtarea ei era chiar interzisă. Se prefera slujirea Sfintei Liturghii cu capul descoperit, cu excepția Patriarhului Romei Vechi și a Patriarhului Alexandriei.

Pentru Tronul Ecumenic, de la începutul acestui capitol, am selectat cea mai frumoasă mitră posibilă. Este vorba de mitra patriarhală a arhiepiscopilor autocefali din Ohrida – Achrida (Macedonia), de la finea secolului al XVII-lea, confecționată din aur masiv, argint și email, comandată în Veneția, în perioada de timp dintre anii 1680-1700. Mitra arhierescă are 403 pietre prețioase, dintre care 260 sunt rubine de Burma, 56 smaralde, 75 beril verde, 8 safire și 4 granate.

Constantinopolului. În acest scop, Maxim vine la Constantinopol și caută să intre în grațiile Sf. Grigorie de Nazianz. În anul 380, Sf. Grigorie îmbolnăvindându-se, Maxim a reușit să lămurească câțiva episcopi, să-l hirotonească într-un arhiereu, „pentru a-l înlocui pe Sf. Grigorie”, fapt petrecut pe furiș, într-o noapte. După acest act necanonic, adică valid, dar ilicit, de hirotonire nocturnă, Maxim a plecat la Thesalonic, unde se afla împăratul Teodosie I cel Mare, pentru a fi confirmat în scaun și pentru a primi cărja de păstorie a Constantinopolului. Cererea lui Maxim a fost însă respinsă de împărat. Câtva timp mai târziu, părinții de la Sinodul II Ecumenic, în anul 381 au declarat că Maxim „nu este și nu a fost episcop”. Petru II al Alexandriei auzind de aventurile lui Maxim Cincul și de reacția împăratului a încetat să-l mai susțină. Maxim Cincul a fost alungat din capitală, îndreptându-se spre occident. Se prezintă în fața sinodului local din Aquileia, din anul 381, prezidat de către Sf. Ambrozie, unde explicând versiunea proprie a evenimentelor, îi câștigă pe părinții sinodali de acolo, să-l ajute „împotriva lui Nectarie” al Constantinopolului. Însuși Sf. Ambrozie i-a scris împăratului Teodosie I cel Mare, în favoarea lui Maxim. Din răspunsul imperial, Sf. Ambrozie a aflat adevărul despre Maxim, iar la sinodul local, de la Roma, din anul 382, pretențiile lui Maxim au fost respinse. De la Fer. Ieronim aflăm că Maxim a scris și un tratat „Contra arienilor”, pe care l-a prezentat împăratului Grațian, pentru a dovedi că nu este eretic, lucrare care s-a păstrat.⁸⁷

[1. Grigorie din Nazianz (329-389/90)]

[fost Episcop de Sasima, d. 371; apoi de Nazianz, din anul 374; din 27 noiembrie 380 Arhiepiscop al Constantinopolului, Patriarh, din data de 9 mai 381, până în iunie, când face paretisis, retrăgându-se la Nazianz, apoi la Arianz, unde și moare prin anii 389/390.⁸⁸ Viața, activitatea și operele acestui Sfânt Părinte sunt cunoscute istoricilor bisericești și patrologilor, motiv pentru care nu insistăm asupra lor. În anul 379, un grup de eretici îl invită să vină la Constantinopol, pentru a salva Biserica și învățătura ortodoxă, după anii de persecuție și distrugere sistematică a acesteia, prin arhiepiscopii și împărații arieni de convingere sau care făceau concesii arienilor de toate nuanțele. Sf. Grigorie vine deci la Constantinopol și lucrează timp de doi ani, pentru reorganizarea Bisericii din capitala imperială, fără să dețină o funcție canonică în Polis, rămânând în continuare Episcop de Nazianz (funcție pe care o deținea din anul 374, când a murit tatăl său, pe care-l chema tot Grigorie). A avut norocul să primească o casă din partea unei rude, pe care o transformă în biserică, numită de el Biserica Anastasia, a învierii Domnului. În această biserică a ținut cele cinci Cuvântări teologice celebre, pentru care, ulterior a fost numit „Teologul”(alături de Sf. Ap. și Ev. Ioan și de Sf. Simeon Noul Teolog). După intrarea triumfală a împăratului Teodosie I cel Mare în Constantinopol, în anul 380, persecuția contra ortodocșilor

⁸⁷ Remus RUS, Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu, Editura Lidia, București, 2003, p. 556-557.

⁸⁸ Remus RUS, Dicționar enciclopedic..., Op. cit., p. 317-325.

încetează, iar Sf. Grigorie de Nazianz este numit Arhiepiscop de Constantinopol, în urma meritelor misionare, pe care și le-a câștigat în perioada cât a activat în capitala imperială. Sf. Grigorie a fost întronizat în Biserica Sfinților Apostoli, la data de 27 noiembrie 380, de către însuși împăratul Teodosie I cel Mare, care a condus procesiunea și ceremonia de întronizare. După deschiderea Sinodului al II-lea Ecumenic, în mai 381, a fost confirmat în scaun de întreaga Biserică, prin părinții sinodali prezenți, fiind din nou instalat de către Patriarhul Meletie al Antiohiei, pe data de 9 mai. Curând după aceste evenimente, Meletie a murit și Sf. Grigorie a fost obligat să prezideze el Sinodul Ecumenic.

Episcopii din Egipt și din Macedonia au protestat împotriva numirii Sf. Grigorie de Nazianz ca Arhiepiscop al Constantinopolului și mai ales împotriva faptului că el, în calitate de episcop al capitalei, ajunsese să prezideze Sinodul Ecumenic, trecându-se astfel peste vechile prerogative pe care le avea Scaunul de Alexandria și Mitropolia din Heraclea Traciei (să nu pierdem din vedere că, prin canonul 3 al acestui Sinod, Scaunul din Polis va primi primatul de onoare, imediat după Roma Veche). Contrarii Sf. Grigorie îi reproșau că era deja Episcop de Sasima, apoi de Nazianz, iar acum face carieră, în calitate de Arhiepiscop și Patriarh al Romei Noi – Constantinopol. Conspirația episcopilor egipteni și macedonieni a fost instigată de Papa Damasus I, despre care se afirmă că ar fi avut o atitudine „duplicitară”, față de Biserica Răsăritului. Papa Damasus îi sprijinea pe alexandrini, însă pe „meletieni”, adică Antiohia o privea cu suspiciune, dacă nu chiar o și detesta. În fața acestor intrigi clericale, Sf. Grigorie, dezgustat, după o predică celebră, ținută probabil în Biserica Anastasia sau a Sfinților Apostoli, din Constantinopol, face paretisis, și revine la Nazianz, în Capadocia. Sf. Grigorie de Nazianz este unul din cei patru Sfinți Părinți, considerați ca fiind stâlpi, dascăli, doctori sau coloane ale Bisericii Răsăritului, alături de Sfinții Vasile cel Mare, Ioan Hrisostom și Atanasie cel Mare. (În Biserica Apuseană se bucură de aceeași cinste Fer. Augustin, Fericitul Hieronim, Sf. Ambrozie, Sf. Grigorie cel Mare).]

2. Sf. Nectarie, iunie 381 – 397 sept. 27, regestele 1-*12 a

Regest nr. 1, în iunie 381, To ekteten, expositio fidei, adică Simbolul credinței sau Crezul Niceo-Constantinopolitan (325 și 381). Incipit: „Pistevomen eis ena Theou” (Mansi, III, 565). Privind critica textului, autorii regestului precizează că partea a doua din Simbolul credinței a fost atribuit abia de către sinodali de la Calcedon, în anul 451, Sinodului al II-lea Ecumenic, din anul 381. Se pare că în anul 381, această mărturisire de credință a fost doar confirmată, ca fiind ortodoxă, după care a fost anexată celei din anul 325. Mărturisirea de credință sau partea a doua a Crezului, de la Constantinopol, din anul 381, exista în anul 374, fiind deja menționată în Ancoratus, a Sf. Epifanie, unde putea fi considerat o mărturisire de credință baptismală, adică legată de rânduiala botezului. Se mai presupune că această mărturisire de credință a fost rostită de însuși Nectarie, cu ocazia

primirii Sf. Botez, după ce a fost ales Patriarh al Constantinopolului, mai bine spus, după ce a fost numit de împărat, pentru că acesta din urmă a insistat ca el să preia scaunul arhieresc din capitală. În momentul alegerii – numirii – lui ca Patriarh al Constantinopolului, Sf. Nectarie era doar catehumen și ocupa funcția civilă de senator și pretor în capitala imperială. La început, alegerea lui Nectarie n-a fost privită cu ochi buni de către sinodali, ulterior însă și-au schimbat părerile. După alegere, Sf. Nectarie a fost botezat și trecut prin toate treptele clericale, până la hirotonirea într-un arhieru, întronizat, după care a preluat și președinția Sinodului Ecumenic.

Una din dovezile indirecte, privind vechimea Simbolului Constantinopolitan, anterioară formulării deciziilor sinodale, din anul 381 este faptul că această mărturisire de credință se afla în dosarul sinodal privind alegerea și hirotoniile Sf. Nectarie. În plus, mărturisirea de credință, de la Constantinopol, din anul 381, nu se află în fruntea sau la începutul listei canoanelor sinodale, pentru a preceda anatematismele (sau anatema contra ereziei și a ereticilor), după cum se obișnuiește, ci la sfârșitul codului sau listei de canoane. În această situație „eroarea” părinților de la Calcedon, din anul 451 este explicabilă. Pe de altă parte, existența încă în anul 374 a mărturisirii de credință, contra pnevmatomahilor, și doar confirmarea acesteia, în anul 381, nu schimbă nimic din ordinea și scopul Sinodului al II-lea Ecumenic. În ciuda acestor realități evidente, Teodor de Mopsuestia este însă înclinat să atribuie partea a doua a textului din Crez, părinților sinodali de la Constantinopol, din anul 381. Recitarea regulată a Crezului la Sfânta Liturghie a fost introdusă mai întâi în Antiohia, în anul 471, de către Petru Gnafevs sau Fullo (465-466 și 470-471), pe timpul acela încă Antipatriarh, apoi Patriarh canonic (474-475 și 485-489). Prin această măsură liturgică Petru, fiind monofizit, intenționa să diminueze importanța Calcedonului sau a Sinodului al IV-lea, prin supraevaluarea importanței primelor două sinoade ecumenice, acțiune care însă, nu a dat rezultate. După, Petru al Antiohiei, Timotei al Constantinopolului (512-518) a ordonat ca la fiecare Sfântă Liturghie să se rostească numai Simbolul niceean, din anul 325, fără completarea sau partea a doua a Crezului, din anul 381. Înainte de porunca lui Timotei, Simbolul niceean se rostea numai o dată pe an, în Vinerea Mare, de către catehumeni, în vederea primirii de către adulți a Misterului Sf. Botez, în noaptea Învierii Domnului. Împăratul Justin II (565-578) a decis în anul 567 ca Crezul niceo-constantinopolitan să fie recitat la fiecare Sfântă Liturghie, așa după cum se procedează până în ziua de astăzi.⁸⁹

Regest nr. 2, înainte de 9 iulie 381, Kanones, adică patru canoane sinodale, din anul 381, despre care vom aminti pe larg în contextul prezentării Sinodului al II-lea Ecumenic.

Regest nr. 3, înainte de 9 iulie 381, Tomos, adică Scrisoare adresată împăratului Teodosie I cel Mare, privind: Definiția dogmatică a Sinodului al II-lea Ecumenic, de la Constantinopol, din anul 381.

Regest nr. 4, din 9 iulie 381, Grammata, adică Scrisoarea sinodală de mulțumire a părinților, adresată împăratului, pentru sprijinul acordat în scopul fixării învățăturii corecte privitoare la Dumnezeu Sfântul Duh.

⁸⁹ Istoria Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, p. 245.

Regest nr 5, din 381?, privind două canoane (5 și 6) ale Sinodului al II-lea Ecumenic.

Regest nr. 6, din 382?, Grammata, Scrisoare a Sinodului din Constantinopol, din anul 382, adresată Papei Damasus I, Episcopilor Ambrozie al Mediolanului, Britton, Valerian, Acholius, Anemius, Vasile și altor Episcopi întruniți la Sinodul de la Roma, din anul 382.

Regest nr. 7, din iunie sau iulie 383, înainte de 25 iulie. Eggraphon sau Mărturisire de credință de la un sinod recent, prezentată împăratului Teodosie I cel Mare, pentru a pune capăt certurilor dogmatice.

Regest nr. 8, din 384 sau mai târziu, Anatema oros sau SINODICON de conținut dogmatic, elaborat în cadrul unui sinod prezidat de Sf. Nectarie și de Teofil al Alexandriei (385-412).

Regest nr. 9, din c. 390, Edoxe perielein, „Măsuri disciplinare”, legate de prezbiterul penitenciar sau „protekdikos”, cum i se va spune mai târziu. Prin această măsură, Sf. Nectarie a suprimat funcția de „duhovnic unic”, penitenciar, spiritual sau protekdikos, permițând credincioșilor să ceară administrarea Sf. Mister al pocăinței, de la oricare preot, pe care-l vrea fiecare botezat în parte. Probabil de la această decizie se trage și practica actuală din Biserica Ortodoxă de acordare a „puterii” duhovniciei, după hirotonirea de preot, nu în cadrul liturgic al acesteia.

Regest nr. 10, 29 sept. 394, Ypomnimata diki diorisanto, Sentință sinodală și canon (prooemium al Syntagmei în 14 Titluri), privind litigiul dintre episcopii Agapius și Bagadius al Bostrei, cu 20 de voturi pentru. Sinodul s-a ținut la Constantinopol, în anul 394, sub protia Sf. Nectarie, cu participarea lui Teofil I al Alexandriei (385-412) și a lui Flavian I al Antiohiei (381-404), fiind de față 37 de arhierii. Bagadius de Bostra a fost depus din treaptă, de către Palladius și Chiril, ambii decedați deja, a fost înlocuit cu Agapius. Bagadius cere sinodului reintegrarea în episcopat și posibilitatea de a-și reocupa scaunul. Arabinus al Ancyrei îi lua apărarea lui Bagadius, afirmând că depunerea din treaptă a acestuia din urmă, ar fi contrară deciziilor Sinodului I Ecumenic, care prin canonul 4 cere ca alegerea și hirotonirea într-un arhieriu a episcopului să fie făcută în prezența a cel puțin trei episcopi, cu participarea sau (și) acordul și informarea mitropolitului. În cazul acesta, depunerea din scaun a unui episcop, de către alți doi episcopi, ar fi necanonică și neavenită, la un astfel de proces fiind necesară prezența a cel puțin trei episcopi, precum se procedează și la alegerea și hirotonia arhierelui. Sinodul de la Constantinopol, din anul 394, nu acceptă decizia de depunere din treaptă a lui Bagadius, dar refuză să-i condamne pe cei doi ierarhi morți (Palladius și Chiril), stabilind rânduiala ca de acum înainte niciun episcop nu va mai putea fi depus de alți doi sau trei episcopi, ci numai de un sinod mai mare, cu participare mai amplă – pleinos sinodou – și cu a episcopilor din provincia respectivă.

**regest nr 11, din perioada de timp 383-395, Eprostaxan, Decret sau Hrisov de citorire a Mănăstirii Vatoped, ca stavropighie patriarhală, în același timp în care Arcadius o declară mănăstire imperială. Diploma face grave erori de cronologie, motiv pentru care datarea ei este falsă și trebuie respinsă.

****regist nr. 12?, Canon, manuscris, Asemănător canoanelor apostolice, privind rânduiala postului și a Sărbătorii Arătării Domnului – Boboteaza. Potrivit acestui document, călugării și penitenții trebuie să postească 40 de zile, iar poporul de rând șapte zile, înainte de această sărbătoare, în care se includeau sâmbăta și duminica. Pe timpul acela, la 6 ianuarie, Biserica Ortodoxă mai serba încă la Epifanie, atât Nașterea Domnului cât și Închinarea Magilor și Botezul în Iordan, după cum este obiceiul la Vechii Orientali până în ziua de astăzi. Această sărbătoare trebuie serbată în ziua în care praznicul, nu duminica, cu anticipație sau prin recuperare. Acest canon, registul îl atribuie vechilor părinți bisericești, numai că nu este prezent în redacția canoanelor, făcută de Ioan Filozoful (+728), fiind astfel inventat sau neautentic. Canonul este la fel de arbitrar, cel puțin în ce privește Epifania, precizează registul, după cum, la fel de arbitrară este afirmația lui Ioan de Niceea, care a atribuit lui Ioan Hrisostom fixarea Sărbătorii Crăciunului, decizie luată în cadrul unui Sinod de la Constantinopol, conform unei scrisori trimise în Armenia (vezi registul nr. **33). Legenda acestui canon este inventată cu scop apologetic, la adresa Bisericii Armene, care sărbătorește până astăzi Crăciunul, Epifania și Botezul în Iordan, la data de 6 ianuarie, la fel ca și ceilalți Vechi Orientali. Sărbătoarea Crăciunului era deja introdusă pe data de 25 decembrie, înainte ca Sf. Ioan Hrisostom să apară în Constantinopol. La Antiohia și Alexandria deasemenea. Se vede însă că s-a opus rezistență acestei măsuri de separare a evenimentelor Istoriei Mântuirii, din moment ce, ulterior Vechii Orientali au păstrat rânduiala anterioară fixării Sărbătorii Crăciunului pe ziua de 25 decembrie, adică data de 6 ianuarie. Din anul 333, Sărbătoarea Crăciunului a fost fixată pe data de 25 decembrie, înlocuindu-o astfel pe aceea păgână, de „Sol invictus”, introdusă de Aurelian, în anul 270.**

Regest nr. *12a, din? , Dedilokotos, Declarație către împărat, privind modul în care se cuvine să primească Sfânta Împărtășanie. Împăratul Teodosie I cel Mare s-ar fi prezentat la primirea Sfintei Împărtășanii ca un simplu credincios. Potrivit registului, se precizează că practica liturgică acordă împăratului dreptul ca în momentul împărtășirii să intre pe ușile împărătești în altar, unde să primească împărtășania odată cu preoții concelebranți. La Constantinopol existau cutume proprii, privitoare la prerogativele împăraților în contextul ceremonialului liturgic, pe care nu le vom întâlni în apus, decât foarte târziu. Ambrozie al Mediolanului, de pildă, nu-i permitea împăratului să intre în altar, sub motivul că acest drept îl au doar clericii, adică persoanele hirotonite sau hirotosite. Privilegiile liturgice imperiale, de la Constantinopol au la bază tradiția încetățenită, prin declarația lui Constantin I cel Mare (306-337), eternizată de părintele istoriei bisericești, Eusebiu al Cezareei, care scrie că împăratul s-a desmnat a fi „episcop al celor dinafară”⁹⁰: „24. Fapt care i-a și îngăduit să spună odată, la primirea unor episcopi, că și el ar fi un fel de episcop, sau – cum l-am putut eu însumi auzi zicând –, Voi sunteți episcopi întru cele dinăuntru ale Bisericii; pe mine însă m-a așezat Dumnezeu episcop al celor aflate în afara ei’. În duhul acestor vorbe, Constantin și-a păstorit toți supușii cu multă chibzuință; și îi îndemna din răspuseri să meargă pe calea unei vieți cuvioase.”⁹¹

⁹⁰ Vezi VC (Viața lui Constantin), IV, 4, 24.

⁹¹ Text luat din: **Viața lui Constantin**, IV, 24, la EUSEBIU de Cezareea, Scrieri partea a doua (vol. II), **Viața lui Constantin cel Mare**, studiu introductiv de Prof. Emilian POPESCU, trad. și note de Radu ALEXANDRESCU, vol. II, Buc. 1991, p. 168.

Sf. Nectarie a avut o păstorie lungă, de la el mai rămânând și un panegiric, un Elogiu, adresat Sf. Ștefan, care s-a păstrat în versiune armeană. Lui i se mai atribuie și o predică la praznicul Sf. Teodor, privitoare la post și la milostenie.

Constantinopol – Fanar, Biserica Sf. Gheorghe, Catedrală Patriarhală din anul 1600 (a cincea din anul 1453): latura vestică, cu intrarea mare

3. Sf. Ioan Hrisostom,

26 febr. 398 – 404 iunie 20

regestele nr. 13-34**

Regest nr. 13, din 398?, Scrisoare către Patriarhul Teofil I al Alexandriei (385-412). Sf. Ioan Gură de Aur îl roagă pe Teofil I să se implice în acțiunea de împăcare a celor doi Patriarhi, Sf. Siriciu al Romei (384-399) și Flavian I al Antiohiei (381-404). Solul sau cel care a dus scrisoarea a fost Akakie de Bereea. Textul scrisorii s-a pierdut.

Regest nr. 14, din 398?, cu siguranță după întronizarea Sf. Ioan Zlatauș, tis heirotonias, adică privind Synodika sau Systatika, Inthronistika, Sinodica Sf. Ioan Hrisostom pentru Papa Siriciu. Solul sau purtătorul acestei scrisori a fost tot Akakie de Bereea. În sinodică, Sf. Ioan Gură de Aur îl roagă pe Papa Siriciu să se împace cu Flavian I al Antiohiei. Textul scrisorii s-a pierdut.

Regest nr. 15, din 398?, ta antigrammata sau răspuns al Sf. Ioan Hrisostom la scrisoarea lui Porfirie de Gaza. Sf. Ioan cu Rost de Aur îl informează pe ierarhul de Gaza, privitor la succesul demersurilor făcute, pentru obținerea deciziei imperiale de închidere a templului de la Gaza, din Palestina. Textul scrisorii s-a pierdut. Aici mai menționăm și

interesul Sf. Ioan Hrisostom față de Fenicia, manifestat prin căutarea și trimiterea acolo a misionarilor, susținând acțiunile acestora și după ce a fost depus din scaun, adică în timpul exilului.

Sf. Ioan Gură de Aur, mozaic în Sfânta Sophia, Constantinopol

Regestul nr. 15a, din c. 398? , Provallomenos, apenimen, privind numirea unui cleric got. Sf. Ioan Gură de Aur a numit preoți și diaconi bilingvi, pentru serviciile religioase destinate goșilor (sciților) ortodocși, stabiliți în capitala imperială, adică în Polis. Textul actului s-a pierdut. Sf. Ioan a ținut și o omilie în fața goșilor din Constantinopol, nr. 8, în Migne, PG LXIII, 453 și 499, în anul 399, într-o altă biserică, nu în aceea distrusă de Gaïnas.

Regest nr. 16, din c. mai – iunie 400, Ypomnيماتa, exetasis, diki, decizie sinodală. Eusebie de Valentinopolis îl acuză de simonie pe Antonin al Efesului, a constituit obiectul Sinodului din Constantinopol. Sinodul a decis să trimită trei episcopi la Hypaipa, pentru a interoga martorii în cauza lui Antonin. Dacă după două luni, de la această decizie, acesta din urmă, nu se va înfățișa la Scaunul Patriarhal, atunci va fi excomunicat. Textul deciziei sinodale s-a pierdut. Actul a fost semnat de 22 de episcopi. Acest regest prezintă importanță și pentru numeroșii episcopi, pe care-i înregistrează nominal, putând astfel să îmbogățim lista acestora, de prin diferitele scaune vlădicești, din zona Asiei Mici. Între ei se află acuzatori sau apărători ai cauzei lui Antonin al Efesului. Alături de aceștia s-a mai aflat și un episcop al Sciției, unul din Thracia, Ammonius Egipteanul și Arabianus al Galatiei. Cinci episcopi (în loc de trei) au fost trimiși la Hypaipa: Syncletius de Traianopolis, Hesychus de Parion, Palladius de Helenopolis, cu alți doi, Paul de Heraclius și Pansophius de Pisidia. La aceștia îl adăugăm încă pe Severian de Gabala. Procesul verbal al sinodalilor a fost citit la Efes (vezi regestul nr. 20), unde Eusebie vorbește de o durată de doi ani, înainte de Paștile anului 401, adică el și-a pregătit hârțile de acuză la un sinod local, cu mult înainte de-a apela la Sinodul din capitală.

Regestul nr. 17, d. primăvara anului 400, Grammata, Scrisoarea Sf. Ioan Hrisostom, către Leonțiu al Ancyrei, prin care cel dintâi îl roagă să-i trimită misionari sau alți oameni capabili să-i instruiască pe sciți, care se convertesc la Creștinism. Textul scrisorii s-a pierdut. Privind cronologia acestui document, critica regestului precizează că scrisoarea nu putea fi scrisă decât după Sinodul din capitală, din mai-iunie anul 400, deoarece la Sinodul

din Polis apare un alt episcop al Ancyrei, Arabianus, nu Leonțiu. Acest Arabianus i-a luat apărarea lui Bagadius de Bostra, în anul 394 (regist nr. 10), cu prilejul procesului de judecată sinodală din Constantinopol. Se pare că Leonțius a devenit episcop de Ancyra, imediat după sinodul din capitală, din mai-iunie 400, dovedindu-se pe parcurs unul dintre cei mai mari dușmani ai Sf. Ioan Hrisostom.

Regest nr. 17 a, din c. (398-) 400, Epestisen, adică Ordin de misiune. Sf. Ioan Hrisostom a delegat puterea asupra sciților nomazi, care vor să se încreștineze unor oameni anume aleși pentru zelul lor misionar. În mod special, pe un oarecare Ounilas, Unilas sau Hunilas l-a hirotonit (probabil întru arhieru?) și-l trimite în Goția. Textul actului s-a pierdut. Critica textului subliniază că nu există nicio indicație precisă, privitoare la această sursă. Regestul nr. 17 amintește de scrisoarea către Leonțiu al Ancyrei relativ la convertirea sciților, iar Scrisoarea către Olympias semnalizează moartea lui Ounilas, în anul 404. Zeiller îi localizează pe acești sciți nomazi, doritori de convertire la creștinism, în Gotia, pe Bosporul Cimerian, dar probabilitatea cea mai mare este, că ar fi vorba de sciții migratori (nu nomazi) ori cu domiciliu stabil, de-a lungul Dunării, în vechea Dacie sau în Scythia Minor.

Regest nr. 18, î. de primăv. 401, Epesteile, Epistolă a Sf. Ioan Hrisostom, către Episcopul de Cyr, prin care-l îndeamnă să stârpească erezia marcionită, care s-a infiltrat în unele cetăți din acele regiuni, mijlocindu-i și textul scris al legii imperiale în acest sens. Scrisoarea a fost scrisă și trimisă înainte de călătoria Sf. Ioan Hrisostom la Efes, adică pe timpul când stătea încă bine cu Curtea imperială, putând obține de acolo toate facilitățile de care are nevoie un Patriarh al Constantinopolului. Text pierdut.

Regest nr. 19, din 401?, Egrapse graphi, Epistolă a Sf. Ioan Hrisostom, către Teofil I al Alexandriei, în favoarea călugărilor din Nitria, care au fost acuzați de origenism și alungați din Egipt. Sf. Ioan Hrisostom îl roagă pe Teofil I să aibă bunăvoința de a-i readmite la Sfânta împărtășanie și, în același timp să trimită acolo pe cineva, care să-i lămurească în dreapta credință. Textul este păstrat fragmentar

Regest nr. 20, din 401, înainte de Paști, Ypomnimata krosis, adică Judecată sinodală, ținută la Efes, privind cazul celor șase episcopi hirotoniți prin simonie, de către Antonin al Efesului (vezi regestul nr. 16). Celor șase episcopi simoniaci, li s-au restituit banii pentru simonie, dați lui Antonin, de către moștenitorii acestuia (pentru că întretimp decedase), episcopii fiind primiți la împărtășanie, în interiorul altarului (cum este rânduiala la cler), dar li s-a interzis dreptul de-a sluji, adică exersarea funcțiilor liturgice arhieresti și preoțești. Sinodul acesta, de la Efes, prezidat de Sf. Ioan Hrisostom a avut ca motiv ori punct de plecare o invitație din partea episcopilor Asiei Mici, de-a merge la Efes, cu scopul disciplinării, reformării, sau punerii la punct a problemelor din Mitropolia Efesului și pentru stabilirea succesiunii acestui scaun, după moartea lui Antonin. Judecarea episcopilor simoniaci nu figura în planul călătoriei la Efes, a Sf. Ioan Hrisostom, pentru că Eusebie se împăcase cu Antonin, după sinodul din Constantinopol, din anul 400. Judecata sinodală de la Efes a fost semnată de 70 de episcopi, din Asia Mică. Din contextul acestei judecăți sinodale, putem formula cel puțin trei concluzii:

1. Eusebie nu numai că s-a împăcat cu Antonin, încă înainte ca episcopii Syncletius și Palladius să ajungă la Hypaipa, cu toate acestea a fost somat de aceștia să facă probele acuzei de simonie. Eusebie a promis să le procure în timp de 40 de zile, însă apoi a dispărut fără urmă, motiv pentru care a fost excomunicat. Întrunindu-se Sinodul la Efes, Eusebie a reapărut, cu intenția de a-și putea clarifica poziția. Fiindu-i refuzat dreptul de-a se putea cumineca, din răzbunare, Eusebie a prezentat dovezile de simonie ale episcopilor, Antonin fiind și așa decedat.

2. Decizia sinodală a fost semnată de 70 de episcopi.

3. Palladius a susținut cu tărie că Sf. Ioan Hrisostom a depus doar șase episcopi la Efes, nu 16, așa după cum l-a acuzat Teofil I al Alexandriei. Teofil I l-a acuzat pe Sf. Ioan Hrisostom că ar fi depus 16 episcopi într-o singură zi. Vezi regestul nr. 23, critica textului. Textul actului din regestul nr. 20 s-a pierdut.

Regest nr. 21, din 401, Graphas, Scrisoare către Teofil I al Alexandriei, prin care Sf. Ioan Hrisostom îl avertizează că, călugării alungați din Egipt și refugiați la Constantinopol îl acuză în scris și că n-a reușit să-i împiedice de-a se adresa tribunalului militar, to stratopedou.

Regest nr. 22, din 401, Katairesis: katelon, Caterisire, depunere din treaptă a lui Gerontius, fostul diacon al Sf. Ambrozie al Mediolanului, făcut episcop al Nicomidiei, de către Hellade al Cezareei, fapt în urma căruia Ambrozie i-a cerut lui Ioan Hrisostom să-l caterisească. Textul s-a pierdut.

Regest nr. 23, din 401, Katairesis: katelon, Caterisire, depunere de episcopi din treaptă, Proairesius din Lykia, apoi în Phrigia și în Asia Mică propriu zisă. Text pierdut. Critica textului. Teofil I al Alexandriei l-a acuzat pe Sf. Ioan Hrisostom că ar fi depus, adică caterisit 16 episcopi într-o singură zi. Palladius de Helenopolis susține că ar fi fost doar șase. Sozomen, urmat de Nichifor Calist, afirmă că ar fi fost 13 episcopi depuși. Teodoret indică greșeli ale clerului în diocesele Thraciei, Pontului și Asiei Mici (Efes). Cu prilejul Sinodului Ecumenic de la Calcedon, preotul Filip din Constantinopol a declarat în plin sinod, că Sf. Ioan Hrisostom, mergând în Asia Mică, a depus 15 episcopi, hirotonid alți candidați în locul lor. Cea mai plauzibilă declarație ar putea-o da însă Palladius, pentru că el a fost tot timpul alături de Sf. Ioan Hrisostom și a participat la toate sinoadele ținute în acest scop. Probabil că Palladius susținea numărul de șase depuneri, numai cu ocazia sinodului din Efes, după care au mai avut loc și alte sinoade, precedate de vizite canonice ale Sf. Ioan Hrisostom ori de reclamații, contra sufraganiilor din teritoriul său de jurisdicție. Este posibil ca numărul de 16, 15 sau 13 să fie real, numai că greșala lui Teofil I este că el a totalizat numărul caterisirilor într-o singură zi și numai cu ocazia sinodului efesin. Extinsă acțiunea de reformare a structurilor ierarhice de sub jurisdicția Sf. Ioan Hrisostom, numărul de 16 caterisiri este plauzibil, dacă nu chiar prea mic.

Regest nr. 24, vara sau toamna anului 401, Dylosas, Somație, înfățișare, trimisă lui Severin de Gabala, prin care-i cere să revină în eparhia lui, de unde a absentat deja de foarte mult timp. Sacțiunea aceasta este posterioară unei – sinedrion – sesiuni sinodale, la Care Sf. Ioan Hrisostom a pronunțat o sentință favorabilă monahului Serapion care s-a

dovedit a fi necuviincios față de episcopul Severin. Acesta din urmă a cerut depunerea lui Serapion, Sf. Ioan Hrisostom declarând însă, după părăsirea sesiunii că respinge această cerere, chiar dacă ea a fost formulată de episcopii prezenți la sinedriu.

Regest nr. 25, înainte de mai 403, Diloi, Mesaj, trimis lui Epiphanie al Ciprului, prin intermediul diaconului Serapion. Prin acest mesaj, Sf. Ioan Hrisostom îi reproșază că a acționat contra prescripțiilor canonice și-l avertizează să țină cont și să se teamă de furia poporului nemulțumit.

Regest nr. 26, dinaintea de iulie 403, Didaskon (Sinodul din Șene) sau Didaskalia, Scriere de natură disciplinară (referitor la spovedanie), prin care Sf. Ioan Hrisostom se declară gata să împace (să dezlege) pe fiecare păcătos, de fiecare dată când se mărturisește, cu condiția că nu este vorba de același păcat. Critica textului precizează că acest punct de vedere constituie al șaptelea cap de acuză al lui Isac, de pe lista ordinei de zi, de la sinodul de la Stejar, contra Sf. Ioan Hrisostom.

Regest nr. 27, din c. iulie 403, Epistoli, adică Răspuns la citarea sau chemarea la înfățișare, la sinodul de la Stejar, localitate situată în apropiere de Calcedon. Sf. Ioan Hrisostom ignoră reclamația și citarea de-a se prezenta la acest sinod, pentru că nu vrea să fie judecat de către dușmani. El îi respinge în mod nominal pe Theofil I, Akakie, Severin și Antiochus. El declară că nu acceptă să vină, atâta timp cât aceștia se află pe poziție de dușmani și nu de judecători. Sf. Ioan Gură de Aur este de acord să se înfățișeze numai în fața unui Sinod general sau ecumenic. Această scrisoare a fost prezentată sinodului de către trei episcopi delegați de către Sf. Ioan Hrisostom: Luppicianus, Demetrius și Eulysius, la care se mai adaugă încă doi preoți, Gherman și Sever.

Regest nr. 28, din c. iulie 403, Antedilose, Răspunsul episcopilor de la sinodul de la Stejar, care-l somează pe Sf. Ioan Zlataust să se înfățișeze pe banca acuzaților. Somația i-a fost adusă de către doi preoți Eugen și Isac, trecuți de partea lui Teofil I. Photius a făcut rezumatul actelor sinodale de la Stejar a lui Socrate, precizând că Sf. Ioan cu Rost de Aur a fost citat de patru ori, să se prezinte pe banca acuzaților, dând de fiecare dată același răspuns: el nu acceptă ca dușmanii să-i fie judecători și că el apelează la un sinod general – ecumenic. Din actele sinodului, reconstituit de Photius, mai amintim și scrisoarea Sf. Ioan Gură de Aur, trimisă Papei Inocențiu I (401-417), prin care se plânge contra mizeriilor pe care i le face Teofil I, și cere un sinod general pentru analizarea cauzei sale.

Regest nr. 29, din?, Epistolai, Scrisoarea Sf. Ioan Gură de Aur, către episcopul de Niceea, prin care-l însărcinează să restabilească ordinea în Biserica din Basilinopolis. Anastasie de Niceea va mai fi amintit și la Sinodul din Calcedon, 451, sesiunea 13. Sf. Ioan Zlataust s-a interesat în mod deosebit de Episcopia de Basilinopolis, pentru că el l-a hirotonit Episcop al locului pe un notabil (laic?) de acolo, Alexandru, care i-a rămas credincios până la capăt. Motivul dezordinii de la Basilinopolis era creat de polarizarea provocată în urma disputei dintre Anastasie Mitropolit de Niceea și Eunomiu Mitropolit de Nicomidia, privitor la dreptul de jurisdicție asupra Eparhiei sufragane de Basilinopolis. Această dispută a fost în mod definitiv rezolvată la Sinodul Ecumenic al IV-lea, de la Calcedon, din anul 451. Părinții calcedonieni au dat câștig de cauză lui Eunomiu, subordonând însăși Niceea, Mitropoliei de Nicomidia. Problema s-a rezolvat în felul

următor: Niceea a rămas Mitropolie fără eparhii sufragane, eparhul ei având rangul de mitropolit, însă sufragan al celui de Nicomidia.

Regest nr. 29 a, din?, Dia eis to diynekes, Vita Olympiadis, Privilegiu [donație] pentru „Mănăstirea” diaconiței Olympia.

Regest nr. 30, din 404, puțin timp înainte de Paști, Antidiloi, răspuns împăratului Arcadius (395-408). Împăratul i-a cerut Sf. Ioan Gură de Aur să părăsească orașul Constantinopol, la care marele ierarh răspunde că el, l-a primit de la Dumnezeu nu de la monarh, pentru a conduce poporul spre mântuire [este vorba de Scaunul patriarhal al Constantinopolului], și nu va părăsi capitala decât cu forța.

Regest nr. 31, imediat după Sfintele Paști, adică după 19 april 404, Epistoly, Scrisoare către Papa Inocențiu I (401-417), privind injustiția, la care el, Sf. Ioan Gură de Aur a căzut victimă. Se pare că Inocențiu I cunoștea deja tragedia din Constantinopol. Sf. Ioan Gură de Aur a trimis la Roma o delegație, formată din Dimitrie al Galatei, Pansophius al Pisidiei, Pappus din Syria, Egenie al Phrigiei, cu diaconii Paul și Syracus, cu o scrisoare însoțitoare, prin care schițează cronologia și cadrul evenimentelor conflictuale, între care amintim: sosirea lui Teofil I la Constantinopol, Sinodul de la Stejar, refuzul său de-a se prezenta la judecata sinodului și de-a se confrunța cu dușmanii, condamnarea lui de către sinodali, acceptată de împărat, exilul său, revenirea din exil, cererea sa de convocare a unui Sinod general, încheind cu atentatul pus la cale contra persoanei Sfântului, în Sâmbota Mare, pe 18 april 404. El cere Papei ca tot ce s-a întreprins contra lui să le declare nule și neavenite, Sf. Ioan Gură de Aur declarând că este gata să se supună unui tribunal corect, cu o modalitate justă de conducere a procesului, pentru că cel care l-a condamnat (adică Teofil I al Alexandriei) s-a comportat față de el, cum n-ar fi procedat niciun tribunal laic sau chiar barbar, de pe la Sciți ori de pe la Sarmați.

Copie de pe această scrisoare a fost înmănată de delegația Sf. Ioan Hrisostom și lui Venerius al Mediolanului și lui Chromatius al Aquileiei.

Regest *nr. 32, din?, Kephalaion kanonikon, Instrucție pentru duhovnici, privind conduita pe care trebuie să o respecte referitor la spovedanie (reprodus în De Sacerdotio, Migne, PG XLVIII, 635). Acest text aparține Sf. Ioan Hrisostom, însă nu cu titlul de act patriarhal. Prin această instrucție, Sfântul îi îndeamnă pe duhovnici să evite extremele de scrupulozitate și laxism, adică să nu fie prea rigoriști față de anumite păcate ale penitentului, pentru ca acesta din urmă să nu dezaspereze, și să facă uz și de rigoare, pentru a evita laxismul.

Regest **nr. 33, din?, Sinetaxan, epistolai, graphantes, Act sinodal, privind stabilirea, la Constantinopol, a Sărbătorii Nașterii după Trup a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, la data de 25 decembrie și Scrisoare pentru generalizarea acestei sărbători și în Orient. Scrisoarea a fost trimisă lui Teofil I al Alexandriei, Flavian al Antiohiei, Ioan al Ierusalimului și Isac al Armeniei. De acest Act sinodal și scrisoare face mențiune Ioan al Niceei, însă trebuie respinse, pentru simplul motiv că Sărbătoarea Crăciunului, la data de 25 decembrie era deja răspândită și cunoscută în Orient, cu atât mai mult în Antiohia și la Constantinopol, cu mulți ani înainte de sosirea Sfântului în capitala imperială.

Regest **nr. 34, din?, Epitimia, Canoane de pocăință, atribuite Sf. Ioan Gură de Aur. Regestul grupează trei serii de canoane găsite în manuscrisele liturgice, sub numele Sf. Ioan Hrisostom:

- 1. Seria întâia cu 29 de canoane;**
- 2. Seria a doua, cu 73 de canoane;**
- 3. Seria a treia, cu 42 de canoane;**

Critica textului identifică multe din aceste canoane în colecția Sf. Ioan Postitorul, Patriarhul Ecumenic (582-595). Astfel, canoanele din seria întâia sunt atribuite Sf. Ioan Hrisostom și Sf. Atanasie I cel Mare al Alexandriei, fără să putem identifica partea de contribuție a fiecăruia în parte. Canoanele 4-20 și 29 sunt atribuite Sf. Ioan Postitorul, dar stilul lor trădează paternitatea Sf. Ioan Hrisostom. Foarte multe din restul canoanelor Sf. Ioan Hrisostom nu sunt decât impulsuri morale, desprinse din lucrările sau homiliile sale, cum ar fi, de pildă, canonul 12, „Despre Preoție”, fiind luat din lucrarea de amploare a Sfântului, răspândită în întregul Orient.

4. Sf. Arsaciu, 27 iunie 404 – 405 nov. 11 (fără regeste)

Constantinopol – Fanar, Catedrala Patriarhală Sf. Gheorghe, care adăpostește Tronul Ecumenic din epoca imperială: interior, cu deschiderea spre iconostas

**5. Atticus,
începutul lunii martie 406 – 425 oct.10
regeste *nr. 34 a - 48 a**

Regest *nr. 34 a, din?, de la începutul păstoririi ca patriarh, Katesty, Numirea de Egumen a lui Dalmatos, după ce acesta a fost, mai întâi, ales de către obștea mănăstirii. Cu această ocazie, Atticus l-a și hirotonit preot pe Dalmatos. Textul regestului este necunoscut. Pe timpul acela diferența dintre titlu și funcție sau dintre titlu și putere, dintre treaptă și jurisdicție, nu erau destul de clar definite, cel puțin pentru modul nostru actual de înțelegere al problematicii. Pentru epoca respectivă, chiar și ritul înscăunării unui egumen de către un arhieru, este necunoscut, iar diferențele dintre hirotonie(sau hirotesie) și jurisdicție, nu pot fi încă formulate într-o definiție canonică. Bine știm însă că în Orient, dreptul canonic a evoluat din dreptul liturgic, acesta din urmă eclipsându-l pe cel dintâi, până în ziua de astăzi.

Regest nr. 35, din 417, către luna iunie, Gesta, ipomnimata, Act sinodal, care-l condamnă pe Celestius și-l alungă din Constantinopol. Textul s-a pierdut. Celestius a fost condamnat deja de Papa Inocențiu I, fără drept de apel. Cu toate acestea a plecat la Constantinopol, în speranța că Atticus îl va reabilita. Critica textului precizează că Marius Mercator nu pomenește decât de expulzarea lui Celestius, de către Atticus, acțiune care presupune și o condamnare. Potrivit mărturiei Fer. Augustin, este indicat un sinod la Constantinopol, la care Celestius ar fi suferit o înfângere similară celei din Cartagina. Mărturia Fer. Augustin, Tillemont o raportează ulterior, la un sinod local din anul 421. Se pare că dosarul lui Celestius, cu conflictul dintre acesta și Iulian, Atticus l-a trimis la Cartagina, de unde a ajuns în mâna Fer. Augustin, care făcea uz de conținutul lui, atunci când avea nevoie.

Regest nr. 36, din 417, către luna iunie, Litterae, Scrisoare privindu-l pe Celestius, alungat deja din Constantinopol, adresată episcopilor din Asia Mică, Thesalonic și Cartagina. Textul s-a pierdut. Cronologia regestului indică pașii lui Celestius, după ce a fost alungat din Constantinopol. Celestius a mers în grabă la Roma, unde păstora deja Papa Zosima (417-418), în speranța că va avea câștig de cauză. Prima scrisoare a Papei Zosima, privitoare la Celestius, pe care a trimis-o episcopilor din Africa este anterioară lunii octombrie 417.

Regest nr. 36 a, din 417-418?, Directa, apestali, expedierea la Roma a actelor conținând condamnarea doctrinei greșite privind păcatul strămoșesc sau originar. Textul s-a pierdut. Se pare că fascicolul acestor acte cuprinde procesul verbal sinodal și subscrierile la lucrarea „Tractoria”, a Papei Zosima, la care se adaugă scrisoarea însoțitoare (a lui Atticus, n.n.).

Regest nr. 37, din 417 sau 418?, Scrisoare către Episcopul Romei, pentru restabilirea comuniunii. Textul s-a pierdut. Regestul relatează un act singular al lui Atticus, în ce privește cazul lui Celestius, pe care a încercat să-l rezolve fără consultarea prealabilă a lui Inocențiu I sau a lui Zosima, ci numai prin medierea lui Maximin al Thesalonicului.

Regest nr. 38, din 26 nov. 418, Scrisoare către Aurelius, Valentin și alți episcopi, întruniți la Sinodul din Cartagina. Text latin. Prin această scrisoare însoțitoare, Atticus îi informează că le trimite prin hipodiatonul acestora Marcel, textul „autentic” al canoanelor Sinodului Ecumenic, de la Niceia, din anul 325. Prin același sol Marcel, Atticus le-a trimis părinților de la Sinodul din Cartagina și traducerea Mărturisirii de credință de la Niceia, fapt confirmat de un sinod ulterior de acolo, din anul 525.

Regest *nr. 39, din 418?, Regula formatarum, epistola formata, adică Regula privind autentificarea scrisorilor canonice, numite „formatae”, stabilite, zice-se, prin Sinodul de la Niceia, din anul 325, adresată Sinodului din Cartagina.

Această regulă consta în a marca suma numerelor exprimate prin literele grecești: II – Y – A (inițialele celor trei persoane ale Sfintei Treimi), II, inițiala pentru Apostolul Petru, plus inițiala celui care scrie epistola, la care se adaugă a doua literă a numelui celui la care se scrie, cu a treia literă a numelui celui care duce scrisoare, la care se mai adaugă a patra literă a numelui localității de unde se trimite scrisoarea, plus cifra indictionului în curs (data). Este vorba de o oarecare formă cifrată de redactare a corespondenței, pentru a se evita falsurile și abuzurile.

Regest nr. 40, din c. 418, Grammata, epistoly, adică Scrisoare, trimisă de Atticus, Sf. Chiril I al Alexandriei (412-444). Atticus îi aduce la cunoștință că a trecut în diptice numele Sf. Ioan Hrisostom și se scuză pentru împrejurările în care a trebuit să o facă. Teofil I al Alexandriei, dușmanul cel mai mare al Sf. Ioan Hrisostom, vede din cer, tulburările poporului din capitală, care cere reabilitarea post mortem a patriarhului lor, Sf. Ioan Hrisostom, adică trecerea lui în diptice. La început, Atticus s-a opus cererilor de reabilitare a Sf. Ioan Hrisostom, rezistând chiar și în fața presiunilor făcute asupra sa, de către Alexandru al Antiohiei (414-424), care a venit în mod special la Constantinopol, reușind să implice poporul din capitală, pentru remiterea în diptice a Sfântului. Aceste realități, Chiril I le cunoaște deja de la diaconii săi, care au adus scrisoarea: Petru și Aidesius. La intervenția împăratului, care îi cerea ca, pentru binele poporului și pentru pacea în Biserică, este bine să-l treacă din nou în diptice, pe Sf. Ioan Hrisostom, ceea ce Atticus a și făcut. Chiar și în Antiohia, Patriarhul Teodot a fost obligat la presiunea poporului dreptcredincos, să-l treacă din nou în diptice pe Sf. Ioan Hrisostom. În final, Atticus îl roagă pe Chiril I să facă și el acest gest de împăcare și să-l remită în diptice pe Sf. Ioan Gură de Aur, pentru Biserica din Egipt.

Regest nr. 41, din c. 418 sau 419, Grammata, Scrisoare către Petru și Aidesius, diaconi ai Sf. Chiril I., prin care îi îndeamnă să acționeze de așa manieră, încât să-l convingă pe Chiril I, să-l treacă din nou în diptice pe Sf. Ioan Hrisostom, de dragul păcii în Biserică.

Regest nr. 42, din anul 419, Suscriptio, prin care Atticus subscrie, adică este de acord cu condamnarea lui Celestius și a lui Pelagius, așa după cum a menționat Papa Zosima, în lucrarea sa „Tractoria”.

Critica textului menționează că „Tractoria” Papei Zosima a fost redactată după sinodul de la Cartagina, din anul 418. Fiind un text lung, Papa Zosima a avut nevoie de mai mult timp pentru redactarea lui, prin urmare, el nu putea apare în Orient, decât spre sfârșitul anului 418 sau la începutul celui următor.

Regest nr. 43, din?, Apesteile, epistoly, Scrisoare către Calliop, preot al Bisericii din Niceia, prin care-l anunță de trimiterea a 300 de monezi de aur, care să fie împărțite în mod drept săracilor din acest oraș.

Regest nr. 44, din?, Epistoly sau Scrisoare dogmatică, pentru preotul Euppsychius, a cărui Biserică nu poate fi însă localizată. Versiunea siriană a scrisorii dogmatice este cea mai autentică. Mai există ori pot fi admise și versiuni grecești și latinești ale acestei scrisori dogmatice, contemporane sau târzii.

Atticus îi mulțumește la începutul scrisorii pentru părerile frumoase exprimate la adresa sa, și-i răspunde la trei întrebări, de influență monofizită:

1. Dumnezeu a suferit cu trupul în timpul Patimilor;
2. Dumnezeu a adăugat umanitatea (la Dumnezeirea Lui Iisus Hristos, n.n.) fără de suflet;
3. Dumnezeu n-a luat chip de Om, prin intermediul Sfintei Fecioare Maria;

La aceste întrebări, Atticus răspunde că, din contra:

Hristos, Dumnezeu și Om este impasibil în dumnezeirea Sa dar pasibil în umanitatea Sa. El întruchipează omul perfect, cu suflet și trup și, în conformitate cu această stare a lucrurilor, trebuie interpretat pasajul scripturistic în care se spune că Logosul S-a făcut trup și că Mesia a suferit după trup. Mai departe, Hristos S-a întrupat, a devenit Om, în mod real, nu imaginar, din Fecioară, în momentul Bunei Vestiri a îngerului Gvriil. Economia Divină nu poate fi împărțită.

Regest nr. 45, din?, Graphi, Scrisoare către Agapet, Episcopul Sinnadei, eretic macedonian, convertit, care a uzurpat scaunul episcopului ortodox local Teodosie. Atticus îi scrie lui Agapet, să rămână el în scaun, pe care să-l păstreze cu încredere și fără teamă.

Regestul nr. 46, din?, Egrapse, Scrisoare către Episcopul Pamphilie, prin care-l îndeamnă să-i alunge de peste tot pe Messalieni, ca pe niște blestemați.

Regestul nr. 47, din?, Graphi, Scrisoare asemănătoare celei trimise lui Amphilochie de Steaua-Sidè.

Regest nr. 48, din?, Scrisoare către Șahak I, Episcop (=Patriarh Catholicos) al Armenilor (387-436). Atticus se miră că Șahak I nu cunoaște izvoarele Bisericii Sf. Ioan Gură de Aur. Mai departe, Atticus îi confirmă privilegiul acordat de împărat de-a învăța (propovădui) în părțile Armeniei, care ține de Imperiul Romeu, dar îl obligă să combată secta Borboriților, acțiune pentru care, îl numește predicator pe Mesrop, solul lui Șahak I, la Constantinopol.

Critica textului precizează însă că Atticus a trimis o scrisoare lui Șahak I, dar versiunea ajunsă la noi prin intermediul lui Moise de Khoren nu poate fi autentică, din simplul motiv că Atticus era ostil memoriei Sf. Ioan Hrisostom, însă din textul regestului se poate trage concluzia că acesta îi era favorabil.

Regest nr. 48 a, din?, Katestise, metesty, Atticus îl hirotonește într-un arhiereu pe Silvanos, pentru scaunul de Philippopolis, apoi îl transferă, din motive de sănătate, la Troas.

Nota diplomatică a regestului precizează că ulterior, actele de transfer canonic, privitor la Proclu (434-446), apărute cu ocazia alegerii lui ca succesor al lui Nestorie (428-431), recte

Maximian (431-434), n-au încă un contur canonic bine stabilit. Însă transferul făcut per decretum, printr-un patriarh au valoarea unei hirotonii normale sau extraordinare.

Dorotei din Antiohia, eretic arian, c. 407 -? , Antipatriarh

Bardas, arian, c. 407 -?, + 430 iunie 24, Antipatriarh

6. Sf. Sisinnius I

28 febr. 426 – 427 dec. 24

regeste nr. 49-49 a

Regest nr. 49, din 28 febr. sau încep. lunii martie 426, Koini epistoly, ședula synodica, synodica charta sau Scrisoare sinodală (Synodika sau Systatika, Inthronistika, Sinodica) a lui Sisinnius I, a lui Teodot al Antiohiei (424-428) și a sinodului întrunit la Constantinopol. Scrisoarea aceasta, cu referire la hirotonirea lui Sinnisius I, este trimisă, din ordinul lui Teodot, lui Verinian, Amphilohie și tuturor episcopilor din Pamphilia, cu un conținut referitor la mesalieni. Scrisoarea amintește de cazul episcopului Neon, care nu mai poate fi primit niciodată printre penitenți (din cauza căderii în erezia mesaliană, care după ce s-a pocăit și împăcat cu Biserica, a devenit recidivist), în ciuda multelor lui promisiuni. Episcopii care-l vor primi sau vor cultiva comuniune cu Neon se expun aceleiași dizgrațieri și pedeapsă care este aplicată acestuia.

Critica regestului precizează că o astfel de decizie sinodală, nu trebuie să surprindă, dat fiind caracterul greu de sesizat al sectei. Partizanii sectei mesaliene au uzat de tot felul de metode, spre a se infiltra cât mai bine în interiorul Bisericii. Acestei metode aparțin și simulările de abjurări ale sectei, în realitate, persoanele respective continuând să rămânăeretici, cu statut „reabilitat” pro forma, din partea Bisericii. Cazul lui Neon este cât se poate de edificator în acest sens.

Regest nr. 49 a, din 426-427, Eheirotonity, proeslyty, Hirotonirea întrun arhiereu a lui Proclu, pentru Cyzic și acordarea Grammatei de numire, adică de exersare a puterii episcopale. Numai că promovarea lui Proclu ca Episcop al Cyzicului, din ordinul propriu al Patriarhului Sisinnius I a provocat reacția poporului și a clerului din orașul episcopal, care au hirotonit pe cel ales de ei, în ciuda rânduielii de-a nu se face nicio hirotonire de episcop, fără avizul Constantinopolului.

Critica textului comentează în patru puncte acest regest, adică această situație creată de Sisinnius I.

1. toate actele de hirotonire și succesive acesteia, sunt implicate și ușor de completat sau de înlocuit, ele fiind înregistrate numai atunci când referirea la instrumentul scris este clară;
2. la început patriarhul a subestimat dorința orașului de scaun episcopal ori a căutat un candidat la episcopat, care nu era dorit de eparhie;
3. orașul eparhial respinge dreptul lui Sisinnius I, de-a hirotoni un episcop, peste voința lor, pe baza unei legi (civile), nu a unui canon, fiind probabil vorba de o lege imperială, care reglementa aplicarea canonului 2-3 a Sinodului al II-lea Ecumenic, de la Constantinopol, lege care ar fi fost în favoarea lui Atticus, recte a succesorilor acestuia, patriarhi von Constantinopol;

4. De remarcat este și sinonimia termenilor sau echivalența acestora „Eheirotonity, proeslyty”, care acoperă întreg complexul rânduieilor legate de hirotonie, dar și de Grammată, adică referitoare la treaptă și putere.

7. Nestorie

(10 april 428-431 sfârșitul lui iulie)

depunerea din scaun a fost făcută prin legat, la 11 iulie 431

regeste nr. 50-*65 b

Regest nr. 50, din 428 sau înc. Anului 429, Epistula sau dogma... subscriptum, Scrisoare către Papa Celestin I (422-432). Nestorie îl informează pe Papa Celestin I, că episcopii pelagieni Julian, Florus, Orontius, Fabius se plâng că sunt persecutați de către episcopii din occident și-l roagă să-i dea o lămurire, privitoare la ei, pentru a se putea edifica asupra cazului lor. În continuare, Nestorie scrie de o nouă erezie, pe care el a întâlnit-o la Constantinopol (Nestorie fiind din Antiohia), apropiată celei a lui Arie și Apollinarie, potrivit căreia, Logosul omoousios, la Tatăl, a prins trup din Fecioară, care a născut pe Hristos. Acești eretici, scrie Nestorie, Papei, nici măcar nu se sfiesc să numească această Fecioară „Theotokos”. Acest termen, Nestorie cerea să fie respins în sensul propriu al cuvântului și nu poate fi admis decât în cazul unirii inseparabile a Logosului (Cuvântului), cu vasul sau templul său, zămislit de ea, dar pentru nimic în lume, această Fecioară nu poate să fie Maica Lui Dumnezeu Logosul (Fiul).

Regest nr. 51, din 428 sau 429, Proxaxis, keleusis, Ordin de urmărire și de alungare a ereticilor, pus în aplicare de către Antonie Episcopul de Gherma.

Regest *nr. 51 a, din 429- 430?, Decret disciplinar, privind în primul rând pe călugări.

Nestorie reprimă toate impietățile clericale, interzice ieșirea călugărilor din mănăstire, interzice călugărițelor de-a se amesteca printre călugări, sub pretextul sărbătorilor religioase, oprește jocurile de teatru, cu mimici indecente, iar pe cei prinși cu astfel de delictे îi alunga din oraș, cu concursul autorităților imperiale.

Regest nr 52, din 429?, Epistoly, epistolae, Scripsi, Scrisoare sau scrisori către Papa Celestin I, cu conținut similare. Textul s-a pierdut.

Regest nr. 53, din 429?, Apo tis... sinodou..., Act sinodal de depunere a mai multor clerici, acuzați de maniheism. Text pierdut.

Critica textului precizează că Nestorie îi acuza de maniheism pe toți cei care se opuneau învățăturii lui despre Hristos. Pentru Barhadbešabba, Nestorie a identificat în Biserică o ierarhie ocultă de Borborieni și Maniheii.

Regest nr. 53 a, din 429?, Apofasin, Sentință de depunere a preotului Filip. Nestorie îl convoacă pe Celestin I să examineze plângerea sa contra preotului Filip, care-l acuză de maniheism pe patriarh. Acuzatorul făcând o greșală, Nestorie îl oprește să mai celebreze Sfintele Taine în casa lui și-l depune.

Regest nr. 54, din 429 sau 430, Apophasis, apekinise tis koinonias sau (și) Psiphos kataireteisi. Mai multe depuneri și caterisiri de episcopi și preoți, precum și anatematizări de laici, adversari ai învățaturii lui Nestorie.

Critica textului precizează că toate aceste pedepse canonice n-au avut loc în aceeași zi, numai că fiind imposibil de fixat numărul lor, autorii le-au grupat aici, sub un singur număr de regest. Fiind o fază de criză, în această perioadă – păstoria lui Nestorie – nu mai pot fi bine distinse condamnările canonice corecte, de cele nejustificate ori de măsurile arbitrare ale patriarhului.

Regest nr. 55, din anul 430, Epistula, Scrisoare către Papa Celestin I, prin care-i amintește de scrisorile sale precedente, privitoare la Iulian, Orontius și alții, care-l asaltă pe împărat, cu cazul lor. Neprimind niciun răspuns din partea Papei, adică nicio informație de prima mână de la Patriarhul Apusului, Nestorie nu se poate exprima în acest litigiu. Nestorie scrie Papei că este tracasat cu noua erezie care face un amestec între divinitatea și omenitatea Lui Hristos (adică Iisus). Cubicularul (singhelul) Valerius a dus scrisoarea Papei.

Regest nr. 56, din 430, c. luna aprilie, Gramma, Scrisoare către Chiril I al Alexandriei (412-444), nepotul, însoțitorul și urmașul lui Teofil I (385-412). Nestorie cedează în fața instanței preotului Lampon, atins de modestia lui și consimte să-l salute pe Chiril I prin scrisoare, în ciuda procedeiilor mai puțin pătrunse de iubire ale acestuia din urmă.

Regest nr. 57, din 15 iunie 430, Epistoly, epistula, Scrisoare dogmatică, trimisă de Nestorie lui Chiril I al Alexandriei.

Nestorie nu putea să nu răspundă la injurii, dar pericolul privind credința, nu suferă să tacă. Pentru că, Chiril I i-a pus în față Părinții de la Niceia, considerându-l ca pe unul dintre aceștia, după ce a menționat expresia „Iisus Hristos, monogenis, yos”, ca nume care definesc divinitatea și umanitatea, distribuind în continuare cele ce se potrivesc uneia și alteia. Fără îndoială că Chiril I învață în mod corect deosebirea dintre divinitate și umanitate și privitoare la unitatea lor – sinapheia – într-o singură persoană și că Logosul n-ar fi avut nevoie să se nască din nou, din Fecioară și că divinitatea este neatinsă, impasibilă, însă el greșește prin a-i atribui Lui Dumnezeu Cuvântul, tot ce se leagă de iconomie: toate acestea trebuie atribuite Lui Hristos, în conformitate cu Scriptura, cu pericolul de-a cădea în greșala lui Apollinarie și a lui Arie, ori chiar mai rău decât aceștia. La sfârșitul scrisorii, Nestorie îi mulțumește în mod ironic lui Chiril I, pentru grija acestuia de-a se amesteca în problemele constantinopolitane. În continuare, acesta menționează că Biserica este în stare de înflorire, iar Casa imperială se află în starea de bucurie a dogmelor explicate, el netrebuind să-și facă griji.

Regest *nr. 57 a, din 430, toamna, Pareskevasen, cerere către împăratul Teodosie II cel Tânăr (408-450), prin care-i cere și insistă să convoace un Sinod Ecumenic.

Critica textului precizează că cererea lui Nestorie ar semăna mai mult cu un discurs sau cu o convorbire la nivel de audiență, decât cu o scrisoare oficială. Nestorie cunoștea deja eventualitatea ținerii unui sinod ecumenic, în momentul redactării scrisorii, de la Celestin I și de la Ioan al Antiohiei (428-441/2). Intervenția lui Nestorie la împărat, pentru convocarea unui sinod ecumenic este probabilă, însă ea nu a fost receptată de către Teofan, după istoricii Socrate și Evagriu.

Regest nr. 58, din 430, Litterae, epistula, Scrisoare a lui Nestorie către Celestius din Cartagina. Nestorie îl consolează pe Celestius în starea acestuia de dizgrație și condamnare, propunându-i să ia aminte la exemplele Sfinților, care au fost la fel supuși la tot felul de tulburări, cum ar fi Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Petru, Sf. Paul, dar îi leagă de suflet să nu mai trădeze adevărul. Se vede că Nestorie avea totuși un suflet milos și se îngrijea de soarta celor condamnați ori căzuți în dizgrație.

Regest nr. 59, din 430, noiembrie, Epistula, Scrisoare-răspuns, către Ioan al Antiohiei.

Nestorie i se plânge privitor la calomniera credinței, precum și contra vrășmașilor la care a căzut victimă. Nestorie îi mulțumește pentru gentileța sinceră, pe care Ioan i-o poartă și care reiese din scrisoarea pe care a primit-o de la el, precum și din cele trimise lui Irineu și episcopilor Musaeus și Helladius. În scrisoare, Nestorie mai scoate în evidență pericolul pe care-l prezintă termenul „Theotokos”, susținut de eretici și conducător spre erezie, de care nu te mai poți feri. După părerea lui Nestorie, acesta ar dori să mențină echilibrul între cei care n-o numesc pe Fecioara Maria decât Theotokos și cei care o numesc numai Antropotokos, oferind o versiune de mijloc, prin termenul de Hristotokos sau „Maica lui Hristos”, expresie care le-ar reuni pe cele două, susținute de „eretici”. Nestorie își pune mare speranță în Ioan al Antiohiei, pentru a-l susține la Sinodul Ecumenic, așteptându-se la rezultate favorabile, în același timp, punându-l în gardă să nu se simtă afectat de aroganța lui Chiril I al Alexandriei, pe care Ioan îl cunoaște deja destul de bine.

Critica textului precizează că din scrisoarea lui Ioan al Antiohiei, către Firmius, trimisă prin același sol, care a dus și epistola la Constantinopol, la care răspunde Nestorie în acest regest, mai putem afla că Nestorie i-a trimis lui Ioan și textul a două omilii ale lui și „Capitula”, despre care se spune că ar aparține lui Chiril I.

Ioan apreciază conținutul omiliilor ca fiind conforme cu doctrina ortodoxă, însă despre „Capitula”, Ioan al Antiohiei, nu poate crede că ar fi fost scrise de Chiril I, deoarece lucrarea reflectă doctrina lui Apollinarie. „Capitula” nu este altceva, decât textul celor Douăsprezece Anatematisme ale lui Chiril I, către Nestorie și ereziarhii săi.

Regest nr. 60, din decembrie 430 sau ianuarie 431, Epistula, Scrisoare către Papa Celestin I, prin care-l anunță că auzise că Chiril I evită Sinodul Ecumenic, iar acum admite cele două formule: Theotokos și Hristotokos, însă pe aceasta din urmă, cu mare prudență, are impresia Nestorie. După părerea lui Nestorie, acesta ar admite formula Theotokos, cu condiția că nu va fi înțeleasă în sensul lui Apollinarie și Arie, dar el ar prefera-o pe aceea de Hristotokos, ca o formă de compromis, de mijloc, între cele două erori contrare (Theotokos și Antropotokos, n.n.), a samosaților (Paul de Samosata, n.n.), care nu vreau decât formula Antropotokos și a celei după Arie și Apollinarie, care nu acceptă decât termenul de Theotokos. Nestorie îi comunică Papei, că toate aceste lucruri, el le-a scris deja și lui Chiril I, și-i transmite o copie a acestei scrisori, anexată scrisorii menționate de acest regest. La sfârșitul scrisorii, Nestorie îi face cunoscut Papei data (indictionul) la care se ține Sinodul Ecumenic al III-lea, de la Efes. Textul scrisorii s-a pierdut.

Regest *nr. 61, din dec. 430 sau ian. 431, Capitula sau Douăsprezece Contra-Anatematisme, răspunsul lui Nestorie la cele Douăsprezece Anatematisme, ale lui Chiril I al Alexandriei. Critica textului emite ipoteza că acest text n-ar fi fost conceput și scris de către Nestorie, ci numai acceptat sau adoptat de către acesta. Autorul sau autorii rămân însă necunoscuți.

Regest nr. 62, din 22 sau 23 iunie 431, Anaphora sau Raportul lui Nestorie și a partizanilor săi, privitor la evenimentele de la Efes – relative la Sinodul al III-lea Ecumenic – trimis împăratului Teodosie II.

Nestorie scrie că ei au așteptat sosirea la Efes a Patriarhului Ioan al Antiohiei, cu grupul său de episcopi, precum și pe (grupul de arhierii n.n) al Italiei și al Siciliei. Candidian, la vestea sosirii apropiate a orientalilor și apusenilor, a dat ordinul ca să se aștepte, să nu se înceapă încă sesiunile sinodale, așa după cum i-a cerut Nestorie, în calitate de Episcop al capitalei. În ciuda acestor ordine date de Nestorie și de Candidian, comisarul imperial, delegat pentru problemele Sinodului Ecumenic, episcopii din Egipt și din Asia Mică ai încălcat rânduiala bisericească și voința împăratului, exprimată de Candidian, fără de veste și cu un stil grosolan, față de adunarea celor de față, au umplut orașul de confuzii și tulburare, în urma instigării făcute în special de către episcopul Memnon.

Atacați fiind în locul unde au fost cazați, pe timpul ținerii sinodului, Nestorie și partizanii săi au cerut protecția împăratului, pentru persoanele lor, precum și pentru condiții normale și legale de desfășurare a lucrărilor sinodale.

Bine trebuie să fie știut că monahii nu sunt acceptați la Sinod, indiferent de ce parte ar fi, pro sau contra: numai mitropoliții fiecărei provincii, însoțiți de către doi din episcopii lor sufragani, anume aleși (probabil Nestorie se referă la episcopii care n-au participat la boicotul din Efes), sunt admiși să ia parte la lucrările sinodale. Pe episcopii inapți de-a participa la Sinod, Nestorie vrea să-i trimită înapoi, pentru a nu-și mai vedea pusă în pericol viața, pentru el și pentru adepții săi.

Critica textului precizează că intenția lui Nestorie de-a diminua participarea părinților la lucrările Sinodului Ecumenic al III-lea, prin reducerea numărului acestora la trei de fiecare provincie – mitropolitul și doi episcopi sufragani – se explică prin faptul că Patriarhul capitalei dorea să reducă prin această măsură preponderența sau majoritatea adversarilor învățaturii lui despre Hristotokos. Chiril I a adus cu sine foarte mulți episcopi din Egipt și din Asia Mică, care erau potrivnici lui Nestorie. Versiunea latină a acestei scrisori, conține 17 semnături, cu Nestorie în frunte: Nestorius episcopus Constantino-politanus subscripsit. Restul semnatarilor, cu excepția a două nume, semnează cu adaosul demnității mitropolitane: Fritilas, episcopus Heracleae Thraciae metropolitanus subscripsi.

Regest nr. 63, din 431 finele lunii iunie sau iulie, Epistula, Scrisoare către Scholasticus, eunucul împăratului Teodosie II. Nestorie se miră că acuzele, cărora el a căzut victimă, sunt luate în serios de către eunuc. Mai departe el își exprimă sentimentele lui, privitor la expresia „Maica Lui Dumnezeu” – Mytir Theou, pe care este dispus să o accepte mai degrabă decât aceea de „Maica Omului” – Mytir Antropou. Nestorie îi declară eunucului că este dispus să renunțe la scaunul episcopal, cu scopul ca adevărata credință să triumfe și dorește o discuție în fața împăratului sau a delegaților acestuia, privitor la documentația sau raportul prezentat de către partida lui Chiril I.

Documentația regestului precizează că în lucrarea „Cartea lui Heraclid”, se stipulează că Nestorie ar fi scris de mai multe ori familiei imperiale că este gata să renunțe la scaunul episcopal. Aceste scrisori sunt însă anterioare arestării și depunerii din treaptă a lui Nestorie și a lui Chiril I, în anul 431.

Regest nr. 63 a, sfârșitul lunii iunie sau iulie 431, Grammata, Scrisoare către prefectul Antiochus. Nestorie scrie că el renunță și respinge toate onorurile personale, fiind gata să renunțe la episcopat pentru binele credinței adevărate și decide să revină la statul monahal. Textul s-a pierdut.

Critica textului precizează că Nestorie este dispus să renunțe la scaun și să revină în Antiohia. Scrisoarea din regestul anterior, nr. 63, în care este exprimată și propusă intenția de renunțare la scaun, face parte dintr-un ansamblu de adrese, către persoane influente de la Curtea Imperială, după ce a fost depus de către părinții sinodali, la data de 22 iunie 431. Cu toate acestea, Nestorie a continuat să rămână în scaun și după data de 22 iunie, până la mijlocul lunii iulie sau începutul lunii august, 431. La începutul lunii august, Nestorie a primit decizia imperială de părăsire a scaunului și exilare – sacra – prin intermediul comitelui Ioan.

Regest **nr. 63 b, de la finea lunii iunie sau iulie 431, Scrisoare către împăratul Teodosie II, cu același conținut ca și ultimele două (nr. 63 și 63 a). Probabil că Nestorie, înainte de-a fi fost trimis în exil, spera încă în mod disperat să poată să aibă acces la împărat, acces pe care l-a cerut prin intermediari fideli lui.

Regest nr. 64, din?, Epistoly, Scrisoare de cuprins doctrinal, trimisă lui Alexandru de Hierapolis.

Cronologia regestului precizează că această scrisoare precede exilul lui Nestorie, și probabil chiar și Sinodul al III-lea Ecumenic de la Efes, din anul 431.

Regest *nr. 65, din?, Douăsprezece anatematisme: primele șapte privesc Sfânta Treime, Sabellius și Arie sunt condamnați (nr. 6 și 7); următoarele cinci se referă la Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos, condamându-l pe Apollinarie (nr. 8), Paul de Samosata și Photin Galatul (nr. 10).

Regest **nr. 65 a, din?, Document de jurisdicție canonică, privind clerul got, Nestorie a creat un cler pentru barbarii goți și le trimite episcopi, însă revendică sau rezervă pentru Scaunul Constantinopolitan dreptul de hirotonire (a episcopilor și mitropolitului n.n.) din aceste provincii.

Critica textului precizează că aceste mărturii se pare să fi evoluat sau decurs dintr-o paralelă cu acțiunea Sf. Ioan Hrisostom, un antecesor al lui Nestorie în Constantinopol (vezi regestele nr. 15a și 17 a).

Regest *nr. 65 b, din?, Rânduială de tipic, privind oficiul diaconului.

Văzând Nestorie că preoții se roagă în taină și că poporul nu ia parte la rugăciunea lor, el a crezut de bine, ca diaconul să pronunțe cu voce tare și clară „Amin”, la sfârșitul rugăciunii.

Critica textului, privind fuziunea dintre drptul liturgic și cel canonic.

Prescripțiile liturgice nu primesc caracterul de act juridic formal, dar pot fi astfel categorisite, în momentul în care ele sunt atestate și codificate în rubricile de tipic, autorizate de Biserică. Din punct de vedere al istoriei liturgicii, această reformă privind oficiul diaconului, poate fi clasificată ca o inovație a Bisericii din Constantinopol, pentru rugăciunile de taină, probabil de la începutul Liturghiei, nu se știe în mod precis...

8. Sf. Maximian
25 oct. 431 – 434 april 12
regeste nr. 66-75

Regest nr. 66, din 431 toamna, Litterae, Sinodica (scrisoare de comunicare a alegerii și întronizării lui Maximian, pentru a fi trecut în dipticele roman, ca simbol al comuniunii), către Papa Celestin I, dus la Roma Veche, de către preotul Ioan și diaconul Epithymitus (Synodika sau Systatika, Inthronistika, Sinodica). Text pierdut.

Alegerea lui Maximian a redeschis problema transferării episcopului de la un scaun la altul. Concurentul său a fost Proclu al Cyzicului (regest nr. 49), care a fost însă respins din motive canonice.

Regest nr. 67, din 431 toamna, Gramma, epistoly, Scrisoare Sinodic, către episcopii din Epirul Vechi, trimisă de Maximian, Juvenal, Arcadius, Filip, Flavian, Firmus, Akakie, Evoptius, Daniel „... și sinodul care este cu ei.”

Pentru a aplană amenințările de schismă, din partea diferiților episcopi, mai ales al celor care-l susțineau pe Nestorie, sinodali au crezut de bine să folosească sinodicul, adică circulara privind întronizarea lui Maximian, pentru a-i recupera pe aceștia, pentru a-i invita să păstreze comuniunea cu sinodul electiv din capitală. În acest scop, sinodali au anexat la sinodic, și sinodiconul deciziilor din Efes, din anul 431, pentru ca destinatarii sinodicului să cunoască ce s-a decis acolo, privitor la Nestorie și adepții acestuia. La sfârșitul scrisorii sinodicului urmează semnăturile episcopilor amintiți mai sus, cu anexa sinodiconului de la Efes.

Regest nr. 67 a, din 431 toamna, înainte de april 433, Grammata, Sinodica de numire a lui Maximian, către Ioan al Antiohiei.

Critica textului precizează că Ioan al Antiohiei a răspuns la Sinodica, după unirea din aprilie 433 și se scuză pentru întârzierea răspunsului la scrisoarea de întronizare a lui Maximian.

Regest nr. 68, din 431, toamna, Epistoly, Sinodica, către Chiril I al Alexandriei. Maximian îl laudă pentru zelul său și pentru suferințele lui pentru ortodoxie. Fiind acum ridicat la tronul episcopal din capitală, îl roagă să-l ajute cu rugăciunile și sfaturile lui.

Regest nr. 69, din 431 toamna. Synodica, Sinodica către Helladius al Tarsului, prin care-l și invită la ortodoxie. Acest sinodic este diferit de cele trimise episcopilor din Epirul Vechi (regest nr. 67), care n-au participat la Sinodul din Efes. Helladius din Tars era însă în fruntea opozanților de la Efes. Spre deosebire de Maximian, care-l invită să accepte doctrina ortodoxă, încercând să-l atragă și în același timp să-l intimideze, Ioan al Antiohiei îl încuraja pe Helladius, să persiste în schismă, felicitându-l pentru opoziția făcută la Efes și dispunându-i ca poporul și clerul din Tars, să lupte mai departe.

Regest nr. 70, din 431, toamna, Epistoly, Scrisoare către clerul și poporul din Tenedos, din partea lui Maximian, Juvenal, Firmus, Arcadius, Filip, Flavian, Teodot, Evoptius,

Daniel „... și sinodul care este cu ei.”. Aceștia le confirmă libelusul preotului Timotei și a grupului său, contra episcopului lor Anastasie, precizând că acesta cade sub anatemă, din cauza blasfemiilor lui, privind dogma Theotokos și a deciziilor conciliare de la Niceia și Efes, precum s-a întâmplat cu Nestorie și toți cei care gândesc ca și dânsul. Maximian și episcopii din „sinodul care era cu ei”, au aflat de aceste blasfemii ale episcopului Anastasie, din rapoartele episcopilor de Rhodos: Arhelau, Aphtonetos, Philetos, Themistios; de la protoiereul din Rhodos, Anastasie și de la Eusebie, preot și econom la Sf. Timotei. Justificările actuale, nu-i dau nicio speranță, scuză ori circumstanțe atenuante episcopului Anastasie, iar semnatarii libelului (Timotei, împreună Arhelau, Aphtonetos, Philetos, Themistios; de la protoiereul din Rhodos, Anastasie și de la Eusebie), l-au abandonat pe mitropolitul lor Anastasie și au trecut sub ascultarea episcopului de Lesbos, Ioan.

Critica textului precizează că în această scrisoare, către clerul și poporul din Tenedos, sunt asociați arhieriei împreună-hirotonitori ai lui Maximian, împreună cu preotul delegat Filip, care au primit și scrisoarea de la Chiril I. Șapte delegați ai lui Maximian, cu preotul Filip, fiind opt, care mai primiseră și alte libele, de la Petru de Traianopolis, Iulian de Sardica, Rufus al Thesalonicului, pe care regestul însă nu le menționează, desi erau acte corelative sau consecutive. Ar fi trebuit să fie cel puțin înregistrate de regest.

Regest nr. 71, din finea anului 431 sau încep. 432, Psiphos, kathirintai, Act sinodal de depunere, caterisire, pentru patru episcopi: Helladius al Tarsului, Eutherius de Tyana, Dorotei de Marciopolis și Himerius al Nicomidiei.

Critica textului precizează ca aceste depuneri din scaun ale episcopilor, sunt simple consecințe ale deciziilor Sinodului al III-lea Ecumenic, de la Efes. Interventia lui Maximian în aceste eparhii, care, de fapt aparțineau jurisdicției antiohiene, nu este legală și dovedește tendința episcopului capitalei imperiale de a-și extinde influența și de-a adăuga noi eparhii sub controlul Scaunului de Constantinopol, acțiune constatată și la predecesorul său Nestorie.

Regest nr. 72, din finea 431 sau încep. anului 432, Egraphe, Scrisoare către Chiril I al Alexandriei. Conținutul acestei scrisori îl aflăm pe cale indirectă, dintr-o scrisoare a lui Chiril I, către Ioan al Antiohiei.

Conținutul scrisorii lui Maximian ar putea fi reconstituit astfel: Maximian îl invită pe Chiril I, să pună bazele unei păci fără patimă, informându-l de depunerea din treaptă a celor patru episcopi, Helladius, Eutherius, Dorotei și Himerius; Maximian îi cere lui Chiril I să fie de acord cu această măsură luată de el, pentru că altfel nu se va putea stabili o pace în Biserică.

Regest nr. 73, din 432, Scripta, Scrisoare sau Scrisori, către Chiril I al Alexandriei, de conținut necunoscut. La această scrisoare răspunde diaconul lui Chiril I, Epiphanie, în regestul nr. 74. Se pare însă că această scrisoare a fost partial dictată de Chiril I și completată de diaconul Epiphanie. Pluralul majestatic „nobis”, nu putea fi utilizat de un diacon în corespondență cu un patriarh, de pildă.

Regestul nr. 74, din 432, Directa, Scrisoare către Epiphanie, arhidiacon și sincel al lui Chiril I al Alexandriei. Tratat privind condițiile de pace în Biserică. Din rezumatul

discuției cu Severienii, se știe că Inocențiu de Marone a raportat intervenția împăratului Teodosie II asupra lui Maximian și a sinodului său, ca să se străduiască, să contribuie la restabilirea păcii religioase în Biserica din Imperiu.

Regestul nr. 75, din anul 432, Scripseris, Scrisoare către Aristolaus, trimisă în același timp cu aceea din regestul precedent.

9. Sf. Proclu

12 sau 13 april 434 – 446 iulie 12

regeste nr. 76-** 93 a

Regest nr. 76, din april 434, De confirmatione synodica, Sinodiky, Sinodica, Scrisoare sinodală de întronizare, trimisă lui Ioan al Antiohiei și Chiril I al Alexandriei, precum și lui Meletie de Mopsuestia, Alexandru de Hierapolis, Theodoret. Este foarte probabil că Sinodica (Synodika sau Systatika, Inthronistika) a fost trimisă și lui Juvenal al Ierusalimului (422-458), cu care Chiril I era în legătură și-l anunță că Proclu l-a primit în comuniune cu el.

Regest nr. 77, din 434, Literae, scripsit, Scrisoare către clerul și poporul din Marcianopolis, împotriva lui Dorotei Episcopul locului. Regest similar celui de la nr. 70.

Regest nr. 77 a, din 435 (sau 445-446), Grammata, Scrisoare către Teodoret de Cyr, dusă de tribunul Naucratanus. Teodoret răspunde însă fără să facă aluzie sau mențiune de Sinodica. Il elogiază și felicită pe noul Patriarh.

Regest nr. 78, din 435?, Tomus, Litterae, epistula, volumen, rescribens, Scrisoare dogmatică sau Tomos dogmatic, trimis armenilor, privitor la Logosul întrupat. Pe lângă textul grecesc, mai există o versiune armeană, latină și siriacă. La 3 august 435 a fost dată sacra sau decretul lui Teodosie II, contra nestorienilor: Cod. Theodos. XVI, 66, 5.

Regest **nr. 79, din finele 435 sau 436, Epistula, pagina, A doua scrisoare dogmatică către Armeni, privitoare la Hristologie.

Proclu declară că trebuie evitate cărțile lui Theodor de Mopsuestia, în aceeași măsură ca și blasfemiile lui Arie și Eunomiu. Scrisoarea nu este însă autentică (vezi regestele nr 85 și 86). Atitudinea lui Proclu, față de Theodor de Mopsuestia nu a fost așa de pragmatică, după cum reiese din regest.

Regest nr. 80, din 437, Scrisoare către Ioan al Antiohiei, dusă de diaconul Theodot.

Proclu îi cere lui Ioan să-l oblige pe episcopul Ibas din Edessa să adere și să semneze tomosul său, trimis armenilor, care conține învățătura ortodoxă. Ibas s-a apucat să traducă în siriană CAPITULA eretică, pentru a o face accesibilă orientalilor. Proclu îi trimite lui Ioan o copie de pe Capitula, pe care acesta din urmă să le anatematizeze cu mâna proprie. Dacă Ibas ascultă și se leapădă de erezia din Capitula, atunci el ar putea să câștige admirația sfântului arhimandrit Dalmatius. Pe lângă textul grec, mai există și o versiune latină.

Cronologia registului susține că scrisoarea ar fi putut fi trimisă în același timp cu aceea, de la registul nr. 81., prin același sol, diaconul Teodot.

Regest nr. 81, din 437 [sau 438], *Scribens, scripsit, Scrisoarea către Ioan al Antiohiei*, prin care-i trimite tomosul „ad Armenios”, cerându-i adeziunea la cele scrise în tomos. Putătorul acestei scrisori – și a tomosului – este tot diaconul Teodot. Pe lângă textul grecesc al scrisorii, există și o versiune latină și siriană.

Autenticitatea acestei scrisori a lui Proclu, către Ioan al Antiohiei, este contestată parțial, de către critica textului, mai ales fragmentul referitor la „Unus de Trinitate carne crucifixus”. Se consideră că acest fragment ar fi „un aranjament posterior”, o interpolare, cu scopul de-a pune această primă formulare teopasistă, sub înaltul patronaj al Patriarhului Proclu. Alți specialiști pentru textele lui Proclu, consideră că nu este exclus din partea lui, să fi scris așa ceva. După alți critici, trimiterea tomosului s-a făcut înainte de aceea a scrisorii, ceea ce poate presupune o falsificare a ei, din partea celor interesați.

Regest nr. 82, din 437 [-438], *Gegraphe, Scrisoare de conținut dogmatic, trimisă episcopilor orientali*.

Critica textului presupune că acest fragment ar putea să provină din textul scrisorii de la registul anterior (nr. 81), însă mărturia lui Severus al Antiohiei contrazice ipoteza, prin distingerea „Incipit-ului”.

Regest nr. 83, din 437, înainte de dec., *Judicium, hotărâre de judecată [sinodală]*, care-l declară nevinovat pe Iddua Episcopul Smirnei. Nu este menționată acuza, nici acuzatorul. Procesul a fost transferat la Roma, pentru a doua instanță, care confirmă sentința lui Proclu.

Regest nr. 84, din 437, înainte de decembrie, *Constituta, judicavit synodus, Decizie sinodală, privitoare la credință și la disciplina canonică*. Critica textului susține că Papa Xistus – Sist III (432-440) aprobă judecata, decizia sinodului?, privitoare la credință, dar declară episcopilor din Iliric că ei nu sunt obligați să facă obediență la Constituta, făcând aluzie în mod expres la dreptul de apel, cel puțin formal, al acestora la Scaunul din Constantinopol. Nu este exclus ca deciziile sinodului, care se referă la credință, pot fi identificate cu cele din scrisoarea lui Proclu, către episcopii din occident. Vezi registul nr. 91.

Regestul nr. 84 a, din 438, înainte de 28 ian., *Peisas, aitisas, Memoriu făcut împăratului*, pentru a-l convinge să dispună transferarea moaștelor Sf. Ioan Hrisostom în capitala imperială, pentru a se realiza în final împăcarea cu adepții acestuia. Cosmas a contribuit la restabilirea dipticului, adică a trecerii Sf. Ioan Hrisostom în diptice, act realizat deja de Patriarhul Atticus (regist nr. 40). Chiar dacă această intervenție a Patriarhului a fost făcută verbal, Cosmas i-a dat o formă scrisă, pentru a realiza împăcarea cu adepții Sf. Ioan Gură de Aur, care în acest an 438, mai erau încă despărțiți de Biserică.

Regest nr. 85, din 438, *Epistula, scribit, Scrisoare trimisă lui Maxim, unul dintre cei doi diaconi*, care a dus Synodica lui Proclu, la episcopii orientali. Este o scrisoare cu instrucțiuni, pe care patriarhul i le reamintește și în scris, nu numai verbal:

Episcopii pe unde trece să semneze tomosul Ad Armenios, să condamne anatematismele (eretice, n.n.), fără să numească autorul acestor documente; el se miră de-a fi fost pus în

fruntea (ereticilor), Teodor de Mopsuestia și mulți alții, care sunt deja morți; el lasă toate aceste probleme pe seama judecării și dreptului de decizie al lui Ioan al Antiohiei, care după semnarea tomului și a anatematismelor, fără numele autorului care le-a redactat, textul acestora să fie retrimis în capitală, prin diaconul Teodot, pentru ca Proclu, astfel întărit cu semnăturile amintite, să poată pune capăt tulburărilor din Biserică, și să poată spulbera speranțele lui Nestorie, care-și închipuie că are mulți adepți în Constantinopol. Textul s-a pierdut. Privitor la datare, menționăm că scrisoarea către Maxim, precum și aceea următoare, de la regestul nr. 86, este posterioară sinodului din Antiohia, care s-a ținut în luna august 438.

Regest nr. 86, din 438, Rescripta respondit, Răspunsul lui Proclu, adresat lui Ioan al Antiohiei și a sinodului său, privitor la Teodor de Mopsuestia. Proclu se justifică de a nu fi compromis nominal pe teodor de Mopsuestia în anatemele trimise lui Ioan al Antiohiei. Proclu specifică de-a nu fi anatematizat niciodată pe Teodor de Mopsuestia și pe nimeni, după moarte și că n-a dat nici instrucțiuni în sensul acesta solului său, diaconul Teodot.

Regest nr. 86 a, din 438, după luna august, Cognovit, Raport, făcut împăratului, privind agitațiile din Orient. Scoaterea din anonim a textului Capitula (regest nr. 80), la sinodul din Antiohia, din august 438, a fost cauza tulburărilor din Orient, provocate de călugări, care au apelat la împărat, acțiuni despre care, acesta din urmă, voia să fie informat. Se poate întâmpla să fi fost trimis la Antiohia un text dublu, privitor la Capitula: unul ortodox și altul nestorian, puse amândouă pe seama Patriarhului Proclu. Ibas din Edessa a tradus în siriacă Capitula eretică, condamnată de tomul Ad Armenios, răspândindu-o astfel în Siria. Noi credem că diaconul Teodot sau călugărul Teodor (regest nr. 80) au vorbit în Antiohia mai mult decât ar fi primit mandat din partea lui Proclu, care voia să păstreze anonimul asupra lui Teodor de Mopsuestia. O greșală de diplomație, am numi-o noi astăzi.

Regest nr. 86 b, din 439, Avtentia, Grammata privind hirotonirea lui Talassios de Cezareea, printr-un act de autoritate personală a patriarhului. Împăratul intenționa să-l numească pe Talasios Prefect al Orientului, iar Proclu l-a găsit apt spre a fi Arhiepiscop al Cezareei, grăbindu-se să-l hirotonească într-un arhieru, înainte ca acesta să fie numit pentru o funcție administrativă imperială.

Regest nr. 87, din 443 sau începutul anului 444, Gramma tipos, Scrisoare synodica, către Domnus al Antiohiei (441/2-450), în favoarea Episcopului Atanasie de Perrea. Scrisoarea a fost dusă la Antiohia de Episcopul Atanasie.

Proclu îi relatează lui Domnus cazul lui Atanasie. Clerul său din Perrea l-a alungat, depus și șters din diptic. Nici mitropolitul canonic al lui Atanasie nu-i este favorabil acestuia din urmă. Proclu îi sugerează lui Domnus să trimită un delegat integru la Perrea, în cazul în care localitatea este prea departe de Antiohia (și Domnus n-ar putea să meargă el însuși acolo, formă politicoasă a lui Proclu, n.n.), Dacă intervenția clerului este justă, și Atanasie este vinovat, atunci să fie și pedepsit ca atare. Proclu menționează în acest document o synodica, probabil de la Chiril I.

Regest nr. 88, din 443 sau începutul anului 444, act sirian, Scrisoare către Domnus al Antiohiei, privitoare la Alexandru, nou-alesul Episcop de Antardos. Proclu îi trimite lui Domnus o copie a procesului verbal de elecțiune a lui Alexandru. Scrisoarea a fost trimisă prin Alexandru însuși și a fost examinată de sinodul elector. Proclu îl asigură pe Domnus că sinodul din Constantinopol l-a examinat și l-a găsit vrednic pe Alexandru pentru treapta episcopală.

Scrisoarea aceasta, precum și aceea de la regestul anterior, 87, permite de-a stabili prezența lui Chiril I la Constantinopol, în perioada de timp respectivă, 443 și începutul anului 444. Proclu și Chiril I i-au scris lui Domnus prin 443(-444), numai că acesta din urmă n-a fost de acord cu Alexandru și l-a închis, impunându-i în închisoare să semneze renunțarea la episcopat.

Regest nr. 89, din 443 sau încep. lui 444, Act sinodal trimis mitropolitului din Tyr, reprezentând copia procesului verbal de alegere de episcop al lui Alexandru, pentru scaunul sufragane de la Antardos. Act sirian.

Regest nr. 90, din 444 sau 445, Egrapsen, Scrisoarea lui Proclu, către Domnus al Antiohiei, prin care aprobă hirotonirea într-un arhiereu a contelui – comitelui – Irineu, ca mitropolit de Tyr, deși a fost căsătorit de două ori, acoperindu-l cu tot felul de laude.

Regest 91, din 445-446, Intervenția lui Proclu pe lângă autoritățile civile, în favoarea lui Filip, care prezintă în Constantinopol cauza impunerilor pentru orașul Cyr.

Regest 91, din?, Epistola ori scrisoarea circulară, trimisă de Proclu fiecărui episcop din occident: mărturisirea de credință privind Sfânta Treime; despre Întrupare, fără schimbarea sau diminuarea dumnezeirii

Lui Iisus Hristos; despre liberul arbitru și eficacitatea botezului.

Regest nr. 92, din?, Sinodika grammata, Scrisoare sinodală, către Bassian mitropolitul Efesului, spre a-l confirma în episcopat, deoarece era contestat.

Regest nr. 93,?, Eppistellei, Scrisoare către Eusebiu al Ancirei, prin care Proclu îl informează că l-a hirotonit într-un arhiereu pe Calinic de Gangra.

Regest nr. **93 a,?, Canones, Canoane privind rânduiala reprimirii ereticilor în Biserică.

10. Sf. Flavian

iulie 446 – 449 august 11

regeste nr. 94-110 a

Regest nr. 94, iulie 446, Antedilou, Bilet către Hrysaph, prin care-i comunică, că nu poate trimite „eulogiile” cerute: singurele lui bogății pe care le deține sunt lucrurile sacre (bisericești), în rest toate bunurile bisericesti sunt rezervate pentru Dumnezeu și pentru săraci.

Regest nr. 95, de la finea lui martie, începutul lui april 448, Exeosato, Sentință canonică de depunere din scaun a lui Bassian al Efesului. Basian a fost depus și de Leon I cel Mare al Romei (440-461), dar nu știm cu siguranță dacă decizia lui Flavian a fost sau nu precedată de decizia Papei. Informația privind sentința canonică contra intrusului Bassian este postfactum, din anul 451, la Sinodul Ecumenic al IV-lea, de la Calcedon, sesiunea a 11-a, și provine în mod indirect din partea mitropolitului canonic al Efesului, Ștefan.

Regest nr. 96, puțin timp după 26 oct. 448, Grammata, Litterae, delegaverunt..., Scrisoarea lui Flavian, către Fotie al Tyrului. Fotie, împreună cu Eustatie al Beyrutului (Libanon) sunt delegați de Flavian să examineze cazul lui Ibas din Edessa, absolvit de erezie de către Domnus al Antiohiei. Doi comisari, tribunul Damascius (delegat personal al împăratului) și diaconul Evloghie, putătorul epistolei către Fotie, se prezintă la fața locului, pentru a veghea asupra modului de desfășurare a cazului și a problematicii legate de erezia și persoana lui Ibas de Edessa.

Critica textului menționează însă că expedierea actelor de la regețele 96-98 este exagerată. La Sinodul Permanent din Constantinopol, din anul 448, întrunit pentru a judeca o serie de probleme ivite în Sardica, între mitropolitul de acolo și doi episcopi sufragani ai acestuia, Eusebiu de Doryleum, aflându-se întâmplător în Constantinopol și asistând la lucrările sinodale, a atras atenția Patriarhului, privitor la confuziile și erorile arhimandritului Eutihie, egumenul unei mănăstiri de lângă Constantinopol. Eusebiu susținea că Eutihie a defăimat Sfinții Părinți și pe el însuși (pe Eusebiu).

Regest nr. 97, puțin timp după 26 oct. 448, Scrisoare către Eustatie al Beirutului, delegat de Flavian, ca împreună cu Fotie de Tyr să judece cauza lui Ibas din Edessa.

Regest nr 98, din 15 nov. 448, Kliseos gramma, Citație scrisă de înfățișare, trimisă de Sinodul Permanent de la Constantinopol, arhimandritului Eutihie și adusă de către preoții Mamas și Teofil. Critica textului precizează că, de fapt, documentul acestui regest constituie a doua citație de prezentare a lui Eutihie în fața Sinodului Permanent.

Prima citație de înfățișare a constat din prezentarea libellelor de acuză contra lui, făcute de către Eusebiu de Doryleum, la care s-a adăugat invitația verbală de prezentare a lui Eutihie în fața instanței Sinodului Permanent de la Constantinopol.

Regest nr. 99, din 16 noiembrie 448, Kliseos gramma, a treia citație a Sinodului Permanent din Constantinopol (a doua scrisă), către arhimandritul Eutihie, de-a se prezenta în fața acestei instanțe canonice. Din alte surse aflăm că Eutihie a explicat Patriarhului Flavian motivul pentru care nu se prezintă: acesta făcuse un legământ că nu va părăsi mănăstirea niciodată.

Regest nr. 100, din 22 noiembrie 448, Katairesis, Sentință sinodală, de caterisire a lui Eutihie. Este acuzat de-a fi fost plin de ereziile lui Valentin și Apollinarie și refuzând să se înfățișeze în fața Sinodului Permanent, este caterisit, adică privat de darul preoției, de dreptul de-a se împărtăși, de rangul de arhimandrit, de egumenatul mănăstirii. Arhimandritul Eutihie (378-454) a fost un om cu frica Lui Dumnezeu, a stat 70 de ani într-o mănăstire de lângă capitală, dintre care, 30 de ani a activat ca egumen. A fost un apropiat

al Sf. Chiril I al Alexandriei. Prin mijlocirea eunucului Chrysaphius se bucura de mare trecere la curtea imperială. Avea o pregătire medie, era sincer și neinițiat în subtilitățile teologiei – după cum îl prezintă și Prof. Remus RUS – dedicându-se luptei împotriva nestorianismului, a alunecat în extrema opusă, „...cinstind ,o singură natură a Lui Dumnezeu întrupat și înomenit’ „.⁹²

În felul acesta, am ajuns la erezia monofizită, care, în ciuda proximului Sinod Ecumenic de la Calcedon (mai bine spus din cauza sau contra deciziilor acestui Sinod), va sfâșia Biserica de pe vechiul teritoriu al Patriarhiilor de Alexandria, Antiohia și Ierusalim, în urma fondării Bisericilor Vechi Orientale, cu consecințele dogmatice, canonice și de evoluție expresă și izolată a riturilor, fenomen care ne este tuturor binecunoscut. În faza de început a expansiunilor arabe, din secolul al VII-lea, chiar și islamul a avut un aliat fidel în monofiziții sirieni și copecți, cauzat de ura acestora față de deciziile de la Calcedon, din anul 451, ură alimentată de lupta împotriva a tot ce era romeu, sau venea de la Constantinopol ori se decidea acolo. Această aversiune față de romei era, de fapt lupata de emancipare a etniilor siriene și egiptene, împotriva hegemoniei helenismului din Imperiu. Roma Veche va proceda la fel după anul 800, odată cu încoronarea lui Carol cel Mare, pentru salvarea și revitalizarea tradiției latine, din Italia și din vestul Europei.

Sentița sinodală de caterisire a lui Eutihie a fost semnată de Flavian, împreună cu alți 31 de episcopi și 23 de arhimandriți. Arhimandriții care n-au participat la sesiunile sinodale au semnat sentița în zilele următoare, pe măsură ce au putut să se înfățișeze la Patriarhie.

Regest nr. 101, după 22 nov. 448, Epistalenta, Scrisoare a lui Flavian, către Domnus al Antiohiei, cu care însoțește sentița de condamnare a lui Eutihie, pentru a o semna. Purtătorul acestor acte a fost citețul (lectorul) Hypatius, citat de către Teodoret, vezi regestul nr. 102.

Regest nr. 102, după 22 nov. 448, “Despaced” (Act siriac), Scrisoare către Teodoret al Cyrului, cuprinzând același conținut, pe care-l avea și scrisoarea de la regest nr. 101. Teodoret l-a lăudat foarte mult pe lectorul Hypatius.

Regest nr. 103, de la începutul anului 449, ajuns la destinație după 18 febr., Gramma, epistoly, Scrisoarea foarte dură a lui Flavian, către Leon I cel Mare al Romei, privind cazul arhimandritului Eutihie. Flavian îi scrie lui Leon I ce Mare că este necesar să se vegheze asupra credinței, împotriva capcanelor întinse de diavol [prin intermediul ereziilor, n.n.]. Eutihie este prezentat de Fabian ca un lup în piele de miel, care simulând lupta împotriva lui Nestorie, distruge « Ecthesis-ul » celor 318 părinți și cele două scrisori ale lui Chiril I: aceea către orientali și aceea către Nestorie. Aceste scrisori, la care se adaugă deciziile celor 318 părinți [de la Niceia, 325, n.n.], au fost acceptate de toți, dar el – Eutihie – reactualizează erorile lui Valentin și a lui Apollinarie, deoarece el refuză să mărturisească pe Iisus Hristos „... ek dio fiseon meta tin enantropisin en mia ipostasei” și de a zice deoființa cu noi a Trupul Domnului, pentru motivul că aceasta [deoființă] este unită în un

⁹² Remus RUS, Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu, Editura Lidia, București, 2003, p. 250.

ipostas al Lui Dumnezeu Cuvântul. Flavian a trimis lui Leon I cel Mare „praxis”-ul adică fascicolul de acte referitoare la cauza Eutihie, spre a le aduce la cunoștință episcopilor lui subordonați.

Regest nr. 104, din finea 448 sau începutul anului 449, înainte de 30 martie, Grammata mistika, edilou, Scrisoare secretă către Pulcheria, sora împăratului Teodosie II, trimisă de Flavian, prin care o avertizează să nu-l mai întâlnească, nevoind să fie obligat să facă lucruri care i-ar displace. Critica textului precizează că la sfatul lui Chrysaphius, eunucul împăratului, Teodosie II i-a cerut lui Flavian să o facă diaconiță pe Pulcheria, dar aceasta, înțelegând mesajul lui Flavian, a renunțat, retrăgându-se la Hebdomon. Regestul reflectă și starea de dizgrație, în care se afla Flavian la curtea imperială, în momentul respectiv.

Regest nr. 105, din finea 448 sau începutul anului 449, înainte de 30 martie, Antigraphon tis idioheirou pisteos. Mărturisire de credință prezentată împăratului, la ordinul acestuia.

Rezumatul regestului precizează că: „...nimic nu-i convine mai mult unui preot, decât ca tot timpul să poată să mărturisească credința sa. Așadar, urmând Scripturilor, Părinții de la Niceia, cei de aici (de la Constantinopol) și cei de la Efes, noi mărturisim că Iisus Hristos, născut din Tatăl, fără de început în dumnezeirea Lui, născut el însuși din Fecioara Maria, în zilele de pe urmă, după umanitatea Sa, Dumnezeu adevărat și om adevărat, deoființă cu Tatăl, în dumnezeirea Sa și deoființă cu Maica Lui, în umanitatea Sa, în două naturi după întruparea Sa, într-un ipostas și o persoană. Noi nu renunțăm de-a declara: o singură natură a Lui Dumnezeu întrupat, pentru că din două este un singur Domn Iisus. Anatema să fie asupra tuturor cei care predică doi fii sau două ipostaze sau două persoane, și mai întâi de toate, asupra lui Nestorie.”

Există și o versiune latină a textului.

Cronologie: după 22 nov. 448, condamnarea lui Eutihie și înainte de 30 martie 449, convocarea Sinodului Ecumenic la Efes, eveniment care nu s-a făcut, decât după epuizarea celorlalte mijloace de conciliere cu ereziarhii.

Regest nr. 106, din martie 449, înainte de ziua 30, Grammata, Epistolae sau Litterae, Scrisoarea lui Flavian, către Leon I al Romei, privind Eutihie. Există și o versiune latină.

Din rezumatul scrisorii, prezentat în regest aflăm că Flavian scrie: „Nimic nu este mai prețios ca integritatea credinței și trebuie făcut totul, pentru a o păstra. Din acest motiv noi am dezvăluit public, erorile lui Eutihie, care reînnoiesc erezia lui Apolinarie și a lui Valentin, refuzând să recunoască două naturi în Hristos, după unirea (ipostatică, n.n.) și negând deoființa Trupului Domnului cu a noastră și a maicii Sale după trup. Acesta fiind acuzat de către Eusebiu de Doryleum, care după ce l-a făcut cunoscut pe acesta sinodului, cu sentimentele (ideile, n.n.) acestuia, noi l-am caterisit, în conformitate cu ipomnimata (gesta, decizie solemnă, act oficial) aici anexată. Necăit, el a cerut un recurs la împărat și scrisoarea Voastră trimisă (Nouă, n.n.) prin Pansophios ne informează acum că el (Eutihie) v-a trimis un astfel de libel, specificând că face apel la Sanctitatea Voastră în sinod, ceea ce s-a și făcut. Fiți atât de bun și acceptați (și S. Voastră, n.n.) caterisirea lui: scrisorile voastre suferă în a restabili pacea și în a ține inutil Sinodul Ecumenic, de care se face atâta gălăgie.

Critica textului menționează că prima scrisoare a lui Flavian, către Leon I cel Mare (regist nr. 103) avea caracterul unei simple informații, notificări, la care s-a anexat „praxis”-ul de condamnare a lui Eutihie, fără actele sinodului din Constantinopol, de la începutul anului 449, lucru pe care l-a făcut cu ocazia scrisorii a doua, din registul nr. 106. Leon I cel Mare era neliniștit că nu era informat de Flavian, privitor la cazul și erezia lui Eutihie. După ce a primit întreg dosarul sinodal, privitor la Eutihie, Leon I cel Mare a dat trei răspunsuri la această scrisoare: primul răspuns, imediat după primirea scrisorii, datat la 21 mai 449, dus la Constantinopol de Rodanus, un simplu bilet, prin care anunța patriarhului un răspuns amplu; Al doilea răspuns era cel anunțat de primul bilet, adică celebrul tom dogmatic, datat la 13 iunie 449; al treilea răspuns, din 20 iunie, notifică și anunță plecarea legaților papali la Sinodul Ecumenic următor (Sinodul tâlhăresc).

Regist nr. 107, din iunie 449, Scripta, Scrisoare către Leon I cel Mare, privind cazul lui Eutihie, dusă de diaconul Vasile. După răspunsul Papei, se pare că Flavian i-a cerut avizul privind atitudinea pe care să o aibă față de partizanii lui Eutihie. La 23 iulie, Papa i-a răspuns lui Flavian.

Regist nr. 108, din?, Grammata, graphas, Scrisoare către Anastasie de Niceia, în care Flavian mai adaugă, dispunând ca Eunomiu de Nicomidia să nu facă nicio invație?, ci să se țină de rânduielile stabilite mai demult.

Regist nr. 109, din?, Grammata, graphi, Scrisoare către Eunomiu al Nicomidiei, cu un conținut similar celei de la regist nr. 108.

Regist nr. 110, din?, Censure, act siriatic, Cenzură cu aruncare de interdict asupra lui Teosebius, Epiphanie, Teofil diaconul, Eudromanus lectorul, din motive încă necunoscute de autorii registelor. Text pierdut, menționat însă în actul siriatic al documentelor Sinodului tâlhăresc. Numai că traducătorul actelor sinodale în siriană, se vede că stăpânea greu limba greacă.

Regist nr. 110 a, din după 8 august 449, Libellus, referre, appellatio, Scrisoare de apel de solidaritate a lui Flavian, către Leon I cel Mare, privind depunerea lui nedreaptă din scaun, la presiunea lui Dioscur al Alexandriei (444-451). Flavian îi cere Papei ajutor, pentru că a căzut victimă confuziei create de Dioscur la Sinodul tâlhăresc, din anul 449.

Dioscur, care a preluat președinția Sinodului tâlhăresc, l-a recunoscut de ortodox pe ereziarhul Eutihie și a pronunțat o sentință de depunere din scaun, contra lui, motiv pentru care el apelează la un gest de solidaritate a Papei cu Tronul Romei Noi. Mulțimea soldaților l-a înconjurat, fiind aproape de altar, pentru a-l împiedica să fugă și-l țin sub supraveghere, pentru ca să nu putea să facă vreun raport. Flavian îl roagă pe Papă să-l instruiască pe împărat, printr-o scrisoare, în același timp să scrie și poporului din Constantinopol și episcopilor, mai ales lui Juvenal al Ierusalimului (422-458), Thalasius al Cezareei, Ștefan al Efesului, care au consimțit la depunerea lui. Semnăturile celor care au consimțit la depunerea lui nu sunt numeroase, mult mai numeroase sunt cele ale părinților care au refuzat să semneze.

Data morții lui Flavian avusese loc la trei zile după depunerea din scaun, de către briganzii lui Dioscur, la 8 august 449, adică la 11 august.

Apelul său a trebuit să ajungă la Roma Veche înainte de 29 sept. 449, dată la care legatul Hilarie a ajuns în orașul de pe Tibru. Se pare că scrisoarea a fost redactată înainte de plecarea lui pripită în exil, 8 sau 9 august, imediat după ședința sinodală din 8 august 449, când mai putea încă să aibă contact cu legații Papei, trimiși la Sinod. Apelul mai este anterior și unei confirmări imperiale a sentinței sinodale, făcute de Dioscur, deoarece, Flavian a murit după trei zile. În timpul sesiunii sinodale, din 8 august, Flavian a fost atât de grav brutalizat de către arhimandritul Barsuma, încât la trei zile a și murit, pe data de 11 august 449.

11. Sf. Anatolie

noiembrie 449 – 458 iulie 3

regeste nr. 111-142

Regest nr. 111, din nov. sau dec. 449, Epistoly, Synodika sau Systatika, Inthronistika, Sinodica lui Anatolie, către Leon I cel Mare, privind alegerea lui pe Tronul Constantinopolului. Împăratul Teodosie II a poruncit clerului din oraș să desemneze pe cel mai capabil dintre ei, dintre care, împăratul însuși l-a ales pe el (Anatolie). Din cauza tulburărilor (create de Sinodul tâlhăresc, n.n.), împăratul a cerut și părerea clerului străin, prezent în capitală, în momentul respectiv, pentru a-i asigura noului Patriarh accepțiune în Biserica din întreg imperiul, lăsând ca alegerea să decurgă în mod liber, fără implicarea Casei Imperiale. Sufraganii, dependenți de Constantinopol au fost în mod unanim de acord cu alegerea lui Anatolie, iar sinodul permanent, angajându-se să procedeze neîntârziat la hirotonirea întru arhiereu al noului ales.

Critica textului precizează că nu se păstrează decât un fragment din această scrisoare, dar din răspunsul lui Leon I cel Mare se poate concluda că Anatolie a evitat să se manifeste clar asupra dogmelor. Date fiind evenimentele care au precedat această hirotonire întru arhiereu și numirea lui Anatolie, Papa aștepta explicații mai detaliate (care se vede ca, până în momentul respectiv nu-i parveniseră, n.n.).

Pe de altă parte, datarea scrisorii este contestată. Se presupune că n-a fost nov. sau dec. 449, ci iunie 450. În concluzie, pontificatul lui Anatolie n-ar fi durat opt ani și opt luni, ci opt ani și trei luni.

Regest nr. 112, dinaintea de Sinodul de la Chalcedon, 451, Epistoly, Egraphe, Scrisoare, prin care Anatolie acordă comuniunea clerului caterisit de Anastasie de Niceea, și-l dojenește pe acesta din urmă, pentru că ar fi procedat împotriva canoanelor. Clerul acesta, căruia Anatolie le-a restabilit locul în Biserică ne este necunoscut nominal și geografic.

Critica textului că numele lui Anatolie nu este indicat, din contra se poate constata că ar fi mai degrabă vorba de Flavian (vezi regest nr. 108).

Regest nr. 113, din finea 449 sau începutul lui 450, Oros hartis..., Decizie sinodală, privind dezmembrarea sau divizarea Mitropoliei de Tyr, în favoarea celei de Beyrut, Libanon. Eparhiile sufragane, scoase de sub jurisdicția Tyrului și anexate celei de Beyrut sunt: Biblos, Botrys, Tripolis, Orthosias, Arkai și Antarados.

Regest nr. 114, începutul anului 450, Akoionisia, epemfty, Sentință sinodală de anatematizare, aruncată de Anatolie asupra mitropolitului de Tyr, Fotie, pentru că a făcut o hirotonire contrară decretului menționat la regest nr. 113. Această anatematizare trebuie să dureze 122 de zile, timp în care Anatolie rămâne suspendat de la cele sfinte.

Regest nr. 115, din 450, Sinodikon, Anatolie trimite un Avertisment sinodal, obținut de către Eustatie al Beyrutului, contra lui Fotie de Tyr, amenințându-l cu depunerea din scaun, dacă nu semnează divizarea Mitropoliei sale, așa cum s-a decis în regest nr. 113.

Fotie a scris o plângere la împărat, protestând împotriva deciziei lui Anatolie și a sinodului acestuia, vezi regest nr. 113. Fotie a refuzat să ia în serios decretul de la regest nr. 113, pentru că nu era semnat de patriarh, nici de sinodali. Anatolie s-a justificat că el, în calitate de Patriarh a preluat responsabilitatea aplicării decretului, chiar dacă era fără semnătură. Din acest motiv, comisarii imperiali, prezenți la Sinod, au întrebat și pe membrii sinodului, privitor la drepturile lui Anatolie, care a trims apoi sentința de anatemă.

Regest nr. 115 a, din 450, după 15 august, Axiouisis, aitisis, Memoriu trimis împăratului.

Anatolie a procedat la reînscirerea în diptice a lui Flavian și cere prin memoriul său permisiunea aducerii în capitală a osemintelor acestui patriarh. În scopul justificării planului său, Anatolie anexează la memoriul către împărat și cererile și memoriile clerului din Constantinopol.

Critica textului precizează că Pulcheria, sora mai mare a lui Teodosie II și soțul acesteia Marcian (450-457) și-au asumat responsabilitatea transferării în capitală a osemintelor lui Flavian, după cum reiese din scrisoarea lui Leon I cel mare, către Pulcheria, fiind așezate în Biserica Sfinții Apostoli.

Regest nr. 116, din 21 oct. 450, Subscriptit, ypegraphe, gesta, Subscrierea sau semnarea, aderarea la Scrisoarea dogmatică a lui Leon I cel Mare, trimisă lui Flavian (care între timp era nu numai depus din scaun și decedat). Semnarea Scrisorii dogmatice s-a făcut în cadrul unui sinod, în Constantinopol, în fața solilor lui Leon I cel Mare, Abundius de Come, Aetherius de Capua, Vasile preot în Napoli și Senator preot în Milano.

Regest nr. 117, din finea lui oct. sau nov. 450, Ypegraphi, Scrisoare enciclică sinodală. Sinodul Permanent din Constantinopol trimite tuturor mitropoliților o copie a Scrisorii dogmatice, redactată de Leon I cel Mare, către Flavian, pentru a fi semnată.

Regest nr. 118, din 22 nov. 450, Grammata, litterae, scripta, relatio, Scrisoare către Leon I cel Mare, la care s-au anexat actele sinodale, în cadrul căruia a fost semnat tomosul dogmatic, adică Scrisoarea dogmatică redactată de Patriarhul Occidentului.

După răspunsul Papei, Anatolie îl întreabă pe Leon I cel Mare, privitor la atitudinea care ar trebui să o aibă față de episcopii briganzi de la Sinodul tâlhăresc, din anul 449, de la Efes, care acum se căiesc și cer ca numele lui Dioscur al Alexandriei, Juvenal al

Ierusalimului și Eustatie al Beyrutului?, autorii principali ai latrociniumului de la Efes (Leon I cel Mare, informat de legații săi, privitor la Efes 449 a spus: *Ephesinum non iudicium sed latrocinium*”, grecii numindul „sinodos listrky”), să poată fi păstrat în diptice.

Regest nr. 119, din nov. 450, *Commonitorium*, Instrucție sau Memoriu, încredințat de Anatolie, legaților papali, pentru ca aceștia să-l poată prezenta lui Leon I cel Mare. Conținutul actului este incert, pentru că Papa i-a răspuns tot verbal, prin legații ajunși la Constantinopol.

Critica textului presupune doar că acest memoriu verbal s-ar referi la privilegiile Patriarhului de Constantinopol, decurse și interpretate de canonul 28, din 451. Din moment ce papa și patriarhul transmit astfel de știri confidentiale, doar verbal, nu în scris, poate să însemneze că există rezerve și la unul și la celălalt, rezerve, care nu voiau să fie consemnate în scris.

Regest nr. 120, ajuns la Roma cu puțin timp înainte de 24 iunie 451, Epistola către Leon I cel Mare. Anatolie l-a informat că patriarhul Antiohiei a reușit ca Scrisoarea dogmatică a lui Leon I cel Mare, trimisă lui Flavian, să fie acceptată de către toți episcopii din jurisdicția lui, făcându-i să semneze anatematizarea lui Nestorie și a lui Eutihie.

Regest nr. 121, din 450 sau 451, înainte de oct. 451, *Katairesis*, *dejectum*, *rejectum*, Depunerea, caterisirea lui Andrei diacon eutihian (vezi regest nr. 122).

Regest nr. 122, în 450 sau 451, înainte de oct. 451, *Grammata*, *indicaret*, *ipse professus est*, Scrisoare către Leon I cel Mare, pentru a-l anunța că l-a caterisit pe Andrei diaconul eretic eutihian.

Conținutul regestelor 121 și 122 pot fi reconstituite din cuprinsul scrisorii lui Leon I cel Mare, către Marcian, scrisoare în care a schițat profilul relațiilor lui cu Anatolie. Leon I cel Mare n-a aprobat alegerea lui Anatolie ca Patriarh și hirotonirea acestuia întru arhieru, decât după un raport favorabil al împăratului, și după ce acesta depus mărturisirea de credință, în fața lui Abundinus și alți legați prezenți întâmplător la Constantinopol. Chiar și după această depunere a mărturisirii de credință, Leon I cel Mare a continuat să rămână rezervat și amenițător, motiv pentru care Anatolie s-a comportat curtenitor cu el. Date fiind evenimentele tulburi din acei ani, Anatolie voia să aibe bune relații de colaborare, măcar cu Patriarhul Romei Vechi, că monofiziții și alți rebeli ai vremii îi creiau destule probleme.

Regest nr. 123, din 13 oct. 451, *Orisas*, Anatolie semnează depunerea din scaun a lui Dioscur al Alexandriei, pronunțată de Legatul papal Paschanus.

Regest nr. 124, din 17 oct. 451, Decizie canonică privitoare la episcopii caterisiți ori depuși. Cei care, din rangul de episcop au fost degradați la cel de preot, nu au voie să dețină nici această demnitate, în cazul în care au fost condamnați pe drept. Însă, dacă condamnarea lor a fost nedreaptă, atunci ei pot să fie repuși în demnitatea lor de episcopi.

Critica textului menționează că această decizie canonică a regestului 124, formează partea a doua a canonului 29, din colecția grecească a Sinodului de la Chalcedon, din anul

451, problema fiind analizată în sesiunea a 19 a Sinodului ecumenic. Canonul a vizat în mod nemijlocit episcopii hirotoniți în mod ilicit, de către Mitropolitul Eustatie al Beyrutului, în timpul când, acesta din urmă, a primit de la Anatolie o serie de eparhii sufragane, aparținând Mitropoliei de Tyr. Prima parte a canonului 29 a fost formulată de legații papali, fără a se specifica din partea cui provine textul, vizând acțiunea ilicită a lui Eustatie al Beyrutului. Textul a fost însă atribuit și lui Anatolie, după cum confirmă diferite colecții de canoane. Probabil că au fost totuși formulate împreună, de către Anatolie, cu contribuția legaților papali.

Regest nr. 124 a, din 21 oct. 451, Oros, Definiția credinței, propusă de Anatolie în comisie. Ea a fost însă îndată respinsă, pentru că conținea expresia „ek dio fiseon”.

Regest nr. 125[ex-126], 23 oct. 451, Subscriere, accepțiune, codicil, al Sinodului Ecumenic de la Chalcedon, care aprobă acordul încheiat de Maxim al Antiohiei (451-455), cu Juvenal al Ierusalimului, privitor la teritoriul de jurisdicție patriarhală care li s-a stabilit, și pe care trebuie să-l respecte fiecare, precum și propunerea lui Maxim, de a-i acorda lui Domnus proin Patriarhul Antiohiei o pensie din averea Bisericii din Antiohia.

Regest nr. 126 [ex-125], din 25 oct. 451, Orisas, Semnarea definiției sinodale de la Chalcedon.

Regest nr. 127, din finea lunii octombrie?, Subscriere pentru 27 de canoane ale Sinodului Ecumenic de la Chalcedon.

Regest nr. 128, din 31 oct. 451, Psiphos, ipegrapsa, Canonul 28 al Sinodului Ecumenic al IV-lea, de la Chalcedon, din anul 451.

Canonul 28

28. Privilegiile Scaunului din Constantinopol și diaspora creștină:

Urmând întru totul orânduirilor (hotărârilor) Sfinților Părinți și cunoscând canonul abia citit al celor 150 de Dumnezeu prea iubitori episcopi, care s-au întrunit în împărătescul Constantinopol, în noua Romă, sub marele Teodosie, fostul împărat de piosă amintire, aceleași le orânduim (hotărâm) și le statornicim și noi, despre întâietățile (privilegiile) prea sfintei Biserici a aceluiași Constantinopol, a noiei Rome, devreme ce și scaunului Romei vechi, părinții după dreptate i-au dat (conferit) întâietatea (privilegiul) pentru motivul că cetatea aceasta era cetate împărătească.

Și cei 150 episcopi prea iubitori de Dumnezeu, îndemnați (împinși) de același țel (scop, considerent), au dăruit (conferit) întâietăți (privilegii) egale prea Sfântului Scaun al Romei noi, socotind a fi cu dreptate, ca cetatea care s-a cinstit (onorat) cu împărăția și cu senatul (sinclitul), și care a dobândit întâietăți (privilegii) deopotrivă (egale) cu ale vechii Rome împărătești; întocmai ca și aceea să se facă de mare (mărească, să se înalțe) și în lucrurile cele bisericesti fiind a doua după aceea.

De asemenea (s-a hotărât) ca numai mitropoliții diecezei Pontului, a Asiei, și a Traciei, precum și episcopii din ținuturile barbare ale diecezelor numite mai înainte, să se hirotonească de către pomenitul prea sfânt scaun al prea Sfintei Biserici din Constantinopol; și adică, fiecare mitropolit al diecezelor pomenite, împreună cu episcopii din eparhie (mitropolie) hirotonind pe episcopii din eparhie (mitropolie) după cum se rânduieste (poruncește) prin dumnezeieștile canoane; iar mitropoliții pomenitelor dieceze să fie hirotoniți, după cum s-a spus, de către arhiepiscopul Constantinopolului, după ce potrivit obiceiului s-au făcut alegeri într-un glas (unanime) și i s-au adus lui la cunoștință.⁹³

(Can. 34 Apost.; 4, 6, 7 I Ec.; 2, 3, II Ec.; 8 III Ec.; 9, 17 IV Ec.; 36, 39 Trulan; 8 Antiohia)

Text. Incipit: „Pantahou tois ton agion pateron...”, textul canonului fiind urmat de semnăturile episcopilor, cu a lui Anatolie în frunte. Versiunea latină a canonului 28:

XXVIII. Votum de primatu sedis Constantinopolitanae:

Ubique sactorum patrum terminis subiacentes et quem nunc legimus canonem centum et quinquaginta reverentissimorum episcoporum, qui congregati sunt in hac regiam civitatem, cognoscentes, haec censuimus de primatu sanctae ecclesiae Constantinopolitanae civitatis iunioris Romae; quia sedis magnae Romae, pro eo quod regnaret, sancti patres statuerunt ei primatum, ita nunc et nos in hoc constitutum firmantes venerabiles centum et quinquaginta [episcopi], primatum reddimus iuniori Romae, rationabiliter iudicantes, ut qui regno et senato honorificatur civitas obtineat et firmitatem primatus secundum magnam eam esse, sicut et Romam, et secundam post eam esse censemus; et ut Ponticam et Asiam et Thraciam gubernationem metropolitani habeant: etiam qui in barbaricis sunt episcopi a sede suprascripta paroecias suprascriptas ordinentur. Et ut singulum metropolitanum memoratas paroecias cum provincialium episcopis ordinent episcopum, sicut divini canones censuerunt: manus impositionem autem, sicut superius dictum est, a metropolitanis episcopis fieri debere; electionem autem facere secundum consuetudinem ad eos referre oportet.⁹⁴

Regest nr. 129, din nov. 451, Relatio, versiune latină, Scrisoare din partea Sinodului Ecumenic de la Chalcedon, către Leon I cel Mare.

În textul scrisorii se exprimă bucuria triumfului credinței adevărate, datorată lui, adică lui Leon I cel Mare, care a fost considerat ca și cum ar fi fost prezent la Sinodul Ecumenic, conducând prin legații reprezentanți ai săi, sub președinția de onoare a împăratului. El mai informează că Dioscur, în urma abuzurilor comise și a lipsei de fidelitate, enumerându-i-se toate abaterile, refuzând să se prezinte în fața judecății sinodale, deși a fost de trei ori citat în scopul acesta, Sinodul l-a depus din scaun. Scrisoarea menționează că asta a fost voința Lui Dumnezeu și a biruitoarei Euphemia (adică Biserica

⁹³ Ioan N. FLOCA, CANOANELE BISERICII ORTODOXE, Op. cit., p. 93.

⁹⁴ COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA, vol. I, p. 99-100.

Sf. Euphemia, din Chalcedon, în care s-au ținut lucrările Sinodului Ecumenic), care, primind mărturisirea de credință, ca pe propria ei mărturisire, a oferit OROSUL sinodal Mirelui ei Hristos, prin mâinile împăratului Marcian. În continuare, Leon I cel Mare este informat despre deciziile sinodale luate, privitor la Tronul Constantinopolului, precum și referitor la opoziția contra acestui canon 28, pe care o fac legații săi Paschasinus, Lucentius și Bonifacius, implorându-l să-l confirme (canonul 28). Numai versiunea latină a scrisorii a păstrat semnăturile episcopilor, în număr de 65, urmate de expresia „Similiter et reliqui omnes subscripserunt”.

Critica textului menționează că scrisoarea aceasta se pare să fi fost scrisă chiar de Patriarhul Anatolie. Ca dovadă, este invocată analogia dintre textul acestei scrisori sinodale și a celei prin care Anatolie îi scrie lui Leon I cel Mare în numele său personal (regist nr. 130), în ambele texte fiind vădit locul central pe care-l deține problema canonului 28.

*Αναπαράσταση της Θεοτόκου στο Ιερό Βήμα της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως
Teotokos, Sf. Sophia, Constantinopol*

Regest nr. 130, din 18 dec. 451, Graphomen, Scrisoare a lui Anatolie, către Leon I cel Mare. Anatolie îl laudă pentru zelul său privitor la stabilirea adevărului de credință, pentru a-l informa și mai bine, îi trimite documentele sinodale: ipoleimmenos. El îi reamintește de scrisoarea Sinodului IV, care-i oferă detaliile privitoare la cazul lui Dioscur, explicându-i că în scopul bunei înțelegeri (din Biserică, n.n.), a fost necesară o nouă definiție (a credinței, n.n.). Această nouă definiție a credinței a fost mai întâi prezentată

împăratului, înainte de-a fi depusă pe Sfântul Altar din Biserica Sf. Euphemia. Trecând apoi la tema, privitoare la privilegiile acordate de Sinodul Ecumenic, Constantinopolului, Anatolie se plânge de rezistența pe care o fac legații lui Leon I cel Mare, opoziție pe care, aceștia au început să o facă, după ce decizia a fost aprobată și semnată de către întreaga adunare a episcopilor, aruncând și o umbră de neîncredere și discreditare asupra întregului Sinod Ecumenic. În continuare, Anatolie îi scrie că el îi trimite acum textul acestui canon, cu anexele documentare aferente, și-l roagă în mod deosebit să i-l confirme, adică să semneze acceptarea lui. Scrisoarea a fost dusă de către episcopul Lucian și diaconul Vasile.

Regest nr. 131, din finea 451 sau în 452, Egkiklioi epistolai, Scrisoare enciclică, trimisă de Anatolie tuturor episcopilor de pe cuprinsul Imperiului de Răsărit și de Apus, în care expune credința ortodoxă, îndemnându-i pe arhierii să anatematizeze pe Nestorie, Eutihie și Dioscur, precum și pe toți cei care au învățat (=propovăduit) confuzia sau schimbarea naturilor Divine în Iisus Hristos. Textul s-a pierdut.

Regest nr. 132, din vara 452, Scrisoare către episcopii din Illyricum, pentru a-i invita să subscrie canonul 28 al Sinodului Ecumenic al IV-lea, de la Chalcedon. Text pierdut. Post increpationem, 22 mai 452, indicând timpul când scrisoarea a ajuns deja, dar noi suntem deja în vara anului 452. Leon I a primit această expediție de scrisoare, prin solii lui Euxite, noul ales Mitropolit al Thesalonicului, iar scrisoarea acestuia către Iulian este din 21 martie 453. Timpul de acționare a lui Anatolie, coroborat cu cel al lui Euxite, i-a determinat pe autorii regestului să fixeze data pentru expedierea scrisorii în vara anului 452, precizează critica textului.

Regest nr. 133, din 454, april sau mai, primită înainte de 29 mai 454, Scrisoare către Leon I, trimisă în latină, cu semnătura în greacă: "Et subscriptio litteris graecis".

Dat fiind faptul că Leon I nu i-a scris, l-a determinat să îplinească ceea ce i s-a cerut, și a făcut acest lucru imediat după ce împăratul a citit scrisoarea i-a trimis-o. Aetius a fost rechemat și a fost repus în cinste, după ce și-a dovedit nevinovăția; Andrei a fost suspendat din treapta de arhidiacon iar el, Anatolie așteaptă să hotărască Papa privitor la el. Anatolie se scuză, privitor la hotărârile Sinodului de la Chalcedon, referitoare la Tronul Constantinopolului, argumentând că nu el este autorul acestor formulări sau decizii, ci clerul capitalei și episcopii din ținuturile în chestiune (adică menționate de canonul 28) – *istarum partium* – căci restul n-au reacționat decât întâmplător și sub rezerva confirmării (canonului 28, n.n.) de autoritatea Episcopului Romei Vechi.

Regest nr. 134, din 455, primit înainte de 13 martie, *Charitatis officia*, Scrisoare de comuniune, trimisă lui Leon I cel Mare. Anatolie îi scrie că este animat de împlinirea acestei „*charitatis officia*”, căci sunt scrisori de confirmare a comuniunii și-l informează, mai departe cu privire la situația Ortodoxiei în Orient, declarând că preconizează o politică moderată față de eretici. Aceste amănunte sunt cunoscute însă din textul răspunsului lui Leon I cel Mare, pentru că textul scrisorii s-a pierdut.

Regest nr. 135, din 457, ajuns la destinație înainte de 11 iulie, Relatio, sermo, Scrisoare către Sfântul Leon I cel Mare, prin care-l informează despre tulburările din Alexandria, explicându-i ce face pentru a rezista față de capcanele pe care i le pun ereticii. Anatolie îl mai sfătuiește să trimită și o suplică, un memoriu noului împărat Leon I (457-474), privitor la aceste probleme.

Regest nr. 136, din 457, ajuns la destinație înainte de 11 oct., Litterae, paginae, Scrisoare către Leon I cel Mare, prin care-l informează de primirea bună pe care le-a făcut-o episcopilor ortodocși din Egipt, alungați de monofiziți, vorbind probabil și de zelul împăratului față de Ortodoxie. Purtătorul scrisorii a fost Olympus „subadjutant”. Critica textului amintește de eforturile întreprinse de Anatolie, pentru a evita un Sinod Ecumenic, privitor la situația din Egipt. El voia să-l determine pe împărat să recurgă la primirea unei enciclici. În acest context, împăratul i-a scris Papei și-și începe acțiunea sa.

Regest nr. 137, din 457, c. Octombrie, Scripsi, Scrisoarea lui Anatolie, către toți metropoliții, din fiecare dieceză, privitor la tulburările din Alexandria și de nelegiuirile lui Timotei (457-460 și 475-477). Scrisorile au fost duse de către diaconul lui Anatolie, Asclepiade.

Regest nr. 138, din 457, Egkiklios, Enciclică, privitoare la fixarea datei serbării Sf. Paști, în indictionul 11. Sfintele Paști puteau fi serbate la data de 25 Pharmouth, după calendarul alexandrin ori pe data de 20 aprilie, după calendarul roman. Postul de 7 săptămâni ar trebui să înceapă pe data de luni 8 Phanemoth, după calendarul alexandrin ori pe data de 3 martie, după calendarul roman. Textul enciclicii este păstrat fragmentar, în lucrarea Sf. Ioan Damaschin, „De sacris jejuniis” (appendix: Migne, PG, XCV, 73 c).

Critica textului precizează că paternitatea fragmentului acestui text, care formează regestul 138, este pusă sub numele lui Anastasie al Constantinopolului (730-754), eretic, iconoclast, iar noi suntem în anul 457. Numai că în timpul păstoririi acestui patriarh, Sf. Paști n-au căzut la indictionul 11, pe 20 april. O astfel de coincidență s-a putut constata doar de trei ori, în toată istoria Imperiului Bizantin: în anul 368, sub Patriarhul Eudoxie; în anul 458, sub Anatolie; în 1253 sub Manuel II (1243-1254);

În această situație, autorii regestelor nu ezită să facă corectura necesară, atribuind enciclica lui Anatolie, și nu lui Anastasie. Atribuirea falsă a paternității enciclicii s-ar putea explica și prin scrierea ori copierea greșită a numelui Anastasie, în loc de Anatolie.

Nici pe Anastasie I al Antiohiei (559-570, 593-598) nu-l putem presupune ca autor al acestei enciclici, dar nici pe Sf. Athanasie al Alexandriei (326-373).

Regest nr. 139, din 457, ajuns la destinație înainte de 1 dec., Litterae, epistolarum paginae, Scrisoare către Leon I al Romei Vechi. Anatolie îl informează de ororile comise de monofiziți în Alexandria. Il mai informează pe Leon I cel Mare de fidelitatea episcopilor față de doctrina adevărată, în cea mai mare parte a acestora, cu excepția a patru arhieriei, implicați ca și complici în tulburările din Alexandria, conduse de monofizitul Timotei II Elur al Alexandriei (457-460 și 475-477).

Textul s-a pierdut, reconstituit fiind din răspunsul lui Leon I cel Mare. Critica textului susține că din răspusul lui Leon I cel Mare se poate nu numai reconstitui textul epistolei lui Anatolie, din regest nr. 139, dar ne dă și posibilitatea unei imagini de ansamblu asupra atrocităților comise de monofiziți în Alexandria, un focar apolaptic.

Regest nr. 140, din finea lui 457, Anetematise, Synodikon, Condamnare sinodală a lui Eutihie, Dioscur și Timotei II Elure și confirmarea sinodală de la Chalcedon. Text pierdut.

Regest nr. 141, fine 457, Sententia, epistola, Scrisoare către împăratul Leon I (457-474) al romeilor. Anatolie îl informează pe Papa Leon I cel Mare că a fost invitat de împărat pentru a-și exprima sentimentele referitoare la atitudinea pe care monarhul ar trebui să o aibă față de tulburările din Alexandria. Anatolie l-a declarat pe Timotei II nedemn de episcopat, din cauza erziei monofizite și a violețelor cauzate în capitala Egiptului. Anatolie scrie că i-a răspuns împăratului, în ce-l privește, are convingerea că numai adversarii păcii, pun în discuție Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon, deoarece la acest Sinod nu s-a făcut decât să se confirme cel de la Niceia și pe cele care au urmat. Îi mai cere împăratului să sancționeze prin lege imperială deciziile acestui Sinod și putere executivă sfințelor canoane formulate acolo, pe care Timotei II le încalcă, ajungându-se la vărsarea sângelui nevinovat al lui Proterius. Text pierdut, dar se păstrează o versiune siriană. Proterius al Alexandriei (451-457) a fost ucis de monofiziți în catedrala patriarhală de acolo.

Regest nr. 142, din 458, ajuns la destinație înainte de 28 martie, Litterae, Scrisoare către Leon I cel Mare. Anatolie se plânge de amestecul Papei în problemele bisericești de la Constantinopol, pe care el le consideră indiscrete și suspicioase. Anexat îi mai trimite o scriere a lui Atticus, privitor la credință, care a fost în mod insuficient judecată de către Leon I cel Mare. Scrisoarea a fost dusă la Roma de către diaconul Patricius. Text pierdut. Scrisoarea din acest regest este menționată în răspunsul lui Leon I cel Mare.

12. Sf. Ghennadie I

august sau sept. 458 – 471 nov. 20

regeste nr. 143-147

Regest nr. 143, din 458 sau 459, Egkiklios epistoly, Scrisoare enciclică a lui Ghennadie I și a sinodului întrunit la Constantinopol, adresată tuturor mitropoliților, privitoare la hirotonirile simoniace. Ghennadie I comentează cuvintele Mântuitorului, citate în canonul 2 de la Chalcedon, 451: „... în dar ați primit, în dar să dați.” (Mt. 10, 8), pe care le reia, le repune în aplicare, în urma unor cazuri noi de simonie, ivite în Galata. Patriarhul a aruncat anatema și a pronunțat depunerea pentru indiferent cine s-ar ocupa de traficarea simoniacă a simoniei, atât pentru cel care este hirotonit, cât și pentru cel care hirotonește. Prin Scrisoarea enciclică, Ghennadie I adresează rugămintea sa tuturor mitropoliților de-a face cunoscut textul acestei enciclici în eparhiile sufragane. Enciclica a fost semnată de Ghennadie I, urmat de 80 de episcopi prezenți la sinod.

Critica textului datează scrisoarea înainte ca Timotei III Salofaciol (460-475 și 477-481) să-și fi început prima păstorire, în iunie 460, când la Constantinopol se aflau foarte mulți episcopi alungați din Egipt, de către monofiziți. Numărul mare de episcopi, prezenți în Constantinopol, cu prilejul acestui sinod, ne face să presupunem existența acolo a unor evenimente solemne, care au avut loc în capitală. Aceste evenimente puteau să fi fost hirotonirea întru arhiereu și întronizarea lui Ghennadie I.

Pidalionul adaugă la titlul acestei enciclici, după mitropoliți, cuvintele: „...kai pros ton papam Romis”, în josul unui manuscris din Orient. Adaosul acesta nu se află însă pe alte manuscrise, nici în cele grecești, dar nici în cele georgiene, motiv pentru care nu este acceptat ca verosimil. Numai că ediția românească a Pidalionului, Iași, 2004 înregistrează totuși mențiunea ulterioară din Orient: „Canoniceasca și circulara [enciclica] epistolie către toți preacuvioșii Mitropoliți, și către papa Romei, adică Canonul Sfântului Ghennadie patriarhului Constantinopolului, și al Sinodului celui împreună cu el, tâlcuită” (p. 705).⁹⁵

Regest nr. 143 a, din 458-459, Di ohlou gegone, espoudase, Intervenția lui Ghennadie I la împărat, privind modul în care să acționeze în cazul lui Timotei II Elure (457-460, 475-477). Act pierdut, mențiunea sa făcându-se la Theodor Lector.

Critica textului menționează că făcându-se aluzie la primirea acestei „encyclia”, din Codex Encyclius, Theodor Lector voia să indice o reacție oficială a lui Ghennadie I. Însă acesta a acționat probabil asupra lui Timotei II, căci, după cum rezultă dintr-un răspuns al lui Leon I cel Mare – regest nr. 144 – acest Patriarh al Alexandriei, după decretul imperial de depunere din scaun – sacra – din ianuarie 460, a primit permisiunea de-a veni la Constantinopol, unde să se dezvinovățească în fața unui sinod.

Regest nr. 143 b, din?, Engrapse, Înscriere în Diptice a numelui de Theotokos. Ghennadie I execută astfel un ordin al împăratului, în același timp dezvinovățindu-se de nestorianism.

Critica textului precizează că împăratul Leon I cel Mare ar fi dat același ordin și lui Martyrius al Antiohiei (459-470), spre a confunda nestorianismul său. Însă istoricii datează această acțiune mult mai târziu. Theodor Lector consideră că actul acestui regest ar putea fi fixat mult mai târziu, spre anii 464 sau 470, adică în raport cu expulzarea lui Martyrius, prin intermediul lui Petru Fulon (regest 145 b) Antipatriarhul Antiohiei (465-466), apoi patriarh canonic (470-471), dar acțiunea împăratului Leon I se potrivește mai bine cu începutul păstoririi ca Patriarh a lui Ghennadie I.

Regest nr. 143 c, în 458-460, Proevaletto, Decret patriarhal de numire a preotului Marcian în funcția de econom al Marei Biserici. Act pierdut.

Critica textului datează actul la începutul păstoririi ca patriarh a lui Ghennadie I. Numirea este făcută într-un timp anterior legilor lui Justinian I cel Mare (527-565), care în tendința lui de centralizare, își arogase dreptul de control și confirmare a situației economice la nivel înalt din imperiu. Or, averea bisericească constituia un patrimoniu economic de prim ordin în imperiu. În cazul de față avem de-a face cu o formă de numire, în conformitate cu canonul 2 din 451 și care se deosebește de ritul hirotonirii. Este doar o numire într-un post administrativ, foarte important, din administrația patriarhală.

Regest nr. 144, din 460, ajunsă la destinație înainte de 17 iunie, Litterae, Scrisoare către Leon I cel Mare al Romei. Ghennadie I îi scrie că Timotei II Elur a fost autorizat să vină la Constantinopol. El îi dă Papei de înțeles că motivul chemării lui în capitală este se vrea să i se arate lui Timotei II sentimentele întregului episcopat, față de el și de atitudinea

⁹⁵ Pagina 704 din Pidalion, *Prolegomena despre Sfântul Ghennadie* ne oferă, în formă de panegiric o microbiografie a Patriarhului Ghennadie I al Constantinopolului.

lui, după care să i se condamne greșelile, după care să fie lăsat în pace, să se poată întoarce la scaunul său din Alexandria.

Regest **nr. 145, din?, Epistoly, Canon sau Scrisoare către Martyrius al Antiohiei, privind modul în care trebuie să-i reintegreze în Biserică pe ereticii, care revin la credința cea dreaptă.

Ghennadie I a avut o discuție în acest sens cu preotul Antonie, iar concluziile le comunică lui Martyrius al Antiohiei, pe care-l numește „patri ton pateron” și „apogono tou Theologou agiou Ioannou” (Sf. Ioan Gură de Aur). Arie, Macedonie, Novațienii, Quartodecimanii și Apolinariștii, care vor să revină în comuniune cu Biserica, să se lepede mai întâi de toate erezile, contrare credinței ortodoxe a Bisericii, prin liebelle, adică anatematizându-le în scris, și abia după aceea să fie reînbericiciți și unși cu Sfântul și Marele Mir. Dacă printre ei se află și preoți, diaconi sau lectori, aceștia să fie rehirotoniți sau rehirotesiți. Rebotezați trebuie cei proveniți dintre Eunomieni – care cufundă în apă numai o singură dată, nu de trei ori; Montaniștii, Sabelienii, și toți ceilalți eretici (răspândite în special printre cei din Galata), sunt considerați a fi la fel ca și păgânii. Există și o versiune siriacă a scrisorii.

Privind paternitatea epistolei din acest regest, avem un indiciu din secolul XIII. Este vorba de un manuscris cu titlul dat: Gennadiou kai tis en Nikaia endymousis synodou Martyrio airetikon epistrophonton(sec. XIII, manuscris 3 de Kythrea). Însă această primă mențiune, cu titlul, n-are decât o legătură vagă cu Constantinopolul (versiunea siriacă și greacă), Patriarhia Ecumenică aflându-se în refugiu la Niceea (1204-1261), sau cu un apocrisiar (Legat) din Antiohia. Textul acesta se poate identifica și cu canonul 7 al Sinoadelor din Constantinopol, din anii 381, 382 sau 394. În acest sens – adică privind primirea ereticilor în Biserică, mai vezi și canoanele 46, 47, 68 Apostolice; 8, 19 I Ec.; 95 Trulan; 7, 8 Laodiceia; 57 Cartagina; 1, 5, 47 Sf. Vasile cel Mare. Atribuirea lui Ghennadie I a textului acestei scrisori, nu s-a făcut nici în Sinodul Trulan, prin canonul 95, deși textul a fost adoptat de părinții sinodali motiv, pentru care autorii regestului consideră doar paternitate textului ca apocrifă, adică autorul ei n-ar fi Ghennadie I.

Și critica textului admite valoarea textului, însă are îndoieli privitoare la paternitatea ei.

Aluzia la Sf. „Ioan Teologul”, din textul regestului, poate fi extinsă de la Sf. Ioan Hrisostom (scrisoarea adresată lui Nestorie), până la Sf. Evanghelist Ioan (scrisoarea adresată unui episcop din Efes). Raportul cert al acestui canon sau al acestei scrisori, din regestul **nr.145, cu Codex Theodosianus, XVI, 5, 65, favorizează datarea lui în jurul anului 428 (vezi regestele nr. 49 și 51).

Textul canonului pare să fi fost extras din Canoniconul Sinodului III Ecumenic, de la Efes, din anul 431, de unde a ajuns în Syntagma (BENEŠEVIČ, Syntagma 14 titulorum sine scholiis secundum versionem palaeo-slovenicam adjecto textu graeco, Petropoli, 1906). Menționarea numelui de Martyrius, argument potrivit căruia s-a atribuit acest canon lui Ghennadie I este urmarea unei interpolări ori remanieri a textului.

Regest nr. 145 a, după anul 460, Metetety, Intervenție la împărat, pentru a accepta transferul lui Timotei II Elur, exilat la Gangra și mutarea lui, la Cherson, în Crimeia. Act pierdut. Trimiterea în exil a lui Timotei II s-a făcut printr-un ordin imperial. Transferarea

lui a fost pusă la cale de către Episcopul de Gangra, prin două scrisori, adresate împăratului și lui Ghennadie I. Acesta din urmă a comunicat cu împăratul, sugerându-i îndepărtarea lui Timotei II din Gangra.

Regest nr. 145 b, din jurul anului 464 sau 470, Synody kai parainesy, didasky, Intervenție și Raport al lui Ghennadie I, către împărat, privitor la Martyrius al Antiohiei, jignit de către antipatriarhul local Petru de Fulon. Acte pierdute.

Critica textului admite începutul antipatriarhului Petru de Fulon, prin anul 465 și 470. În mod convențional, regestul ar putea fi datat la anul 465?. Lista din Dipticonul nostru menționează păstoria antipatriarhului monofizit Petru de Fulon între anii 465-466, prima oară și 470-471, a doua oară. Se crede că ar fi păstorit în patru rânduri, dar nu este sigur.⁹⁶

Critica textului menționează două momente, legate de conținutul regestului: 1. Ghennadie I intervine la împărat cu ocazia venirii lui Martyrius la Constantinopol; 2. Ghennadie I îl informează pe împărat asupra situației create în Antiohia, după revenirea din capitală a lui Martyrius. Aceste episoade ar fi putut avea loc în anii 464 sau 470. Se pare că Petru de Fulon s-a folosit de ocazia lipsei lui Martyrius din Antiohia, spre a uzurpa tronul patriarhal al acestei cetăți.

Regest nr. **146, din?, Epistoly, edilosen, Bilet, conținând o rugăciune către Sf. Elefterie, privitoare la un cleric cu numele Charisius, atașat la biserica acestui Sfânt. Patriarhul îi cere fie să corecteze această rugăciune, fie să o retragă. Biletul a fost dus de secretarul patriarhului la biserica Sf. Elefterie, care a și citit-o public.

Critica textului susține că n-a fost vorba de un „bilet”, ci de un mesaj verbal. Deci forma de „bilet” scris este considerat apocrifă.

Regest nr. 147, din?, Dylosas, Mesaj către Leon I cel Mare al Romeilor, prin care-i expune motivul pentru care el nu vrea să-i dea preoția lui Daniel Stylitul, deși împăratul i-a dat ordin să-l hirotonească. Hirotonirea Sf. Daniel Stylitul, conform descrierii din „Vita”, atinge forme și situații curioase.

13. Acacius sau Akakie

febr. 472 – 489 nov. 26

regeste nr. **148-172

Regest nr. **148, din 476 sau 477?, Scrisoare către Petru Mongul (menționat în Sinaxarul Iacobit, Historie, care atestă mai multe scrisori de acest fel, de la Acacius), prin care Acacius „... a mărturisit credința într-o singură natură și a demonstrat că nu trebuie folosit termenul de ‚două naturi’ , după întrupare, spre a nu cădea în greșala anulării meritului devenirii umane a Domnului.”. Text pierdut.

Autorii acestei scrisori, plasate sub numele lui Acacius este datată pe la începutul păstoririi lui Petru III Mongul, al Alexandriei (477 și 482-489), monofizit. El și-a început

⁹⁶ Ioan Marin MĂLINAȘ, Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I], Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 153.

activitatea la începutul domniei lui Basilisc (475-476), și cu mult timp înainte de publicarea Henotikonului, în anul 482.

Regest *nr. 149 din 475 sau 476, înaintea luni august, Scrisoarea lui Acacius, către Simplicius (468-483) al Romei, prin care-l informează privitor la situația Bisericii în Imperiu după uzurparea tronului de către Basilisc, cerându-i ajutorul împotriva acestuia din urmă. Text pierdut.

Regest nr. 150 din finele anului 476 până spre 477, Katairesis, damnaveras, gesta sau Condamnare și depunere sinodală (confirmată și de Sinodul roman) a mai multor eretici, printre care, nominal, regestul îi amintește doar pe: Petru de Foulon al Antiohiei, Ioan Codonat de Apamia, Humerius, Petru Mongul al Alexandriei, Paul al Efesului, Timotei Elur al Alexandriei etc.

Critica textului precizează că aceste acte de caterisire, contradictorii pe alocri, ca urmare ale schimbărilor de domnie pe tronul imperial, au avut loc la dată diferită, începând cu căderea lui Basilisc (finea lui august 476). Punerea în aplicare a acestor depuneri s-a făcut fie cu concursul puterii imperiale, fie în urma instigațiilor lui Acacius, fie ca urmare a propriei autorități patriarhale. Mai târziu, Papa Gelasie (492-496) le-a interpretat ca o măsură a autorității scaunului său patriarhal și al predecesorului său, Acacius punând doar în aplicare decizia Sinodului roman. Documentele trebuiesc privite prin două prisme: ca o exprimare a conținutului sinodal; ca o relatare a patriarhului a deciziilor de acest fel, expediate la Roma.

Regest nr. 151 [și ex-153], dinainte de 6 aprilie (nu 9 oct.) 477, Litterae, prolixum volumen (la Simplicius), Scrisoare către Papa Simplicius. Diaconul Epifanie a dus scrisoarea la Roma.

a. Conținutul sub aspect general poate fi definit ca un raport lung, privind acțiunile ereticilor monofiziți în Constantinopol și în alte părți, pe timpul domniei tiranice a lui Basilisc, precum și privitor la modul cum Timotei Elure a uzurpat Tronul Alexandriei.

Acacius îi cere Papei să intervină la împărat contra lor, citând nominal doar pe Timotei Elur, Paul de Efes, Petru de Foulon al Antiohiei și Ioan de Apamia.

b. A doua parte a scrisorii se ocupă de doi eretici: Petru și Ioan ai Antiohiei. Petru de Foulon a fost inițial egumenul unei mănăstiri în Constantinopol, de unde a fugit la Antiohia, unde a uzurpat Tronul lui Martyrius (459-470). Un sinod local din Antiohia l-a condamnat și depus, în anul 471, fiind exilat de împăratul Leon I (457-474), la Oasis, de unde a reușit să fugă, revenind la Constantinopol, unde a promis că va trăi în pace. Situația s-a schimbat în timpul domniei lui Basiliscus, când Timotei Elur venind la Constantinopol, l-a trimis la Antiohia, să reocupe Tronul patriarhal de acolo, unde l-a hirotonit întru arhieru pe Ioan de Apamia. Numai că Ioan a fost alungat din cetatea sa de scaun Apamia, revenind la Antiohia, unde a uzurpat Tronul lui Petru de Foulon. Acum sunt condamnați amândoi (de către Acacius), scrie Acacius Papei. În același context, Acacius îi mai cere Papei să nu-i primească, în cazul în care vor apela la Roma, și să nu le admită nici pocăința, în cazul în care și-o vor exprima. Textul s-a pierdut.

Regest nr. 152, din finea 476, începutul 477, Presveiais, trimiterea unui delegat pentru adunarea semnăturilor de la episcopii Asiei, care retractează semnăturile lor date pentru Paul al Efesului în anul 475. Text pierdut.

Critica textului precizează că în anul 475, Scaunul de Efes a obținut un drept patriarhal, adică dreptul ca ierarhul acestei cetăți să fie ales, hirotonit întru arhiereu și întronizat de către sufraganii acestei provincii bisericești. În acest caz, autorii regestului se întreabă, dacă nu cumva delegatul trimis de patriarh nu ar fi fost însuși noul Arhiepiscop de Efes, hirotonit și trimis de Acacius, în baza canonului 28 din anul 451, pentru a-l înlocui pe Paul? Numai că sursele documentare nu fac nici o aluzie la o astfel de schimbare.

Regestul nr. 153 [ex-152], din finea 477 sau încep. 478, primită la Roma înainte de 8 martie 478, Litterae, synodica epistola, Scrisoare sinodală către Papa Simplicius, prin care Acacius îl informează privitor la Biserica Alexandriei. Timotei Elur este mort, Petru Mongul a uzurpat fără succes Tronul Antiohiei. Acum, din ordinul împăratului, pe Tronul Alexandriei se află un mare apărător al canoanelor, Timotei Salofaciore (460-475 și 477-481). Text pierdut, doar versiunea latină se păstrează.

Regest *nr. 154, din 478, Scrisoarea lui Acaciu, către Petru de Foulon al Antiohiei, prin care-i reproșează adausul teopasist din Trisaghion: „o stavrotheis di imas”, „cel ce Te-ai răstignit pentru noi”, adaos făcut prin anii 470. După Acacius, acest adaos declașază multe absurdități și, în mod particular atinge nu numai divinitatea Fiului Iisus Hristos, ci și a întregii Sfinte Treimi.⁹⁷ În realitate adaosul lui Petru de Foulon din anul 470 a deschis cearta „teopasistă”, care va lua amploare ulterior, prin călugării sciți ajunși în Constantinopol, pe la începutul anului 519: „unul din Treime a pățimit în Trup – ena tis agias triados pepontenai sarki”. Autorul acestei formulări se presupune a fi fost tot Patriarhul Proclu al Constantinopolului. Adepții teopasiști susțineau această formulă ca răspuns ori contramăsură față de episcopii de orientare nestoriană. Formulele teopasiste au fost acceptate cu entuziasm de către monofiziți, atât din punct de vedere dogmatic, cât și liturgic, motiv pentru care Biserica de orientare calcedoniană le-a respins, considerându-le periculoase.

Patriarhul Acaciu a fost de la bun început conștient de erezia și de pericolul pe care-l prezintă adaosul din Trisaghion: „Si <un de la Trinité a souffert >, les autres personnes seront aussi passibles, en vertu de la consubstantialité.“, relatează autorii regestului.

Numai că întreg documentul acestui regest are o autenticitate dubioasă, în realitate, acesta făcând parte dintr-o colecție de documente apocrife.

⁹⁷ Trisaghion, după Petru de Foulon – Gnafevs : Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, cel ce Te-ai răstignit pentru noi, miluește-ne pe noi”. Trisaghionul a fost alcătuit pe baza imnului îngeresc din Isaia 6, 2-3. Imnul, în forma lui ortodoxă: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluește-ne pre noi” a fost menționat documentar pentru prima oară în actele Sinodului al IV-lea Ecumenic de la Chalcedon, din anul 451. În Sfânta Liturghie, Trisaghionul a fost introdus (sau numai generalizat) la Constantinopol, între anii 450-453, de către Patriarhul Anatoliu (449-458) și de împăratul Teodosie II (408-450) și de Augusta Pulcheria (414-457). Se poate întâmpla ca autorul Trisaghionului să fie Patriarhul Proclu (434-446). Trisaghionul se află și în Liturghia Galicană, precum și la monofiziții armeni, sirieni, iacobiți, etiopieni și coști, care-l cântă cu adaosul „Cel ce Te-ai răstignit pentru noi”.

Regest nr. 155, din 479, primit la Roma, înainte de 22 iunie, Litterae, Synodica, Scrisoare către Simplicius, prin care Acacius îl anuță privitor la moartea lui Ștefan II al Antiohiei (477-479) și a hirotonirii într-un arhieru a urmașului acestuia, Calandion (479-484), făcută din ordinul împăratului. Numai că problema listei cronologice a patriarhilor Antiohiei, între anii 477-482 sau a succesiunii acestora rămâne încă o problemă deschisă.

Regest **156, dinaintea de 482, Scrisoare către Petru Mongul, prin care Acaciu îi cere să-l lumineze (în ale credinței, n.n.) și să se roage lui Dumnezeu pentru el. Vezi regestul nr. 167. Text păstrat în versiune coptă.⁹⁸

Regest nr. ** 157, dinaintea de 482, Scrisoare către Petru III Mongul, prin care Acacius îi declară că se căiește și speră ca Mongul să-l primească așa după cum și Petru vârhovnicul Apostolilor a fost primit de Iisus Hristos. Acacius îi mai amintește și de scrisoarea sa anterioară, pe care acesta a trimis-o lui Petru Mongul și pe care, ierarhul alexandrin a refuzat-o și a înapoiat-o la Constantinopol, fără să o fi citit. Textul este păstrat în versiune coptă. Vezi regestul nr. 167.

Regestul nr. **158, dinaintea de 482 sau de la începutul anului 482, Scrisoare către Petru III Mongul, prin care Acacius declară anatematizat Tomus ad Flavianum, al lui Leon I cel Mare (440-461), împreună cu Sinodul de la Chalcedon și-l roagă pe ierarhul alexandrin să-l primească în comuniune cu el. Textul se păstrează în versiune coptă, vezi regestul nr. 167.

Regest nr. **159, din 482, Scrisoarea lui Acacius, către Petru III Mongul, prin care-l roagă să nu-l lipsească de arhierie, pe el și pe episcopii pe care el i-a convocat, de frica compromiterii operei de împăcare, apelând la exemplul lui Moise, care în urma păcatului comis de Aaron, de-a fi creat vițelul de aur, nu la lipsit totuși pe acesta din urmă de demnitatea preoției. Textul se păstrează în versiune coptă, vezi regestul nr. 167.

Regest nr. 160, din 482, primit înainte de 13 iunie. Litterae, Scrisoare de salut, trimisă de Acacius, lui Simplicius, dusă la Roma de către episcopul Anastasie, aflat în drum spre Roma, spre a prezenta synodica lui Calandion. Trecând prin Constantinopol, Acacius i-a dat și el o simplă scrisoare de salut, fără să dea noutăți, pe care Anastasie urma să o ducă la Roma. Text pierdut. Din răspunsul lui Simplicius aflăm și de existența acestei scrisori. În răspunsul său, Simplicius se plânge că Acacius nu-l informează cu privire la situația Bisericii din Alexandria.

Regest **nr. 160 a, din 482, după luna iunie. Rescripts, Răspuns lui Simplicius. Ioan I Talaia al Alexandriei (481-482) a intervenit la Simplicius să scrie în favoarea sa, lui Acacius. Simplicius dă acces rugăminții lui Ioan I și-i scrie lui Acacius. Răspunsul lui Acacius este categoric, afirmând că el îl ignoră pe Ioan I în calitate de Patriarh al Alexandriei și că el îl acceptă pe monofizitul Petru III Mongul în comuniune sacramentală, conform Henoticonului, acționând în acest chip, în urma poruncii imperiale.

⁹⁸ Regestele nr. 156-159 sunt apocrife și trebuie să înțeleasă ca atare!

Regest nr. 161, din 482, Scrisoare către Petru Mongul. Acacius îi declară că mulțumește Lui Dumnezeu pentru că Petru III Mongul l-a primit în comuniune cu el, declarându-i că a împlinit canonul de pocăință, cu 40 de zile de post, pe care ierarhul alexandrin l-a dat lui Acacius. Îl mai roagă să trimită „sfinți” la Constantinopol, care să-i ceară „regelui” Zenon să facă împăcarea în Biserică prin respingerea Sinodului Ecumenic de la Chalcedon, promițându-i din partea sa că-l va convinge în acest sens pe „rege”. Text păstrat în variantă coptă, vezi regestul nr. 167.

Regest **nr. 161 a, din 482, Entoly, Decret de transfer. Acacius vine cu un decret de transferare a lui Petru III Mongul, de la Euhait, unde se afla în exil, la Alexandria, pentru a-și reocupa Tronul.

Regest nr. 162, din 482, Act sinodal din Constantinopol, de acceptare a Henoticonului. Text pierdut.

Regest nr. 163, din 482, Egrafen, Scrisoarea lui Acacius către alexandrini, prin care îi obligă să-l accepte ca patriarh pe petru III Mongul și să-l respingă pe Ioan I Talaia. Text pierdut.

Regest **nr. 164, din 482, Scrisoare către Petru III Mongul, prin care-l informează că după primirea scrisorii lui, Zenon a dat un decret de stabilire a unei uniri între părțile religioase din imperiu, aflate în conflict: ortodocși și monofiziți. Acest decret anatematizează Tomus ad Flavianum, al lui Leon I cel Mare (440-461), împreună cu Sinodul de la Chalcedon, din anul 451. Augustalul Pergam îi va duce în mod personal textul acestui decret, din partea împăratului și a patriarhului de la Constantinopol. Acacius îl îndeamnă pe Petru III să-l semneze. Este vorba de semnarea Henoticonului. Textul scrisorii se păstrează în versiune coptă. Vezi regestul nr. 167.

Regest nr. 165, din 482, Inoty synodikais syllavais, Epistulas, Scrisoare Synodica de comuniune cu Petru III Mongul. Text pierdut. Mansi, IX, 687^B.

Critica textului susține că nu este sigur dacă răspunsul lui Petru III, adresat lui Acacius, este în același timp și un răspuns la Synodica acestuia din urmă. Scrisoare lui Petru III ar exprima un acord prealabil, care ar face posibilă intercomuniunea, destul de superficială de altfel, dintre Petru III și Acacius.

Regest nr. 166, din 482, Scrisoare către Petru III Mongul. Acacius îi mulțumește lui Petru III Mongul de-a fi semnat decretul imperial de acceptare a Heonticonului. Text pierdut.

Regest **nr. 167, din 482, Scrisoare către Petru III Mongul, prin care Acacius îi comunică viziunea pe care a avut-o. În timpul Sfintei Liturghii, în timp ce se cânta Trisaghionul, i-a apărut o lumină și l-a văzut pe Iisus Hristos în chipul unui copil mic, care i-a comunicat că a șters rușinea creată prin semnarea Tomus ad Flavianum, al lui Leon I cel Mare (440-461), împreună cu aceea a Sinodului de la Chalcedon, din anul 451. Textul copt se păstrează în variantă armeană și siriană. Vezi și regest nr. 148.

Regest nr. 167 a, din 484, înainte de iulie, Misisti (Felix III), miserit, fecerit (Gesta, Sinodul Roman), Mandat (transfer), prin care Acacius îl trimite pe Ioan Codonat al

Apaniei, cu un mandat de-a ocupa scaunul mitropolitan de la Tyr. Act pierdut. Acta diplomatica presupune că într-o misiune de această anvergură, Ioan fiind deja arhiereu, erau necesare două scrisori: una de transfer canonic și numire în scaun, pentru Ioan fost al Apaniei și a doua către clerul și poporul noii Eparhii. Se presupune că Sinodul de la Roma, din anul 485 deținea deja actele acestui transfer și numiri canonice a lui Acacius. Mansi, VII, 1064^C.

Regest nr. 168, din 484, primit înainte de 28 iulie, Litterae (la Felix III, Sinodul Roman din 485), Scrisoare către Papa Felix III (483-492). Acacius respinge, anulează condamnarea anterioară a lui Petru III Mongul, cu care a intrat în comuniune și-l acuză pe Ioan I Talaia. Act pierdut.

Regest nr. 168 b, din 484-485, Misit (Gesta), dicione, Mandat acordat de Acacius lui Petru de Foulon, de-a reocupa Tronul Antiohiei, rămas vacant în urma alungării lui Calendion. Act pierdut. Diplomatica regestului sustine că readucerea lui Petru de Foulon pe Tronul Antiohiei este un act atribuit împăratului Zenon, peste care Acacius n-a putut trece. Problematika actelor legate de acest regest rămâne încă nedeterminată. Mansi, VII, 1064^D.

Regest nr. 169, din 485, Gegraphe, Egraphe, Scrisoare a lui Acacius, către Petru III Mongul, prin care cel dintâi încearcă să pună capăt schismei care sfâșia Alexandria. Cauza principală a schismei era refuzul unui mare număr de monofiziți de-a accepta Heoticonul. Text pierdut. Mansi, VII, 1064^D.

Regest nr. 170, din 485, Epistoli, egraphe, Scrisoarea lui Acacius, către episcopii, clerul, monahii și credincioșii din Egipt, având ca scop înlăturarea schismei. Text pierdut.

Regest *nr. 170 a, din 485, după luna august, Apileipse, Suprimarea, ștergerea numelui lui Felix III (483-492) din diptice. Privind autenticitatea textului, nu se poate pune la îndoială faptul că Acacius se separa de Roma. Acacius nu se bazează pe niciun act canonic în acest context, apelând doar la gestul liturgic de omitere din diptice a lui Felix III.

Regest nr. 171, din c. 486-487, Misit, Mandat de anchetă canonică, acordată de Acacius unuia din preoții săi, privind stabilirea credinței lui Petru III Mongul. Acesta din urmă, prin intermediul unui „prosphonis” adresat poporului, a repudiat deciziile sinodale de la Calcedon. Text pierdut.

Regest nr. 172, din?, condamnarea și depunerea lui Barsauma de-a profesa doctrina lui Nestorie și a lui Teodor, împreună cu condamnarea canoanelor formulate de acesta, ca nefiind în concordanță cu tradiția apostolică. Printre aceste canoane se numără și suprimarea întregului celibat bisericesc și monastic, măsură luată de Barsauma pentru a intra în grațiile Șahului Persiei. Text pierdut.

14. Fravitas

decembrie 489 – 490 martie

regeste nr. 173-174

Regest nr. 173, din c. dec. 489, Litterae, pagina, synodica epistola, egraphie, Synodica de anunțare a alegerii și numirii pe Tronul de la Constantinopol, trimisă lui Felix III. Fravitas dorește restabilirea comuniunii în credința ortodoxă, cu Patriarhul Romei și respinge mărturisirea de credință monofizită a lui Petru III Mongul. Text pierdut.

Regest nr. 174, din c. decembrie 489, Synodika epistoli, Scrisoare synodică a lui Fravitas, către Petru III Mongul al Alexandriei. Fravitas mulțumește Lui Dumnezeu pentru această promovare pe Tronul Constantinopolului, respinge ereziile din trecut, mai ales pe aceea a lui Nestorie și Eutihie și-i cere lui Petru III Mongul să-i trimită mărturisirea lui de credință, prin intermediul preotului Longinus și a diaconului Andrei.

După alți istorici, Fravitas ar fi fost gata să intre în comuniune cu Petru III Mongul, declarând că o respinge pe aceea a Papei Felix III. Text pierdut. Se păstrează doar o versiune siriacă. Mansi, VII, 1098.

15. Eufimie

primăvara 490 – 496 primăvara

regeste nr. 174 a - *nr. 180 a

Regest nr. 174 a, din finea 490 – încep. 491, Apileipse, Suprimare, ștergerea din diptice a numelui lui Petru III Mongul și a lui Atanasie II (489-497) ai Alexandriei. Act incert!

Critica textului afirmă, pe baza afirmației unui istoric, că Patriarhul Eufimie a șters numele acestor patriarhi cu mâna proprie, printr-un gest concret, pe o carte liturgică, adică de ritual (probabil în textul Sfintei Liturghii?), pe baza răspunsului lui Petru III, trimis predecesorului său Fravitas al Constantinopolului. Arhelauș al Cezareei a intervenit la Eufimie în acest context, lăsând imaginea că problema suprimării din diptice a celor doi patriarhi s-a dezbătut în Sinodul ținut în capitală, nefiind un simplu act liturgic. După Arhelauș, numai un sinod ecumenic ar avea dreptul să-și șteargă din diptice pe cei doi patriarhi ori să-l depună pe Atanasie II.

Regest nr. 175, din 490, după octombrie sau din 491, Synodika, Synodikon, Scrisoare sinodică a lui Eufimie, către Felix III al Romei. Eufimie scrie că el menține pomenirea în diptice a patriarhilor Acacius și Fravitas, credința acestora fiind conformă cu ortodoxia calcedoniană. După alt istoric, conținutul acestui regest s-ar referi la scrisoarea lui Eufimie, prin care, acesta, îi cere lui Felix III să procedeze la depunerea lui Atanasie II, succesorul lui Petru III Mongul. Text pierdut. Gelasius (492-496), urmașul lui Felix III, n-a dat niciun răspuns la apelul lui Eutihie, contra lui Atanasie II.

Regest *nr. 176, din 490 sau 491, înainte de 9 aprilie, Edioxen apeilisas, Eufimie respinge prerogativele pe care împăratul Anastasie I (491-518) și le arogă în Biserică, amenințându-l că în caz contrar va fi obligat să-l pedepsească prin tunderea în monahism.

Critica textului precizează că numai la Kedrenos se înregistrează o anatema aruncată asupra lui Anastasie I, dar acțiunea pare să se fi redus doar la o amenințare verbală. Patriarhul nu s-a referit însă la Zenon, care-l susținea pe Anastasie I, adică escalarea conflictului avusese loc încă înainte ca acesta din urmă să fi ajuns pe tronul imperial.

Regest nr. 176 a, din 491, înainte de 11 april, Ipaititi, Înțelegere, tratat între Eufimie și Anastasie I, înainte de urcarea pe tron a acestuia din urmă – angajament în scris, omologian egraphon – Actul semnat de Anastasie I a fost depus în arhiva Cancelariei Patriarhale, dar s-a pierdut. Critica textului menționează că, dacă realitatea excomunicării lui Anastasie I – chiar dacă numai verbal – este verosimilă (vezi regest nr. 176), profesiunea de credință semnată de împărat primește un alt sens ori cel puțin a fost precedată de un alt act al Cancelariei Imperiale, către Patriarhul Eufimie. Însă Anastasie I, partizan al lui Eutihie monofizitul, n-a fost totuși exclus din Biserică, în calitate de credincios. Era doar o forma diplomatică a lui Eufimie, spre a se asigura de promisiunea lui Anastasie I. Acțiunea trebuie interpretată doar ca un precedent juridic, de natură istorică, privitor la persoana lui Anastasie I și la depunerea în arhivă a autografului său.

Regest nr. 177, din 492, Ekirosen, decreta confirmat, Act sinodal de confirmare a Sinodului Ecumenic de la Chalceon. Text pierdut.

Ciril de Scythopolis, Vita s. Sabae, prezintă pe scurt acest act sinodal ca și cauza imediată de depunere a lui Eufime.

Regest nr. 178, din 492, după luna martie, Scrisoarea lui Eufimie, către Gelasiu al Romei Vechi (492-496), cu scopul de-a intra în comuniune cu el. Eufimie se plânge în scrisoare că Gelasiu nu i-a trimis synodica de comunicare a alegerii ca Patriarh al Romei Vechi și-i cere să recunoască hirotonirea întru arhieru a antecesorului său Acacius (472-489), împreună cu permisiunea ca numele acestuia să fie menținut în diptice. Scrisoarea mai conține și o profesiune de credință, fiind dusă la Roma de către diaconul Syncletius. Text pierdut. Critica textului precizează că scrisoarea dusă de Syncletius este de fapt un răspuns a lui Eufimie la o scrisoare către Felix III (regest nr. 175). De fapt, regestul nr. 178 face o distincție între synodica lui Eufimie, trimisă lui Felix III și o altă scrisoare, trimisă lui Gelasiu. Mansi, VIII, 6^E și 9^A.

Regest nr. 179, de la finea anului 492 sau începutul anului 493, Pagina, Scrisoarea lui Eufimie, către Gelasiu. Textul este cunoscut după conținutul răspunsului lui Gelasiu, către Eufimie. Eufimie își exprimă dorința ca sentimentele lui Gelasiu să fie exprimate prin epistole. O persoană de talia lui, scrie Eufimie, trebuie să dea dovadă și de condescendență, după pilda Mântuitorului. Eufimie îi ia apărarea lui Acaciu, care l-a respins pe Eutihie și a acceptat deciziile de la Chalcedon, așa cum el însuși procedează de nenumărate ori. Pe de altă parte, Acaciu nu putea fi condamnat printr-un singur (Patriarh, n.n.), adică prin Episcopul Romei Vechi. Eufimie scrie că el este dispus să caute pacea și împăcarea, în conformitate cu porunca Mântuitorului, căci clerul, preocupat de mântuirea sufletelor, trebuie

să evite să se suprapună tuturor. Pe de altă parte, populația capitalei – Polis – nu va accepta ștergerea din diptice a lui Acacius, cerută de Papă, rugându-l pe acesta din urmă să-și tempereze intransigența și încăpățânarea. Cu ocazia Sinodului Roman, din anul 485, Felix III a refuzat să-l condamne pe Acacius, fapt care a trezit reacția lui Archelaus al Cezareei. Eufimie, în schimb, dorea să-l condamne pe Petru III Mongul (vezi regestul nr. 175). Gelasiu îl acuza pe Eufimie de inconsecvență în atitudinea acestuia față de eretici. Mansi, VIII, 5-10.

Regest nr. 180, din 495, Grammata, Scrisoarea lui Eufimie, către rebelii isaurieni. Patriarhul îi face cunoscut patriciului Ioan, fratele lui Athenedor și unul dintre capii isaurieni, că împăratul i-a încredințat lui dorința (=”porunca”) de-a face pace și din acest motiv el a convocat la un sinod pe toți episcopii, care se aflau la data respectivă în capitală. Text pierdut.

Regest *nr. 180 a, din?, Decret liturgic, prin care Eufimie suprimă adaosul din Trisaghion: „care a fost răstignit pentru noi”; motivând că adaosul nu poate fi aplicat la un text în care este slăvită întreaga Sfântă Treime, nu numai Dumnezeu Fiul Iisus Hristos. Critica textului precizează că această schimbare, acest decret liturgic trebuie pus în raport cu depunerea și exilarea lui Eufimie, de către Anastasie I, care l-ar fi obligat pe Macedonie II, urmașul lui Eufimie să revină asupra deciziei acestuia din urmă. Eliminarea adaosului monofizit din Trisaghion n-a fost posibilă în acest timp, ci mult mai târziu, în condiții mult mai propice.

16. Macedonie II

iulie 496 – 511 august 11

regeste nr. 181-192

Regest nr. 181, din c. iulie 496, Hipomnystikon, Ipegraph, Subscrierea, aderarea la Henoticonul lui Zenon, pe care Macedonie II o face înainte de hirotonirea întru arhiereu și întronizarea ca Patriarh al Constantinopolului. Text pierdut.

Regest nr. 182, din 496, Logos, Logos apateias, Salvconduct, pe care-l dă predecesorului său Eufimie, pentru a putea călători spre Eușait, unde l-a exilat împăratul. Text pierdut.

Regest nr. 183, din 496, Synodika, Sinodica, Epistolă sinodica, către Patriarhul Elia I al Ierusalimului (494-516).

Regest nr. 184, din 497, Synodika, Scrisoare Synodica, către Anastasie II al Romei (496-498), privind menținerea deciziilor sinodale de la Chalcedon. Împăratul Anastasie I îi interzice expedierea scrisorii, pentru a lăsa autoritatea Henoticonului. Text pierdut.

Regest *nr. 185, din 497, Synodo facta condemnat, Condamnare sinodală, vizând pe cei care primesc decretele sinodale de la Chalcedon și declarațiile celor care apără doctrina lui Nestorie și Eutihie. Text pierdut. Critica textului precizează că nu este verosimilă acuza că Macedonie II ar fi condamnat în mod expres Sinodul al IV-lea Ecumenic de la

Chalcedon. Este vorba doar de o distanțare a Patriarhului față de aceste decizii, în maniera Henoticonului. Cronicarul latin, care a înregistrat acest regist – corespondență de la Polis – a interpretat această mărturie în maniera similară registelor de la nr. 186 și 189.

Regest nr. 186, din 499 ori mai degrabă 507, Eggraphos praxis, anathematizavit, synodum damnat, Emiterea unei anateme sau act sinodal de condamnare. După versiunea înregistrată de Zacharie Rheteur, Împăratul Anastasie I, după lecturarea în fața Senatului a unei scrisori de la Philoxene, îl obligă pe Macedonie II să-i anatematizeze pe Diodor de Tars, Teodor de Mopsuestia, Nestorie, Teodoret de Cir, Ibas de Edessa, Andrei de Samosata, Ioan al Antiohiei, Euteriu de Tyana, Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon și Tomul lui Leon I cel Mare, Tomus ad Flavianum. Text pierdut. Versiunea lui Theophan: Act sinodal care confirmă ceea ce a fost definit și considerat de bun la Chalcedon. Act pierdut.

Regest nr. 187, din 507, Prosetaxen, Ordinul Patriarhului Macedonie II, de acordare a unui stipendiu – ajutor – lunar, pentru un oarecare Aholios (sau Eucholios? Asholios?), care a fost înlăturat de monofiziți, care au scos sabia împotriva lui. Text pierdut.

Regest nr. 188, din 510, Anatematisin, Anatema aruncată asupra lui Flavian II al Antiohiei (498-512) și a tuturor celor care resping Sinodul al IV-lea Ecumenic de la Chalcedon, precum și contra apocrisiarului (=nunțiu, legat, ambasador) lui Flavian II la Constantinopol. Text pierdut.

Regest nr. 189, din 511, înainte de luna iulie, Eggraphon peri pisteos, ipomnistikon, Mărturisire de credință, făcută la cererea monofiziților orientali, Xenaias, Eleusinus Episcop al Capadociei secunde, Nicias de laodiceea Siriei etc. Patriarhul mărturisește credința celor 318 și 150 de Părinți (din 325 și 381), îl anatematizează pe Nestorie și pe Eutihie și pe cei care propovăduiesc doi Fii și doi Hristoși, dar nu amintește deloc sinoadele ecumenice de la Efes și Chalcedon, adică acționează în spiritul Henoticonului, din anul 482. Text pierdut. Macedonie II a refuzat să ofere împăratului actele sinodale, de la Chalcedon, preferând să le depoziteze sub altarul Sfintei Sophia. Nu se știe dacă se aflau acolo actele tuturor sinoadelor ecumenice sau numai cele de la Chalcedon.

Regest nr. 190, din?, Eggraphos ekirose, Synodikon, Act Sinodal care confirmă decredul dogmatic de la Chalcedon, dar trece sub tăcere Henoticonul lui Zenon, spre stupoarea împăratului Anastasie I (491-518). Text pierdut. Această compilație ulterioară, trebuie interpretată ca o mărturie privind un act deja existent, probabil actul de la registul 186?

Regest nr. 191, din?, Etipose, Ordinul patriarhului de acordare a unui venit lunar, celor care l-au ofensat (și sunt probabil depuși din funcție?). Regestul trebuie pus în legătură cu cel de la nr. 187. Text pierdut.

Regest nr. 192, din?, Prosetasen, Ordinul patriarhului de acordare a unui venit sau ajutor lunar, pentru săracii care fură din biserici. Text pierdut.

17. Timotei I

oct. 511 – 518 april 5

regeste nr. 193-205 a

Regest nr. 193, din oct. 511, Synodika grammata, Synodika, Scrisoare Sinodica, trimisă lui Ioan III Niceotul al Alexandriei (507-517). Sinodica lui Timotei I a fost însă refuzată de ierarhul alexandrin. Text pierdut.

Regest nr. 194, din oct. 511, Ta Synodika, Sinodica, trimisă în Palestina, către Elia I al Ierusalimului. Sinodica a fost acceptată, adică ierarhul din Sfânta Cetate era în comuniune cu Timotei I, mărturisind aceeași credință.

Regest nr. 195, din oct. 511, Kathairesis, kathairetika, Timotei I trimite lui Elia I al Ierusalimului, textul depunerii din scaun a lui Macedonie II, fiind însă respinsă. Vezi regestul nr. 194.

Regest nr. 196, din 5 oct. 511, Ta Synodika, Scrisoare Sinodica, trimisă de Timotei I, lui Flavian II al Antiohiei, care o acceptă.

Regest nr. 197, din oct. 511, Katairetika, Actul de caterisire sau depunere sinodală din scaun a lui Macedonie II, trimisă de Timotei I, lui Flavian II al Antiohiei, fiind însă respins.

Regest nr. 198, din 512, Ta synodika, Sinodica – circulară – lui Timotei I, trimisă în „toate orașele” (=recte la toate sediile eparhiale), pentru a fi semnată și luată la cunoștință numirea noului Patriarh și pomenirea acestuia la Sfânta Liturghie. Noi considerăm că această sinodică circulară a fost trimisă în special ierarhilor de sub jurisdicția Patriarhului Constantinopolului.

Regest nr. 199, din 512, Katairesis, Actul de caterisire a lui Macedonie II, trimis tuturor orașelor – eparhiilor – împreună cu sinodica circulară. Vezi regestul nr. 198.

Regest nr. 200, după 4 nov. 512, Eggraphon ipomnystikon, Ordin către toate bisericile din Polis, de-a cânta Trisaghionul cu adaosul monofizit: „cel ce a fost răstignit pentru noi”, la toate ocaziile liturgice. După părerea lui Zaharia Retorul, responsabil pentru reintroducerea în Constantinopol a adaosului monofizit la Trisaghion, nu este Patriarhul Timotei I, ci pretorul capitalei Marinos.

Regest nr. 201, din 513 sau 515, Reponsum, Răspuns către Sinodul din Tyr, care a anatematizat în mod expres Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon. Timotei I a aderat la deciziile sinodale de la Tyr. Critica textului precizează însă că se face o confuzie între Sinodul din Antiohia, din anul 513 și un alt sinod de mai mică importanță, ținut la Tyr, însă nu înainte de anii 514-515. Răspunsul lui Timotei I se referă la Sinodul din Antiohia, din 513. Răspunsul lui Timotei I viza rezultatul alegerii lui Sever al Antiohiei (512-518), decisivă fiind comuniunea cu Tronul Antiohiei și Sinodul de acolo.

Regest nr. 202, din 513-515, Poiysamenos synodon, Synodikon, Condamnare sinodală a Sinodului din Chalcedon. Critica textului specifică faptul că acest Sinodicon concentrează

și interpretează surse foarte greu de identificat sau determinat. Această decizie sinodală este pusă în raport cu sinodica lui Sever al Antiohiei, care tindea să accentueze acțiunile monofizite, chiar și în Constantinopol, nu numai în Patriarhia Antiohiei.

Regest nr. 203, din 513-515, Synodika, Synodikon, Scrisoare sinodica a lui Timotei I, către Elia I al Ierusalimului, prin care condamnă în mod expres Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon, în același stil pe care l-a utilizat în sinodica trimisa lui Sever al Antiohiei. Vezi regest nr. 202. Critica textului specifică referitor la cele două sinodici (către Sever și Elia I) că data expedierii lor este în funcție de Sinodul de la Antiohia, alias Tyr, prin care Timotei I aprobă ținerea acestor sinoade, printr-o decizie a Sinodului său propriu din capitală, adică deciziile luate și apoi transmise la Antiohia și la Ierusalim nu sunt hotărâri personale. Elia I a respins de două ori sinodica lui Sever, adică refuza să stea în comuniune cu el, răspunzând într-un mod evaziv, care ar putea numai da impresia de aderare la deciziile monofizite. Răspunsul lui Elia I n-a fost considerat satisfăcător, motiv pentru care extremiștii monofiziți au cerut împăratului depunerea din scaun și exilarea ierarhului din Sfânta Cetate. Sinodica lui Timotei I a fost retrimisă lui Ioan III al Ierusalimului (516-524), urmașul lui Elia I, dar nu se știe nici dacă a primit-o și nici cum a reacționat la primirea ei.

Regest nr. 204, din 516 toamna, Synodika, Sinodica lui Timotei I, către Ioan III al Ierusalimului, prin care condamnă în mod expres Chalcedonul, în conformitate cu Sinodica de numire, trimisă lui Sever al Antiohiei. Vezi regestele nr. 202-203.

Regest nr. 205, din?, Decret liturgic, prin care Timotei I ordonă recitarea Crezului Niceean, din 325, la fiecare Sfântă Liturghie, acest lucru făcându-se până atunci doar în Vinerea Mare și la slujba Botezului.⁹⁹ La Antiohia recitarea obligatorie a Simbolului Niceean era deja introdusă înainte ca acest lucru să fi fost întreprins la Constantinopol. Recitarea Simbolului celor 318 de Părinți, la Sfânta Liturghie, era considerată la Antiohia ca o armă împotriva Chalcedonului, motiv pentru care și Timotei I a dorit generalizarea lui în Patriarhia Constantinopolului, așa după cum s-a procedat și cu adaosul monofizit de la Trisaghion.

Regest nr. 205 a, din?, Decret liturgic, stabilind procesiunea de Vinerea în cinstea Născătoarei de Dumnezeu, Teothokos, de la Biserica din Halkoprateia.

18. Ioan II Capadocianul

17 aprilie 518 – 520 februarie

regeste nr. 206-216

Regest nr. 206, între 5 și 17 aprilie 518, Condamnarea Sinodului IV Ecumenic de la Chalcedon, făcută de Timotei I, înainte de hirotonirea lui într-un arhiepiscop și de întronizare, ca urmare a poruncii împăratului Anastasie I, fiind condiția confirmării și numirii ca Patriarh al Constantinopolului.

⁹⁹ Josef Andreas JUNGSMANN S.J., *Missarum Sollemnia*, Eine genetische Erklärung der römischen Messe, von..., Op. cit., vol. I, p. 576-577.

Regest nr. 207, din 518, înainte de 20 iulie, Synodical letter, Sinodica de numire, cu conținut monofizit, însă fără să condamne în mod expres Chalcedonul și Tomus ad Flavianum, al lui Leon I cel Mare (440-461), precum și a celor care susțin că în Iisus Hristos există două naturi după Întrupare. Text pierdut. Probabil este vorba doar de acceptarea Henoticonului, nu și de condamnarea Chalcedonului, nu știm cu siguranță, deoarece textul regestului s-a pierdut.

Regest nr. 207 a, din 518, între 16 și 20 iulie, Krysis, excomunicavit, Decizie de judecată sinodală, Ioan II restituie sinodului examinarea cererilor prezentate de către călugări și aprobă cele cinci puncte din concluziile raportului sinodal: Mansi, VIII, 182.

1. restabilirea în diptice a numelui patriarhilor Eufimie și Macedonie II;
2. readucerea din exil a celor condamnați;
3. menționarea în diptice a celor patru Sinoade Ecumenice (Niceea, Constantinopol, Efes și Chalcedon);
4. menționarea în diptice a lui Leon I al Romei;
5. anatema asupra lui Sever al Antiohiei, pentru că anatematizase Sinodul Ecumenic de la Chalcedon.

Anaphora sinodală – raportul – către patriarh avusese loc prin 20 iulie 518.

Acțiunea a început pe data de 16 iulie, când, în cursul Sfintei Liturghii, mulțimea adunată în Biserica Sfintei Sophii a cerut schimbarea politicii bisericești din imperiu, însă acțiunea sinodală s-a desfășurat din ordinul patriarhului. Patriarhul n-a participat la redactarea raportului sinodal, semnat de episcopi. Remiterea în diptice urmează procedura obișnuită, similară acțiunilor din regestele nr. 115 a și 143 b.

Regest nr. 208, din iulie 518, după datade 20, Epistoly, Scrisoare către Ioan III al Ierusalimului și tuturor mitropoliților săi sufragani. Este vorba de un bilet de mână, care însoțea expedierea actului sinodal, din 20 iulie 518: Mansi, VIII, 1066^D -1067^A.

Regest nr. 209, din iulie 518, după data de 20, Epistoly, Scrisoarea lui Ioan II, către Epiphanie al Tyrului, prin care-i declară trimiterea actelor Sinodului Permanent, referitoare la eretici: Mansi, VIII, 1067^{AC} și 1083^A. Diplomatica regestului menționează că Sinodul din Tyr a primit patru documente anexate la Anaforaua, Judecata sinodală, Krisis sau declarația de excomunicare, de la regestul nr. 207 a: 1. Scrisoarea Patriarhului; 2. Scrisoarea lui Teofil de Heraclea Traciei, primul semnatar al raportului sinodal, în conformitate cu prerogativele acestei Mitropolii; 3. o scrisoare a episcopilor participanți la Sinodul din Constantinopol. Se poate întâmpla că Epifanie al Tyrului a scris patriarhului mai multe răspunsuri, pentru că aceea care s-a păstrat răspunde doar la raportul trimis de Sinodul Permanent.

Regest nr. 210, din 7 sept. 518, primit pe data de 20 dec. 518, Exemplum relationis, rescripta, Scrisoarea lui Ioan II, către Papa Hormisda (514-523), privitoare la împăcarea religioasă: Mansi, VIII, 436-437. Patriarhul cere restabilirea comuniunii cu Hormisda, declară să urmeze doctrina apostolilor și cinstirea Preasfintei Treimi, în conformitate cu cele patru Sinoade Ecumenice, de la Niceea, Constantinopol, Efes și Chalcedon și-l anunță pe Papă că repunerea în diptice numelui Papei Leon I și a lui Hormisda l/a făcut deja cu

ocazia hirotonirii lui într-un arhieru. Patriarhul îi cere Papei trimiterea unui legat (=apocrisiar, nunțiu, ambasador). Purtătorul scrisorii a fost contele Gratus.

Regest nr. 211, din 518, finele anului, Litterae, Scrisoare către Papa Hormisda, privitoare la împăcarea religioasă. Patriarhul îi cere în acest scop trimiterea unui legat: Mansi, VIII, 446-447. Text pierdut.

Regest nr. 212, din 28 martie 519 (Joia Mare), document ajuns la Roma pe 19 iunie. Exemplum libelli sau epistola sive libellus, Scripta, Scrisoare sau text de subscriere la formularul lui Hormisda, cu un preambul. Mansi, VIII, 455^{BC} și 453^C. Ioan II primind scrisorile Papei Hormisda, prin intermediul contelui Gratus, iar mai nou prin episcopii Gherman și Ioan, a diaconilor Felix și Dioscur, precum și a preotului Blandus (=Blândul!), Patriarhul îi declară Papei că respinge toate ereziile pe care și Papa le respinge, declarând că iubește pacea și consideră Vechea și Noua Romă ca pe o singură Biserică și ca pe un singur Tron, Scaunul Apostolic și cel din orașul imperial, din capitală, adică din Constantinopol. Patriarhul Ioan II declară că recunoaște cele patru Sinoade Ecumenice (Niceea, Constantinopol, Efes și Chalcedon) și transcrie formula Papei Hormisda, pe care o semnează, restituind formularul roman, legatului Gherman și celorlalți, pentru a fi dus la Roma, unde ajunge pe data de 19 iunie. Textul grecesc s-a pierdut. Textul latinesc este considerat ca fiind totuși echivalent celui oficial.

Regest nr. 213, din 519 april 22, Exemplum relationis, litterae, Scrisoare către Hormisda, privind restabilirea păcii în Biserică, a comuniunii și împăcării dintre cei doi patriarhi. Textul grecesc s-a pierdut, Mansi, VIII, 463^{CD} și 457-458. Reușita acestei împăcări, Ioan II o atribuie înțelepciunii noului împărat Iustin I (518-527) și viziunii acestui monarh privitoare la păstrarea unității și integrității Bisericii. Ioan II se roagă pentru suveran și pentru soția acestuia, împărăteasa Eufemia, mulțumindu-i Papei pentru trimiterea legaților.

Regest nr. 214, din 19 ian. 520, Relatio, Scrisoare către Papa Hormisda. Este un răspuns al Patriarhului – text pierdut – la o scrisoare mai veche a Papei, privitoare la sărbătorirea Paștilor în curs. Calculul s-a dovedit a fi exact, Paștile trebuiesc sărbătorite pe data de 19 aprilie 520. Textul grecesc s-a pierdut, Mansi, VIII, 488^{AD}.

Regest nr. 215, din 520 ian. 19, Epistola, litterae, Scrisoare către Hormisda, prin care Ioan II laudă efortul împăratului Iustin I pentru unitatea Bisericii Universale, Ecumenice, numai că acum se află în fața unei noi încercări. Episcopii din Orient au adresat împăratului un memoriu de cuprins arbitrar, care urmează acum să fie studiat, după care va fi informat și Patriarhul Romei Vechi. Text pierdut. Mansi, VIII, 514^{AD}.

Regest nr. 216, din 520 ian. spre sfârșit. Exemplum relationis, Scrisoare către Hormisda. Text pierdut. Mansi, VIII, 514-515. Ioan II îl laudă pe Paulinus, care i-a adus scrisoarea de la Papa Hormisda și căruia i-a încredințat și răspunsul său către Patriarhul Romei Vechi. Ioan II l-a delegat pe Paulinus să-i relateze Papei și prin grai viu dificultățile care au survenit la Constantinopol și în Orient, declarându-i că este gata să împlinească toate dorințele confratelui său de pe Tronul Romei Vechi.

19. Epifanie

25 febr. 520 – 535 iunie 5

regeste nr. 217-**227

Regest nr. 217, din 520 iulie 9, ajuns la destinație la 17 sept. Exemplum relationis, litterae, paginalia colloquia, Synodika sau Scrisoarea Patriarhului Epifanie către Papa Hormisda, prin care-l anunță privitor la decesul predecesorului său Ioan II, îi comunică alegerea ca Patriarh Ecumenic al Constantinopolului și face mărturisirea de credință. În continuare, Epifanie scrie că primește deciziile celor patru Sinoade Ecumenice și acceptă Tomus ad Flavianum, al lui Leon I cel Mare (440-461).¹⁰⁰ Menționează că este dispus să ștergă din diptice tot ceea ce condamnă Tronul Romei, acest lucru fiindu-le cunoscut Legaților de la Roma în Constantinopol, episcopii Gherman și Ioan, diaconii Felix și Dioscur și preotul Blandus, care au și dus Synodika la Roma. Textul grec este pierdut. Mansi, VIII, 502-503.

Regest nr. 218, din 520 sept. 9, ajunsă la dest., la 30 nov., Exemplar relationis, synodalia, litterae, grammata, Scrisoare Sinodală către Papa Hormisda. Textul grec este pierdut. Mansi, VIII, 505-506 și 513. Epifanie exprimă bucuria perechii imperiale, privitoare la restabilirea păcii în Biserică, felicitându-l pe Papă pentru că a fost promotorul acestei acțiuni de reconciliere dintre cele două tronuri ale Pentarhiei. Mai departe, Epifanie intervine la Papă cu o cerere din partea împăratului, privind episcopii din Pont, Asia (Mică) și din Orient, care consideră imposibil actul de condamnare și ștergere din diptice a predecesorilor lor în scaun, acuzați de erezie, rugându-l să acorde o dispensă în acest sens. Odată cu această scrisoare au mai fost trimise și daruri pentru Basilica Sf. Petru din Roma. Solia a fost dusă de către Ioan de Claudiopolis, singelul Heraclien al Marii Biserici și diaconul Constantin din Constantinopol.

Regest nr. 219 din 521 mai 1, Exemplum relationis, Litterae, Scrisoare către Hormisda, prin care-i raportează că Antiohia este sfâșiată de tulburări, de când Paul II este patriarh al acelei cetăți (519-521). Foarte mulți credincioși și cler se separă de această Patriarhie și-l asaltează pe împărat cu cereri și apeluri. La rândul său Paul II, pentru liniștea sa proprie și pentru pacea Bisericii a decis să facă paretisis, cerându-i împăratului să-l libereze de sarcina de Patriarh, părăsind Antiohia. Epifanie mai dă de înțeles că el știe că Papa va fi informat și de către împărat, privitor la aceste probleme. Patriarhul trimite la Papă grupul de legați, care să revină cât de curând la Constantinopol cu un răspuns adecvat.

Regest nr. 220 din 531, Commonitorium, Hipomnistikon, jussa, interminata, Instrucții date lui Andrei cleric în Constantinopol, conținând afurisirea și caterisirea lui Ștefan de Larisa, pe care cel dintâi trebuie să le ducă și să le comunice destinatarului. Text pierdut. Mansi, VIII, 743^{AD} și 745^D.

¹⁰⁰ Textul fragment al acestui Tomus.. este reprodus în Enchiridionul lui Denzinger, coloana nr. 290-295: ENCHIRIDION *Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum* quod primum edidit Henricus Denzinger et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus Schönmetzer S.I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXXVI [1976], {Dep. legal Barcelona, 1976}, 954 p. Mai vezi p. 180-187.

Regest nr. 221 din 531 sau 532, Epistola Scrisoare către clerul din Tesalia, prin care Epifanie anunță afurisirea și caterisirea lui Ștefan de Larisa. Text pierdut. Mansi, VIII, 743^{AC}.

Regest nr. 222 din 531 sau 532, Sententia, Sententia, Sentință sinodală de depunere din scaun a lui Ștefan de Larisa. Text pierdut. Mansi, VIII, 746^{BD}. La ordinul lui Iustinian I cel Mare (527-565), după depunerea lui Ștefan, Epifanie l-a hirotonit întru arhiereu și l-a numit ca succesor în Larisa, pe Ahile. Însă Papa Agapet (535-536), în scrisoarea din 15 oct. 535, l-a judecat pe Epifanie pentru această uzurpare a dreptului canonic. Cu toate acestea, Ștefan proin episcop de Larisa n-a obținut câștig de cauză nici la Agapet și nici la Bonifaciu II (530-532).

Regest nr. 222 a, din vara 531, Exemplaribus, Scrisoare de convocare. Text pierdut. Mansi, VIII, 817. Împăratul Iustinian I și Patriarhul Epifanie îl convoacă pe Inocențiu de Maron la un colocviu în capitală, împreună cu adepții lui Sever – severianii. Aceași convocare este adresată și lui Hipatiu al Efesului, Ioan de Byziee, Ștefan de Seleucia (Isauria), Antim de Trebizonda și Dimitrios de Filippi: Innocent de Marone, De collatione cum Severianis, Mansi, VIII, 817.

Critica textului face distincție între data convocării și aceea a ținerii conferinței. Colocviul s-a ținut în toamna anului 532, după răscoala Nika din Constantinopol, din anul 532, înfrântă grație acțiunilor militare ale generalului Belizarie. Patriarhul Epifanie nu va lua parte la dezbaterile acestui colocviu, chiar dacă a trimis convocarea împreună cu împăratul, ci va asista numai la discuțiile prealabile de protocol ale monarhului și la pregătirea decretului, privind concluziile finale: regest nr. 223.

Regest nr. 223, din 533, martie, între 15 și 26, Epifanie semnează Edictul de credință al lui Iustinian I, privitor la Întrupare: „Ton sotira kai despotin” (Cod. Just. I, 1, 6), din 15 martie 533. Text pierdut. Vezi: Cod. Just. I, 1, 7, § 11. Alte documente ulterioare dau data de 26 martie 533.

Regest nr. 224 din 533 iunie 6, Scripsit, Scrisoare către Papa Ioan II (533-535), prin care Epifanie îl roagă să accepte formula „unus de Trinitate crucifixus” (unul din Treime a fost răstignit) și să condamne pe cei care neagă că Sf. Fecioară Maria este „cu adevărat Maica Lui Dumnezeu”. Scrisoarea a fost dusă la Roma de către Hipatiu de Efes și Dimitrie de Filippi. Text pierdut. Mansi, VIII, 797. Unus de Trinitate crucifixus, este doar un element din politica religioasă a lui Iustinian I, vezi și troparul „O Monogenis...” – „Unule născut Fiule...”

Regest nr. 224 a, din 533, Statuta, Decret [ul Papei Ioan II] de excomunicare contra achimiților „Acémètes” Cyrus și Eulogiu, pentru că refuză să mărturisească că Sf. Fecioară Maria „vere et proprie Dei genitricem”. Într-o scrisoare anterioară, trimisă Papei, Justinian I îi acuză pe achimiți de nestorianism și de iudaism. Mansi, VIII, 798^E-799^A-847^A; IX, 693^E.

Regest nr. 225, din 535, după 16 martie, Notă circulară a lui Epifanie, către mitropoliții săi sufragani, privitoare la Novella nr. 6 a lui Iustinian I. Împăratul i-a adresat

Patriarhului această Novellă pe data de 16 martie 535, cu scopul reglementării hirotoniilor de episcopi, preoți și diaconi, precum și a cheltuielilor pe care le face Biserica. Text pierdut.

Critica textului: textul Novellei poate fi reconstituit grație diferitelor manuscrise orientale, cu texte atribuite Sf. Epifanie al Constantinopolului, fragmentată pe teme, în așa-numitele „canoane” sau texte scurte. Unele din aceste „canoane” au fost transmise în mod eronat sub numele lui Atanasie al Constantinopolului. Prin aceste „canoane” nu se poate face însă o reconstituire exactă a Novellei lui Iustinian I, pentru că unele lucruri lipsesc, altele au fost adăugate la textele originare.

Regest nr. 226 din?, Decret în favoarea Bisericii Sf. Ioan Evanghelistul din Efes. Conținutul decretului nu este bine cunoscut, deoarece textul s-a pierdut. Probabil este vorba de un drept de jurisdicție recunoscut sau extins. Textul în forma în care s-a păstrat nu dă numele Patriarhului Epifanie în mod expres, ci numai formula de adresare specifică Makario(tatou). Probabil că Iustinian I a acordat anumite privilegii acelei Biserici sau mitropolitului local Hipatius, cu mare trecere la Curte și la Patriarhie. În 532 Hipatius a participat la conferința cu Severienii și în anul 533, Iustinian I l-a trimis ca legat la Roma, împreună cu Dimitrie de Filippi.

O altă explicație privind conținutul acestui Decret al lui Iustinian I, ar fi dorința de subordonare a Smirnei ori de menținere a acestui scaun sub jurisdicția Mitropoliei Efesului...?

Regest **nr. 227, Psiphos (titlu), Sentință de condamnare a lui Sever de Antiohia și Petru de Apamia, de către Epifanie al Constantinopolului. Critica textului precizează că atribuirea acestui text lui Epifanie este o eroare, provenită din tradiția manuscrisă. Documentul nu poate să provină de la Epifanie, motiv pentru care regestul este clasat cu două asteriscuri – adică este apocrif.

20. Antim

iunie 535 (după data de 5) – 536 martie înainte de 13

regeste nr. 228-231

Regest nr. 228 din 535, Proshonitikos Logos (citată la Sinodul Trulan), Discurs solemn al patriarhului Antim, către Iustinian I, de conținut dogmatic. Vezi: Trulo, sesiunea IX și X, Mansi, XI, 440^E-441^A-516^{CD}-517^{BC}. Acest discurs a fost nu numai susținut verbal, ci a fost și semnat de către Antim. S-a păstrat doar începutul discursului, cu două fragmente din textul propriu-zis, dintre care, primul învață despre o singură lucrare și o singură voință în Hristos. Al doilea fragment învață despre o lucrare și o știință în Hristos. Mansi, XI, 668-680.

Regest nr. 229 din 535, Synodika, Egraphen, Scrisoare sinodica, către patriarhii din Orient, prin care-i îndeamnă să urmeze întru totul Tronul Romei Vechi. Text pierdut. Mansi, VIII, 963^D. Sinodica regestului a fost menționată la Sinodul mare de la Constantinopol, din anul 536 (data sciziunii monofizito-melkite a Tronurilor Alexandriei și

Antiohiei), sesiunea a 4-a. Interesant este de constatat că Patriarhul monofizit Teodosie I al Alexandriei (535-537) a primit o scrisoare diferită de aceea descrisă de regestul nr. 229. Este vorba de Sinodica de la regestul nr. 231.

Critica textului precizează că Efrem al Antiohiei (527-545), într-un prim răspuns, a acceptat ortodoxia sinodicii, dar îl întreabă pe Antim, printr-o a doua scrisoare, să explice motivul pentru care îl respinge pe Eutihie și doctrina acestuia (adică monofizitismul). Privitor la Petru al Ierusalimului (524-544), care n-a intrat în jocul lui Antim, a consimțit la formula acestuia, fiind în cele din urmă apostrofat de către Papa Agapet (535-536). Mansi, VIII, 922-923.

Regest nr. 230 din 535, Litterae, Sinodica lui Antim, către Sever, proin Patriarh monofizit al Antiohiei (512-518), care în anul 535 trăia încă, + 538. Textul grecesc s-a pierdut, se păstrează însă o versiune siriacă, tradusă și în latină.

Antim își exprimă tristețea sa, privitoare la tulburările din Biserică, îl laudă pe Sever și-i comunică înălțarea lui pe Tronul Constantinopolului, declarând că recunoaște Sinoadele celor 318, a celor 150, a celui din Efes, doctrina lui Ciril și scrierea lui Zenon, face o mărturisire amănunțită, privitoare la Hristologie și aruncă anateme asupra ereticilor. Antim încheie scrisoarea, promițând o fidelitate statornică acestei credințe.

Regest nr. 231 din 535, Litterae, Epistolae, Sinodică trimisă de Antim, lui Teodosie I al Alexandriei. Text pierdut. Se păstrează o versiune siriacă fragment, tradusă și în latinește. Antim îl anunță privitor la înălțarea lui pe Tronul Constantinopolului, în toată nevrednicia și smerenia sa și în puținătatea credinței lui în Dumnezeu, îl laudă pe Teodosie I, declarându-i că primește deciziile primelor trei Sinoade Ecumenice (de Chalcedon nu amintește nimic!), mărturisindu-și credința sub aspect hristologic.

21. Mina – Ménas

13 martie 536 – 552 aug. 24

regeste nr. 232-*243

Regest nr. 232 din 13 martie 536, Exemplar libelli, fidei libellus, Mărturisirea de credință a lui Mina, înainte de-a fi hirotonit întru arhieru și înscăunat ca Patriarh al Constantinopolului, prin punerea mâinilor Papei Agapet, prezent și el în capitala imperială. Această mărturisire de credință ori Sinodică reproduce formula Papei Hormisda, urmată de semnătura lui Mina și de un formular scurt ca rezumat al libellus-ului, adică al mărturisirii de credință, Signature: „Menas misericordia Dei presbyter et xenodocus suscipio praedictas sanctas quattuor synodos et omnia, quae in ipsis continentur, dogmata... subscripsi.” Mansi, IX, 39^A.

Regest *nr. 232 a, Restabilirea în diptice a lui Eutimie, a lui Macedonie și a lui Flavian ai Antiohiei. Istoricii încadrează această măsură printre deciziile atribuite Sinodului de la Constantinopol, din anul 536. Se pare că problema dipticelui n-a mai fost dezbătută în sinod, din anul 518, vezi regestul nr. 207 a, din timpul Patriarhului Ioan II. Actele

registului nr. 207 a, din anul 518, fiind ordonate în fascicolul documentelor sinodale, din 536, istoricii îi atribuie Patriarhului Mina acțiunea de reîncadrare în diptice a numelor ierahilor amintiți mai sus, începuturile fiind datorate lui Ioan II.

Regest nr. 233 din 2 mai 536, Psifistenta, Decret Sinodal, semnat de Mina, prin care Bosporius de Neocezareea, Acacius de Pessinus, Ioan și Teoctist preoți și „ekdikoi” ai Marii Biserici din Constantinopol, Zaharia de Mitilene, Acacius și Hristodor, diaconi și notari ai Marii Biserici primesc mandatul să-l caute pe proin Patriarhul Antim, depus din scaun pentru erezie, pentru a se prezenta la judecata sinodului în decurs de trei zile. Vezi actele Sinodului din 536, Mansi, VIII, 926^{BC}, 931^D, 934^{BC}.

Regest nr. 234 din 6 mai 536, Kanonikos keleustenta, prostaxis, Decret Sinodal, semnat de Mina, privindu-l pe patriarhul Antim, care n-a vrut să se prezinte la judecata sinodală. Pentru a urma porunca iubirii aproapelui, i se mai acordă Patriarhului trei zile, timp în care să se decidă de-a se înfățișa la judecata sinodală. Pentru a-l căuta, găsi și aduce pe patriarh la judecata sinodului, deoarece stătea ascuns în Constantinopol sau în împrejurimile orașului, au fost desemnați episcopii Petru Justinianopolis din Capadocia, Thalasia de Beyrout – Libanon, Domnus de Maximianopolis din Palestina, preoții „ekklisiekdikoi” ai Marii Biserici Roman și Ioan, precum și diaconii și notarii Andrei și Calonymus. Mansi VIII, 934^E-935^B.

Regest nr. 235 din 10 mai 536, Prostaxis, psifos, Decret sinodal semnat de Mina. Mansi, VIII, 947^{BD}. Chiar dacă, din partea lui Antim s-a manifestat rea voință, prin neprezentarea la sinod, de această dată, din milostivire pentru situația lui și pentru a respecta sfintele canoane, Mina și sinodalii îi acordă a treia și ultima șansă, spre a se înfățișa la judecata sinodală. Pentru a-l căuta și aduce la Sinod, în decurs de zece zile sunt însărcinați episcopii Theagen de Synade, Baccus al Antiohiei în Pisidia, lângă Efes (a nu se confunda cu Antiohia pe Orontes, care este sediu patriarhal), Hristofor de Poriphyreon în Fenicia maritimă, preoții și ekdikoi marii Biserici Iulian și Ammonius, cu diaconii și notarii Paul și Macarie. De altfel, spre a evita toate pretextele de ignoranță, se va afișa un anunț, prin care se va specifica că Sinodul îl caută pe Antim, și-l îndeamnă să se prezinte la judecată. Critica textului menționează că cele trei acte sinodale, nr. 233, 234, 235, semnate de Mina sunt somații legale, privitoare la inculpat, numite ulterior „minima”, în care au fost implicați și „ekdikoi” Marii Biserici, adică „defensores ecclesiae”, cu rol polițienesc, adică „forța de ordine în Biserică” sau „parabolanii”, mai mult sau mai puțin brutali, aceasta depinzând de instrucțiile pe care le aveau de la Patriarh ori de la Curtea imperială. Probabil că ei aveau ordin să-l aducă „în butuci”, adică cu forța la sinod, în cazul în care l-ar fi găsit, motiv pentru care Antim s-a ascuns.

Regest nr. 236 din 10 mai 536, afișat pe data de 15 mai, Gramma, kirigmata, programma, Scrisoare publică către Antim. Mansi, VIII, 959^{AD}.

Scrisoarea este destul de dură și are intenția de-al dizgrația pe Antim în ochii cetățenilor din Constantinopol, care ar fi citit aceste rânduri. Stilul scrisorii este sub nivelul treptei arhieresti, că de dragostea față de aproapele, aici nu mai poate fi vorba:

„Dacă ai fi avut un pic de înțelepciune, atunci, de mult timp ai fi ascultat de papa Agapet. și acum, în ciuda așteptării noastre, tu nu te-ai dovedit a fi mai bun. Purtarea ta nu merită nicio scuză. Cu toate acestea, pentru a-ți da posibilitatea de-a obține iertare, Noi te avertizăm de-a nu opune rezistență la infinit, ci de-a te prezenta la sinod, în decurs de șase zile, de-a mărturisi adevărata credință și de-a te manifesta de așa manieră, spre a obține clemența judecătorilor și revenirea din drumul rătăcirilor”.¹⁰¹

Regest nr. 237 din 21 mai 536, Psiphizometa, Sentința lui Mina de condamnare a proin Patriarhului Antim. Mansi, VIII, 966-967 și 970-975. Antim n-a păstrat credința adevărată, n-a profitat de durata de timp, pentru căință, fixată de Papa Agapet, n-a vrut să se înfățișeze la judecata Sinodului, la care a fost citat în mod canonic. Acest lucru însemnează că el acceptă acuza ce i se face. În concluzie, cu lacrimi în ochi, provocate de lipsa lui de sensibilitate, ascultând de porunca Lui Dumnezeu, care rânduiește să nu ai milă de propriile mădulare, pentru binele general al trupului, cu ochii ațintiți asupra a ceea ce a făcut Papa Agapet, Mina dă călugărilor care au depus plângerea contra lui Antim următoarea sentință: Antim este lipsit de Arhierie, cu titlul de Trebizonda (Trapezunt), el este deposedat de toate titlurile, demnitățile și funcțiunile bisericești, pus în afara celor care sunt socotiți ortodocși și surghiunit din Trapezunt și din capitala imperială. Semnătura lui Mina și a episcopilor participanți sunt plasate la sfârșitul actului celei de-a IV-a sesiuni a Sinodului, unde a fost pronunțată această sentință, din partea lui, precum și din partea Sinodului.

Regest nr. 239 din iunie 536, după data de 4, Grammata, Scrisoare către Petru al Ierusalimului. Mina îi notifică condamnarea de către Sinodul din Constantinopol a lui Sever, Petru, Antim și Zoaras, invitându-l să facă și el la fel, motiv pentru care-i trimite actele Sinodului. Mansi, VIII, 1166-1167.

Regest *nr. 239 a, din 542, Flagitabat, Memoriu trimis împăratului, asociat celui făcut de diaconul Pelagiu, contra tentativei lui Teodor Askidas de Cezarea, în vederea condamnării lui Origen. Mansi, IX, 698^E/699^A.

În memoriul său, Pelagiu prezintă cererile călugărilor din Palestina, contra origeniștilor. Se poate astfel constata că memoriul lui Pelagiu n-a constituit doar o cerere verbală către împărat, iar cel al lui Mina a fost redactat în urma unei analizări amănunțite a problematicii în Sinod.

Regest nr. 240, din ianuarie 543, Katipegrapsee... meta sinodou, Subscripție, adeziune a Sinodului, la Decretul lui Iustinian contra origeniștilor. Text pierdut, Mansi, IX, 699^A; Libelle de Justinien à Ménas, Mansi, IX, 524^{AB}.

Regest nr. 241 din 543, Chirographum, scriptum, Confirmare în scris a primului Edict al lui Iustinian, contra celor „trei Capitle”. Text pierdut.

¹⁰¹ P. 172, regest nr. 236: *I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972.*

Regest nr. 241 a, din 547, între martie și iunie, Epitimiou, akoinonisia, Cenzură contra Papei Vigiliu. Lovit cu anatema de către Papa Vigiliu, Mina răspunde, aplicându-i aceleași îngărđiri și aceeași cenzură. Critica textului specifică în acest caz, că aceeași referință poate fi găsită la Malalas. Conflictul dintre papă și Patriarhul Mina s-a încheiat pe data de 26 iunie.

Regest nr. 242 din 552, după 5 febr., Exemplum professionis, libellus, professionis forma, Mărturisire de credință depusă de Papa Virgil în fața lui Mina: acceptarea celor patru sinoade ecumenice și a tot ceea ce s-a decis la ele, atât în materie de credință, cât și în alte privințe (canonic, liturgic, moral etc.), de comun acord cu legații romani la lucrările sinoadelor; acceptarea textului Tomus ad Flavianum, al lui Leon I cel Mare (440-461), a constituțiilor romane, privitoare la credință și recunoașterea sinoadelor respective; Vigiliu nu are voie să facă niciun memoriu sau libele, privitoare la „cele trei Capitoale”, dar dorește ca toate lebelele să fie prezentate Papei în forma de redactare actuală; el declară nule injuriile făcute Papei și Tronului Romei Vechi, dar trebuie și el să-și ceară iertare atunci când este vinovat. Patriarhul Mina își cere și el iertare pentru că a admis la cuminecare persoane excomunicate de Papă. Acest Exemplum professionis s-a făcut și semnat în biserica Sf. Eufemia din Calcedon, unde s-a ținut Sinodul în anul 451 și unde s-a refugiat Papa în anul 552. Mansi, IX, 62-63.

Regest nr. *243 din 552, Logos, dogmatikos logos, Discurs dogmatic, pronunțat de Mina, în fața Papei Vigiliu, înmănat ulterior acestuia din urmă, privitor la la unica lucrareși la unica voință a lui Hristos, cu mărturii patristice în acest sens. Text pierdut, Mansi, XI, 525^{CD}, 528^{CD}, 529^E-532^A.

Autenticitatea acestui document a fost examinat la Sinodul VI ecumenic, constatându-se că este un fals.

22. Eutihie

(prima oară)

finele lunii august 552 – 565 ian., 22/31

regeste nr. 244-249

Regest nr. 244 din 553, ian. 6, Livellos, plirophoria, Libell, Memoriu, prezentat de Eutihie, Papei Vigiliu. Mansi, IX, 185-188; XXXI, 541-544; IX, 401-404;

Apreciind cele bune și pacea, Eutihie scoate în evidență comuniunea dintre cele două tronuri: Roma Veche și Noua Romă. El declară că acceptă cele patru sinoade ecumenice, ca proclamând una și aceeași credință, precum și scrisorile papilor, a lui Leon I și a celorlalți scrise privitor la cele patru sinoade ecumenice ori asupra unui singur Sinod ecumenic. Ca urmare a acestei înțelegeri, el cere ca problema „celor Trei capitoale” să fie dezbătută într-un Sinod, sub președinția lui Vigiliu.

Privitor la datarea documentului din regest, 6 ianuarie 553 este data răspunsului lui Vigiliu, la Memoriul lui Eutihie. Acest lucru însemnează că Eutihie l-a scris cu cel puțin două luni înainte, dacă socotim drumul, care dura aprox. o lună, pentru o singură călătorie între cele două orașe: Constantinopol și Roma.

Regest nr. 245 din 553, aprox. Martie, înainte de 5 mai, Kanones, pepragmena, synodikos... katakrisis, anatematissae, Condamnare sinodală a lui Origen și a sectarilor săi Didim și Evagrie, a erorilor lor, în 15 anatematisme. Mansi, IX, 396-400; XI, 632^E, la Sin. VI Ec., C-pol; XII, 1123^D; XIII, 377^B, Sin. VII Ec., Niceea.

Critica textului fixează proveniența și datarea acestui canon, care nu s-a făcut în timpul lucrărilor Sinodului V Ecumenic (5 mai – 2 iunie, 553), ci în cadrul „Synodos endimousa”, adică a Sinodului Endemic, al Patriarhiei Ecumenice, cu toate că el a fost clasat și atribuit Sinodului ecumenic. Cei 150 de Părinți, de la Sinodul V Ecumenic n-au tratat decât cele Trei Capitoale. În plus, condamnarea de la Sinodul endemic nu este o simplă reeditare sau repetare a celei de la Sinodul din anul 543, ci răspunde unei noi forme de dezvoltare sau evoluție a doctrinei origeniste, datorată influenței operelor lui Evagrie Ponticul. Operele lui Evagrie sunt și principala sursă de condamnare a anatematismelor sinodului endemic, din anul 553.

Regest nr. 246 din 553, spre luna martie, Antologie, Colecție de texte, prezentate împăratului, conținând „capetele”, kephalaia origeniștilor (15 capete sau capitoale): Didim, Evagrie și Teodor Askidas. Această antologie se distinge de anatematisme (tot 15 la număr), prin stilul de redactare. Probabil ele au constituit o piesă de dosar, prezentată sinodului, care ar putea fi comparată cu florilegiul, care urma să fie prezentat contra lui Teodor de Mopsuestia. Această piesă de dosar a fost anexată și documentului de la regestul nr. 247. Mansi, IX, 203 u.

Regest nr. 247 din 553, spre luna martie, Anaphora, Raport, trimis de Eutihie împăratului, privind condamnarea sinodală a origenismului, expediată după aclamarea sinodalilor, nu după semnătura acestora – ekvoiseis. Istoricii amintesc de două extrase: 1. Aclamarea de la încheierea lucrărilor, care de fapt n-au nici caracterul de aclamare, nici de afurisire. Mai degrabă poate fi vorba de un raport solemn; 2. al doilea excerpt sau extras, ar putea să provină din alte piese documentare ale Sinodului, în care adresarea se face la persoana a doua plural, care nu se poate aplica împăratului.

Regest nr. 248 din 553 iunie 2, Hipographi, Subscriere sau adeziune față de anatematismele Sinodului al V-lea Ecumenic, de la Constantinopol, contra celor Trei Capitoale. Eutihie acceptă cele patru sinoade ecumenice și condamnă nominal cele Trei Capitoale. Mansi, IX, 388^D, 387^D.

Regest nr. 248 a, din 562, nov., indiction 11, Epitrepsai, Ordonanță cu caracter liturgic, rânduind rugăciuni publice – Litaneiai – pentru Mănăstirea zisă „Ierusalim” sau Sf. Diomedea, pentru dezlegarea norilor și aducerea ploii, adică pentru înlăturarea efectelor secetei.

Regest nr. 249 din 565 ianuarie 31, Hipevalen kanonikois epitimiois, anathematissa, Condamnarea cu pedepse canonice, prescrisă de Eutihie, a tuturor celor care iau parte la Sinodul întrunit la Constantinopol, pentru a-l depune din scaun, împreună cu o anatema aruncată asupra lui Ioan III Scolasticul, care i-a uzurpat scaunul patriarhal (565-577). Text pierdut. Sentința de condamnare, Eutihie a făcut-o, ducându-o în sala sinodală, exact

în ziua depunerii lui din scaun, sâmbătă 31 ian. 565 și în momentul în care Sinodul deja întrunit a redactat versiunea proprie de anatematizare a lui Eutihie și a susținătorilor acestuia, vezi regestul nr. 250. „Vita” Sf. Eutihie concordă cu datele din Hist. Eccl. „Istoria Bisericească”, II, 32, a lui Ioan al Efesului (507-586), privind validitatea acestei sentințe canonice, prin faptul că Eutihie era încă în funcțiune, în momentul în care a rostit condamnarea canonică și anatema asupra lui Ioan III. Eutihie a fost expulzat din capitală, fixându-i-se domiciliul forțat la Calcedon.

23. Ioan III Scolasticul

31 ianuarie 565 – 577 august 31

regeste nr. 250-**259 b

Regest nr. 250 din 31 ian., sâmbătă, 565, Psiphos katakrisis, anathematisa, Condamnare sinodală a lui Eutihie, însoțită de anatema. Text pierdut. Reacție la condamnarea și anatema lui Eutihie, din regestul nr. 249. Critica textului susține că biograful lui Eutihie face două afirmații, care par a fi în contradicție: 1. Eutihie ar fi fost condamnat înainte de ședința sinodală, la care a fost somat de trei ori să se prezinte; 2. Eutihie ar fi fost convocat și el la Sinod, în calitate de Patriarh Ecumenic, adică de președinte al Sinodului, cu care ocazie a pronunțat de drept sentința de condamnare contra judecătorilor săi și a lui Ioan al Efesului, cu mare trecere la împăratul Iustinian I. Iregularitatea canonică, constă în aceea că acțiunile întreprinse – de facto – contra lui Eutihie, devansează procedura canonică – de jure – a Sinodului, justificând și îndreptățindu-l pe [încă]Patriarhul Eutihie să fi scris și să fi pronunțat condamnarea canonică și anatema contra judecătorilor și acuzatorilor săi. Pentru biograful lui Eutihie, depunera acestuia din scaun era un fapt real, încă înainte de procesul sinodal. Însă succesorul lui Eutihie nu putea fi ales și întronizat sau (și) hirotonit într-un arhiepiscop, în urma acestor condamnări și concluzii sinodale, scrise și pronunțate de Eutihie, chiar dacă alegerea succesurului s-a făcut concomitent cu depunerea predecesurului. Mărturisirea lui Ioan al Efesului, în Hist. Eccl., II, 32, arată că simultaneitatea anatematizării reciproce, poate fi considerată ca un fapt canonic valid, constituind totuși o problemă canonică delicată, privind revenirea în scaun a lui Eutihie.¹⁰²

Regest nr. 251 din 21 febr. 565, Krisis synodiki, ekryty, (Vita St. Eutychiei), Act sinodal, condamnându-l pe Eutihie să fie exilat în Amasia. Sentința aceasta i-a fost dusă probabil la Chalcedon, la trei săptămâni, după prima sentință de depunere din scaun, la 31 ian. 565. Text pierdut.

Regest nr. 252 din 569 sau 570, Synodika, Sinodica lui Ioan III, trimisă lui Anastasie al Antiohiei (559-570 și 593-598), prin care-l anunță că l-a hirotonit într-un arhiepiscop pe Ioan IV

¹⁰² Die Kirchengeschichte des Johannes von Ephesus aus der syrischen übersetzt von J. M. SCHÖNFELDER, München, 1882; sau Joannis Ephesii historiae ecclesiasticae pars tertia, latine vertit E. W. BROOKS (CSCO 106=Syr. 55), Louvain, 1952; Eduardus SCHWARTZ, Die kanonensammlung von Johannes Skolastikos, în Sitzungsberichte Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Heft. 6, München, 1933; Ediția critică la: V. N. BENEŠEVIĆ, în Abhandlungen Bayer. N.F..., München, XIV, 1937 (neutilizată de noi).

al Alexandriei (569-579), ca succesori canonici ai lui Apolinarios (551-568), care decedase. Text pierdut.

Regest nr. 253 din 570, Praktika, citavit, Invitația lui Ioan III, către adepții lui (Ioan Aegeatul sau?) Ioan Diacrinomenos (sec. V), în vederea ținerii unei conferințe dogmatice, privitoare la problema „triteistă”. Text pierdut.

Regest nr. 253 a, din 570-571, Ședință sinodală, prin care Patriarhul și Sinodul examinează corecturile propuse de monofiziți, la Edictul dogmatic al lui Iustin II, înainte de-a fi fost publicat. Sinodul și Patriarhul Ioan III acceptă anumite puncte, însă le resping pe acelea, la care monofiziții țineau cel mai mult, mai precis, la condamnarea Sinodului de la Calcedon. Acte pierdute.

Regest nr. 254 din c. 571, Condamnare sinodală, a iacobiților, cu aruncarea anatemei asupra lor. Text pierdut. Această condamnare poate fi plasată în urma refuzului monofiziților de aderare la Edictul dogmatic de unire a lui Iustin II.

Regest nr. 255 din c. 571, Scribeat, Scrisoare (circulară) trimisă provinciilor, pentru a stimula persecuțiile contra monofiziților. Text pierdut.

Regest nr. 256 din c. 571, Mandamus, litteras, prescript, Ordin scris, prin care Ioan III decide și comunică, că toți preoții monofiziți, care au acceptat comuniunea cu ortodoxia calcedoniană, vor fi depuși din treaptă și rehirotoniți, pentru a putea fi repuși în demnitatea sacerdotală și utilizați în pastorație!

Regest nr. 257 din c. 571, Scripsit, Circulară de depunere din treaptă și rehirotonire a preoților monofiziți, reveniți la ortodoxia calcedoniană. Text pierdut. În conformitate cu mărturia indirectă a lui Ioan al Efesului, Hist. Eccl., I, 12, se poate presupune că exista un număr mare de acte de convertire a preoților monofiziți, la ortodoxia calcedoniană. Nu se cunoaște însă motivul, care l-a determinat pe Ioan III să recurgă la repetarea hirotoniei preoților, adică la rehirotonirea acestora. Și, de ce numai a preoților, de arhieriei și de diaconi neamintindu-se nimic. Chiar și la preoți era pusă sub semnul întrebării doar hirotonirea de preot, nu și aceea anterioară de diacon. Istoricii și critica textului nu dau nicio explicație în acest sens.

Regest nr. 258 din c. 571, Scripsit, Scrisoare către Mitropolitul de Aphrodisias, în Caries, adică Stavroupolis, prin care Ioan III îi ordonă să-l depună pe anti-episcopul monofizit de Aphrodisias, convertit la ortodoxia calcedoniană, să-l rehirotonească întru arhierie și să-l numească Episcop „titular”? (al Antiohiei?), pentru Caries – Stavroupolis. Text pierdut.

Regest nr. 259 din 577, Epistellei, gegraphike, Scrisoare către Sf. Simion Stilitul, pentru a-i cere să obțină prin rugăciunile lui însănătoșirea împăratului Iustin II, atins de o boală periculoasă. Text pierdut.

Regest nr. 259 a, din 577, Pareneggyisen, apiggeile, Mesaj – scris – către cei din jurul împăratului, prin care Ioan III îi îndeamnă, să nu recurgă la șarlatanul Timotei, pentru a-l trata și îngriji pe împărat, așa după cum a rânduit „servul Lui Dumnezeu” Simion (Stilitul?).

Regest **nr. 259 b, din?, Adresă către episcopii, privitor la „Synagoga în 50 de titluri” sau „Colecția de canoane în 50 de titluri”, nu în 60 de teme sau titluri, și redactate nu în mod cronologic, cum erau rânduite colecțiile de canoane dinaintea lui, ci tematic.¹⁰³

Eutihie

(a doua oară)

3 oct. 577 – 582 april 5/6

regește nr. 260-*263 a

Regest nr. 260 din oct. 577, Anatema, Anatemă aruncată asupra celor care spun că Trupul Domnului Iisus Hristos era nesticăcios înainte de înviere. Text pierdut.

Regest *nr. 260 a, din 577, Jussit, Ordin de-a îndepărta din palatul imperial, din biserici și de pretutindenea chipul sau tabloul predecesorului său Ioan III Scolasticul.

Critica textului menționează consternarea împăratului, privitoare la ștergerea din diptice a numelui lui Ioan III Scolasticul, de către Eutihie. Pe de altă parte, Eutihie evita orice dezbateră canonică a anatemei aruncate în mod reciproc, de către el și de către Ioan III Scolasticul, în anul 565. Eutihie a preluat puterea canonică de Patriarh, fără să fi anulat anatema, fapt pentru care istoricul și episcopul Ioan de Efes concludă că actele predecesorului lui Eutihie (Ioan III Scolasticul) au fost clasate sau lovite cu anularea efectelor lor canonice. În caz contrar exercitarea puterii patriarhale a lui Eutihie ar fi fost nelegitimă. Prin „erasio nominis”, perioada de păstorire a lui Ioan III Scolasticul era categorisită ca nulă și inexistentă. De aici și necesitatea canonică – după Eutihie – de ștergere din diptice a lui Ioan III. (Ioan de Efes, Hist. eccl., II, 32).

Regest nr. 260 b, din mai 579, Mandatum est, mandavit, Convocare și condamnare de clerici monofiziți din Alexandria, denunțați de Patriarhul calcedonian Ioan IV al Alexandriei. Preoții sunt obligați să vină în capitală, fiind somați să se împărtășască din același potir cu Eutihie, însă refuzând, sunt condamnați cu alungarea din mănăstirile lor de metanie. Acte pierdute.

Regest nr. 261 din?, Mandatum, Ordonanță liturgică, prin care Eutihie dispune ca în toate bisericile să fie abandonat troparul rânduit de tipic, pentru Joia Mare, text pe care să-l înlocuiască cu un alt tropar, pe care l-a compus el însuși, și pe care-l trimite prin această circulară. Contravenienții se expun urmărilor canonice și sancțiunilor. Text pierdut (Ioan al Efesului, Hist. eccl., II, 40). După părerea lui Ioan al Efesului, împăratul însuși s-a opus, privind utilizarea acestui tropar sau text liturgic nou, din cauza tulburărilor create de inovația lui Eutihie. Se pare că troparul lui Eutihie ar fi tot o reacție a lui Eutihie, contra predecesorului său, Ioan III Scolasticul. Ioan al Efesului era de părere că troparul lui Eutihie era îndreptat contra monofiziților. Pe de altă parte, Georgius

¹⁰³ Vladimirus. N. BENEŠEVIČ, *Synagoga L titularum edidit...*, în *Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Neue Folge*, München, XIV, 1937 (ediție critică).

CEDRENUS menționa că în al nouălea an de domnie a lui Iustin II – 573 – s-a dat o ordonanță liturgică, privitoare la troparul din Joia Mare: Bonn I, 684-685, precum și Migne, PG, CXXI, 748^B.

Regest nr. 262 din?, Scribeat et admonebat, Circulară către episcopi, prin care Eutihie le cere să îndepărteze din rânduiala liturgică a bisericilor lor formula monofizită din Trisaghion: „Qui crucifixus es pro nobis”. Text pierdut, vezi Ioan al Efesului, Hist. eccl., II, 52.

Regest nr. 263 din?, Tomos, Tomos trimis călugărițelor din Antiohia, refugiate la Constantinopol, dintre care o bună parte au aderat deja la ortodoxia calcedoniană, continuând însă să mai utilizeze formula liturgică din Trisaghion: Qui crucifixus es pro nobis”. Eutihie le instruiește pe călugărițe, le îndeamnă, le flatează și le amenință că trebuie să renunțe la această cutumă liturgică. Text pierdut.

Regest *nr. 263 a, din?, Ekelevsen, Ordin dat la doi călugări să-l interogheze pe Gregor, viitor episcop de Agrigente. Scopul anchetei era să verifice ortodoxia calcedoniană a lui Gregor.

24. Ioan IV Postitorul

12 april 582 – 595 sept. 2

regeste nr. 264-**272

Regest nr. 264 din c. 587, Synodi acta, synodi gesta, Judecată sinodală, stabilind nevinovăția lui Grigorie I al Antiohiei (570-593), acuzat de diferite crime. Ioan IV a început să folosească titlul de „patriarh ecumenic”. Text pierdut. Mansi, IX, 1217^E-1218^A; X, 159^{AB}, IX, 1210DE și 1213DE.¹⁰⁴

Critica textului precizează că titlul de „patriarh ecumenic” nu a fost conferit Arhiepiscopului Constantinopolului de acest Sinod, pentru că a fost folosit cu mult înainte, de această dată fiind doar consacrat pentru titularul din capitala imperială. Cazul Patriarhului Grigorie al Antiohiei n-a fost singura ordine de zi a sinodului. Dosarul său a mai fost dezbătut și la alte sinoade, după cum se poate constata din scrisoarea Sf. Grigorie I cel Mare al Romei (590-604), către Eusebiu al Thesalonicului, din care aflăm că Papa Pelagiu II (579-590) a casat toate actele acestui sinod, cu excepția celor privitoare la Grigorie al Antiohiei.

Regest *nr. 264 a, din c. 588-589?, Ekelevsen, Ordin de trimitere la Roma a lui Grigorie de Agrigente, transmis de împărat și de Ioan IV Postitorul. Critica textului consideră că este greu de-a îndreptăți două călătorii a lui Grigorie de Arigena, la Constantinopol, în anii 588 și 595, dar anumite elemente pot fi totuși considerate valabile.

¹⁰⁴V. LAURENT, Le titre de patriarche oecuménique et la signature patriarcale, în Revue des Etudes Byzantines [R.E.B.], Paris, 1948, 6, p. 5 – 26. Mai vezi legat de problema acestui titlu: Mansi, IX, 1213DE.

Regest nr. 265 din 592 spre sfârșitul anului ori începutul 593, Acta, gesta, Judecată sinodală, ținută în Sf. Sophia, privind cazul preotului Ioan, din Chalcedon, acuzat de erori marcianiste, precum și a mai mulți călugări isaurieni, între care, preotul Atanasie a fost acuzat de pelagianism. Text pierdut. Mansi, IX, 1143-1144; 1221^E; X, 11^E; IX, 1222^B; X, 12-13.

Cronologia regestului poate fi reconstituită după corespondența dintre Sf. Grigorie I cel Mare al Romei, către Ioan IV Postitorul, a doua scrisoare fiind trimisă la Constantinopol în iulie 593. Mai știm că Papa i-a scris de două ori Patriarhului, privitor la aceste cazuri. În acest caz documentul regestului poate fi datat cu sfârșitul anului 592 sau începutul anului 593, socotind și timpul necesar pentru efectuarea călătoriilor dintre Roma și Constantinopol, cel puțin o lună de fiecare dată. Înainte de-a scrie a doua scrisoare, Grigorie I cel Mare a primit deja cererea de apel a doi preoți, din grupul de inculpați, de mai sus, depuși din treaptă de către Ioan IV.

Critica textului susține că nu este sigur dacă Ioan IV a luat parte la acest consistoriu canonic. Se pare că procesul a fost făcut de către judecătorii sinodului, iar Patriarhul a prezidat doar ședința de ratificare a sentinței.

Regest nr. 266 din 593, primit în jurul lunii iulie, Epistula, rescriptum, Scrisoarea lui Ioan IV, către Papa Grigorie I cel Mare, prin care răspunde la întrebările puse de către confratele său din Roma Veche, privitor la cazul preoților Ioan și Atanasie (vezi regestul nr. 265), a călugărilor isaurieni și a Sinodului ținut în acest scop. Ioan IV scrie că nu mai este de făcut nimic în problema pentru care Papa îi cere informații, așadar cazurile canonice au fost rezolvate și încheiate. Text pierdut. Mansi, IX, 1143-1144.

Regest **nr. 266 a, din c. 593?, Apesteilen, Ordin de misiune, Episcopii de Ancira, Cizic, de Corint [în sinaxarul armean apar episcopii de Efes, Ancira și Corint] și *hartophilaxul* Constantin (de la Sf. Sophia?), în calitate de Topoteret [locțiitor, legat, reprezentant al Patriarhului] sunt trimiși la Roma, pentru a lua parte la procesul de judecată a Sf. Grigorie de Agrigente, implicat într-o afacere canonică de ordin moral...

Procesul ar fi avut loc în anul 593. Lista delegaților la proces prezintă unele inadvertențe, citându-l pe episcopul de Corint, ca sufragane al Arhiepiscopului de Constantinopol! Se pare că amănuntele privitoare la misiunea și numărul delegaților greci, la Roma, este exagerată, dacă nu chiar imaginată. Pentru un astfel de proces, numărul delegaților este prea mare, iar *hartofilaxul* – preot – nu avea la Constantinopol importanța unui „cap” al delegației, formate din *trei* episcopi. Relația structurii canonice a delegației este inventată.

Regest nr. 267 din 594, Scripta, rescribens, Scrisoare către Grigorie I cel Mare, care însoțea fascicolul de acte, adică dosarul canonic, din procesul lui Ioan, precum și codexul actelor lui Atanasie, cuprinzând paragrafe sau texte de opoziție față de Sinodul Ecumenic de la Efes. Text pierdut. Mansi, IX, 1221^E; 122^B; X, 10-11; 44^C; 75^B; 139^B.

Regest nr. 268 din?, Rescriptum, Răspuns canonic, trimis de patriarhul lui Leandre arhiepiscop de Sevilla, privitor la modul de administrare a botezului. El se mulțumește să-i reproducă arhiepiscopului decizia părinților de scufundare de trei ori a candidatului la botez. Text pierdut.

Regest nr. 269 din?, Grammateion, Accepțiune, ipotecă, garanție, în favoarea împăratului Mauricius (582-602), prin care Ioan IV Postitorul pune la dispoziția împăratului toată averea sa – o ipotechează, amanetează, o pune în gajă – din cauza împrumutului făcut de monarh, în favoarea săracilor. Text pierdut.

Regest nr 269 a, din?, Epitrepsai, ordin sau Toleranță, privind pedeapsa tragerii în țeapă, aplicată de justiția imperială – sau civilă – celor care se ocupau cu magia.

Aici este vorba de un conflict de competență juridică. Textul provine de la Teodor Studitul, care nu-l consideră ca provenind de la Patriarh. Este vorba de o concesiune trimisă puterii juridice civile (parakehorikenai), care-i considera pe magicieni drept criminali, în conformitate cu dreptul roman păgân, în timp ce dreptul canonic recurge în acest caz la „aphorismos” și la epitimii – acte de pocăință – de natură spirituală. Textul la Teodor Studitul, Epist. II, 155 (47): PG XCIX, 1485^{BC}.

Regest **nr.270 din?, Epitima, kanones, Canon de pocăință – penitențial – atribuit lui Ioan IV. Există patru serii din acest canon de pocăință, identificate de către autorii regestelor. Ele sunt enumerate, în conformitate cu edițiile în care se află.

A. Epitimia, în număr de 51., ediția *Pitra*, Spicilegium Solesmense, t. IV, Paris, 1858, p. 429-435 (preluate după Coislin, 363, XIIe s.). Această serie de epitimii formează a doua parte a lucrării atribuite lui Ioan IV, *Didaskalia monazouson kai epitimia ekastou amartimatos*. Autorul tomului atribuie aceste canoane Sf. Vasile cel Mare. O bună parte din aceste canoane se află publicate sub numele lui Vasile cel Mare, vezi PG XXXI, 1305-1309.

B. Canoane adunate de Matei Vlastares, în număr de 34: *Tou agiou Ioanou tou feronimos epilegomenou Nistevtou, oi tessares pros tois triakonta kanones sinopsismenoi para Mattaiou tou Blastareos*, editate de *Christophore*, *Kanonikon...* para Hristophorou monahou, Constantinopol, 1800, p. 312-325. Multe din aceste canoane se află și în seria A și numai opt aparțin seriei B, numerotate în mod dublu, publicate în grecește, de către *Nicodim Aghiorâțul* în *Pedalion*, Leipzig, 1800 și *Exomologitarion*, s.a, s.l., 1794 și 1818.

C. Serie de canoane mult mai numeroase, adunate de Matei Vlastares, nenumerate, ordonate pe rubrici și într-un mod cu totul diferit, publicate în ediția *Rhalli*, *Syntagma ton Theion kai ieron kanonon...* ipo G. A. Rhalli kai M. Potli (6 vol. 1852-1859), IV, p. 432-445.

D. Canoane în număr de 17, urmate de un alt grup de patru canoane, publicate de către *Nicodim Aghiorâțul* în *Pedalion*, Leipzig, 1800 și *Exomologitarion*, 1794 și 1818.

Acest regest este urmat de un comentariu lung de critică a textelor, cu literatură bogată, cu versiuni și izvoare ale textelor publicate.

Critica textului, cu comentariul amplu, privitoare la tradiția paternității operelor puse pe seama lui Ioan IV, este urmată de concluzii în trei puncte, preluate după E. HERMANN:

1. Studiul lui E. *Hermann*, *Il piu antico penitentiale greco*, în *Orientalia Christiana Periodica*, Roma, 19, 1953, p. 71-127, *Antiqui Poenitentiales*, care se întitulează *KANONARION*, dă impresia unei lucrări omogene, care se leagă mai mult de stilul de redactare a unui oarecare monah IOAN, favorizator al Sf. Vasile cel Mare, a cărui lucrare poate fi datată în prima jumătate a sec. IX.

2. Acest Kanonarion se ocupă mai puțin de ritul Sf. Taine a Mărturisirii, dar concentrează atenția asupra păcatelor contra castității. Un revizor ulterior al lucrării sau un copist, a adăugat o „Akolouthia”, „logos” sau „Didascalia” Sfinților Părinți, reducând canoanele contra greșelilor, însă manuscrisele dovedesc că anumite antologii sau descrieri ulterioare reiau părțile eliminate din formatul sau edițiile (manuscrite) anterioare ale Kanonarion-ului. Așa se explică și incoerența aparentă a operei, care continuă să rămână anonimă. Deci este greșit să o atribuim lui Ioan IV sau încă imposibil de-a trage această concluzie în stadiul actual al cercetărilor. Probabil că Ioan IV s-ar fi ocupat de aceste probleme ori de altele similare. Abia din secolul al XI-lea a început să fie atribuită această colecție de canoane Kanonarion, Sf. Ioan IV Postitorul.

3. Nomocanonul anonim la origine, din care partea nouă ar fi Didascalia, adresată călugărițelor. Acestei versiuni de revizuire a Kanonarion-ului de la sfârșitul sec. IX și începutul celui următor se adaugă seria de canoane amintite mai sus.

Regest **nr. 271 din?, Convocare la un Sinod ecumenic, menționată ca și scrisoare apocrifă la Pelagiu II al Romei (579-590). Mansi, IX, 900^C. Ioan IV ar fi putut face o convocare la un Sinod mai amplu, pentru judecarea lui Grigorie I al Antiohiei (570-593), însă de un sinod ecumenic nu poate fi vorba, informația lui Pelagiu II fiind eronată, vezi regestul **nr. 272.

Regest **nr. 272 din?, Libellus, Memoriu, scrisoare către Patriarhul Apusului, prin care protestează contra subordonării lui tronului din Roma și promite că nu va mai ataca privilegiile papei! textul este menționat în scrisoarea apocrifă a lui Pelagiu II, Mansi, IX, 900^C, trimisă de acesta din urmă episcopilor, privind „sinodul ecumenic”, pe care vrea să-l convoace Ioan IV.

Critica textului, privind regelele **nr. 271 și 272, susține că „scrisoarea” atribuită lui Pelagiu II nu este autentică, după cum s-ar putea stabili și din compoziția textului, unde sunt inserate diferite texte din Sfinții Părinți și chiar de la Grigorie I cel Mare, urmașul lui Pelagiu II. Tot din această scrisoare apocrifă reiese afirmația că Ioan IV i-ar fi scris aceste lucruri și antecesorului lui Pelagiu II, Vigiliu (537-555), când acesta dintâi încă nu era patriarh. Ioan IV își începe păstoria abia în anul 582.

25. Ciriacus II (Chiriac II)

sfârșitul anului 595, începutul 596 – 606 oct. 29

regele nr. 273-277 a

Regest nr. 273 din 596, c. iunie-iulie, Synodica epistola, scripta, Sinodica lui Ciriacus II, către Grigorie I cel Mare (590-604), conținând Mărturisirea de credință ortodoxă, în care este numit printre eretici și un oarecare Eudoxie. El semnează cu titlul de Patriarh Ecumenic și adoptă acest titlu. Sinodica a fost dusă la Roma de către preotul Gheorghe și diaconul Teodore. Text pierdut. Mansi X, 47-50, 70DE, 74.

Regest nr. 274 din 596, c. iunie-iulie, Scrisoare către Grigorie I cel Mare, prin care Ciriacus II își exprimă sentimentele sale de umilință față de răspunderea mare care i s-a acordat. Scrisoarea a fost dusă de către preotul Gheorghe, împreună cu diaconul Teodor. Text pierdut. Mansi X, 50-51. Cu ocazia acestei solii, Ciriacus II a trimis Papei două scrisori: Sinodica, de la regestul nr. 273 și o scrisoare privată, regestul nr. 274 [răspunsul „ad epistolas vestras].

Regest nr. 275 din 597 primăvara, Scripta, Scrisoare către Grigorie I cel Mare. Ciriacus II se plânge că din cauza titlului „ecumenic” (patriarh ecumenic) se va cauza un conflict, care-i va crea și lui destule prejudicii. Text pierdut. Mansi X, 70.

Regest nr. 276 din 602, înainte de luna noiembrie, Kelevisis, epesteile, Scrisoare către Mitropolitul Paul de Ancira. Ciriacus II îi ordonă să-i permită Episcopului Teodor de Anastasiopolis să facă paretisis și în același timp să-i dea omoforul arhieresc și să-i mențină cinstea în rangul pe care-l are, pentru că este un sfânt și pentru că s-a retras din episcopat fără reproșuri sau alte probleme disciplinare ori de credință. Patriarhul mai menționează că el acționează astfel la ordinul împăratului Mauriciu (582-602).

Regest nr. 277 din 602, înainte de luna noiembrie, Epistoli protreptiki, Scrisoare către Sf. Teodor Sykeotes, prin care-l invită să vină la Constantinopol, spre a primi binecuvântarea lui. Împăratul și arhonții îi adresează aceeași invitație. Text pierdut.

Regest nr. 277 a, din 602, înainte de luna nov., Apesteile, Scrisoare către Sf. Teodor Sykeotes, prin care-l invită să vină în jurul său. Text pierdut. Această scrisoare, Patriarhul i-a trimis-o în timp ce Sfântul se afla în capitală. Obiectul audienței de trei ore nu ne este cunoscut. În timpul șederii în capitală, Sf. Teodor a vindecat un copil al împăratului Mauriciu.

26. Toma I

23 ian. 607 – 610 martie 20

regeste nr. 278-278 b

Regest nr. 278 din 609, Epistoli protreptiki, Scrisoare către Sf. Teodor Sykeotes, prin care-l invită să vină la Constantinopol, cât de curând posibil. Text pierdut.

Scopul acestei invitații era ca patriarhul să cunoască semnificația unei minuni întâmplată în Galația, unde crucea de procesiune, în timpul rugăciunii publice, a început să se miște, să se agite și să sară. Sf. Teodor Sykeotes a sosit la Constantinopol, înainte de Crăciunul anului 609, care a precedat moartea Patriarhului Toma I.

Se afirmă că Toma I a preferat să moară, pentru ca să nu ajungă să vadă împlinirea nenorocirilor prevestite de tulburările și arăturile acestei cruci de procesiune. Toma I a murit la 20 martie 610. Prin urmare, scrisoarea către Sf. Teodor a fost scrisă și trimisă în cursul anului 609, trebuind să facă mențiune și de donația unor moaște, date apocrisiarului, adică solului lui Teodor, care a transmis patriarhului vestea privitoare la minunea întâmplată în Galația.

Regest nr. 278 a, din 609, spre finele anului, *Katastisis*, *propempas*, Decret de numire și instalare, Investitură, Numirea lui Ioan egumenul, cu jurisdicție peste mai multe mănăstiri. Text pierdut. La cererea Sf. Teodor Sykeotes Toma I îi dă lui Ioan ascultarea egumeniei, cu insignele specifice (probabil cele pentru rangul de arhimandrit). Autorii regestului folosesc termenul de „pallium”: „A la requête de s. Théodore, le patriarche donne à Jean la charge d'higoumène et, en lui imposant le pallium, lui donne mandat de diriger les monastères dépendant de Théodore et de son disciple Jean.”. Se pare că acest Ioan, alias ucenic al Sf. Teodore se afla și el în Constantinopol, însă nu putem preciza ce fel de „insigne” i-a dat patriarhul. Palliul este echivalent cu Omoforul mare, din care cel dintâi a evoluat în occident. Or, omoforul mare este legat de treapta arhieriei, preoții neavând dreptul să-l poarte.¹⁰⁵

Critica textului precizează în aceeași măsură că „o investitură” are două părți componente: ritul liturgic și forma canonică de eliberare a actelor de cancelarie, a decretului, am spune noi astăzi ori singheliei, gramatei (pentru arhieriei), elemente imprecis determinate în această epocă. Este vorba de un mandat care să acopere și să dea puterea exersării ascultării de egumen (stareț, abate, arhimandrit). Însă acest document scoate în evidență un element canonic mult mai important: este vorba de jurisdicția reală pe care o avea patriarhul asupra mănăstirilor din mitropoliile lui sufragane, jurisdicție care, astăzi mai este exersată doar asupra Sf. Munte Athos și, eventual, asupra „stavropighiilor”. Acest lucru însemnând că trecerea mănăstirilor sub jurisdicția episcopilor locului s-a făcut treptat, înlocuind puterea centralistă a patriarhilor, cu aceea locală a episcopilor, respectiv a mitropoliților.

Chiar și critica textului acceptă, că „la charge”, adică sarcina, ascultarea sau puterea conferită egumenului Ioan, cu „palliul”, pe care i l-a „impus”, adică l-a îmbrăcat, corespund rangului și puterii de „arhimandrit”, nu de „arhiereu”. Probabil este vorba de o formă incipientă a „epigonatului” sau „nabederniței”, pe care o poartă arhieriei, ulterior fiind acordat și arhimandriților, precum și preoților de mir, iconomi stavrofori.

Regest nr. 278 b, din 609, spre finele anului, *Ekelevse*, Ordin de cazare a Sf. Teodor Sykeotes, la Mănăstirea Sf. Ștefan, din apropiere de Petriion. Text pierdut. Critica textului consideră că acest ordin din partea Patriarhului, către egumenul de la Sf. Ștefan, s-a transmis verbal, nu scris. În timpul șederii Sf. Teodor Sykeotes la Mănăstirea Sf. Ștefan, și pînă la moartea lui Toma I, s-a creat o corespondență personală, privind legăturile lor private, purtată între Sf. Teodor și patriarh.

27. Sergiu I

18 april 610 – 638 dec. 8 sau 9

regeste nr. 278 c - **293 b

Regest nr. 278 c, din 610 fine, 611 începutul anului, *Epistoly*, Scrisoare către Sf. Teodor Sykeotes, prin care Patriarhul Sergiu I, împreună cu împăratul Heraklios I (610-641) îl invită să vină la Constantinopol, unde doresc să aibă parte de rugăciunile lui. Text

¹⁰⁵ P. 208, regest nr. 278 a: *I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, Les actes des Patriarches, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance GRUMEL, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972.*

pierdut. Scrisorile au fost expediate la scurt timp după urcarea pe tron a împăratului, iar când Sf. Toma ajunsese în Constantinopol, împăratul părăsise deja capitala, pentru a-i acorda ajutor lui Priscus și orașului Cezareea, amenințată de perși.

Regest nr. 278 d, dinaintea anului 612, Anigagen, itise, diatiposis, Raport al Patriarhului Sergiu I, către împăratul Heraklios I. Patriarhul îi trimite un proiect de regulament, care fixa numărul clerului, care trebuia să deservească Catedrala Sf. Sophia și Biserica Sf. Maria de la palatul Vlacherne, rugându-l să-l aprobe. Acest proiect va constitui subiectul Novelei lui Heraklios I, privitor la aceeași temă. Text pierdut.

Regest nr. 278 e, din 613, după 22 aprilie, Tespisas, Decret liturgic, determinat de vestea morții Sf. Teodor Sykeotes, pentru Marea Biserică (adică pentru Sf. Sophia și bisericile din capitală, care țineau de Basilica patriarhală), privind instituirea pomenirii anuale a morții Sfântului.

Regest nr. 278 f, din 616, începutul Postului Mare (22 febr. – 1 martie, Epi Sergiou... irxato, Decret liturgic, privind imnul „Νὺν αἱ δυνάμεις ...” (Nin ai dinameis), adică cântarea heruvimică de la Liturgia Darurilor mai înainte sfințite:¹⁰⁶ „Acum puterile cerști împreună cu noi nevăzut slujesc, că iată intră Împăratul slavei.”; iar după ieșirea cea mare: „Iată Jertfa tainică săvârșită de dânsule...”.¹⁰⁷

Regest *nr. 278 g, din primul semestru al anului 617 (sau 626), Koiny gnomy patriarchou kai tou laou, Expedierea unei solii de pace la „Sciți”, adică la Avari, care asediau orașul, pentru a-i împăciui. Menționată este această acțiune a patriarhului în imnul Acatist: Narratio de Acathisto, PG XCII, 1360^A. Vestea tulburării păcii, conform Chronicon paschale, Bonn, 1832, 712¹⁷⁻¹⁹, a început să se răspândească înainte de surprinderea din 5 iunie, tratativele purtate de Patriarhul Sergiu I sunt plauzibile, însă nu trebuie scăpat din vedere că originea exactă a Acatistului se bazează pe evenimentele din anul 626, nu 617, adică pe asediul al doilea, nu pe cel dintâi. Data de 5 iunie a căzut într-o duminică.

¹⁰⁶ J. M. HANSSENS, *Institutiones Liturgiae de ritibus orientalibus*, Roma, 1932, p. 551, § 1453; Menționat este textul acestui imn heruvimic, în *Chronicon paschale*, Bonn, 1832, 705-706, reprodus în PG XCII, 989^{AB} : *Chronicon paschale ad exemplar Vaticanum recensuit Ludovicus DINDORFIUS*, Bonn, 1832, reprodus în Migne, PG XCII.

¹⁰⁷ Vezi *Liturghierul*, ediția Inst. Biblic și de Misiune al BOR, Buc., 1980, p. 249-250; comp. cu: ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΥΝ ΘΕΩ ΑΓΙΩ, ΕΝ ΡΩΜΗ, ΕΚ ΤΗΣ ΠΟΛΥΓΛΩΤΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ, ἔται αωού, Roma, s.a., p. 124, indicație de tipic doar. Mai compară cu: p. 177, din Jacobus GOAR, *Euchologion sive ritual graecorum*, 1960, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz, 735 p., pe două coloane, + index. Despre textul și „erminia” sau tipicul „Divinae missae Praesantificatorum declaratio”, Sfintei Liturghii a darurilor mai înainte sfințite, vezi p. 161-178.

Titlul complet al Euchologiului lui Goar este:

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ sive Rituale Graecorum complectens ritus et ordines Divinae Liturgiae, Officiorum, Sacramentorum, Consecrationum, Funerum, Orationum, &c cuilibet personae, statui, vel tempori congruos, juxta usum orientalis Ecclesiae, Cum selectis Bibliothecae Regiae, Barberinae, Cryptae-Ferratae, Sancti Marci, Florentini, Tillianae, Allatiana, Coresiana, & aliis probatis MM. SS. & editis Exemplaribus collatum. Interpretatione latina, nec non mixobarbarum vocum brevi Glossario, aenis figures, observationibus ex antiquis PP. & maxime Graecorum Theologorum expositionibus illustratum.

Opera R. P. Jacobi GOAR, Parisini, ordinis FF. Praedicatorum, s. Theologiae Lectoris.

Editio secunda, Expurgata, & accuratior, Venetiis (Veneția), Ex Typographia Bartholomaei Javarina, M.DCC.XXX. (1730), Superiorum permissu.

Regest nr. 279 [ex-280], din 2 iulie 617, Orise, Narratio, Decret Liturgic, adică ziua în care a fost depus Veșmântul Maicii Domnului în Biserica Vlaherne, va deveni hramul acestei biserici a palatului imperial: „Narratio historica in Depositionem pretiosae Vestis Deiparae in Blachernis”. Text pierdut. Aceste evenimente au avut loc după primul asediu al Constantinopolului, de către avari, din anul 617. Biserica și Palatul Vlahernelor se aflau în afara zidurilor orașului de atunci, motiv pentru care Veșmântul Maicii Domnului a fost pus la adăpost, fiind transferat în Biserica Sfânta Sophia din centrul capitalei. După retragerea avarilor, Sfânta relicvă a fost readusă în procesiune, cu mare pompă, în Biserica Vlahernelor.

Chronicon paschale fixează evenimentul readucerii Veșmântului la Vlaherne, cu stabilirea sărbătorii, pentru anul 623, adică la șase ani după primul asediu al capitalei imperiale, de către barbarii avari. Sărbătoarea s-a menținut tot timpul în calendarul ortodox, unde la 2 iulie apare sub numele: „Așezarea veșmântului Născătoarei de Dumnezeu în Vlaherne”.

Regest nr. 280 [ex-279], din 618, Epistoly, Egraphie, Scrisoarea lui Sergiu I, către Gheorghe Arsas, paulianist, prin care-i cere să-i trimită texte privitoare la unicitatea lucrării în Hristos, adăugând că el vrea să o folosească pentru a realiza unitatea Bisericii. Text pierdut. Mansi X, 741^E-744^A.

Regest nr. 280 a, din 619, înainte de 24 april [Anaphora], anigagen, Raportul Patriarhului, către împăratul Heraklios I, prin care-i sugerează că în privința regulamentului stabilit de Novella precedentă, trebuie să-i lase și lui spațiu mai larg, în ceea ce privește aplicarea ei. Text pierdut.

Regest nr. 280 b, din c. 620, Donația unei mănăstiri. Patriarhul Sergiu I donează o mănăstire din capitală, călugărițelor refugiate de la Mănăstirea Înălțării, din Melitene, de unde au fost alungate de către perși. Nu se știe când au ajuns aceste monahii refugiate în Constantinopol, probabil între anii 611 și 620.

Regest nr. 281, de dinainte de anul 622, Egraphie, Scrisoarea Patriarhului, către Teodor de Pharan, pentru a se întreține cu el în ceea ce privește monergismul. În acest scop el îi trimite textul Libellus-ului lui Mina, către Vigiliu. Purtătorul acestei scrisori a fost Sergiu Macarona episcop de Arsinoe. Text pierdut. Mansi X, 741^E-744^A.

Regest nr. 282, din 622, Egraphie, Scrisoarea Patriarhului, către Paul Chiorul, pentru a-l readuce în Biserică, prin mijlocul monenergismului, trimițându-i și lui Libellus-ul lui Mina, către Vigiliu, precum a procedat și în corespondența cu Teodor de Pharan. Text pierdut. Mansi X, 744^A.

Regest nr. 283 din 623, Anaphora, Raportul Patriarhului, către împărat, contra lui Paul Acefalul, care constituie o replică a „keleusis” imperiale a lui Heraklios I, împotriva acestei persoane. Text pierdut. Mansi XI, 561^B.

Regest nr. 284, dinaintea anului 624, Grammata, Scrisoare către împăratul Heraklios I, cu scopul de-a reveni asupra intenției de căsătorie a acestuia, cu nepoata lui Martina. Sergiu I ar fi dorit s-o încoroneze împărăteasă pe Martina. Text pierdut.

Regest nr. 284 a, din 624, mai indiction 12, Epi Sergiou, epenoity, Decret liturgic, privind introducerea troparului de mulțumire și laudă, după cuminecarea credincioșilor, la toate cele trei Sfinte Liturghii (a lui Vasile cel Mare, Ioan Hrisostom și a Darurilor mai înainte Sfințite): „Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne, ca să laudăm slava Ta, că ne-ai învrednicit pe noi a ne împărtăși cu sfințele cele fără de moarte, cu preacinstitele și de viață făcătoarele Tale Taine; întărește-ne pe noi în sfințenia Ta, toată ziua să ne învățăm dreptatea ta. Aliluia, aliluia, aliluia.”; Πληρωθήτω τὸ στόμα..., pe baza textului din Psalmul 70, 8. Vezi Liturghierul, precum și Chronicon paschale, Bonn, 714¹⁰⁻²⁰.

Regest nr. 285 din 626, Epistoly (Sin. VI Ec.), antigrapha, Scrisoarea lui Sergiu I, către Cyrus Episcop de Phasis, ulterior al Alexandriei (630-644).

Cyrus, după ce a citit „keleusia” lui Heraklie (vezi regest nr. 283), contra lui Paul Acefalul, adresată lui Arcadie al Ciprului, conținând apărarea proclamării celor două lucrări în Hristos, după unirea ipostatică, l-a interogat pe Sergiu I în această problemă.

Patriarhul Ecumenic îi răspunde: Niciun Sinod Ecumenic n-a definit aceste probleme, dar există Părinți, cum ar fi cazul Sf. Ciril al Alexandriei, care vorbește de o singură lucrare dătătoare de viață a Lui Hristos. Mai departe, Mina, în Libellus-ul trimis lui Vigiliu, susține unica voință și unica lucrare a Lui Hristos, din care îi trimite și lui o copie.

În scrisoarea sa către Sergiu I, Cyrus se oprește asupra unei expresii a lui Leon I cel Mare: „Agit utraque forma”.

Sergiu I răspunde că în polemica cu severienii, niciun ortodox n-a interpretat acest text al lui Leon I cel Mare, ca un argument privind dubla lucrare în Hristos. Nici măcar Euloghie al Alexandriei, care a scris un tratat apologetic, de apărare a operei lui Leon I, Tomus ad Flavianum, în care se pot regăsi și mărturiile din textele patristice, menționate în Libellus-ul lui Mina. În concluzie, Sergiu I preciza că, dacă cineva mult mai versat în aceste probleme, ar putea dovedi că Părinții, care constiuie baza și Legea Bisericii Ortodoxe, ar învăța și susține „două” lucrări în Hristos, atunci, acele dovezi va trebui să fie urmate. În final, Sergiu I îl invită pe Cyrus să adere, să subscrie textele patristice, pe care i le trimite. Textul la Sin. VI Ec., sesiunea 12: Mansi XI, 525^B-528^C, 529^E, X, 744^B.

Pe de altă parte, critica regestului susține că Sinodiconul prezintă într-o manieră falsă faptele pentru care este anexat acest document. Un anume „acephal” a fost în realitate abordat de Heraklios I și a fost pus în discuție, privitor la lucrările și voințele în Hristos. Însă împăratul ezitând, s-a sfătuit cu Cyrus, iar amândoi au cerut sfatul patriarhului.

Sergiu I ar fi ținut un Sinod în această problemă, în care s-au examinat actele de la Mina, răspunzând împăratului că în Hristos nu există decât o singură lucrare și o singură voință. Documentele actuale arată că împăratul era deja implicat în controversa privind monenergismul, încă înainte de a-l întâlni pe Cyrus. Este vorba de rescriptul împăratului și al lui Sergiu I, contra lui Paul Chiorul, care au servit ca bază de comunicare, în scopul atragerii lui Cyrus spre această noutate dogmatică.

Regest nr. 285 a, din ianuarie 628, Syntikas, Tratat încheiat cu generalul persan Șârbarâz. Interceptând o scrisoare de la Chosrau II, recte Chosroes II (590-628) al persiei, coregentul și fiul lui Heraklios I, Constantin (din 641, Constantin III) și Patriarhul Sergiu I au reușit să obțină un Tratat cu generalul Șârbarâz, al cărui conținut, nouă nu ne este cunoscut.

Regest nr. 286 din 632, Expediere de texte patristice cuprinse în lucrarea lui Mina, către Vigiliu, pe care Sergiu I o face la cererea lui Heraklios I, aflat în Siria. Text pierdut. Mansi XI, 536DE.

Regest nr. 287, din anul 633, Edoxe, esterhty, psiros, Decret dogmatic sinodal, care prescrie să nu se afirme în Hristos nici o lucrare, nici două lucrări, ci un singur operant, izvor sau lucrător: Hristos, în lucrările ficărei naturi (divină și umană), decizând ca Sophronie să nu mai „dezgroape” această temă, ci să se mulțumească cu doctrina asigurată de Părinți. Text pierdut. Mansi XI, 536^C. Este vorba de Sophronie, viitorul Patriarh al Ierusalimului (633/34-638).¹⁰⁸

Regest nr. 288 din aug.-sept., 633, Apokrisis, di epistolis, Răspuns în formă de scrisoare, către Sophronie, având ca subiect acțiunea (activitatea) Lui Hristos. Sergiu I precizează ca să nu se mai vorbească de una sau două lucrări în Hristos, ci de un singur operant, izvor sau lucrător. Text pierdut. Mansi XI, 536^D.

Regest nr. 289 din aug.-sept., 633, Anaphora, grammata, Raport și scrisoare, adresată sachelarului imperial, pentru a fi transmisă împăratului, aflat în Orient. Sergiu I expune poziția sa în disputa monergismului și tulburările cauzate de rezistența lui Sophronie, după care indică soluțiile, care lui i se par potrivite, spre a fi cunoscute de împărat: respingerea celor două formule din prezent, cărora să li se substituie formula unui singur operant. Text pierdut. Mansi XI, 536^E-537^A.

Regest nr. 290 din aug.-sept., 633, Ison epistolis, Epistolă, către Cyrus al Alexandriei (630-644). Sergiu I aprobă pactul de unire, făcut de Cyrus, cu Teodosienii. În această scrisoare făcând analiza și comentarea lui, cu accentul pus pe unitatea operantului. Mansi X, 973^{AB}; XI, 273^E-276^A; X, 972^C-976^B; XI, 534^{CD}.

Regest nr. 291, de la finea 633 sau începutul anului 634, Ison epistolis, logon te kai gramma, Scrisoarea lui Sergiu I, către Papa Honoriu I (625-638).

Patriarhul face o dare de seamă papei, privind rapoartele legate de monenergism, în conformitate cu acțiunile lui Heraklios I, întreprinse cu Paul Severianul și Cyrus de Phasis, precum și a rolului pe care el însuși l-a avut în această privință. În continuare, Sergiu I prezintă convertirea monofiziților din Alexandria, în urma acordului făcut între aceștia și Cyrus referitor la unica lucrare în Hristos, acțiune la care a întâmpinat opoziția lui Sophronie manifestată atât contra Patriarhului Alexandriei, cât și contra celui din Polis. Sergiu I mai expune și inconvenientele legate de o singură sau de două lucrări în Hristos: prima variantă – o lucrare în Hristos – este aprobată de anumiți Sfinți Părinți, însă multora li se pare a fi în contradicție cu cele două naturi; varianta a doua – două lucrări în Hristos – cu totul nouă, antrenează două voințe contrarii în Iisus Hristos. Răspunsul pe care-l dă lui Sophronie în această dispută, este de-a nu spune nici „una” și nici „două lucrări”. Sergiu I mai amintește Papei și de cererea sau dorința împăratului, de care

¹⁰⁸ Privitor la acest mare Patriarh și teolog, vezi lucrarea Eminentei Sale Dr. Christoph Cardinal Conte de SCHÖNBORN, *Sophrone de Jérusalem. Vie monastique et confession dogmatique*, par..., Beauchesne, Paris, 1972, 259 p. [=Théologie Historique, Institut Catholique de Paris, tom 20].

Patriarhul a ținut cont (pe timpul acela, Curtea imperială fiind de orientare monotelită). Sergiu I mai amintește și de raportul său, trimis împăratului în această problemă, împreună cu soluțiile pe care el le-a crezut bune de aplicat, adică nici una, nici două lucrări în Hristos, ci un singur operant, izvor sau lucrător. Această formulă a fost acceptată de împărat printr-o „keleusis”. Toate aceste piese de dosar, Sergiu I i le trimite lui Honoriu I, așteptând răspunsul acestuia din urmă. Textul, la Mansi XI, 529-537, cu mențiunea și răspunsul lui Honoriu I, Mansi XI, 537-544.

Regest 291 a, din c. 634, Gramma, Scrisoarea lui Sergiu I, către Gheorghe Prefectul Africii. Gheorghe, împreună cu arhiepiscopul și notabilitățile Prefecturii, au trimis un raport împăratului Heraklios I și patriarhilor Honoriu I și Sergiu I, privitor la tulburările create în urma prozelitismului făcut de călugărițele monofizite, refugiate în provincia sa. Decizia monarhului și a celor doi patriarhi a fost de-a alunga toți ereticii recalcitranți din zonă, de-a admite la cuminecătură călugărițele care se încadrează în rândul mărturisitorilor Ortodoxiei calcedoniene, în mod individual, adică de la caz la caz, să fie închiși în mănăstirile ortodoxe producătorii de dezordine și ereticii recalcitranți, de-a li se confisca bunurile, care apoi să fie vărsate în tezaurul public, adică al Statului. Text pierdut.

Regest nr. 292, din nov. 638, Ypommimata, ek ton pepragmenon, Decret Sinodal, Sergiu I aprobă Ekthesis-ul (redactat de fapt de el însuși, prin anul 635), adoptat și publicat de împărat, condamându-i pe toți cei care-l resping, cu pedeapsa caterisirii pentru episcopi, preoți, diaconi și clerul inferior și cu anatema pentru călugări și credincioșii laici. Text la Mansi X, 1000^D-1001^B. Mențiune, Mansi X, 691. Privitor la Ekthesis, vezi Mansi XI, 9^B.

Regest nr. 293 din nov. 638, Pantimoi sillabai, Scrisoarea lui Sergiu I, către Cyrus al Alexandriei, conținând o copie după Ekthesis, trimisă lui Isac Exarhul Italiei, putătorul soliei fiind stratilatul Eustatie. Text pierdut. Mansi X, 1005.

Regest nr. 293 a, din?, Pempei, Ordin de misiune pentru preotul Ioan. La cererea Egu-menei Sergia, de la Mănăstirea Sfânta Olimpia sau Olimpiada, preotul Ioan, supranumit și Apo Mankipôn a fost delegat de patriarh să transfere moaștele sfintei la o mănăstire care i-a fost dată. Narratio Sergiae de translatione. Transferul este bine atestat istoric, însă a fost motivat de invazia perșilor, care au ajuns deja în preajma Constantinopolului.

Regest **nr. 293 b, Pristropy, paraklites, Cerere a lui Sergiu I, făcută lui Ioan Philophon, pentru a compune Diatetes (testamentul spiritual?).¹⁰⁹

¹⁰⁹ Privitor la Dinastia Heracliană, 610-717: p.uz. Heraklios I, (575-641), primul avtocrator, care din anul 629 a adoptat titlul de „Basileus”(=imperator), după victoria acestuia împotriva perșilor (628) și după tratatul de pace bizantino-persan, din iunie 629; Imperator, 5 oct. 610-641 febr. 11 + de hidropizie.

Spre sfârșitul domniei, Vistieria Statului fiind goală, pentru a-și pune la adăpost soția și copiii, Heraklios I a poruncit lui Isac Exarhul Ravennei, să jefuiască vistieria papală și să o trimită la Constantinopol, cu atât mai mult, cu cât noului papă Severin, Romanul, 28 V 640 – 2 VIII 640, nu i s-a confirmat alegerea și n-a fost recunoscut de împărat. În această conjunctură, urmașul lui Severin, Ioan IV, Dalmatul, 24 XII 640 – 12 X 642, și datorită jefuirii tezaurului papal, a început să condamne pe față monotelismul, agreat la Curtea din Polis. Înainte, acțiunea de combatere a monotelismului, papii o făceau în mod estompat, din considerente față de bazileu.

Aici este vorba de o confuzie de identificare a persoanelor. În realitate, este vorba de Patriarhul monofizit Sergiu al Antiohiei (fost la Tella) 557-561, care a rezidat în Constantinopol și care l-a cunoscut bine pe Ioan Philopon. Numai că Sergiu I al Constantinopolului a păstorit în sec. VII, nu în al VI-lea. Din acest motiv, documentul regestului este considerat apocrif.

28. Pyrrhus I (Pir I)

(prima oară)

20 dec. 638 – 641 sept. 29

regeste nr. 294-298

Regest nr. 294 din finea 638 sau începutul anului 639, Pepragmena, prahthenta, psiphisomen, Decret dogmatic sinodal. Pyrrhus I aprobă Ekthesis-ul și ordonă, ca împreună cu el, acest document să fie semnat de către toți episcopii prezenți la Sinodul din Constantinopol, care n-au făcut acest lucru până acum. Același lucru se pretinde și de la episcopii care vor veni în capitală și n-au semnat încă adeziunea la conținutul acestui document. În acest sens, Pyrrhus I decide să trimită o scrisoare enciclică – circulară – care să provoace peste tot strângerea semnăturilor din partea episcopilor. Cel care va refuza să se supună acestui ordin, se autoexcomunică. Mansi X, 1001^C-1004^B.

Regest nr. 295 din 639, Litterae, egkiklios, epistoly, Scrisoare enciclică, trimisă huc ante illuc, privind predicarea monotelismului. Prin aceasta, Pyrrhus I face o completare la scrisoarea lui Honoriu I, către Sergiu I, și ordonă subscrierea la Ekthesis. Text pierdut. Probabil la acest document face aluzie Mansi X, 683^B, Dogmatikos Thomos, atestat ulterior de Patriarhul Agathon al Romei Vechi (678-681), în scrisoarea acestuia, cu scopul de-a fi trimis împăratului, Mansi XI, 276^{A?}

Regest nr. 296 din 641, Epistoly, eggraphos, Scrisoarea lui Pyrrhus I, către Patriarhul Ioan IV (640-642) al Romei Vechi. Text pierdut aproape în întregime. (Sin. Ec. VI, Mansi XI, 581^C, 276^E; X, 1125^C). Pyrrhus I predică monergismul și monotelismul, utilizând în acest scop lucrarea lui Mina, către Vigiliu.

Regest **nr. 296 a, din vara anului 641, Scrisoare către David Logofătul, prin care Martina co-regentă (638-641), împreună cu Pyrrhus I l-au angajat pe David să poarte un război cu rebelii. David trebuia să se căsătorească cu Martina și să-i priveze de drepturi pe

co-regenți: Heraklios noul Constantin, fiul lui Heraklios I cu prima soție Eudochia, din 22 ian 613; Heraklios Heraklonas, (fiul Martinei, a doua soție, a lui Heraklios I, din anul 612), din 638; Constantin III (Heraklios Noul), (612-641), fiul lui Heraklios I și Eudochia, basileus, 641 febr. 11 – 24 mai; co-regenți, împărați asociați la tron: împ. văduvă Martina și Heraklios Heraklonas, 641 febr. 11 - 24 mai; Heraklios II Heraklios Heraklonas, (626-?), fiul valid al lui Heraklios I și al Martinei, basilevs, 641 mai 25 – 8 nov.; împărați asociați: Martina, 641 mai 25 – 8 nov.; Constans, din sept. 641; David, din sept. 641; Constans II Pogonatul-Bărbosul, era realmente bărbos, (631-668), fiul lui Constantin III, basilevs, 9 nov. 641 – 668 sept.; co-regenți: Constantin IV, numit între 5 și 26 april 654, prob. de Sf. Paști, 13 aprilie. Vezi lucrarea noastră, p. 310-311: Ioan Marin MĂLINĂȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. II]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș.

fiii lui Constantin III. (641, înainte co-regent, din 613) Logofătul David nu trebuie confundat cu Cesarul David, fiul minor al Martinei, co-regent din sept 641, până în ian. 642. Cronicarul susține că această scrisoare ar fi circulat printre trupele revoltate din Asia, povestea sfârșindu-se prin impunerea lui Constans II Pogonatul (641-668). În ianuarie 642, co-regentul David a fost castrat, motiv pentru care a și murit curând. Martinei i s-a tăiat limba iar lui Heracleonas (Heraklios II, Heraclonas) nasul.

Regest nr. 297 din 29 sept. 641, paritiso, libellus, Paretisis, Act de abdicare la tronul patriarhal, de retragere din funcție a lui Pyrrhus I. Text pierdut, Mansi X, 706^E. Critica textului susține că această abdicare n-a fost făcută de bună voie și n-a fost nici canonică. Patriarhul Teodor I Grecul al Romei Vechi (642-649) a mărturisit pe față această ilegalitate a Curții Imperiale. Ioan de Nikiou a afirmat că paretisis-ul s-a făcut fără știrea și implicarea Sinodului, iar Teodor I declară că demnitatea sacerdotală nu se pierde în urma acțiunilor de forțare din partea mulțimii, ori prin presiunea gloatei și nici prin plebiscit. În urma amestecului în luptele dinastice și pentru tron, Pyrrhus I, principalul susținător al lui Heracleonas și al Martinei, a trebuit să fugă din Constantinopol.

Regest nr. 298 din?, Dogmatikos tomos, Document dogmatic privind unica lucrare în Hristos. Pyrrhus I îl scuză sau apără pe Cyrus al Alexandriei (630-644), care în textul lui Dionisie Areopagitul, Opération théandrique, a înlocuit noțiunea de $\kappa\alpha\iota\eta\upsilon\gamma$ cu $\mu\acute{\iota}\alpha\upsilon$: vezi Mansi X, 988DE; Sin. VI Ec., Mansi XI, 572^{BC}. Critica textului afirmă că episcopul Deusdedit spune că acest fragment se află într-unul din tomurile dogmatice a lui Pyrrhus I. Chiar și la Sinodul VI Ecumenic apare problema „tomului dogmatic” fără articol: $\mu\acute{\iota}\alpha\upsilon$, Mansi XI, 572^{BC}. Se pare că aici se face confuzia între scrisoarea enciclică a lui Pyrrhus I, care însoțea tomul dogmatic, și tomosul însuși, cum este cazul și la patriarhul Agaton al Romei Vechi. Dificultatea clarificării problemei constă în faptul că atât enciclica, cât și tomul dogmatic se păstrează doar fragmentar, nu în întregime.

29. Paul II

1 octombrie 641 – 653 decembrie 27

regeste nr. 299-301

Regest nr. 299 din 642, Encyclica, synodicae litterae, Sinodica, trimisă de Paul II, Patriarhului Teodor I Grecul al Romei Vechi (642-649), dusă de preotul Gheorghe și diaconul Petru: conținând mărturisirea de credință ortodoxă. Text pierdut, Mansi X, 702-706 și 878^C.

Regest nr. 300 din 646 sau 647, Sillaby, syllabai, epistoloy, Sinodica, mărturisirea de credință monotelită, trimisă lui Teodor I. Mansi X, 1020-1025, citat la Conciliul IV Lateran, 1215, sesiunea 13-a.

Paul II își exprimă dragostea lui pentru pace, iar prin tăcerea lui intenționând să evite o luptă cu injuriile dușmanilor săi. Sub instanța apocrisiarilor romani însă, el s-a decis să expună ceea ce el înțelege printr-o singură lucrare în Hristos. Paul II a interpretat unica

voință, a unicei persoane a lui Hristos, pe care o susține, pentru a evita sau contraria diversitatea voințelor în Hristos și nu pentru a-I confunda naturile: divină și umană. Trupul unit al Logosului deține voința divină, fiind condus și dominat de aceasta, fără elan (voință, forță) proprie. Paul II se sprijină în acest sens pe autoritatea Părinților: Grigorie Teologul, Atanasie, Chiril, precum și pe aceea a lui Sergius I și Honoriu I.

Regest nr. 300 a, din 648, Studuit suadere, Raport către împăratul Constans II Pogonatul, pentru a-l determina să publice un edict – Typos – referitor la mărturisirea de credință monotelită. Acest Edict – Typos – a și apărut în anul 648 (vezi regestele imperiale, nr. 225). Texte pierdute. Mansi X, 878^E-879^A (Lateran IV, sesiunea 1.). O consecință a acestor decizii a fost și interdicția făcută apocrisiarilor romani, de-a celebra Sfintele Misterii la reședința Placidia.

Regest nr. 301, c. 650, Decret, Decret dogmatic, adresat de Paul II, Armenilor. Patriarhul le ordonă să facă unirea mărturisirii de credință cu calcedonienii ortodocși și să nu mai respingă Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon, din anul 451 și Tomus ad Flavianum, al lui Leon I cel Mare. Decretul a fost însoțit și de un ordin al împăratului. Text pierdut, vezi regestele imperiale, nr. 227.

28. Pyrrhus I (Pir I)

(a doua oară)

8 sau 9 ian. 654 – 654 iunie 1

fără regeste

30. Petru

iunie 654 – 666 oct.

regeste nr. 302-306

Regest nr. 302, din 654, Synodicum, Scrisoare sinodica, trimisă de Petru, Patriarhului Eugen I al Romei Vechi (654-657), calificată de Liber Pontificalis, ca „obscurissima”. Text pierdut. Mențiune în Liber Pontificalis, Duchesne, I, 341.

Regest nr. 303, de la finea 657 ori încep. an. 658, Epistoly, Graphon, Scrisoare dogmatică a lui Petru, către Vitaliano al Romei (657-672), privitor la monofizitism.

Text pierdut, menționat la sesiunea 13-a, Sin. VI Ec., Mansi XI, 572^E-573^A și 276^C, 277^A.

Scrisoarea dogmatică a fost determinată de scrisoarea lui Maxim Mărturisorul (580-662), către Anastasie I al Antiohiei (559-570, 593-598), raportându-i că pe data de 18 a lunii (probabil mai 658), pe la „mijlocul” Rusaliilor, a primit propunerea de-a subscrie la această formulă „monofizită”.

Regest nr. 304 din 658, începutul lunii mai, Edoxe, Sentință de anateme și de pedeapsă capitală, trimisă patriarhului Petru, de către Vitaliano, contra monahului Maxim, pentru cazul în care acesta din urmă, nu se încadrează învățăturii „oficiale” a credinței. Text pierdut.

Regest nr. 305 din mai 658, înainte de data de 18, Edilose, Avertisment pentru Maxim Mărturisitorul, prin care Patriarhul Petru îi aduce la cunoștință că Bisericele Constantino-polului, Romei, Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului au realizat deja unitatea în mărturisirea credinței, unirea făcându-se deja, și el trebuie să se încadreze în această formă de unitate, dacă vrea să fie ortodox.

Regest nr. 306 din 662, Eggraphos, Anethematisan, Psiphos, Decret sinodal de condamnare a lui Maxim Mărturisitorul și al celor doi Anastasie, cu deferirea acestora brațului secular, spre a fi torturați și exilați, pe motivul opoziției pe care o fac „dogmei oficiale” a Bisericii. Mansi XI, 357^C.

Privitor la acest regest, critica textului precizează că după părerea lui Macarie al Antiohiei (656?-681), sentința conținea anatema și exilul celor pomeniți mai sus. Aplicarea pedepselor seculare se justifică – pare-se – datorită prezenței Senatului sau a judecătorului civil, la procesul consistorial al Sinodului.

31. Toma II

17 april 667 – 669 nov. 15

regest nr. 307

Regest nr. 307 din 667, Ta avtentika synodika..., Sinodica Patriarhului Toma II, adresată Patriarhului Vitalian, care însă n-a putut fi trimisă la Roma, deoarece capitala era asediată de „saraceni”, adică de arabii omeazi, de la Damasc. Asediul a durat doi ani de zile. Conținutul sinodicii este ortodox. Text pierdut, menționat la Sinodul VI Ecumenic, sesiunea 13, Mansi XI, 576^{AC} și 577^A.

32. Ioan V

nov. 669 – 675 august

regest nr. 308

Regest nr. 308 din nov. sau dec. 669, Isotypa ton synodikon, Sinodica adresată de Ioan V, lui Macarie I al Antiohiei, citită la Sinodul VI Ecumenic, sesiunea 13 și considerată a fi eterodoxă. Text pierdut, Mansi XI, 576DE. S-au păstrat doar fragmente din „Incipit...” și lista semnăturilor.

Această sinodică a fost trimisă și la Roma, unde se pare că n-a mai ajuns, adică n-a fost acceptată, știind de la Teodor I (677-679 și 686-687) că acesta n-a cutezat să mai trimită în Apus (la Roma Veche) o sinodică, de teamă ca să nu fie refuzată, cum s-a întâmplat cu aceea a predecesorului său Ioan V. Sinodica lui Ioan V, Roma ar fi refuzat-o pentru motivul că nu era destul de deslușită privind condamnarea monotelismului.

33. Constantin I

2 sept. 675 – 677 august 9

regist nr. 309

Regest nr. 309 din sept. 675, Isotipon ton sinodikon, Sinodica adresată de Constantin I, lui Macarie I al Antiohiei, citită la Sinodul VI Ecumenic, sesiunea 13, Mansi XI, 576^E. Diplomatica și critica textului sunt aceleași, ca și la regestul nr. 308.

34. Teodor I

(prima oară)

aug./sept. 677 – 679 nov./dec.

regeste nr. 309 a - 310 c

Regest nr. 309 a, din sept. 677, Anigage, Raport al lui Teodor I, către împăratul Constantin IV (668-685). Teodor I îi comunică monarhului teama sa, de-a trimite sinodica de întronizare Patriarhului Donus al Romei, pentru motivul că acesta din urmă ar putea s-o refuze, așa după cum s-a întâmplat și în cazul predecesorilor săi.

Menționată este sinodica în Sacra lui Constantin IV, către Donus, Mansi XI, 196^E.

Acest raport este probabil precedat de o joncțiune a împăratului, prin care i se cerea lui Teodor I să trimită sinodica la Roma.

Regest nr. 310 din sept. 677, Protreptiky epistoly, Scrisoare de îndemn, de chemare la pace, trimisă Patriarhului Donus al Romei. Scrisoarea a fost trimisă pentru a înlocui sau suplini sinodica de întronizare. Text pierdut, Mansi XI, 196^E-197^A.

Regest nr. 310 a, datat după luna septembrie 677, Apelogisanto, Răspuns de justificare a lui Teodor I, către împăratul Constantin IV. Mențiune în Sacra lui Constantin IV, către Donus, Mansi XI, 197^B. Fiind interogați de împărat, privitor la conflictele Patriarhul Romei (recte cu Biserica Romei), Teodor I și Macarie I, adică reprezentanții Bisericii Constantinopolului și Antiohiei, răspund: după ce noutățile termenilor tehnici teologici au fost introduse din ignoranță sau datorită ignoranței deplasate față de misterele credinței, n-a mai avut loc nici o întâlnire între cele două tronuri, pentru a defini această problemă dogmatică.

Regest nr. 310 b, datat după luna septembrie 677, Enstasis, deisis, Libellus (cerere sau răspuns), adresat împăratului Constantin IV. De comun acord cu Macarie I al Antiohiei, Teodor I și sinodul său insistă pe lângă monarh pentru ca Vitalian al Romei să fie șters din diptice. Documentul l-a semnalat deja Sinodul VI Ecumenic, în sesiunea 8-a, Mansi XI, 345^{AB}, precum și Constantin IV, în Sacra, către Donus, Mansi XI, 200DE.

Critica textului presupune că cererea a fost probabil inclusă printre documentele de la regestul nr. 310 a, iar documentele acestui regest (310 b) ar conține doar răspunsul?

Patriarhul Gheorghe I atestă că actele sinodului au fost anexate documentului de la acest regist (310 b), iar în momentul respectiv, Biserica lui (adică cancelaria Bisericii Constantinopolitane) constată întârzierea Romei privind trimiterea de apocrisiar.

Regest nr. 310 c, datat după luna septembrie 677, *Subscriptio*, *Subscrierea*, *adeziunea* lui Teodor I, la mărturisirea de credință, prezentată de Macarie I al Antiohiei, împăratului Constantin IV. Textul este menționat în *Liber Pontificalis*, Mansi XI, 167^C.

Critica textului precizează că această acțiune, acest gest al lui Teodor I nu este menționat în textele Sinodului VI, în momentul în care a fost citită profesiunea de credință incriminată, adică de cuprins monotelit (cu semnăturile date de Mansi XI, 357^E-360^A, nici în sensul ortodox, adică opus textului eretic. *Sacra imperială* îl asociază pe Macarie I al Antiohiei, la toate demersurile întreprinse de Teodor I, așadar autenticitatea semnăturii lui Macarie I, poate fi plauzibilă. Redactorul notiței din documentele lui Agathon al Romei (678-681) a putut avea acces la toate rapoartele trimise prin legați, pe care actele sinodale nu le menționează.

35. Gheorghe I

nov./dec. 679 – 686 ian./febr.

regeste nr. 310 d - 314

Regest nr. 310 d, din 680?, *Plirophorisantes kai peisantes*, *Raportul făcut de Gheorghe I*, împreună cu Kyr Gherman, prin carel convinge pe împăratul Constantin IV să scrie Patriarhului Romei Vechi, privitor la convocarea unui Sinod ecumenic. Menționarea textului la Mansi XII, 967^D. Critica textului precizează că indiferent care ar fi valoarea reală a acestei scrisori-raport, intervenția unui patriarh nu poate fi ignorată, pentru că, printr-o SACRA, împăratul i-a conferit Patriarhului Ecumenic puterea de-a convoca pe mitropoliții din jurisdicția lui. Se poate întâmpla că Teodor I a fost depus din Scaun chiar datorită opoziției făcute împăratului, privitor la politica bisericească a Curții imperiale și a atitudinii lui favorabile față de monotelism.

Regest nr. 311 din 17 febr. 681, *Professus est in scriptis*, *Mărturisire de credință scrisă*.

Gheorghe I recunoaște cele două naturi în Iisus Hristos, cele două voințe, cele două lucrări, precum mărturisește și Tronul Romei Vechi și-i anatematizează pe cei care afirmă că în Hristos nu există decât o natură, o voință și o lucrare. Text pierdut, mențione la Mansi XI, 167^{CD}.

După critica textului, mărturisirea aceasta n-a stârnit niciun ecou în actele sinodale (Sin. VI Ec.), unde Mărturisirea de credință ar fi fost prezentată legaților romani, după care ar fi trebuit să fi fost citită la sesiunea din 25 febr., nefăcându-se însă nicio însemnare despre textul ei. Se poate întâmpla că informația provine doar din notițele și rapoartele legaților romani, făcute ulterior.

Regest nr. 312 din 16 septembrie 681, *Subscrierea definiției de credință de la Sinodul VI Ecumenic*, din anul 681. Sesiunea 18-a, Mansi XI, 640^{CD}.

Regest nr. 313 din 16 sept. 681, Subscrierea la prosphonetikos, către împăratul Constantîn IV. Textul la sesiunea 18-a a Sinodului VI Ecumenic, Mansi XI, 668^E.

Regest nr. 314, din sept. 681, după ziua de 16, Gheorghe I consimte subscrierea (adeziunea, semnarea sau acceþtiunea) la scrisoarea Sinodului VI Ecumenic, redactată pentru Patriarhul Agathon al Romei Vechi. Textul este la sesiunea a 18-a, Mansi XI, 688^C. Menþiune tot la Mansi XI, 737-738.

34. Teodor I

(a doua oară)

ian./febr. 686 – 687 dec. 28

regest nr. 315

Regest nr. 315, dinainte de 17 febr. 687, Signare, Ypographein, Teodor I semnează actele sinodale regăsite, ale Sinodului VI Ecumenic. Menþiune la Mansi XI, 737-738.

36. Paul III

ian. 688 – 694 august 20

regeste **nr. 316-317

Regest **nr. 316, din c. 689, Misiune încredințată la trei episcopi: de Ancira, Cizic și Corint, precum și hartophilax-ului Constantin, în calitate de „topoteret”-vicar, reprezentatnt (al patriarhului?). Aceștia trebuiau să meargă la Roma Veche, pentru a lua parte la procesul înscenat Sf. Grigorie de Agrigente, acuzat de abateri morale.

Critica textului specifică un amănunt din „vita” sau sinaxarul Sf. Grigorie, în care este menționat „un nou cod” de legi bisericești, stabilit de împărat, iar Sinodul roman a putut sugera o apropiere de Sinodul quinisext, din anul 691-692. Deci, documentul este apocrif.

Regest nr. 317 din 691, după data de 1 sept., Ypographi, Subscrierea, semnarea canoanelor Sinodului quinisext, în Troullo. Textul la Mansi XI, 988^D.

37. Calinic I

sept. 694 – 706 primăvara

regest *nr. 318

Regest *nr. 318, din 694, Graphikai paidevseis, Dojană arhierescă sau Reproș făcut de Sf. Calinic I, împăratului Justinian II, pentru actele de violență pe care le-a făcut. Sinaxarul Sf. Calinic I este pe data de 23 august (Vita s. Callinici 2). Critica textului consideră noțiunea de „Graphikai” ambiguă. Se poate înțelege prin această noțiune, fie o dojană scrisă, caz în care s-ar utiliza adjectivul „eggraphos”, fie că este vorba de reproșuri extrase sau utilizate pe baza Sf. Scripturi sau a textelor liturgice.

38. Cyrus sau Cir

Primăvara 706 – 712 încep. Anului

regist nr. 319

Regest nr. 319 din vara anului 711, Formulă de anatemă sau de excomunicare, scrisă de Patriarhul Cyrus și de episcopii prezenți (la un Sinod în capitală?, n. n.), la ordinul împăratului Justinian II (705-711), împotriva curopalatului Sembat și a armenilor vinovați de jefuirea orașului Phasis – Poti. Această formulă de afurisire, trebuia să fie rostită în Constantinopol anual, de Sfintele Paști, dată la care au fost comise aceste fărădelegi. Text pierdut. Critica textului susține că s-a intenționat să se dea acestei anateme un caracter confesional, pentru că Philippikos (711-713), predecesorul lui Anastasios II (713-716) a intimat (a somat) armenii supuși ai Imperiului, să renunțe la monofizitism și să accepte dogmele Ortodoxiei Calcedoniene. Sembat a refuzat să se supună ordinului imperial, retrăgându-se din serviciu bazileului, a părăsit Phasis-Poti, după ce l-a jefuit. Ordinul și refuzarea lui, sunt doar niște ipoteze, susține critica textului. Aceste evenimente au fost consemnate și transmise doar de sursele și cronicarii armeni. Ghevond – armean – susține că împăratul a fost consternat de aceste evenimente și de această lipsă de loialitate, văzând în anatemă, motivul pierderii Armenilor, atât ca Biserică, cât și ca teritoriu sau provincie imperială.

Cronologia evenimentelor este însă alta: nu-l putem implica pe Philippikos în geneza acestor evenimente; Ghevond informează că Sembat n-a rămas la Phasis-Poti, decât pe o durată de șase ani. Curopalatu Sembat a cerut și a primit orașul Phasis-Poti, în urma masacrării nobililor armeni, act care, conform surselor celor mai demne de crezare, ar fi avut loc în anul 704, nu de Sf. Paști, ale anului 711. Prin urmare, Justinian II a dat ordinul pentru redactarea și aruncarea anatemei din vara anului 711, nu Philippikos, nici Anastasios II. Justinian II, care l-a și numit – sau reconfirmat – pe Sembat la Phasis, prin anul 705, n-a mai apucat să se răzbune pe armeni, acest lucru făcându-l Philippikos.

39. Ioan VI

începutul anului 712 – 715 iulie ori încep. lunii august

regeste nr. 320-324

Regest nr. 320 din primul trimestru al anului 712, Tomos peri pisteos sau Eggraphos anatematic, Tomos dogmatic sinodal cu anatematicismă, aruncat asupra Sinodului VI ecumenic. Text pierdut, mențiuni la Mansi XII, 192^E, 193^A.

Regest nr. 321 din primul trimestru al anului 712, Grammata, Scrisoarea Patriarhului Ioan VI, către Patriarhul Constantin al Romei Vechi (708-715), în favoarea monotelismului. Text pierdut, menționează la Mansi XII, 200^{BC}.

Regest nr. 322 din 713, după 4 iunie, Apologias grammata sau Epistoly apologitiki, Scrisoare prin care Ioan VI cere scuze patriarhului Constantin al Romei Vechi, pentru că sub Philippikos Bardanes (711-713) a favorizat monotelismul.

Ioan VI declară că a fost constrâns de uzurpatorul Philippikos să favorizeze monotelismul. Pe de altă parte el a făcut acest lucru și kat'ikonomia, adică din motive diplomatice bisericești, pentru a-l îmblânzi pe împărat, care intenționa chiar să anuleze Sinodul IV Ecumenic și să declare nule și neavenite toate deciziile și canoanele formulate la Calcedon în anul 451. Mai departe, el a fost silit să trimită Romei Vechi o sinodică monotelită, în care însă el a atenuat termenii, în măsura în care a putut, rămânând ortodox în conștiința sa. Pentru a se scuza, Ioan VI invocă gestul profetului Natan, care a vorbit în parabole cu împăratul David, muștrându-l pentru adulterul săvârșit cu femeia oșteanului Urie, fructul literar al acestei întâmplări fiind Psalmul 50.¹¹⁰ Alături de acest exemplu, Ioan VI a mai invocat și citate din Sfinții Părinți.

În plus, atunci când tiranul Philippikos a dat foc actelor Sinodului VI Ecumenic, Ioan VI a reușit să obțină o copie a fascicolului sinodal, din 680-681, pe care o păstrează în reședința patriarhală. Lucrând acum la redresarea și înlăturarea greșelilor comise, Ioan VI se adresează patriarhului Romei, și-l roagă să manifeste compasiune și înțelegere față de greșelile pe care le-a comis, deoarece și vârhovnicul Apostolilor (al căror urmaș el este, n.n.) Petru a cunoscut slăbiciunea omenească.

Leon I al Romei a procedat în acest fel, față de cei care la Efes l-au condamnat pe Patriarhul Flavian. La fel a procedat și Chiril față de cei care au vrut să anuleze condamnarea lui Nestorie. De aceea și patriarhul Constantin al Romei este rugat să aibă înțelegere față de el – Ioan VI – și să nu vadă în el un dușman al credinței, așa după cum a procedat și Moise cu fratele său Aaron, care l-a reprimat, l-a iertat pentru violențele comise și nu l-a depus din preoție. Text la Mansi XII, 196-208, având și versiune latină.

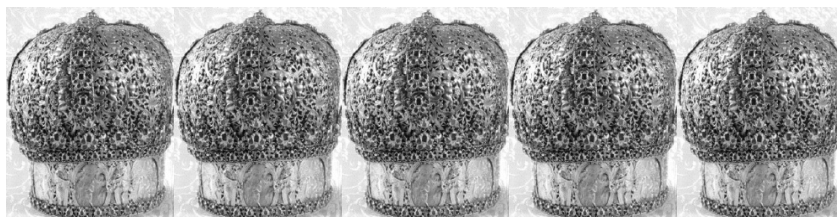
Cronologia documentului poate fi fixată imediat după ce alt uzurpator, Anastasie II (713-716) a preluat tronul Romaniei, adică al Imperiului Romeu, adică în anul 713.

Scrisoarea a fost trimisă la Roma împreună cu Sacra împăratului Anastasie II.

Regest nr. 323 din 713, puțin timp după 4 iunie, Synodika, Sinodica trimisă Patriarhului Constantin al Romei Vechi. Text pierdut, Mansi XII, 193^D.

Această sinodică a lui Ioan VI conținea probabil o mărturisire a credinței referitoare la ansamblul dogmelor ortodoxe.

Regest nr. 324 din iunie sau iulie 715, Synodika sau Sinodica lui Ioan VI, trimisă Patriarhului Grigorie II al Romei Vechi. Se pare că acest document a plăcut Papei și a fost de conținut ortodox, autorii regestelor specificând că s-a și răspuns la această Sinodică. Text pierdut, Mansi XII, 226^D. Această Sinodică nu trebuie confundată cu aceea trimisă lui Constantin al Romei, vezi regestul nr. 322.

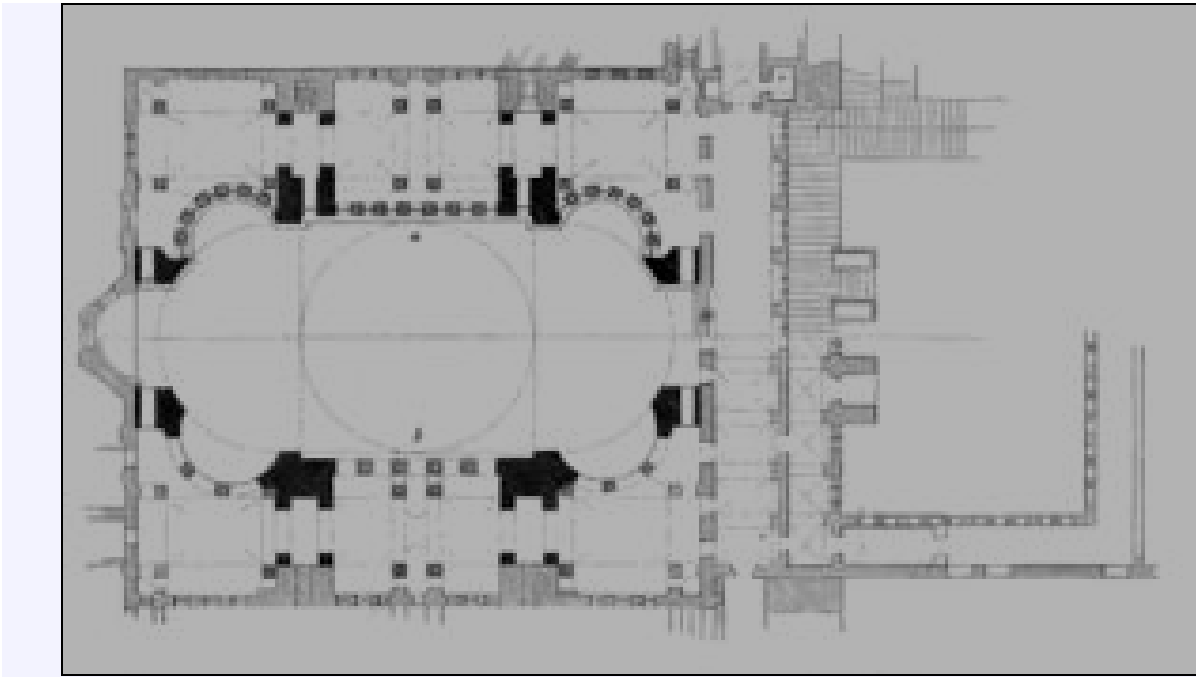

Mitra arhierescă din aur, lucrată în filigran și bătută cu rubine și smaralde (București, Muzeul de Artă)

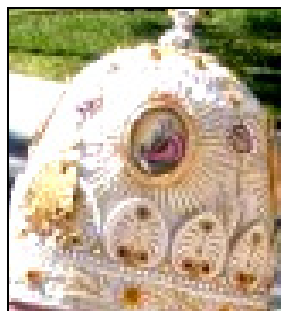
¹¹⁰ Toată istoria întrevederii dintre Natan și David poate fi urmărită în 2 Regi 11, 2-17.

*Stema imperială a Patriarhiei Ecumenice
din Constantinopol Noua Romă*

*Planul Băsilicii Sfânta Sophia cea Mare, din Constantinopol:
jumătatea de sus indică cafasul, cu coloanele, pe care se sprijină în interior de jur împrejur;
jumătatea de jos indică parterul, adică fundația zidului propriu-zis*

II. TRONUL ALEXANDRIEI ȘI AL ÎNTREGII AFRICI

[ÎN LIMBA ARABĂ AL-ISKANDARYAH, ÎN EGIPT], ¹¹¹
AL SFÂNTULUI EVANGHELIST MARCU (42-63)
Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς

¹¹¹ V. GRUMEL, *Traité d'études byzantines. I., La Chronologie*, Paris, 1958. Lista patriarhilor ortodocși ai Alexandriei (282-1486), se află la p. 443-444, a celor copti (535-1453), la p. 444-445.

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993. Pentru Lista patriarhilor ortodocși ai Alexandriei, vezi vol. I, p. 436-437 și vol. II, p. 596 – 597. Lista patriarhilor copti lipsește din acest manual.

Nikolaus THON, *Quellenbuch zur Geschichte der Orthodoxen Kirche*, zusammengestellt und eingeleitet von..., Mit einem Vorwort des russisch-orthodoxen Bischofs Longin von Düsseldorf, Paulinus Verlag Trier, 1983, p. 572-577, [= SOPHIA, Quellen Östlicher Theologie, Herausgegeben von Julius TYCIAK und Wilhelm NYSSSEN, Band 23]. Pentru patriarhii ortodocși ai Alexandriei vezi p. 580-581 iar pentru cei monofiziți, p. 581-582, pentru antipatriarhii uniți copti, p. 583.

G. FEDALTO, *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis II., Patriarchatus Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus*, Padova, 1988, p. 581-681.

Michaelis LE QUIEN, *Oriens Christianus. Tomus Secundus (II.)*, Parisiis, Ex Typografia Regia, 1715 ¹, 1740 ², Reprint Graz, 1958 ³, Akademische Druck - u. Verlagsanstalt.

Vezi și **Anuarul** sau Schematismul Patriarhiei Ortodoxe a Alexandriei, mie inaccesibil.

Petre Șt. NĂSTUREL, *Lista patriarhilor ortodocși: Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim*, București, 1947, (mie inaccesibilă).

Privitor la Patriarhia Alexandriei, orașul Alexandria și Bisericile aparținătoare acestui Tron sau desprinse din el, vezi: Listele cronologice la: Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 125-144.

Mitra alexandrină.

PENTRU CUM SCRIBU ARHIEREII LA PAPA, ṬARIGRĂDEANULUI, ALEXANDRIEI,
ANTIOHIEI, IERUSALIMULUI ȘI OHRIDULUI. ¹¹²

GLAVA 395

3 ALEXANDREANULUI:

Preasfinte stăpînul meu, papa și patriarh al Alexandriei și a tot Eghiptul, Pentapoleon,
Livia și Ethiopia, întru duhul sfînt dumnezeiescul și preacinstitul meu părinte.

Titulatura: Prea Fericirea Sa Dumnezeiască, al Domnului Domn, Kiriou Kir N. Papă
și Patriarh al mării cetăți a Alexandriei, al întregii Africi și Judecătorul întregii lumi. ¹¹³

Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Μακαριότης Θεόδωρος Β΄ ὁ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς Μεγάλης
πόλεως Ἀλεξανδρείας, Λιβύης, Πενταπόλεως, Αἰθιοπίας, πάσης γῆς Αἰγύπτου καὶ πάσης
Αφρικῆς, Πατήρ Πατέρων, Ποιμὴν Ποιμένων, Ἀρχιερεὺς Ἀρχιερέων, τρίτος καὶ δέκατος
τῶν Ἀποστόλων καὶ Κριτὴς τῆς Οἰκουμένης.

*Sf. Evangelist Marcus, miniatură, Codex Theodosianus (cod. 204), f. 10, din sec. X-XI (975-1000),
în Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai, Egipt.*

¹¹² **Pravila cea Mare** sau **Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652**, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962,- Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII“ – p. 363-370, *glavele* sau *capitolele* 391, 392, 393 și 395). În cazul de față, **Glava 395**.

¹¹³ Pentru Creștinismul din lumea arabă actuală, vezi lucrarea prințului de coroană iordanian El Hassan bin **TALAL**, **Das Christentum in der arabischen Welt**, Mit einem Vorwort von Hans Küng, Übersetzung von Beatrix Immenkamp, Böhlau Verlag Wien, Köln, Weimar, 112 p., incl. 2 hărți.

Sinaxar pe 25 aprilie: Sinaxar 25 Aprilie: În această lună, în ziua a douăzeci și cincea, pomenirea sfântului apostol și evanghelist Marcu. Prealăudatul apostol Marcu a propovăduit pe Hristos în tot Egiptul și Libia și Varvaria și în Pentapole, în zilele lui Tiberiu Cezarul, și a scris și Evanghelia sa, tâlcuindu-i-o apostolul Petru, și mergând în Cirineea Pentapolei, a făcut multe minuni. De aceea s-a dus în Alexandria cea dinspre Faros, și de acolo la Pentapole, făcând pretutindenea minuni, și împodobind Bisericile lui Hristos cu hirotonii de episcopi și de ceilalți clerici. După aceea mergând iarăși la Alexandria, și aflând pe oarecare frați de lângă mare, la Vucoli, petrecea cu dânșii binevestind și propovăduind cuvântul lui Dumnezeu. Acolo închinătorii idolilor nesuferind a vedea sporin-du-se credința în Hristos, l-au legat cu ștreanguri și l-au târât, și carnea pe pietre se zdrelea și sângele lui roșia pământul.

Băgându-l în temniță, i s-a arătat Domnul spunându-i mai înainte mărirea ce avea să primească; la ziua iarăși legându-l, l-au târât pe ulițe iarăși și așa zdrelindu-se și rupându-se de pietre, și-a dat sufletul lui Dumnezeu. Iar la chip arăta astfel: nici foarte plin la trup, nici preaînalt, nici scund și mărunț; ci cuvios și împodobit la măsura vârstei crescându-i și căruntețe. Nasul lungăreț iar nu scurt, nici cu vreo lipsă ci drept, sprâncenele îi băteau jos, barba lungă, capul pleșuv; la față era încuviințat, era milostiv și lăsător, și dulce la vorbă cu cei ce se întâlnea, atât cât era tocmit la toate, și strălucea virtuțile sufletului cu harurile trupului său.”

Alexandria – Egipt: sala sinodală cu Tronul actual, cu două trepte al Patriarhului Alexandriei, din Palatul Patriarhal (cel din Noua Romă având patru trepte, iar cel din Roma Veche, cinci trepte, cel din Antiohia are tot două trepte!).

Patriarhia Alexandriei

Orașul Alexandria

(Theodoros II al Alexandriei, împreună cu Arhiepiscopul Hrisostomos al Ciprului și Noua Justiniană, 2008)

Actualmente cu peste 400.000 de credincioși, în Egipt și în întreaga Africă, organizați în 12 Mitropolii, cu statut autocefal, de rit bizantin și limbă liturgică greacă veche, arabă și limbi africane.¹¹⁴

Alexandria – Perla Mediteranei, de pe delta Nilului, din Egipt este cel mai important dintre numeroasele orașe cu acest nume, pe care regele Alexandru al III-lea sau cel Mare (336-323 î.d.Hr.), al Macedoniei, le-a fondat, spre a-i servi ca puncte administrative și strategice, în vastele teritorii și în regiunile numeroase, pe care le-a cucerit, cum au fost: „Alexandria ad Issos”, astăzi Alexandretta; „Alexandria der Areia”, astăzi Herat; „Alexandria Arachosia”, în Kandahar, astăzi în Afghanistan. Planul cuceririi Arabiei și Africii Latine (sau nordul Africii), făcut în Babilon, nu s-a mai realizat, pentru că Alexandru cel Mare moare subit, la 33 de ani, în urma unei febre infecțioase. După moartea sa, imperiul său se destramă. Provinciile imperiului au fost împărțite între generalii lui Alexandru cel Mare, numiți diadohi. Generalul Ptolemaios, cel mai bun colaborator al lui Alexandru cel Mare, a devenit în anul 323 î.d.Hr. satrap al Egiptului (din anul 305 rege), punând bazele Regatului Lagid, care a devenit cel mai puternic Stat militar și birocratic al lumii elenistice. Înaintea lui Ptolemaios, încă în anul 331 î.d.Hr., Alexandru cel Mare a dispus o reformă financiară în întreg Egiptul.

¹¹⁴ Pentru Istoria Creștinismului ortodox european, arab, sirian și palestinian, persan, armean, georgian, copt, etiopian, nubian etc., din primele șapte secole ale Bisericii, vezi Alois GRILLMEIER, *Jesus der Christus im Glauben der Kirche*, 2 volume în 5 tomuri (I, II/1, II/2, II/3, II/4, 1990/2004), [secolele I-VII, pentru Patriarhiile de Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, Bisericile din jurisdicție], Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1990/2004.

Pe ruinele imperiului lui Alexandru al III-lea, cel Mare, al Macedoniei, a luat naștere lumea elenică: de la Adriatică, Dunăre și Caucaz, până în Egipt, Nubia, Persia, Mesopotamia, India, cu Oceanul Indian.

În noiembrie 332 î.d.Hr., Alexandru cel Mare a ocupat fără luptă Egiptul, fiind recunoscut drept urmaș al faraonilor, țară care i-a fost predată de către satrapul local, Mazakes. Alexandria Egiptului a fost fondată în anul 331 î.d.Hr., devenind ulterior capitala dinastiei regilor Ptolemei (323-30, î.d.Hr.).¹¹⁵

Alexandria Egiptului, fiind un Polis (oraș, metropolă) independent, a primit din partea lui Alexandru cel Mare o constituție sau legislație grecească. Așezarea orașului a fost proiectată pe șapte coline, cu cinci arondismente, și era legat printr-un dig de 1200 m. lungime, cu insula Pharos, din apropiere. Pe această insulă a fost apoi construit faimosul far din Alexandria, în anul 279 î.d.Hr., având o înălțime de 110 m., care s-a prăbușit în anul 1326 (una din cele șapte minuni ale lumii antice). De o parte și de alta a digului dintre oraș și insula Pharos s-a construit vestitul port al Alexandriei. Orașul a fost construit după planurile arhitectului Deinokrates, acceptate de către Alexandru cel Mare. Dacă și ce localitate a existat înainte de anul 331 î.d.Hr., pe locul Alexandriei, nu avem actualmente nici o informație?

Foarte curând orașul, nu numai că s-a dezvoltat foarte mult, dar a devenit și cosmopolit: băștinași egipteni, greci, evrei, macedonieni etc., au locuit acolo ¹¹⁶ Alexandria era și centrul manufacturilor de papyrus și pergamente din Egipt, foarte căutate în lumea antică.

În primul arondisment al Alexandriei sau „arondismentul imperial” sau „Kaisarion” se aflau palatele, cripta regală, administrația de Stat, Templul lui Sarapis ori Sarapeion, Gymnasion, și nu în cele din urmă „Museion”, cu celebra Bibliotecă, fondată de către Ptolemaios I Soter, incendiată și distrusă de către arabii musulmani, după 17 septembrie 642, când bizantinii au evacuat Alexandria. Biblioteca deținea peste 700.000 de volume, adică suluri, codici și plăci, fiind cea mai mare din lume. „Museion” era un fel de institut de cercetări, fondat tot de către Ptolemaios I. Ulterior, în secolul IV, reședința patriarhului de Alexandria, cu catedrala Sf. Marcu au fost construite tot în arondismentul sau cartierul Kaisarion.¹¹⁷

Diadohul Ptolemaios (367/366-283) a devenit în anul 305 regele Ptolemaios I Soter (305-283 î.d.Hr.), al Egiptului, cu capitala la Alexandria, din care el și fiul său, regele Ptolemaios II Philadelphos (283-246 î.d.Hr., din 285 coregent) au făcut o metropolă, care până în anul 330, când a fost inaugurat Constantinopolul, era al doilea oraș ca mărime și importanță, din întreg Imperiul Roman, primul fiind Roma Veche. Între anii 260-240 î.d.Hr., Alexandria a devenit centrul vieții culturale, științifice și literare a lumii elenice. Aici s-au întâlnit culturile egiptene, grecești, iudaice și orientale, iar mai târziu cea creștină, sinteză, care a dat naștere unei noi culturi.

În Alexandria a apărut și prima școală publică creștină, prin anul 180, despre care istoricul Eusebiu din Cezareea scria că era și mai veche (Istoria bisericească, V, 10).

¹¹⁵ ALEXANDRIE, perle de la Méditerranée, [Dossier], în rev. *Le monde Copte*, Limoges, France, juin 1997, nr. 27-28, 340 p.

Le monde Copte, Revue encyclopedique de culture égyptienne, Limoges, France, juin, 1997, nr. 27-28, vezi și „Alexandrie, perle de la Méditerranée” [Dossier], 340 p.

¹¹⁶ Din cele șapte minuni ale lumii, trei se află în Egipt: piramidele lui Ghiseh, biblioteca și farul din Alexandria; urmează Babilonul cu zidurile, turnul și grădinile suspendate [ultimele în timpul lui Nabucodonosor al II-lea (605-562 î.d.Hr.)?]; statuia lui Zeus din Olimp, a lui Phidias; colosul lui Helios din Rhodos; templul lui Artemis din Efes. Lista și numărul lor au crescut de-a lungul timpului, cifra de șapte rămânând doar simbolică.

¹¹⁷ ALEXANDRIE, par A. de la BARRE, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 1, première partie [Aaron-Angelus], Paris, 1923, coloana nr. 785-824.

Această școală avea mai multe nume: „Școala cuvintelor sau învățăturilor sacre”, „Școala catehizării”, „Școala din Alexandria” etc.¹¹⁸

Sinoadele din Alexandria

Literatura de specialitate menționează în jur de 30 de sinoade, ținute în Alexandria, până în anul 633, dintre care, le amintim doar pe cele mai importante.¹¹⁹

Secolul III: 231, două Sinoade, prezidate de Arhiepiscopul Alexandriei Dimitrie (189-232) contra lui Origen (185-c.254), hirotonit preot în mod ilicit de către Mitropolitul din Cesareea Palestinei. Patriarhul nu i-a mai permis să predea în Școala din Alexandria, l-a exclus din Eparhie și l-a caterisit. Origen a rămas în Cezareea Palestinei, unde a fondat Școala creștină de acolo și, unde, a funcționat ca preot.¹²⁰

Secolul IV: Sinodul din anul 306, prezidat de către Patriarhul Sf. Petru I, Martir (sfârșitul 300 – 26 noiembrie 311), contra Episcopului Meletie de Lycopolis, autorul schismei “meletiene”, din Egipt, pentru motivul că a sacrificat la idoli, pentru a scăpa de persecuția locală, contra creștinilor, declanșată de împăratul Dioclețian (284-305), auguștii și cezarii acestuia, prin patru edicte, din anii 303-305.

Sinodul preniceean, din anul **320** sau 321, prezidat de Patriarhul Sf. Alexandru I (313-326), al Alexandriei, care au dat prima lovitură de grație arianismului, pregătind astfel primul Sinod Ecumenic, de la Niceea, din anul 325. La Sinod s-au prezentat aproape o sută de episcopi din Egipt și Lybia, excomunicându-l pe preotul Arie și pe adepții săi.¹²¹

321 sau 322, Sinodul local alexandrin și mareotic, care a acceptat Scrisoarea Enciclică a Patriarhului Alexandru I, contra arianismului.

În jurul anului **323**, un Sinod local, tratând probleme de disciplină canonică, ocazionat de prezența în Alexandria a Episcopului Osius de Cordu, care a declarat nule hirotonirile făcute de către pseudoepiscopul Coluthus, care era numai preot și a provocat o schismă locală.

Sf. Atanasie I, cel Mare (326-373) a convocat și prezidat cinci **Sinoade** în Alexandria, care, toate trebuiesc puse în legătură cu opera niceeană, din anul 325 și cu lupta contra arianismului: **339, 340, 346, 362, 363.**

Sinodul, din anul **399**, prezidat de Patriarhul Teofil I (385-412), contra adepților lui Origen.

Secolul V: 430, Sinodul prezidat de către Sf. Kiril I [(Kirillios I (412-444)], Sinod celebru, pregătitor al celui de al III-lea Ecumenic, de la Efes, din anul 431. Cu ocazia acestui Sinod alexandrin, Sf. Kiril I și-a redactat Scrisoarea Sinodală cu cele 12 anatematisme.

Sinodul din anul **452**, prin care Proterius (451-457) face receptarea deciziilor de la Chalcedon, din anul 451, pentru Patriarhia Alexandriei, și-l depune pe Timotei, sufletul monofiziților din Alexandria și urmașul său în scaun, Timotei II Elur (457-460 și 475-477).

¹¹⁸ După Școala din Alexandria au mai apărut Școala din Cezareea Capadociei, pentru Palestina, prin anii 231-232; Școala din Antiohia, cunoscută deja în secolul III; Școala din Edesa, după cea din Antiohia; Școala din Cartagina; Școala din Lyon; Școala Siriană, care în secolul III a dat „Peșito”, adică traducerea Bibliei în limba siriană (recte aramaică) etc.

¹¹⁹ ALEXANDRIE, par A. de la BARRE, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 1, première partie [Aaron-Angelus], Paris, 1923, coloana nr. 785-824.

¹²⁰ Ambiții tipice ale ierarhilor din toate timpurile, privând astfel eparhiile sau Biserica, în general, de cler capabili, sacrificându-l sau împiedicându-l să se poată desfășura așa cum ar fi trebuit sau să servească această instituție cu intensitatea maximă. Din moment ce n-a fost hirotonit în Alexandria, Origen s-a luptat să ajungă preot și a plecat în altă eparhie. A comis o „crimă”?

¹²¹ „Să i se verse mațele ca și lui Arie”, devenită formulă de blestem în colofoniile din vechile manuscrise liturgice românești sau în însemnările și formulele de dedicație sau donație de pe cărțile liturgice tipărite.

Sinodul electiv din iunie **481**, prin care Ioan I Talaia (481-482), împreună cu sinodali care l-au ales, comunică această alegere Papei Simplicius (468-483).

Secolul VI: Sinodul din anul **589**, sub Patriarhul Evloghie I (579-607), un fel de tribunal arbitral, între două grupe de samariteni, care au angajat o dispută pe baza textului din Deuteronom XVIII, 15.

Secolul VII: Sinodul din anul **633**, prezidat de Patriarhul monotelit Cyrus I (630?-644?), prin care face o unire între partizanii săi și teodosieni, adică monofiziți. Monoteletismul și monofizitismul se unesc formal și fac cauză comună în Alexandria, încă din anul 633. În acest scop, el publică un Decret sinodal, în nouă puncte, care, într-un limbaj foarte subtil, apără și justifică această unire. Astfel se încheie epoca Sinoadelor din Alexandria, pentru că după anul 642, creștinii de toate nuanțele vor începe o nouă epocă de conflicte, mult mai dură și neiertătoare, de data aceasta cu islamul.

Prea Fericirea Sa Theodoros II Patriarhul și Papă al Alexandriei, întregii Africi și Judecător al lumii, purtând mitra „alexandrină”, în forma și cu motivul specific al acestei Biserici: o bonetă albă, cu o cruciulță deasupra, împodobită cu iconițe, pietre prețioase, mătase și fir de aur, fiind probabil cel mai vechi model de mitră arhierescă [forma mitrelor, cu motive specifice, la patriarhii Alexandriei și Georgiei (care are, la fel, un model și specific vechi) se deosebesc de restul mitrelor arhieresti ortodoxe].¹²² Mitrele arhieresti ortodoxe imită și continuă motivul, cu ornamentație creștină al coroanelor imperiale bizantine, după care au și fost preluate. Theodoros II îl felicită (19. 05. 2008) pe octogenarul Mitropolit Paulos de Memphis (din 1998), fost la Ioannoupolis și Pretoria, din 1968, decanul mitropoliților Tronului Alexandriei.

¹²² Celestin I al Romei (422-432) i-a trimis Sf. Chiril al Alexandriei (412-444) o mitră (devenită mitra „alexandrină”), pentru a prezida în locul său Sinodul Ecumenic de la Efes, din anul 431, pe care acesta din urmă ar fi și trimis-o înapoi, după încheierea lucrărilor sinodale, păstrându-și însă dreptul de-a purta mitră. Potrivit unei legende mai vechi, Constantin cel Mare ar fi acordat lui Silvestru I al Romei (314-335) dreptul de-a purta mitră. La Constantinopol, Patriarhii Ecumenici au început să poarte sacos și mitră, de prin secolul al XIV-lea. Mitra lor este o continuare a coroanei imperiale bizantine, de unde provine și privilegiul de-a o purta.

Cum arăta „mitra romană” a papilor, din care a evoluat apoi TIARA (camelaucum, triregnum, phrygium) nu se știe cu siguranță. Forma simplă de căciulă a mitrei alexandrine, poate să ofere însă un indiciu în acest sens. Sinonimele de „camelaucum” și „phrygium” ne conduc spre noțiunile bizantine de „camilafcă” și „mitra frigiană” sau capadociană. În sacristia Bisericii Santo Martino ai Monti, din Roma, se păstrează cel mai vechi indiciu, privitor la „mitra romană” sau (și) tiara, din timpul Papei Silvestru I (314-335), care ar fi primit dreptul să poarte mitră încă de la Constantin cel Mare, în momentul în care acesta „ar fi părăsit Roma”, recte a mutat capitala la Byzantion. Acest lucru l-am putea data cu aproximație în jurul anului 330?

Regestele imperiale de la Constantinopol menționează și un prețios ajutor, pe care l-a primit Herakleios I de la Patriarhul Latin, **Primogenius** din Grado (630-647). În semn de recunoștință, în anul **628**, basileul a trimis la Grado o solie și multe daruri, între care se afla și **tronul Sf. Evanghelist Marcu**, pe care basileul l-a adus de la **Alexandria**, de la catedrala Patriarhală de acolo, păstrându-l în Constantinopol, regist nr. 185 din 628. Acest tron prețios noi considerăm că a fost utilizat pentru întronizarea Sfintei Evanghelii și nu cu și „cathedra patriarchalis”, pentru episcopii Alexandriei.¹²³ Sub sedila acestui Tron erau păstrate fragmente din Sfânta Cruce a Lui Iisus Hristos, un motiv în plus, care ne determină să credim că era utilizat pentru „întronizarea Sfintei Evanghelii, un motiv foarte răspândit în marile centre bisericești din Orient. (vezi și actualul tron patriarhal din Constantinopol).

Cathedra-reliquar a Sf. Ev. Marcu din Alexandria: „Tronul istoric” al Patriarhilor Alexandriei sau Tronul reliquar din alabastru (pentru fragmente din Sfânta Cruce) sau Cathedra St. Marcus din Alexandria, adusă la Constantinopol și donată de Heraklios I, Patriarhului de Grado, din 1451 la Veneția, astăzi în tezaurul bizantin al Domului San Marco din Veneția. O copie în gips a Tronului se păstrează și în „Salutatorium-ul” Basilicii din Grado.

Luat din Basilica San Marco, Veneția, Tesoro arte bizantina: vezi linkul:

http://www.basilicasanmarco.it/gallery/tesoro/arte_bizantina/galleryWAI.bsm?idx=5&lang=ita#description

Sfinți ai Bisericii Alexandriei:

Sf. Evanghelist Marcu, Episcopii Alexandriei, alți Episcopi, Preoți, Diaconi, monahi, monahii, laici, Sf. Clement Alexandrinul, Sf. Chronid, Sf. Antonie cel Mare, Sf. Macarie cel Mare, Sf. Maria Egipteanca, Sf. Pahomie cel Mare, Sf. Pafnutie, Sf. Pimen cel Mare, Sf. Ioan Scărarul, Sf. Ioan Colov, Sf. Ilarion cel Mare, Sf. Ecaterina din Alexandria, Patriarhi ai Alexandriei etc.

¹²³ Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 219. Compară cu: Franz **DÖLGER**, **Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565 - 1453**, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, p. 187.

Lista Patriarhilor până în anul 700

1. Episcopi, pe tronul lui Marcu ¹²⁴

- 1) Sf. Evanghelist **Marcu**, fondator, 42-62, + 4 aprilie 63
- 2) **Avianos**, Anian, 62-82
- 3) **Avilios**, Abiliu, 83-98
- 4) **Kedron**, Kerdos, 98-110
- 5) **Primus**, 110-121
- 6) **Iustus**, 121-131
- 7) **Eumen**, 131-144
- 8) **Marcus II**, 144-154
- 9) **Keladion**, 154-167
- 10) **Agrippinos**, 167-178
- 11) **Ioulianos**, 178 – martie? 189
- 12) **Dimitrios**, 189 – 8 octombrie 232
- 13) **Heraklas**, 232-247
- 14) **Dionysios**, cel Mare, 248-265, cel mai de seamă ucenic al lui Origen.
- 15) **Maximos**, 265-282
- 16) **Theonas**, 282 – 28 decembrie 300
- 17) Sf. **Petru I**, Martir, sfârșitul 300 – 26 noiembrie 311
- 18) **Ahillas**, 25 iunie 312 – + 13 ianuarie 313
- 19) Sf. **Alexandru I**, 313 – + 17 aprilie 326

2. Patriarhi

Sf. **Alexandru I**, 325-326

- 20) Sf. **Atanasie I**, cel Mare, 8 iunie 326 – 2 mai 373

Între anii 336-380, Antipatriarhi, intruși arieni:

Pistos, 336 sau 338, arian, **Antipatriarh**

Grigorie, 22 martie 339 sau 341 – 26 iunie 345 sau 348, arian, **Antipatriarh**

Gheorghe, 24 februarie 357 – 24 decembrie 361, arian, **Antipatriarh**

Lucius, prima oară, decembrie 365, arian, **Antipatriarh**

- 21) **Petru II**, 28 april 373 – 381 febr. 14

Lucius, a doua oară, 375 – 30 mai 378

- 22) **Timotheos I**, 380 – 20 iulie 385

- 23) **Teofil I**, 385 – 15 octombrie 412

¹²⁴ Listele cronologice ale patriarhilor ortodocși, la: Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 129-131.

24) **Kyrillos I**, 17 octombrie 412 – 27 iunie 444

25) **Dioskoros I**, 444 – 13 octombrie 451, **Dioscur** a fost **depus** la Sinodul Ecumenic de la Calcedon (8-25 octombrie 451), nu pentru că era **eretic monofizit**, ci din motive disciplinare, pentru că a organizat și condus acțiunile și brutalitățile parabolanelor de la "Sinodul tâlhăresc" din Efes, din anul 449, + 4 septembrie 454

26) **Proterios**, noiembrie 451 – 28 martie 457, ucis de monofiziți în altarul Catedralei Patriarhale din Alexandria

27) **Timotheos II**, Elur, *monofizit, prima oară*, 28 martie 457 – ianuarie 460, **depus** din scaun și exilat de împăratul Leon I (457-474)

28) **Timotheos III**, Salofaciol, ortodox, *prima oară*, iunie 460 – decembrie 475

Timotheos II, Elur, *monofizit, a doua oară*, 475 – 31 iulie 477, rechemat din exil și numit din nou de uzurpatorul, tronului imperial Basiliskos (475-476) și partizan al monofiziților.

29) **Petru III**, Mongul, *monofizit, prima oară*, 31 iulie 477 – 4 septembrie 477

Timotei III, Salofaciol, ortodox, *a doua oară*, septembrie 477 – iunie 481

30) **Ioannis I**, Talaia, ortodox, iunie 481 – decembrie 482

Petros III, Mongul, *monofizit, a doua oară*, decembrie 482 – 29 octombrie 489

31) **Atanasie II**, Keletes, *monofizit*, 489 – 17 octombrie 497

32) **Ioan II**, *monofizit*, 497 – 29 aprilie 507

33) **Ioannis III**, Niceotul, *monofizit*, 507 – 22 mai 517

34) **Dioskoros II**, 517 – 14 octombrie? 520, alungat de monofiziți, s-a refugiat la Roma, unde a devenit chiar Papă, al 55-lea urmaș al Sf. Petru, păstorind 22 de zile Biserica Romană: **(55*) [Dioscur (II al Alexandriei 517-520), 22 IX 530 – 14 X 530]**¹²⁵

35) **Timotheos IV**, *monofizit*, 520 – 7 februarie 535

***Sciziunea melkito-monofizită a Tronului Alexandriei,
după Sinodul local din Constantinopol, din anul 536***

36) **Theodosios I**, 9 februarie 535-537, a refuzat să semneze deciziile Sinodului din anul 536 de la Constantinopol, unde a și trăit în exil (+ 19 sau 22 iunie 566), locuind în palatul imperial al împărătesei Teodora, protectoarea monofiziților; 537, respins de ortodocși, iar din anul 539 conta ca patriarh numai pentru monofiziți;¹²⁶

37) **Gaianus**, iulianist, 537-538

a) Patriarhi Ortodocși (melkiți)

38) **Pavel de Teba**, 539 – începutul 542, **depus** la Sinodul din Gaza

39) **Zoilos**, 542 – iulie 551, **depus**, pentru că n-a acceptat să ia poziție favorabilă împăratului, în cearta privind "cele trei capitole";

¹²⁵ * **Nu poate fi considerat Antipapă, pentru ca era încă Patriarh canonic al Alexandriei (517-520)**, iar urmașul său pe Tronul Sf. Marcu a fost eretic monofizit: Timotei III (520-535). În plus, a păstorit doar 22 de zile Biserica Romană, murind în data de 14 octombrie 530. A fost un Patriarh care, în uniune personală, a devenit întâistătorul a **două tronuri apostolice**: cel de Alexandria Egiptului, al Sf. Marcu și cel al Romei Vechi, al Sf. Petru. **(55*) [Dioscur (II al Alexandriei 517-520), 22 IX 530 – 14 X 530]**.

¹²⁶ Anul **536**, Constantinopol, Sinod contra lui Antim I al Constantinopolului (535-536), Severus (fost al Antiohiei, 512-518, + 538), episcopului Petru al Apameei, călugărul Zoaras și alți monofiziți ori adepți ai acestora. În acest an are loc și sciziunea melkito-monofizită.

40) **Apollinarios**, 551-568, a păstorit ca un guvernator și comisar imperial, de care și era, persecutând pe monofiziți și confiscându-le bunurile și bisericile;

41) **Ioan IV**, 569-579, n-a fost recunoscut nici măcar de fracțiunea ortodoxă

42) **Evlogios I**, 579 – februarie 607

43) **Theodoros**, Skribon, 607-609

44) **Ioan V**, Milostivul, 609 – 11 noiembrie 620

45) **Gheorghe I**, 621? – 630?

46) **Kyros**, Cir sau Cyrus, 630 sau 631 – sfârșitul 643 sau începutul 644

47) **Petros IV**, 643/644 – 651?

48) **Ioan VI**, 651? – 654?

49) **Eutychios I**, 654-690

50) **Petru V**,? -?

51) **Petros VI**,? - 690 -?

Sedisvacanță 690-726, diferiți locțiitori

Topoteretes:

Teodor, menționat la Sinodul din 655

Petru IV, menționat la Sinodul VI Ecumenic, 680-681

Teofilact, menționat la Sinodul din Alexandria, 695

Onof sau **Onopes**, întronizat ca Patriarh, însă a trecut curând la monofiziți, către anul 711

Eusebiu, ?-?

Catedrala istorică Sf. Marcu a Patriarhilor Melkiți, adică ortodocși, din Alexandria, preluată ulterior de coști. Zidurile de bază ale bisericii datează din sec. IV. Patriarhul Copt, Ioan III (681-689) a renovat această Biserică. În stânga iconostasului, spre amvon, catedrala patriarhului. Din sec. al XI-lea, Patriarhii coști ai Alexandriei rezidează în Cairo, oraș devenit din anul 973 capitala fatimizilor – numit și Babilon. Ulterior și-a fixat și Patriarhia Melkită un sediu la Cairo, biserica Sf. Gheorghe servindu-le drept catedrală rum ortodoxă. Catedrala Sf. Marcu din Alexandria a fost construită pe locul casei, apoi al capelei, în care potrivit legendei, ar fi trăit și propovăduit Sf. Ev. Marcu, după ce a revenit din călătoria misionară din părțile Veneției. În subsolul acestei biserici se află și cripta (goală), în care au fost păstrate moaștele Sf. Ev. Marcu, până în anul 828, când au fost furate de negustorii venețieni

**b) [Anti]Patriarhi copti sau monofiziți,
conform sciziunii din anul 536 ¹²⁷**

Biserica Coptă are aproape 20 de milioane de credincioși, dintre care, 12 milioane în Egipt, apoi în Sudan, Orientul Apropiat, Europa, Africa, Australia și America. Este organizată într-o Patriarhie, cu statut autocefal, cu 51 de eparhii și un Sfânt Sinod cu 77 de membri, 12 mănăstiri, cu peste 1000 de călugări și 6 mănăstiri, cu peste 500 călugărițe. Ritul acestei Biserici este alexandrino-copt, cu limba liturgică coptă și arabă. Sărbătoarea Nașterii Domnului o au pe data de 29 Kiahle, iar a Învierii Domnului, împreună cu Biserica Ortodoxă. Limba coptă (un amestec între greacă, ebraică și dialecte egipteano-arabe locale, adică limba Ptolemeilor, cum le place coptilor să spună) a dominat Egiptul până în secolul X-XI, când a fost înlocuită în mod brutal, de califii Fatimizi, cu limba arabă, găsindu-și refugiul doar în limba liturgică a monofiziților locali, care cu timpul, adică în secolele următoare, au fost și ei arabizați.

Titulatura: Prea Fericirea Sa N. Papă al Alexandriei și Patriarh al Scaunului Sf. Marcu, al întregii Africi și al Orientului.

De iure, Biserica Monofizită Coptă, din Egipt a fost creată în anul 536, în urma Sinodului local de la Constantinopol, convocat de împăratul Justinian I, peste voința împărătesei Teodora (monofizită) și de Patriarhul Mina (536-552) contra lui Antim I al Constantinopolului (535-536), Severus, fost al Antiohiei (512-518, + 538), episcopului Petru al Apameei, călugărului Zoaras și altor monofiziți ori adepți ai acestora. Sinodul s-a desfășurat sub protia Papei Agapet I (535-536), care se afla în Constantinopol într-o misiune politică. *Semnarea sau acceptarea deciziilor acestui Sinod erau obligatorii pentru toți cei suspecți de monofizitism sau mărturisitori pe față ai acestei erezii. De facto, această Biserică exista deja, încă de la Sinodul al IV-lea Ecumenic, de la Calcedon, din anul 451. Primul Patriarh al Bisericii Copte din Egipt a fost Dioscur I, proin Patriarh ortodox al Alexandriei, depus din scaun la Sinodul Ecumenic din Calcedon: Dioskoros I, 444 – 13 octombrie 451. Dioscur I a fost depus la Sinodul Ecumenic de la Calcedon (8-25 octombrie 451), nu pentru că era eretic monofizit, ci din motive disciplinare, pentru că a organizat și condus acțiunile și brutalitățile parabolanelor de la "Sinodul tâlhăresc" din Efes, din anul 449, + 4 septembrie 454. Leagănul monofizitismului a*

¹²⁷ Pentru Bisericile Vechi Orientale vezi p. 43-67, din vol. II/2, Hubert JEDIN, *Handbuch der Kirchengeschichte*, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 – sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³]. Mai vezi: V. GRUMEL, *Traité d'études byzantines. I., La Chronologie*, Paris, 1958. Lista patriarhilor ortodocși ai Alexandriei (282-1486), se află la p. 443-444, a celor copti (535-1453), la p. 444-445.

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993. Pentru Lista patriarhilor ortodocși ai Alexandriei, vezi vol. I, p. 436-437 și vol. II, p. 596-597. Lista patriarhilor copti lipsește din acest manual.

Nikolaus THON, *Quellenbuch zur Geschichte der Orthodoxen Kirche*, zusammengestellt und eingeleitet von..., Mit einem Vorwort des russisch-orthodoxen Bischofs Longin von Düsseldorf, Paulinus Verlag Trier, 1983, p. 572-577 [= SOPHIA, *Quellen Östlicher Theologie*, Herausgegeben von Julius TYCIAK und Wilhelm NYSSSEN, Band 23]. Pentru patriarhii ortodocși ai Alexandriei vezi p. 580-581 iar pentru cei monofiziți, p. 581-582, pentru antipatriarhii uniți copti, p. 583.

G. FEDALTO, *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis II., Patriarchatus Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus*, Padova, 1988, p. 581-681.

Michaelis LE QUIEN, *Oriens Christianus. Tomus Secundus (II.)*, Parisiis, Ex Typografia Regia, 1715 ¹, 1740 ², Reprint Graz, 1958 ³, Akademische Druck - u. Verlagsanstalt.

devenit Egiptul iar apologeții lui au fost călugării de acolo, precum și cei „zece mii de monahi”, din mănăstirile Palestinei.

Din Egipt, monofizitismul s-a extins în Siria, Mesopotamia și Armenia, precum și în restul regiunilor de limbă arabă.

*Prin constituirea Bisericilor Nestoriene și Monofizite, la marginea Imperiului Romeu și pe cuprinsul celui Persan se mai poate constata un fenomen nereligios, determinat numai de factorii bisericești, adică apariția Bisericilor Naționale. Pe cuprinsul Imperiului Romeu acest fenomen este mult mai vechi, însă fără o notă etnică atât de pregnantă, după cum a fost cazul la monofiziți și nestorieni. Canonul 8 al Sinodului al III-lea Ecumenic de la Efes, din anul 431, consacră Autocefalia Bisericii din Cipru.*¹²⁸

Monofiziții erau și ei foarte dezbinați și divizați în diferite etnii (egipteană, siriană și armeană), curente și influențe. Erau atât de dezbinați, încât foarte greu se puteau decide asupra vreunui candidat la funcția de Patriarh. Dar cei una pe toți monofiziții deopotrivă, era ura împotriva Sinodului Ecumenic de la Calcedon, împotriva prescripțiilor imperiale de la Constantinopol și împotriva patriarhilor „melkiți”, numiți, trimiși sau susținuți de împărat.¹²⁹

„Dar înșiși monofiziții au dat ocazie la o nouă frământare, căci patriarhul exilat Sever al Antiohiei și Iulian din Halicarnas s-au înfruntat la Alexandria pe tema „stricăciunii” sau „nesticăciunii” trupului lui Hristos înainte de înviere. Severinii erau considerați „ftartolatri” pentru că acceptau stricăciunea trupului lui Hristos, iar iulianiștii erau denumiți „aftartolatri”, pentru că apărau nesticăciunea trupului Domnului. Conflictul a continuat sub patriarhul severian **Teodosiu** și cel iulianist **Gaianus**.”¹³⁰

După cum se poate constata prin compararea diptichelul patriarhilor copti, cu cel al patriarhilor melkiți de Alexandria, până la sfârșitul secolului al VI-lea, dar mai ales între anii 451-536, apar o serie de nume de patriarhi, pe care și-i revendică pentru sine, atât monofiziții cât și melkiții. Separarea ierahică a celor două scaune s-a definitivat abia la începutul secolului al VII-lea. Titulatura celor doi patriarhi a rămas „de Alexandria”, numai că cel copt rezida în Mănăstirea Enaton, de la „marginea” de atunci a orașului Cairo, iar cel melkit în cartierul imperial „Kaisarion”, cu catedrala Sf. Marcu, din Alexandria. Amândoi patriarhii, și cel copt și cel melkit, își revendică dreptul și titlul de urmași ai Sf. Evanghelist Marcu.¹³¹

¹²⁸ Autocefalia ca principiu al organizării bisericești [în sensul inițial de “autonomie”], este mult mai vechi decât Sinodul Ecumenic de la Efes, din anul 431, fiind recunoscut prin canonul 34 Apostolic, precum și prin canonul 6 al Sinodului I Ecumenic, de la Niceea, din anul 325, precum și prin canonul 2 al Sinodului II Ecumenic, de la Constantinopol, din anul 381.

¹²⁹ Privitor la Biserica Coptă, vezi studiul: Lothar **HEISER**, *Ägypten sei gesegnet* (Isaia, 19,25), *Koptisches Christentum in Bildern und Gebeten*, EOS Verlag, St. Ottilien, 2001, 439 p., incl. il.

¹³⁰ Luat din **Istorie Bisericească Universală** (redactată de Ioan **Rămureanu**, Milan **Șesan** și Teodor **Bodogae**), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, Op.cit., p. 273.

¹³¹ Pentru numerotare, trebuie avut în vedere că ierarhii fiecărei sciziuni bisericești, se consideră urmași legitimi ai celor de dinainte de ruptura canonică. În acest caz, patriarhii, mitropoliții și episcopii monofiziții se consideră urmașii legitimi ai celor ortodocși de dinainte de despărțirea canonică, uniții (ortodocși și vechi orientali) se consideră urmași legitimi ai celor din Biserica de care s-au rupt.

Listele cronologice ale patriarhilor copti, la: Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 136-137.

*Alexandria, nișa (cripta) unde s-au păstrat moaștele Sf. Ev. Marcu,
până în anul 828, când au fost furate de negustorii venețieni*

451-536, adică între Chalcedon și Sinodul de la Constantinopol:

Dioscur I, 13 octombrie 451 – 4 septembrie 454, fost patriarh ortodox din anul 444 – 13 octombrie 451

Timotei II, 457-477

Petru III, Mongul, 477-490, fost și la melkiți în două rânduri: *prima oară*, 31 iulie 477 – 4 septembrie 477, *a doua oară*, decembrie 482 – 29 octombrie 489

Atanasie II, Keletes, 490-496, fost și la melkiți: 489 – 17 octombrie 497

Ioan I, 496-505

Ioan II, 505-516

Dioscur II, 516-518, fost și la melkiți, (517-520) ajungând și Papă al Romei Vechi (22 IX 530 – 14 X 530)

Timotei III, 518-535

din anul 536, până astăzi:

Teodosie I, 9 februarie 535 – 22 iunie 566, **severian**, din anul 536, în „exil”, în palatul imperial al împărătesei Teodora, de unde a și condus Biserica monofizită din Egipt, susținând din umbră și acțiunile monofiziților din Siria și Arabia.

[Anti]Patriarhi julianiști (de la Julian, Episcopul de Halicarnas + 527):

Gaianus, 10 februarie 535 – mai sau iunie 535

Elpidus, ? – 565

Dorotei, 565 – în jurul anului 580

Teodor, 575-587, Iacobit, nerecunoscut de majoritatea coptilor,

Antipatriarh

Petru IV, Iacobit, 575-578

Damian, Iacobit, 578 – iunie 607

Anastasie, Iacobit, „o Apozigarios” 607 – 19 decembrie 619

Andronicus, Iacobit, 619 – 3 ianuarie 626

Veniamin I, Iacobit, ianuarie 626 – 3 ianuarie 665

Julianist:

Mina, ? -?, 634

Agathon, 665 – 13 octombrie 681

Ioan III, 681 – noiembrie 689

Isac, 4 decembrie 689 sau februarie 690 – 29 octombrie 692

Simion I, 692 – 18 iulie 700

Julianist:

Teodor,? -?, către anul 695

Sedisvacanță trei ani, 700-704

Alexandru II, 25 aprilie 704 – 1 februarie 729

Crucea coptă, motiv evoluat din Crucea ierusalimiteană

Biserica Etiopiei

Patriarhie autocefală, cu Scaunul în Adis Abeba, cu 14 eparhii, 53 de mănăstiri și un Sfânt Sinod cu 22 de membri, pentru cei peste 18 milioane de credincioși, aproape toți în Etiopia, cu o diaspora neglijabilă. Limba liturgică este Geez (limbă moartă), cu implicații ale limbilor locale vorbite: amharică, tigrinică, oreminică și guraginică. Crăciunul este sărbătorit la 7 ianuarie (29 Tahsas), după rânduiala încetățenită în toate Bisericile monofizite și în Biserica Persiei.¹³²

Titulatura: Sanctitatea Sa Abuna N. Patriarhul Bisericii Ortodoxe a Etiopiei.

Din teritoriul de jurisdicție al Patriarhiei Copte, a evoluat Patriarhia Etiopiei.

Creștinismul etiopian își are începuturile în primele secole. Dacă citim Faptele Apostolilor cap. 8, 26-40 (Sf. Apostol Filip și famenul etiopian), aflăm de convertirea la Hristos a famenului (=eunuc) etiopian, ministrul de finanțe și administratorul tezaurului reginei Candachia a Etiopiei. Cu toate acestea, mențiunile documentare, privitoare la Biserica Etiopiei, încep din anul 330, și consacră Sfinților Frumențius și Aidesios funcția de Apostoli târzii ai Etiopiei, cu toate că creștinismul din acele părți este mult mai vechi. Cei doi Sfinți, Frumențius și Aidesios, originari din orașul Tyr, au fost sclavi la Curtea regală din Aksum. Frumențius a fost hirotonit întru arhiereu, de către Patriarhul Atanasie cel Mare al Alexandriei (326-373), pe seama Bisericii din Etiopia și Abisinia. Acești doi

¹³² **Die Ostkirchen:** Dietmar W. WINKLER – Klaus AUGUSTIN, *Die Ostkirchen*, Ein Leitfad, mit Beiträge von Grigorios LARENTZAKIS und Philipp HARNONCOURT, Hgg. Im Auftrag von Pro Oriente – Sektion Graz....., Andreas Schnieder – Verlagsatelier, Graz, 1997, 176 p. Biserica Etiopiei și Eritreia sunt prezentate la p. 87-89.

misionari, împreună cu alți călugări egipteni și palestinieni, au continuat misiunea de încreștinare la etiopieni. În anul 350, Aisanas regele Abisiniei, a fost primul monarh local, care s-a botezat și din acest an, credința Creștină a fost ridicată la rangul de religie de Stat în Etiopia. Această decizie a avut un caracter doar teoretic, pentru că majoritatea populației locale era încă păgână și n-a putut fi aplicată punct cu punct.¹³³

Un rol deosebit de important în continuarea operei de misionare a Etiopiei, l-au jucat cei „nouă sfinți romani”, numiți astfel, pentru că au venit din Siria, pe la sfârșitul secolului al V-lea, adică o provincie, de pe cuprinsul Imperiului Roman, „Romeu” de mai târziu. Celor nouă sfinți romani le se datorează construcția de mănăstiri și stimularea vieții monastice, culturale și teologice la Etiopieni. Ei au creat și limba liturgică Geez și au contribuit la traducerea Bibliei în această limbă, acțiuni încheiate deja în secolul al VI-lea. Biblia în limba geez a stimulat și mai mult conștiința credincioșilor etiopieni, privind legătura lor cu evenimentele din Vechiul Testament. Singura țară unde evreii au făcut misiuni, câștigând prozești, a fost Etiopia, acțiuni care trebuiesc puse în legătură și cu emigrările evreilor în Etiopia, începând cu secolul VI î.d.Hr. Aceste elemente au contribuit la îmbogățirea Etiopiei cu moștenirile veterotestamentare.¹³⁴

Conform tradiției etiopiene, istoria evenimentelor iudeo-bisericești din Abisinia, Etiopia și Eritrea, încep cu regele local Menilek I, care ar fi fost copilul sau fructul iubirii dintre Împăratul Solomon și Regina Saba a Etiopiei.

Începând cu secolul al VII-lea, Etiopia a fost amenințată de islamul în ascensiune, fiind izolată de restul lumii creștine. Doar coptii din Egipt mai erau vecinii lor creștini, Biserica Etiopiei stând chiar sub jurisdicția Patriarhului de Alexandria (melchit, apoi copt). Nu cunoaștem data și nici împrejurările în care Biserica Etiopiei a adoptat miafizitismul. Desigur, legăturile de vecinătate, cu egiptenii și legătura călugărilor etiopieni, cu cei egipteni (mari apărători ai monofizitismului) și palestinieni, trebuie să fi fost prima cauză a acestui proces de adoptare a miafizitismului în Etiopia și Abisinia. Se pare însă că Biserica Etiopiei a rămas încă multă vreme sub jurisdicția Patriarhiei melchite din Alexandria și numai de prin secolul al XII-lea să se fi produs schimbarea jurisdicției. La această schimbare de jurisdicție trebuie să fi contribuit conflictele Bisericii Etiopiene cu Islamul (pe care-l respingea, sub influența monofiziților arabi), precum și acțiunile prozelitiste ale Romei Vechi, care, în Etiopia au început sub Papa Alexandru al III-lea (1159-1181), însă fără succes. Atitudinea antiunionistă a etiopienilor s-a manifestat și împotriva Chalcedonului, adică împotriva a tot ce venea de la „romani”, fără să uităm că orientalii, din afara granițelor bizantine, au numit acest imperiu întodeauna „Roman”, sau „Romeu”. Acțiunile unioniste au continuat, și în anul 1662, când, prin aclamare, franciscanii au încheiat o Unire cu Roma, a unei părți infime de cler și credincioși etiopieni. Acest act prozelitist a provocat o decepție profundă în conștiința majorității clerului și credincioșilor etiopieni, care și așa de mai multe secole, trebuiau să se lupte cu Islamul.

¹³³ *Christliche Kunst aus Äthiopien und Nubien*, Ausstellung im Museum für Völkerkunde, Wien 11. März bis 3 Mai, 1964, In Zusammenhang mit der Ausstellung Frühchristliche und Koptische Kunst, Akademie der bildende Künste, Wien, Veranstaltet vom Bundesministerium für Unterricht, Wien, Catalog, 67 p. + 137 il.

¹³⁴ *Jaques MERCIER, Zauberrohlen aus Äthiopien*, Kultbilder magischer Riten, 1979, Prestel Verlag, München, 118 p., incl. 40 il.

Biserica Romei, în loc să boteze musulmanii, să-i convertească pe aceștia la Creștinism sau să întreprindă acțiuni de apărare a creștinilor ortodocși și vechi orientali, din țările musulmane, a intrat în staulul oilor deja creștine, dezbinându-le și sfâșiindu-le.

Rezultatul acestei acțiuni, pe plan diplomatic și interbisericesc, a fost că Biserica Etiopiei, după anul 1662 a întrerupt legăturile cu toate Bisericile, în afara Bisericii Copte, din Egipt, sub jurisdicția căreia se afla deja.

După acțiunile uniatiste, Etiopia și Abisinia a trebuit să lupte împotriva altor colonialiști europeni. Numai în secolul al XIX-lea, Etiopia a purtat cu succes șapte războaie împotriva agresorilor coloniali europeni. Cu toate acestea, în anul 1889, Eritreia a fost cedată italienilor. În anul 1936, Italia fascistă a „ducelui” Benito Mussolini (prim ministru, 1922-1943) și-a extins acțiunile, cucerind întreaga Etiopie, iar împăratul Haile Selassie I (1930-1974), fiind obligat să fugă în Anglia. Biserica Etiopiei aflându-se sub jurisdicția Patriarhului Copt de Alexandria, de la Cairo, guvernul colonial italian dorea să izoleze Biserica Etiopiei, pentru a fi mai ușor manipulată de noii guvernanți și să o lipsească de sprijin canonic, din exterior. Acțiunea credibilă cea mai eficientă era în această situație, statutul canonic de autocefalie, că doar așa s-a procedat în toate Bisericile Ortodoxe, dintodeauna. Câștigând colaboraționiști printre preoții și episcopii etiopieni, în anul 1937, colonialiștii italieni au impus convocarea unui Sinod la Adis Abeba, în care a fost proclamată în mod unilateral autocefalia Bisericii Etiopiei și s-a decis separarea ierarhică de Biserica Coptă, din Egipt, fără să se fi cerut s-au să se fi așteptat acordul Patriarhului Alexandriei, de la Cairo. Aceste măsuri au provocat proteste locale în Etiopia și externe, la Patriarhia Coptă din Alexandria/Cairo. O parte din cler, mănăstiri și episcopi au continuat să rămână sub jurisdicția Patriarhului de la Cairo, respingând deciziile Sinodului de la Adis Abeba, din anul 1937, suferind și represalii din partea autorităților coloniale.

Situația n-a durat prea mult timp, pentru că în anul 1941, Haile Selassie I, cu ajutorul Angliei, a recucerit Etiopia, alungându-i pe italieni, anulând deciziile Sinodului din anul 1937, iar pe ierarhii participanți la Sinod și colaboraționiști, i-a depus din scaun, trimițându-i de canon la mănăstire, unde au trebuit să facă pocăință.

După anul 1941, și până la uciderea împăratului Heile Selassie I, în anul 1974, Biserica Etiopiei a cunoscut cea mai înfloritoare fază de evoluție, din istoria acestei țări, după cele din secolele IV-VI și apoi din secolele XIII-XIV. Biserica Etiopiei a devenit religie de Stat în Etiopia, iar din anul 1959 Patriarhie Autocefală, cu statut canonic și tomos din partea Patriarhului Copt al Alexandriei, din Cairo.

Între realizările pe plan bisericesc ale împăratului Haile Selassie I, nu putem să uităm Sinodul festiv, din anul 1965, de la Adis Abeba, la care a participat întreaga Pentarhie miafizită (recte monofizită), adică cei cinci patriarhi monofiziți: etiopian, copt, armean, sirian, din India. A fost primul Sinod în istoria Bisericii miafizite, la care s-au întrunit toți întâistătătorii acestei Biserici, împreună cu ierarhii și teologii, care i-au însoțit, pentru a face un bilanț al activității anterioare și cu dorința de împreunălucrare și sincronizare a acțiunilor teologice, pastorale, liturgice și ecumenice în viitor.

Noua Biserică autocefală a Etiopiei avea acum calea deschisă spre un nou viitor, cu posibilități libere de desfășurare, însă avântul ei a fost blocat de revoluția marxistă din anul 1974, a lui Haile Mengistu Mariam, urmată de o persecuție fără precedent, a clerului și creștinilor din această țară.

Arhiepiscopi de Adis Abeba (numele orașului capitală, însemnând în limba etiopiană: „puterea Sfintei Treimi”)

.....
Abuna Querillios, 1929-1952, Arhiepiscop de Adis Abeba, de etnie copt, din Egipt
Abuna Vasile, Arhiepiscop de Adis Abeba, de etnie etiopian, 1951-1970, numit de Patriarhul Copt al Alexandriei/Cairo, peste voia lui Querillios și pentru pedepsirea acestuia, ca urmare a reluării tratatelor de obținere pe cale canonică a autocefaliei, pentru Biserica Etiopiei, în anul 1949.
În anul 1959, Patriarhul Copt al Alexandriei a acordat în mod canonic tomosul de autocefalie al Bisericii Etiopiene

Patriarhi ai Etiopiei, din anul 1959

Abuna Vasile, 1959-1970

Abuna Teofil, 1970-1976, depus din Scaun și întemnițat de comuniști, care l-au și ucis în închisoare, în anul 1979, devenind un martir al Bisericii Etiopiei.¹³⁵

Abuna Tekle, Haimanot, 1976-1988

Abuna Merkorios, 1988-1992

Abuna Paulos, Gebre Yohannis, 1992-

Biserica din Eritrea

Este o urmare tristă și o evoluție a statutului colonial din această provincie a Etiopiei, separarea fiind un protest pașnic al poporului din Eritreia și al Bisericii de acolo, împotriva sistemului politic marxisto-comunisto dictatorial din Patria Mamă, Etiopia. În perioada de timp, de după anul **1974**, peste **80** de episcopi din Eritreia au fost depuși, închiși și uciși, teroarea nu mai cunoștea limite, provocând luptele de partizani și referendumul din anul **1993**.¹³⁶ Biserica monofizită din Eritreia dispune asupra 1, 7 milion de credincioși, organizați într-o Patriarhie, ruptă din trupul Bisericii Etiopiei, cu Scaunul în **Asmara**, Eritreia. La data de 8 mai **1998**, Patriarhul Șenuda III al Bisericii Copte a acordat **tomosul de autocefalie limitată** Bisericii din Eritreia, întronizând în Asmara, primul Patriarh al Bisericii din Eritrea, care trebuie să recunoască primatul de onoare al Patriarhului Copt al Alexandriei, de la Cairo. Această măsură canonică a deteriorat profund relațiile Bisericii Etiopiei, cu Patriarhul Alexandriei, de la Cairo, cele cu Ierarhia Bisericii din Eritreia fiind deja profund afectate. Biserica Etiopiei n-ar fi dorit ca Biserica din Eritrea să devină Patriarhie autocefală și, în nici un caz să primească tomosul de la Cairo, ci în ultimă instanță, și în anumite condiții bine determinate, de la Adis Abeba.

¹³⁵ Listele cronologice la: Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 142.

¹³⁶ **Die Ostkirchen**, Op. cit., p. 89.

Soarta Bisericii din Eritreia nu este strălucită nici în noul Stat, pentru că guvernul din Asmara a declarat Islamul ca religie de Stat, izolând Biserica și Patriarhia țării pe motivul că nu s-a angajat în luptele separatiste, împotriva guvernului marxist de la Adis Abeba. Biserica din Eritreia a acceptat un rol de luptă pasivă, mai ales după ce a constatat că și separatiștii erau de convingere marxisto-comunistă, în plus favorizând islamul. Pe parcurs, guvernul de la Asmara va fi obligat să-și revizuiască atitudinea față de Biserica majoritară, din țara proprie.¹³⁷

Patriarhii din Asmara, în Eritreei

Abuna **Filip**, 8 mai 1998-2002, din anul 1991 era deja Episcop de Asmara

Abuna **Iacob**, 2002-2003

Abuna **Antonie**, 2004-

Biserica din Nubia

Așezată în nordul Abisiniei, la sud de Egipt, în actualul Sudan – deșertul Nubiei, spre Marea Roșie –, în prima fază, NUBIA a primit Creștinismul în formă ortodoxă. Se pare că abia după anul **541** a început o acțiune sistematică și intensivă de misionare a Nubiei. Această afirmație, nu exclude însă existența comunităților creștine ortodoxe din Nubia, înainte de anul 541, cu organizare ierarhică proprie, dependentă de Patriarhia Alexandriei. Creștinismul nubian s-a orientat tot timpul după cel etiopian și egiptean, motiv pentru care și aici a pătruns, în cele din urmă monofizitismul. Până în anul **541**, populația din provinciile nubiene, aflate sub stăpânirea bizantină, beneficiau de privilegiul cinstirii zeiței lor păgâne, precum procedau compatrioții lor păgâni din afara granițelor „romane”. În anul 541, Împăratul Justinian a abrogat acest privilegiu local, iar misionarii copti și melchiți din Egipt au început încreștinarea sistematică a populației nubiene, rămasă păgână. În acest scop și grație sprijinului tribului guvernant local al Nabateilor sau Nobaden, împăratul a trimis în Nubia pe preotul **Iulian**, din Alexandria, care împreună cu episcopul monofizit **Teodor** din Philai, care au reușit până în anul **551** să încreștineze o mare parte din populația păgână a Nubiei.

După episcopul Teodor, a activat în Nubia și episcopul **Longinus**. Episcopul Longinus a reușit să convertească la Creștinism și tribul păgân al Alodeilor. Comunitățile creștine noi și deja existente, au fost ajutate să-și organizeze Biserica, cu sistem ierarhic, mănăstiri și biserici corespunzătoare.¹³⁸

¹³⁷ Listele cronologice la: Ioan Marin **MĂLINĂȘ, Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 143.

¹³⁸ Pentru Creștinismul nubian vezi: **Faras, Die Kathedrale aus dem Wüstenstand**, Herausgegeben von Wilfried **SEIPEL**, Ausstellung des Kunsthistorischen Museums Wien und des Nationalmuseums in Warschau, 23. Mai bis 15 September 2002, Skira editore, Milano, 2002, 153 p., incl. Ilus., hărți și planșe. Vezi vol. II/2, Von Chalkedon bis zum Frühmittelalter, 451-700, p. 54, în Hubert **JEDIN, Handbuch der Kirchengeschichte**, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 - sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³].

Abia în secolul al VIII-lea apar nubienii ca monofiziți, deși au cultivat relații permanente cu Biserica Egiptului, devenită între timp monofizită.¹³⁹

Creștinismul nubian a evoluat și s-a dezvoltat, cunoscând o evoluție înfloritoare, în ciuda islamului din jur, de după anul 640, până în anul 1315.

Regii nubieni au încheiat un contract cu arabii musulmani, care au reglat relațiile de vecinătate, economice și religioase, pe o perioadă de 600 de ani. De prin secolul al X-lea au început să fie introduse în Nubia elemente islamice, Creștinismul local devenind din ce în ce mai sincretist. În anul 1276, elita mamelucă din Egipt a intervenit într-un conflict dinastic din Nubia. Astfel a fost detronat un rege din Familia sau tribul de Dongola, în locul său fiind întronizat un alt Dongola, care a acceptat statutul de satelit al Egiptului, cu implicațiile inevitabile ale islamului, care de acum va avea mână liberă în Nubia. În anul 1315, primul Dongola musulman a preluat tronul Nubiei, iar de la această dată, islamul a început să fie propagat în mod nestingherit și prin toate mijloacele, în defavorul Creștinismului, care, în secolele următoare a dispărut cu desăvârșire din Nubia. Astăzi, Creștinismul nubian este doar un domeniu de competența arheologilor, care caută și studiază urmele înfloritoarei Biserici Nubiene, cu splendidele ei biserici, mănăstiri și pictură, ruinate de arabii musulmani, prădate de hoți sau acoperite de nisipul dunelor din deșert.¹⁴⁰

Tronul actual al Antiohiei, Catedrala Patriarhală Rum Ortodoxă din Damasc, Siria, cu două trepte (ca și cel din Alexandria!), cel din Noua Romă având patru trepte, iar cel din Roma Veche, cinci trepte

¹³⁹ Vezi vol. I, p. 223 sau § 42, 7, din lucrarea: **KIRCHENGESCHICHTE**, von D. Dr. Karl **BIHLMAYER**, neubesorgt von Dr. Hermann **TÜCHLE**, [18] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].

¹⁴⁰ **Christliche Kunst aus Äthiopien und Nubien**, Op. cit., 67 p., passim. Ioan Marin **MĂLIŢĂ**, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 144.

III. TRONUL RUM-ORTODOX AL ANTIOHIEI

SIRIEI ȘI ÎNTREGULUI ORIENT,

cu reședința în Damasc din anul 1342/1343 ¹⁴¹

[pe turcește Antakya, în provincia Hatay, pe râul Orontes
(a nu se confunda cu Antiohia Pisidiei, aproape de Efes, tot în Turcia)],

al Sfinților Apostoli Petru, Paul și Barnaba

Το Πατριαρχείο Αντιοχείας,

σήμερα στη Δαμασκό της Συρίας αντί στην Αντιόχεια

Ο Θυρέός του Πατριαρχείου Αντιοχείας

**PENTRU CUM SCRIBU ARHIEREII LA PAPA, ȚARIGRĂDEANULUI, ALEXANDRIEI,
ANTIOHIEI, IERUSALIMULUI ȘI OHRIDULUI. ¹⁴²**

¹⁴¹ Azi capitala provinciei **Hatay**, din sud-estul Turciei. Privitor la orașul Antiohia, și întreaga regiune, în actualitate și istorie, vezi ghidul provinciei Hatay, în limba turcă și engleză: **Hatay 1998**, redactor resp. Dr. Cemal **YÜKSELEN**, Ankara, tip. în Istanbul, 1998, 303 p., incl. il., planșe și hărți.

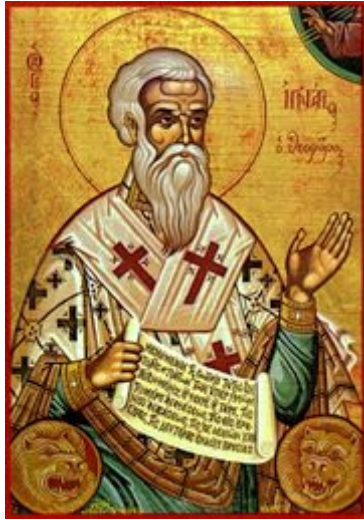
Privitor la Patriarhia Antiohiei, orașul Antiohia și Bisericile apaținătoare ori desprinse din Tronul acesteia, vezi : Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 145-211.

¹⁴² **Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652**, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962,- Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII^{ca} - p. 363-370, *glavele* sau *capitolele* 391, 392, 393 și 395). În cazul de față, **Glava 395**.

GLAVA 395

4 ANTIOHIANULUI:

Preasfinte părintele meu, patriarhul cetății a lui Dumnezeu, al mării Antiohii și a toată Anatolia, întru duhul sfânt dumnezeiescule și preacinstitul meu părinte.

**Sf. Ignatie Teoforul (35-107),
Episcop de Antiohia**

***Tronul istoric al Antiohiei,
al Sfântului Apostol Petru – Cathedra Petri (cu trei trepte, din timpul Triarhiei (Roma, Alexandria, Antiohia) –
care, din sec. al IX-lea se află în Biserica San Pietro di Castello – Olivolo – în Sestiere Castello,
de pe Isola di San Pietro, de la marginea răsăriteană a orașului Veneția. Biserica San Pietro di Castello a servit
ca și Catedrală a Episcopului de Veneția, devenit Patriarh al Veneției, din anul 1451.***¹⁴³

¹⁴³ Episcopia latină de Veneția a fost fondată în anul 774, cu scaunul în Catedrala **San Pietro di Castello**, unde a rămas până în anul 1807. Basilica San Marco, din Veneția era o catedrală a Palatului Dogelui și o biserică proprietate a Statului, a Republicii Veneția. Abia după anul 1797, adică după desființarea de către Napoleon I Bonaparte a Republicii Veneția, au putut începe tratativele de mutare a Scaunului Patriarhal, de la San Pietro di Castello, în Basilica San Marco, din Veneția și declararea acesteia ca și Catedrală Patriarhală. Patriarhii Veneției sunt continuatorii patriarhilor de la Aquileia-Grado. Patriarhii de Grado fiind foarte săraci, încă din anul 1156 au început să rezideze în Veneția, unde trăiau la Curtea Dogelui și din mila acestuia, îndeplinind diferite funcții liturgice de protocol de Curte, în Basilica San Marco, devenind astfel un fel de

Generalități privind Antiohia

Actualmente, cu peste 750.000 de credincioși, în Siria, Libanon, Irak, Iran, Turcia, Europa, America, Australia.¹⁴⁴ Mai mult de o treime din credincioși trăiesc în America. Patriarhia, cu statut autocefal, este organizată în 18 mitropolii, cu trei mănăstiri de călugări și două de călugărițe, de rit bizantin, cu limbă liturgică greacă veche și arabă.¹⁴⁵

Titulatura: Prea Fericirea Sa, al Domnului Domn (sau Kiriou Kir) N. Patriarh al Cetății Mari a Lui Dumnezeu (Theoupolis) sau Antiohia și al întregului Orient.

sau

[Prea Fericirea Sa al Domnului Domn (sau Kiriou Kir) N. Patriarh al Marelui Oraș al Lui Dumnezeu (Theoupolis) Antiohia, al Siriei, Arabiei, Ciliciei, Iberiei, Mesopotamiei și al întregului Orient]

Ἰγνάτιος Δ΄ Πατριάρχης τῆς Μεγάλης Θεουπόλεως Ἀντιοχείας, Συρίας, Ἀραβίας, Κιλικίας, Ἰβηρίας τε καὶ Μεσοποταμίας καὶ πάσης Ἀνατολῆς.
Το Αυτοκέφαλο Ορθόδοξο Πατριαρχεῖο τῆς Μεγάλης Θεουπόλεως Ἀντιοχείας, τρίτο στην τιμητική τάξη μετά από τις εκκλησίες Κωνσταντινουπόλεως και Αλεξανδρείας και τέταρτο κατά το προ του Σχίσματος τυπικό που περιελάμβανε και το Πατριαρχεῖο Ρώμης, είναι η μεγαλύτερη αραβική χριστιανική εκκλησία στη Μέση Ανατολή. Από το 1343 η έδρα του Πατριαρχείου βρίσκεται στη Δαμασκό της Συρίας.

„capelan privat” și „podoabă de protocol” al Republicii Veneția. Episcopul eparhial local rezida în San Pietro di Castello, în Sestiere Castello, de pe Isola di San Pietro, de la marginea răsăriteană a orașului Veneția, aproape de Arsenal.

Tronul Patriarhal al Antiohiei a fost dăruit de împăratul Mihai III Bețivul (842-867), Dogelui Veneției [caz similar cu Tronul Sf. Marcu, dăruit de Heraklios I (610-641), Patriarhului Primogenius de Grado].

Regestele imperiale de la Constantinopol menționează și un prețios ajutor, pe care l-a primit Herakleios I de la Patriarhul Latin, **Primogenius** din Grado (630-647). În semn de recunoștință, în anul **628**, basileul a trimis la Grado o solie și multe daruri, între care se afla și **tronul Sf. Evanghelist Marcu**, pe care basileul l-a adus de la **Alexandria**, de la Catedrala Patriarhală de acolo, păstrându-l în Constantinopol, regist nr. 185 din 628.

Scopul darului făcut de Mihai III Bețivul a fost spre a-l întări și încuraja pe Dogele Veneției și pe cei doi Patriarhi: de Aquileia și de Aquileia-Grado; în acțiunile lor de autonomie (cu tendințe de autocefalie) și de rezistență, contra Patriarhului Romei Vechi. Constantinopolul a încercat să folosească cele două scaune patriarhale, pe arhiepiscopul de Ravenna și pe Dogele Veneției ca și cal troian sau instrumente de stăvilire a creșterii puterii papale în occidentul Europei.

În anul 1445, administrația Patriarhală și reședința din Grado au fost mutate oficial, la Veneția. Din anul 1451, Arhiepiscopul Veneției Laurențiu Giustiniani (1433-1456) a început să poarte titlul de Patriarh. Urmașul său a fost Maffeo Contarini (1456-1460), pe care Patriarhul Romei Vechi l-a confirmat și recunoscut în calitate de Patriarh al Veneției, în anul 1457. Catedrala Patriarhală a fost tot Biserica San Pietro di Castello, până în anul 1807, când Basilica San Marco a devenit actuala Catedrală Patriarhală. Alături de Roma Veche, Lisabona, India de Răsărit și India de Apus, Veneția a devenit unul din cele șase Patriarhate ale Bisericii Latine.

¹⁴⁴ Pentru Creștinismul din lumea arabă actuală, vezi lucrarea prințului de coroană iordanian El Hassan bin TALAL, *Das Christentum in der arabischen Welt, Mit einem Vorwort von Hans Küng, Übersetzung von Beatrix Immenkamp*, Böhlau Verlag Wien, Köln, Weimar, 112 p., incl. 2 hărți.

¹⁴⁵ Frans van de **PAVERD**, *Zur Geschichte der Messliturgie in Antiocheia und Konstantinopel gegen Ende des vierten Jahrhunderts*, Analyse der Quellen bei Johannes Chrysostomos, Pont. Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1970, 571 p. [Orientalia Christiana Analecta, 187].

Antiohia – Regina Orientului ¹⁴⁶

A fost fondată la câteva decenii după Alexandria, în anul 300 î.d.Hr., de către generalul macedonean – diadohul – Seleukos, devenit regele Seleukos I Nicator (305-280 î.d.Hr.), fostul satrap al Babilonului (din anul 321 î.d.Hr.), în cinstea tatălui său Antiohos. Câțiva ani mai târziu, Seleukos I Nicator a fost întemeietorul Regatului Seleucid (1 oct. 312, î.d.Hr.), cu capitala temporară la Seleucia, pe Tigru (fondat ca oraș în anul 310 î.d.Hr.), apoi la Antiohia, din anul 300 î.d.Hr. Precum s-a întâmplat și în cazul Alexandriei de pe delta Nilului, grație lui Alexandru cel Mare (336-323 î.d.Hr.), al cărui general Seleukos a și fost, și de la care, acesta din urmă, a preluat stilul și metoda de guvernare, Antiohia de pe râul Orontes face parte dintr-o grupă de așezări cu acest nume, create de selgiucizi, care trebuiau să servească intereselor strategice și administrative ale noului Regat Seleucid. Alte orașe cu numele de Antiohia menționăm: Antiohia în Margiana (astăzi Merv) și Antiohia Pisidiei, astăzi Yalvac, în Phrygia.

Alexandria din delta Nilului și Antiohia, de la vărsarea râului Orontes în Marea Mediterană, au cunoscut multe paralele și asemănări în îneputurile, istoria, evoluția, mesajul și funcțiile pe care le-au deținut în administrația, politica, rolul cultural al timpului, iar, mai târziu și bisericesc, până când Alexandria în anul 642 iar Antiohia în anul 637 (în același an 637 arabii au cucerit și Ierusalimul) au fost cucerite de arabii musulmani. Sub dominație musulmană arabă și mai târziu otomană, din punct de vedere creștin și bisericesc, cele două orașe au supraviețuit doar, că de o evoluție nu mai poate fi vorba. ¹⁴⁷

După Roma și Alexandria, Antiohia a fost al treilea oraș ca importanță în Imperiul Roman, devenind centrul de viață și cultură grecească din Siria și regiunile învecinate. ¹⁴⁸

Primii coloniști ai orașului, la anul 300 î.d.Hr., în condițiile în care a fost fondat, erau grecii macedonieni și athenieni, care au imprimat orașului această direcție pentru secolele următoare, făcându-l renumit pentru activitatea literară și artistică produsă acolo. Tradiția petrină și paulină, a celor doi apostoli care au stat în Antiohia, a marcat orașul și tradiția bisericească de acolo.

Antiohia a fost localitatea unde, pentru prima oară, adepții religiei Lui Iisus Hristos au fost denumiți și s-au numit pe sine creștini (vezi F.A., 11, 26). ¹⁴⁹

¹⁴⁶ Pentru Istoria Creștinismului ortodox european, arab, sirian și palestinian, din primele șapte secole ale Bisericii, vezi Alois GRILLMEIER, *Jesus der Christus im Glauben der Kirche*, 2 volume în 5 tomuri (I, II/1, II/2, II/3, II/4), [secolele I-VII, pentru Patriarhiile de Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, Bisericele din jurisdicție], Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1990/2004.

¹⁴⁷ Astăzi, în metropola Antiohia-Antakya, mai există doar două biserici: una ortodoxă arabo-greacă și una romano-catolică, catedrala patriarhală istorică fiind transformată în moscheie iar patriarhul rezidează în Damasc-Siria, având doar titlul „de Antiohia”.

¹⁴⁸ Aurel DECEI, *Relații româno-orientale*. Culegere de studii, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, 245 p.

¹⁴⁹ Lothar HEISER, *Mosaik und Hymnen*, Frühes Christentum in Syrien und Palestina, EOS Verlag Erzabtei St. Ottilien, 1999, 756 p., incl. 72 pl. Illustrate [Schriftenreihe des Patristisches Zentrum Koinonia – Oriens, Hgg. Von Wilhelm Nyssen u. Michael Schneider, Band XLVIII].

Creștinii din Antiohia l-au susținut pe Sf. Apostol Paul în atitudinea sa anti-iudaizantă. Și pe plan bisericesc, în secolul IV, Antiohia a rămas pe locul al treilea, ca importanță, după Roma și Alexandria. La Primul Sinod Ecumenic, de la Niceea, din anul 325, Patriarhul Antiohiei avea încă rangul al treilea (după Roma Veche și Alexandria), în ordinea șederii semnării și participării la sesiunile sinodale: vezi canonul șase al aceluși Sinod. Ridicarea Constantinopolului, după anul 330 și mai ales după anul 381, apariția nestorianismului și a monofizitismului, cucerirea arabă, iar mai târziu cruciadele, vor produce multe suferințe Bisericii din Antiohia, orașul pizându-și importanța creștină.

Între anii 252-380, în Antiohia s-au ținut zece Sinoade locale.

Sub jurisdicția Patriarhiei Antiohiei erau Bisericele din provinciile răsăritene ale Imperiului Roman, precum și din afara acestuia, din întregul Orient: Cipru, Siria, Palestina, Georgia, Armenia, Arabia, Imperiul Persan, India etc. Curând însă, Antiohia a început să piardă din teritoriile bisericești, pe care le avea în jurisdicție: Cipru a devenit Biserică Autocefală în anul 431, Ierusalimul a devenit Patriarhie în anul 451, Georgia și Armenia au evoluat și ele spre autocefalie, ca să nu mai amintim de creștinii nestorienii, din Imperiul Persan, care după anul 431 au fost ruși de Biserica Mamă a Antiohiei. În anul 538, perșii au prădat Antiohia, au distrus orașul și au luat în robie toți locuitorii înstăriți. Pe ruinele orașului, anterior anului 538, împăratul Justinian I a construit orașul Theopolis, dar fără intenția de-a subestima numele vechi sau a știrbi din gloria și meritele vechii Antiohii. Expansiunea arabo-musulmană, din anul 637 și întreaga perioadă cât aceștia au stăpânit Antiohia (637-969) a produs multe pierderi, necazuri, discriminări și persecuții, printre creștinii din Antiohia, aceștia fiind forțați să treacă la islam. Fără alte explicații, dificultățile pe care le-a înfruntat această Patriarhie se pot observa și din sedisvacanțele numeroase și îndelungate ale Tronului Antiohiei, din numărul mare de „Antipatriarhi“ sau „Concurenți“ ai celor legitimi sau canonici, și chiar din imposibilitatea de-a mai activa în Antiohia, Reședința Patriarhiei și Tronul fiind mutate în anul 1342/1343, la Damasc, care era pe atunci al doilea oraș ca importanță, din Siria. Sedisvacanțele erau la ordinea zilei, fie din cauza tulburărilor monofiziților, cum a fost aceea de 30 de ani (609-639) ori ale musulmanilor, cum s-a întâmplat între anii 702-742 (aceea de 40 de ani) sau ale ereziarhilor și musulmanilor laolaltă, cualizându-se, atunci când le dictau interesele: nestorienii, monofiziți, monoteliți, musulmani; iar în mileniul al doilea creștin, cruciații, mamelucii, otomanii, misionarii catolici etc.

În anul 969, bazileul romeu Ioan I Tzimiskes (969-976) a eliberat Antiohia, restabilind autoritatea Tronului Patriarhal de acolo. În timpul cât romeii au stăpânit din nou Antiohia (969-1084), pe cuprinsul Patriarhiei, vechiul rit antiohian, cu Liturghia vest-siriană a fost înlocuit cu ritul catedral constantinopolitan, al Sf. Sophii. La data de 3 iulie 1098, după un asediu de aproape șapte luni, Antiohia a fost cucerită de cruciați (prima cruciadă, 1096-1099), care au instalat acolo un patriarh latin (Bernard din Valence, fost Episcop Latin de Artesia, aproape de Antiohia, 1099-1132?) , cel ortodox Ioan VII (1088/1089, febr. 1091 – octombrie 1100), refugiindu-se în Cipru. În perioada de timp de la 1098 și până la 1268, patriarhii ortodocși au rezidat foarte rar în Antiohia. Fiecare Patriarh își fixa reședința pe unde putea ori pe unde era primit, cei mai mulți încercând să rămână în preajma Patriarhiei Ecumenice și a împăratului bizantin, cum a fost de pildă și cazul marelui canonist, Patriarhul Theodor IV Balsamon, titular

de Antiohia (1189-1195), cu sediul în Constantinopol. După anul 1268, Antiohia și-a pierdut importanța de odinioară, devenind un mic oraș de provincie, cu locuitori majoritari musulmani, unde creștinii cu greu mai puteu să supraviețuiască.

În anul **1517**, Antiohia a fost cucerită de otomani, care au generalizat și acolo hegemonia Patriarhului Ecumenic, în calitate de Bașa (ministru), pentru Rum Milet. Între anii 1724-1898, pe Tronul Antiohiei au fost numiți numai Patriarhi greci de neam, deși majoritatea credincioșilor și clerului erau arabi. În anul 1898 a fost ales un Antipatriarh arab de neam, care a declanșat o schismă între Constantinopol și Damasc, situație care s-a normalizat abia sub Patriarhul Alexandru III Tahhan (1931-1958). În anul 1529, turcii au distrus orașul Antiohia, în urma răscoalei țărănești din Adana (azi Seyhan), condusă de Seidi. Astăzi, Antiohia este un oraș musulman prin excelență.

Sfășierea Cămășii Lui Iisus Hristos, adică distrugerea unității Bisericii celei Una și divizarea ei în diverse confesiuni și jurisdicții, o oferă în modul cel mai edificator Tronul Antiohiei. Decimați de islam, creștinii ortodocși din Orient, care au mai putut rezista, au fost apoi supuși prozelitismului nestorian, monofizit, catolic și uniatist.

Actualmente, pentru credincioșii creștini, de toate confesiunile, din Orient, există **șapte** patriarhii (opt cu cel Latin), dintre care, **cinci, cu titlul de „Antiohia”**, rezidând însă în Damasc sau în Libanon (șase cu cel Latin, titlul de Patriarh Latin de Antiohia, suprimându-l Papa Paul al VI-lea în anul 1964). Patriarhii Nestorienii (Vechi Orientali și Uniți) nu poartă titlul “de Antiohia”, dar aparțin familiei liturgice, de limbă și tradiții comune antiohiene.¹⁵⁰

Sf. Martir Ignatie I Teoforul (35-107) al Antiohiei (68? – 20 dec. 107):¹⁵¹

a fost al doilea Episcop al Antiohiei, după **Evodie** (44? Sau 53? – 68?). Primul Episcop al Antiohiei a fost Sf. Apostol Petru (36/38? – 41/43), alături de Sf. Apostol Paul și Sf. Barnaba, care au stat și ei în Antiohia. Datele privitoare la originea și anii de tinerețe ai Sf. Ignatie sunt nesigure și contradictorii. Probabil a fost sirian păgân de origine, convertit la creștinism, după ce, inițial a persecutat mult creștinii. Sigur este că Sf. Ignatie a suferit moarte de martir la Roma, în anul 107, sfășiat fiind de către animalele sălbatice în amfiteatrul roman, probabil la 20 decembrie, conform sinaxarului zilei, din Minei. În același an 107, împăratul Traian (98-117) își sărbătorea victoria împotriva dacilor (războiul al doilea, 105-106). În drum spre Roma, escortat de zece soldați, a vizitat și comunitățile creștine, din orașele prin care a trecut: **Smirna** (unde a fost primit de Sf. Policarp), Efes, Magnesia, Tralle, Troada, Neapolis-Filipi în Macedonia, via Ignatiana, Dyrrachium-Durazzo, Roma. Avem de la el cele șapte Epistole către Bisericile din Efes, Magnesia, Tralle, Romani, Philadelphia, Smirna și către Sf. Policarp. Teologia Sf. Ignatie Teoforul este într-adevăr “purtătoare de Dumnezeu”, într-o epocă, în care doctrina creștină nu a fost încă fixată, găsim la el un hristocentrism puternic, Sf. Euharistie – doctrina nemuririi – și o mistică profundă. Hristologia Sf. Ignatie, trădează stilul de gândire paulin, dar în trăirea și viața lui de creștin, este probabil cel dintâi scriitor creștin, care prefigurează și articulează « urmarea lui Hristos » ca dimensiune a vieții creștine, scrie teologul român Remus RUS.¹⁵²

¹⁵⁰ ANTIOCHE, par S. VAILHÉ et V. ERMONI, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 1, deuxième partie [Angles-Azzoni], Paris, 1923, coloana nr. 1399-1439.

¹⁵¹ Remus RUS, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, Editura Lidia, București, 2003, p. 379-381.

¹⁵² Remus RUS, Op. cit., p. 381.

În sinaxarul pentru Sf. Ignatie, la 20 decembrie, Mineiul românesc menționează că acesta, împreună cu Sf. Policarp Episcopul Smirnei (c.60 – c.155) ar fi fost și el ucenic al Sf. Apostol și Evanghelist Ioan și că acesta, adică Sf. Ignatie ar fi fost copilul pe care Mântuitorul Iisus Hristos l-a luat în brațe și i-a zis: “Și El, chemând la Sine un copil, l-a pus în mijlocul lor și le-a zis: ‘Adevăr vă spun: De nu vă veți reveni și nu veți fi precum copiii, nu veți intra în împărăția cerurilor’...” (Matei, 18, 2-3). În cinstea Sf. Ignatie Teoforul, **Mar**, **Abha** (Părintele, în siriacă), atât patriarhii monofiziți, cât și cei siro-catolici (monofiziți uniți), poartă toți numele marelui Arhiepiscop al Cetății Antiohiei, Regina Orientului.¹⁵³

Potir din Antiohia, sec. VI, azi în Metropolitan Museum of Art

Rum-Ortodox:

“Rum” este expresia arabă a noțiunii de “romeu”, “roman” sau ”bizantin”, **preluată** și în **Coran**, care, a consacrat-o, nu numai în lumea arabă, ci și în aceea musulmană, de mai târziu, adică după anul 622, **Hegira** (Fuga lui Mahomed de la Mecca – Makka – la Medina), mai precis, după anul 633, când începe ofensiva arabilor musulmani împotriva teritoriilor bizantine din Orient. Califul Omar (634-644) a lărgit în mod considerabil granițele noului Imperiu Arab și Musulman.¹⁵⁴ Să urmărim ce scrie Coranul, sura 30, privitor la romei:

XXX ar-Rûm [Sura (=Capitolul) romeilor]

Din Mekka și este cu șasezeci de semne (adică versete)¹⁵⁵

În numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat

1. ALM. Grecii sunt înfrânți
2. în țara cea mai de aproape,¹⁵⁶ însă după înfrângerea lor vor înfrânge ei

¹⁵³ Ibidem. Vezi și Nicolae CORNEANU, **Patristica mirabilia**. Pagini din literatura primelor veacuri creștine, Ediția a II-a, revăzută, Polirom, Iași, 2001, p. 120-122: „Cazul special al Bisericii Antiohiei”.

¹⁵⁴ Primul Calif, după Mahomed (c.570-632), a fost Abu Bekr (632-634).

¹⁵⁵ Noi am folosit textele din Coran, conform ediției lui Dr. Silvestru Octavian **ISOPESCUL**, **Coranul**, Traducere din arabă..., Cernăuți, 1912, reprint, Editura Cartier, 1997 (mai există un reprint, Editura E T A, Cluj-Napoca, 1995). În mod greșit, Isopescul traduce cuvântul **Rûm**, cu “greci”, nu cu “romei”: **XXX Sura grecilor**.

3. în puțini ani.¹⁵⁷ A lui Dumnezeu este porunca înainte și după aceea și se vor bucura cei credincioși¹⁵⁸
4. pentru ajutorul lui Dumnezeu. El ajută cui voiește. El este puternic, îndurat

.....
 În lumea arabă și musulmană, "Rum-Ortodox" sunt creștinii care au aceeași credință cu a împăratului romeu *rum mellik* de la Constantinopol.

Arabii numesc până astăzi *Biserica Melkită* ([Mellik], adică imperială, de care ține bazileul din Constantinopol, Biserica Ortodoxă) din spațiul lor „Rum Kanissa”, iar pe cea Romano Catolică „Latin Kanissa”. Zona Traciei, din jurul Constantinopolului, turcii o numesc până astăzi "Rumelia", de la Romania și "rum", de la romeu. Turcii au numit Patriarhia Ecumenică până în ziua de astăzi "Rum Patrikhanezi" [Patriarhia Romeică], sau "Ortodoks Patrikhanezi".¹⁵⁹ În acest context, evoluția a continuat, iar „Biserica Imperială” sau Ortodoxă a fost numită „Mellik Kanissa”, iar în derâdere, nestorienii, monofiziții și, după ei musulmanii, au numit-o „Melkit Kanissa”, adică „Biserica Melkită” (recte Biserica simbriașă – servitoare – a împăratului). În antichitate, noțiunea de „melkit” avea un sens peiorativ, însemnând „coada împăratului”, fiind vizați creștinii, care, trăind în afara granițelor împărăției romeilor, ascultau totuși de bazileul de la Constantinopol și țineau de Biserica acestuia. Din aceste motive, creștinii ortodocși din Patriarhia Antiohiei și din lumea arabă și musulmană, preferă noțiunea de „Rum Kanissa” sau „Rum Orthodox” și nu pe aceea de Mellik Kanissa, ca să nu mai amintim noțiunea de „Melkit Kanissa”. Fiind însă termeni tehnici consacrați, nu-i putem evita, dar este bine să le cunoaștem evoluția și semnificația.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Se referă la teritoriile din Imperiul Romeu, cuceririle de perși: în anul 613, perșii, încă adepți ai religiei lui Zarathustra, au cucerit Damascul, iar în anul 614 Ierusalimul.

¹⁵⁷ În această perioadă, la care Coranul face aluzie, circa 616, Șahul Persiei Chosroes II (Khosraw II, 590-628) domina Orientul Apropiat, însă de prin anii 622, împăratul romeu Herakleios (610-641) a început ofensiva de recucerire a provinciilor Anadoliei, Siriei, Palestinei, Egiptului și Mesopotamiei, iar la Ninive, în data de 12 decembrie 627, a reușit să destrame Imperiul Sasanid, care în anul 661 va deveni o provincie a Califatului Omeiad.

¹⁵⁸ Este interesant de constatat, cum musulmanii, în această fază incipientă a Islamului, (între anii 616-627) au fost de partea creștinilor, adică a bazileului romeu, nu a perșilor, după cum au procedat arabii politeiști (sau nemusulmani) din Mekka.

Aparențele înșală însă, pentru că după ultimul său pelerinaj la Medina, în martie 632, Mahomed s-a ocupat el însuși de pregătirea unui mare război, împotriva Constantinopolului și a împăratului acestuia, dar în decursul acestor pregătiri s-a îmbolnăvit grav de friguri, murind în data de 8 iunie 632. Text luat din traducerea din arabă, făcută de S. O. ISOPESCU, *Coranul*, Op. cit., p. 21, adică *Studiul introductiv al traducătorului*.

¹⁵⁹ Națiunea confesională ortodoxă, la turci se numea "rum miletti", iar Patriarhul Ecumenic, în calitate de Etnarh al creștinilor ortodocși din Imperiul Otoman, avea rang de "pașă", adică de ministru: "Milett Bașa". Altfel spus, „romeii” sunt romanii mai tineri, continuatorii sau urmașii romanilor și a Imperiul Roman: romanul păgân încreștinat și care a vorbit grecește era romeu.

¹⁶⁰ Vezi introducerea "Privitor la noțiunea de romeu", care precede cronologia Patriarhilor Ecumenici, din lucrarea de față.

În anul 1706, când Antipatriarhul Atanasie III, Dabbâs, (*prima oară*, 25 iunie/5 iulie 1685 – octombrie 1694.) a părăsit Țara Românească, Constantin Brâncoveanu i-a dăruit o tipografie cu litere arabe, lucrată în Țara Românească, pe care apoi, ierarhul antiohian, devenit în anul 1720 Patriarh canonic (Atanasie III, Dabbâs, *a doua oară*, ianuarie 1720 – 13/24 iulie 1724), a instalat-o la Alep, unde rezida el, sediul Patriarhiei fiind la Damasc. Această tipografie a funcționat la Alep, până în anul 1899, tipărind (în perioada de timp dintre anii 1706-1899), peste 76 de cărți. Tipografia de la Alep a fost lucrată sau, cel puțin a fost realizată, sub supravegherea marelui ierarh român, tipograf, traducător și editor, de origine georgiană, Mitropolitul Antim Ivireanul (1708-1716), pe atunci Episcop al Râmnicului (1705-1708), care stăpânea și limba arabă.

Icoană: *Soborul Marilor Sfinți ai Sfintei Biserici a Antiohiei;*

Sfinți ai Bisericii din Antiohia:

Sfinții Apostoli Petru și Paul, Sf. Apostol Barnaba, Sf. Ignațius, Sf. Andrei Criteanul (Cretanul), Sf. Vavila din Antiohia, Sfinții Serghie și Vah, Sf. Mare Mucenic Christophor, Sf. Daniel Stâlpnicul, Sf. Dorotei din Gaza, Sf. Efrem Sirul, Sf. Eustatie al Antiohiei, Sf. Isaac Sirul, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Ioan Damaschin, Sf. Iosif din Damasc, Sf. Meletie al Antiohiei, Sf. Rafail de Brooklyn, Sf. Simion Stâlpnicul, Sf. Întâia Muceniță Tekla din Malula, Siria (Episcopi și Patriarhi ai Antiohiei, alți Episcopi, Preoți, Diaconi, monahi, monahii, laici etc.).

Damasc, Syria, Moscheia Omeazilor, din anul 705-715. Înainte de această dată, pe acest loc avem de-a face cu Basilica Sfântului Ioan Botezătorul, sec. IV, cu trei nave, și „templul” – „capela”, în formă bizantină, care adăpostește capul Sfântului Ioan Botezătorul. Potrivit altor surse, aceste moaște au fost duse la Constantinopol. Întrebarea se pune care din ele au fost false: moaștele capului Sfântului Ioan Botezătorul, luate de bizantini în sec. VII și duse la Constantinopol, sau cele care se păstrează până astăzi în Moscheea Omeazilor din Damasc? Musulmanii îl cinstesc mult pe Sfântul Ioan Botezătorul, considerându-l printre înaintemergătorii lui Mahomed, alături de „profetul” Issa (=Iisus Hristos).

Patriarhia Rum-Ortodoxă a Antiohiei

Patriarhul istoric rum-ortodox sau melkit al Antiohiei, actualmente cu sediul în Damasc, pe o stradă laterală a Străzii Drepte (Fapte, 9, 11), cu 750.000 de credincioși dispersați prin întreaga lume: Turcia, Siria, Libanon, Irak, Iran, Europa, America de Nord și de Sud, Australia;

1. Patriarhul siro-monofizit al Antiohiei, numit și siro-ortodox, din anul **557/558**, actualmente rezident în Damasc, cu 1.200.000 de credincioși;
2. Patriarhia maronită a Antiohiei, a foștilor monoteliti (680-681), fondată în perioada sedisvacanței de la Antiohia: **702-742**. În secolul XII, maroniții s-au apropiat de cruciați (cele opt cruciade, 1096-1270) și din aceste contacte a evoluat unirea lor în masă cu Roma, în anul **1182**, prin intermediul baronilor și clerului cruciadei a treia (1189-1192). Această Unire din anul 1182, din timpul păstoririi Patriarhului monotelit Petru III, de Lehfed (1173-1199) a fost apoi perfectată la Roma, în anul **1215**, sub urmașul acestuia, Patriarhul Ieremia I de Amchite (1199-1230), în timpul Conciliului IV Lateran și a pontificatului Papei Inocențiu III (1198-1216). Din anul **1445** (adică după Sinodul Florentin și în contextul acestuia), maroniții contează ca Biserică Orientală Unită cu Roma. Biserica Maronită, actualmente este latinizată până la desfigurare. Patriarhul a avut tot timpul sediul în Bkerké (Maron), Libanon, cu 3.300.000 credincioși;
3. Patriarhul unit melkit al Antiohiei, din anul **1724**, respectiv **1729**, cu sediul în Damasc, cu 1.100.000 de credincioși;
4. Patriarhul unit siro-monofizit al Antiohiei, numit și siro-catolic, unirea cu Roma din anul **1774**, Patriarhat din anul **1781**, cu sediul în Beirut, Libanon, cu 1.000.000 de credincioși.
5. Patriarhul Latin de Antiohia: rezidențial, 1100-1268; titular, 1268-1964;

Catedrala Patriarhală Rum-Ortodoxă din Damasc

a. Lista patriarhilor rum ortodocși ai Antiohiei – melkiți, rezidenți în Damasc din anul 1342/1343

I. Episcopi, pe tronul lui Petru, Paul, Barnaba și Ignatie Teoforul

Sf. Ap. **Petru**, 36/38? – 41/43? [Sf. Ap. **Paul** și Sf. „Ap.” **Barnaba** (din Cipru) au stat și ei în Antiohia] ¹⁶¹

.....
Evodie, 44? sau 53? – 68?, menționat prin anul 44?

Sf. Martir **Ignatie I**, 68? – 20 decembrie 107

.....
Heron sau Eros I?,? 114 – 128?

Cornelius, 128? – 151?, menționat prin anul 128

Eros sau Eros II?, 142? sau 151? – 169?, menționat prin anul 142

Teofil, 169 sau începutul lunii aprilie 181/182? – 188?, menționat prin 186

Maximinus/Maximus,? – martie 190 sau 191

Serapion, 190/191 – 211/212

Asklepiades, 211/212 – 217/218

Filetos, 217/218 – 230/231

Lebenos/Zebennus/Zebinnos, 230/231 – 238/244

Vavila/Babilas/Babyllas, 238/244 – 250

Fabios/Fabius, 250/252 – sfârșitul anului 252/încep. 253 sau 255?

Demetrianos/Dimitrian, sfârșitul anului 252/încep. 253 sau 255? – 260, exilat

Amfilohie,? –?

Paul, de Samosata, sau **Paul I**, ereziarh, precursorul ideologic al lui Nestorie, fost secretar și guvernator al reginei Zenovia, din Palmyra, care-l proteja (alungată de pe tron în anul 272), **260-268**, concomitent a deținut și funcția civilă de „procurator ducenarius” sau dregător financiar imperial în Antiohia. Adepții ereziei lui s-au numit „pauliceni”. A fost caterisit și alungat. Iubea mult luxul și traiul lumesc.

¹⁶¹ V. GRUMEL, *Traité d' études byzantines. I., La Chronologie*, Paris, 1958. Lista patriarhilor ortodocși ai Antiohiei (279-1500), se află la p. 446-448, a celor iacobiți (monofiziți), de prin anul 557 (557-561), la p. 448-450.

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993. Pentru Lista patriarhilor ortodocși ai Antiohiei, vezi vol. I, p. 437-438 și vol. II, p. 597-598. Lista patriarhilor monofiziți lipsește din acest manual.

Nikolaus THON, *Quellenbuch zur Geschichte der Orthodoxen Kirche*, zusammengestellt und eingeleitet von..., Mit einem Vorwort des russisch-orthodoxen Bischofs Longin von Düsseldorf, Paulinus Verlag Trier, 1983, p. 572-577 [= SOPHIA, *Quellen Östlicher Theologie*, Herausgegeben von Julius TYCIAK und Wilhelm NYSSSEN, Band 23]. Pentru patriarhii ortodocși ai Antiohiei vezi p. 583-585 iar pentru cei iacobiți, p. 585-586.

G. FEDALTO, *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis II., Patriarchatus Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus*, Padova, 1988, p. 581-681.

Michaelis LE QUIEN, *Oriens Christianus. Tomus Secundus (II.)*, Parisiis, Ex Typografia Regia, 1715 ¹, 1740 ², Reprint Graz, 1958 ³, Akademische Druck - u. Verlagsanstalt, Passim.

Petre Șt. NĂSTUREL, *Lista patriarhilor ortodocși: Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim*, București, 1947 (mie inaccesibilă).

Domnus, 268 – 270/271?

Timeos, 270/271 – 279/280?

Chiril I, 279/280 – 299/303, exilat

Tyrannus, 304 – c. 314

Vital, c. 314 – 320

Philogonos, 320 – 324 dec. 20

Paulin sau Paul II, fost Episcop de Tyr, *prima oară*, 324, câteva luni

Eustațiu, fost Episcop de Bereea, în Siria, după 20 dec. **324-330**, din anul 325 Patriarh, mare apărător al Ortodoxiei la Niceea, în anul 325, depus din scaun, în urma intrigilor Episcopului arian, istoricul bisericesc Eusebiu de Cezareea și exilat la Trajanopolis, în Tracia. Era mort deja în anul 337, când Constantin cel Mare a rechemat toți episcopii din exil. ¹⁶²

II. Patriarhi

Eustațiu, 325-330

Paulin sau Paul II, fost Episcop de Tyr, *a doua oară*, 330, doar șase luni

Eulalios, *arian*, 331-332

Euphronios, *arian*, 332-333

Flacillos/Placillus, *arian*, 333-334?

Plakentios, 334? – 341?

Ștefan I, *arian*, 342 – vara 344

Leontie, *arian*, 344-358

Eudoxiu, *arian*, fost „Episcopus Germaniciae”, 358-359, depus, la 27 ianuarie 360 devine Arhiepiscop al Constantinopolului (360-370)

Ananiu/Annanios, *arian*, 359, exilat îndată

Meletie, fost Episcop Armean de Sebaste, *arian*, 360-381 mai, d. data de 9, excomunicat,

Antipatriarhi:

Euzoios, *arian*, 360-376, **Antipatriarh**

Paulin III, ortodox, 362-388, **Antipatriarh**

Vital, *apolinarist*,? -?, 375, **Antipatriarh**

Dorotei, *arian*, 376-381?, **Antipatriarh**

Flavian I, ortodox, succesorul lui Meletie, sfârșitul anului 381 – septembrie 404

Evagrie, ortodox, 388-392 sau 393, succesorul lui Paulin III, **Antipatriarh**

Porfiriu, 404-414?

Alexandru, 414-424

Teodot, 424-428

Ioan I, 428-441/442

1. Sciziunea nestoriană, 431

Domnus II, 441/442-450

Maxim, 451-455

¹⁶² Vezi Otto SEECK, *Regesten der Kaiser und Paepste*, Op. cit., p. 174.

Vasile, 455-457

Akakie, 458-459

Martiriu, înainte de septembrie 459 – 470, depus

Petru, de Fulon (Gnafevs), monofizit, *prima oară*, 465? – 466?, **Antipatriarh**

Petru, de Fulon (Gnafevs), monofizit, *a doua oară*, 470-471 (se crede că ar fi păstorit în patru rânduri, dar nu este sigur)

Iulian, 471? – 475

Petru, de Fulon (Gnafevs), monofizit, *a treia oară*, 474-475, **Antipatriarh**

Ioan II, Codonat, *monofizit*, sfârșitul anului 476-477

Sf. **Ștefan II**, martir, 477-479

Calandion, 479-484, exilat

Petru, de Fulon (Gnafevs), monofizit, *a patra oară*, 485-489

Paladiu, *monofizit*, 490-498

? **Ștefan III?**, 493-495 (existența lui este discutată!), Antipatriarh?

Flavian II, 498 – toamna anului 512

Sever, *monofizit*, 18 noiembrie 512 – 29 septembrie 518, + 8 februarie 538

Paul II, vara anului 519 – primăvara anului 521, face paretisis

Eufrasie, primăvara 521 – 26 mai 526

Efrem, aprilie/mai 527-545

Ο Ναός των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου στην Αντιόχεια
Basilica Sfinților Apostoli Petru și Paul din Antiohia

1999, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I și Patriarhul Ignatie IV Hazim al Antiohiei slujesc Sfânta Liturghie în Basilica Sf. Petru și Pavel din orașul de scaun Antiohia

2. Sciziunea monofizită din anul 536

[536, Constantinopol, Sinodul contra lui Antim I al Constantinopolului (535-536), Severus (fost al Antiohiei, 512-518, + 538), episcopului Petru al Apameei călugărul Zoaras și alți monofiziți ori adepți ai acestora. În acest an are loc sciziunea melkito-monofizită.

Pentru Antiohia, primii Patriarhi siro monofiziți vor fi aleși în anii 557/558]

continuare, Patriarhii ortodocși ai Antiohiei – melkiți

Domnus/Domnos/Domnin III, 545-559

Anastase I, *prima oară*, 559-570, *depus*

Grigorie I, 570-593

Anastase I, *a doua oară*, 25 martie 593-598

Sf. Anastase II, martir, sfârșitul 598/începutul 599-609

Sedisvacanță 30 de ani: 609-639

Anastase III (599-610 și 620-628) se pare că n-a existat ori este confundat cu Atanasie II!

Macedonie, *monotelit*, 639 – după 649

Gheorghe I, *monotelit*, ? -? [650?-656?]

Macarie I, *monotelit*, 656? – 7 martie 681

Teofan, între 8 martie și 5 aprilie 681 -? [683/685?]

Sebastianos, ? -?

Toma, ? – 685?

Gheorghe II, 685? – 702? sau 690? – 695?

Alexandru II, ? -?, 695? – 702?

Sedisvacanță 40 de ani: 702-742

continuare, Patriarhi Rum-Ortodocși sau ortodocși melkiți:

Ștefan IV, în realitate **III**, 742/743 – 744/745

Teofilact, Bar Qânbara, 744/745-750

3. Sciziunea monotelită a maroniților (687-707)

SAYDANAYA: Mănăstirea-cetate rum ortodoxă Nașterea Maicii Domnului, Stavropigie Patriarhală a Antiohiei, situată la 27 de km, în nordul Damascului, lângă Malula, Siria, construită de împăratul Justinian I cel Mare, în anul 547. Aici, la Saydanaya, se află icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului. Icoana a fost pictată de Sfântul Evanghelist Luca și face parte din grupul celor patru motive mariane, atribuite Sfântului, de către tradiția primelor veacuri.

Saydanaya, Mănăstirea-cetate și loc de refugiu și rezidență al Patriarhilor rum ortodocși ai Antiohiei: iconostasul Catholiconului (biserica mare a mănăstirii) și tronul „în refugiu” al patriarhilor Antiohiei

b. Biserici Ortodoxe Autocefale, Biserici Vechi Orientale, desprinse din teritoriul de jurisdicție al Patriarhiei Antiohiei

1. Biserica Persiei din anul 420-424,

sau

**Biserica Asiriană, *Biserica Apostolică a Răsăritului*,
așa-zisa „Biserică Nestoriană”, cu numele de astăzi:**

Sfânta Biserică Asiriană Apostolică și Catolică a Orientului,

Actualmente, cu Scaunul în Morton Grove, *Chicago*, Illinois, S.U.A.

Astăzi există circa 400.000 de credincioși asirieni, răspândiți în Iran, Irak, India, Siria, Libanon, America de Nord, Australia etc. Până în ziua de astăzi, această Biserică este considerată „Nestoriană”, adică eretică. În stadiul actual de cercetare a problematicii, acuza este nejustificată: Biserica Persiei a fost izolată și ținută în captivitate, de către şahinșahul zoroastrian al Persiei, din anul 226, iar după anul 661, de către musulmani. Pentru a putea supraviețui, această Biserică a fost obligată să se distanțeze de „dogmele și sinoadele imperiale ale romeilor”, dușmanii perșilor.¹⁶³

Biserica Asiriană sau Persană sau Apostolică a Orientului, numită pe nedrept „Nestoriană”, nu s-a creat ca reacție împotriva condamnării Patriarhului Nestorie al Constantinopolului (428-431), ori prin „dezbinarea” sau separarea adeptilor ei de „Biserica

¹⁶³ Partea a treia, din vol. 1, al operei în cinci tomuri mari a lui Alois GRILLMEIER analizează erezia lui Nestorie și prezintă Sinodul Ecumenic al III-lea, de la Efes, din anul 431 (p. 637-751): **Jesus Christus im Glauben der Kirche**, Band 1, Von der Apostolischen Zeit bis zum Konzil von Chalcedon (451), Herder, Freiburg, Basel, Wien, 2004, reprint al ediției a 3-a, (1990/2004).

Imperială”, de la Constantinopol, după anul 431, adică după cel de al III-lea Sinod Ecumenic, de la Efes. Ea a constituit deja, înainte de această dată, o entitate bisericească aparte, bine definită, cu origine apostolică, tradiție și viață liturgică proprie, la umbra Bisericii Antiohiei și protejată canonic de către aceasta, până în anul 420, când i s-a dat un *Catolicos* la Ktesiphon, care în anul 424, la Sinodul local de acolo a fost declarat *Catolicos* – Patriarh autocefal și independent de toți Patriarhii „APUSENI”, adică ai Pentarhiei ortodoxe: Roma Veche, Constantinopol Noua Romă, Alexandria, Antiohia și Ierusalim. Creștinii din Biserica Persiei, considerau și vorbeau de Biserica Ortodoxă, ca despre o Biserică Apuseană, pentru că se afla localizată geografic, la apus de Imperiul Persan, așa după cum noi cei din Europa de est, numim Biserica Latină, drept Biserică „Apuseană”

Dacă această Biserică n-ar fi fost tratată de către perșii zoroastrieni, ca un captiv al Imperiului Bizantin, dacă ar fi putut avea o evoluție firească și dacă ar fi putut participa la Sinodul al IV-lea Ecumenic, din Chalcedon, din anul 451, poate că se ajungea la „Hexarhie”, nu numai la sistemul Pentarhiei (adică cinci patriarhi sau căpetenii bisericești mondiale), ci la ȘASE Patriarhi sau căpetenii ai Bisericii Ecumenice sau Universale: Roma Veche, Constantinopol Noua Romă, Alexandria, Antiohia și Ierusalim [și, probabil Seleucia-Ktesiphon?].¹⁶⁴ Din contra, încă în prima jumătate a secolului al V-lea, refugiații creștini perși, care au revenit în Persia după încetarea persecuțiilor contra creștinilor, au adus cu ei din Imperiul Romeu și învățătura despre cele două naturi în persoana Lui Iisus Hristos: divină și umană.

„Nestorianii” au fost numai episcopii, din eparhiile Imperiului Romeu, care după anul 433 au refuzat să accepte și să semneze formula *Theotokos*, de la Efes, din anul 431 și cele două naturi ale Lui Iisus Hristos. Aceștia au fost depuși din scaun, de către împărat și, împreună cu adepții lor (cler și credincioși), s-au refugiat în Persia și s-au încadrat în Biserica de acolo, răspândind și erezia, pentru care au fost obligați să se refugieze. Acești episcopi, clerul și adepții lor, după anul 433 au „nestorianizat” Biserica Persiei, care până atunci era ortodoxă. Cu câteva decenii mai înainte, la primul și marele Sinod al Bisericii Persane, de la Seleucia-Ktesiphon, din anul 410, Biserica Persiei a aprobat și receptat primele Sinoade Ecumenice, de la Niceea, din anul 325 și de la Constantinopol, din anul 381. În anul 420, la un alt mare Sinod local din Seleucia-Ktesiphon, Biserica Persiei a aprobat și receptat o serie de alte Sinoade locale „apusene”, adică ortodoxe.¹⁶⁵

I. Introducere

Seleukia- Ktesiphon, *Catolicos*

Este vorba de *două* orașe, actualmente în Irak, așezate față în față, pe malul Tibrului: Seleukia pe malul drept și Ktesiphon pe malul stâng.

¹⁶⁴ Este doar o concluzie a noastră, pe care o exprimăm cu precauție totuși!: vezi Wilhelm BAUM și Dietmar W. Winkler, *Die Apostolische Kirche des Ostens*, Geschichte der sogenannten Nestorianer, Verlag Kitab, Klagenfurt, 2000.

¹⁶⁵ Wilhelm BAUM și Dietmar W. Winkler, *Die Apostolische Kirche des Ostens*, Geschichte der sogenannten Nestorianer, Verlag Kitab, Klagenfurt, 2000, 174 p., incl. 14 reproduceri: hărți, manuscrise, texte, inscripții, însemnări etc. [=Seria: Einführung in das orientalische Christentum, 1]. **Lista Catolicoșilor – Patriarhi ai Bisericii Apostolice a Orientului, așa-zișii Nestoriani, se află la p. 151-152.**

a. *Seleukia* sau Seleucia, face parte din grupa de orașe, cu același nume (precum a fost cazul și la Alexandria și Antiohia), fondate mai ales de către Seleukos I Nikator (311-281, î.d.Hr.). Împăratul Traian a cucerit, prădat și distrus orașul în anul 116; Nu mult timp după această cucerire, în anul 165, pe când număra peste 500.000 de locuitori, orașul a fost din nou cucerit, prădat și în mod definitiv distrus de către generalul roman Avidius Cassius, în timpul războiului romano-part (161-165).

b. *Ktesiphon* a servit ca reședință de iarnă a șahilor sasanizi, adică după anul 224, fiind construit pe malul opus al ruinelor orașului Seleucia. *Aici și-a fixat centrul și Biserica Persiei, al cărei Episcop, apoi Mitropolit, în anul 420 a devenit Catolicos, iar în anul 424 s-a declarat Catolicos-Patriarh autocefal.*

În anul 637, orașul a fost cucerit, prădat și distrus de către arabii musulmani ai Califului Omar (634-644), fără să se fi putut reface. Dintre ruinele orașului Ktesiphon, se mai păstrează doar cele ale palatului „Tak-i-kesra”. Materialul de construcție rămas din ruinele orașului, a fost folosit în secolul IX, la construirea orașului Bagdad.

c. *Catolicos*, Katholikos καθολικός, plural. *καθολικοί*, ca ceva „substituit, în întregime, universal, general, vicar general, al Bisericii Antiohiei”, este un titlu conferit în secolul al IV-lea, Episcopului de Seleucia-Ktesiphon. După Constituțiile pseudo-niceene, Episcopul de Ktesiphon era recunoscut ca fiind egal în rang, cu cei cinci patriarhi ai Pentarhiei. Numai datorită conflictelor dintre cele două imperii – Sasanid și Roman – relațiile bisericești dintre Ktesiphon și Antiohia, respectiv celelalte patru scaune ale Pentarhiei, nu se puteau desfășura așa după cum ar fi trebuit. Statul Sasanid n-ar fi acceptat ca un episcop din Imperiul Roman, mai târziu Romeu, să aibă putere de jurisdicție asupra creștinilor din Imperiul Sasanid. *Sinodul Bisericii Persiei, din anul 420, nu numai că l-a recunoscut, dar a și asimilat acest titlu de catolicos, pentru Episcopul de Ktesiphon, celui de Întâistătător – Iazelih. Din anul 424 ar fi fost amplificat cu cel de „patriarh”, adică Catolicos-Patriarh, recte Catolicos-Mitropolit. Explicația aceasta este însă o interpolare târzie a istoricilor și canoniștilor asirieni, deoarece titlul de patriarh a fost atestat abia la anul 451, la Sinodul Ecumenic de la Chalcedon. Însă, cu ocazia Sinodului din Beth – Lapat, din anul 484, când Biserica Persiei a acceptat învățătura lui Nestorie, abia atunci s-a adăugat titlului de catolicos și acela de „patriarh”.*

Termenul de „Catolicos” nu are nici o legătură cu semnificația lui confesională actuală, de „catolic”, adică universal, general. Etimologia este aceeași, dar semnificația este alta: substituit general; exarh; vicar al Patriarhului Antiohiei în ținuturi îndepărtate; delegat al Patriarhului, acolo, unde acesta nu poate exersa jurisdicția în mod direct; „Episcopus in laterae” (episcop în sau ,pentru’ depărtare, în ascuns, în secret, pus la adăpost, acoperit canonic etc.). În Biserica Persiei, termenul de „catolicos” (preluat ulterior și de georgieni, de armeni și de sirienii monofiziți, inclusiv ramura indiană a Sf. Toma) are înțelesul de „căpetenie generală” a Bisericii, indiferent de rangul pe care, ierarhul respectiv îl poartă: episcop, arhiepiscop, mitropolit, patriarh. Titlul este specific Bisericilor locale sau naționale, care au fost sub jurisdicția Patriarhiei Antiohiei (Persia, Georgia, Armenia, Sirienii monofiziți) și s-au aflat tot timpul ori au ajuns ulterior, din cauza oscilării granițelor Imperiului Romeu, în afara frontierelor acestuia. Acest titlu, de „catolicos” a mai fost conferit

și Mitropolitului de Efes, dar din alte considerente, decât acelea menționate pentru Patriarhia Antiohiei. Drepturile și insignele arhieresti ale catolicoșilor sunt egale cu acelea ale patriarhilor, doar din punct de vedere onorific ei urmează la rând, după patriarhi. ¹⁶⁶

Din motive politice asemănătoare, întâistătorii Bisericii din Armenia și Georgia și Siria au primit și ei titlul de „catolicos”, la care, ulterior a fost adăugat și cel de „patriarh”. Aceste titluri au fost ulterior preluate și de Biserica Unită cu Roma, din zonele respective.

Din tradiția „antiohiană” și în vechiul teritoriu de jurisdicție al Patriarhiei Antiohiei, a evoluat Biserica Persiei sau Biserica Asiriană, actualmente, numele ei canonic fiind: *Sfânta Biserică Asiriană Apostolică și Catolică a Orientului*. Această Biserică, în faza ei maximă de dezvoltare și activitate misionară, s-a extins până în Mongolia, China, Manciuria, India și în întregul Orient. ¹⁶⁷ În primele două secole, Creștinismul în Persia s-a putut desfășura fără dificultăți, spre deosebire de Imperiul Roman, unde abia în anul 313 a devenit o religie liberă.

Biserica Persiei este o fiică a Bisericii Antiohiei. ¹⁶⁸ Expresia canonică a acestei relații filiale era practica hirotonirii de către Patriarhul Antiohiei a întâistătorului Bisericii Persane de la Seleukia-Ktesiphon. Acesta era legatul, reprezentantul canonic, vicarul, căpetenia generală, iazelihul sau „catolicosul” Patriarhului Antiohiei, pentru Biserica din Persia, adică din afara frontierelor Imperiului Romeu. Istoricii bisericești persani recunosc, că succesorii Sf. Mari (c.88-c.120), de la Ktesiphon, până la Mar Ahha sau Ahadaboui (c.190-220), toți au fost hirotoniți întru arhiereu de către Patriarhul Antiohiei. Mitropolitul Mar Saioupa sau Șalupa (c.220-c.240) a fost primul ierarh local, hirotonit la Ktesiphon, nu la Antiohia. Șahinșahii sasanzi au obligat Biserica Persiei să renunțe la această dependență canonică de Antiohia, în realitate, să întrerupă relațiile cu Biserica din Imperiul Romeu. După anul 325, adică după primul Sinod Ecumenic, de la Niceea sau după „Sinodul Imperial”, cum îl numeau autoritățile păgâne ale Imperiului Persan, episcopii de Ktesiphon n-au mai mers la Antiohia, pentru a fi hirotoniți întru arhiereu. ¹⁶⁹

După anul 226, adică după ce sasanizii au preluat puterea imperială, soarta Bisericii, din Imperiul Persan, a devenit îngrijorătoare, iar creștinii au fost supuși represaliilor. Din anul 286, au și început persecuțiile administrației zoroastriene, contra creștinilor din Imperiul Persan. Creștinii din Imperiul Persan, adepți ai religiei împăratului rival și

¹⁶⁶ Ioan N. FLOCA, *Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. I, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1990, p. 338-339: „Catolicoșii”. Compară cu PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), Passim.

¹⁶⁷ Pentru Biserica Persiei sau așa-zisa Biserică „Nestoriană” vezi: Dietmar W. WINKLER – Klaus AUGUSTIN, *Die Ostkirchen*, Ein Leitfadens, mit Beiträgen von Grigorios Larentzakis und Philipp Harnoncourt, Hgg. Im Auftrag von Pro Oriente – Sektion Graz, aus Anlaß der Zweiten Europäischen Ökumenischen Versammlung, Andreas Schnider – Verlagsatelier, Graz, 1997, p. 74-77.

¹⁶⁸ ANTIOCHE, par S. VAILHÉ et V. ERMONI, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 1, deuxième partie [Angles-Azzoni], Paris, 1923, coloana nr. 1399-1439. Pentru Biserica Persiei, vezi col. 1404-1405, cap. VI, Concile d’Ephèse et de Chalcédoine : perte de Chypre, de la Palestine et de la Perse.

¹⁶⁹ Privitor la teologia liturgică a Bisericii Asiriene, vezi: Idris EMLEK, *Mysterienfeier der Ostsyrischen Kirche im 9. Jahrhundert*. Die Deutung der göttlichen Liturgie nach dem 4. Traktat einer anonymen Liturgieerklärung, LIT Verlag Münster, 2004, 254 p. [Ästhetik – Theologie – Liturgik, gegründet von Prof. Dr. Rainer Volp + (Mainz), herausgegeben von Prof. Dr. Dr.h.c. Horst Schwebel (Marburg) und Prof. Dr. Albert Gerhards (Bonn), Band 30].

„dușman”, de la Constantinopol, aveau o situație destul de dificilă, iar autoritățile persane îi suspectau tot timpul de trădare și de spionaj, în favoarea basileului de pe malurile Bosphorului. În felul acesta, neacceptarea vreunui Sinod Ecumenic, de către creștinii din afara granițelor Imperiului Bizantin sau Romeu, numit de perși și „Sinod al Bisericii Imperiale” sau „Sinod imperial”, pentru că erau convocate, deschise, încheiate și finanțate de împărat, le ușura cât de puțin situația și posibilitatea de supraviețuire. Ulterior, paradigma era valabilă atât pentru nestorienii cât și pentru monofiziții din Imperiul Persan.

Cele mai grele persecuții au avut loc în perioada de timp dintre anii 339-379. Mai târziu, în timpul persecuțiilor din prima jumătate a secolului al V-lea, foarte mulți creștini din Imperiul Persan, s-au refugiat în provinciile din Imperiul Romeu. Aici au putut chiar să studieze la Școala din Edessa, care, de prin anul 420 se afla sub influența lui Teodor de Mopsuestia (+ 428). Școala din Edessa a continuat tradiția hristologică a Școlii din Antiohia. Acest lucru însemnează că acolo, în contrast cu Școala Alexandrină (care era platonizantă și mistică), erau cultivate tendințele aristotelice și istorice. Divergențele dintre cele două școli – alexandrine și antiohiene – s-au făcut simțite și în contextul disputelor hristologice, din secolul al V-lea. Tendința istoricizantă a Școlii antiohiene determina o accentuare a naturii umane a Lui Iisus Hristos, urmarea fiind o unire nedeplină a celor două firi: umană și divină, în persoana Mântuitorului.¹⁷⁰ În anul 489 împăratul Zenon (475-491) a închis Școala antiohiană și pe aceea din Edessa, dar ideile acelor școli au fost preluate de Școala din Nisibi (alias Nisibe), pe care Biserica Persiei și le-a însușit. Școala din Nisibe, în contrast cu Școlile din Antiohia și Edessa, care au fost supuse represaliilor, din partea Curții Imperiale de la Constantinopol, a evoluat ca centru teologic, spiritual și cultural al Bisericii Persane.

În anul 391, împăratul Teodosie I (379-395) a interzis toate cultele păgâne, declarând Creștinismul ca religie de Stat. Cu mult înainte, încă din anul 226, adică odată cu urcarea pe tron a şahinșahului sasanid Ardașir I (226-241), care și-a fixat capitala la Ktesiphon (astăzi în Irak), religia Zoroastriană, a lui Zarathustra a devenit religie de Stat, iar persana medie (pehlevi) a devenit limba oficială. Câțiva ani mai târziu, în anul 242 a apărut și „activitatea reformatoare” a lui MANI, adică Maniheismul: un sincretism între elementele creștine și zoroastriene.¹⁷¹

Biserica Persiei n-a fost prezentă s-au reprezentată nici la Efes, în anul 431 și nici la Chalcedon în anul 451. Fidelă ideilor Școlii antiohiene, Biserica Persiei n-a condamnat monofizitismul la Sinoadele locale ale acesteia, din anul 484, de la Beth Lapat și nici la cel din anul 486, de la Ktesiphon.

¹⁷⁰ Remus RUS, *Dicționar...*, Op. cit., p. 56.

¹⁷¹ Privitor la Zarathustra și la istoria Persiei, vezi:

ZARATHUSTRA, Ein Gott der tanzen kann, Osho, Diskurse über Friedrich Nietzsches „Also sprach Zarathustra“, Osho Verlag Köln, Printed in Austria, Wiener Verlagshaus, 1994, 458 p.; **IRAN, Natur, Bevölkerung, Geschichte, Kultur, Staat, Wirtschaft**, Hgg. (Editor) von Ulrich GEHRKE și Harald MEHNER, Mit 68 Fotos und 6 Karten, Horst Erdmann Verlag, Tübingen und Basel, 1975, 470 p.; Heidemarie KOCH, **Persepolis**, Hauptstadt des achämenidischen Grossreichs, Mit 52 Abbildungen und 43 Farbtafeln und anderem mit Fotografien von Afshin Bakhtiar, Yassavoli Publications, Teheran, 2000, 110 p.

După anul 661, Biserica Persiei, împreună cu evreii și cu zoroastrienii (foștii lor persecutori), a fost supusă unor puternice presiuni de islamizare. Autoritățile musulmane le ofereau doar trei posibilități: circumciziunea (convertirea la islam), Jiziya (sau taxa capitației, plătită doar de către nemusulmani) sau moartea. În timpul domniei lui Ghasan – Han, din Iran (1295-1304), care a reformat Persia, Islamul a devenit acolo religie de Stat.

Biserica Persiei n-a fost niciodată o Biserică Dominantă, de Stat sau majoritară într-o țară. Așezată la răscrucea dintre două imperii dușmane – Persan și Romeu – a evoluat într-o formă cu totul aparte, reușind nu numai să supraviețuiască, ci să întreprindă chiar și misiuni, până în Mongolia, Karakorum (cucerit și distrus în mod iremediabil de către chinezi în anul 1388), China, Manciuria, Tibet, India etc. De pildă, Patriarhul Timotei (780-823) l-a ridicat pe Episcopul din China, la rangul de Mitropolit, acest lucru însemnând că, acolo, mai existau ori au fost înființate atunci și alte eparhii.

Secolul al XIII a constituit „secolul de aur” al Bisericii Persane, constând din milioane de credincioși, 27 de mitropolii și 230 de Eparhii, răspândite în întreaga Asie, sub jurisdicția Catolicosului Patriarh, cu Scaunul în Bagdad.

Invazia lui Timur Lenk (1360-1405), Marele Han al Statului Mogulistan, care în anul 1393 a cucerit Mesopotamia și Bagdadul, după ce, între anii 1380-1387 ocupase Chorasana, Afganistan, Persia, Azerbaidjan, Kurdistan, Horez etc., a început declinul și decimarea Bisericii Persiei, din care, în zilele noastre n-a mai rămas decât o umbră.¹⁷²

În timpul masacrelor „turcilor tineri”, din preajma primului război mondial, pe lângă genocidul comis de către aceștia contra armenilor, n-au fost cruțați nici asirienii și caldeii. Turcii au ucis aproape o treime din populația creștinilor asirieni (Catolicosul Patriarh Mar Șimun XIX, Benjamin, 1903-1918, cu Scaunul în Salamas a fost ucis în mod barbar, iar urmașul său, Mar Șimun XX, Poulos, 1918-1920, cu Scaunul în Mossul, a murit într-un lagăr de refugiați), motiv pentru care, Mar Șimun XXI și-a mutat Scaunul și reședința în exil, la Chicago, apoi la San Francisco și din nou la Chicago.

În anul 1964, Biserica Persiei a adoptat calendarul gregorian, din ordinul Catolicosului Mar Șimun XXI, Ișaiia (1920-1975), cu Scaunul în San Francisco, S.U.A. Această măsură a generat apoi o sciziune în cadrul Bisericii Persiei. O parte din Episcopii domiciliați în Orient, n-au acceptat noul calendar („stiliști nestorienii”) și au ales un Antipatriarh, în persoana Mitropolitului Mar Thomas Darro (+1969). Motivul real al rupturii bisericești nu era însă calendarul gregorian, ci nemulțumirea ierarhilor, clerului și credincioșilor „nestorienii”, față de familia dinastică „patriarhală” și față de sistemul ereditar al patriarhilor Bisericii Persane. Din anul 1968 Catolicos – Patriarh stilist este Mar Addai II, cu Scaunul în Bagdad. Din anul 1976, de la alegerea actualului Catolicos Patriarh în Chicago, Mar Dinkha IV, cele două fracțiuni sunt în cursul refacerii unității de dinainte de anul 1964. Actualmente, Biserica Persiei are 16 eparhii sufragane, divizate între cei doi patriarhi, cu oscilații permanente.

Biserica Persiei nu se află în comuniune sacramentală cu nici o altă Biserică Creștină. Contactele ecumenice au început să fie în mod palid cultivate, din anul 1990.

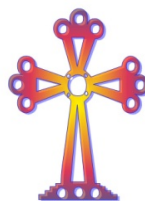
¹⁷² Vezi și vol. II/2, p. 44 - 49, „Die Kirche der Nestorianer“, din manualul de Istorie Bisericească: Hubert JEDIN, *Handbuch der Kirchengeschichte*, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 - sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³].

Creștinii Sf. Toma, din sudul Indiei, din Statul federal Kerala, au stat în deplină comuniune cu Biserica Persiei și sub jurisdicția acesteia, de la care au preluat și Liturgia, cu ritul Asirian sau Sirian Răsăritean. Catolicosul Patriarh al Persiei le trimitea din când în când și arhierii, care să le hirotonească preoți și diaconi și să îndeplinească și alte funcțiuni liturgice episcopale: târnosiri de biserici, dispense, adunări sinodale etc. Episcopii nu rezidau în India, decât temporar, creștinii Sf. Toma având un statut autonom, deși foarte numeroși, erau conduși doar de „Protopopul Indiei”, sub jurisdicția Ktesiphonului, mai târziu a Bagdadului.

Până în secolul al XVI-lea, adică până la apariția colonialiștilor portughezi în India, creștinii Sf. Toma aveau o singură Biserică de tradiție asiriană autentică și compactă. Urmărilor colonialiste sunt cauza mutilării identității lor etnice, liturgice, confesionale și de jurisdicție. În anul 1599, un simulacru de Sinod, de la Diamper, impus de portughezi, „a decis” o serie inovații și schimbări în ritul creștinilor Sf. Toma, din India; cu excepția anaferei Sf. Addai și a celei a Sf. Mari, care au rămas neschimbate

Urmarea latinizării forțate a creștinilor Sf. Toma din India a fost ruperea sau dezbinarea acestora în cinci confesiuni sau „Biserici Orientale”, cu ierarhie locală proprie:

1. o parte din ei a rămas fidelă tradițiilor Bisericii Persane;
2. o parte infimă a îndurat ritul latinizant – Siro Malabar;
3. în contextul acțiunilor de rezistență împotriva latinizării, în anul 1665, o mare parte a trecut sub jurisdicția Patriarhului monofizit sirian al Antiohiei, adoptând ritul sirian de apus – Malankar sau siro-ortodox;
4. nu numai portughezii, ci și Roma este implicată în accentuarea acestei dezbinări, care în urma ademenirilor specifice, în anul 1930 a creat Biserica Catholică siro-malankareză, de rit sirian apusean (adică creștinii ruși din grupa a treia);
5. o parte s-a declarat autocefală față de Patriarhul sirian al Antiohiei, de care ține și Biserica din Anjoor și Biserica Mar-Toma;

Crucea asiriană (la „nestorienii”)

II. Lista cronologică a Iazeliilor Catolicoși – Patriarhi Asirieni

a. Episcopii, din anul 410 Mitropolii – Catolicoși ortodocși din Persia și întregul Orient, cu Scaunul în Ktesiphon, (în Persia), circa 35-431

Sf. Apostol Toma, circa 35-37 (+ 73) ¹⁷³

¹⁷³ Listele cronologice ale catolicoșilor asirieni au fost preluate după lucrarea lui Christoph BAUMER, *frühes Christentum zwischen Euphrat und Jangste*, Eine Zeitreise entlang der Seidenstrasse zur Kirche des Ostens, Verlag Urachhaus, Stuttgart, 2005, 336 p., incl. Il. și pl. Listele cronologice ale catolicoșilor asirieni se află la p. 311-312. Prin această diortosire, corectăm și listele cronologice ale catolocoșilor asirieni, din lucrarea noastră

Mar **Addai** (Sf. Apostol Tadeus), circa 37-65 ¹⁷⁴

Mar **Aggai**, circa 66 – circa 87

Mar **Mari I**, c. 88 – c. 120

Mar **Abris**, c. 121 – c. 137

Sedisvacanță, 137-159

Mar **Abraham** (Oraham I, fost la Kaşkar), c. 159-171

Mar **Iacob I**, c. 172 – c. 190

Sedisvacanță, 191-201

Mar **Ahhadabui** (Ahu d'Aboui), c. 202 – c. 220

Mar **Şahioupa** (Şahlupa de Kaşkar), c. 220 – c. 240

Sedisvacanță, după a. 240 – c. 285/291

Linia de4 Seleucia – Ktesiphon:

Mar **Papa** bar Aggai (bar Gaggia), 285/291 sau, c. 310/317-327, + 329

Mar **Şimun I**, Bar Sabba'ei, c. 329 – c. 341

Mar **Şalidoste** (Şahdost), c. 341 – c. 342

Mar **Bar Başmin**, Barbahemin, c. 343 – c. 346

Sedisvacanță, c. 346 – c. 363 sau 399

Mar **Toumarsa** (Turmarsa), c. 363 – c. 371

Mar **Qaiyuma**, c. 372 – c. 399

Mar **Işaq I**, Isaak Ic. 399-410

Mar **Ahhaca**, Ahai, 410-414

Mar **Jab-Alaha I** (Joalaha I), 415-420

Catolicoşi cu Scaunul în Ktesiphon, din anul 420

Ma'ana, 420,? -?

Mar **Frabokht** (Karabucht), 421,? -?

Mar **Dadişu I**, **421-431, după ruptura de la Efes, (din anul 431, așa-zişi Patriarhi nestorieni), până în anul 456**

Din anul 424, Catolicoşi – Patriarhi

Mar **Dadişu I**, 424-456

**b. Catolicoşi – Patriarhi așa-zişi „nestorieni”,
cu Scaunul în Ktesiphon, 431-853**

Mar **Dadişu I**, 424-456

Mar **Babvahi**, Babowei, 457-484

Mar **Aqaq-Acace**, Acacius, 485-496

anterioară: Ioan Marin MĂLINAŞ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Op. cit., p. 165-166.

¹⁷⁴ „**Mar**” sinonim cu „Părinte”, „Sfânt”. Precum Patriarhii monofiziți, din cuprinsul Patriarhiei Antiohiei, poartă numele de „Egnatie”, de la Sf. Ignațiu al Antiohiei, (35-107), al treilea ierarh al acestui Scaun (după Evodie și Sf. Ap. Petru), pe care și l-au adoptat ca model de imitat, tot astfel și Patriarhii Nestorieni au adoptat „titlul” și „numele” de MAR, semnificând „Sfânt”, „Părinte”, „învățat” etc. „Mar” și (sau) „Aba”, „Ava”, în aramaică sunt sinonime. **Mar Abha**, este și numele unui ucenic al Sf. Diacon **Efrem Sirul** (c. 306-373), mare dascăl al școlilor din Nisibis și Edessa, de care nestorienii sunt foarte mândri și pe care-l consideră un Părinte Bisericesc al lor. Wilhelm **BAUM**, **Die Verwandlungen des Mythos vom Reich des Priesterkönigs Johannes**. Rom, Byzanz und die Christen des Orients im Mittelalter, Verlag Kitab, Klagenfurt, 1999, 438 p.

Mar **Babai I**, c. 497 – c. 502

Mar **Silas/Şeela**, c. 503-523

Schisma patriarhală, 524-539

Mar **Narsai**, 524-535

Mar **Elişa**, 524-539

Mar **Paulos I**, c. 539 – c. 540

Mar **Aba I**, cel Mare, c. 540 – 552

Mar **Iosip I**, 552-567, + 576

Mar **Ezekbiel** (Chazqijil), 570-582

Mar **Işo-Iab I**, d'Arzunaia, 582-596

Mar **Sabrişo** (Şorişu) **I**, Garmaqaj, 596-604

Mar **Greghor I**, Partaia, c. 605 – c. 608

Sedisvacanță, c. 608 – c. 628

Mar **Işo-Iab II**, de Gdala, c. 628 – c. 646

Mar **Immeh**, Maremmeh, c. 646 – c. 650

Mar **Işo-Iab III**, Kdajawaja, c. 650-660

Mar **Guivarguis I**, 661-680

Mar **Yohannan I**, Ioan, Bar Marta, 681-683

Sedisvacanță, 683-685

Mar **Hanan-Işo I** (Hnanişu) Ica, 685-692/700

Mar **Yohannan II**, Ioan Leprosul, 693-694, **Antipatriarh**

Sedisvacanță, 700-714

Mar **Sliva Zcha**, Saliba – Zakha 714-728

Sedisvacanță, 728-731

Mar **Pethion**, 731-740

Mar **Aba II**, 741-751

Mar **Sourin**,? -?, 754

Mar **Iacob II**, 754-775

Mar **Henanişo II**, 775-780

2. Biserica Ciprului

Arhiepiscopi sub jurisdicția Patriarhiei de Antiohia, până în anul 431

Stema Bisericii Ciprului, Arhiepiscopia de Nicosia

Arhiepiscopia cuprinde șase eparhii sufragane sau Mitropolii, după sistemul canonic grecesc, trei mănăstiri de călugări și șase de călugărițe, cu 442.000 de credincioși. Scaunul Arhiepiscopal se află acum în Nicosia, iar titularul este Mitropolit al Nicosiei și *Arhiepiscop de Nea Justiniana și întreg Ciprul*.

Vechiul Scaun Arhiepiscopal se afla, încă de pe timpul Sf. Apostol Barnaba, în **Salamis** – Constanția, oraș, așezat la o distanță de șase km., la nord de orașul Famagusta.¹⁷⁵ În anul 647 arabii au cucerit Ciprul, prădând și distrugând complet orașul Salamis, iar pe locuitori i-au luat în robie ori îi obligau să treacă la islam. Situația nu s-a ameliorat nici în deceniile următoare ocupației arabe, și în anul 688, împăratul romeu Justinian II (685-695), l-a invitat pe Arhiepiscopul Ciprului, cu o parte din populație să se mute la Helespont, provincie din Asia Mică, iar Scaunul Arhiepiscopal l-au transferat la Neo-Justianopolis, oraș din provincia respectivă. În acest context, împăratul a mai dispus ca Sinodul Trulan II sau quinisext, din anul 692, să confirme Autocefalia Bisericii Cipriote, și pentru această nouă situație, prin canonul 39. Pentru credincioșii creștini ortodocși, rămași pe insulă, care reprezentau majoritatea populației, episcopul Dumitru de Chitros a călătorit până la Bagdad, pentru a cere Califului drepturi. Șirul Arhiepiscopilor Ciprului s-a continuat „în exil”, până în anul 965, când împăratul romeu Nichifor II Focas (963-969) a eliberat insula Cipru de arabii musulmani. Între anii 965-1191, insula s-a bucurat de liniște, libertate și bunăstare. În anul 965 Arhiepiscopul Ciprului a revenit acasă, dar a continuat să păstreze până astăzi în titulatură, numele de Arhiepiscop al Noii Justiniane și al întregului Cipru, rezidând mai întâi la Arsinoe (azi Marion), apoi la Famagusta (aproape de orașul Salamis, unde a fost Scaunul Arhiepiscopiei, timp de mai bine de șase secole (45-688), după care a fost transferat la **Leucosia-Nikosia**.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Orașul a fost fondat înainte de anul 520 î.d.Hr., când apar deja numele regilor ciprioți, de Salamis, pe monezi.

¹⁷⁶ **Istorie Bisericească Universală** (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, p. 365

Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Op. cit., p.172-177 (Listele cronologice ale arhiepiscopilor autocefali ciprioți).

Barnabas, Apostolul, în jurul anului 45-61, omorât cu pietre, din ordinul împăratului Nero

.....

Ghelasie, în jurul anului 325,? -?

Epifanie, 368-403

Sabin I, 403,? -?

Troilos,? – 431

Arhiepiscopi Autocefali,

cu Scaunul în Salamis (până în anul 688), în conformitate cu canonul 8 al Sinodului al III-lea Ecumenic de la Efes, din anul 431, autocefalie întărită apoi și de împăratul Zenon(474-491), și reconfirmată de canonul 39 al Sinodului II Trulan sau quinisext, din anul 692, grație intervenției împăratului Justinian II (685-695), protectorul ciprioților.

Reginos, 431 -?

Olympios I, c. 449-451

Sabin II, în jurul anilor 457 / 458,? -?

Anthemios, în jurul anilor 470,? -?

.....

Olympios II,? -?

Filoxenos,? -?

Damian,? -?, în timpul împ. Justinian I (527-565)

Sofronie I,? -?, în sec. VI

Grigorie I,? -?

Arcadie I,? -?, sfârșitul sec. VI / încep. sec. VII

Plutarh, în jurul anului 620-625

Arcadie II, în jurul anului 630-641

Sergiu,? -?, în jurul anului 643

Epifanie II,? -?, în jurul anului 685

Ioan I,?, înainte de anul 688 -?, după anul 692; din anul 688 în Helespont, Nea Justiniana

.....

Gheorghe I,? -?, în jurul anului 750

Constantin,? -?, în jurul anului 783 / 787

3. Sciziunea siro-monofizito-iacobită, din anul 557/558 sau Biserica Siro-Occidentală ori Iacobită

Stema Patriarhiei Siro-Monofizite a Antiohiei, cu Scaunul în Damasc

numită impropriu și Siro-Ortodoxă,
în conformitate cu Sciziunea monofizită¹⁷⁷ din anul 536
Catolicoși – [Anti]Patriarhi siro-monofiziți ai Antiohiei,
actualmente cu sediul în Damasc¹⁷⁸

Introducere

De iure, Biserica Monofizită Coptă, din Egipt a fost creată în anul 536, în urma Sinodului local de la Constantinopol, convocat de împăratul Justinian I, peste voința împărătesei Teodora (protectoare a monofiziților) și de Patriarhul Mina (536-552) contra lui Antim I al Constantinopolului (535-536), Severus, fost al Antiohiei (512-518, +538), episcopului Petru al Apameei, călugărului Zoaras și altor monofiziți ori adepți ai acestora. Sinodul s-a desfășurat sub protia Papei Agapet I (535-536), care se afla în Constantinopol într-o misiune politică. *Semnarea sau acceptarea deciziilor acestui Sinod erau obligatorii pentru toți cei suspecți de monofizitism sau mărturisitori pe față ai acestei erezii.*¹⁷⁹

De facto, această Biserică exista deja, încă de la Sinodul al IV-lea Ecumenic, de la Calcedon, din anul 451.

Primul Patriarh al Bisericii Copte din Egipt a fost Dioscur I, proin Patriarh ortodox al Alexandriei, depus din scaun la Sinodul Ecumenic din Chalcedon: **Dioskoros I**, 444 – 13 octombrie 451. **Dioscur I** a fost **depus** la Sinodul Ecumenic de la Chalcedon (8-25 octombrie

¹⁷⁷ În conformitate cu deciziile din anul 536, de la Constantinopol, Sinodul contra lui Antim I al Constantinopolului (535-536), Severus (fost al Antiohiei, 512-518, + 538), episcopului Petru al Apameei călugărul Zoaras și alți monofiziți ori adepți ai acestora. În acest an are loc sciziunea melkito-monofizită.

¹⁷⁸ Pentru numerotare, trebuie avut în vedere că ierarhii fiecărei sciziuni se consideră urmași legitimi ai celor de dinainte de ruptura canonică. În acest caz, patriarhii, mitropoliții și episcopii monofiziți se consideră urmași legitimi ai celor ortodocși de dinainte de despărțirea canonică, uniții (ortodocși și vechi orientali) se consideră urmași legitimi ai celor din Biserica de care s-au rupt.

¹⁷⁹ Ioan N. FLOCA, **Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească**, vol. I, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1990, p. 338-339: „Catolicoșii”.

451), **nu** pentru că era **eretic monofizit**, ci din motive disciplinare, pentru că a organizat și condus acțiunile și brutalitățile parabolanelor de la "Sinodul tâlhăresc" din Efes, din anul 449, + 4 septembrie 454. Leagănul monofizitismului a devenit Egiptul iar apologeții lui au fost călugării de acolo, precum și cei „zece mii de monahi”, din mănăstirile Palestinei.¹⁸⁰

Din Egipt, monofizitismul s-a extins în Siria, Mesopotamia și Armenia, precum și în restul regiunilor de limbă arameică și arabă.

Prin constituirea Bisericii Nestoriene și Monofizite, la marginea Imperiului Romeu și pe cuprinsul celui Persan se mai poate constata un fenomen nereligios, determinat numai de factorii bisericești, **adică apariția Bisericii Naționale**. Pe cuprinsul Imperiului Romeu acest fenomen este mult mai vechi, însă fără o notă etnică atât de pregnantă, după cum a fost cazul la monofiziți și nestorieni. Canonul 8 al Sinodului al III-lea Ecumenic de la Efes, din anul 431, consacră deja Autocefalia Bisericii din Cipru.¹⁸¹

Monofiziții erau și ei foarte dezbinați și divizați în diferite etnii (egipteană, siriană și armeană), curente și influențe.

Erau atât de dezbinați, încât foarte greu se puteau decide asupra vreunui candidat la funcția de Patriarh. Dar cei unea pe toți monofiziții deopotrivă, era ura împotriva Sinodului Ecumenic de la Chalcedon, împotriva prescripțiilor imperiale de la Constantinopol și împotriva patriarhilor „melkiți”, numiți, trimiși sau susținuți de împărat.

„Dar înșiși monofiziții au dat ocazie la o nouă frământare, căci patriarhul exilat Sever al Antiohiei și Iulian din Halicarnas s-au înfruntat la Alexandria pe tema „stricăciunii” sau „nesticăciunii” trupului lui Hristos înainte de înviere. Severinii erau considerați „ftartolatri” pentru că acceptau stricăciunea trupului lui Hristos, iar iulianiștii erau denumiți „aftartolatri”, pentru că apărau nesticăciunea trupului Domnului. Conflictul a continuat sub patriarhul severian **Teodosiu și cel iulianist Gaianus.**”¹⁸²

Monofiziții sau miafiziții sirieni își au originea în populația de limbă arameică, care locuia în Mesopotamia și regiunile ei de graniță, adică între două mari imperii: Roman și Part sau Persan, acesta din urmă fiind înlocuit în secolul III, cu cel Sasanid. Sfârșirea unei grupe etnice, între două imperii dușmane, a avut influențe nefaste asupra evoluției bisericești a poporului arameico-sirian. Pentru Creștinismul arameico-sirian, leagănul culturii, teologiei și literaturii acestui popor l-a constituit orașul Edessa. Dialectul est-sirian a devenit limba literară, în care s-a tradus Biblia și s-a scris întreaga teologie și literatură profană siriano-aramaică, până târziu în evul mediu, când, și în regiunile amintite s-a impus limba arabă. Limba siriană, în perioada respectivă, a avut în Orient importanța pe care o deținea Limba latină în apusul Europei.

¹⁸⁰ **La tradition Syriaque, Rencontre non officielle tenue sous les auspices de la Fondation Pro Oriente, Vienne, 24-29 juin 1994**, extras din ISTINA, Paris, 1995, 160 p. (mai mulți colaboratori).

¹⁸¹ Autocefalia ca principiu al organizării bisericești [în sensul inițial de “autonomie”], este mult mai vechi decât Sinodul Ecumenic de la Efes, din anul 431, fiind recunoscut prin canonul 34 Apostolic, precum și prin canonul 6 al Sinodului I Ecumenic, de la Niceea, din anul 325, precum și prin canonul 2 al Sinodului II Ecumenic, de la Constantinopol, din anul 381.

¹⁸² Luat din **Istorie Bisericească Universală** (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, Op.cit., p. 273.

Școala Creștină din Edessa este mai veche, chiar și decât aceea din Antiohia. Acolo a studiat și învățatul preot Lucian (240-312), din Antiohia. **La sfârșitul secolului al IV-lea, Noul Testament era deja tradus în limba siriană**, pe timpul când Biserica din familia antiohiană încă nu era divizată. Ceva mai târziu, această primă traducere a fost folosită și de către Episcopul Rabbula al Edessei (412-435), pentru traducerea integrală a **Bibliei** în limba siriană (=aramaică), numită **Peșitta**, devenit textul canonic pentru toți creștinii sirieni. Nu se știe încă precis cine a făcut primele traduceri ale Vechiului Testament în limba siriană. Cel puțin Pentateuhul, dacă nu întreg Vechiul Testament, trebuie să fi fost tradus de niște cercuri evreiești din Siria, pentru că bibliciștii au găsit unele asemănări ale textului cu **Targumele** evreiești.

Canonul Sfintei Scripturi – Biblia – era deja fixat cu mult înainte de anul 367, când Sfântul Atanasie cel Mare, Patriarhul Alexandriei (328-373) îl amintește în Scrisoarea lui festivă de Paști.¹⁸³

Sf. Iacob Țanțalos, zis **El Baradai** (de la **Barda'tha**, haina de păr de cal, cu care umbla, ca un cerșetor 500-578), Patriarhul **Sever** al Antiohiei (512-518, +538) și călugărul **Ioan** de Hefaestos, ajuns ulterior episcop miafizit, au fost cei mai fanatici susținători ai monofizitismului în Siria, Mesopotamia și Orient.¹⁸⁴

Adevăratul fondator al Bisericii Miafizite din Siria și Mesopotamia a fost Iacob Baradai. De acolo, monofizitismul se va extinde încă, afectând și Biserica Ortodoxă din **Armenia**. De la numele său – Iacob Baradai – Biserica miafizită din Siria și Mesopotamia a și primit numele de „**Iacobită**”.

După anul 527, merge la Constantinopol, împreună cu proinpatriahul Sever al Antiohiei, primit fiind ca oaspeți ai împărătesei Teodora, pentru că era un ascet cu darul minunilor. Ceilalți monofiziți de vază au fost chemați în capitală, und li s-a rezervat un castel ca un fel de „domiciliu forțat”, susținuți însă și protejați de împărăteasă. Cu timpul, Iacob se va retrage într-o mănăstire din Constantinopol. A stat în capitala imperiului 15 ani, unde, prin anul 541, împreună cu încă alți doi preoți, unde a și fost hirotonit Episcop de Edessa, de către ierarhii din castelul sau domiciliul forțat al acestora, în Constantinopol, fixându-i-se jurisdicția asupra Asiei. Iacob, împreună cu Teodor de Bostra (pentru Palestina și Arabia) și încă un candidat, au fost hirotoniți întru arhieru de către Teodosie al Alexandriei, Antim fost al Constantinopolului, Constanțiu fost de Laodiceea, Ioan din Egipt, etc. Deghizat în haine de cerșetor, după hirotonirea întru arhieru,

¹⁸³ Textul acestei scrisori formează **canonul al doilea** al Sf. Atanasie cel Mare, din Colecția de canoane ale Bisericii Ortodoxe. Acest canon este întregit sau confirmat și de către canonul 2 Trulan (692); 60 și 85 Apostolic; 24 din Cartagina, 419; 60 din Laodiceea, 343; canonul Sf. Grigorie de Nazianz + 389; canonul Sf. Amfilohie + 395.

¹⁸⁴ Privitor la Biserica Siriană și Creștinismul ortodox și monofizit de acolo, vezi: Horst **KLENGEL, SYRIEN zwischen Alexander un Mohammed. Denkmale aus Antike und frühem Christentum**, Herold Verlag, Wien, München, 1987, 212 p., incl. 173 il., pl. și hărți.

Hans **HOLLERWEGER, Lebendiges Kulturerbe TURABDIN, Wo die Sprache Jesu gesprochen wird (trilingvă: germană, engleză, turcă);**

Living Cultural Heritage Turabdin, Where Jesus' language is spoken;

Canlı Kültür Mirası Turabdin Isa Mesih dilinin konuşulduğu yer;

Unter Mitarbeit von Andrew PALMER und mit einer Einleitung von Sebastian BROCK, Freunde des Turabdin, Linz, 1999, 367 p., incl. Il., pl., hărți.

SYRIEN. Von den Aposteln bis zu den Kalifen, Wissenschaftliche Leitung und Redaction Erwin M. RUPRECHTSBERGER, Stadtmuseum Nordico, Linz, 1993, Catalog al epoziției, 520 p., cu 530 il., color și alb-negru, pl. și hărți.

va fugi din Constantinopol, cutreierând astfel Asia Mică, Siria și Mesopotamia, până în Persia. Peste tot, pe unde se simțea nevoia, a numit și hirotonit preoți. Cu timpul au mai fost hirotoniți și alți episcopi monofiziți, atât în Egipt, cât și în Siria, Arabia, Palestina etc., constituindu-se încet o ierarhie aparte, paralelă cu cea melchită sau ortodoxă și, pe cât posibil, cu sediul în aceleași localități: o dublare a ierarhiei, cum se întâmpla la fiecare sciziune sau ruptură bisericească.

Succesul monofiziților se explică și din cauza dezbinărilor din familia imperială: împăratul Justinian I (527-565) era un fidel apărător al Sinodului de la Chalcedon, din anul 451, însă împărăteasa **Teodora**, soția lui, pe baza tezilor din **Henotikon** (din anul 482, al împăratului Zenon, 474-491) îi susținea pe monofiziți, atitudine justificată și din motive diplomatice, pentru a evita eventualele conflicte în masă și războaie prin regiunile răsăritene și de graniță ale imperiului.¹⁸⁵

[Anti]Patriarhii siro-monofiziți ai Antiohiei

Catolicozatul sirian al Antiohiei

Actualmente, există peste 500.000 de credincioși în Siria, Libanon, Turcia, Israel, Iordania, Irak, Europa, America etc. Peste un milion de credincioși se află în India. Catolicozat autocefal, cu Scaunul în Damasc, organizat în 27 de eparhii, cu cinci mănăstiri. Biserica este de rit sirian apusean, cu limbi liturgice: arameică, arabă, turcă, iar în India limba malayalam. Crăciunul îl sărbătorește la 6 ianuarie, iar Sf. Paști, împreună cu celelalte biserici ortodoxe.¹⁸⁶

Titulatura: Sanctitatea Sa N. Catolicos Patriarh Siro-Ortodox al Antiohiei și al întregului Orient.¹⁸⁷

Sergiu, fost la Tella, c. 557/558 – c. 561

Paul II, cel Negru, din Alexandria, 564-567, se retrage la Constantinopol, + 584

Sedisvacanță, 567- 581

Petru III, al Callinicieii, de Raqqa, 581-591

Iulian I, mai 591 – 1 octombrie 594

Atanasie I, Gammolo (Cămilarul), 595-631

Ioan I, Sedrarum, 631 – 14 decembrie 648

Teodor, 648-667

¹⁸⁵ Michele **PICCIRILLO**, *L'Arabie chrétienne*, Préface de Maurice SARTRE, Traduit de l'italien par Étienne **Schelstraete** et Marie-Paule **Duverne**, Éditions Mengès, Paris, 2002, 259 p., incl. Il., planuri, pl.

¹⁸⁶ Ritul Bisericii Siro-Ortodoxe, miafizite, este prezentat în lucrarea: Andreas **HEINZ**, *Feste und Feiern im Kirchenjahr, nach dem Ritus der Syrisch – Orthodoxen Kirche von Antiochien (M'ad·dono)*, Paulinus Verlag, Trier, 1998, 475 p. [**Sophia**, Quellen östlicher Theologie, Band 31, Editor Andreas Heinz].

¹⁸⁷ Listele cronologice la: Ioan Marin **MĂLIŢĂŞ**, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...*, Op. cit., p. 175-182.

Severus II, bar Masqeh, 668-680 sau 684?

Sedisvacanță, 681-683

Atanasie II, Baladensis, 684 – 11 septembrie 687

Iulian II, noiembrie 687-708

Ilie, 709 – 3 octombrie 722

Atanasie III, aprilie 724-740

Ioan II, (Iwanis I, Yohanna?), 740 – octombrie 754

Isac,? -?, 755, Antipatriarh

Atanasie, Sandalaya, 755/756 – 758/759, **Antipatriarh**

Gheorghe I, fost la Be'eltân, Baaltanensis, 758-790 (a fost închis 9 ani: 768-777)

4. [Anti]Patriarhii Maroniți de Antiohia, monoteliți din anul 687-707, uniți cu Roma, din anul 1182, respectiv 1215

Astăzi, Biserica Maronită numără peste trei milioane de suflete, răspândite în Libanon, Siria, Cipru, Europa, Egipt, Australia, Nordul și Sudul Americii, cu Scaunul Patriarhal în Bkerke, lângă Beirut, în Libanon.¹⁸⁸

Actualmente Patriarhia este organizată în 15 eparhii, nouă în Libanon și șase în diaspora, cu o universitate în Kaslik și o Facultate de teologie, pe lângă Universitatea din Beirut. Din anul 1584, maroniții dispun și de un seminar în Roma. Ritul maronit este foarte latinizat, de origine sirian-apusean, cu limbi liturgice arabă și arameică siro-apuseană.¹⁸⁹

Titulatura: Prea Fericirea Sa N. Patriarhul Antiohiei și al Maroniților.

Grupa etnică a acestei Biserici de etnie siriano-aramaică, stabilită inițial în Mesopotamia de Sus, azi nordul Siriei, se consideră adeptă a tradiției Sf. Maron (+410), care, ulterior i-a conferit și numele: Maronită, Maron însmnând în siriană Marunôye, în arabă Mavarinah, în latină Marcus. Sf. Maron a fost contemporan cu Sf. Ioan Gură de Aur (344/354-407). Leagănul grupării etnice și bisericești maronite a fost Mănăstirea Beth Maron, situată în apropiere de localitatea antică Apamea, în nordul Siriei, lăcaș distrus de musulmanii sirieni, în anul 925.

Maroniții au fost inițial monofiziți, de care s-au separat, după adoptarea idelor monotelite, erezie condamnată de Sinodul VI Ecumenic, sau 1. Trulan, de la Constantinopol, din anul 680-681. Monotelismul susținea că Mântuitorul Iisus Hristos a avut două naturi – divină și umană – *dar numai o singură voință divină*.

¹⁸⁸ Pentru maroniți vezi, Dietmar W. WINKLER – Klaus AUGUSTIN, *Die Ostkirchen*, Op. cit., p. 97-98.

¹⁸⁹ Liturgia și ritul Bisericii Maronite a fost studiat de către: Andreas HEINZ, *Die Heilige Messe nach dem Ritus der Syrisch-maronitischen Kirche*, Paulinus Verlag, Trier, 1996, 365 p. [Sophia, Quellen östlicher Theologie, Band 28, Editor Andreas Heinz].

În timpul disputelor christologice din secolele V-VI, maroniții au optat pentru teologia de la Calcedon, dar legătura lor cu monofizitismul de sorginte siriană, era o reacție de solidaritate a sirienilor și arabilor creștini, împotriva populației grecești și a ierarhiei acesteia din zonă, adică și cu Patriarhia Rum Ortodoxă a Antiohiei. Istoria Maroniților este strâns legată de aceea a Patriarhiei Antiohiei.

Din cauza invaziei persilor în Siria, Tronul Antiohiei a rămas vacant, din anul 609, până în anul 639.

Locotenența Patriarhală o prelua în mod automat Patriarhul Ecumenic.

Excomunicați de Părinții Sinodului VI Ecumenic, persecutați de musulmani, dar și de creștinii ortodocși, precum și de creștinii monofiziți sirieni, după anul 681, clerul și populația maronită și-a îndreptat atenția spre Biserica Persiei, adică spre Biserica Asirienilor, numită și „Nestoriană”, pentru a-și asigura o protecție canonică și de jurisdicție. Biserica Persiei însă, nu le putea oferi acoperire canonică din două motive: întâi din cauza ereziei, în al doilea rând, din cauza aversiunii împotriva creștinilor, pe care o aveau califii din dinastia siriană a Omeazilor, din Damasc, care, între anii 661-749 guvernau și fostul Imperiu Persan.

În această situație, maroniții, profitând de sedisvacanța Antiohiei, și-au ales un Patriarh propriu, în persoana monotelitului Sf. Ioan Maron I (687-707). Urmașii în scaun ai Sf. Ioan Maron I, până în anul 938, nu sunt cunoscuți nominal.

Precum s-a întâmplat și cu ceilalți eretici, împărații romei au încercat să le impună deciziile sinodale ale celor șapte Sinoade ecumenice, pe toate căile, nefiind excluse nici intervențiile de forță sau militare. O expediție militară a lui Justinian II (685-695 și 705-711), din anul 694, împotriva monotelitilor a eșuat, motiv pentru care, aceștia au putut să-și păstreze independența Bisericii lor. În anul 707, din cauza conflictelor cu Califul al-Valid I (705-715), monotelii s-au retras în munții din jur. Câteva decenii mai târziu, în anul 759, aceștia au suferit o mare înfrângere din partea califilor abasizi (care au guvernat în perioada de timp 749-861). După anul 925, adică după ce musulmanii sirieni au distrus Mănăstirea Sfântului Maron, monotelii, sub conducerea Patriarhului lor, Ioan Maron II (938 -?) au emigrat în masă în Libanon, unde trăiesc până astăzi.¹⁹⁰

În secolul XII, maroniții s-au apropiat de cruciați (cele opt cruciade, 1096-1270) și din aceste contacte a evoluat unirea lor în masă cu Roma, în anul 1182, prin intermediul baronilor și clerului cruciadei a treia (1189-1192). Această Unire din anul 1182, din timpul păstoririi Patriarhului monotelit Petru III, de Lehed (1173-1199) a fost apoi perfectată la Roma, în anul 1215, sub urmașul acestuia, Patriarhul Ieremia I de Amchite (1199-1230), în timpul Conciliului IV Lateran și a pontificatului Papei Inocențiu III (1198-1216). Din anul 1445 (adică după Sinodul Florentin și în contextul acestuia), maroniții contează ca Biserica Orientală Unită cu Roma. Trei elemente trebuie remarcate la maroniți, în acest context:

¹⁹⁰ Precum s-a întâmplat și în anul 1690-1691 cu emigrația ilirică (sârbo-valacho, macedoneano, greco, albanezo, bulgară etc.), din Balcani, spre Regatul Ungariei, din Imperiul Habsburgic, sub conducerea Patriarhului Arsenie III, Cernoieci (1674-1690), în conformitate cu invitația imperială din 6 aprilie 1690, cu fondarea Mitropoliei de Krušedol-Karlovac, ulterior de Karlovac, iar din 1848 Patriarhia de Karlovac. Astfel s-a ajuns și la scindarea ierarhiei de PEĆ-IPEK (1690-1920).

1. toate acțiunile întreprinse de maroniți s-au desfășurat în grup compact de cler și credincioși, acțiune de trib, foarte uniți și solidari, începând din secolul al VII-lea, până astăzi;

2. Unirea lor cu Roma, din anul 1182, perfectată în anul 1215, nu s-a făcut în conformitate cu deciziile canonului 9 al Conciliului Lateran IV, cu subordonarea ierarhiei latine a clerului și ierarhiei unite, ci într-o formă „preflorentină”, înainte de Sinodul Florentin, din anul 1439, cu ierarhie proprie, care avea jurisdicție teritorială, nu numai personală. Patriarhul și-a păstrat prerogativele, beneficiind și de instituția Sf. Sinod, ca în Biserica Ortodoxă sau a Vechilor Orientali.

3. Maroniții au fost supuși unui proces de latinizare a ritului, teologiei și disciplinei canonice, cum nu s-a mai întâmplat cu nici o altă Biserică Unită.

Evoluția ascendentă a maroniților, prosperitatea și relativa perioadă de liniște din timpul cruciadelor, aceștia au plătit-o foarte scump după anul 1260, când sultanii mameluci din Egipt (1250-1516), stăpânind Libanonul, au declanșat persecuții asupra creștinilor, dar și asupra druizilor și a musulmanilor șiiți (de orientare iraniană, pentru că arabii sunt musulmani suniți). Și sub stăpânirea otomană, maroniții au reușit să-și păstreze identitatea și independența bisericească. Situația lor s-a îmbunătățit după anul 1638, când Regatul Franței s-a declarat protectorul tuturor catolicilor din Imperiul Otoman (deci și ai maroniților), precum au procedat mai târziu și țării Rusiei, care s-au declarat protectorii ortodocșilor și ai Vechilor Orientali din Imperiul Otoman.

Din anul 1920, președintele Libanului, la insistența Franței, este un maronit. Astăzi, maroniții sunt una din cele trei grupe mari, etnice și religioase în Stat.

Minoritatea maronită din Cipru își are originea în emigranții din epoca cruciaților și după retragerea acestora din Orientul Apropiat.¹⁹¹

Sf. Ioan Maron I, 687-707

.....

Patriarhi necunoscuți nominal, N.,? -?

Ioan Maron II, 938 -?

Grigorie I,? -?

Ștefan,? -?

Marcu,? -?

Eusebiu,? -?

Ioan I,? -?

Iosua I,? -?

David,? -?

Grigorie I,? -?

Theofelix,? -?

Iosua II,? -?

Dumith, Dimitrie,? -?

Isaak,? -?

Ioan II,? -?

Simon,? -?

¹⁹¹ Listele cronologice la: Ioan Marin MĂLINAȘ, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...*, Op. cit., p. 182-186.

Iosif I, el Gergess, 1110-1120

Petru I, 1121-1130

Grigorie II, de Halate, 1130-1141

Iacob I, de Ramate, 1141-1151

Ioan III, 1151-1154

Petru II, 1154-1173

Petru III, de Lehfed, 1173-1199 ¹⁹²

5. Biserica Armeano-Gregoriană „Hayastanyaitz” (în armeană: Biserica Armeană) Biserica Sfintei și de viață dătătoarei Cruci ¹⁹³

Armenia, astăzi

¹⁹² Pentru lista Patriarhilor uniți melkiți, vezi Nikolaus THON, *Quellenbuch zur Geschichte der Orthodoxen Kirche*, Op. cit., p. 585-586.

¹⁹³ O sinteză a istoriei politice, culturale, bisericești și de artă armeană, oferă lucrarea: Jean-Michel THIERRY, *Armenien im Mittelalter*, Aus dem Französischen übersetzt und für das Deutsche bearbeitet von Hermann Goltz, Schnell+Steiner Zodiaque Verlag, Regensburg, 2002, 361 p., incl. il., pl. și hărți.

Biserica Armeană Gregoriană, ține de grupul Bisericilor monofizite, myafizite sau precalcedoniene, astăzi numărând peste 6 milioane de credincioși, răspândiți în Armenia, Libanon, Siria, Turcia, Iran, Europa, America, Australia etc.¹⁹⁴

Schema actuală a Bisericii Armene Gregoriene ar fi următoarea:¹⁹⁵

1. Etșmiazin, în Armenia, lângă Erevan sau Jerewan, actuala capitală a Republicii Armene, **Patriarhia - Catolicosatul suprem al tuturor Armenilor, Autocefal**, cu 20 de eparhii și 7 mănăstiri; *Titulatura*: Sanctitatea Sa Karekin II Nersessian, Patriarh-Catolicos Suprem al tuturor Armenilor, din anul 1995

2. Antelias, în Libanon, **Catolicosatul de Sis, în Cilicia**, localizată în Turcia de sud-est, autonom, cu șapte eparhii și o mănăstire; Sanctitatea Sa Aram I Keșișian, Catolicos Armean al Mării Case din Sis, în Cilicia, din anul 1995;

3. Ierusalim, autonom, cu trei eparhii și cinci mănăstiri; Sanctitate Sa Torkom II Manoogian, Patriarh Armean al Ierusalimului, din anul 1990;

4. Constantinopol, autonom, cu patru eparhii și o mănăstire; Sanctitatea Sa Mesrob Mutafyan, Patriarhul Armean al Constantinopolului, din anul 1999.

Armenia, Echmiadzin, „Mănăstirea” Catedrală Patriarhală Armeano-Gregoriană, „Vaticanul armean”, prima Biserică în formă de cruce, cu cupolă, zidurile principale datând din anul 303

Patriarhia – Catolicozatul Suprem de la Etșmiazin¹⁹⁶

Sf. Tadeus, Apostolul, 43-66

Sf. Bartolomeu, Apostolul, 66-68

Sf. Zaharia, 68-72

¹⁹⁴ Ioan N. FLOCA, **Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească**, vol. I, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1990, p. 338-339: „Catolicoșii”.

¹⁹⁵ Pentru Biserica Armeană Gregoriană și pentru armenii uniți, vezi: Dietmar W. WINKLER – Klaus AUGUSTIN, **Die Ostkirchen**, Op. cit., p. 83-85 și 120-121. Ilma REISSNER, **GEORGIEN, Goldenes Vlies und Weinrebenkreuz**, Erweiterte und aktualisierte Neuauflage von Georgien : Geschichte, Kunst, Kultur, Verlag, Der Christliche Osten, Würzburg, 1998, 307 p., incl. Il., pl., reprod., sinopse (prima ediție, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1989); Istoria Bisericească a Armeinii este prezentată pe coloană paralelă cu istoria Georgiei, vezi **Sinopsa**, p. 276-295.

¹⁹⁶ Erich RENHART – Jasmine DUM – TRAGUT (Hg. – editori), **Armenische Liturgien**, Ein Blick auf eine ferne christliche Kultur, herausgegeben im Auftrag des Österreichischen Liturgischen Instituts Salzburg, Graz – Salzburg, 2001, Schnider Verlag, 288 p.(mai mulți colaboratori).

Listele cronologice la: Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 191-195.

Sf. Cimentus, 72-76
 Sf. Atrnerseh, 77-92
 St. Mușe, 93-123
 St. Șahen, 124-150
 St. Șavarș, 151-171
 St. Leontios, 172-190
 ? 190 - 240
 St. Merozanes, 240-270
 ? 270-300
 St. Grigorie Luminătorul, Apostolul Armenilor, 301-325
 St. Aristakes I, 325-333
 St. Vartanes, 333-341
 St. Husik, 341-347
 Pharen I, 348-352
 Narses I, 353-373
 Șahak I, 373-377
 Zaven, 377-381
 Aspurakes I, 381-386
 St. Sahak I, 387-436
 St. Hovsep I, 436-452
 Melitus, 452-456
 Moise I, 456-461
 St. Kiud, 461-478
 St. Ioan I, 478-490
 Papken I, 490-516
 Samuel I, 516-526
 Mușe I, 526-534
 Șahak II, 534-539
 Hristofor I, 539-545
 Ghevond, 545-548
 Narses II, 548-557
 Ioan II, 557-574
 Moise II, 574-604
 Abraham I, 604-615
 Gomidas, 615-628
 Hristofor II, 628-630
 Esra, 630-641
 Narses III, Constructorul, 641-661
 Anastasie, 661-667
 Israel, 667-677
 Șahak III, 677-703
 Elias, 703-717
 St. Ioan III, Filosoful, 717-728

Stema Patriarhiei Ortodoxe a Georgiei

Sanctitatea Sa Catholicos-Patriarh Ilia II al întregii Georgii (din 1977), purtând mitra patriarhală specifică acestei Biserici, în formă și de motiv sasanido-persan. Forma mitrelor, cu motive specifice, la patriarhii Alexandriei și Georgiei se deosebesc de restul mitrelor arhieresti ortodoxe. Mitrele arhieresti ortodoxe imită și continuă motivul, cu ornamentație creștină al coroanelor imperiale bizantine, după care au și fost preluate

6. Biserica Georgiei

ქართული მართლმადიდებელი და სამოციქულო
ეკლესია, (*Kartuli Martlmadidebeli da Samotsikulo Eklesia*)

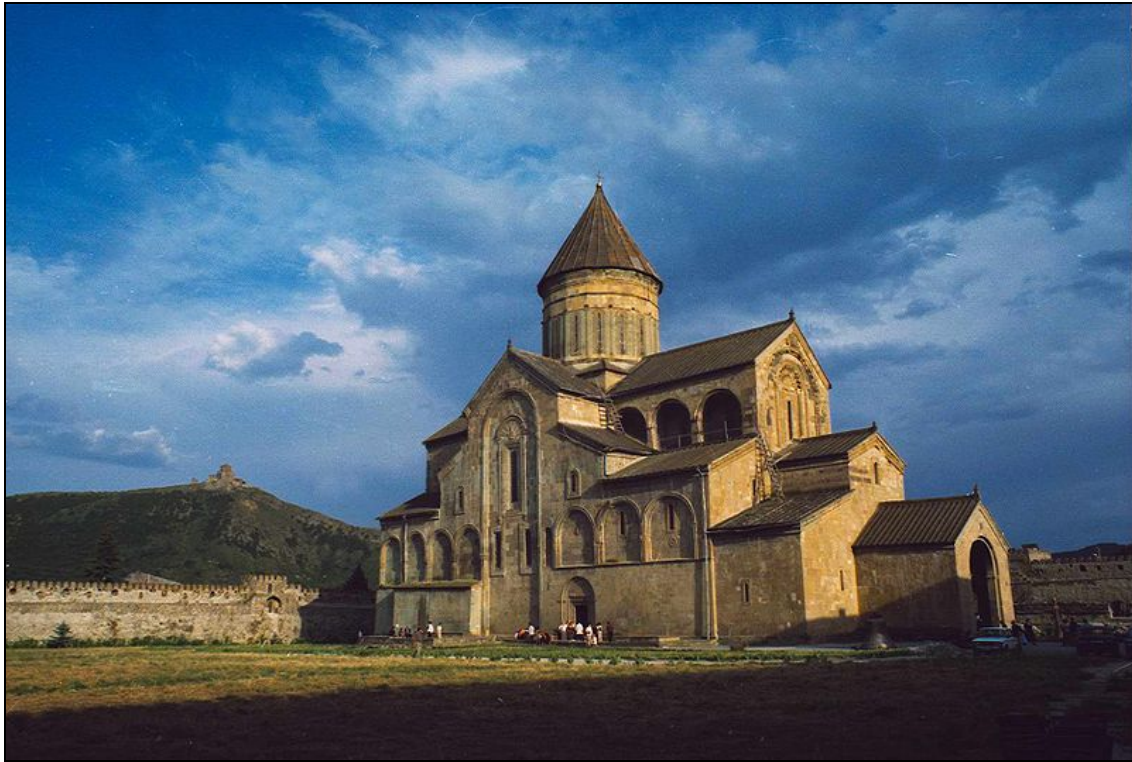
sau Țara cu „lâna de aur” și Crucea de „viță de vie”

Titulatura: Prea Sfinția și Prea Fericirea Sa Ilia II (din 1977), Arhiepiscop de Mzchet'a, Mitropolit de Tbilis și Catholicos Patriarh al Georgiei.

Note istorice

Sub jurisdicția și din cuprinsul Patriarhiei Antiohiei a evoluat doar o parte a Bisericii Ortodoxe a Georgiei, a Iviriei, a Iberiei, a Gruzinei; așezată fiind în Europa, în regiunea Caucazului;

cu granițele ei istorice, între Marea Neagră și Marea Caspică. Numele țării, Sakartvelo, înseamnă în limba georgiană ținutul dintre Marea Neagră și Marea Caspică.¹⁹⁷

Georgia, Mtskheta (vechea capitală), Catedrala Catolicozală (Patriarhală) Sfinții Apostoli – Sveti Tskhoveli – construită între anii 1010-1029 – Svetitskhoveli Cathedral

Din punctul de vedere al evoluției Creștinismului georgian, trebuie să ținem cont și de evoluția regională a țării: vestul Georgiei, era cunoscut sub numele istoric de KOLCHIS sau Kolhis, până la sfârșitul antichității, (care pentru istoria bisericească, este marcat de Sinodul II Trulan, 691-692). Regatul de Egrisi, fondat în secolul VI, î.d.Hr., trebuie identificat cu regiunea sau provincia Kolchis. Aici, în Kolchis, se crede că s-ar fi păstrat și aflat și „lâna de aur”, (de la berbecul de aur), pe care Iason și argonauții au dus-o înapoi în Grecia antică. Elenizată încă de grecii antici și coloniile acestora, Kolchis a rămas și în epoca bizantină în sfera de influență și stăpânire romeică.

De la sfârșitul epocii antice, Lazii sunt continuatorii vechii populații kolchise, provincia numindu-se apoi Lazika, Lațica sau Lațike, în izvoarele bizantine, cu capitala la Pityous sau Pitsunda.

Provincia răsăriteană a Georgiei se numea Iberia sau Iviria, cu Regatul *Kartli* și centrul său istoric la Mtskheta sau Mzcheta, vechea capitală și vechiul centru bisericesc. În anul 1121 orașul Tbilisi sau Tiflis, din apropiere de Mzcheta sau Mtskheta, devine capitala Regatului Unit al Georgiei.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Ioan N. FLOCA, *Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. I, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1990, p. 338-339: „Catolicoșii”.

¹⁹⁸ Pentru istoria Georgiei, vezi: Ilma REISSNER, *GEORGIEN, Goldenes Vlies und Weinrebenkreuz*, Erweiterte und aktualisierte Neuauflage von Georgien: Geschichte, Kunst, Kultur, Verlag, Der Christliche Osten, Würzburg, 1998, 307 p., incl. Il., pl., reprod., sinopse (prima ediție, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1989); Istoria Bisericească a Georgiei este foarte bine și științific reprezentată, vezi Sinopsa, p. 276-295. Vezi și Mariam LORDKIPANIDZE, *Georgia in the XI – XII Centuries*, Ganatleba Publishers, Tbilisi, 1987, 185 p.

La Sinodul local din Ruis-Urbnisi, în anul 1103, a fost confirmată și declarată „canonică”, adică normativă legenda, potrivit căreia teritoriul de jurisdicție al Bisericii Georgiene, ar fi fost misionat de către Sf. Apostol Andrei, cel întâi chemat de Mântuitorul Iisus Hristos. Mai mult, creștinii georgieni pretind și se mândresc afirmând că ei au ajuns în posesia Cămășii celei fără cusătură a Mântuitorului Iisus Hristos, la scurt timp, după mărta Lui Înviere (Ioan 19, 24). În realitate însă, creștinarea Georgiei: Iberia și Kolchis, au constituit un fenomen de lungă durată, cu întreruperi și noi impulsuri, în funcție de împrejurările istorice locale.

Așadar, conform tradiției, în Iberia, primele misiuni creștine le-ar fi întreprins Sf. Apostol Andrei.¹⁹⁹ Cert este însă, că au existat cel puțin două căi de pătrundere a Creștinismului în Georgia: 1. de la **Constantinopol**, spre Kolchis; 2. din **Antiohia**, via Cesareea Capadociei, prin legătura nemijlocită a Armeniei, încă Ortodoxă (adică neafectată de monofizitism), înainte de anul 451, spre Iberia sau Kartli; 3. ambele direcții au fost apoi stimulate de legătura puternică și de lungă durată a Bisericii Georgiei cu **Ierusalimul**, încă înainte de anul 430, când călugărul georgian pelerin, Petru Ivirul (409-490) a construit prima Mănăstire Georgiană în Cetatea Sfântă.²⁰⁰ Expresia acestei legături strânse, îndelungate și de profundă pietate, a ivirilor cu Ierusalimul, Biserica Sfintei Învieri sau a Sfântului Mormânt, ea fiind Mama tuturor Bisericilor din lume, se poate constata prin mai multe dovezi, dintre care menționăm doar două:

1. Catolicosului-Patriarh al Georgiei cerea Sfântul și Marele Mir de la Patriarhia Ierusalimului, chiar și după declararea autocefaliei în anul 483, până târziu, în secolul al IX-lea. Patriarhul Sergiu al Ierusalimului (843-859) a întrerupt această tradiție.
2. Biserica Georgiei își avea rânduielele liturgice, în conformitate cu tipicul ierusalimitean, până târziu, în secolul al X-lea, cu Sfânta Liturghie a Sf. Apostol Iacob. Numai la presiunea Patriarhiei Ecumenice și în scopul stabilirii unității liturgice, Biserica Georgiei, în secolul al X-lea, a adoptat ritul catedral de la Sf. Sophia, cu tipicul constantinopolitan și cele trei Liturghii: a Sf. Vasile cel Mare, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie cel Mare (Liturghia Darurilor înaintesfințite).

Schematic, Istoria Bisericii Ortodoxe, din Georgia – Kolchis/Lațika și Iberia/Kartli – în conformitate cu cercetările din ultimii ani, preluate de noi, din **Synopse** sau **Sinopsa**, redactată de Ilma **REISSNER**, ar fi următoarea:²⁰¹

În anul 325, 337? sau 350?, Creștinismul în Iberia/Kartli a devenit religie de Stat, grație activității misionare a călugărilor armeni și a sclavei de război, Sf. Nina, Creștina sau Luminătoarea, considerată Apostolul Ivirilor.

Acest lucru însemnează că în Iberia, Creștinismul a devenit religie de Stat, cu mult timp, înaintea Imperiului Romeu, unde Teodosie I cel Mare (379-395), care, în anul 391 a interzis toate cultele păgâne, decretând Creștinismul ca unică religie lăcitură în Stat.

¹⁹⁹ Dietmar W. **WINKLER** – Klaus **AUGUSTIN**, *Die Ostkirchen*, Op. cit., p. 51-52.

²⁰⁰ Privitor la Istoria Bisericească a Georgiei, vezi: Lothar **HEISER**, *Die Georgische Orthodoxe Kirche und ihr Glaubenszeugnis*, Paulinus Verlag, Trier, 1989, 247 p., incl. XXXII pl. il.; mai vezi, Werner **SEIBT** și Tamaz **SANIKIDZE**, *Schatzkammer Georgien*, Mittelalterliche Kunst aus dem Staatlichen Kunstmuseum Tbilisi, Editor și org. Expoziției: Künstlerhaus Wien, 18. September bis 15. November 1981, 141 p. + 118 il.; Zaira **SAMHARADZE**, *Povestiri din Georgia*, Editura IRI, București, 2001, 132 p.

Goldschmiedekunst und toreutik in den Museen Georgiens, editată de Alexander **Dshawachischwili** și Guram **Abramischwili**, Leningrad, 1986, 250 p., incl. 238 il.

²⁰¹ Ilma **REISSNER**, *GEORGIEN, Goldenes Vlies und Weinrebenkreuz*, Op. cit., p. 276-295.

Sinodul I și II Ecumenic au confirmat dependența Bisericii din Iberia de Patriarhia Antiohiei.

Apostolul național al Bisericii din Iberia, este considerată în mod idilic, Sfânta Nina, de etnie armeană sau greacă, din zona Cezareei Capadociei?, care ajungând ca sclavă de război în Georgia, prin anul 320, a îngrijit un copil bolnav atât de bine, încât acesta s-a vindecat în mod miraculos. Vestea s-a răspândit cu mare vâlvă, încât a auzit și regina Iberiei sau Kartli, la care a trebuit să se înfățișeze, fiind și ea bolnavă. Sf. Nina i-a insuflat reginei încrederea în Dumnezeu creștinilor, Iisus Hristos, ajutându-o să se vindece. După câțiva ani, ajungând într-un impas și regele Mirian de Kartli ar fi apelat la ajutorul Sfintei. Drept mulțumită pentru ajutorul primit, regele Mirian, în anul 326 a cerut misionari creștini de la Împăratul Constantin cel Mare. Constantin cel Mare l-ar fi delegat pe Patriarhul Eustatie al Antiohiei (324-332), să meargă în Iveria, și să-l boteze pe regele de acolo Mirian? și poporul acestuia. Patriarhul Eustatie ar fi așezat în Iberia primul Episcop, Ioan al Georgiei, sufragane al Patriarhiei Antiohiei, asigurând prin aceasta și acoperirea canonică a noii Biserici Ortodoxe, din afara frontierelor bizantine. Din acest an 326, în Georgia, Creștinismul ar fi devenit religie de Stat, O viață cripto-creștină și creștină, cu structuri mai mult sau mai puțin oficiale, au trebuit să existe în Georgia și înainte de Sf. Nina, adică înainte de anul 320-326. Astfel, din acest an, începe epoca frumoaselor construcții de biserici de piatră în Georgia, amplificată în secolele ulterioare.²⁰² Arta românească deține și ea influențe georgiene și armene, cel puțin la trei edificii: Mănăstirile de la Curtea de Argeș (Biserica lui Manole, 1512-1517), Dragomirna (1606-1609) și Trei Ierarhi din Iași (1639). În conformitate cu deciziile sinodale, de la Niceea, 325 și Constantinopol, 381, s-a confirmat statutul de dinainte al Bisericii Georgiene, ca fiind dependentă canonic de Biserica (recte Patriarhia) Antiohiei. Însă, o jurisdicție efectivă, asupra Bisericii Georgiene, Patriarhia Antiohiei n-a exersat niciodată, dependența canonică manifestându-se doar prin faptul că Patriarhul Antiohiei hirotonea s-au întroniza Catolicosul Bisericii Georgiene, dar numai până la jumătatea secolului al VIII-lea, când ierarhii Sinodului Bisericii Georgiei au obținut dreptul ca să-și hirotonească și să-și întronizeze ei Catolicosul.

În secolul IV a fost construită și mica Biserică din Mzcheta, alături de Mănăstirea Samtavro, care exista deja la data respectivă. Tot în Mzcheta a fost construită Mănăstirea cu bisericuța Nekresi.

În anul 364, împăratul Iovian (363-364) a fost constrâns să cedeze Iberia, Sasanizilor.

Prin Tratatul de pace, dintre Teodosie I cel Mare (379-395) și Șahul Persiei, Șapur III (383-388), din anul 387, Kolchis (Lațika de mai târziu) a rămas sub stăpânire bizantină, iar Iberia cu Regatul Kartli a devenit vasal al Perșilor.

²⁰² În luna februarie a anului 391, în Constantinopol, are loc interzicerea tuturor cultelor păgâne și Teodosie I cel Mare decretează Creștinismul ca unică religie a Imperiului Roman, încă nedivizat; 395, Teodosius I (379-395) împarte Imperiul Roman: Flavius Arcadius (395-408) primește Orientul, cu capitala la Constantinopol, Flavius Honorius (395-423) primește Occidentul, cu capitala la Ravenna.

Această divizare a teritoriului istoric georgian, a avut și urmări canonice. De pildă, din anul 451, conform canonului 28, Kolchis, alături de regiunile pontice, de Phasis (Poti) și Dioskurias, au rămas sub jurisdicția Constantinopolului, până în secolul al X-lea. Iberia/Kartli, în schimb, au fost lăsate în jurisdicția Antiohiei. Abia în secolul al X-lea a avut loc unificarea Bisericii Georgiene, când toate eparhiile au recunoscut autoritatea Catolicosului-Patriarh de la Mzcheta, din Iveria.

390-550, în limba georgiană s-a tradus Biblia și principalele cărți liturgice.

În anii 404-406 a fost inventat alfabetul armean, georgian și albanez (=azerbaidjan), grație călugărului misionar armean Mesrop Mașoț (361-440), fapt care a deschis o perspectivă extraordinară de dezvoltare a limbii, culturii și teologiei georgiene.

În anul 419, ierahii din Iberia au participat la Sinodul Bisericii din Persia, de la Seleukia – Ktesiphon.

Tot în secolul V a fost construită a doua Mănăstire Iviră, în Țara Sfântă, Sf. Gheorghe, din apropiere de Ierusalim (prima a fost construită în Orașul Sfânt, în anul 430).

În anul 455 a fost fondat orașul Tbilisi sau Tflisi, împreună cu reședința și catedrala întâistătătorului Bisericii din Iberia. Regele Iberiei-Kartli, Daci sau Dahi (522-534) a mutat capitala, de la Mtskheta, la Tbilisi.

În anul 483, are loc răscoala ivirilor, în frunte cu regele Wahtang Gorgasal (446-502), împotriva perșilor, încheiată cu Tratatul de pace cu Șahul Persiei. Este asigurată autonomia Regatului Iberiei, iar Biserica se separă de jurisdicția Bisericii Persiei.

Anul 483 însemnează pentru Iberia, anul autocefaliei, mai precis a eliberării ei jurisdicționale, de Biserica Persiei, chiar dacă această decizie politică și bisericească locală, încă nu a obținut o recunoaștere canonică, din partea Antiohiei sau a Constantinopolului. Biserica Iberiei avea în fruntea ei un Catolicos-Patriarh, spre deosebire de armeni, unde există forma canonică de Patriarh-Catolicos, pentru că Biserica Armeană are mai muți Catolicoși.

491 și 525, georgienii, cei din Iberia, s-au declarat monofiziți, cultivând relații strânse cu Biserica Armeană, vecină.

506, Biserica Georgiei a participat la Sinodul monofizit al Bisericii Armene Gregoriene, de la Dwin.

523, Regele Țate de Lațika – Georgia de Apus – se botează, naș fiind împăratul Justin I al Constantinopolului (518-527). Acest eveniment va contribui la încheierea misiunii de încreștinare a locuitorilor din Lațika și la organizarea structurilor administrative bisericești. La mijlocul secolului al V-lea, Georgia de Apus era deja creștinată în întregime.

552 sau 556, Ierarhia georgiană a respins monofizitismul și a decis să nu mai participe la Sinoadele Bisericii Armene Gregoriene, de la Dwin. *Respingerea monofizitismului se datorează și legăturilor strânse, pe care Biserica din Iveria și Kolchis le întreținea cu Ierusalimul, Athos, Sinai, Cipru, Bitinia etc., unde erau prezenți și călugări georgieni, care de timpuriu au tradus în limba georgiană, opere de teologie și patristică ortodoxă, pentru a le pune la dispoziția Bisericii din patria lor de origine.*

În secolul VI, georgienii din Iberia și Kolchis-Lațika au continuat misiunile de încreștinare și la popoarele vecine, din nordul Georgiei: alani, țani, lazi, abasgi, pe țărmul Mării Negre și Caspice.

În jurul anului 600, Iberia recâștigă dreptul de autonomie, grație principelui local Ștefan I (590-607), care, începe să bată monedă proprie și să construiască Mănăstirea Dzvari, lângă Mzcheta.

610, Catolicosul Kyrion I al Iberiei (595-610) a întrerupt intercomuniunea cu Biserica Armeană Gregoriană, acceptând deciziile de la Chalcedon din anul 451.

După această separare Bisericească a Georgiei, de Armenia, în jurul anului 610, nu s-a mai dorit punerea în evidență a contribuțiilor misionarilor armeni, de acum, considerați de georgieni ca eretici, aceștia fiind trecuți sub tăcere, în mod deliberat. În schimb, a fost accentuată contribuția Sfintei Nina, Nino, Nana, Cristiana etc. Convingerea generală a istoricilor bisericești, care s-au ocupat de problema încreștinării Georgiei, este că acest popor datorează extrem de mult răspândirea credinței creștine, Sf. Nina, fără să se minimalizeze însă contribuția Patriarhiei Antiohiei, care prin Biserica din Cezareea Capadociei, și apoi prin Biserica Armeană au vegheat și continuat aceste începuturi, de dinainte și din timpul Sf. Nina. Nu trebuie uitată nici contribuția Constantinopolului, la această operă de încreștinare a Georgiei, mai ales în partea de vest a țării. Desăvârșirea încreștinării georgienilor, în secolul al VI-lea, este legată și de Siria, de unde, în timpul domniei regelui Parsman VI (542-557), au venit 13 călugări misionari, originari din Irak și Antiohia, întărind tânăra Biserică Iberă și încurajând acolo monahismul și construirea de mănăstiri. Călugării sirieni au preluat și câteva scaune episcopale în Georgia, luptând contra păgânismului georgian, precreeștin și împotriva religiei zroastriene. Ultimele regiuni ale Georgiei păgâne, mai ales din zonele de munte, au fost încreștinate în secolele XI-XII, prin administrația regală georgiană.

624/628, Herakleios I al Konstantinopolului a eliberat Georgia și Tbilisi, de sub stăpânirea Persiei, a stins focul sacru zarathustrian de la Gandzak și a distrus altarul păgân de acolo.

642, apar arabii musulmani, care pradă partea de răsărit a Georgiei și instalează un Emirat în Tbilisi.

680-681, Sinodul VI Ecumenic, care, în conformitate cu afirmațiile cronicilor georgiene, ar fi confirmat autocefalia Bisericii Iberiei, fapt neconfirmat însă de niciun canon. De fapt sinoadele V și VI Ecumenic n-au dat niciun canon.

697, Lațika este ocupată de arabii musulmani.

741, are loc martiriul prinților David și Constantin, din ordinul musulmanului Murwan Surdul.

744, Ioane III, 744-760, ultimul Patriarh hirotonit în Antiohia într-un arhieru, primind gramata de numire din partea patriarhilor de acolo: Ștefan IV (în realitate III, 742/743-744/745) sau Teofilact (744/745-750). Din acest an, episcopii georgieni își vor alege ei Catolicosul, pe care-l vor hirotoni și înscăuna, fără să mai fie nevoie de implicarea Patriarhiei Antiohiei.

Secolul VIII și începutul secolului IX, stare de decadentă economică, culturală și bisericască a Georgiei, din cauza arabilor musulmani.

786, Abo, un arab musulman, convertit la Creștinism în Iberia, este executat, devenind martir.

787, regele Artșil al Iberiei este executat de arabii musulmani.

Secolul VIII, spre sfârșit, începutul secolului IX, arabii musulmani au executat aproape toată nobilimea georgiană.

826, prințul Așot I din Lațika, sud-vestul Georgiei, primește titlul de Kuropalat, din partea împăratului Mihail II (820-829). Astfel începe ridicarea Dinastiei georgiene, a Bagratidilor, cu Bagrat I (826-856). Începe epoca de înflorire economică, culturală și bisericească a Georgiei. Începe construirea numeroaselor biserici și mănăstiri în Georgia.

888-923, Ardanasse II, adoptă titlul de „Rege al Kartveli” (Iberia).

914, trupele lui Abul Qassims pradă Georgia, iar regele Smbat suferă moarte de martir.

Secolul X, „secolul bisericilor cu cupolă”

979, generalul de armată georgian, Tornik, îl învinge pe uzurpatorul Bardas Skleros, în Asia Mică, salvând astfel tronul imperial bizantin, pentru împăratul Vasile II (976-1025). Începe unificarea provinciilor de etnie georgiană.

980, cu prada bogată luată de la armata lui Bardas, și cu acordul împăratului Vasile II, generalul Tornik, împreună cu prințul Ioan Varazvace și fiul acestuia prințul Euthymius, ctioresc Mănăstirea Ivirion, din Sf. Munte Athos. Această Mănăstire va deveni apoi leagănul de credință studiu și cultură medievală a Georgiei.

1001, Bagrat III (975-1014), unifică Principatele Tao-Klargeția și Avhasia, cu Kartli-Iberia.

1010, Kahetia și Heretia se unesc și ele cu Regatul dinastiei Bagratide.

1010-1029, refacerea și amplificarea vechii Catedrale a „coloanelor vii”, din Mzcheta.

1027-1072, domnește regele Bagrat IV.

1030, se construiește Catedrala din Samtavisi.

1030, înnoirea și restaurarea Mănăstirii georgiene Sfânta Cruce, din Ierusalim.

1065, turcii selgiucizi năvălesc în Georgia și pustiesc întreaga țară.

1080, regele Gheorghe II, începe să plătească haraci turcilor selgiucizi.

1089-1125, domnește regele David III, Înnoitorul, ctitorul Mănăstirii și **Academiei Georgiene din Gelati**.

Secolul al XI-lea, a fost marcat de reînceperea construcțiilor de biserici cu cupolă.

1103, Sinodul local din Ruis-Urbnis, privind reorganizarea și reforma bisericească în Regatul Georgiei. **Teza, privind misionarea poporului georgian, de către Sf. Apostol Andrei, este receptată de sinodali și primește autoritate canonică.**

1118, se constituie Armata permanentă a Georgiei.

1121, Tbilisi este eliberat de arabi și devine capitala Georgiei Unite.

1123, regele David III anexează nordul Armeniei, la Regatul Georgiei.

1125-1156, puterea economică și culturală a Georgiei cunoaște o stagnare, în schimb se dezvoltă ceremonialul și fastul de la Curtea Regală și de pe la curțile nobiliare.

1156-1184, domnia regelui Gheorghe III.

1167, are loc extinderea teritorială a Georgiei, până la Marea Caspică.

1174, au loc noi anexări de teritorii din nordul Armeniei, inclusiv capitala Ani, la Regatul Georgiei.

1184-1213, domnia Reginei TAMAR a Georgiei, cea mai mare și mai importantă regină a Georgiei, în timpul căreia, acest Regat, ajunge la extensiunea lui teritorială maximă: de la Marea Neagră și până la Marea Caspică.²⁰³ Regina Tamar se intitula „Rege” al Georgiei, după modelul romeo-bizantin, al împărăteselor „basilevs” (împărat), nu „basilissa” (împărăteasă).

²⁰³ Pentru istoria Georgiei și pentru listele catolicoșilor și viața bisericească de acolo, vezi : **Georgie**, par R. **Janin**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 6, première partie [Flacius Illyricus - Gezon], Paris, 1924, coloana nr. 1239-1289.

1204, după data de 13 aprilie, adică după cucerirea Constantinopolului, de către cavalerii cruciadei a IV-a, regina Tamar creează minuscului Imperiu de Trapezunt, pentru nepoții ei, din dinastia Comnenilor (1204-1461).

1206, georgienii cuceresc Kars, cea de a doua capitală a Armeniei (prima a fost Ani).

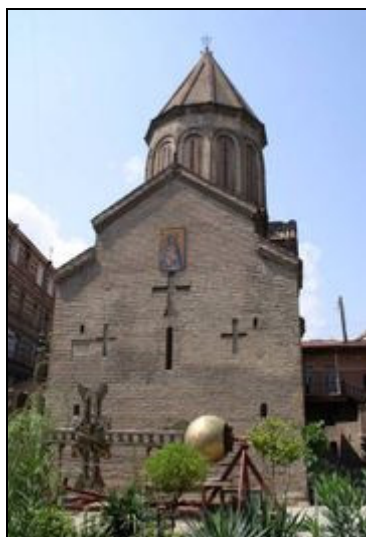
1208/1210, Regele Georgiei cucerește teritoriile din nordul Persiei. Investițiile militare slăbesc puterea economică a țării. Acest lucru se reflectă în noile biserici de dimensiuni mici, dar cu cupolă totuși.

1213-1223, domnia regelui Gheorghe Lașa.

1222-1247, domnia reginei Rusudan, cu o dezvoltare la maximum la luxului și ceremoniilor de curte regală și nobiliară, care slăbesc țara, din punct de vedere financiar.

1220/1222 și 1235/1239, năvălirile mongolilor în Georgia.

1247, începe guvernarea mongolă în Georgia, dată care marchează și începutul fărâmițării Regatului Georgian, mai întâi în două state. Prinții David și Narin sunt numiți de către mongoli, regenți ai țării: David în vest, iar Narin în estul Georgiei.

Vechea Catedrală Patriarhală Adormirea Maicii Domnului a „Sfântului Sion” din Tiflis, până în anul 2004

Georgia, astăzi

Catolicoși Patriarhi ai Georgiei

Episcopi

Stratophilos, Episcop de Pityous – Pitsunda,? -?; **325**, participă la Sinodul I Ecumenic de la Niceea. Vestul Georgiei, **Kolchis**, se afla sub stăpânire bizantină.²⁰⁴

Episcopi, apoi Arhiepiscopi de Mtskheta sau Mzcheta, 335-467

Ioan I, 326?, 335? – 363

Iacob, 363-375

Iov, 375-390

Elia I, Ilia I, 390-400

Svimeon I, Simion I, 400-410

Moise, 410-425

Iona, 425-429

Ieremia, 429-433

Grigol I, 433-434

Vasile I, 434-436

Glonakor, 436-448

Iovel I, 448-452

Mihail I, 452-467

* * *

Catolicoși – Patriarhi ai Iberiei, 467-760

Petru I, 467-474

Samuel I, 474-502

Gabriel I, 502-510

Tavfechag I, 510-516

Chirmagi – Chigirman, 516-523

Saba I, 523-532, fiul unui nobil georgian

Evlavi, 532-544

Samuel II, 544-553

Makari, 553-569

Svimeon II, 569-575

Samuel III, 575-582

Samuel IV, 582-591

Bartlome, 591-595

Kirion I, 595-610, în timpul păstoririi lui s-a declanșat conflictul și separarea de Biserica Armeană.

Ioane II, 610-619

²⁰⁴ Listele cronologice la: Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...**, Op. cit., p. 204-208.

Babila, 619-629

Tabor, 629-634

Samuel V, 634-640

Evnon, 640-649

Tavfechag II, 649-664

Evlale, 664-668

Iovel II, 668-670

Samuel VI, 670-677

Giorgi I, 677-678

Kirion II, 678-683

Izid – Bozidi, 683-685

Theodor I sau Teodosie, 685-689

Petru II, Svimeoni, 689-720

Talale, 720-731

Mamai, 731-744

Ioane III, 744-760, ultimul Patriarh hirotonit în Antiohia întru arhieru, primind gramata de numire din partea patriarhilor de acolo: Ștefan IV (în realitate III, 742/743-744/745) sau Teofilact (744/745-750).

Mitră cu motivul Învierii Domnului aparținând Episcopului Partenie Clinceni al Dunării de Jos (1886-1902), apoi Mitropolit al Moldovei +1910

IV. SCAUNUL IERUSALIMULUI

[al Sf. Apostol Iacob cel Mare, „fratele” Domnului + c. 61-62]
în ebraică Yerușalaim,

Elias (în Pravila cea Mare, din anul 1652) sau pe grecește Aelia Hierosolima, de la numele latinesc Colonia Aelia Capitolina (din anul 135), oraș ridicat de împăratul Hadrian (117-138), pe ruinele Ierusalimului, dărâmat tot de romani în anul 70 d. Hr. numele arăbesc al Ierusalimului este Al-Quț aș Șarif (=Sanctuarul) ²⁰⁵

*Το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων
στην Ιερουσαλήμ η "Μήτηρ των Εκκλησιών"*

²⁰⁵ JÉRUSALEM, par E. AMANN, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome 8, première partie [Isaac-Jeûne], Paris, 1924, coloana nr. 997-1010.

PENTRU CUM Scriu ARHIEREII LA PAPA, ȚARIGRĂDEANULUI, ALEXANDRIEI,
ANTIOHIEI, IERUSALIMULUI ȘI OHRIDULUI.²⁰⁶

GLAVA 395

5 IEROSALIMLEANULUI:

Preasfinte părintele meu, patriarhul Ierusalimului, sfântul Sion, Siria,
Arravia de ceaia parte de Iordan, Cana a Galileului și a toată Palestina,
întru duhul sfânt dumnezeescule și preacinstitul meu părinte.

Titulatura: Sanctitatea Sa, al Domnului Domn (sau Kiriou Kir) N., Patriarh al Sfintei Cetăți
a Ierusalimului și al întregului Pământ al Făgăduinței, al întregii Palestine, Siriei,
Arabiei de dincoace de Jordan, Kana în Galieea, și al Sfântului Sion.

actualmente:

Prea Fericirea Sa Theophilos III. (Jannopoulos *1952, din anul 2005)

Patriarh Rum Orthodox al Sfintei Cetăți a Ierusalimului, al întregii Palestine, Siriei,
Arabiei de dincolo de Iordan, de Kana în Galileia și al Sfântului Sion.

Η Αυτού Θειοτάτη Μακαριότης Πατριάρχης της Αγίας Πόλεως Ιερουσαλήμ και πάσης
Παλαιστίνης και Αγίας Σιών κ.κ.Θεόφιλος Γ΄

Sf. Apostol Iacob cel Mare, „fratele” Domnului + c. 61-62, primul Episcop al Ierusalimului

Sinaxar pe 23 octombrie: Sinaxar 23 Octombrie: „În această lună, în ziua a douăzeci și treia, pomenirea Sfântului sfințitului Mucenic și Apostol Iacov, fratele Domnului.

Acest sfânt Iacov, fratele Domnului, a fost cel întâi episcop la Ierusalim, hirotont de însuși Domnul și întâi el a izvodit și a scris dumnezeiasca Liturghie, învățată de la însuși Hristos. Pe care Liturghie în urma o a făcut mai pe scurt marele Vasile și după dânsul dumnezeiescul Ioan Gură de Aur pentru neputința omenească. Păstorind sfânta Biserică din Ierusalim și învățând pe mulți din iudei și din elini și întorcându-i spre Domnul, a pornit pe iudei asupra-și cu urgie, care, prinzându-l, l-au aruncat jos de pe aripa templului și fiind încă viu l-au omorât cu un lemn. Iar cuvântul, fratele Domnului se trage din predanie. Ca Iosif logodnicul împărțindu-și pământul fiilor ce-i avea cu femeia sa cea dintâi și vrând să facă parte și celui din sfânta Fecioară, Fiu și Dumnezeu, ceilalti nu-l primiră; iar Iacov luându-l părtaș de moștenire pe partea sa, s-a chemat nu numai frate al Domnului, ci și drept.”

²⁰⁶ Pravila cea Mare sau Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962,- Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII“ – p. 363-370, glavele sau capitolele 391, 392, 393 și 395). În cazul de față, Glava 395. Sf. Apostol Iacob, rudenia Domnului Iisus Hristos, Sinaxar 23 septembrie.

Privitor la Patriarhia Ierusalimului și Istoria Sfântă, vezi: Ioan Marin MĂLINAȘ, Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială..., Op. cit., p. 213-244.

Privitor la istoria Țării Sfinte

Ierusalim – Cetatea împăratului David, fondat c. 1000 î.d.Hr. și Palestina

Istoria Sfintei Cetăți a Ierusalimului și a Pământului Sfânt al Făgăduinței
poate fi periodizată în următoarele etape:²⁰⁷

Hebron – Chiriati/Arba – Al Chalil – Prietenul (Iosua 15, 54), moscheia actuală, deasupra peșterii Machpela, cu mormântul lui Abraham – Haram al Chalil (Facere 23, 17) . Inițial, pe acest loc, Justinian I cel Mare a construit o biserică, distrusă ulterior de sasanizi. Din anul 638, orașul se afla în stăpânirea musulmanilor. Peștera Machpela, lângă Hebron, adăpostește mormintele patriarhilor: Abraham, Isac, Sarah, Rebecca iar, potrivit legendei, chiar și cele ale strămoșilor noștri Adam și Eva. Pentru cele trei religii abrahamitice: Iudaism, Creștinism și Islam, persoana și mormântul lui Abraham au o însemnătate deosebită el fiind și părintele semiților: evrei și arabi. Nu departe de peștera Machpela, la aprox. patru km., în direcția Ierusalim, se află și locul cu „Stejarul *din* (nu *al lui*, n.n.) Mamvri”, loc identificat sau confundat cu orașul Hebron, vezi Facere 23, 19, unde s-a stabilit Abraham (Facere 13, 18) și unde a avut loc „Filoxenia lui Abraham și a Sarei” (Facere 18, 1), adică i s-a arătat Dumnezeu în chipul celor trei îngeri.

* * *

1. Preistorie și epoca Canaanului

Circa 3000 î.d.Hr., cu cele mai vechi urme de așezări omenești în regiunea Ierusalimului. Către anul 2500 î.d.Hr., se constată așezări semite, alături de cele hitite. 2200-1550, Palestina este stăpânită de Egipt, fiind populată de canaaneeni, care se numeau iebusiți, cu prima menționare a orașului Ierusalim.²⁰⁸

Între anii 1900-1700, î.d.Hr., Abraham se strămută din Mesopotamia, în Canaan, unde, către anul 1800, regele Melhisedek al Salemului îl întâmpină cu pâine și vin. După anul 1400, î.d.Hr., feciorii lui Iacob erau în Egipt.

²⁰⁷ Pentru orașul Ierusalim, vezi **Jerusalem Stadt des Friedens, Ein Streifzug durch 3000 Jahre**, Ausgewählt und herausgegeben von Irmela **KÖRNER** und Alfred **PAFFENHOLZ**, Mit Fotos von Günther SYDOW, Benzinger Verlag, Zürich und Düsseldorf, 1996, 183 p. incl. II.

²⁰⁸ **Jerusalem Stadt des Friedens**, Op. cit., p. 15-25: Periodizarea istoriei Țării Sfinte. Vezi și Moșe **MAUR**, **Istoria Israelului**, din preistorie până după războiul de șase zile, Oradea, Editura Aion, 2000, 224 p.

Către anul 1280 î.d.Hr., are loc Ieșirea din Egipt, eliberarea din sclavia faraonului. În jurul anului 1250 î.d.Hr., a avut loc ocuparea Canaanului de către evrei, prin Iosua, care-l învinge pe regele local al Ierusalimului. Orașul rămâne totuși în mâinile iebusiților.

Termenul de **Palestina** – [Filistenii, Filistina, în Biblie, Falestina, în arabă], a fost folosit pentru prima oară de Herodot (484-425, î.d.Hr.), pentru a defini teritoriul dintre Marea Mediterană și deșertul sirian, care a fost populat de triburile semitice, de apus ale canaaneenilor, triburi care, de prin anul 1500 î.d.Hr. se aflau sub stăpânirea Egiptului.²⁰⁹

2. Epoca Israelului, 1000-587, î.d.Hr.

Către anul 1000, regele David îi învinge pe iebusiți, fixându-și capitala în Ierusalim, devenit „orașul lui David”. În timpul domniei regelui David (1013-973), de prin anul 1000, î.d.Hr., Ierusalimul a devenit capitala Marelui Regat Judeo-Izraelian sau Iuda-Izrael. Ierusalimul este și el construit pe șapte coline, dintre care, Moriah sau Sion este cea mai importantă, pentru că pe ea a fost construit Templul. În anul 970, î.d.Hr., în timpul domniei lui Solomon (973-933), a început construcția primului Templu din Ierusalim, în „secolul de aur” al Regatului Iuda-Izrael. În anul 932 î.d.Hr., are loc scindarea Regatului: Regatul de Nord, Izrael, cu capitala în Samaria; Regatul de Sud, Iudea, cu capitala la Ierusalim; În anul 587, Ierusalimul este cucerit de către regele Babilonului, Nabucodonosor II (605-562). Spre sfârșitul perioadei „captivității Babilonice” (586-536), în anul 539 î.d.Hr., Șahul Persiei, Darius – Kyros (558-529), reușind să cucerească Imperiul Babiloniei sau al Mesopotamiei, evreii au trecut în mod automat sub stăpânire persană, rămânând astfel până în anul 332 î.d.Hr.

3. Epoca persană, 537-332, î.d.Hr.

Șahul Persiei, Darius, nu numai că le permite evreilor să revină în Palestina, în anul 537, dar le aprobă, și-i ajută chiar, să construiască cel de al doilea Templu, (primul Templu fiind distrus de asirieni, în anul 586 î.d.Hr.), care va fi sfințit în anul 515 î.d.Hr. În anul 445, guvernatorul persan Artaxerxes permite refacerea zidurilor cetății Ierusalimului.

4. Epoca elenistică, 332-167, î.d.Hr.

În anul 332, Palestina a fost ocupată de trupele lui Alexandru cel Mare, care nu se atinge de Ierusalim, und face o vizită un an mai târziu, la 331. În anul 323, după moartea lui Alexandru cel Mare, Ptolemeii ocupă sudul Israelului, Iudea și Ierusalimul, ducând populația în robie la Alexandria. În timpul stăpânirii ptolemeice în Palestina (312-198), are loc și traducerea Septuagintei, în Alexandria. La 198, selgiucizii, în frunte cu Antioh III, ocupă Ierusalimul, marcând sfârșitul stăpânirii ptolemeice în Palestina. În anul 172, Ierusalimul a devenit un oraș grecesc, primind numele de „Antiohia”, după numele monarhului selgiucid Antioh. Câțiva ani mai târziu, la 169, Antioh IV a interzis religia iudaică și a prădat Templul, profanându-l în același timp.

5. Epoca Macabeilor, domnia Hasmoniților, 167-63, î.d.Hr.

În anul 167, grație războiului de eliberare dus de Macabei, Ierusalimul și Palestina scapă de stăpânirea selgiucidă. Cel de al doilea Templu va fi resfințit în anul 165 î.d.Hr., când încep să se formeze și grupările sau partidele religioase ale fariseilor, saduceilor și

²⁰⁹ Alfred PAFFENHOLZ, Was macht der Rabbi den ganzen Tag? Das Judentum, Patmos Verlag Düsseldorf, ³ 1998, p. 16-22 (Tabelele cronologice, privind istoria poporului Izrael).

essenilor. În anul 139, Senatul Roman a recunoscut independența Statului Iudeu. Mai târziu, în anul 131, Antiohus VII asediază din nou Ierusalimul.

6. Epoca stăpânirii romane, 63, î.d.Hr. – 324 d.Hr.

Pompeius ocupă Ierusalimul și distruge Templul. Zeloții reușesc pentru scurt timp să-i alunge pe romani (40-37), după care urmează domnia lui Herodes cel Mare (37 î.d.Hr. – 4 d.Hr.). Acesta repară și împodobește Templul, construiește palate și întărește sistemul de apărare al zidurilor și turnurilor orașului Ierusalim. Procurator imperial al Iudei devenind Pontius Pilatus (26-36, d.Hr.). În această perioadă de timp, în anul 33, Mântuitorul Iisus Hristos a fost răstignit, iar a treia zi a înviat. Regele Agrippa, nepotul lui Herodes cel Mare a construit al treilea zid de apărare al orașului.

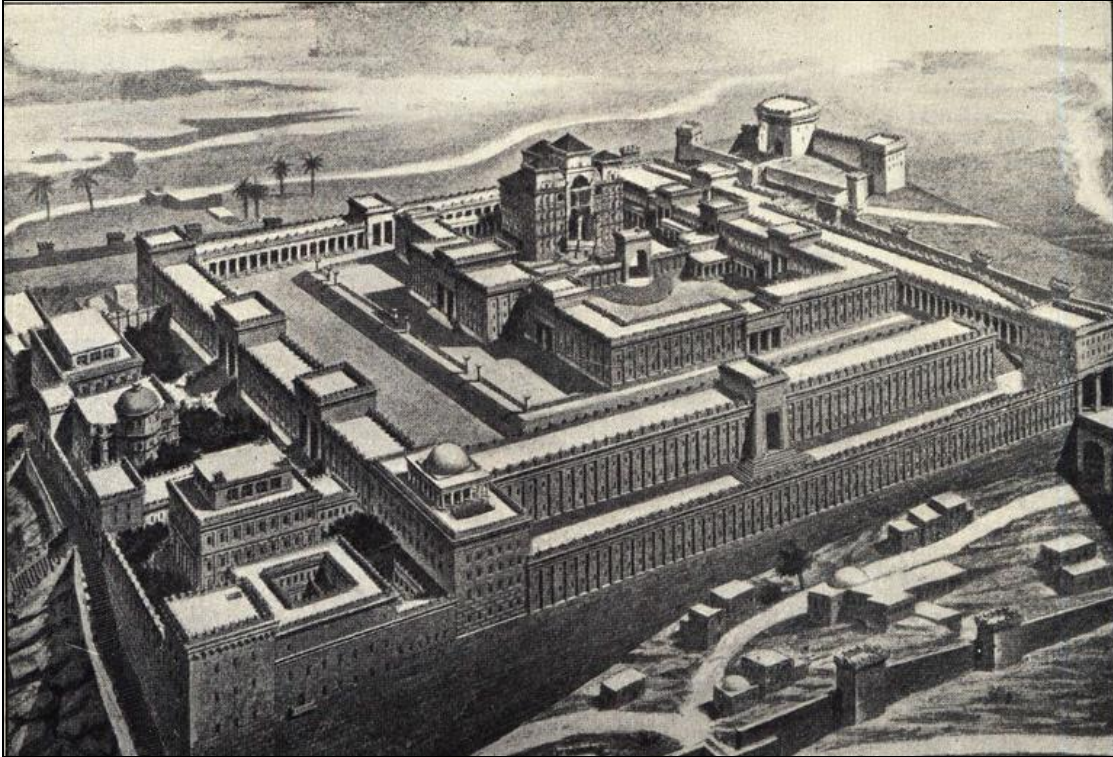
Între anii 66-70 a avut loc răscoala poporului Iudeu, împotriva stăpânirii romane, când zeloții, pentru scurt timp au ocupat Ierusalimul. A urmat răzbunarea romanilor cu distrugerea celui de al doilea Templu, în anul 70, d.Hr și expulzarea evreilor și creștinilor din Sfânta Cetate. Sub stăpânirea romană, în anul 135, d.Hr., Ierusalimul își pierde chiar și numele, devenind în timpul împăratului Hadrian, Colonia Aelia Capitolina, adică oraș militar roman, construit de acesta, pe ruinele Ierusalimului, ca un act de răzbunare împotriva evreilor, care între anii 132-135 s-au răsculat din nou, sub conducerea lui Bar-Kochba. Din acest an 135, Hadrian le interzice evreilor și creștinilor să mai intre în Ierusalim, iar pelerinii puteau să înainteze numai până pe muntele Măslinilor, în afara zidurilor orașului, de unde se deschidea panorama spre Sion sau Moriah, adică spre colina unde, odinioară, se afla Templul. Pe locul Templului, pe colina Moriah sau Sion, Hadrian a construit un templu păgân, dedicat lui Jupiter.

יהוה

JAHVE – tetragram

Thora – pergament – și Jad (dextra monstrator cu „digitus index”)

*Ierusalim, Templul – încercare de reconstituire – în ultima lui formă de existență.
Herodes cel Mare, în anul 21 î.d.Hr. l-a amplificat, împodobit și extins în „forma” aceasta²¹⁰*

7. Epoca bizantină sau romeică, 324-638

Din anul 313 și mai ales după 324, grație împăratului Constantin cel Mare, Ierusalimul a fost dominat și guvernat de creștini, evreii însă vor putea reveni în oraș, numai din anul 361. În anul 324, Împărăteasa Mamă, Sf. Elena a vizitat Ierusalimul, unde găsind Sfânta și de viață făcătoare Cruce a Mântuitorului Iisus Hristos, după doi ani, a dispus construirea Bisericii Sfântului Mormânt. Piatra de temelie a acestei Basilici extraordinare a pus-o însăși împărăteasa Elena. În afara acestei biserici, Împărăteasa a dispus și a început să construiască și alte biserici în Sfânta Cetate, pe care piosul ei fiu le-a finanțat.²¹¹

* * *

Din anul 324, începe evoluția publică a Ierusalimului creștin. Motivul sărbătorii sau al „înălțării” sau „arătării” Sfintei și de viață făcătoare Crucii este, însă mult mai vechi decât evenimentele din anii 614, 629 sau 630, provocate de perși, și se află în legătură nemijlocită cu evenimentul „aflării” Sfintei Crucii, de către Sf. Elena împărăteasa, mama Sf. Constantin cel Mare sau Constantin I (324-337, cezar în apus, din 308, iar august din 310, împărat unic în apus și răsărit, din 324), în anul 324, începutul construcției Basilicii Învierii sau a Bisericii Sfântului Mormânt, din Ierusalim, în anul 326, cu târnosirea din data de 13 septembrie 335. A doua zi, pe

²¹⁰ Luat din: http://de.wikipedia.org/wiki/Herodianischer_Tempel.

²¹¹ Lothar **HEISER, Mosaik und Hymnen**, Frühes Christentum in Syrien und Palestina, EOS Verlag Erzabtei St. Ottilien, 1999, 756 p., incl. 72 pl. Ilustre [Schriftenreihe des Patristisches Zentrum Koinonia – Oriens, Hgg. Von Wilhelm Nyssen u. Michael Schneider, Band XLVIII].

14 septembrie, 335, Patriarhul Macarie al Ierusalimului (314-335) a „arătat” sau „înălțat” Sfânta Cruce în văzul credincioșilor din Ierusalim, prezenți la această mare sărbătoare.

A doua sărbătoare a Sfintei Cruci este Duminica a treia din Postul Paștilor, cu dată schimbătoare, instituită la Constantinopol în secolul al VII-lea.

Doctrina exactă a cultului Sfintei Cruci a fost formulată la Sinodul al VII-lea Ecumenic, de la Niceea, din anul 787, ale cărui decizii au fost completate de Sinodul din Constantinopol, din anul 869.

* * *

Câteva decenii mai târziu, din anul 361, împăratului Julian Apostatul (361-363), care a reinstaurat cultele păgâne, le-a permis și evreilor libertate religioasă, de care ținea și intrarea în Ierusalim.

Între anii 548-614 Ierusalimul creștin a atins punctul maxim de dezvoltare, pentru timpul respectiv.

În epoca Bizantină sau romeică a avut loc și ridicarea Scaunului Episcop al din Ierusalim, la rangul de Scaun Patriarhal, în anul 451, având din start trei mitropolii, cu 60 de eparhii, sufragane. Înainte de anul 451, teritoriul de jurisdicție al Patriarhiei de Ierusalim era subordonat canonic, Patriarhiei Antiohiei

Din anul 614, au început războaiele de cucerire a Ierusalimului, purtate de perși, apoi de arabii musulmani în ascensiune, culminând cu cruciadele (1096-1291).

Biserica *Ri'ise Adbarat Qidist Maryam Debre Tsiyon*, din Etiopia, care adăpostește Siciul cu Tablele Legii lui Moise. Așa susține cel puțin Biserica Etiopiană Tewahedo

*Ierusalimul în contextul războaielor perso-arabo-bizantine*²¹²

„Dacă Christos n-a fost în stare să se salveze pe sine de evreii
care l-au ucis pe cruce, cum vă va ajuta pe voi!
Chiar dacă vei coborî în străfundurile mării, eu voi întinde mâna
și te voi înșfăca și mă vei vedea așa cum n-ai vrea să mă vezi”
(Sebeos, [76, p. 101]).²¹³

[Șahul Chosroes al II-lea (590-628) al Persiei către „sclavul netrebnic”
Herakleios I, împăratul Romeilor (610-641)]

Privind Orientul Creștin, acțiunile militare ale romeilor din secolul al VII-lea, au fost marcate de războaiele acestora cu perșii, încă adepți ai religiei lui Zarathustra (c.628-c.551, î.d.Hr.) [= Zoroastru], din anii (604-629), și cu arabii musulmani, aflați în plină expansiune religioasă islamică (633-678).

Aceste războaie cu perșii și arabii, din secolul al VII-lea, pot fi considerate, pe bună dreptate, războaie religioase, de apărare a credinței Creștine, din partea romeilor și de expansiune păgână, zoroastriano-islamică, din partea perșilor și arabilor. Islamizarea Persiei va începe după anul 636, adică după ce arabii au început războiul cu perșii, cucerind mai întâi orașele Ktesiphon – 637 și Nehawand – 641. Atât perșii, cât și arabii s-au dovedit la fel de cruzi și intoleranți față de creștini, față de credința și față de Biserica acestora.

Pentru împărații născuți în purpură de la Constantinopol Noua Romă aceste războaie au fost dominate nu numai de ideea păstrării controlului lor asupra provinciilor bizantine din Orient, ci, mai ales, de lupta pentru apărarea credinței creștine Ortodoxe din acele părți ale lumii, cu protejarea Locurilor și a Țării Sfinte [Ierusalem, Bethlehem, Nazareth, Sinai etc.], lupta împotriva islamului în ascensiune, culminând cu Asediul Constantinopolului de către perși, avari și slavi, din anul 626 etc.²¹⁴ În acest climat militar și apologetic-creștin trebuie căutată nu numai geneza Immului Acatist, ci și cea a accentuării cultului Sfintei și de viață făcătoarei Cruci a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos de la Basilica Învierii sau Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim.

Prima campanie de acest fel a perșilor în Imperiul Romeilor, din secolul al VII-lea, a avut loc între anii 604-608. În anul 605, perșii au ocupat Dara, pătrunzând în Anatolia și înaintând,

²¹² Text luat din lucrarea noastră: Ioan Marin MĂLINAȘ, **De te voi uita, Constantinopol!** sau privitor la evenimentele de la 10 august 626, 13 aprilie 1204 și 29 mai 1453, în vol. **Byzance après Byzance**, 550 de ani de la căderea Constantinopolului, Oradea, 7-8 mai 2003, p. 30-102. Textul este luat de la pp. 35-39 [=Universitatea din Oradea, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Facultatea de Istorie-Geografie, Muzeul Țării Crișurilor, editori Constantin Voicu și Liviu Borcea, Coordonator Nicu Dumitrașcu]. **Aceeași** lucrare a apărut și în volum, în text bilingv, român-englez : **If I forget you, Constantinople! or about the events of August 10, 626, April 13, 1204 and May 29, 1453**, Sedan Publishing House, Editura Sedan, Cluj-Napoca, 2004, p. 23-33.

²¹³ S. B. DAȘKOV, **Dicționar de împărați bizantini**, traducere de Viorica și Dorin ONOFREI, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 123.

²¹⁴ Către anul 610, Mohamed (c.570-632), a început predicarea „noii religii”, pe baza **Coran**-ului, cartea sfântă în islam. În anul 622 a avut loc **Hegira**, adică fuga lui Mahomed de la Mecca la Medina. Mahomed cucerește Mecca în anul 630, orașul devenind centrul religios al musulmanilor. În timpul domniei primului **calif**, Abu Bekr (632-634), a început marea ofensivă musulmano-arabă [la data respectivă arabii musulmani erau o minoritate, marea majoritate a acestora fiind încă creștini sau păgâni politeiști] împotriva provinciilor bizantine din Orient. Califul Omar (634-644) a extins foarte mult granițele noului imperiu arabo-musulman, cu islamizarea forțată a locuitorilor, mai ales creștini, din teritoriile ocupate.

am putea spune, *până în fața Constantinopolului*, pentru că au ajuns la orașul Halkedon sau Calcedon. Cetatea, cu orașul Calcedon, este situată vizavi de Constantinopol, pe malul asiatic al Bosforului, numele turcesc actual fiind Kadiköy.

În anul 610, în urma complotului pus la cale de către Priscus, cu ajutorul exarhului Africii, împăratul Fokas (602-610) a fost detronat, urmându-i Herakleios (610-641), [adică fiul exarhului Africii].

Între anii 611-622 a avut loc o nouă campanie militară a perșilor, pentru cucerirea provinciilor bizantine din Orient. Împăratul persan Chosroes al II-lea a ocupat, succesiv, Antiohia, Caesareea, Damascul – 613, Ierusalimul – 614 și Egiptul – 619. În acest context se explică și crearea în Asia Mică a themelor, de către Herakleios, care erau niște unități administrative cu caracter militar. Regestele Imperiale de la Constantinopol înregistrează o serie de încercări, demersuri, solii, daruri și corespondență etc., cu perșii și avarii, spre a-i convinge să renunțe la intenția de-a ataca provinciile imperiului.

Războiul religios, bizantino-persan, a continuat ori a reînceput în luna aprilie, din anul 622 și a ținut până în iunie 629, marcând victoria romeilor contra perșilor și prin cucerirea și distrugerea, de către Herakleios, a templului persan de la Gandzak, cu focul sacru sau etern de acolo, în conformitate cu religia lui Zoroastru, foc pe care, basileul l-a stins. Reacția perșilor, la acțiunea lui Herakleios privind distrugerea templului din Gandzak și stingerea focului sacru, a fost asediul Constantinopolului din anul 626. În acest context a avut loc sau poate fi înțeles și dublul Asediu al Constantinopolului, din lunile iulie-august 626, de către avari și slavi, pe de-o parte, și de perși, pe de altă parte. La 10 august 626, romeii i-au respins, adică i-au înfrânt pe avari și pe slavi, iar ulterior și pe perși. În acest context, Regestele Imperiale înregistrează o scrisoare circulară – Gramata – a lui Herakleios, din data de c.19 iunie 626, adresată întregii populații din Constantinopol, prin care-i îndemna să nu-și piardă curajul în fața pericolului cauzat de înaintarea hoardelor avar și persan spre capitala imperială, ale cărei ziduri și întărituri să le păzească bine. În acest context, de apărare contra pericolului avar și persan, mai poate fi amintită și solia de la începutul anului 625, trimisă de basileu la Kaganul Cebu al Chazarilor, spre a-i cere ajutor în războiul contra perșilor și 40.000 de ostași călăreți. În schimb basileul i-a oferit pe fiica sa, Evdokia, de soție.

Regestele patriarhale de la Constantinopol, mai menționează și un prețios ajutor, pe care l-a primit Herakleios de la Patriarhul Latin, Primogenius din Grado. În semn de recunoștință, în anul 628, basileul a trimis la Grado o solie și multe daruri, între care se afla și tronul Sf. Evanghelist Marcu, pe care basileul l-a adus de la Alexandria, de la catedrala Patriarhală de acolo, păstrându-l în Constantinopol.

După asedierea Constantinopolului și ca urmare a acestei înfrângerii a perșilor, bizantinii au intrat în Persia, asediind orașul biblic NINIVE, unde, la data de 12 decembrie 627, Herakleios l-a învins pe Șahul Chosroes, a cărui reședință romeii au și cucerit-o în ianuarie 628. Acestor victorii ale romeilor asupra perșilor le-a urmat Tratatul de pace bizantino-persan, din luna iunie 629, conform căruia Armenia, Mesopotamia romană, Siria, Palestina și Egiptul au fost reîncorporate în Imperiul Creștin al Romeilor.

8. Epoca arabo-islamică, 638-1099

După patru ani de pace a romeilor în Orient, în anul 633 au început războaiele religioase ale arabilor musulmani împotriva Imperiului Creștin. Războaiele arabo-bizantine au durat, cu întreruperi, până la Tratatul de pace arabo-bizantin, de la data de 12 august 678.

În contextul acestor războaie, arabii au cucerit Damascul [635], cu ocuparea Siriei [20 aug. 636], a Ierusalimului [638], Mesopotamiei [639] și Egiptului [639-642]. **Odată cu cucerirea Alexandriei, la data de 17 septembrie 642, a fost incendiată și marea Bibliotecă de acolo.**

După cucerirea Ierusalimului de către arabii musulmani, Califul Omar(634-644) a construit prima moscheie din lemn pe locul Templului. În anul **691**, pe locul altarului lui Abraham a fost terminată de construit **Moscheia Albastră**, iar în anul **715, Moscheia Al-Aksa**, considerat ca al treilea Sanctuar musulman, după Mekka și Medina. După 29 mai 1453, Sf. Sophia din Constantinopol a fost declarată al patrulea Sanctuar musulman.

În anul 1009, Ierusalimul și Biserica Sfântului Mormânt au fost din nou distruse de către Kaliful Fatimid El Hakim (996-1021) al Egiptului. În anul 1016, Moscheia Albastră a fost distrusă de un cutremur de pământ, fiind restaurată după cinci ani.

În timpul războaielor arabo-bizantine au avut loc și asediile, anuale, ale Constantinopolului, din anii 674-678. Romeii au respins aceste atacuri ale arabilor cu ajutorul „focului grecesc” pe care flota bizantină l-a folosit atunci pentru prima oară.²¹⁵

* * *

²¹⁵ În primăvara anului 614, după un asediu de douăzeci de zile, Chosroes cucerind Ierusalimul, pe care perșii, nu numai că l-au prădat și au dezlănțuit un pogrom și alte atrocități contra creștinilor, **incendiind Biserica Sfântului Mormânt, dar au confiscat și cea mai valoroasă relictă a Creștinătății, Sfânta Cruce, pe care a fost răstignit Mântuitorul Iisus Hristos, și pe care Șahul a dus-o în Persia, unde a fost așezată în Catedrala din orașul creștin Ktesiphon.** Numai Sfânta Lance și Sfântul Burete au putut fi salvate de furia perșilor, pe care patriciul Nicetas le-a adus la Constantinopol. În urma victoriei romeilor asupra perșilor, în anul 629, Sfânta Cruce a fost readusă și așezată în Biserica Sfântului Mormânt, lăcaș restaurat după incendiul, distrugerea, devastarea și prădarea acestuia, din anul 614. La 14 septembrie 630, în Biserica Sfântului Mormânt, Patriarhul Zaharia al Ierusalimului (609-631), în prezența împăratului Herakleios și a armatei bizantine, a „înălțat-o”, adică a „arătat” Sfânta Cruce mulțimii credincioșilor prezenți în Cetatea Sfântă. După izbucnirea războiului arabo-bizantin, în anul 633, tot basileul Herakleios a dispus, în anul 634, ca Sfânta Cruce să fie adusă de la Ierusalim la Constantinopol, unde a fost așezată în Basilica Sfânta Sophia spre a fi ferită de pericolul de profanare, confiscare sau distrugere de către musulmanii fanatici ai păgânului Calif Omar. **La trei ani după aducerea la Constantinopol a Sfintei și de viață făcătoarei Cruci, Ierusalimul a și fost cucerit de arabi, în anul 637. La Constantinopol, Sfânta Cruce a rămas, din anul 634, până la 1204.**

Motivul sărbătorii sau al „înălțării” sau „arătării” Sfintei și de viață făcătoarei Cruci este, însă mult mai vechi decât evenimentele din anii 614, 629 sau 630 și se află în legătură nemijlocită cu evenimentul „aflării” Sfintei Cruci, de către Sf. Elena împărăteasa, mama Sf. Constantin cel Mare sau Constantin I (324-337, cezar în apus, din 308, iar august din 310, împărat unic în apus și răsărit, din 324), în anul 324, începutul construcției Basilicii Învierii sau a Bisericii Sfântului Mormânt, din Ierusalim, în anul 326, cu târnosirea din data de 13 septembrie 335. A doua zi, pe 14 septembrie, 335, Patriarhul Macarie al Ierusalimului (314-335) a „arătat” sau „înălțat” Sfânta Cruce în văzul credincioșilor din Ierusalim, prezenți la această mare sărbătoare.

A doua sărbătoare a Sfintei Cruci este Duminica a treia din Postul Paștilor, cu dată schimbătoare, instituită la Constantinopol în secolul al VII-lea.

Doctrina exactă a cultului Sfintei Cruci a fost formulată la Sinodul al VII-lea Ecumenic, de la Niceea, din anul 787, ale cărui decizii au fost completate de Sinodul din Constantinopol, din anul 869.

În acest context istoric și religios poate fi înțeles și fenomenul apariției Imnului Acatist al Buneivestiri. Asemiile repetate, anuale, ale arabilor asupra Constantinopolului, din anii 674-678, au adâncit pietatea mariană a Curții imperiale, Patriarhului, clerului și credincioșilor din orașul păzit de Maica Domnului, în care aceștia și-au pus toată speranța de biruință și supraviețuire. Brăul și Omoforul Maicii Domnului se păstrau cu multă sfințenie în biserica imperială din palatul Vlahernelor, din Constantinopol. Tot aici s-a păstrat și *Vlachernitissa*, una din cele mai vechi icoane ale Maicii Domnului, pictată, conform tradiției, de Sf. Evanghelist Luca. În capela imperială din Palatul Sacru al basileilor, din Constantinopol, a fost păstrat, până la 13 aprilie 1204, și Sfântul Giulgiu, Lințoliu, Sindon sau Sudariul, furat de cruciați, aflându-se acum la Torino.

Mormântul lui Moise, din absida nordică laterală a bisericii ortodoxe de pe Muntele Nebo, Madaba, în apropiere de Amman, Iordania (foto Dr. Ioan Marin Mălinaș, 2004).

* * *

Iudea elenistică

Arhieriei (Mari Preoți) Macabei și alți conducători politici evrei HASMONEI, 165 î.d.Hr. – 37 î.d.Hr.

Hasmoneii au fost o casă dinastică, care după răscoala Macabeilor, din anul 165 î.d.Hr., a reușit să întemeieze un stat evreu independent în Palestina. În anul 63 î.d.Hr. acest stat iudeu și-a pierdut independența, menținându-și totuși integritatea teritorială ca regat clientelar al Romei. În aceste condiții politice noi, dinastia Hasmoneilor a fost înlocuită în anul 37 î.d.Hr., cu aceea Irodiană.

Iuda Macabeul, fiul lui Matatia, 165-161 î.d.Hr.

Ionatan, 161-143 î.d.Hr.

Simon, 143-135 î.d.Hr.

Ioan Hyrkanos I, 135-104 î.d.Hr., Regatul Iudeu atinge maxima expansiune teritorială
Aristobul I, 104-103 î.d.Hr., este primul care ia titlul de rege

Alexandru Ianai (Iannaios), 103-76 î.d.Hr.

Alexandra Salomea și fiul acesteia Hyrkanos II, 76-67 î.d.Hr.

**67-63 î.d.Hr., război civil între Hyrkanos II și uzurpatorul Aristobul II;
Aristobul II, 67-63 î.d.Hr.**

Hyrkanos II, 63-40 î.d.Hr.

Antigonos, 40-37 î.d.Hr.

Regi ai Iudeei, dinastia Irodiană, 37 î.d.Hr. – 91 d.Hr.

**Întreagă Iudea: 37 î.d.Hr. – 4 î.d.Hr.; la moartea lui Herodes I cel Mare, 4 î.d.Hr.,
Regatul este împărțit între fiii acestuia;**

Herodes I cel Mare, 37 î.d.Hr. – 4 î.d.Hr.

Divizarea Regatului: 4 î.d.Hr. – 41 d.Hr.

Galilea și Perea: 4 î.d.Hr. – 39 d.Hr.

Herodes Antipa, 4 î.d.Hr. – 39 d. Hr.

Iudea, Samaria, Idumea: 4 î.d.Hr. – 6 d.Hr.

Herodes Arhelau, 4 î.d.Hr. – 6 d.Hr.

Gaulanitis, Trachonitis, Batanea, în nord: 4 î.d.Hr. – 41 d.Hr.

Herodes Philippos, 4 î.d.Hr. – 37 d.Hr.

Herodes Agrippa I, 37 d.Hr. – 41 d.Hr.

Întreagă Iudea: 41 d.Hr. – 91 d.Hr.

Herodes Agrippa I, 41-44

Provincie romană, 44-53

**Herodes Agrippa II, 53-91, domnește numai asupra Gaulanitis, Trachonitis, Batanea,
în nord, 53-91**

Provincie romană, din anul 91 d.Hr.

*Ierusalim, Anastasia, Biserica Sfântului Mormânt,
cu intrarea în mormântul lui Iosif din Arimateia*

Lista arhierelor evrei în epoca Herodiană

(37 î.d.Hr. – 70 d. Hr.) ²¹⁶

Numiți și întronizați de regele Herodes cel Mare:

Ananel, *prima oară*, 37-36 î.d.Hr.

Aristobulos III, 35

Ananel, *a doua oară*, 34 -?

Ioșua ben Phiabi – Dinastia Phiabi, ? - 23

Șimon ben Boethos – Dinastia Boethos, 23-5

Matthias ben Theophilos – Dinastia Boethos, 5-4

Matthias ben Theophilos – Dinastia Boethos, 5-4

Joseph ben Ellem – Dinastia Boethos, 4 -?

Joasar ben Boethos – Dinastia Boethos, 4 -?

Numiți și întronizați de Herodes Archilaos, Etnarh de Iudea:

Eleasar ben Boethos – Dinastia Boethos, 4 îd.Hr. -?

Ioșua ben See – Dinastia Boethos, ? – 6 d.Hr.

Numiți și întronizați de Publius Sulpicius Quirinius, Legat al Siriei:

Hannas – Dinastia Hannas, 6 d.Hr. -?

5 fii ai lui Hannas, ? – 15 d. Hr.

Numiți și întronizați de Valerius Gratus, Prefect de Iudea:

Ismael ben Phiabi – Dinastia Phiabi, 15-16 d.Hr.

Eleasar ben Hannas – Dinastia Hannas, 16-17

Simon ben Kamithos – Dinastia Kamithos, 17-18

Ioșif, numit Kaiphas, ginerele lui Hannas – Dinastia Hannas, 18-36/37 d.Hr.

Numiți și întronizați de Vitellius, Legat al Siriei:

Jonathan ben Hannas – Dinastia Hannas, 36

Theophilos ben Hannas – Dinastia Hannas, 37-41

Numiți și întronizați de Herodes Agrippa I:

Șimon Kantheras ben Boethos – Dinastia Boethos, 41 -?

Matthias ben Hannas – Dinastia Hannas, ? -?

Elionaios ben Kantheras – Dinastia Boethos, 44

Numiți și întronizați de Herodes de Halkis:

Ioșif ben Kami – Dinastia Kamithos, ? -?

Ananias ben Nedebaios – Dinastia?, 47-59

Numiți și întronizați de Herodes Agrippa II:

Ismael ben Phiabi – Dinastia Phiabi, 59-61

²¹⁶ Este vorba de Marii Preoți ai evreilor, din epoca Herodiană – Herodes cel Mare (37-4 î.d.Hr) – până la distrugerea templului din Ierusalim de către Titus în anul 70 d.Hr.

Lista acestor arhierelor a fost prelucrată după **Wikipedia**:

http://www.all2know.com/de/wikipedia/li/liste_der_hohenpriester_von_israel_in_herodianischer_zei.html.

Iosif Kabi ben Şimon – Dinastia Kamithos, 61-62

Hannas ben Hannas – Dinastia Hannas, 62

Ioşua ben Damnaios – Dinastia?, 62-63

Ioşua ben Gamaliel – Dinastia Boethos, 63-64

Matthias ben Theophilos – Dinastia Hannas, 65 -?

Numit și întronizat de către răsculații evrei din Ierusalim:

Phannias ben Samuel – Dinastia?, 66-70 d. Hr.

Patriarhia Ierusalimului

Note istorice-canonice

Actualmente, cu 260.000 de credincioși în Israel, Iordania și Sinai, cu statut autocefal, de rit bizantin, cu limbă liturgică greacă veche și arabă, cu trei Mitropolii: Bethlehem, Nazaret și Amman; Arhiepiscopia autonomă Sf. Ecaterina din Sinai; mai având încă 19 mănăstiri de călugări și patru de călugărițe. Sinodul Patriarhal este compus din Patriarh, împreună cu 19 membri, dintre care zece au titlul de Eparhi, fără specificarea titlului de mitropolit sau episcop; patru sunt arhiepiscopi, la care se adaugă al cincilea, de la Sf. Ecaterina, din Sinai, împreună cu patru arhimandriți de Scaun. Eparhul Cesareei Palestinei (fosta Mitropolie, de care, înainte de anul 451, ținea Episcopia Ierusalimului) deține locul al doilea după Patriarh.²¹⁷

Patriarhia Ierusalimului are în componența ei administrativă și organizația **Frăției Sfântului Mormânt**, formată din 80 de membri, care administrează 40 de mănăstiri și biserici de mir, dintre care amintim doar câteva: Basilica Sfântului Mormânt, biserica Sfânta Melania Romana, biserica Sfinților Constantin și Elena (unde se află reședința Patriarhului și a membrilor Sf. Sinod) etc.²¹⁸

Titulatura: Sanctitatea Sa, al Domnului Domn (sau Kiriou Kir) N., Patriarh al Sfintei Cetăți a Ierusalimului și al întregului Pământ al Făgăduinței, al întregii Palestine, Siriei, Arabiei, de dincoace de Jordan, Kana în Galieea, și al Sfântului Sion.²¹⁹

²¹⁷ Pentru Istoria Creștinismului ortodox european, arab, sirian și palestinian, din primele șapte secole ale Bisericii, vezi Alois GRILLMEIER, *Jesus der Christus im Glauben der Kirche*, 2 volume în 5 tomuri (I, II/1, II/2, II/3, II/4), [secolele I-VII, pentru Patriarhiile de Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, cu Bisericele din jurisdicție], Herder, Freiburg, Basel, Wien.

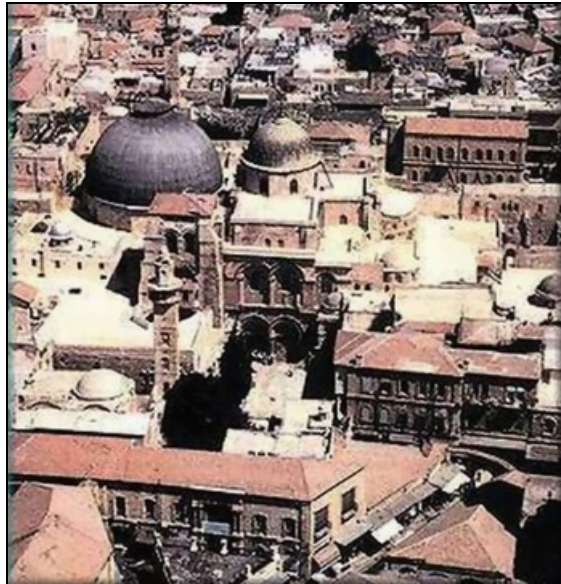
²¹⁸ Arhim. Ioanichie BĂLAN, *Pelerinaj la Mormântul Domnului*, ediția a III-a, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1994, 350 p.

²¹⁹ V. GRUMEL, *Traité d'études byzantines. I., La Chronologie*, Paris, 1958. Lista patriarhilor ortodocși ai Ierusalimului (260-1505), se află la p. 451-452, iar a celor latini, p. 453.

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Şesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993. Pentru Lista patriarhilor ortodocși ai Ierusalimului, vezi vol. I, p. 439-440 și vol. II, p. 598-599.

actualmente:

**Prea Fericirea Sa Theophilos III. Jannopoulos (*1952),
din anul 2005 Patriarh Rum Orthodox al Sfintei Cetăți a Ierusalimului, al întregii
Palestine, Siriei, Arabiei de dincolo de Iordan, de Kana în Galileia și al Sfântului Sion.**

*Ierusalim, Basilica Anastasis (Biserica Învierii) sau a Sfântului Mormânt,
η "Μήτηρ των Εκκλησιών"*

Catedrala Patriarhală a Patriarhului Ortodox al Ierusalimului, vedere actuală, dinspre sud: sub cupola mare, se află Sfântul Mormânt. Cupola a doua, mai mică, este înălțată deasupra naosului Catedralei cu Scaunul Patriarhal al Ierusalimului. 76 % din complexul Basilicii este proprietatea Patriarhiei Ierusalimului, restul de 24% fiind proprietatea Bisericii Catolice și al altor Biserici Ortodoxe și Vechi Orientale. ²²⁰

Sfinți ai Bisericii Ierusalimului:

Întreaga Istorie a Mântuirii și persoanele legate de aceasta, Sfinții Apostoli și Ucenicii acestora, „Martirii din Palestina”, menționați de Eusebiu din Cezareea (Procopie, Alfeu, Zaheu, Roman, Timotei, Agapie, Tecla și cei împreună cu dânsa, Apfian, Ulpian și Edesiu, Agapie, Teodosia, Domninus și Auxentius, Valentina, Sf. Arhidiacon

Nikolaus THON, *Quellenbuch zur Geschichte der Orthodoxen Kirche*, zusammengestellt und eingeleitet von..., Mit einem Vorwort des russisch-orthodoxen Bischofs Longin von Düsseldorf, Paulinus Verlag Trier, 1983, p. 572-577 [= SOPHIA, Quellen Östlicher Theologie, Herausgegeben von Julius TYCIAK und Wilhelm NYSSSEN, Band 23]. Pentru patriarhii ortodocși ai Ierusalimului, vezi p. 586-587.

G. FEDALTO, *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis II., Patriarchatus Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus*, Padova, 1988, p. 581-681.

Michaelis LE QUIEN, *Oriens Christianus. Tomus Secundus (II.)*, Parisiis, Ex Typografia Regia, 1715 ¹, 1740 ², Reprint Graz, 1958 ³, Akademische Druck - u. Verlagsanstalt.

Petre Șt. NASTUREL, *Lista patriarhilor ortodocși: Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim*, București, 1947 (mie inaccesibilă).

²²⁰ Privitor la Biserica Sfântului Mormânt vezi două monografii album:

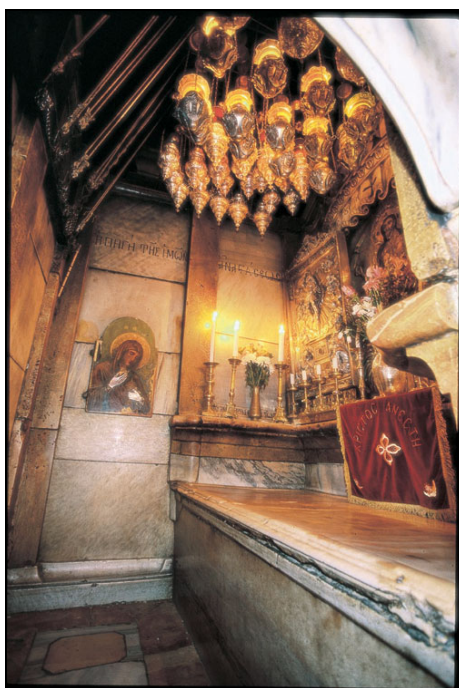
1. *Die Grabeskirche in Jerusalem*, Texte von Martin BIDDLE, Gideon AVNI, John SELIGMANN, Tamar WINTER, Fotografii de Michél ZABÉ, und Garo NALBANDIAN; Mit einem Vorwort von Yoram TSAFRIR, Belser Verlag, Stuttgart, 2000, 224 p, incl. il.

2. Jürgen KRÜGER, *Die Grabeskirche zu Jerusalem, Geschichte – Gestalt – Bedeutung*, Mit Fotos von Dinu MENDREA und Garo NALBANDIAN, Schnell+Steiner Verlag, Regensburg, 2000, 277 p. incl. 253 il.

Ștefan, Sf. Apostol Pavel, Antonin, Zevina, Gherman, Petru Ascetul, Arsenie Marcionitul, Pamfil, Silvan, Ioan, Episcopii Ierusalimului, Preoți, Diaconi, monahi, monahii, laici etc.), **Patriarhi ai Ierusalimului etc.**

*Ierusalim, „Rotonda” Sfântului Mormânt al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, de sub cupola mare a Bisericii Învierii, Anastasis sau Basilica Sfântului Mormânt, rotundă reconstruită în anul 1810, în stil rococo.*²²¹

Sfântul Mormânt al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu lespeda mormântului, pe care apare Sfânta Lumină în Sâmbăta Mare

²²¹ **Die Grabeskirche in Jerusalem**, Texte von Martin **BIDDLE**, Gideon **AVNI**, John **SELIGMANN**, Tamar **WINTER**, Op. cit., p. 63.

*Lumina Sfântă din Noaptea Sfințelor Paști, în Biserica Sfântului Mormânt.
Poliția israeliană asistă, verifică totul și asigură ordinea*

ΑΓΙΟΝ ΦΩΣ – Lumina Sfântă de la Ierusalim

Lumina Sfântă (grecește, Άγιον Φως) este o minune care se întâmplă în fiecare an la Biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim în Sâmbăta Mare, înainte de Duminica Învierii Domnului, adică a Sfințelor Paști ortodoxe.²²² Este minunea anuală a lumii creștine, cea mai veche atestată. A fost documentată consecvent din 1106, mențiunile anterioare fiind sporadice, cea mai veche fiind de la Eusebiu al Cezareei.²²³

Patriarhii Ierusalimului

Păstoresc c. 260.000 de suflete, în Israel, Jordania și Sinai. Actualmente, doar 4%, din populația Statului Israel sunt creștini, toate confesiunile la un loc.²²⁴ Țara Sfântă a creștinilor, este aproape lipsită de populație creștină.²²⁵

²²² „Procesiunea care precede cu puțin minunea Luminii Sfinte, începe an de an în Sâmbăta Mare, în jurul orei 13. La această oră, Patriarhul Ortodox al Ierusalimului, vine prin mijlocul bisericii „Învierea Domnului” compusă din două părți: Biserica propriu – zisă și o capelă mai mică (Rotonda) în care se află Mormântul Domnului. Patriarhul se îndreaptă spre locul, unde așa cum spun și scrierile care vorbesc despre Minunea la care vor asista toți creștinii adunați în biserică „foc se coboară din cer și aprinde candelile din biserică, precum și lumânările credincioșilor”. Cu aproape două ore înainte, în biserică au intrat și tineri arabi creștini, de la Bethlehem, care cu tobe și cu goarne, suiți unii pe umerii altora, vestesc bucuria ce va avea loc și cântă Hristos a Înviat. Deși acești tineri arabi sunt foarte gălăgioși, totuși ritualul lor este unul indispensabil întregului ceremonial. Pe parcursul istoriei, s-a încercat să se pună capăt acestui obicei, dar se spune că Lumina nu s-a aprins până când arabii creștini nu au fost readuși în biserică. Feeria arabilor creștini nu se limitează doar la momentele ce preced Minunea Luminii Sfinte, ea continuă și după aceea. După ce minunea are loc, arabii, părăsesc Biserica Anastasis, la fel cum au și intrat, urcați unii pe umerii altora, slăvind Învierea Domnului și minunea care a avut loc. Ei vor ieși din Biserică și vor merge astfel pe străzile orașului Ierusalim.” Luat din : <http://logos.md/2008/04/26/sfanta-lumina-s-a-pogorat-la-mormantul-domnului/>

²²³ **Vezi subcapitolul despre Sindon din această lucrare.**

Luat din : http://crestinortodox.wikia.com/wiki/Lumina_Sf%C3%A2nt%C4%83_de_la_Ierusalim

Mai vezi: „Sfânta Lumină de la Ierusalim - a venit mai repede decât în alți ani.”, interviu cu Părintele Eftimie MITRA de la Schitul Huta, Bihor, Luni 21 mai 2007, de Prof. Cristian MARC, în *Credința ortodoxă*, 877, aprilie 2007, revista online.

²²⁴ Pentru Creștinismul din lumea arabă actuală, vezi lucrarea prințului de coroană iordanian El Hassan bin TALAL, *Das Christentum in der arabischen Welt*, Mit einem Vorwort von Hans Küng, Übersetzung von Beatrix Immenkamp, Böhlau Verlag Wien, Köln, Weimar, 112 p., incl. 2 hărți.

Nu se poate imagina un sistem de jurisdicție Bisericească, fără implicarea Ierusalimului, orașul gloriei și al umilinței, orașul activității Mesianice al Fiului Lui Dumnezeu, orașul în care Iisus Hristos a activat, a pățimit, a murit și a înviat a treia zi după Scripturi, orașul Basilicii Sfintei Învieri sau a Sfântului Mormânt (târnosită la 13 septembrie 335), Mama tuturor bisericilor creștine din lume, simbolul Ierusalimului Ceresc.

În Ierusalim a fost fondată Biserica Creștină, în două etape:

1. ca Instituție Divină, pe Cruce, în Vinerea Mare, prin Jertfa Unică a Lui Iisus Hristos;
2. ca și comunitate de oameni, la Rusalii sau Cincizecime, când, după Pogorârea Sfântului Duh asupra Apostolilor și asupra Maicii Domnului, au avut loc convertirile în masă a câtorva mii de pelerini prezenți în Cetatea lui David.

Curând, după aceste evenimente, Sfinții Apostoli au părăsit orașul Ierusalim, unul câte unul, împrăștiindu-se prin întreaga lume a antichității, pentru a propovădui Vestea cea Bună a Lui Hristos cel înviat a treia zi după Scripturi. Sfântul Apostol Iacob „Fratele Domnului” este singurul care a rămas în Ierusalim, conducând prima comunitate de creștini de acolo. El avea o mare autoritate asupra Apostolilor. Despre comunitatea primară a Bisericii din Ierusalim, avem mărturii în Sfânta Scriptură: Fapte, 15, 1-35 (Sinodul de la Ierusalim, din anul 49 sau 50, Scrisoarea către Biserica din Antiohia, știri despre cea de-a doua călătorie misionară a Sf. Ap. Paul etc.); Galateni, 2, 2-10; în faza inițială a comunității din Ierusalim, membrii acesteia purtau numele de „adepti” sau „ucenici” ai Lui Iisus Hristos, pentru că noțiunea de „creștin” va apare mai târziu, la membrii comunității din Antiohia. Acolo, după convertirea în masă a păgânilor, s-au numit pe sine adeptii sau ucenicii Lui Iisus Hristos, pentru prima oară „creștini”, confirmă Sf. Evanghelist Luca, în Faptele Apostolilor, 11, 26: „Și în Antiohia s-au numit ucenicii, pentru prima oară, creștini”.

După anul 70 și mai ales după anul 135, creștinii au împărtășit aceeași soartă cu evreii, fiind expulzați din Ierusalim.

Biserica din Aelia Capitolina, începând cu anul 135

Prima comunitate creștină, dinainte de anul 70, respectiv 135, a fost distrusă și împrăștiată, odată cu expulzarea sau uciderea membrilor acesteia în anul 70, respectiv 135. Așa se explică și transferarea la Edessa și depozitarea acolo a Sindonului sau Sf. Giulgiu, și a Sf. Mandylion (Sf. Măhramă, cu Chipul Mântuitorului), descoperite de împăratul Justinian I, în mod întâmplător, în anul 544.²²⁶

Printre noii coloniști ai Ierusalimului, de după anul 70 și de după anul 135, se aflau și creștini. În felul acesta, comunitatea creștină din Ierusalim s-a refăcut, fiind foarte activă.

²²⁵ De te voi uita Ierusalime, Țara Sfântă și Cărțile Sacre în literatura română, Antologie alcătuită de + Marin BUCUR și Victoria Ana TAUȘAN, cu o prefață de Victor Bârlădeanu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996, 395 p.

Rugați-vă pentru pacea IERUSALIMULUI, alcătuire de Ignatie Monahul, Editura Axios, București, 1998, 159 p., incl. pl.

²²⁶ Pentru Mandylion, vezi Konrad ONASCH, *Kunst und Liturgie der Ostkirche in Stichworten unter Berücksichtigung der Alten Kirche*, Verlag Hermann Böhlau Nachf., Wien, Köln, Graz, 1981, p. 17-18 : *Acheiropoietos* – icoana cea nefăcută de mână omenească. Pentru Sf. Giulgiu – Sindon, vezi ultima lucrare, cu comunicări științifice, privitoare la Sudariul de la Torino: *Das Turiner Grabtuch*, Kongres Wien, 28. und 29. Mai 2002. Studententag Wien 12 Februar, 2003, Veranstalter von der Wiener Katholischen Akademie im Wiener Erzbischöflichen Palais, Bericht herausgegeben von Elisabeth MAIER, 2005, Wiener Dom-Verlag, 256 p.

Episcopul cetății Aelia Capitolina (numele roman al Ierusalimului) era sub jurisdicția Mitropolitului din Cezareea Palestinei. Mitropolia Cezareei, împreună cu alte două Mitropolii din Palestina, se aflau sub jurisdicția Patriarhiei Antiohiei, până în anul 451. Monahismul egiptean s-a răspândit rapid și în Palestina, unde a populat zona dintre Ierusalim și Marea Moartă.

În epoca Bizantină sau romeică a avut loc și ridicarea Scaunului Episcopal din Ierusalim, la rangul de Scaun Patriarhal, în anul 451, la Sinodul IV Ecumenic, de la Chalcedon, reconfirmat de canonul 36 Trulan, 691-692, Patriarhia având din start trei mitropolii, cu 60 de eparhii, sufragane.

Săborul al șaselea Ecumenic de la Trula, Gl. 36:

Țarigrădeanul cu Roma să fie cinstile amândurora tocma; după dinșii alexandreanul, după aceștia antiohianul, de-acia ierusalimleanul.

Tâlc.(uire):

Țarigrădeanul să se cinstească tocma într-o potrivă cu Roma, că așa se-au zis la al treilea canon al săborului al doilea de la Țarigrad și la canonul 28 al săborului a patra de la Halchidona, ca să nu se socotească al doilea după Roma, ce după vremea așa se cade a socoti și de aicea să fie adevărat după punerea înainte a vremii, iară nu a cinsti; că după multă vreme a cinstii besearicii romanilor, dobândit-au cinstea tocma și acest scaun al Țarigradului, cinstindu-se cetatea aceasta și luând mărie tocma ca și Roma cea bătrână de săbor și de împărați, pentru mutarea scaunului.²²⁷

Înainte de anul 451, teritoriul de jurisdicție al Patriarhiei de Ierusalim era subordonat canonic, Patriarhiei Antiohiei.²²⁸ Cu toate acestea, Episcopul Ierusalimului s-a bucurat tot timpul de o cinste deosebită. Acest lucru a fost confirmat și încurajat și de către Primul Sinod Ecumenic, de la Niceea, din anul 325, care, prin canonul 7, unde se preciza:

Deoarece a avut tărie obiceiul și vechea predanie (tradiție) ca episcopul din Elia (Ierusalim) să se cinstească (să se bucure de cinste), să aibă urmarea (continuarea) cinstei (acesteia) păstrându-se însă pe seama mitropoliei propria ei vrednicie (demnitate).

[Compară cu canonul 34, Apostolic; 2, II Ec.; 12, IV Ec.; 36, Trulan; 19, Antiohia]²²⁹

Cel dintâi Episcop al Ierusalimului, care, în anul 451 a fost învrednicit cu titlul de Patriarh, a fost Juvenal (419-458).

²²⁷ ÎNDEREPTAREA LEGII CU DUMNEZEU CARE ARE TOATĂ JUDECATA ARHIEREASCĂ ȘI ÎMPĂRĂTEASCĂ de toate vinile preoțești și mirenești Pravila Sfinților Apostoli, a celor 7 săboare și toate ceale nameastnice. Lângă acestea, și ale Sfinților Dascalii ai lumii: Vasilie Velichi, Timotei, Nichita, Nicolae; Theologia Dumnezeștilor Bogoslovi. Scrise mai nainte și tocmită cu porunca și învățătura Blagocestivului Împărat, Chir Ioan Comninul, de cuvân <tătorul> Diac al Marii Besearici lu Dumnezeu și păzitor de pravili, Chir Alexie Aristinul. Iar acum de întâi prepușe toate de pre ellineaște pre limbă rumânească, cu nevoița și userdia și cu toată cheltuiala a presfințitului de Hristos Chir Ștefan, cu mila lu Dumnezeu Mitropolit Târgoviștei, Exarh Plaiului și a toată Ungrovlahia. În Târgoviște, în tipografia Prealuminatului meu Domn, Io Mathei Voievod Basarab în Sfânta Mitropolie, în casa Nălțării Domnului nostru Iisus Hristos. Martie 20, văleat 7160, a lui Hristos 1652, V post velichi. Compară textele canoanelor acestea, p. 505, cu colecția: Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, *CANOANELE*, Op. cit., p. 126.

²²⁸ ENCHIRIDIONU, adeca Carte manuale de canóne ale unei, sântei, sobornicești, și apostolești Biserici cu Comentare, de Andreiu Baronu de Siagun'a, Sabiiu[Sibiu], în tipografi'a archidieceșana, 1871, 548 p. (vezi p. 124, 56, 20).

²²⁹ Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, *CANOANELE BISERICII ORTODOXE*. Note și comentarii, Sibiu, 1992, p. 55.

a. Episcopii Ierusalimului, pe tronul lui Iacov

Sf. Apostol Iacob, „cel Mare”, „cel Frumos”, „cel Drept”, „cel Mic”, adică „Tânăr”, „Fratele Domnului”, 33 – c.61/62 (vezi Lc., 10, 1; Mc., 15, 40); autorul Epistolei Sobornicești care-i poartă numele, scrisă în anul 61. El era de fapt unul din cei 70 de Ucenici, nu din Colegiul celor 12 Apostoli.

Simion, Simon, 62 – c. 106/107

Justus, recte Iudas, 107-113

Zacheus, recte Zacharias,? -?

Tovi, recte Tobias,? -?

Veniamin,? – 117?

Ioan I, 117 -?

Mathias, recte Mattheus,? – c. 30 ianuarie 120

Filip,? - 124

Seneca,? -?

Justus II,? -?

Levi,? -?

Efrem, sau Efres,? -?

Iosif I,? -?

Iuda, sau Quiriacus, Chiriac,? – 134/148

Marin sau Marcus, 134/148-156

Casian,? -?

Publius,? -?

Maximian I, sau Maximus I,? -?

Julian I,?,? -?, *prima oară?*

Caius I?, sau Gaius,? -?, *prima oară?*

Simachus,? -?

Caius II, sau Gaius ori Caiu II sau *a doua oară?*,? -?

Julian II, sau Julian, *a doua oară?*, 168 -?

Capit, Capito,? - 175?

Maxim II,? -?

Antonin, sau Antonius,? -?

Valens,? -?

Dolihian,? - 185

Narcisus, 185-205? sau 212-213?

Dius, sau Pius, 205? – 207?

Ghermanion, 207-211

Gordie, sau Gordion, 211-212

Sf. Martir Alexandru, 213-251

Mazbenes, sau Mazavan, 251-260

Himeneu, sau Hymenaios, 260-298

Zabdas, 298-300

Hermon, sau Hermas, 300-314

Macarios I, 314-333

Maxim III, 333-348/351

Heraklios, 350/351 -?

Chiril I, 351 – 18 martie 386, păstorirea lui a fost conturbată de intruși

Eutihie, arian,? 357 -? 359, Antipatriarh

Irineu, arian,? 361-? 362, Antipatriarh

Hilarie, arian,? 367 -? 378, Antipatriarh

Ioan II, 386 – 17 ianuarie 417

Prailie, sau Praylus, 417-418/420/422?

Juvenal, 422-458, din anul 451, Patriarh, prin canonul 28.

Ierusalim, Anastasis, Biserica Sf. Mormânt, iconostasul „Catholiconului” adică al Bisericii Catedrale, cu tronul Patriarhal al Antiohiei, pe partea dreaptă și tronul Scaunul Patriarhal al Ierusalimului, pe partea stângă, ambele tronuri având patru trepte!

Tronul Scaunului Patriarhal al Ierusalimului, în Catholiconul Bisericii Anastasis din Ierusalim, în partea stângă a iconostasului: Patriarhul Teofil III (din 2005)

b. Patriarhii Ierusalimului, din anul 451

Juvenal, 451-458, conturbat și alungat de monofiziți: 451-454; primul Patriarh al Ierusalimului, din anul 451, conform canonului 28, eveniment care a declanșat conflictul cu monofiziții din Ierusalim, dușmani ai Sinodului IV Ecumenic din Calcedon, 451.

Teodosie, monofizit, după 451 – sfâr. lunii febr. încep. lunii martie 457, Antipatriarh
Anastase I, începutul lunii iulie 458 – începutul lunii ianuarie 478

Martiriu, 478 – 13 aprilie 486

Salustiu, 486 – 23 iulie 494

Elia I, Ilie I, 23 iulie 494 – 20 iulie 516, exilat

Ioan III, 1 septembrie 516 – 20 aprilie 524

Petru, 524 – începutul lunii octombrie 544

.....

Macarie II, *prima oară*, oct. 552 – dec. 552

Eustochius, Euthychius, dec. 552-563/564

Macarie II, *a doua oară*, 563/564-574/575

Ioan IV, 574/575-593/594

Amos, Neamus, 594-601

Isac, Isacius, Hesychius, 601-609

Zaharia, 609-628/630

Modest, 630/632 – 17 dec. 633 sau începutul anului 634

Sofronie, 17 dec. 633 sau începutul anului 634 – 11 martie 638

Sedisvacanță: 638 – c. 650

Scaunul a fost administrat de Constantinopol Noua Romă și de Roma Veche
Administratori sau Intruși?, erau în conflict fie cu Roma, fie cu Constantinopol:

Sergiu, Episcopus Iopensis,? -?, depus de papa Teodor I, Grecul (642-649)

Ștefan, Episcopus Dorensis,? -?, Vicar Patriarhal, Preposit al Papei Teodor I

Ioan, Episcopus Philadelpheiae, 649 -?, Vicar Patriarhal, Preposit al Papei Martin I
(649-655)

Gheorghe I, c. 650-668

Teodor I, 668 – c. 691/692

Anastase II, înainte de 1 sept 691/692-705; existența lui este contestată, vezi Le Quien,
Oriens. Christ., vol. III, p. 281

Ioan V, 705-735

Teodor II, 735-770

Elia II, Ilie II, 770-797, exilat și readus în Scaun, păstorire întreruptă

Eusebiu, 772 -?, Antipatriarh

Teodosie,? -?, 785-787?, Antipatriarh

Gheorghe II, 797-807

Prin anul 1189, ca replică la cucerirea Ierusalimului de către musulmani în 1187, Împăratul Etiopian *Gebre Mesqel Lalibela* (1189-1229) ordonă construirea unui oraș sfânt sculptat în piatră, numindu-l *Noul Ierusalim*; construiește astfel aici douăsprezece biserici monolitice, tăiate în piatră în *Lalibela*, unul dintre cele mai sfinte orașe etiopiene, al doilea după *Axum*, și centru de pelerinaje.

Sf. Ecaterina din Alexandria, sinaxar 25 noiembrie

Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai: Arhiepiscopia Autonomă de Sinai, Pharan și Raith [Egumeni-Arhiiepiscopi]

Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης (527 μ.Χ.)

Un deosebit prestigiu a avut tot timpul Mănăstirea Sfânta Ecaterina de la poalele Muntelui Sinai, Horeb, Gebel Mousa sau Muntele Revelației (vezi Exod cap.19, u.). În acest loc sfânt au început să trăiască eremiți încă din secolul al III-lea. Numai că viața lor era tot timpul în pericol, din cauza hoților și altor răufăcători, fiind și deranjați la slujbele religioase și în întreaga lor activitate spirituală și edilitar-gospodărească. La sfârșitul secolului al IV-lea, nobila sau Abadesa [Egumena] Aetheria [de la o Mănăstire], din sudul Franței sau nord-vestul Spaniei a întreprins un pelerinaj la Locurile Sfinte, în cadrul căruia, a vizitat și complexul monahal de la Sf. Ecaterina, din Sinai, pe care-l descrie în memorialul redactat cu acest prilej: „Peregrinatio ad loca sancta”.²³⁰ În Anexa acestei

²³⁰ EGERIA, *Itinerarium, Reisebericht, Mit auszügen aus Petrus Diaconus, De Locis Sanctis, Die Heiligen Stätten*, übersetzt und eingeleitet von Georg RÖWEKAMP, Herder, Freiburg, Basel, Wien, Barcelona, Rom, New York, 1995, 406 p. [Fontes Christiani, Band 20]. Vezi și versiunea românească: EGERIA, *Pelerinaj în*

lucrări, Aetheria face o interesantă și foarte importantă descriere a slujbelor și a vieții religioase din Ierusalim, în perioada de timp respectivă. Aetheria scrie despre Sf. Ecaterina din Sinai următoarele impresii:

<Dort befanden sich viele Klausen heiliger Männer und eine Kirche an dem Ort wo der Dornbusch steht... Vor der Kirche ist ein sehr hübscher Garten mit reichlich gutem Wasser, und der Dornbusch steht im Garten. Daneben wird die Stelle gezeigt, an der Moses stand, als Gott zu ihm sagte: ‚Leg deine Schue ab, denn der Ort, wo du stehst, ist heiliger Boden!‘> . „Acolo existau multe chilii ale sfinților Bărbați (Părinți, Monahi, n.n.), precum și o Biserică, adică acolo unde se află și Rugul... În fața (sau înaintea?) Bisericii se întinde o grădină frumoasă cu apă bună (de băut, n.n.) din abundență și (Sfântul) Rug se află în (această, n.n.) grădină. Alături se poate vedea locul unde a stat Moise, atunci când Dumnezeu i-a spus: 'Scoate-ți încălțăminte din picioare, că pe locul pe care stai este pământ sfânt'(Ieșirea 3, 5, n.n.)".²³¹

Procopios din Cesareea (către 500 – după 565), cronicar de curte, din timpul domniei lui Justinian I (527-565) și secretar al generalului Belizarie, în lucrarea sa panegiric, privind realizările în domeniu edilitar-arhitectonic a împăratului Justinian I, *De aedificiis*, V, VIII, 1, 4-9, dă și el unele detalii, privitoare la construirea actualei Mănăstiri Sf. Ecaterina, din Sinai, operă realizată între anii 548-565. Mănăstirea a fost afierosită Maicii Domnului, deși poartă numele de Sf. Ecaterina, hram care deține totuși locul al doilea. Motivul este lesne de înțeles, dacă ne gândim că moaștele Sfintei Ecaterina erau păstrate, până târziu, în secolul X sau XI, în capela de pe vârful „Muntelui Caterina” – Gebel Katharina, mult mai înalt decât Muntele lui Moise. Mănăstirea-cetate, în formă pătrată, ușor romboidă, așezată în „Wadi ed-Dair” (Valea Mănăstirii) este împrejmuită cu ziduri puternice și face parte dintr-un sistem strategic bizantin, pentru limita orientală a imperiului, care începe din Armenia, prin Siria, Palestina, până în Egipt. Mănăstirea avea un pregnant caracter internațional, unde alături de greci, se aflau călugări georgieni, egipteni, palestinenzi, sirieni, armeni, slavi și chiar apuseni, de tradiție latină (astăzi am spune romano-catolici). Pentru paza Mănăstirii și pentru asigurarea mâinii de lucru, Împăratul Justinian I a colonizat acolo populație din Egipt, Balcani, Anatolia și Armenia. Primul secol, după construirea acestei Mănăstiri, poate fi considerat un „secol de aur” al acesteia, pentru că după anii 639-642 Egiptul a căzut sub stăpânirea arabilor musulmani, peninsula Sinai împărțându-se și ea aceeași soartă. Până prin anii 642, Mănăstirea Sf. Ecaterina cultiva o legătură directă cu Constantinopolul, adică cu Patriarhul Ecumenic și cu Împăratul Romeu, ctitorul și protectorul acestui Sfânt Așezământ, începând cu Justinian I. După această dată, Mănăstirea s-a apropiat din ce în ce mai mult de Ierusalim, poate și pentru faptul că era și ea un punct, un obiectiv al locurilor Sfinte (Muntele Revelației Lui Dumnezeu), iar Patriarhia din Cetatea lui David avea jurisdicție asupra întregului Pământ al Făgăduinței și al Locurilor legate de Istoria Mântuirii din Țara Sfântă și din împrejurimile acesteia.

Locuri Sfinte A D 381 – 384, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 2006, 159 p., incl. pl. [Biblioteca AGRU, Egeria, Itinerarium (Peregrinatio ad loca sancta) A D 381-384].

²³¹ John GALEY, *Das Katharinenkloster auf dem Sinai*, Einführung Kurt Wetzmann, George FORSYTH, Belser Verlag, Stuttgart, Zürich, Sonderausgabe 1990², [1979¹], 191 p., incl. 207 il.+ hartă. În cazul de față, p. 12.

MS 577
Syriac Sertā book script. Mt. Sinai, Egypt, ca. 11th c.

*Manuscris aramaic, Sinai, c. sec. XI: Ms. nr. 377 – Mănăstirea Sf. Ecaterina –
Syriae Sertā book script. Mt. Sinai, Egypt. ca. 11th c.*

Prin secolul al X-lea, legăturile cu Constantinopolul au fost reluate, grație succeselor militare ale armatei romeie sau bizantine în Orientul apropiat.

De prin anul 1000, lângă Basilica Maicii Domnului, în spațiul vechei trapeze sau sală pentru pelerinii care veneau la Mănăstire, a fost amenajată o moscheie, pentru beduinii din jur, trecuți la islam, la care s-a adăugat și un minaret. Prin această măsură, luată de călugării de acolo a fost salvată mănăstirea de la distrugere, pradă și transformare în moscheie, pentru că Califul šiit al-Hakim (995-1021) al Fatimizilor (909-1171), de la Cairo, în Egipt, a venit personal la Sf. Ecaterina din Sinai, cu intenția de-a distruge Mănăstirea și celelalte clădiri din jur. Călugării l-au întâmpinat cu rugămintea fierbinte de-a cruța Mănăstirea, pentru că acest loc este și pentru musulmani sfânt, iar în cadrul complexului monastic se află deja o moscheie. Tot cu această ocazie, călugării au prezentat Califului, Scrisoarea lui Mahomed, pentru protejarea Mănăstirii Sf. Ecaterina.²³² În timpul cruciadelor (1096-1291), legăturile Mănăstirii Sf. Ecaterina, cu Constantinopol au fost din nou întrerupte, pentru a fi apoi reluate în timpul Paleologilor (1259-1453).

După islamizările forțate din Sinai, urmașii acestor coloniști, așezați acolo din porunca lui Justinian I, după anul 548 – deveniți beduini – s-au islamizat, dar au rămas mai departe în serviciul și la dispoziția Mănăstirii, Egumenul fiind și supremul lor judecător, în conformitate cu Șaria sau dreptul canonic musulman, până în ziua de astăzi.

Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai este un model unic de coexistență irenică și constructivă, între Islam și Creștinism. Din acest motiv, egumenii de la Sinai trebuie să

²³² Textul aceste scrisori, în versiune franceză, engleză și românească se află în lucrarea noastră: Ioan Marin MĂLINAȘ, *De te voi uita, Constantinopol!* sau privitor la evenimentele de la 10 august 626, 13 aprilie 1204 și 29 mai 1453, în vol. *Byzance après Byzance*, 550 de ani de la căderea Constantinopolului, Oradea, 7-8 mai 2003, p. 30-102. [=Universitatea din Oradea, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Facultatea de Istorie-Geografie, Muzeul Țării Crișurilor, editori Constantin Voicu și Liviu Borcea, Coordonator Nicu Dumitrașcu]. *Aceiași* lucrare a apărut și în volum, în text bilingv, român-englez : *If I forget you, Constantinople! or about the events of August 10, 626, April 13, 1204 and May 29, 1453*, Sedan Publishing House, Editura Sedan, Cluj-Napoca, 2004, p. 156-177.

cunoască foarte bine și Coranul, Șaria și obiceiurile musulmane. Beduinii din Sinai vin cu toate problemele lor la Egumenul Mănăstirii, de care ascultă, ca și de un părinte, nu numai puținii creștini de acolo, care au mai rămas statornici și credincioși Evangheliei Lui Iisus Hristos, în jur de 1000 de suflete.

De la sfârșitul secolului al VII-lea, când reședințele Episcopilor Arabiei, din FARAN și Raithu au fost distruse de musulmani, Egumenul Mănăstirii Sf. Ecaterina din Sinai, poartă titlul de „Egumen – Arhiepiscop de Faran, Raithu și al întregii peninsule Sinai”. În afară de Mănăstirea matcă a Sf. Ecaterina, jurisdicția Egumenului se extinde și asupra mănăstirilor din Et-Tor, a metoacelor din Cairo, Alexandria, Creta, Cipru, Ierusalim etc.

În anul 1575, Patriarhul Ecumenic Ieremia II (1572-1579, 1580-1584, 1587-1595) a acordat statutul de autocefalie Mănăstirii Sf. Ecaterina din Sinai. După alegerea făcută de monahii Mănăstirii, noul Egumen-Arhiepiscop urmează să fie hirotonit întru arhiereu și întronizat de Patriarhul Ierusalimului. Din secolul al XVIII-lea, Egumenul-Arhiepiscop rezidează în Alexandria, actualmente și în Cairo. Mănăstirea este condusă de un Superior și de un Econom, delegați de către Egumenul-Arhiepiscop. Autocefalia Arhiepiscopiei Muntelui Sinai, de la Sf. Ecaterina a fost deseori contestată de Patriarhia Ierusalimului. Cu toate acestea, Patriarhii Tetrarhiei au reconfirmat-o în anul 1782. Sinodul de la Ierusalim, din data de 5 septembrie 1867 a desființat statutul de autocefalie al Arhiepiscopiei Muntelui Sinai, fiind trecută sub jurisdicția Patriarhiei Ierusalimului, însă cu statut de autonomie, cum funcționează până în ziua de astăzi.

Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sina este și un centru de cultură și artă ortodoxă. Numai Vaticanul deține o colecție de icoane și manuscrise mai bogată decât Mănăstirea Sf. Ecaterina, din Sinai. Acolo, în secolul al XIX-lea, biblicistul german Constantin von Tischendorf a descoperit „Codex Sinaiticus”, adică un manuscris din secolul al IV-lea, cu textul complet al Noului Testament.

Tot acolo a trăit Sf. Ioan Scărarul sau Klimachus (570-649), numit și Ioan Sinaitul sau Ioan Scolasticul, autorul operei Scara Paradisului – în 30 de capitole sau cuvântări – scrisă la îndemnul prietenului său egumenul Ioan, de la Mănăstirea Raithu. Scara arată sufletului calea spre cer, în conformitate cu viziunea lui Iacob, din cartea Facerii, cap. 28, vers 12.²³³

²³³ **Saint Jean Climaque, L'ÉCHELLE SAINTE**, Traduction française par le P. Placide DESEILLE, 2ème édition, revue et corrigée, 1987, Abbaye de Bellefontaine, 386 p., Col. Spiritualité Orientale, nr. 24;
Le Saint Prophète Élisée, D'après les Pères de l'Église, Textes présentés par les carmélites du Monastère Sainte Élie, Préface d'Olivier Clément, 1993, Abbaye de Bellefontaine, 459 p., Col. Spiritualité Orientale, nr. 59;
Ioan Scărarul, SCARA RAIULUI, precedată de viața pe scurt a lui Ioan Scolasticul și urmată de Cuvântul către păstor (Ediția a IV-a), Traducere, introducere și note de Mitropolit Nicolae CORNEANU, Editura Amarcord, Timișoara, 2000, 560 p.;
Sfântul Ioan Scărarul, SCARA, Traducere, Introducere și Note de Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1992, 464 p.;
Părintele John MACK, Calea către cer, O tâlcuire pentru cei din lume a „Scării” Sfântului Ioan Scărarul, Prefață de Arhim. Teofil PĂRĂIAN, Postfață Silviu Podariu, Traducere Silviu Podariu și Lucian Crașovan, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2002, 109 p.

Insignele arhieresti ale Egumenului de la Sf. Ecaterina din Sinai, în calitate de „Egumen – Arhiepiscop autonom de Faran, Raithu și al întregii peninsule Sinai”

Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai, la poalele Sf. Munte al revelației

Lista egumenilor de la Sf. Ecaterina, din Sinai

Netras/Nateras,? -? ²³⁴

Macarie,? -?, înainte de anul 453

Fotie,? -?, înainte de anul 524 – după anul 544

Martiriu,? -?, înainte de anul 586 și după acest an

Teodor, monotelit,? -?, înainte de anul 622 -?

Sf. Ioan Scărarul, 639 -?, doar câțiva ani, *renunță în favoarea fratelui său*

Episcopul Gheorghe,? - după anul 640

Egumeni – Arhiepiscopi

Constantin,? -?, înainte de 28 februarie 870 -?

Marcu,? -?

Macarie,? în jurul anului 967 -?,

Simion,? -?

Iorius,? – 26 iulie 1033

Ioan, din Athena, 1081-1091

Zaharia, c. 1103-1114

Gheorghe, 1130-1149

Gabriel, 1154-1160

Ioan,? înainte de 1164 -?

Gherman,? în jurul anului 1177 -?

Simion, 1203-1214 sau înainte de 1218

Eutimie,? în jurul anului 1223 -?

Macarie,? în jurul anului 1224 -?

Gherman,? în jurul anului 1228 -?

Teodosie,? în jurul anului 1239 -?

Simion,? în jurul anului 1258 -?

Ioan,? în jurul anului 1265 -?

Arsenie,? în jurul anului 1292 -?

Ioan,? în jurul anului 1299 -?

Simion,? înainte de anul 1306 -?

Dorotei,? înainte de anul 1324 -?

Gherman,? înainte de anul 1333 -?

Arsenie,? înainte de anul 1338 -?

Marcu,? înainte de anul 1358 -?

Iov,? -?

Atanasie,? -?

Sava,? înainte de anul 1429 -?

Avram,? -?

²³⁴ Nikolaus THON, Op. cit., p. 578-579.

Gabriel,? -?
Mihael,? -?
Silvanus,? -?
Chiril,? -?
Marcu,? – până la 1446
Ioachim,? – 1441/1453
Lazăr,? – 1491
Macarie,? – 1481/1490
Marcu,? în jurul anului 1496 -?
Daniel,? în jurul anului 1507 -?
Klementas,? în jurul anului 1514 -?
Sofronie,? – 1545
Eugenie, 1567 – 1583
Egumeni – Arhiepiscopi Autocefali, din anul 1575
Eugenie, 1567-1583
Anastasiu, 1583-1592
Laurențiu, 1592-1617
Ioasaf, “o Rodios”, 1617-1660
Nectarie, din Creta, 1660, ales Patriarh al Ierusalimului, 25 ianuarie 1661-1669
Anania, 1661-1671, depus
Ioanichie, “o Laskares”, 1671-1702
Cosma, “Bizantinul”, 1703-1706
Atanasie, “o Beroiaios”, 6 decembrie 1708-1720
Ioanichie, “Lesbul”, 1721-1728
Nichifor, de Mathala, 1728-1747
Constanțius/Kosantius, 1748-1759
Chiril, Cretanul, 1759-1790, în timpul păstoririi lui, în anul 1782,
Tetrarhia a reconfirmat statutul de Autocefalie, din anul 1575.
Dorotei, 1794-1796
Constanțius, 1804-1859
Chiril, “Bizantinul”, 1859-1867
Egumeni – Arhiepiscopi Autonomi,
în conformitate cu Sinodul de la Ierusalim, din anul 1867, care a abrogat statutul de
autocefalie al Mănăstirii, din anul 1575, respectiv 1782, reducându-o la rangul de Arhi-
episcopie Autonomă
Calistrat, 1867-1884
Porfirie I, 1885-1904
Porfirie II, 1904-1926
Porfirie III, 1926-1973
Damian, Samartses, 1973-

Allah

Despre Islam în contextul etniei arabe, siriene, copte și persane

*

*Schematic,
Arabia, înainte de Mahommed,
ar putea fi conturată astfel:*

Societatea era organizată în triburi, clanuri și neamuri, unde „onoarea” clanului și „răzbunarea sângelui” aveau o mare însemnătate”. Creștini existau prin toate triburile, numărul lor fiind însă foarte diferit și de diferite confesiuni ori influențe eretice și sectare. Situația aceasta nu era încetățenită numai în sate și oaze, ci era aceeași și în orașe și în târguri. În Mekka exista un singur trib, al „Quraișilor”, din care făcea parte și Mahomed.

Din religiile *beduinilor*, Mohammed a adoptat în islam o serie de obiceiuri și elemente păgâne, pe care apoi le-a „islamizat” ori le-a dat o importanță religioasă nouă, cum ar fi credința în duhuri și cultul Kaabei. Religia beduinilor era dominată de diferiți zei principali și secundari: Marele Zeu al-Ilah (Dumnezeul „înruit” cu „Elohim”, „Adonai”, JHWH de la evrei); Domnul Kaabei; Dumnezeul personal, nevăzut și atotprezent.

În peninsula Arabia existau foarte multe și puternice colonii de *evrei rabinici*, foarte atașați de religia lor monoteistă și conștienți de faptul că sunt poporul ales. Circumciderea era un alt element care-i caracteriza, numai că și arabii preislamici cultivau această practică.

Creștinismul din Arabia preislamică nu era deloc unitar, fiind răspândit sub formă de insule, de colonii, de diverse orientări confesionale și sectare: arieni, mandei, nestorieni, monofiziți, adică tot ce era interzis pe cuprinsul Imperiului Romeu și-a găsit refugiul și adepții în Arabia preislamică. Erau totuși forme degenerate de Creștinism, lipsind nu numai contactul cu sursele proprii de legătură confesională, din cuprinsul Imperiului Romeu și Persan, cât și autoritatea necesară pentru păstrarea disciplinei confesionale și a „învățăturilor de credință”, făcând și afirmând fiecare ce-l tăia capul.

Din acest motiv se crede că Mahommed n-a avut ocazia să fi cunoscut creștini „autentici” în drumurile și întrevederile avute cu aceștia.

Chiar și în cazul textelor scripturistice, ne îndoim că Mahommed ar fi citit el însuși Biblia. El cunoștea Biblia numai din cele ce i s-au relatat, reprodus citate și „povestit”. Pe timpul său Biblia exista în Orientul Apropiat, doar în versiune grecească și aramaică,

Peșitta (siriană). În arabă, Biblia nu se tradusese încă, iar Vulgata circula doar în apusul Europei. Așa se pot explica și numeroasele greșeli biblice, confuzii de persoane și fapte, pe care le deține Coranul.

Iisus Hristos sau Iisaa ibn Maryam – Iisaa (sau „Isa”) fiul Mariei ?

„O, voi, cei cu scriptura, nu treceți hotarele credinței voastre și nu vorbiți despre Dumnezeu alta decât numai adevărul. Într-adevăr, Mesia Isa, fiul Mariei este un trimis al lui Dumnezeu și cuvântul Său pe care l-a pus în Maria și Duhul Său. Credeți în Dumnezeu și în trimisul Său și nu spuneți nimic despre treime, opriți-vă de asta și va fi mai bine pentru voi. Dumnezeu e doar un unic Dumnezeu. Mărire Lui! El să aibă un fiu? A Lui este ceea ce e în ceruri și pe pământ, căci Dumnezeu e scut îndeajuns.”, Sura 4, 169.

Iisus însemnează pe evreiește „Dumnezeu salvează”. Acest nume El l-a primit de la Arhanghelul Gabriel, deja la Bunavestirea făcută Sfintei Fecioare Maria (Lc. 1, 31): „Și iată'n pântecele tău vei zămisli și vei naște Fiu și numele Lui îl vei chema Iisus”. Creștinii de limbă arabă îl numesc pe Iisus: "Yasu".

Dar Iisus, din istoria mântuirii sau „Yasu”, nu este Iisus din Islam, ci IISAA sau Isa. Aici nu este vorba de o dificultate creată de traducerea în arabă a numelui Yoșua – Iisus, ci de o înstrăinare de conținut, act prin care Mahommed intenționa să se distanțeze de „Iisusul creștin”. Această înstrăinare de conținut o putem constata în Islam nu numai privitor la numele și persoana Lui Iisus Hristos, ci și referitor la Yahve – Yehovah (Dumnezeu), JHWH – יהוה Adonai – Elohim. Allah nu este Yahve – „Eu sunt cel ce sunt”, „Yahve salvează” etc.

Iisaa este al patrulea mare profet din Islam, alături de Adam, Abraham, Moise și Mohammed. Culmea ridicolului este că mulți creștini ignoranți, care nu-și cunosc propria religie, se declară mulțumiți cu această încadrare sau categorisire a Mântuitorului Iisus Hristos, de către Islam.

Iisus Hristos este în Islam doar un „prodrom”, un „înaintemergător al lui Mahommed”, așa după cum este Sf. Ioan Botezătorul în istoria mântuirii.

Iisus contează în Islam ca fiind *Mesia*, „Unsul Lui Dumnezeu”, însă numai ca nume, golit de conținutul soteriologic: al-Masih (Mesia, în arabă). Semnificația noțiunii de Mesia, pentru Iisus Hristos se pierde în Coran. Potrivit Islamului, Iisus Hristos este doar un „trimis” al lui Dumnezeu, „un om muritor și creat”, statutul Său fiind al unui „sclav”. Iisus Hristos este în Islam fiul Mariei, căreia Coranul îi conferă mai multă însemnătate decât Celui născut dintr-însa. El este Fiul Mariei, dar nu poate fi numit niciodată „Dumnezeu”, „Fiul Lui Dumnezeu”, sau „Domn”. După părerea musulmanilor, numele de „Fiu al Lui Dumnezeu” ar presupune că Allah ar fi făcut în mod fizic sau biologic un copil: Sura 6, 101 „Făcătorul cerurilor și al pământului cum să aibă un fiu, neavând soție? El a făcut toate și El toate le cunoaște”. Culmea contradicției constă în faptul că Coranul descrie și acceptă nașterea mai presus de fire a lui Iisaa, din Fecioara Maria.

În același sens fizic, biologic, menționează noțiunea de „Dumnezeu” și sura 112, pe care musulmanii o conosc pe de rost: „1. Spune: ‘El este Dumnezeu cel unic, 2. Dumnezeu cel veșnic, 3. El nu se naște și nu este născut 4. și nimenea nu-i este asemenea’.”

Aversiunea față de Iisus Hristos, față de Sfânta Treime și față de Creștinism poate fi constatată în Islam nu numai din textul Coranului, ci și din „chemarea la rugăciune” și din rugăciunile propriu-zise.

Chemarea la rugăciune începe cu strigarea „Allah akbar” – Allah este mai mare. Aici avem un element de henoteism, tipic și politeismului preisraelian, cu o mărturisire de credință antitrinitară, contra credinței creștine. Drumul poporului ales, al poporului Evreu, de la politeism, prin henoteism, spre monoteism, ni-l oferă și islamul în strigarea pentru rugăciune. Henoteismul nu exclude politeismul, adică credința în mai mulți dumnezei, dintre care este cinstit și acceptat numai *dumnezeul protector*. În cazul evreilor: Yahve; în cazul musulmanilor: Allah. Prin strigarea „Allah akbar” se exprimă și caracterul teocratic al Islamului, precum și pretenția acestuia de dominare a societății. Societatea trebuie să se supună poruncilor lui Allah. Strigarea sau chemarea la rugăciune continuă în aceeași direcție henoteistă și antitrinitară: „Nu există alt Dumnezeu, în afară de Allah, iar Mahommed este Profetul său!”. Numai după ce s-a făcut chemarea la rugăciune, poate să aibă loc rugăciunea propriu-zisă, după ce, în prealabil credincioșii au făcut spălarea rituală. Rugăciunile nemusulmanilor, după texte sau formulare musulmane, nu sunt valide. Rugăciunea în comun a soților, nu numai că nu sunt valide, dar este considerată chiar și un păcat.

„...nu spuneți nimic despre treime...” (Sura 4, 169)

În chemarea la rugăciune se constată deja critica conștientă și publică, la adresa dogmei trinitare a creștinilor și a Firii Dumnezeiești a lui Iisus Hristos: „dya phisis tou Theou”: dacă nu există un alt Dumnezeu, afară de Allah, atunci strigarea la rugăciune este o critică publică la adresa Preasfintei Treimi și a Dumnezeirii Fiului Iisus Hristos: „El să aibă un fiu?” (Sura 4, 169).

Rugăciunea în Islam are deasemenea un cu totul alt înțeles, decât în Creștinism. Rugăciunea este mai mult o demonstrare publică sau privată a supunerii față de Allah – Dumnezeu, decât o conversație cu El, prin preaslăvire, mulțumire, cerere, laudă etc. Comunitatea în rugăciune este mai degrabă o demonstrație publică a celor prezenți, o comunitate politico-teocratică.

Coranul neagă de trei ori Dumnezeirea Fiului Iisus Hristos.

Mărturisirea de credință islamică accentuează această unicitate a lui Allah:

La ilâha illâ Allâhu va,

Muhâmmadum rasulullâhi!

Nu este Dumnezeu afară de Dumnezeu

Și Mohammed este trimisul său!²³⁵

²³⁵ Bismil-lâhir-rahmânir-rahâmi - În numele lui Dumnezeu cel milostiv, îndurat!

Text luat din traducerea din arabă, de Dr. Silvestru Octavian **ISOPESCU**, **Coranul**, Editura Autorului, Cernăuți, 1912, reprint, ediția a II-a, Editura Cartier, Cluj-Napoca, 1997, 46+398 p.

După cum am mai amintit, Islamul pornește de la anul 325 adică de la arianismul lui Arie, condamnat de Sinodul Ecumenic de la Niceea, fiind însă declanșat de monofizitismul lui Eutihie, cu Sinodul Ecumenic din anul 451, de la Chalcedon, chiar dacă cele două erezii se află în contradicție: prima negând Dumnezeuirea Fiului Iisus Hristos, a doua admitând numai firea Dumnezeiască a Acestuia. Islamul îl urmează pe ereticul Arie.

Din acest motiv Sf. Ioan Damaschinul (+749), un bun cunoscător al Islamului, a declarat că acesta din urmă nu este o religie aparte, ci ultima erezie creștină din epoca în care a trăit el.²³⁶

*

Arabii creștini: este categoria de creștini aparținători unei confesiuni creștine, care sunt fie de etnie arabă ori se integrează în spațiul cultural și de limbă arabă al locului. Majoritatea creștinilor arabi trăiesc în Orientul Apropiat, unde la început constituiau majorități compacte de rum ortodocși, monofiziți sau asirieni. După secolul al VII-lea, adică odată cu expansiunea islamului și convertirile forțate ori de bună voie la noua religie, procentul creștinilor arabi a început să scadă, devenind în cursul secolelor o minoritate. Actualmente, numărul creștinilor arabi, de toate confesiunile și jurisdicțiile, este estimat la 40 pînă la 48 de milioane de suflete, majoritatea dintre ei trăind în emigrație: 16 milioane în Brazilia, 9,7 milioane în S.U.A., Europa, America, Australia etc. Egiptul formează încă o masă compactă de creștini copti, cu 15 milioane, Libanon 1,5 milioane, Siria 1,5 milioane, Iordania 290.000, Kanada 200.000, Australia 140.000, Israel 150.000, Irak 100.000 etc.

Încă din primul secol creștin au existat o serie de triburi arabe, care s-au botezat, cum a fost cazul GHASANITILOR, care trăiau în nordul actualei Arabii Saudite, realizând o serie de contribuții pentru cultura și civilizația arabă, cum ar fi traducerea din grecește a diferitelor opere literare și științifice. Așa se face că între „creștinii arabi” au existat o serie de medici, scriitori, arhitecți, artiști, politicieni și oameni de știință.

Trebuie să fim însă foarte atenți, atunci când definim etnia „creștinilor arabi”, pentru că o mare parte din ei sunt numai vorbitori de limbă arabă. Coptii din Egipt, de pildă, au limba proprie – copta – și se definesc a fi numai vorbitori de limbă arabă, dar de etnie coptă, urmașii vechilor Ptolemei. La fel este cazul și cu creștinii de limbă arameică sau vechii sirieni, astăzi bilingvi (aramaică și arabă). Și maroniții din Libanon se consideră a fi continuatorii vechilor fenicieni, iar chaldeenii din Irak se consideră a fi continuatorii arameilor, spre a se deosebi de arabii musulmani, din Arabia Saudită, deși toți sunt vorbitori de limbă arabă.

Stema arameică

„După ultimul său pelerinaj la Medina, în martie 632, Mahomed s-a ocupat el însuși de pregătirea unui mare război, împotriva Constantinopolului și a împăratului acestuia, dar în decursul acestor pregătiri s-a îmbolnăvit grav de friguri, murind în data de 8 iunie 632.” ISOPEȘCUL, Op. cit., p. 21, adică Studiul introductiv al traducătorului.

²³⁶ Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole, de diacon Ioan I. I C. A. jr., Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 223.

Limba arameică

Ca urmași ai poporului arameic din antichitate, creștinii aramei folosesc pentru limba liturgică și vorbirea obișnuită, limba clasică siriană sau „vechea siriană”, de unde și numele lor de „creștini sirieni”. Mai exact, limba liturgică arameică provine din zona geografică a orașului Edesa și din vestul Mesopotamiei. Arameica literară sau „a cărții” este arameica Kthobonoyo”, limbă în care este scrisă și Biblia Peșitta și în care se celebrează și Sfânta Liturghie. Creștinii aramei sunt astăzi divizați în „arabi”, sirieni, asirieni și chaldei. Din punct de vedere confesional, ei sunt rum ortodocși, melkiți catolici, asirieni (nestorienii), uniți (chaldei), sirieni monofiziți, sirieni monofiziți uniți cu Roma, maroniți. Numele de „sirieni”, dat arameilor este de origine grecească și datează din epoca helenismului.

În timpul vieții pământești a Mântuitorului, limba arameică era vorbită, din Palestina, până în Imperiul Persan, deci Mântuitorul a vorbit limba arameică, deoarece limba ebraică veche era folosită doar ca „limbă liturgică” în Templul din Ierusalim și în sinagogă. Populația Palestinei vorbea arameica, dovadă sunt și cuvintele Mântuitorului: „Talitha cumi”, Marcu 5,41; „Ephphatha”, Marcu 7,34; „Eloi, Eloi, lama sabachthani?”, Marcu 15,34. Termenii neotestamentari „Abba”, Pascha”, „Hosanna” sunt tot de origine arameică. Lecturile din sinagogă făcându-se în limba ebraică veche, pe care credincioșii cei mai mulți evrei n-o mai înțelegeau, în Siria, aceste lecturi au fost traduse în arameică, textele respective fiind numite „Targumuri”. Limba arameică este folosită în cult nu numai de către creștinii aramei, ci și de alte grupări religioase și secte iudeo-creștine, cum ar fi mandeii sau „creștinii ioași”, numiți și „Nazorei”, cunoscuți și sub numele de „Sabeer” (sba – botez, în arameică), nume creat după răspândirea islamului, adică după secolul al VII-lea. Credința mandeilor este un sincretism iudeo-creștin-gnostic, după care Mesia – Unsul – a fost Ioan Botezătorul, nu Iisus Hristos. Limba lor liturgică este un dialect arameic răsăritean.

Limba arameică a devenit și una din limbile oficiale, din Imperiul Persan multiethnic – „arameica imperială”. Limba ebraică a preluat alafabetul arameic în a doua jumătate a secolului întâi, î.d.Hr. – „scrierea consonantică pătrată cu 22 de litere”. Pentru că noțiunea de „aramaic”, cu toate derivațiile ei, era considerată „păgână”, de către literatura rabinică, evreii menționau această limbă sub numele de „limba siriană”. De aici confuzia care s-a creat între cele două noțiuni, confuzie accentuată ulterior și de creștinismul helenistic, nu numai de literatura iudaică.

În limba arameică au fost scrise și părți din Sfânta Scriptură, cum ar fi cărțile lui Ezdra: 4,8-6,18; 7,12-26; Daniel 2,4-7,28; Ieremia 10,11, Geneză 31,47. Chiar și Gamara (o parte din Talmud) a fost scrisă tot în arameică, nu în limba ebraică veche.

În aceste condiții limba mamă a Creștinismului este limba aramaică, pe care a vorbit-o însuși Mântuitorul Iisus Hristos, nu ebraica, devenită limbă moartă încă din timpul exilului babilonic, adică aproximativ 500 de ani î.d.Hr., nici greaca și nici latina. Numai condițiile politice și culturale ale timpului au impus prin helenism limba greacă, ca limbă de exprimare a Creștinismului, alături de care a evoluat de prin secolul IV, limba latină. În Imperiul persan însă și în afara granzelor romane s-a menținut tot timpul limba arameică, ca și limbă liturgică și de exprimare a teologiei.

Monumentul creștin al limbii arameice îl constituie *Biblia Peșitta*, din a doua jumătate a sec. al III-lea, cu versiunea mai veche a Evangheliilor, numită „Vetus Syra”, precum și Sfânta Liturghie, adică ritul a șapte Biserici: rum ortodoxă, melkito-catolică, siro-monofizită, siro-uniată, maronită, asiriană și chaldeană.

Lovitura de moarte a primit-o limba arameică de la arabii musulmani, după secolul al VIII-lea, aceștia înlocuindu-o cu limba arabă în decurs de câteva secole.

Schema evoluției și răspândirii limbii arameice, cu dialectele, subdialectele, graiurile și specificul acesteia

a. Arameica veche

- i. Arameica timpurie, până în anul c. 700 î.d.Hr.; Sfire-Stelen
- ii. Arameica târzie, c. sec. VII-VI, î.d.Hr.; Hermopolis-Papyri)

b. Arameica imperială

- i. Arameica imperială Achemidă, c. sec. V-III î.d.Hr.; Papyri Elephantini
- ii. Arameica imperială post Achemidă, de prin a. c. 200 î.d.Hr.
 1. Arameica Biblică, în cea mai mare parte
 2. Arameica Nabateilor
 3. Arameica din Palmyra
 4. Dialectele Targumelor galileene și babilonice

c. Arameica mai veche

- i. Arameica veche orientală
 1. Siriana veche
 2. Mesopotama orientală, cu inscripțiile de la Hatra
- ii. Arameica veche apuseană
 1. Dialectele din timpul lui Iisus Hristos: galilean, samaritean, iudaic etc.

d. Arameica medie

- i. Arameica orientală
 1. Mandee
 2. Siriana clasică
 3. Iudeo-babilonică
- ii. Arameica de apus
 1. Iudeo-palestiniană
 2. Samariteană
 3. Creștino-palestiniană

e. Neoaramaica

- i. Neoaramaica siriană
 1. Neomandee
 2. Neosiriana de răsărit: Swadaya
 3. Neosiriana de apus: Turoyo;
 4. Arameica centrală
- ii. Neoaramaica apuseană: Malula

Cronologia islamului, până în secolul al VIII-lea ²³⁷

c.545, anul nașterii lui Abdullah, tatăl profetului Mohammed.

c. 570/571 d.Hr., în Mekka/Makka, se naște Mohammed/Muhammad, cu numele său adevărat Abul-Kasim ibn Abd-Allah. Muhammad îi era doar supranumele sau porecla. Tatăl Abd-Allah și mama Amina făceau parte din tribul Banu Hașim, înrudit în linie colaterală cu Kuraișii (Quraiși Kuraișii, Koraișiți), care domneau pe timpul acela în peninsula Arabiei, Arabia Saudită de astăzi. ²³⁸ La scurt timp după nașterea lui Mahommed, tatăl profetului a murit în timpul unei călătorii cu caravanele de comerț. Mahommed a fost preluat de **Halima**, o doică din neamul berber al păstorilor nomazi din tribul Bakr. Împreună cu fratele său de piept (de lapte, adică copilul natural al Halimei sau alt copil preluat spre a fi alăptat și îngrijit de aceasta), Mohammed a petrecut câțiva ani în aceste locuri, păzind turmele de oi, capre, cămile, în împrejurimile Muntelui Taif. Curând însă, Amina, mama lui Mohammed n-a mai putut plăti cheltuielile către doica Halima, acesta revenind în casa părintească.

²³⁷ Privitor la Islam și cronologia acestuia în primele secole de existență, vezi: Andrei **OTETEA**, **Istoria lumii în date**, elaborată de un colectiv de cercetători, sub cond. ..., Editura Enciclopedică Română, București, 1972, 616 p., passim (p. 81-83);

Pr. Dr. Emanoil **BĂBUȘ**, **Bizanț și islam în Evul Mediu**, Editura Sophia, București, 2003, 190 p.

Pr. Dr. Emanoil **BĂBUȘ**, **Bizanțul între Occidentul creștin și Orientul islamic (secolele VII-XV)**, Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul BOR, Editura Sophia, București, 2006, 388 p.

Marice **BUCAILLE**, **Bibel, Koran und Wissenschaft. Die Heilige Schrift im Licht moderner Erkenntnisse**, SKD, Bavaria Verlag & Handel GmbH, München, 1984, 271 p. [=Scientific Research House Kuwait, 1984], Übersetzt nach der siebten französischen Ausgabe, Paris (Seghers) 1980;

Johannes Damaskenos und Theodor Abū Qurra, SCHRIFTEN ZUM ISLAM, Kommentierte griechisch-deutsche Textausgabe von Reinhold **GLEI** / Adel Theodor **KHOURY**, Echter Oros Verlag, Würzburg – Altenberge, 1995, 222 p. [=Corpus Islamo-Christianum – CISC, Series Graeca, 3];

Johann-Dietrich **THYEN**, **Bibel und Koran**. Eine Synopse gemeinsamer Überlieferungen, 3. Auflage, Mit einem Vorwort von Olaf Schumann, 2000, Böhlau Verlag Köln Weimar, Wien, 397 p.;

Annemarie **SCHIMMEL**, **Im Namen Allahs des Allbarmherzigen. Der Islam**, mit 17 Abbildungen, Deutscher Taschenbuch Verlag, 2. Auflage, 2001, 208 p.;

Bernhard **LEWIS**, **Kaiser und Kalifen. Christentum und Islam im Ringen um macht und Vorherrschaft**, Aus dem Englischen von Holger **Fliessbach**, Europaverlag München, 1996, 360 p.;

Gheorghe G. **STĂNESCU**, **Mohamed Profetul**, Îngrijirea ediției, studiu bio-bibliografic și bibliografie suplimentară Pr. Dr. Ioan-Vasile **Leb**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998, 193 p.

Dr. Silvestru Octavian **ISOPEȘCU**, **Coranul**, Editura Autorului, Cernăuți, 1912, reprint, ediția a II-a, Editura Cartier, Cluj-Napoca, 1997, 46+398 p. **Vezi** Studiul introductiv al traducătorului, p. 7-46, din ediția aceasta de Coran, reprint 1997;

Viorel **PANAITE**, **Pace, război și comerț în islam. Țările Române și dreptul ottoman al popoarelor (secolele XV-XVII)**, Editura B.I.C. ALL srl., București, 1997, 523 p. + facsim. și pl.;

Bassam **TIBI**, **Kreuzzug und Jihad. Der Islam und die christliche Welt**, **Goldmann Verlag**, München, 2001, 319 p.;

Rev. Canon **SELL**, **'Umayyazii și 'Abbasizii**, Traducere de Pr. prof. univ. Dr. Alexandru **Stan**, Postfață de Conf. univ. Dr. George **Grigore**, Editura Kriterion, București, 2002, 115 p.

Pr. Emanoil **BĂBUȘ**, **Bizanț și islam în Evul Mediu**, Editura Sofia, București, 2003, 189 p.

²³⁸ Kuraișii cinsteau zeița **MANAT** (care însemnează „soartă”, „destin”, „îndemănare”) și era la arabii preislamici o zeiță a lunii, zeița stelei de seară. Sactuarul acestei zeițe era la Kodaid, lângă Mekka, unde se află „piatra neagră”. În Mekka, Manat era cinstită ca una din cele trei zeițe ale destinului. Celelalte două zeițe se numeau al-Lat și al-Uza. Toate trei zeițele erau considerate fiicele marelui zeu Allah. Manat poate fi identificată cu zeița grecilor Nemesis sau Tyhe. Koranul o menționează în sura 53, 19-23. Imploarea ajutorului sau a mijlocirii zeiței Manat la Allah, era îngăduită de Mahommed. Ulterior însă, cinstirea ei a fost interzisă de islam, fiind considerată o deșertăciune păgână.

Mahomed – Muhammad este întemeitorul Islamului. De prin anul 610 el a început să predice noua religie. **Coranul** este cartea fundamentală și sfântă a musulmanilor.²³⁹ În anul **653**, adică 21 de ani după moartea lui Mohamed, **Sa'id ibn Thabit** a redactat versiunea **officială a Coranului**. Această versiune de redacție târzie a Coranului, poartă amprenta luptelor cu creștinii din Orient, cu pretențiile universaliste ale religiei islamice, dominate de ură și tendințe de dizolvare a Creștinismului, prin absorbirea, convertirea de bună voie sau cu forța la Islam.²⁴⁰

576, Mohammed und mama sa Amina se duc în vizită la părinții mamei sale, la Jathrib (Medina). La întoarcere, Amina moare în mod neașteptat, în localitatea Abwa. Bunicul său din partea mamei, octogenarul Abd al-Muttalib îl duce la el, und va rămâne câțiva ani.

578, moare Abd al-Muttalib, copilul Mohammed fiind luat în îngrijire și creștere de către unchiul său Abu Talib +620. Cu fiul lui Abu Talib, **Ali** ibn Abu Talib, Mohammed va rămâne în bune relații toată viața. Mohammed devine conducător de caravană, o îndeletnicire marcată de multe pericole, pentru care se impunea responsabilitate, inteligență, precauție și diplomație cu bandiții deșertului. Mekka era pe timpul acela nu numai sediul unei Episcopii, ci și centrul sau nodul de legătură al comerțului de caravane. Pe aici trecea și „drumul tămâiei”. Mekka era un oraș cosmopolit, cu locuitori arabi păgâni și creștini, cu evrei și creștini de alte etnii. Aici coexistau și un mosaic de confesiuni creștine, nestorieni, monofiziți, ortodocși, manihei, de la care Mohammed va auzi și învăța multe lucruri, unele dintre ele putând fi chiar identificate în Coran. Aici, în Mekka, Mahommed va primi supranumele de **al-Amin** (fidelul, credinciosul).

583, Mohammed, împreună cu unchiul său Abu Talib călătoresc în Siria.

594-596, la vârsta de 25 de ani, Mahommed intră în serviciul **Khadidja** (555-620), văduva unui comerciant de caravană. În slujba acesteia el va conduce și organiza caravanele comerciale, devenind omul ei de încredere.

594, Mohammed conduce caravanele de comerț ale Khadijei în Siria și înapoi.

595-596, Mohammed se căsătorește cu Khadidja, mai în vârstă decât el cu 15 ani, având o căsnicie fericită, timp de 25 de ani, până în anul 620, când aceasta va deceda.

599, se naște **Ali** ibn Abi Talib în **Kaaba** din Mekka +661. El a fost vărul lui Mahommed. Ali a fost al patrulea **calif** ereditar, successor imediat al lui Mahommed, pentru **suniți** și contează a fi primul **imam**, pentru **șiiti**.

605, Mahommed a fost ales de mekkani să reazeze el „**piatra neagră**” în colțul din **Ka'ba**. Cu câțva timp înainte templul Ka'ba din Kodaid a fost distrus și cu ocazia reconstruirii lui a fost regăsit meteoritul sau „**piatra neagră**”. Conform tradiției arabe, Abraham a așezat acest meteorit

²³⁹ Pentru acest capitol, vezi Stelian **BREZEANU**, **O istorie a Imperiului Bizantin**, Editura Albatros, București, 1981, p.255; **Istoria lumii în date...**, Op. cit., mai mulți colab. Sub conducerea lui Andrei **OȚETEA**, Edit. Encicl. Română, București, 1972, p. 81-84.

²⁴⁰ **Kaiser Manuel II. Palaiologos: Dialog über den Islam und Erziehungsratschläge**. Mit drei Briefen König Sigismunds von Luxemburg an manuel II. Übersetzung: Raimund **Senoner**, Herausgegeben und eingeleitet von Wilhelm **Baum**, Kitab Verlag, Klagenfurt-Wien, 2003, 166 p.

Kleines Islam – Lexikon, Geschichte – Alltag – Kultur, herausgegeben von Ralf **Elger** unter Mitarbeit von Friederike **Stolleis**, Verlag C. H. Beck, München, 5. Aktualisierte und erweiterte Auflage, 2008, 357 p.

Gudrun **KRÄMER**, **Geschichte des Islam**, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 2008, 317 p.

În anul 622 are loc Hegira, adică fuga lui Mahomed de la Mecca, la Medina: începutul „erei musulmane”.

Câțiva ani mai târziu, în anul 630, Mahomed a cucerit Mecca, care devine primul centru religios al musulmanilor. Al doilea centru este Medina, al treilea a devenit Ierusalimul și a patra moscheie după Mecca, a fost Basilica Patriarhală Sfânta Sophia din Constantinopol, din data de 30 mai 1453, până în anul 1934.

(hadșar, în arabă) sau piatra neagră în acel loc din Ka'ba, pentru a constitui punctual de plecare pentru ritualul local. În acest timp a început și Mohammed să mediteze.

605, se naște **Fatimah**, fiica lui Mohammed. Ea va deveni soția lui **Ali** ibn Abu Talib și toți urmașii lui Mohamed se trag din fiica acestuia.

610, în „noaptea soartei” sau „a fatalității”, prima revelație a lui Mohammed, privind Coranul, avută în peștera de sub Muntele Hira, und el visează apariția „unui duh”. Duhul sau „îngerul” ținea într-o mână un sul acoperit cu diferite semne, intenționând astfel să-i descopere prima revelație. Trimisul lui Allah (duhul sau „îngerul”) îl îndeamnă pe Mohammed să citească: sura 96, 1-5. În primii trei ani de la această revelație, Mahommed nu i-a dat prea mare importanță, conținutul ei fiind cunoscut doar de Khadidja și de un grup restrâns de prieteni.

612/613, Mohammed a avut o nouă revelație, cu specificarea ca el să o comunice oamenilor. După această revelație, Mahommed apare în public, în Mekka, începându-și activitatea de profet. El este în mod profund convins că este trimisul lui Allah, pentru arabi. El se considera a fi ultimul și cel mai mare și important dintre cei 124.000 de profeți, între care, un loc de frunte dețin Abraham (Ibrahim), Moise (Moussa) și Issa (Iisus). Ei au contat ca și vestitori ai păcii pentru credincioși și predicatori ai penitenței pentru necredincioși.

612-622, în calitate de profet al arabilor în Mekka, Mahommed propovăduia privitor la sfârșitul lumii. El îndemna la pocăință și fapte bune, datorită judecății din urmă, care va să fie. El se străduia să propovăduiască pe unul Dumnezeu, stand în preajma pietrei negre, din Ka'ba, cu fața spre Ierusalim și recitând zilnic din revelațiile sale. Sclavii și oamenii săraci au fost cei dintâi adepți ai religiei lui Mohammed. Quraiși (Kurașiții, Kurașiții) au fost împotriva lui Mohammed și a revelației acestuia, fiindu-le teamă să nu piardă puterea și rolul de influență în societatea timpului. Astfel Mahommed a fost izgonit, iar cu membrii hașemiți ai neamului său nu avea nimeni voie să vorbească. Așa au început persecuțiile contra adepților lui Mohammed, cu emigrările acestora în Abesinia.

613, declarația sau apelul public al lui Mohammed către popor privind acceptarea islamului.

614, persecuția primilor musulmani, de către Quraiși (Kurașiții, Kurașițiten). O parte dintre ei emigrează în Abesinia (Etiopia).

616, a doua emigrare a unei părți de convertiți musulmani în Abesinia.

617, boicotarea Hașemiților și a lui Mohammed, de către Quraiși.

620, ziua 27-a a lunii Radjab, Mohammed a trăit o răpire mistică. Arhanghelul Gabriel l-a dus de la Mekka, la Ierusalim, călare fiind pe o iapă albă, pe nume **Burak**. În timpul acestei călătorii nocturne, Mahommed s-a urcat pe o stâncă, de unde începea paradisul. De pe această stâncă, Mahommed s-a urcat în al șaptelea cer. Astfel i-a întâlnit el pe Adam în primul cer, pe Ioan Botezătorul și pe Iisus Hristos în al doilea cer, pe Iosif în al treilea cer, pe Idris în al patrulea cer, pe Aaron în al cincilea cer, pe Moise în al șaselea cer, pe Abraham în al șaptelea cer. Acolo Mahommed a fost salutat de către toți antecesorii săi. Tot în cer reușește Mahommed să reducă salata sa, de la 50 de plante pe zi, la cinci plante sau legume.

620, moare soția sa Khadidja. În același an se căsătorește cu văduva **Sauda** și se logodește cu **A'îșa** bin Abu Bakr (613-678), în vârstă de șase sau șapte ani. Era fiica lui **Abu Bakr**, cel dintâi **Calif**, de mai târziu.

622, Mahommed decide să emigreze, **să fugă în Jathrib** (acest oraș fiind ulterior numit Madina an-Nabi – orașul profetului – ori pe scurt Madina sau **Medina**), unde a fost invitat de 18 adepți ai săi, dar și din cauza amenințărilor cu moartea, făcute de către Quraiși sau Kuraișiți.

Fuga, emigrarea lui Mohammed, de la Mekka, la Medina hidjra, hidșra, hedșra – a constituit **începutul erei musulmane**, stabilită însă nu de profet, ci de al doilea calif ereditar, Omar sau Umar (634-644), prin anul **638**. Era musulmană începe cu **1 Muharram** al anului **hidjra**, adică **16 iulie**, Tamuz **622**, din **calendarul iulian**. Sigla erei musulmane este **A.H.** – „Anno Hegirae”. Mohammed îi va pedepsi pe mekkani, pentru modul în care s-au purtat față de el.

Ajuns în Medina, Mahomed dispune construirea primei moschei a religiei islamice, pe locul în care a poposit la sosire. Între timp, Mohamed a obținut un intravilan, pentru a-și putea construi o casă și a doua moscheie. În Medina, Mohammed a primit la început funcția de **emir**, devenind conducătorul politic al cetății și ținutului. În felul acesta Mahommed devine nu numai conducător politic și administrative, dar și profet, om de stat, făuritor și dătător de legi și comandant al armatei. Conținutul revelației lui se schimbă, de la tema eshatologică, privind sfârșitul lumii (judecata din urmă, bucuriile paradisului, pedepsele iadului), la cele privind politica de stat, justiție, social și etică etc. În haremul său se aflau deja nouă femei. Cu toate acestea, A'îșa a continuat să rămână femeia lui preferată. Definiția clasică a islamului fiind „Religie și Stat” – **wadaula**, Mohamed fondează și „**umma**”, adică sistemul musulman de Comunitate/Stat. Din acest motiv protestează mulți musulmani împotriva despărțirii dintre Stat și Religie.

623, din acest an, Mohammed începe să atace caravanele mekkanilor, care treceau prin Medina, prădându-le. În Medina, evreii refuză să accepte învățătura lui Mahommed, motiv pentru care acesta va deveni un mare dușman al lor. El se considera un înnoitor al religiei lui Abraham. Allah este acela care-i zdrobește pe dușmani și asigură Victoria: sura 8, 17. Așa se naște și ideea de „dijihad”, adică de „război sfânt”.

624, luna februarie, Mahommed decide ca:

rugăciunile să nu se mai facă cu fața spre Ierusalim, ci spre Ka'ba, adică spre Mekka;

ziua de vineri să devină ziua de sărbătoare a săptămânii, pentru „rugăciunea mare”;

înlocuiește ziua de post „așura” (instituită după modelul iudaic), cu luna de post „Ramadan”.

625, Mohammed este rănit în lupta cu Kuraișiții.

626, iulie-august, perșii, avarii și slavii asediază Constantinopolul.

627, un nou război are loc, în care Mahommed îi alungă pe Kuraișiți, aliați cu evreii. Cu această ocazie dispune uciderea a 6000 de bărbați, iar femeile și copiii acestora sunt vânduți ca și sclavi. Mohammed reușește să-i câștige ca aliați, pe beduinii arabi, în lupta contra mekkanilor.

628, luna april, Mahommed pornește din Medina, spre Mekka, pentru a face acolo un pelerinaj la Ka'ba, însoțit fiind de 1500 de adepți. Nu poate să-și atingă scopul pelerinajului, din cauza conflictelor cu mekkanii, motiv pentru care este silit să încheie cu aceștia un tratat de pace, pe un timp de zece ani.

629, Mahommed intră în mod pașnic în Mekka, însoțit de adepții săi neînarmați. După rugăciunea de la Ka'ba și după vizita la mormântul primei soții Khadidja, Mahommed se întoarce la Medina.

630, în ciuda armistițiului, Mahommed pornește cu 10.000 de oameni împotriva mekkanilor, care n-au întreprins nicio rezistență armată, pentru că se aflau în luna Ramadan. Mohammed

înconjoară de șapte ori Ka'ba și distruge toate reproducerile sau figurile zeităților vechilor arabi din arondismentul sfânt. Mohammed scoate afară piatra neagră din Ka'ba și declară Mekka cu sanctuarul ei central – Ka'ba – orașul sfânt al islamului. În același timp a reorganizat rânduiala pelerinajului la Ka'ba.

630-632, Mohammed se dedică problemelor privitoare la stăpânirea lumescă.

632, Mahommed întreprinde un pelerinaj final sau de rămas bun la Mekka. După revenirea de la Mekka, Mahommed se îmbolnăvește.

632, la 8 iunie, Mahommed merge pentru ultima oară la moscheie, după care moare în locuința soției sale preferate A'îșa. A treia noapte după deces, Mahommed va fi înmormântat pe locul unde a murit, adică în locuința A'îșa-ei. Pe piatra lui de mormânt se află textul simbolului de credință Islamic, scris de mai multe ori: „Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, Muhammad este trimisul lui Allah”.

Mohammed a lăsat în urma sa un harem cu nouă femei și trei concubine. Acestea fiind considerate „mame” ale „credincioșilor”, ele nu trebuiau să se mai căsătorească. Din aceste căsătorii au rezultat doi, respective trei băieți, care au decedat timpuriu și patru fete: Zainab, Ruqajja, Umm Kulthum, Fatimah.

Zaid ibn Haritha a fost un sclav răscumpărat – eliberat – și adoptat de Mahommed.

Fatimah s-a căsătorit cu **Ali** ibn Abu Talib, verișorul lui Mahommed, având doi băieți: **Hasan** + 670 și **Husein** (Hüseyin).

632-634, **Abu Bakr** +573, primul calif ereditar. După moartea lui Mohammed au început certurile privind succesiunea teocratică a profetului. Aici trebuie căutate și începuturile dezbinărilor în islam. **Ali** a fost prietenul, verișorul și ginerele lui Mohammed. Adepții lui au susținut că Mohammed l-ar fi designat ca successor al său, cu ocazia ultimului pelerinaj la Mekka, în anul 632. Afirmatia s-a dovedit însă a nu fi sigură.

634-644, **Omar** / Umar I ibn al-Khattab, al doilea calif ereditar, propus de califul Abu Bakr.

637, adică 462 de ani înainte de prima cruciadă, din anul 1099 (prima cruciadă s-a desfășurat între anii 1096-1099), arabii musulmani au cucerit Ierusalimul, aflat sub stăpânirea romeilor. Cezarea Palestinei a fost cucerită de la bizantini în anul 640.

639-642, adică 457 de ani înainte de începutul cruciadelor, arabii musulmani au cucerit Egiptul de Nord. După înfrângerea de la Heliopolis, din iunie 640, la data de 17 septembrie 642 romeii au evacuat Alexandria. Creștinii copti au deschis porțile orașului, lăsând armatele arabilor musulmani să intre. Din ordinul califului **Omar**, guvernatorul Egiptului, **Amr ibn al-As** a dispus arderea și distrugerea **Bibliotecii din Alexandria**.

644-656, **Othman** / Uthman ibn Affan, al treilea calif ereditar.

645, adică 454 de ani, înainte de începutul cruciadelor, în anul 1099, arabii musulmani au cucerit orașul creștin Barka, din Libia.

650-720, acțiunile de cucerire a Africii Latine și a peninsulei Iberice, cu Spania și Portugalia.

653, forma finală de redactare a **Coranului**.

656, Othman sau Uthman ibn Affan, Calif, 644-656, este ucis, Ali ibn Abi Talib devine calif.

656-661, **Ali** ibn Abu Talib, al patrulea calif ereditar. Ali mută sediul Califatului, de la **Medina**, la **Kufa**, în Mesopotamia. Muawiya I o va fixa la **Damasc**, în anul **661**. Încă din anul

641, Muawiya guvernatorul Siriei a mutat centrul sau capitala lumii musulmane, de la Medina, la Damasc. La Medina rămăseseră doar cei mai pioși credincioși și centrul Califatului.

657, are loc bătălia de la Siffin, pe Eufrat.

658, bătălia de la Nahravan.

659, Muawiya I cucerește întreg Egiptul.

660, Ali recucerște Hijaz și Iemenul de la Muawiya I.

660, Muawiya I se declară calif în Damasc.

661, Ali este ucis de gruparea Kharidșiților.

662, revolta Kharidșiților.

663, arabii încep acțiunile pregătitoare de asediu și cucerire a Constantinopolului; ajung până la **Calcedon**, amenințând capitala [Calcedonul se află în fața Constantinopolului, pe malul opus, adică asiatic al Mării Marmara]; peninsula **Kyzikos**, de lângă Polis a și fost cucerită tot în acest scop de către arabi, în anul **670**.

666, raidul de jaf în Sicilia, cu efecte și ecouri apocaliptice (Apoc., cap. 13).

669, Hasan ibn Ali, al **doilea Imam** moare otrăvit. Husein devine al **treilea Imam**. **Ali** a fost **primul imam**.²⁴¹

670, Avansarea cuceririlor în Africa de Nord. Uqba bin Nafe fondează orașul Kairouan, în Tunisia. În același an a fost cucerit și orașul Kabul, în Afganistan.

672, arabii musulmani cuceresc insula Rhodos de la romei. În același timp au loc operațiuni militare în Khurasan.

674, Musulmanii ajung în Transoxania, Bukhara devine un stat vasal arabilor musulmani.

674, primăvara și vara, adică 425 de ani înaintea primei cruciade, arabii musulmani asediază fără succes Constantinopolul. Toamna se retrag chiar și din peninsula Kyzikos.

675, primăvara și vara, arabii asediază din nou Constantinopolul.

676, se naște Muhammad al-Baqir, al cincilea Imam.

676, arabii repetă acțiunile de asediere a Constantinopolului.

677, arabii asediază din nou Constantinopolul.

²⁴¹ Sinopsa imamilor Șiiți :

Imamiți <i>al celor 12 șiiți</i>	Ismailiți <i>al celor șapte șiiți</i>	Zaidiți <i>al celor cinci șiiți</i>
1. Ali ibn Abi Talib (598-661)		
2. Hasan ibn Ali (625-670)		
3. Husain ibn Ali (627-680)		
4. Ali Zain al-Abidin (658-713)		
5. Muhammad al-Baqir (681? - 733)		Zaid ibn Ali +740
6. Dschafar as-Sadiq (699/703 – 765)		
7. Musa al-Kazim (745-799)	Ismail ibn Dschafar (736?-760)	
8. Ali ar-Rida (766-818)		
9. Muhammad al-Taqi (811-835)		
10. Ali al-Hadi (828-868)		
11. Hasan al-Askari (846-874)		
12. Muhammad al-Mahdi, 29 iulie 869 – trăiește încă ascuns!		

678, arabii asediază Constantinopolul și sunt respinși grație „**focului grecesc**”, arma secretă a romeilor, folosită mai ales în luptele de pe mare adică a vaselor de război și utilizată pentru prima oară cu ocazia acestui asediu; ²⁴² flota arabă a fost aproape nimicită și la 12 august.

678, califul Moawiya (661-685), de la Damasc, întemeietorul dinastiei Omeiazilor, care a condus asediul, capitulând, a încheiat un Tratat de pace arabo-bizantin, pe o durată de 30 de ani, prin care se și obliga să-i plătească basileului romeu 3000 de monezi de aur anual, tribut, la care se mai adăugau și restituirea a 50 de ostategi și darea de 50 de cai.

680, moare Muawiya I. **Jezi I** sau **Jayid I** (680-683) devine calif. Are loc bătălia de la Kerbela, iar Ali bin Husein este ucis împreună cu însoțitorii săi.

682, Uqba bin Nafe înaintează dinspre Africa de Nord, către Atlantic, dar este atras într-o cursă și ucis la Biskra. Musulmanii evacuează Kairouan și se îndreaptă spre Burka.

683, moare Jezi I sau Jayid I, Muawiya II (683-684) devine calif.

684, Abd Allah ibn Zubayr se declară în Mekka continuator al califilor (anticalif). Marwan I devine (anti)calif în Damascus. Are loc bătălia de la Marj Rahat.

685, Moare Marwan I, iar Abd al-Malik devine calif în Damascus. Bătălia de la Ainu l Wada.

686, Al-Mukhtar se declară calif în Kufa.

687, Bătălia de la Kufa, între trupele lui Mukhtar și Abd Allah ibn Zubayr. Mukhtar este ucis.

691, Bătălia de la Dayr al-Jaliq. Kufa ajunge sub stăpânirea lui Abdul Malik.

691, pe locul altarului lui Abraham, din arealul Templului din Ierusalim, se construiește Moscheia Albastră.

692, Mekka cade, Abd Allah este ucis, Abdul Malik devine calif unic al tuturor musulmanilor.

²⁴² **Focul grecesc** a fost o descoperire a grecului **Kallinikos**, arhitect din Siria, emigrat la Constantinopol.

ROMEII sunt bizantinii. Bizantinii n-au cunoscut acest terme și nu s-au numit pe sine niciodată astfel: "bizantini". Termenul acesta este o „construcție” și o invenție intelectuală apuseană, din sec.16, deci la mult timp, după căderea Constantinopolului și a Imperiului Bizantin. Ei se numeau și erau numiți romei, [romaeion], adică "romani", din Imperiul Roman de Răsărit. Imperiul lor era numit ROMANIA, împăratul lor era numit și se numea basileu(=împărat) al romeilor sau al Romaniei [Basilevs ton Romaieon]. Termenul l-au preluat și turcii, înainte și după anul 1453, care numesc până în ziua de astăzi, zona Traciei, din jurul Constantinopolului, "Rumelia", de la Romania și "rum", de la romeu. Turcii au numit Patriarhia Ecumenică până în ziua de astăzi "Rum Patrikhanezi" [Patriarhia Romeică], sau "Ortodoks Patrikhanezi". Națiunea confesională ortodoxă, la turci se numea "rum miletti", iar Patriarhul Ecumenic, în calitate de Etnarh al creștinilor ortodocși din Imperiul Otoman, avea rang de "pașă", adică de ministru: "Milett Bașa". Altfel spus, romeii sunt romanii mai tineri, continuatorii sau urmașii romanilor și ai Imperiului Roman. Această conștiință „romană”, adică romeică a cetățenilor din Imperiul Roman de Răsărit, avea inițial un caracter cosmopolit, nu grecesc și a fost determinată de o serie de factori politici locali: mutarea capitalei, de la Roma Veche, la Bysantion, devenit în anul 330, Constantinopol, adică Noua Romă; cultivarea limbii latine, în administrația imperiului, ca limbă de cancelarie; statutul imperial și forma de guvernământ romană; scindarea Imperiului Roman, în anul 395; căderea Imperiului Roman de Apus în anul 476 etc. Până la Iustinian (527-565), în Noua Romă înflorește limba latină, iar în Roma Veche era cultivată și se folosea limba greacă.

Grecizarea Romaniei, adică a Imperiului Roman de Răsărit, devenit din anul 476, unicul Imperiu Roman, a avut loc în timpul domniei împăratului Iustinian I cel Mare (527-565), continuându-se prin urmașii acestuia. Terenul cel mai fertil, pentru dezvoltarea conștiinței „romeice”, a „bizantinilor”, li s-a oferit acestora, după anul 476. Identificarea romeilor cu grecii sau „grecizarea” romeilor sau a „bizantinilor”, a fost un proces foarte târziu, care a început, după anul 1204 (adică după fondarea statelor grecești: la Niceea, Trebizonda, Epir, Moreea etc.), continuându-se la Constantinopol, prin dinastia Paleologilor, respectiv după anul 1261, ca reacție a grecilor, împotriva Imperiului Latin, respectiv a Cruciadei a IV-a (1202-1204). Chiar și în zilele noastre, grecii ortodocși din Constantinopol, așa puțini câți mai sunt, se numesc pe sine și le place să li se spună „romei”.

695, Răscoala Kharijiților din Jazira și Ahwaz. Are loc bătălia de la Karun. Tot acum are loc o competiție militară contra lui Kahina, din Africa de Nord. Musulmanii se retrag din nou în Barqa. În Orient însă, musulmanii sunt în ascensiune și ocupă Kiș, în Transoxania.

700, competiție militară contra BERBERILOR, din Africa latină. Până la sfârșitul secolului al VII-lea, mai exact, până în anul 700, numărul musulmanilor din întregul Califat sau imperiu arab, nu depășea 1%. o cifră neglijabilă, în marea încă aproape „intactă” a masei creștinilor, zoroastrienilor (în Persia) și a celorlalte religii păgâne din Orient.

Sec. VIII, apar cele trei școli sau curente – direcții – în islam: **sunită**, **șiiită** și **schismatică**. Școala sunită observa orientarea marcată de Hanafiți și Malikiti. Școala șiiită observa orientarea Zaidică și Ismaelită. Școala schismatică era dominată urmașii adepților Kharidjiți, adică de Ibadiya.

702, basilica bizantină de pe locul Templului din Ierusalim este transformată și adaptată, devenind moscheia Al-Akşa.

În același an 702 are loc rebeliunea Ash'ath's, din Irak, cu bătălia de la Dayr al-Jamira.

703, se naște Dşa' far as-Sādiq, al **șaselea imam**.

705, aceeași soartă o are basilica rum ortodoxă Sf. Ioan din Damasc, care devine Moscheia Omaidă sau Umayyadă.

708, cu 391 de ani, înainte de prima cruciadă, armata arabilor musulmani atinge coasta Atlanticului, din Africa de Nord (Maroco).

710, cu 389 de ani înainte de prima cruciadă, după cucerirea ultimului oraș din nordul Africii, întreaga Africă latină este islamizată. Aproape toate cele 400 de sedii episcopale, mitropolitane și primațiale din nordul Africii vor dispărea. Creștinismul înfloritor de acolo, reprezentat odinioară de Tertulian, Ciprian, Athanasie și Augustin va dispărea.

711, cu 388 de ani, înainte de prima cruciadă, armatele musulmane traversează Gibraltarul, constituind începutul acțiunilor de cucerire a Spaniei și Portugaliei.

711-715, Arabii reușesc să traverseze Gibraltarul și ocupă în scurt timp aproape întreaga peninsulă Iberică. Carolingienii au întreprins îndată acțiunile de recucerire a teritoriilor iberice de la arabi. Succesele acestora au fost neînsemnate și lente, pentru că abia în anul 1492 au putut fi evacuați arabii din Iberia (Spania și Portugalia), în urma luptei de la Granada.

711-715, Arabii luptau pe un al doilea front în același timp, înaintând spre nord-estul Persiei. Aceștia au traversat Jaxartul, atacând valea Indului, unde au fondat Emiratul Multan.

712, cu 387 de ani înainte de prima cruciadă, arabii încheie cucerirea Spaniei de sud.

713, cu 386 de ani înaintea primei cruciade – 1099 – arabii cuceresc Barcelona, traversează Pirineii și încep cuceririle din sudul Franței. 90 de ani după moartea lui Mahommed armatele musulmane, nu misionarii musulmani se aflau déjà în mijlocul imperiului creștin de Apus, că în cel de Răsărit erau deja de multă vreme.

716, al doilea asediu al Constantinopolului, de către arabii musulmani

717 iulie 1 – 15 august 718, asedierea pe o durată de un an de zile, atât pe uscat, cât și pe mare, a Constantinopolului, de către arabii conduși de Maslama, fratele califului omeiad Omar II ibn Abd (717-720).

720, cu 379 de ani înaintea primei cruciade, arabii au cucerit orașul francez Narbonne și au asediat orașul Toulouse.

723, cu 376 de ani înainte a primei cruciade, luptele de apărare a francezilor împotriva asediului întreprins de arabi la Tours și Poitiers. Creștinii resping atacul arab.

732, Bătăliile de la Tours și Poitiers, unde Carol Martel îi învinge pe arabi.

Mijlocul secolului al VIII-lea a fost dominat de nemulțumiri și răscoale între musulmanii din cuprinsul Califatului, marcând sfârșitul dominației Umayyade.

740, Răscoala șiiților. Răscoala berberilor din nordul Africii. Bătălia nobililor.

750, Bătălia de la Zab. Damascul cade, sfârșitul Dinastiei omeazilor.

756-1031, dominația Umayyadă în Spania, Cordoba. Abd-ar-Rahman I fondează Statul Omezilor din Spania, **756**.

762, fondarea orașului Bagdad.

929, Umayyazii din Spania adoptă titlul de Calif de Cordoba.

Mormântul profetului Mohammad, din Medina

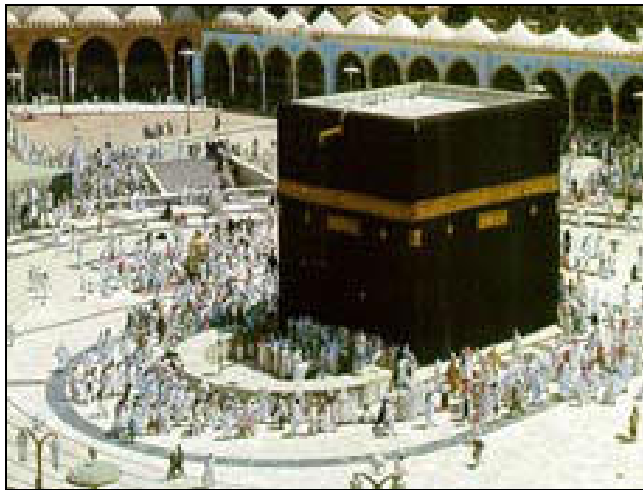
* * *

Instituția Califatului, 24 ian. 661-1924 martie 3

În limba arabă cuvântul „khalīfa” înseamnă „reprezentant” sau „urmaș”, iar după anul 632 s-a încetățenit ca titlu pentru urmașii lui Mahomed, în calitatea acestora de conducători religioși și politici ai celui dintâi stat islamic: „khalīfat Rasūlillāh”, adică „urmașul trimisului” sau „profetului”. Califii urmau să reprezinte religia islamică și să răspundă de destinele comunității musulmane în întregul ei, fiind în același timp și monarhi sau conducători politici ai primului Stat musulman. Persoana califilor era investită cu un fel de putere dublă, teocratică: spirituală și lumească; un fel de cezaropapism, întruchipat de una și aceeași persoană. Primii doi calif, Abu Bekr și Omar au fost aleși de întreaga comunitate din Mecca, încă în număr destul de mic. Omar a dispus ca urmașii lui să fie aleși de un colegiu de cinci persoane. După uciderea lui Othman, al treilea calif succesor imediat al lui Mahomed, o parte din comunitatea musulmană s-a decis pentru linia genealogică a profetului. Astfel a fost ales ginerele acestuia, Ali, nepotul și ginerele lui Mahomed. Ulterior, Califatul a devenit ereditar. Prima linie ereditară a Califatului au deținut-o Omeazii (661-750), apoi Abasizii (749-1258). După invazia mongolă, din secolul al XIII-lea, Califatul a devenit doar o funcție simbolică, iar califii s-au refugiat la curtea din Cairo a sultanilor mameluci din Egipt, unde, într-o serie dinastică abasidă, de 22 de persoane au contribuit la consolidarea puterii absolutiste a monarhului musulman din țara Nilului. Situația s-a menținut astfel până în anul 1517, când otomanii au cucerit Egiptul, după care, funcția

Califatului, deși doar simbolică, a fost preluată de sultanii otomani, de la Constantinopol. Un singur sultan otoman, Abdul Hamid II (1876-1909) a încercat să confere instituției Califatului gloria și importanța ei de altădată, acțiune care a generat apoi, nu reînvierea acestei instituții, ci fondarea mișcării panislamice, grație acțiunilor inițiate de Djamaladdin al Afghani (1838-1897) și ucenicii acestuia.

Lovitura de moarte a Califatului a dat-o Mustafa Kemal **Atatiurk** (1881-1938), primul președinte al Republicii Turcia (1923-1938), proclamată în data de 29 octombrie 1923. La data de 3 martie 1924, Atatiurk a abolit Califatul, după ce, la 1 noiembrie 1922, în calitate de comandant suprem al armatei turcești a abolit Sultanatul, iar din data de 13 octombrie 1923, capitala Statului, a fost mutată, de la Constantinopol, la Ankara. De atunci, pe plan panislamic, s-au întreprins mai multe încercări nereușite, de creere a unei instituții, care să înlocuiască și să continue Califatul, adică să reprezinte lumea musulmană și religia islamică în întregul ei.

Ka'aba, Cubul, Sanctuarul principal al musulmanilor, în Mekka ²⁴³

Califi ereditari, succesori imediați ai Profetului Mahomed, Rașidun, 632-661

Abdallah Abu Bekr, primul Calif, **632-634**, care învinge răsculații triburilor de beduini din Arabia, din jurul centrelor Mecca și Medina. În anul 633 a condus prima ofensivă musulmană împotriva provinciilor bizantine din Orient.

Omar (Umar) ibn al-Khattab, Calif, **634-644** nov. 3, a lărgit considerabil granițele noului Imperiu arabo-musulman în ascensiune. 635-640, Omar a cucerit Siria și Palestina. Prin bătălia de la Yarmuk, de la 20 august 636, Califul Omar câștigă o victorie însemnată împotriva romeilor, după care a urmat cucerirea Ierusalimului, în anul 637 și a Cezareei Palestinei, în anul 640. În anul 636, Omar a început cucerirea Persiei. Decisive au fost în sensul acesta victoriile de la Quadisya, 637; Ktesiphon și Nehawand, în anul 640. Mesopotamia a fost cucerită de arabi între anii 639-641, iar Babilonul în anul 641. Egiptul de Nord a fost cucerit între anii 639-642. În iunie 640, bizantinii au fost înfrânți de arabii conduși de generalul Amr ibn al-As, la Heliopolis.

La data de 17 septembrie 642, bizantinii au evacuat Alexandria.

²⁴³ Luat din: <http://www.eslam.de/begriffe/k/kaaba.htm>, adică: www.eslam.de/begriffe/a/abraham.htm

Babilonul a fost cucerit de arabi în anul 641.

Othman sau **Uthman ibn Affan**, Calif, **644-656**, ucis. După cucerirea Ciprului în anul 649, arabii încep expedițiile navale împotriva Imperiului Bizantin. Bazele puterii navale arabe le-a pus guvernatorul arab al Egiptului **Abd Allah ibn Sa'd în anul 645**. Cu această flotă, arabii i-au învins pe romei în apropierea coastei Lykiei, în anul 655. Așa au început defrișările masive a pădurilor în Orientul Apropiat și mai ales în Libanon, fără să se fi făcut reîmpăduriri, fapt care a condus la extinderea fără posibilitate de control a deșertului.

Ali ibn Abi Talib, Calif, **656-661**, nepotul și ginerele lui Mahomed, neagreat de masele de beduini din Arabia, din cauza colaborării și simpatiei acestuia față de nobilimea arabă din Mesopotamia-Irak. În timpul domniei lui Ali, Medina a încetat să mai joace un rol important în Califatul Arab. În acest timp apare și mișcarea **charidjiților**, care au cerut egalitatea în drepturi și avere a tuturor musulmanilor, precum și alegerea Califului de către toți musulmanii. În anul 658, Ali îi învinge pe charidjiți în lupta de la Nahrwan, pe Tigru. Doi ani mai târziu, în anul 660, în Siria a izbucnit o altă răscoală împotriva lui Ali, condusă de Moawiya, șeful tribului Omeia. La 24 ianuarie 661, Ali a fost asasinat de un charidjit, iar Moawiya, guvernatorul Siriei a devenit Calif.

* * *

Califatul Omeazilor, cu capitala la Damasc, 661-750

Moawiya I, Calif, **661-680**, întemeietorul dinastiei **Omeiazilor**, Califatul devenind ereditar; proprietatea privată asupra pământului fiind recunoscută:

Jezid, 680-683

Moawiya II, 683-684

Mervan I, 684? – 685

Abdalmalik sau Abd-al-Malik, 685-705

Walid I, 705-715

Suleiman I, 715-717

Omar II, 717-720

Jezid II, 720-724

Hișam, 724-743

Walid II, 743-744

Jezid III, 744

Ibrahim – Abraham, 744

Merwan II, 744-750

Califatul Abasizilor, 750-1258, capitala se mută, de la Damasc, la Anbar, iar după anul 762, la Bagdad

Mekka avea pe timpul acela și un sediu Episcopal, orașul aflându-se așezat pe „strada tămâiei”, care lega sudul Arabiei (Iemenul de astăzi), cu Siria și a devenit o metropolă a comerțului, dominată de tribul bogat al Koraișiților (Quraiși, Kurașiții, Kuraișiten). Clanul Hașemiților, din care făcea parte și Mahommed, cu familia acestuia, țineau tot de Kuraișiți, însă erau săraci ori scăpătați. Orașul Mekka era cosmopolit, cu locuitori arabi păgâni și creștini, cu evrei rabinici și creștini de alte etnii. Aici coexistau și un mosaic de confesiuni creștine, nestorienii, monofiziții, rumortodocși, manihei, de la care Mohammed va auzi și învăța multe lucruri, unele dintre ele putând fi chiar identificate în Coran. Majoritatea populației în Arabia era politeistă. O mare parte dintre ei, între care-i includem și pe Kuraișiții cinsteau zeița MANAT (care însemnează „soartă”, „destin”, „îndemânare”, fatalitate) și era la arabii preislamici o zeiță a lunii, zeița stelei de seară. Sactuarul acestei zeițe era la Kodaid, lângă Mekka, unde se află „piatra neagră”. În Mekka, Manat era cinstită ca una din cele trei zeițe ale destinului. Celelalte două zeițe se numeau al-Lat și al-Uza. Toate trei zeițele erau considerate fiicele marelui zeu Allah. Manat poate fi identificată cu zeița grecilor Nemesis sau Tyhe. Coranul o menționează în sura 53, 19-23. Implorarea ajutorului sau a mijlocirii zeiței Manat la Allah, era îngăduită de Mahommed. Ulterior însă, cinstirea ei a fost interzisă de islam, fiind considerată o deșertăciune păgână. Mekkanii venerau în mod deosebit și zeul Hubal.

Kaaba, cu piatra neagră sau meteoritul, era un loc de pelerinaj încă din faza preislamică, fiind numită de arabi „baytu'llah”, adică „Casa lui Dumnezeu”.

Creștini și evrei se aflau nu numai în Mekka, ci și în alte localități arabe: Yathrib (Medina), Vadi l-Qura, Chaibar, Fadak, Taima, at-Ta'if etc.

Pe lângă aceștia, trebuie să menționăm și fenomenul invers al clanurilor arabe – creștini și păgâni politeiști – existente ori stabilite ulterior în provinciile limitrofe ale imperiilor Romeic și Persan: în Siria, Palestina, Iordania, Libanon, Mesopotamia, Iran, dar și pe continentul Africii, în Egipt, Etiopia, Nubia etc.

Din punct de vedere jurisdicțional, arabii creștini din Arabia se aflau sub jurisdicția Tronului Patriarhal al Antiohiei, cei din Palestina și zona limitrofă se aflau subordonați Scaunului Patriarhal al Ierusalimului iar cei din Africa, în jurisdicția Tronului Alexandriei. În cuprinsul Bisericii Antiohiei și a Ierusalimului limba majorității populației era ARAMEICA, limba pe care a vorbit-o și Mântuitorul Iisus Hristos. Limba oficială, liturgică și de legătură cultural, bisericească și administrativă, era greaca, în Imperiul Bizantin și persana, în Imperiul Persan. Pe lângă aceste limbi mai era în folosință și araba, pentru membrii acestei etnii, din zonele limitrofe ale celor două imperii. În orașe, limba greacă și persană erau folosite de majoritatea locuitorilor. La sate domina aramaica și araba.

În Africa de nord-est circulau limbile greacă, coptă, etiopiană (cu limba liturgică Gheez), alături de care menționăm și limbile locale ale diferitelor etnii și triburi, precum și limba arabă a clanurilor de coloniști.

Să-i lăsăm pe creștinii orientali să descrie situația religioasă a arabilor, înainte și în epoca apariției islamului. Astfel în anul 1995, Sanctitatea Sa Mor Ignatius ZAKKA Iwas I Patriarh al Antiohiei, al întregului Orient și Întâistătător al întregii Biserici Siro-Ortodoxe (monofizite), cu scaunul în Damasc, face la Berlin, în cadrul unei prelegeri festive, următoarele constatări în această privință:

„7. DIE RELIGIÖSE SITUATION DER ARABER ZUR ZEIT DER ENTSTEHUNG DES ISLAM

DIE RELIGIÖSE SITUATION DER ARABER WAR KONFUS UND UN DURCHSICHTIG. EINIGE SIPPEN WAREN REINE HEIDEN. DIE SPALTUNG DER KIRCHE LENKTE SIE VON IHRER AUFGABE, DER VERKÜNDIGUNG DES EVANGELIUMS, AB. DESWEGEN WAR DER ZEITPUNKT FÜR DIE VERBREITUNG DES ISLAM UNTER DEN HEIDNISCHEN SIPPEN UND GANZ BESONDERS AUF DER ARABISCHEN HALBINSEL GÜNSTIG. WIE GESAGT: EIN TEIL DER EINWOHNER DER ARABISCHEN HALBINSEL WAR ZUR ZEIT DES AUFKOMMENS DES ISLAM HEIDNISCH, EIN ANDERER TEIL WAR DEM NAMEN NACH ANHÄNGER ABRAHAMAS. ES WIRD IN DER GESCHICHTE ERWÄHNT, DAB DAS CHRISTENTUM SEIT DEM 1. JAHRHUNDERT AUF DER HALBINSEL AUFTRAT . ES VERBREITETE SICH STARK IN DER SYRISCHEN WÜSTE UND IM IRAK UNTER EINER VIELZAHL ARABISCHER SIPPEN WIE: RABI-A, BENI TAGHLEB, BANI KALB; IN YEMEN, TAJ, BAHRAA, SALIKH, TENNUCH, GHASSAEN UND ANDEREN , DIE DADURCH AUF EINE ANNAHME DES ISLAM VORBEREITET WURDEN.

DIE DOGMEN VON ARIUS UND NESTORIUS, DIE AUF DEN ÖKUMENISCHEN KONZILLEN VON NIZÄA (325) BZW. EPHESUS (431) ANATHEMATISIERTE WURDEN, WAREN UNTER DEN CHRISTEN VERBREITET. HINZUKOMMT, DAB DURCH ABTRÜNNIGE DER ÄTHIOPISCH-ORTHODOXEN KIRCHE EINIGE ZWEIFELHAFTE, HERÄTISCHE, RELIGIÖSE BEHAUPTUNGEN IM NAMEN DES CHRISTENTUMS IN MANCHEN ARABISCHEN STÄMMEN VERBREITUNG FANDEN. IM AUSGEHENDEN 6. UND BEGINNENDEN 7. JAHRHUNDERT WURDE QAS IBN SA-IDA AL-AYADI, BISCHOF VON NADGRAN, FÜR SEINE WEISHEIT, POESIE UND REDEKUNST GERÜHMT. EIN ANDERER BERÜHMTER MANN (611) IST ZU NENNEN: WARAQA IBN NAUFAL IBN ASSAD. ER WAR DER BISCHOF VON MEKKA, DAS VOLL VON CHRISTEN WAR. ER IST DER NEFFE VON KHADIDGA, DER FRAU VON MOHAMMED DEM PROPHETEN. DIE MEHRHEIT DER CHRISTEN VON MEKKA, YEMEN UND NADGRAN WAREN GLIEDER DER SYRISCH-ORTHODOXEN KIRCHE.

DIE CHRISTEN WURDEN NACH JESUS "NAZARENER" GENANNT. WIE VERSCHIEDEN DIE DOGMEN JENER CHRISTEN AUF DER ARABISCHEN HALBINSEL AUCH GEWESEN SEIN MÖGEN, SO ÜBTEN SIE DOCH AUF DIE ARABISCHEN BRÜDER EINEN GROßEN EINFLUß AUS. WIR WOLLEN NICHT VERGESSEN, DAB DIE RELIGIÖSEN FUNDAMENTE DER BEIDEN RELIGIONEN EINANDER ÄHNLICH SIND, WIE DER GLAUBE AN EINEN EINZIGEN GOTT, DER HIMMEL UND ERDE GESCHAFFEN HAT, DER GLAUBE AN DAS JÜNGSTE GERICHT, DER TAG DER AUFERSTEHUNG, DAS EWIGE LEBEN USW. ES GIBT AUßERDEM NOCH GESCHICHTLICH-RELIGIÖSE EREIGNISSE BEI DEN SYRERN, DIE IM KORAN ERWÄHNT WERDEN WIE DIE "SIEBENSCHLÄFERLEGENDE" UND "DIE EINWOHNER DER FURCHEN".

DIE SIEBENSCHLÄFERLEGENDE WAR EIN BEISPIEL, MIT DEM GOTT BEWEIST, DAB ER, DER SCHÖPFER, DIE TOTEN AM TAGE DER AUFERSTEHUNG WIEDER BELEBEN KANN. SIE WURDE UNS IN HERVORRAGENDEM STIL IN VERSEN UND IN PROSA ÜBERLIEFERT. SIE GEHÖRT DER SYRISCHEN TRADITION AN UND WURDE AUCH VON UNSEREN GROßEN CHRONISTEN WIE ZACHARIA DEM RHETORIKER (+536), JOHANNES VON EPHESUS (+587), DEM ZUQNINISCHEN MÖNCH (+775) UND ANDEREN EINGEHEND STUDIERT. UNS IST DAZU AUCH EIN AUS 74 VERSEN BESTEHENDES, IN 7-SILBIGEM METRUM GESCHRIEBENES GEDICHT VON MOR JAKOB VON SERUGH (+521) ÜBERLIEFERT . DIE KIRCHE GEDENKT DER SIEBENSCHLÄFER JÄHRLICH AM 24. NOVEMBER.

EINE EIGENE ORDNUNG, IN DER DIE RICHTIGKEIT IHRES SCHLAFENS UND ERWACHENS FESTGEHALTEN WIRD, IST AUCH ÜBERLIEFERT. "DIE EINWOHNER DER FURCHEN", DIE IM KORAN ERWÄHNT SIND, SIND DIE HIMJARITISCHEN MÄRTYRER, DIE SYRISCH-CHRISTLICHEN ARABER VON NADGRAN, DIE VON MASRUQ DEM JUDEN – BEKANNT ALS DHU NU-AS – VERFOLGT WURDEN, WODURCH SIE DIE PALME DES MARTYRIUMS ERRANGEN."²⁴⁶

Traducere:²⁴⁷

„7. Situația religioasă a arabilor în timpul apariției islamului

Situația religioasă a arabilor era confuză și nedeslușită. Unele triburi erau curat păgâne. Dezbinarea Bisericii a abătut-o de la misiunea propovăduirii Evangheliei. Din acest motiv a fost punctul de plecare pentru răspândirea islamului printre triburile păgâne și în special în peninsula Arabiei foarte convenabil. După cum s-a spus: o parte dintre locuitorii peninsulei Arabe au fost păgâni în momentul apariției Islamului, altă parte erau, după cum îi trăda și numele, adepți ai lui Abraham. În istorie este menționat că Creștinismul a apărut în primul secol în peninsula Arabiei. S-a răspândit foarte puternic în deșertul sirian și în Irak, printre numeroase triburi, cum ar fi: Rabi-a, Beni Taghleb, Bani Kalb; în Yemen, Taj, Bahraa, Salikh, Tennuch, Ghassaen etc., prin aceasta fiind mai ușor deja pregătiți pentru adoptarea islamului.

Dogmele lui Arie și Nestorie, care au fost anatematizate cu ocazia Sinoadelor Ecumenice de la Niceea (325) și Efes (431), au fost răspândite printre (acești, n.n.) creștini. La aceasta se mai adaugă și unele afirmații eretice și îndoielnice, în numele Creștinismului, făcute de anumiți renegați – apostatați – din Biserica Etiopiei și care s-au răspândit printre triburile arabe. Spre sfârșitul secolului al VI-lea și începutul celui de al VII-lea, Qas Ibn Sa-ida Al-Ayadi, Episcop de Nadgran era celebru prin înțelepciunea, poezia (imnografie? n.n.) și retorica sa. Mai trebuie menționat un alt bărbat celebru, către anul 611: Waraqa Ibn Naufal Ibn Assad. El era Episcop de Mekka, care era plină de creștini. El este nepotul Khadidgei, soția lui Mahommed Profetul. Majoritatea creștinilor din Mekka, Iemen și Nadgran a ost membrii ai Bisericii Ortodoxe Siriene. Creștinii erau numiți după Iisus „Nazarineni”. Indiferent cât de diferite puteau să fie dogmele acelor creștini din peninsula Arabiei, ele au exercitat o mare influență asupra fraților arabi. Noi nu trebuie să uităm că fundamentele religioase ale ambelor religii sunt foarte asemănătoare întreolaltă, cum ar fi credința într-un singur Dumnezeu, care a făcut cerul și pământul, credința în judecata din urmă, ziua Învierii, viața veșnică etc. Există în afară de aceasta la sirieni evenimente bisericesti, care sunt menționate în Coran, cum ar fi legenda „Celor șapte adormiți” și „Locuitorii plugari”. Povestea „Celor șapte adormiți” a fost un exemplul prin care Dumnezeu dovedește că El, Creatorul, poate să-i învie pe morți

²⁴⁶ Mar Ignatius ZAKKA Iwas I, *Gemeinsame geschichte der syrischen Kirche mit dem Islam durch die Jahrhunderte*, Gastvortrag des Patriarchen an der Humboldt-Univ. zu Berlin, 16.05.1995: (<http://www.suryoyo.uni-goettingen.de/library/zakka-islam.html>).

²⁴⁷ Sura 18 a peșterii prezintă în mod sui generis istoria celor șapte adormiți de la Efes. Ei dormeau cu ochii deschiși. Cei șapte adormiți s-au ascuns în timpul domniei lui Deciu (249-251) și s-au arătat din nou în timpul domniei lui Teodosie cel Tânăr (cel Mic 408-450). Ei ar fi petrecut 150-200 de ani în peșteră.

în ziua Învierii. Ea [legenda, n.n.] ne-a parvenit într-un stil excepțional, atât în versuri cât și în proză. Ea aparține tradiției siriene și a fost studiată în mod aprofundat și de cronicarii noștri, cum ar fi Zaharia Retorul (+536), Ioan de Efes (+587), de Monahul Zuqnin (+775) și alți. Pe lângă aceasta, nouă ne-a mai fost transmisă și o poezie constând din 74 de versuri în metru 7 de argint, scrisă de Mor Iacob de Serugh (+521). Biserica pomenește pe cei „șapte adormiți” în fiecare an, pe data de 24 noiembrie. Predania deține o rânduială a corectitudinii somnului și trezirii lor.

„Locuitorii plugari”, care sunt menționați în Coran, nu sunt decât „martirii himjariți” dintre arabii siro-creștini din Nadgran, care au fost persecutați de către Masruq Evreul, cunoscut sub numele de Dhu Nu-as, prin care au primit și cununa martiriului.”

Dioecesis Orientis 400 AD.png

La începutul secolului al VII-lea, în preajma începuturilor religiei islamice, Biserica din toate cele trei Patriarhate (Antiohia, Alexandria, Ierusalim), precum și din Catolicozatul Asirian din Persia luptau pentru supraviețuire, fiind sfâșiate din interior de efectul luptelor hristologice, cu ultima lor fază: monofizitismul, la care, începeau deja să se contureze și germeii ereziei monotelite.

*

Încă în secolul al VI-lea, mai precis în anul 542, Patriarhul monofizit Teodosie I al Alexandriei (535-537, + 566), protejat de împărăteasa Teodora, în palatul căreia trăia „în exil”, și la sfatul acesteia, a reușit să hirotonească doi episcopi monofiziți „clandestini”: Teodor Mitropolitul Arabiei și Iacob Baradai Mitropolitul Edesei, Siriei și Asiei Mici. Ajunși în Orient, primul dintre ei s-a ocupat de credincioșii arabi monofiziți din regiunile limitrofe ale Ghassanizilor, dependenți de romei, din deșertul sirian și din regiunile Transiordaniei. Cel de al doilea a hirotont 27 de episcopi, reușind să creeze chiar și în Persia o Biserică aparte monofizită, paralelă și separată de aceea a „nestorienilor”, deoarece nici asirienii din Catolicozatul de Seleucia-Ktesiphon, care recunoșteau cele două naturi în Iisus Hristos, nu puteau accepta întruparea Logosului într-o singură natură.²⁴⁸

În această perioadă, Mekka era „plină” de creștini, având și un episcop, care rezida în acel oraș, probabil un urmaș al celor hirotoniți întru arhiereu, de către Mitropolitul Teodor al Arabiei sau în comuniune cu aceștia. Numele acestui episcop era Waraqa Ibn Naufal Ibn Assad, un nepot al soției lui Mahommed, *Khadidga*. Episcopul Waraqa era sub jurisdicția Antiohiei.

*

Prima jumătate a secolului al VII-lea a fost dominată în Bizanț de către împăratul Herakleios I (610-641), care schimbat toți dregătorii din posturile importante ale imperiului, din timpul predecesorului său, Phokas (602-610). Astfel, guvernatorul Egiptului a devenit Niketas iar Priscus a fost trimis pentru o perioadă de timp de circa un an de zile, în fruntea armatei romeilor din Siria și Palestina, pentru a lupta împotriva perșilor, ajunși în timpul lui Phokas, până la Calcedon, adică „sub zidurile capitalei imperiale”.

Succesele și insuccesele perșilor și ale bizantinilor, în luptele comune, din prima jumătate a secolului al VII-lea, n-au rămas fără ecou atât în viața bisericească a creștinilor monofiziți din Orient, cât și a arabilor preislamici, dar și a islamului în faza lui de început. La acestea se adaugă criza continuă prin care trecea Biserica din Imperiul Romeu din anul 451 încoace, criză localizată în special în regiunile mărginașe ale imperiului, din Orient, în mod concret fiind vizate relațiile cu și din din vecinătatea teritoriilor arabe.

*

“Rum” este expresia arabă a noțiunii de “romeu”, “roman” sau “bizantin”, preluată și în Coran, care a consacrat-o nu numai în lumea arabă, ci și în aceea musulmană, de mai târziu, adică după anul 622, Hegira (Fuga lui Mahomed de la Mecca – Makka – la Medina), mai precis, după anul 633, când începe ofensiva arabilor musulmani împotriva teritoriilor

²⁴⁸ Împărăteasa Teodora îi proteja pe față pe monofiziți, spre deosebire de soțul acesteia, Justinian I, care-i susținea pe ortodocși. Prin această măsură, Teodora a evitat și estompat acțiunile de revoltă ale supușilor acesteia din regiunile orientale de margine ale imperiului.

bizantine din Orient. Califul Omar (634-644) a lărgit în mod considerabil granițele noului Imperiu Arab și Musulman.²⁴⁹ Să urmărim ce scrie Coranul, sura 30, privitor la romei:

XXX ar-Rûm [Sura (=Capitolul) romeilor]

Din Mekka și este cu șasezeci de semne (adică versete)²⁵⁰

În numele lui Dumnezeu, cel milostiv, îndurat

1. ALM. Grecii sunt înfrânți

- 2. în țara cea mai de aproape,²⁵¹ însă după înfrângerea lor vor înfrânge ei*
- 3. în puțini ani.²⁵² A lui Dumnezeu este porunca înainte și după aceea și se vor bucura cei credincioși²⁵³*
- 4. pentru ajutorul lui Dumnezeu. El ajută cui voiește. El este puternic, îndurat*

.....

În lumea arabă și musulmană, "Rum-Ortodox" sunt creștinii care au aceeași credință cu a împăratului romeu rum mellik de la Constantinopol.

Arabii numesc până astăzi Biserica Melkită ([Mellik], adică imperială, de care ține basileul din Constantinopol, Biserica Ortodoxă) din spațiul lor „Rum Kanissa”, iar pe cea Romano Catolică „Latin Kanissa”. Zona Traciei, din jurul Constantinopolului, turcii o numesc până astăzi "Rumelia", de la Romania și "rum", de la romeu. Turcii au numit Patriarhia Ecumenică până în ziua de astăzi "Rum Patrikhanezi" [Patriarhia Romeică], sau "Ortodoks Patrikhanezi".²⁵⁴ În acest context, evoluția a continuat, iar „Biserica Imperială” sau Ortodoxă a fost numită „Mellik Kanissa”, iar în derâdere, nestorienii, monofiziții și, după ei musulmanii, au numit-o „Melkit Kanissa”, adică „Biserica Melkită” (recte Biserica simbriașă – servitoare – a împăratului). În antichitate, noțiunea de „melkit” avea un sens peiorativ, însemnând „coada împăratului”, fiind vizați creștinii care, trăind în afara granițelor împărăției romeilor, ascultau totuși de bazileul de la Constantinopol și

²⁴⁹ Primul Calif, după Mahomed (c.570-632), a fost Abu Bekr (632-634).

²⁵⁰ Noi am folosit textele din Coran, conform ediției lui Dr. Silvestru Octavian ISOPEȘCUL, *Coranul*, Traducere din arabă..., Cernăuți, 1912, reprint, Editura Cartier, 1997 (mai există un reprint, Editura E T A, Cluj-Napoca, 1995). În mod greșit, Isopescul traduce cuvântul Rûm, cu “greci”, nu cu “romei”: **XXX Sura grecilor**.

²⁵¹ Se referă la teritoriile din Imperiul Romeu, cuceririle de perși: în anul 613, perșii, încă adepți ai religiei lui Zarathustra, au cucerit Damascul, iar în anul 614 Ierusalimul.

²⁵² În această perioadă, la care Coranul face aluzie, circa 616, Șahul Persiei Chosroes II (Khosraw II, 590-628) domina Orientul Apropiat, însă de prin anii 622, împăratul romeu Herakleios (610-641) a început ofensiva de recucerire a provinciilor Anatoliei, Siriei, Palestinei, Egiptului și Mesopotamiei, iar la Ninive, în data de 12 decembrie 627, a reușit să destrame Imperiul Sasanid, care în anul 661 va deveni o provincie a Califatului Omeiad. Vezi: Ioan Marin MĂLINAȘ, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...*, Op. cit., p. 149-150.

²⁵³ Este interesant de constatat, cum musulmanii, în această fază incipientă a Islamului, (între anii 616-627) au fost de partea creștinilor, adică a bazileului romeu, nu a perșilor, după cum au procedat arabii politeiști (sau nemusulmani) din Mekka.

Aparențele înșeală însă, pentru că după ultimul său pelerinaj la Medina, în martie 632, Mahomed s-a ocupat el însuși de pregătirea unui mare război, împotriva Constantinopolului și a împăratului acestuia, dar în decursul acestor pregătiri s-a îmbolnăvit grav de friguri, murind în data de 8 iunie 632. Text luat din traducerea din arabă, făcută de S. O. ISOPEȘCUL, *Coranul*, Op. cit., p. 21, adică *Studiul introductiv al traducătorului*.

²⁵⁴ Națiunea confesională ortodoxă, la turci se numea "rum miletti", iar Patriarhul Ecumenic, în calitate de Etnarh al creștinilor ortodocși din Imperiul Otoman, avea rang de “pașă”, adică de ministru: “Milett Bașa”. Altfel spus, „romeii” sunt romanii mai tineri, continuatorii sau urmașii romanilor și a Imperiul Roman: romanul păgân încreștinat și care a vorbit grecește, era romeu.

țineau de Biserica acestuia. Din aceste motive, creștinii ortodocși din Patriarhia Antiohiei și din lumea arabă și musulmană, preferă noțiunea de „Rum Kanissa” sau „Rum Orthodox” și nu pe aceea de Mellik Kanissa, ca să nu mai amintim noțiunea de „Melkit Kanissa”. Fiind însă termeni tehnici consacrați, nu-i putem evita, dar este bine să le cunoaștem evoluția și semnificația.²⁵⁵

*

Coranul îi menționează pe creștini și le recunoaște cărțile lor sfinte – Biblia – în sura 10 a lui Iona, vers 94: „Iar dacă stai la îndoială cu privire la ceea ce ți-am trimis Noi, întreabă pe cei ce au citit Scriptura, înaintea ta. Doar a venit la tine adevărul de la Domnul tău, deci să nu fii îndoielnic.”

Sura 5 a mesei, vers 81: „Spune ‘O, voi, cei ce aveți scriptura, nu treceți în credința voastră peste adevăr și nu urmați poftetele acelor oameni care au rătăcit ei înșiși și i-au amăgit pe mulți; ei au rătăcit de la drumul cel drept.’”

Sura 3 a familiei Imrîn, vers 44-48: 44 „Eu întăresc cele pe care le aveți acum de nainte din Thora, însă vă iert unele din cele oprite; eu vin la voi cu un semn de la Domnul vostru, deci temeți-vă de Dumnezeu și urmați-mă. Dumnezeu este Domnul meu și Domnul vostru, deci serviți-l. Acesta este drumul cel drept. 45 Când cunoscui Iisus necredința lor, zise: ‘Cine-mi va fi de ajutor pentru Dumnezeu?’ Ziseră apostolii: Noi voim să-ți fim de ajutor pentru Dumnezeu. Mărturisește-ne că suntem moslemi.’ ” 46 „‘Doamne, noi credem ceea ce ne-ai descoperit și urmăm trimisului, deci scrie-ne între martori ’. ” 47 „ Ei vicleniră, însă și Dumnezeu vicleni, căci Dumnezeu este cel mai viclean.” 48 „Dumnezeu zise: ‘O Iisuse, voi să te las să mori și să te ridic la mine și să te mântuiesc de cei necredincioși, iar pe cei ce ți-au urmat voi să-i pun peste cei necredincioși până la ziua învierii, atunci vă veți întoarce la Mine, iar Eu voi judeca certele între voi ’.”

*

Nasárá (=creștini) și musulmani

Sanctitatea Sa Mor Ignatius ZAKKA Iwas I Patriarh al Antiohiei susține că Trimisul Mahommed le-a dat și creștinilor un „testament”. Este vorba de „Decretul lui Mahommed privitor la creștini”, al cărui text poate fi urmărit în Anexa capitolului de față.

Părerea noastră este că islamul nu începe cu fuga, emigrarea lui Mahommed, de la Mekka, la Medina, din data de 1 Muharram al anului hidjra (hidșra, hedșra), adică la 16 iulie Tamuz 622 [A.H. - „Anno Hegirae”, sigla erei musulmane], considerată ca începutul erei musulmane, ci cu anul 325 și la Niceea, adică islamul este rezultatul protestelor populației creștine din Mekka și din întreaga Arabie, împotriva elenismului și a deciziilor primelor sinoade ecumenice (325, 381, 431, 451).²⁵⁶

²⁵⁵ Vezi introducerea “Privitor la noțiunea de romeu”, care precede cronologia Patriarhilor Ecumenici, din: Ioan Marin MĂLINĂȘ, *Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială...*, Op. cit., p. 66-68 și 149-150.

²⁵⁶ Fuga, emigrarea lui Mohammed, de la Mekka, la Medina – hidjra, hidșra, hedșra – a constituit **începutul erei musulmane**, stabilită însă nu de profet, ci de al doilea calif ereditar, Omar sau Umar (634-644), prin anul 638.

Numai așa pot fi înțelese pasajele din Coran, privitoare la Isa [recte Iisus Hristos], cu negarea naturii Divine a Mântuitorului, atacul frontal și vehement al credinței în Preasfânta Treime, cu aluziile la dogma Theotokos, sura 5, vers 76 și 77. Să urmărim o relectură a versetelor din *Coran*, în această privință, sura 5 a mesei, vers 76-79:

76 „*Necredincioși sunt cei ce zic: ‘Dumnezeu e Mesia, fiul Mariei’. Doar a zis Mesia: ‘O fiii lui Israel, serviți lui Dumnezeu, Domnul meu și Domnul vostru; cei ce adaugă lângă Dumnezeu încă altă ființă, pe acela îl oprește Dumnezeu de la rai și locuința sa va fi focul și cei nelegiuți nu vor avea ajutor.’*”

77 „*Și aceia sunt necredincioși care zic: ‘Dumnezeu este al treilea din trei’. Căci nu este Dumnezeu afară de unicul Dumnezeu, și dacă nu se vor păzi să vorbească astfel, îi va atinge pe cei necredincioși din ei o pedeapsă dureroasă.*”

78 „*De ce să nu se întoarcă la Dumnezeu și să-l roage de iertare? Dumnezeu e doar iertător, îndurat.*”

79 „*Ce a fost Mesia, fiul Mariei, decât un trimis, precum au fost trimiși și înaintea sa, maică-sa o muiere adevărată. Amândoi mâncau bucate de [rând]. Privește ce semne răsvedite le-am tâlcuit Noi și privește cum au mințit ei!*”

Ecoul certurilor și frământărilor hristologice, trebuie să fi fost receptate de arabi într-un mod foarte sensibil, din moment ce însăși instituția Bisericii este pusă sub semnul întrebării, fiind considerată doar „o viclenie a lui Dumnezeu” (sura 3 a familiei Imrîn, vers 48):48 „Dumnezeu zise: ‘O Iisuse, voi să te las să mori și să te ridic la mine și să te mântuiesc de cei necredincioși, iar pe cei ce ți-au urmat voi să-i pun peste cei necredincioși până la ziua învierii, atunci vă veți întoarce la Mine, iar Eu voi judeca certele între voi.’”

Se știe că semințiile triburilor preizraelite, din care a evoluat poporul Izrael au parcurs un drum de multe secole, dinspre *Politeism*, către *Henoteism* (crența în mai mulți dumnezei, dintre care numai unul este adoptat și cinstit ca Dumnezeu-păzitor, protector), pentru a ajunge la *Monoteism*. Vechile texte biblice redau astfel de expresii henoteiste, cum ar fi: Exod 15,11: „Doamne, cine-i asemenea Ție’ntre dumnezei?”; Exod 18,11: „Acum știu și eu că mare este Domnul peste toți dumnezeii, pentru că i-a smerit” etc. Elemente henoteiste se află și în Coran: sura 2 a vacii „Roagă-te pentru noi la Domnul tău, ca să ne arate cum să fie vaca aceea?”.

Trebuie să fi fost într-adevăr foarte diferite „dogmele” creștinilor din Arabia, iar afirmațiile eretice ale refugiaților etiopieni în Arabia, privitoare la învățătura creștină deasemenea sehr păgubitoare pentru Biserică, la care se adaugă protestele deschise ale autohtonilor contra deciziilor sinodale de la Niceea, Efes și Chalcedon, pentru a ne putea face o imagine privitoare la haosul doctrinal creștin din acele părți. Dacă mai menționăm și eventualul boicot direct sau indirect al „abrahamiților” din Arabia contra creștinilor, atunci înțelegem modul haotic de receptare al conținutului biblic și bisericesc al problemei în Coran, respectiv de către Mahommed și populația necreștină (sau chiar creștină) din Mekka și împrejurimi. Pentru exemplificare dăm numai sura a 3-a a familiei Imrîn, care tratează despre Familia Mântuitorului Iisus Hristos. Mohammed îl numește Imrîn pe tatăl preacuratei Fecioare Maria, Sf. Ioachim. Elisabeta, mama Sf. Ioan Botezătorul este după Mahommed o soră a Maicii Domnului, nu „o rudenie”. Aceste două femei, împreună cu Iisus, Ioan Botezătorul și Zaharia, formează „familia Imrîn”.

Mahommed și monofiziții

Dacă Mahommed l-a creat pe Carol cel Mare (768-814), atunci Eutihie l-a creat pe Mahommed: „ ... si 'Mahomet fit Charlemagne', Eutychès avait fait Mahomet”. Așa își începe Henri GRÉGOIRE studiul său privitor la „Mahommed și monofizitismul” (Mahomet et le Monophysisme), din volulul festiv, din anul 1930, dedicat bizantinologului Charles Diehl.²⁵⁷ Mai pe înțelesul tuturor, aversiunea monofiziților față de Chalcedon și față de autoritățile imperiale bizantine ar fi creat platforma necesară și climatul psihologic de evoluție a islamului. În acest climat s-au regăsit arabii din imperiile Romeic și Persan, precum și cei din peninsula Arabiei, în lupta lor contra elenismului și a imperiului Persan. Pentru arabi, atât creștini, cât și musulmani, identitatea lor etnică este mai importantă decât apartenența confesională sau religioasă. Curtea imperială romeică și Biserica Ortodoxă n-au vrut să realizeze că Biserica Alexandriei, cu un creștinism vechi, înfloritor și cosmopolit (grecesc, copt, etiopian, nubian, arab etc.), rămasă pe locul al treilea în structura Pentarhiei, era nemulțumită de aroganța grecilor, de elenizarea bisericească, de poziția pe care o deținea Tronul acesteia etc. Până în anul 325, Scaunul Alexandriei avea întâietate în Biserica primară, după care urma Tronul Antiohiei, iar pe locul al treilea apărea Tronul Romei Vechi. Ierusalimul, prin Mitropolia din Cezareea Palestinei, ținea de Biserica Antiohiei, bucurându-se pe timpul acela un loc de „cinstire”. Patriarhii Alexandriei au refuzat să accepte locul al doilea în ordinea ierarhică a Exarhatelor din 325 și locul al treilea, din 381, fixat de patriarhul Damasus al Romei Vechi (366-384), menținut astfel și în structura Pentarhiei, din anul 451. Abia în anul 870, la al IV-lea Sinod din Constantinopol sau al „VIII-lea Sinod Ecumenic” (869-870), în canonul 17 și 21, Alexandria a consimțit a fi pe locul al treilea din Pentarhie. În această perioadă, Tronul Alexandriei nu mai era decât o umbră din ceea ce a fost odată: după sciziunea coptă, din anul 536 și după islamizările forțate, de după anul 642, numărul credincioșilor, clerului și eparhiilor din această parte a lumii creștine s-au redus în mod drastic. Tronul Antiohiei a fost obligat să facă aceleași experiențe, prin care a trecut și Biserica Alexandriei și Ierusalimului.

Revenind la problema identității arabe, menționăm că în prima fază de extindere a islamului, acesta a întărit și conștiința creștină a arabilor de această religie în general și a monofiziților în special. Patriarhul Mar Ignatius Zakka Iwas I, precizează că abia după ce arabii au pierdut hegemonia în Orientul Apropiat, a început adevărata tragedie a creștinilor din acele părți: sirieni, rum ortodocși, copti, asirieni, maroniți etc. Este vorba de decimarea creștinilor din Orientul Apropiat făcută de mongoli, la sfârșitul secolului al XIII-lea, mai precis după anul 1295, când aceștia s-au convertit la islam:

"Im Jahre 1258 fiel Bagdad an die Mongolen, die sich 1295 zum Islam bekannten.

"Ihren eigentlichen Niedergang aber erlebte die Syrisch-Orthodoxe Kirche gemeinsam mit den anderen Kirchen im Vorderen Orient, als gegen Ende des 13. Jahrhunderts

²⁵⁷ P. 107, din : Henri GRÉGOIRE, *Mahomet et le Monophysisme*, în *Mélanges Charles Diehl*, premier volume, Histoire, Paris, Librairie Ernest Leroux, 1930, p. 107-119.

die aus Innerasien eingedrungenen Mongolen den Islam annahmen und ihn weniger tolerant als die Araber vertraten. Buchstäblich dezimiert wurde die orientalische Christenheit schließlich durch den grausamsten Repräsentanten des mongolisch-islamischen Fanatismus; durch Timur Lenk um 1400, der Mesopotamien, Syrien und Kleinasien durchzog und sich dabei als Todfeind des Christentums verstand." ²⁵⁸

Numai că Sanctitatea Sa Patriarhul Mar Ignatius Zakka Iwas I, în calitate și poziția pe care o are, adoptă o formă irenică, politicoasă la adresa musulmanilor și patriotică, atunci când idealizează epoca de stăpânire arabă în Orientul Apropiat. Adevărul este însă undeva la mijloc, pentru că altfel nu se pot explica persecuțiile, îngrădirile, convertirile la islam, confiscarea bisericilor și transformarea lor în moschei, care au avut loc după anul 634, când arabii au cucerit Damascul, după anul 637, când aceștia au cucerit Ierusalimul, sau după anul 642, în Alexandria.

*

În fața acestor realități și având în vedere aversiunea monofiziților față de bizantini, față de împărat, ca apărător, susținător și garant al deciziilor sinodale de la Chalcedon, din anul 451, este ușor de înțeles că arabii islamici erau considerați de sirieni, de egipteni și de ceilalți orientali, ca niște „eliberatori”. ²⁵⁹

În prima fază, islamul s-a consolidat în Orientul cucerit de arabi, grație monofiziților, atât în Siria, cât și în Egipt, precum și în celelalte regiuni, cu excepția Armeniei.

*Înălțarea la cer a lui Iisaa, purtat în alai de îngeri „feminini”
(pictură turco-musulmană veche)*

²⁵⁸ Mar Ignatius ZAKKA Iwas I, *Gemeinsame geschichte der syrischen Kirche mit dem Islam durch die Jahrhunderte*, Op. cit., 11. *Der Umgang der Kalifen mit Syrern und anderen Christen*.

²⁵⁹ Henri GRÉGOIRE, *Mahomet et le Monophysisme*, Op. cit., passim.

Mar Ignatius ZAKKA Iwas I, *Gemeinsame geschichte der syrischen Kirche mit dem Islam durch die Jahrhunderte*, Gastvortrag des Patriarchen an der Humboldt-Univ. zu Berlin, 16.05.1995: (<http://www.suryoyo.uni-goettingen.de/library/zakka-islam.html>).

A N E X Ă DOCUMENTARĂ

I

[**Decretul lui Mahomed privitor la creștini**] ²⁶⁰

Décret de Mahomet relatif aux Chrétiens

Un journal du Caire, intitulé l'Union islamitique, publie dans l'un de ses premiers numéros un décret de Mahomet dont l'original se trouve, dit-il, dans la bibliothèque du sultan. On a plusieurs fois, dans notre Occident, signalé l'existence de cette pièce, mais on peut dire qu'on n'en connaissait pas le contenu. Elle avait été publiée en Orient par deux historiens arabes. Ce document est passé du journal égyptien déjà cité dans un journal de Rome, le Bessarione.

Ce décret, écrit le 3 de Moharrem, l'an 2 de l'hégire, par Ali ben Taleb dont il porte la signature, avait été envoyé par Mahomet aux moines du couvent de Sainte-Catherine sur le mont Sinaï. En voici le texte d'après l'Union islamitique.

Moi, Mohammed, fils d'Adb-Allah, décrète pour tous comme un message divin et comme déclaration comminatoire, moi qui suis chargé par les confidences d'en haut de sauvegarder les grâces divines accordées à l'humanité par la Providence... Je prescris les présents ordres à l'égard des chrétiens et de ceux qui sont initiés à cette religion, qu'ils se trouvent dans les pays lointains ou rapprochés, dans les villes connues ou inconnues, en Orient aussi bien qu'en Occident; que ceci leur serve de loi.

Celui qui voudrait contrevenir au présent décret, s'opposer à ce qu'il prescrit et attaquer ma loi prophétique, qu'il soit monarque ou simple citoyen musulman, serait condamné comme ayant violé ses vœux envers la Providence, comme s'étant moqué de la vraie foi, comme passible de l'éternelle malédiction.

Si l'un de leurs prêtres (des chrétiens) ou l'un de leurs coreligionnaires voyage, venant d'une plaine, d'une montagne, se trouvant dans un couvent, d'un village, d'un champ cultivé, se trouvant, dans n'importe quel lieu, c'est moi qui suis leur protecteur, ainsi que tous mes disciples, et qui me charge de les défendre; je leur enlève leur fardeau; je fais disparaître pour eux les difficultés, car ils sont mes sujets et mes protégés. Je les dispense de toutes les charges qui pèsent sur mes autres protégés non chrétiens, je ne tolérerai pas qu'ils soient molestés.

²⁶⁰ Text luat din :

L.-H.-D., **Décret de Mahomet relatif aux chrétiens**, în *Échos d'Orient*, Paris, Tome 1, (Octobre 1897-Octobre 1898.), p. 170-171.

Traducerea în românește, aparține Doamnei Prof. Vera Maria NEAGU, din București.

Mai vezi și John GALEY, **Das Katharinenkloster auf dem Sinai**, Einführung Kurt Wetzmann, George FORSYTH, Belser Verlag, Stuttgart, Zürich, Sonderausgabe 1990 ², [1979¹], 191 p., incl. 207 il. + harta.

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993.

Profesor Eusevie POPOVICI, **Istoria Bisericească**, Traducere de Athanasie Episcopul Râmnicului Noului Severin și Gherasim Episcopul Argeșului, I-II, București, Tipografia Cărților bisericești, vol. I, 1900, 730 p., vol. II, 1901, 559 p.; KIRCHENGESCHICHTE, von D. Dr. Karl BIHLMEYER, neubesorgt von Dr. Hermann TÜCHLE, [18] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].

Tigenes Akritas, o poezie.

On peut percevoir les taxes qu'ils voudront volontairement payer, mais on ne doit pas les persécuter pour cela. On ne peut jamais entraver le chef de leur religion dans l'exercice de ses fonctions épiscopales, ni un prêtre dans son sacerdoce, ni un moine dans sa vie monacale, ni le voyageur dans son voyage. On ne peut pas non plus démolir une église, ses dépendances, un couvent, pour les transformer en des édifices pieux musulmans ou en faire des mosquées.

Quiconque oserait enfreindre ces prescriptions serait considéré comme violateur des décrets de Dieu et de son prophète.

On ne peut pas non plus frapper de taxes les chefs hiérarchiques de la religion chrétienne, les moines et ceux qui consacrent leur vie aux prières. Je protège leurs droits en quelque endroit qu'ils se trouvent. Il faut les entourer de sollicitude, les défendre contre toute agression sur mer comme sur terre, en Orient comme en Occident, au Nord comme au Sud, car ils sont sous ma protection et ma mansuétude.

Il ne faut pas non plus percevoir la dîme sur les récoltes, ou une taxe qu'elle soit, de ceux qui consacrent leur vie aux prières, soit dans les montagnes, soit dans les monastères. Il ne faut pas non plus vouloir partager avec eux le produit de leurs travaux agricoles, car il en est parmi eux cultivent pour assurer leur existence.

Il ne faut jamais les incommoder et les déranger violemment pendant une guerre comme une insurrection.

Les chrétiens qui possèdent des biens et des propriétés, les négociants et ceux qui sont soumis à la taxe, ne doivent au fisc que douze drachmes par an. Il ne faut jamais les pressurer.

On doit discuter avec eux raisonnablement, sans jamais les humilier ou insulter à l'occasion de leur religion. Il faut les protéger généreusement et avec magnanimité, s'abstenir complètement de les froisser par de mauvais procédés, en quelque lieu qu'ils se trouvent.

Si une femme chrétienne est mariée à un musulman, il faut respecter ses droits, ne jamais agir contre sa volonté, ne pas l'entraver dans l'exercice de sa religion. Il faut aider et contribuer à la réparation de leurs églises et de leurs établissements pieux suivant leurs désirs.

Ceux qui voudraient s'écarter des prescriptions de ce décret sont des traîtres au pacte divin et détruisent l'engagement du prophète.

Le présent pacte restera en vigueur jusqu'à la fin du monde et au dernier jour du jugement.

(Extrait de Féridoun bey.)

Ce document, dit le journal égyptien, se trouve dans plusieurs historiens arabes. J'ignore quelles ont pu être les intentions de ces historiens, et quelles sont celles du journal nouvellement fondé au Caire, mais il a fallu à ce dernier, au lendemain des massacres d'Arménie, une bien grande audace pour publier une pièce qui condamne d'une manière si absolue les agissements des peuples musulmans. Ceux-ci se sont emparés des plus beaux pays du monde; la civilisation chrétienne y était florissante, ils en ont fait à peu près des déserts. Leur règne a été et est encore celui de la barbarie, de l'esclavage et du libertinage le plus éhonté. Ils ont persécuté les chrétiens dans tous les temps et dans tous les lieux, et de temps à autre d'épouvantables massacres font disparaître sur tel ou tel point des populations entières. Quand ils font la guerre, c'est la guerre sauvage, et, de plus, entre leurs mains la guerre est un moyen de s'emparer de la population féminine des contrées envahies.

En temps de paix, le peuple chrétien est exposé à la rapacité des pachas; la perception des impôts est souvent un vrai pillage. Mahomet défend à ses disciples de s'emparer des églises chrétiennes; ont-ils jamais respecté cette défense? si le sultan observe réellement ce décret de Mahomet, qu'il commence donc par restituer aux chrétiens la splendide église patriarcale de Constantinople (Sainte-Sophie) dont on a fait une mosquée, et où la sainte image du Sauveur en mosaïque reparait toujours à la voûte comme une protestation muette malgré le badigeon dont on la couvre.

L.-H.-D., chanoine honoraire Airvault

în românește:

DECRETUL LUI MAHOMED PRIVITOR LA CREȘTINI

La sfârșitul secolului al XIX-lea (?), un ziar din Cairo, intitulat Union islamitique (Uniunea islamică) publica într-unul din primele sale numere un decret al lui Mahomed al cărui original se găsește, afirmă el, în biblioteca sultanului. Existența acestui document a fost semnalată de mai multe ori în Occident, dar conținutul lui nu era cunoscut. În Orient el fusese publicat de doi istorici arabi. Din ziarul egiptean deja menționat textul a fost preluat de un ziar din Roma, **le Bessarione**.

Acest decret, scris la 3 Moharrem, anul 2 al Hegirei, de Ali bel Taleb, a cărui semnătură o poartă, a fost trimis de Mahomed călugărilor de la mănăstirea Sf. Ecaterina de pe Muntele Sinai. Redăm în continuare textul documentului:

"Eu, Mahomed, fiul lui Adb-Allah, decretez pentru toți ca un mesaj divin și ca declarație cominatorie, eu care sunt investit cu încredere de sus pentru a salvarda harurile divine acordate omenirii de Providență ... Dau prezentele ordine cu privire la creștini și la cei care sunt inițiați în această religie, fie că se găsesc în țări îndepărtate sau în țări apropiate, în orașe cunoscute sau necunoscute, în Orient sau în Occident; ca ele să le servească drept lege. Cel care va voi să contravină prezentului decret, să se opună la ceea ce prescrie el și să atace legea mea profetică, fie el monarh sau simplu cetățean musulman, va fi condamnat pentru că a violat jurămintele ei în fața lui Dumnezeu, pentru că a disprețuit adevărata credință și este pasibil de blestemul etern.

Dacă unul din preoții lor (ai creștinilor, n.n.) sau unul din coreligionarii lor călătorește, venind din câmpie, de pe munte, găsindu-se într-o mănăstire, într-un sat, pe un teren cultivat, aflându-se în indiferent ce loc, eu sunt protectorul lor, la fel cum sunt și toți discipolii mei, și care mă însărcinează să-i apăr; eu le ridic povara; fac să dispară dificultățile din calea lor, pentru că sunt supușii mei și protejații mei. Îi scutesc de toate greutățile (sarcinile) care apasă asupra celorlalți protejați ai mei care nu sunt creștini, nu voi tolera ca ei să fie molestați. Pot fi percepute de la ei taxele pe care vor să le dea de bunăvoie, dar nu trebuie să fie persecutați pentru aceasta. Șeful religiei lor nu va putea fi niciodată împiedicat în exercitarea funcțiilor sale episcopale, nici un preot în sacerdoțiul său, nici un călugăr în viața sa monahală, nici călătorul în călătoria sa. Nu se va putea nici demola o biserică, dependințele sale, o mănăstire, pentru a le transforma în edificii pioase musulmane sau pentru a face moschei din ele. Oricine va îndrăzni să încalce aceste prescripții va fi considerat drept violator al decretelor lui Dumnezeu și al profetului său.

De asemenea, șefii ierarhici ai religiei creștine, călugării și cei care-și consacră viața rugăciunilor nu vor putea fi încărcăți cu taxe. Eu protejerez drepturile lor oriunde s-ar afla ei. Trebuie să-i înconjurăm cu sollicitudine, să îi apărăm de orice agresiune, pe mare ca și pe pământ, în Orient, ca și în Occident, în Nord ca și în Sud, pentru că ei sunt sub protecția și bunătatea mea. De asemenea nu trebuie să punem dijmă pe recoltele lor, sau orice taxă

ar fi, în cazul celor care își dedică viața rugăciunilor, fie în munți, fie în mănăstiri. Nu trebuie nici să vrem să împărțim cu ei produsul lucrărilor lor agricole, căci printre ei sunt dintr-aceia care cultivă (pământul) pentru a-și asigura existența. Nu trebuie niciodată să-i incomodăm sau deranjăm violent în timpul unui război sau insurecții. Creștinii care au bunuri și proprietăți, neguțătorii și cei care plătesc taxe nu datorează fiscului decât 12 drahme pe an. Nu trebuie niciodată să fie exploatați. Trebuie discutat cu ei rezonabil, fără a-i umili sau insulta în legătură cu religia lor. Trebuie să-i protejăm cu generozitate și magnitudine, să ne abținem cu totul de a-i ofensa prin rele procedee, indiferent unde s-ar găsi ei. Dacă o femeie creștină este căsătorită cu un musulman, drepturile ei trebuie respectate, nu trebuie acționat niciodată împotriva voinței ei, nici să fie împiedicată de la exercitarea religiei ei. (Musulmanii) trebuie să ajute și să contribuie la repararea bisericilor lor și locașurilor lor de pietate, potrivit dorințelor lor. Cei care ar dori să se îndepărteze de la prescripțiile acestui decret sunt trădători ai pactului divin și distrug angajamentul profetului.

Prezentul pact va rămâne în vigoare până la sfârșitul lumii și până în ultima zi a Judecății.

(Extras din Feridoum bey).

Acest document, preciza ziarul egiptean, se găsește în (textele) mai multor istorici arabi. Nu știu care au fost intențiile acestor istorici și care sunt acelea ale ziarului nou fondat la Cairo, dar acesta din urmă a avut nevoie de o mare îndrăzneală, imediat după masacrele contra Armeniei, pentru a publica un text care condamnă de o manieră atât de absolută acțiunile popoarelor musulmane. Acestea au pus stăpânire pe cele mai frumoase țări ale lumii; civilizația creștină era înfloritoare în aceste țări, din care el au făcut aproape un deșert. Domnia lor a fost și este încă a barbariei, a sclaviei și a libertinajului cele mai nerușinate. Ele i-au persecutat pe creștini în toate timpurile și în toate locurile, și din când în când masacre groaznice au făcut să dispară într-un punct sau altul populații întregi. Când pornesc un război, acesta este un război sălbatic, și în plus, pentru ei războiul este un mijloc de a pune mâna pe populația feminină a țărilor invadate.

În vremuri de pace, poporul creștin este expus lăcomiei pașei; perceperea impozitelor este adesea un adevărat jaf. Mahomed interzice discipolilor săi să confişte bisericile creștine; au respectat ei vreodată această interdicție? Dacă sultanul respectă cu adevărat acest decret al lui Mahomed, să înceapă prin a restitui creștinilor splendida biserică patriarhală a Constantinopolului (Sfânta Sofia) care a fost transformată în moschee, și unde sfânta imagine a Mântuitorului în mozaic reapare mereu pe boltă ca un protest mut împotriva zugrăvelii care o acoperă."

Textul este semnat L.-H.-D., canonic onorar, și localizat la Airvault.²⁶¹

²⁶¹ Documentul acesta a fost publicat și în lucrarea noastră: Ioan Marin MĂLINAȘ, **De te voi uita, Constantinopol!** sau privitor la evenimentele de la 10 august 626, 13 aprilie 1204 și 29 mai 1453, Editura Sedan, Cluj-Napoca, 2004, p. 156-177.

/ **If I forget you, Constantinople!**, or about the events of August 10, 626, April 13, 1204 and May 29, 1453, Sedan Publishing House, Cluj-Napoca, 2004, p. 156-177.

MAHOMED'S DECREE CONCERNING THE CHRISTIANS

At the end of the XIX-th century, a newspaper from Cairo, entitled the Muslim Union, published, in one of its first issues, a decree of Mahomed which is asserted to have been found in the Sultan's library. The existence of this document has been noticed several times in the West, but its contents was not known. In the East, it had been published by two Arab historians. From the mentioned Egyptian newspaper the text was taken over by a newspaper in Rome, le Bessarione.

This decree, written on 3 Moharrem, year 2 of Hegira, by Ali bel Taleb, who signed it, was sent by Mohamed to the monks from the monastery St. Ecaterina from Sinai Mount. We further submit the text of the document:

“I, Mahomed, son of Adb-Allah, I decree for all as a divine message and as a comminatory declaration, I who am invested with trust from the Heavens for safeguarding the divine grace granted to humanity by the Providence... I give the present orders concerning the Christians and those who are initiated in this religion, either finding themselves in near or far away countries, in known or unknown towns, in the East or in the West; so that they should them serve as a law. The one who is willing to contravene the present decree, to oppose its stipulations and to attack my prophetic law, either be he a monarch or a simple Muslim citizen, will be condemned for having violating its oath before God, for having despised the true faith and is liable to the eternal anathema.

If one of their priests (of the Christians, o. n.) or one of their coreligionaries, coming from the field, from the mountain, finding himself in a monastery, in a village, on a cultivated land, or any other place, I am their protector as all my disciples are, charging me to defend them; I raise their burden; I make disappear the difficulties on their way, as they are my subjects and my protected people. I exempt them from all the difficulties (burdens) which are pending upon my other protected people who are not Christians, I will not tolerate their molestation. From them can be collected the taxes they want to willingly give, but they should not be persecuted for that. The chief of their religion will never be prevented from exercising his Episcopal functions, likewise a priest in his sacerdocy, a monk in his monachal life, or a traveller in his trip. No church will be allowed to be demolished, or its dependencies, also a monastery, in order to be transformed in Muslim pious edifices or to turn them into mosques. He who will dare to violate these principles will be considered violator of God' s decrees and of his prophet.

Also, the hierarchecal chiefs of the Christian religion, the monks and those who dedicate their lives to prayers will not be charged with taxes. I protect their rights

Același studiu a mai fost publicat în: **De te voi uita, Constantinopol!** sau privitor la evenimentele de la 10 august 626, 13 aprilie 1204 și 29 mai 1453, în vol. **Byzance après Byzance, 550 de ani de la căderea Constantinopolului**, Oradea, 7-8 mai 2003, tipărit la Napoca Star, Cluj-Napoca, 2004, p. 30-102, Editori Constantin VOICU și Liviu BORCEA [Universitatea din Oradea, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Facultatea de Istorie-Geografie, Muzeul Țării Crișurilor].

wherever they might be. We have to encourage them with solicitude, to defend them against any aggression, on sea and on land, in the East as in the West, in the North and in the South, as they are under my protection and kindness. Also we must not put tithe or any other tax on their crops, in the case of those who dedicate their lives to prayers, either in the mountains or in monasteries. We also must not want to share with them their agricultural crops, because among them there are some who cultivate (the land) in order to earn their living. We must never inconvenience them or disturb them violently during a war or an insurrection. The Christians who have goods and properties, the merchants and those who pay taxes owe only 12 drachmas yearly, as revenue. They must never be exploited. The discussions with them should be reasonable, without humiliating or insulting them in connection with their religion. We have to protect them with generosity and magnanimity, to totally restrain from offending them through bad proceedings, irrespective of their location. If a Christian woman is married to a Muslim, her rights should be protected, one must never act against its will, or to be prevented from practising her religion. (The Muslims) must help and contribute to repair their churches and their piety houses, according to thir wishes. Those who would want to estrange from the stipulations of this decree are traitors of the divine pact and destroy the profet's engagement.

The present act will remain valid until the end of the world and the last day of Judgement.

(Excerpt from Feridoum bey)

This document, reported the Egyptian newspaper, is to be found in the (texts) of several Arab historians. I do not know what these historians' intentions were and also what are those of the newly founded newspaper in Cairo, but it needed a great daresness, immediatly after the massacres against Armenia, to publish a text which condemns the Muslim peoples' actions in such an absolute manner. Those peoples took hold of the most beautiful countries in the world; the Christian civilization was flourishing in those countries which they almost turned into a desert. Their reign was and still is, that of barbary, of slavery and of the most insolent libertinism. They persecuted the Christians in all times and all places and from time to time terrible massacres made disappear whole populations in one place or another. When they start a war, it is a savage one and, in addition, the war is for them a means of taking hold of the feminine population of the invaded countries.

In times of peace, the Christian people is subject to the pasha' s greediness; the tax collection is a real plunder. Mahomed forbids his disciples to confiscate the Christian churches; have they ever observed this interdiction? If the sultan really observes this decree of Mahomed, let him start by returning the Christians the splendid patriarchal church of Constantinople, (Saint Sophia) which has been turned into a mosque where the holy image of the Saviour in mosaical ways reappears on the vault as a dumb protest against the paint which covers it."

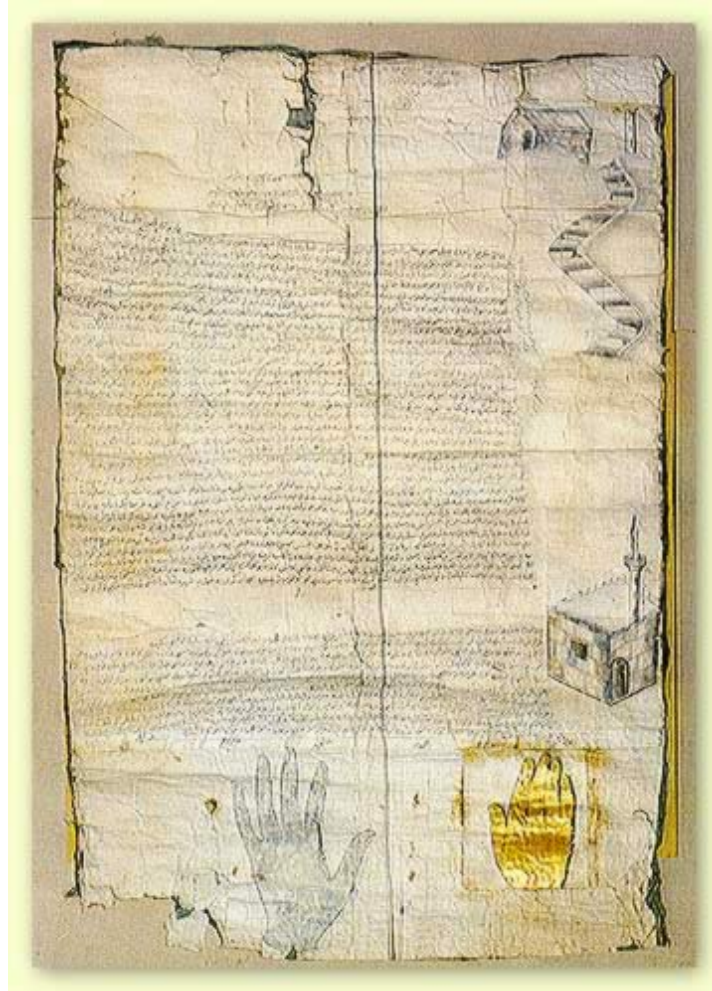
The text is signed L.-H.-D, honorary prebendary, and localized at Airvault.

Versiunea germană:

Der Gesandte Mohammed gab auch allen Christen ein Testament , das wir hier wegen seiner Wichtigkeit wiedergeben. Es zeigt sich darin der edle Charakter und der Gerechtigkeitssinn des Gesandten. Dies Zeugnis ist bis heute in machen Klöstern aufbewahrt.

Er sagte:

"Im Namen Allahs, des Erbarmers, des Barmherzigen! Dies ist ein Schreiben, das Mohammed Ibn Abdallah an alle Menschen als Gesandter, Verkünder, Ermahner und Verantwortlicher schreibt, damit den Gesandten (Gottes) nichts vorenthalten wird. Gott ist mächtig und weise. Er schreibt es für die Christen überall auf der Erde, die hier oder in der Fremde Lebenden, die Arabisch- oder Anderssprachigen, die Bekannten und die Unbekannten. Er gibt ihnen ein Testament. Wer es annulliert, das Gegenteilige praktiziert, dessen Gebot übertritt, annulliert das Testament Gottes, leugnet seine Abmachung, verlacht seine Religion, der verdient den Fluch, wer er auch sein mag, ein Herrscher oder ein anderer Moslem. Wenn ein Mönch oder ein Durchreisender auf einem Berg, in einem Tal, in einer Höhle, in einem Wohnhaus, auf dem flachen Lande, auf dem Sande oder in der Kirche Zuflucht findet, so setze ich mich mit meinen Helfern, Verwandten, meinem Volk und meiner Gefolgschaft für ihn aus Eifer ein, weil er ein Glied der Gemeinde ist und unter meinem Schutz steht, und ich halte von ihm allen Schaden fern. Die Betroffenen sollen nur mit so vielen Steuern belastet werden, wie sie freiwillig – ohne Zwang oder Druck – bezahlen wollen; kein Bischof soll aus seinem Sprengel, kein Mönch aus seinem Kloster, kein Einsiedler aus seiner Zelle in eine andere Stadt, Dorf und Zelle versetzt werden; kein Durchreisender soll auf seiner Durchreise behindert werden. Es darf kein Haus, kein Bau ihrer Kirchen niedergerissen werden. Es darf nichts aus dem Vermögen ihrer Kirchen weder zum Bau der Moscheen noch der Wohnhäuser der Muslime verwendet werden. Wer so etwas tut, verletzt das Testament Gottes und seines Gesandten. Die Bischöfe und die Arbeiter Gottes sollen weder mit Steuern noch mit Bußgeld belastet werden. Ich beschütze sie, wo sie auch sein mögen – seien sie auf dem Lande oder auf der See, im Osten oder im Westen, im Norden oder im Süden. Sie sind unter meinem Schutz und sicher vor jeder Not. Hinzukommt noch: Wer als Einsiedler auf den Bergen oder in den gesegneten Orten Gott anbetet, braucht nichts für das Säen, nicht für die Steuern, nichts für den Zehnten zu entrichten; man darf nicht daran teilhaben, denn sie arbeiten nur für ihren Lebensunterhalt und niemand hilft ihnen bei der Ernte. Sie sind auch nicht verpflichtet, zur See zu fahren. Die Land- und Gutsbesitzer sollen nicht mehr als insgesamt 12 Dirham jährlich Steuern bezahlen; niemand von ihnen soll mit hohen Staatseinnahmen belastet werden, und man soll mit ihnen keine Streitgespräche führen, sondern nur mit gutem Beispiel vorgehen, zu ihnen barmherzig sein und sie vor Unglück bewahren. Wenn die Christenheit unter die Herrschaft des Islam geraten ist, so sollen die Mohammedaner sie zufriedenstellen, sie in ihren Kirchen beten lassen und es soll kein Hindernis zwischen ihnen und ihrer Neigung zur Religion bestehen. Wer sich gegen das Testament Gottes vergeht, das Gegenteilige tut, wird ungehorsam gegen Gott und dessen Gesandten. Die Mohammedaner sollen ihnen, den Christen, beim Restaurieren ihrer Kirchen und Häuser behilflich sein. Keiner von ihnen ist verpflichtet, Waffen zu tragen, denn die Mohammedaner beschützen sie. Keiner soll gegen das Testament bis zum Tage des jüngsten Gerichtes und bis an das Ende der Welt verstoßen."

Copie după Ahtiname

Copia după „so-called”, Scrisoarea lui Mohamed, către Părinții Mănăstirii Sf. Ecaterina din Sinai, privind respectul și onoarea datorată monahilor din deșertul Sinai

II

În ceea ce privește evoluția relațiilor dintre musulmani și adepții altor religii (creștini, evrei, zoroastrieni), Conf. Dr. Paul BRUSANOWSKI, de la Sibiu, face următoarea constatare: ²⁶²

„Situția acestora (a nemusulmanilor, n.n.) s-a înrăutățit însă mult în timpul califului Umar II. Datorită implicațiilor financiare, conducătorii musulmani nu avuseseră interesul de a-i încuraja pe creștini, evrei sau zoroastrieni să se convertească la islam. Situația însă s-a schimbat după reglementările fiscale ale lui Umar II. Odată ce problema mawalilor putea fi într-o oarecare măsură considerată rezolvată, au început și primele persecuții la adresa nemusulmanilor, care constituiau totuși majoritatea populației.”

²⁶² Califul Umar II a domnit între anii 717-720.

„Încă de la începutul cuceririi islamice, așa-numitele "popoare ale Cărtii" (creștinii și evreii) au fost considerați *dhimmi* (în unele lucrări, termenul este redat, datorită transcripției arabe, sub forma de *zimmi*), ceea ce înseamnă "protejați". Statutul juridic al acestora este stabilit de așa-numitele *Ordonanțe* sau *Prescripții ale lui Umar*, care prezintă textul unei înțelegeri dintre creștini și calif. Multă vreme s-a crezut că referirea privește pe Umar I, cel de-al doilea calif patriarhal. Totuși, cercetările mai noi au stabilit că "nu avem de-a face cu un text autentic (...), ci cu o sistematizare, cu un rezumat târziu al obligațiilor nemusulmanilor, în speță ale creștinilor, rezumat alcătuit nu în timpul lui Umar I ibn el-Khattab (634-644), ci parțial la sfârșitul secolului al VIII-lea și, în cea mai mare parte, în secolul al IX-lea, dar în temeiul unor practici și proceduri mai vechi și atribuite celui de-al doilea urmaș – *khalife* al lui Muhammad, pentru a-i conferi mai multă autoritate și prestigiu".

“Istoricii consideră că aceste "practici și proceduri mai vechi" au cunoscut o înăsprire în timpul piosului calif musulman Umar II. Acesta a interzis să se construiască noi biserici și sinagogi, ba uneori a dispus și demolarea lăcașurilor de cult nemusulmane, construite în anii precedenți. Totuși, urmașii lui Umar II, în special Hisham (724-743) și Marwan II (745-750), au revenit la tradiția de toleranță religioasă a primilor califi umayyazi. Însă, în același timp, nu au mai respectat nici măsurile luate de Umar II în favoarea mawalilor. În aceste condiții, noii convertiți la religia islamică au pornit revolta armată, adoptând ideologia șiismului contestatar. “²⁶³

Iată și câteva fragmente ale acestor prescripții:

[Mihai Maxim, *Țările Române și Înalta Poartă*, București, 1993, p. 169:

"noi (creștinii) ne-am angajat față de dvs. la următoarele: să plătim îndată *jizya* și să fim umiliți; de acum înainte să nu mai construim în orașele noastre și nici în împrejurimile lor nici mănăstiri, nici biserici, nici case patriarhale, nici schituri; nu vom mai repara lăcașurile noastre de cult, care se vor afla în ruină și nici casele noastre, care se găsesc în cartierele musulmane (...). Nu vom predica defel altora legea noastră și nici nu vom chema pe nimeni la ea, dar nu vom împiedica pe nimeni dintre ai noștri să îmbrățișeze islamul, dacă aceasta îi va fi vrerea. În public, îi vom trata pe musulmani cu cinste și considerație și ne vom ridica de pe locurile noastre, dacă ei vor dori să se așeze. Nu ne vom asimila deloc lor în ceea ce privește veșmintele, nici turbanul, nici încălțările și nici în felul de tundere sau aranjare a părului (...). Ne vom rade doar părțile anterioare ale capului și vom păstra aceleași forme ale veșmintelor noastre ca în trecut (...). Vom face să nu se vadă crucile noastre pe biserici și la ceremonii, nici cărțile noastre sfinte, pe nici una dintre străzile frecventate de musulmani și nici în piețele lor (...). În bisericile noastre nu vom trage clopotele, decât foarte încet, și nu vom ridica deloc vocea la rugăciune și la cântările noastre religioase, când un musulman va fi de față. Vom face să nu se audă deloc bocetele, când ne petrecem morții; nu vom ține în mână pe stradă lumânări aprinse; nu ne vom aduna împreună într-un

²⁶³ Luat după Dr. Paul BRUSANOWSKI, *Stat și religie în Orientul mijlociu islamic*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, p. 51, nota 84.

cartier musulman, nici în prezența musulmanilor; nu ne vom îngropa morții în apropierea cartierelor musulmanilor, nu vom lovi niciodată un musulman (...). Acestea sunt condițiile la care am subscris noi toți și membrii neamului nostru și în schimbul cărora am primit *aman* ("iertare"). Dacă vom încălca vreuna din aceste condiții, acceptate de noi, atunci musulmanii nu vor mai avea nici o obligație de respectat față de noi și le va fi îngăduit și permis să ne trateze ca pe răzvrătiți și rebeli" (*Ibidem*, p.169-171).]²⁶⁴

* * *

Ce deosebire între aceste *Prescripții* sau *Ordonanțe* ale califului Umar II și *Decretul* sau *Testamentul lui Mahomed, dat creștinilor* (vezi Anexa documentară a lucrării noastre)!:

"Eu, Mahomed, fiul lui Adb-Allah, decretez pentru toți ca un mesaj divin și ca declarație cominatorie, eu care sunt investit cu încredere de sus pentru a salvarda harurile divine acordate omenirii de Providență ... Dau prezentele ordine cu privire la creștini și la cei care sunt inițiați în această religie, fie că se găsesc în țări îndepărtate sau în țări apropiate, în orașe cunoscute sau necunoscute, în Orient sau în Occident; ca ele să le servească drept lege. Cel care va voi să contravină prezentului decret, să se opună la ceea ce prescrie el și să atace legea mea profetică, fie el monarh sau simplu cetățean musulman, va fi condamnat pentru că a violat jurămintele ei în fața lui Dumnezeu, pentru că a disprețuit adevărata credință și este pasibil de blestemul etern.

Dacă unul din preoții lor (ai creștinilor, n.n.) sau unul din coreligionarii lor călătorește, venind din câmpie, de pe munte, găsindu-se într-o mănăstire, într-un sat, pe un teren cultivat, aflându-se în indiferent ce loc, eu sunt protectorul lor, la fel cum sunt și toți discipolii mei, și care mă însărcinează să-i apăr; eu le ridic povara; fac să dispară dificultățile din calea lor, pentru că sunt supușii mei și protejații mei. Îi scutesc de toate greutățile (sarcinile) care apasă asupra celorlalți protejați ai mei care nu sunt creștini, nu voi tolera ca ei să fie molestați. Pot fi percepute de la ei taxele pe care vor să le dea de bunăvoie, dar nu trebuie să fie persecutați pentru aceasta. Șeful religiei lor nu va putea fi niciodată împiedicat în exercitarea funcțiilor sale episcopale, nici un preot în sacerdoțiul său, nici un călugăr în viața sa monahală, nici călătorul în călătoria sa. Nu se va putea nici demola o biserică, dependințele sale, o mănăstire, pentru a le transforma în edificii pioase musulmane sau pentru a face moschei din ele. Oricine va îndrăzni să încălce aceste prescripții va fi considerat drept violator al decretelor lui Dumnezeu și al profetului său.

De asemenea, șefii ierarhici ai religiei creștine, călugării și cei care-și consacră viața rugăciunilor nu vor putea fi încărcăți cu taxe. Eu protejerez drepturile lor oriunde s-ar afla ei. Trebuie să-i înconjurăm cu sollicitudine, să îi apărăm de orice agresiune, pe mare ca și pe pământ, în Orient, ca și în Occident, în Nord ca și în Sud, pentru că ei sunt sub protecția și bunătatea mea. De asemenea nu trebuie să punem dijmă pe recoltele lor, sau orice taxă ar fi, în cazul celor care își dedică viața rugăciunilor, fie în munți, fie în mănăstiri. Nu trebuie nici să vrem să împărțim cu ei produsul lucrărilor lor agricole, căci printre ei sunt dintr-aceia care cultivă (pământul) pentru a-și asigura existența. Nu trebuie niciodată să-i

²⁶⁴ Ibidem.

incomodăm sau deranjăm violent în timpul unui război sau insurecții. Creștinii care au bunuri și proprietăți, neguțătorii și cei care plătesc taxe nu datorează fiscoi decât 12 drahme pe an. Nu trebuie niciodată să fie exploatați. Trebuie discutat cu ei rezonabil, fără a-i umili sau insulta în legătură cu religia lor. Trebuie să-i protejăm cu generozitate și magnitudine, să ne abținem cu totul de a-i ofensa prin rele procedee, indiferent unde s-ar găsi ei. Dacă o femeie creștină este căsătorită cu un musulman, drepturile ei trebuie respectate, nu trebuie acționat niciodată împotriva voinței ei, nici să fie împiedicată de la exercitarea religiei ei. (Musulmanii) trebuie să ajute și să contribuie la repararea bisericilor lor și locașurilor lor de pietate, potrivit dorințelor lor. Cei care ar dori să se îndepărteze de la prescripțiile acestui decret sunt trădători ai pactului divin și distrug angajamentul profetului.

Sinodul quinisext de la Constantinopol, 691-692

Σύνοδος Πενθέκτη Concilium Quinisextum

sau

Al doilea sinod Trulan și începuturile codificării dreptului canonic

Al doilea Sinod Trulan

sau „sinodul quinisext”, adică al „cinci-șaselea”, Constantinopol, 691-692, ținut în sala boltită a palatului imperial sau palatul sacru – *troullos* – convocat de împăratul Justinian II (685-695, 705-711), cu 240 de părinți, sub președinția Patriarhului Ecumenic Paul III (688-694), dând 102 canoane²⁶⁵

Idea și documentația științifică privind redactarea acestui studiu mi le-a oferit volumul din Colecția *Fontes Christiani*, **Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum**, Griechisch-Deutsch, übersetzt und eingeleitet von Heinz OHME, Turnhout Brepols & Publishers, 2006, 363 p. [Band 82, din Colecția **Fontes Christiani**, Zweisprachige Neuausgabe christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter, Im Auftrag von der Görres-Gesellschaft, Herausgegeben von Marc-Aeilko Aris, Siegmur Döpp, Franz Dünzl, Wilhelm Geerlings, Rainer Ilgner, Roland Kany, Rudolf Schieffer].²⁶⁶

²⁶⁵ După Giuseppe Alberigo, p. 158, numărul părinților participanți la lucrările Sinodului quinisext ar fi fost de 227 episcopi : **GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II**, Herausgegeben von Giuseppe Alberigo, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p.

²⁶⁶ **Privitor la Sinoadele Ecumenice în general și la Sinodul quinisext în special, vezi următoarea literatură de specialitate:**

Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole, de diacon Ioan I. ICĂ jr., Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, 1039 p.

COD = CONCILIORUM OECUMENICORUM DECRETA, vol. I - III, 3., durchgesehene Auflage, Hrsg. von Giuseppe ALBERIGO și colab. [Dekrete der Ökumenischen Konzilien, Hrsg. von Josef WOHLMUTH și colab.], Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 2000-2002:

Band 1 **Konzilien des ersten Jahrtausends, vom Konzil von Nizäa (325) bis zum vierten Konzil von Konstantinopel (869/70)**, 2002, 186 p.

Band 2 **Konzilien des Mittelalters, vom ersten Laterankonzil (1123) bis zum fünften Laterankonzil (1512-1517)**, 2000, 655 p.

Band 3 **Konzilien der Neuzeit, Konzil von Trient (1545-1563), erstes Vatikanisches Konzil (1869-1870), zweites Vatikanisches Konzil (1962-1965)**, Indices, 2002, 1135 + 170* p.

J. D. MANSI, **Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio**, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – u. Verlagsanstalt Graz.

DIE GESCHICHTE DES CHRISTENTUMS, Religion, Politik, Kultur, Ungekürzte Sonderausgabe, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1-3, 2003-2005.

vol. I., Altertum, **Die Zeit des Anfangs (bis 250)**, Hrg. von Luciano PIETRI, 972 p.

vol. II, Altertum, **Das Entstehen der einen Christenheit (250-430)**, Hrg. von Jean- Marie CHARLES(+) și Luce PIÉTRI, 1996/2005, 1108 p. 2005.

vol. III, Altertum, **Der lateinische Westen und der byzantinische Osten (431-642)**, Hrg. von Luce PIÉTRI, 2001-2005, 1334 p.

Constantinople, par J. BOIS, M. JUGIE, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 3, première partie [Clarke-Constantinople], Paris, 1923, coloana nr.1227-1274 și tome 3, deuxième partie [Constantinople-Czepanski], Paris, 1923, coloana nr. 1273-1530.

Franz DÖLGER, **Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565 - 1453**, 3 Teile in einem Band, Verlag Dr. H. A. Gerstenberg, Hildesheim, 1976, reeditare a fasciculelor I-III din 1924, 1925 și 1932 (= *Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit*, hgg. von den Akademien der Wissenschaften in München und Wien, Reihe A, **Regesten**).

Vezi cele cinci volume din „**REGESTEN der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453**“.

Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

ENCHIRIDION Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae, quod in usum scholarum collegit Conradus KIRCH S.J., Editio sexta, aucta et emendata, quam curavit Leo UEDING S.J., 1947, Editorial Herder Barcelona.

ENCHIRIDION Juris Ecclesiae Orientalis Catholicae, pro usu auditorum Theologiae, et eruditione cleri graeco-catholici, e propriis fontibus constructum, auctore Josepho PAPP-SZILÁGYI de Illyésfalva, S.S. Theologiae Doctore, Canonico graeci ritus Magno-Varadinensi, Abate tituli S. Pantelemonis de Rác-Keve, Consiliario Regio, et insignis Ordinis Francisci Josephi I. Equite, M[agno].-Varadini [Oradea], Typis Aloysii Tichy, 1862, 633 p.

ENCHIRIDION Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum quod primum edidit Henricus Denzinger et quod funditus retractavit auxit notulis ornavit Adolfus Schönmetzer S.I., Editio XXXVI emendata, Herder Barcinone [Barcelona], Friburgi Brisgoviae [Freiburg/Br.], Romae, MCMLXXXVI [1976]. (Dep. legal Barcelona, 1976), 954 p.

ENCHIRIDIONU, adeca Carte manuale de canóne ale unei, sântei, sobornicești, și apostolești Biserici cu Comentare, de Andreiu Baronu de Siagun'a, Sabiiu[Sibiu], în tipografi'a archidieceșana, 1871, 548 p.

Ioan N. FLOCA, **Legea românilor(jus valachorum) și legislația de stat din Transilvania în epoca voievodatului și principatului**, în *Mitropolia Ardealului*, an VII, nr. 7-8, iulie-august, 1962, p. 520-528.

Ioan N. FLOCA, **Românii în legile de stat transilvane până la 1918**, în *B.O.R.*, an 108, nr. 1-2, 1990, p. 137-149.

Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, 557 p.

Ioan N. FLOCA, **Dreptul canonic ortodox, legislație și administrație bisericească**, vol. I-II, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1990.

Ioan N. FLOCA, **Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română, (Studiu istoric-canonic)**, Sibiu, 1969, 207 p. [Extras din rev. *Mitropolia Ardealului*, an XIV, nr. 1-3, 1969].

Ioan N. FLOCA, **Din istoria Dreptului Românesc: II, Carte Românească de învățătură de la pravilele împărătești și de la alte giudeațe, Iași, 1646**, Sibiu, 1993, 172 p.

GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II, Herausgegeben von Giuseppe Alberigo, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p.

P. Joseph HAJJAR, **Le Synode Permanente [ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝΔΗΜΟΥΣΑ] dans l'Église Byzantine des origines au XIe siècle**, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1962, 230 p. [*Orientalia Christiana Analecta*, Roma, 164].

Istorie Bisericească Universală (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993.

ÎNDREPTAREA LEGII 1652 [Pravila cea Mare, Târgoviște], București, 1962, Editura Academiei Române 1013 p. [Adunarea Izvoarelor vechiului Drept Românesc, VII].

Raymond JANIN, **Constantinople Byzantine**, Développement urbain et répertoire topographique, Deuxième édition, Institut Français d'Études byzantines, Paris, 1964, 542 p. [Archives de L'Orient Chrétien, 4 A].

Raymond JANIN, **La géographie ecclésiastique de l'Empire Byzantin**, Première partie, **Le Siège de Constantinople et le Patriarcat Oecumenique**, Tome III, **Les Églises et les Monastères**, par..., deuxième édition, Paris, 1969, 605 p. Publié avec le concours du Centre de la Recherche Scientifique [Publications de l'Institut Français d'Études Byzantines].

Raymond JANIN + A.A., **Les Églises et les Monastères des grands centres byzantins** (Bithynie, Hellespont, Latros, Galésios, Trébizonde, Athènes, Thessalonique), par..., Publié avec le concours du Centre National de la recherche Scientifique, Paris, 1975, 492 p. [Géographie Ecclesiastique de l'Empire Byzantin].

Hubert **JEDIN**, **Handbuch der Kirchengeschichte**, 11 vol. (I, II/1+2+3, III/1+2, IV, V, VI/1+2, VII), Sonderausgabe, 30 - sec. XX, Unveränderter Nachdruck der Sonderausgabe von 1985, Herder Freiburg, Basel, Wien, 1999⁴, [1962¹, 1965², 1985³].

KANON, IV-V, [Die Kirche und die Kirchen, Autonomie und Autokephalie, 1. (Bd. IV) und 2. (Bd.V) Teil, mai mulți colab.], „Jahrbuch der Gesellschaft für das Recht der Ostkirchen“, Wien, IV, 1980, V, 1981.

KIRCHENGESCHICHTE, von D. Dr. Karl **BIHLMAYER**, neubesorgt von Dr. Hermann **TÜCHLE**, [18] Achtzehnte Auflage, vol. I-III, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, I, 1966 [Das christliche Altertum], II, 1968 [Das Mittelalter], III, 1969 [Die Neuzeit und die neueste Zeit].

Le Métropolitain **MAXIME de Sardes**, **Le Patriarcat Oecumenique dans l'Église Orthodoxe**, Étude historique et canonique par..., Traduit du grec par Jaques **TOURAILLE**, Édition Beauchesne, Paris, 1975, 422 p.

Heinz **OHME**, **vezi: Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum ...**

Ioannes **OUDOT**, **Patriarchatus Constantinopolitani. Acta Selecta**. Collegit et in linguam Gallicam vertit Sac. Ioannes Oudot Ecclesiae S. Ludovici Gallorum in Urbe capellanus e Pontificia Commissione ad redigendum C.I.C.O., Typis Polyglottis Vaticanis, MCMXLI -1941- 199 p. **Fonti Serie II – Fascicolo III** [Sacra Congregazione per la Chiesa Orientale, Codificazione Canonica Orientale].

PATRIARCATS, par R. **VANCOURT**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2253-2297.

I Patriarcati orientali nel primo millennio, Relazioni del Congresso tenutosi al Pontificio Istituto Orientale nei giorni 27-30 Dicembre 1967, [I. Žužek, W. De Vries, V. T. Istavridis, I. Anastasiou, Ortiz de Urbina, J. Masson, Loutfi Laham, +G. Amadouni, W. Macomber, I. Dujčev], Pont. Inst. Stud. Orientalium, Roma, 1968, 221 p.[*Orientalia Christiana Analecta*, nr. 181].

I. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. I, Le Régestes de 381 à 715, par Venance **GRUMEL**, 1932, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1972, reg. 1-324 régestes, 251 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I). [Acest volum a fost recenzat de H. Grégoire, în rev. *Byzantion*, Tome XII, 1937, p. 673-675].

II-III. LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinople, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance **GRUMEL**, Deuxieme édition revue et corrigée par Jean **DARROUZÈS**, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

I. REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453, Bearbeitet von Franz **DÖLGER**, 1. Teil : **Regesten von 565-1025**, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [**Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit**, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A : Regesten...], {Volum recenzat de Louis **BRÉHIER**, în *Byzantion*, I, 1924, p. 591-593}.

Otto **SEECK**, **REGESTEN der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 N. CHR.** Vorarbeitet zu einer prosopographie der christlichen Kaiserzeit, von..., Stuttgart, 1919, J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 487 p.

PENTARHIE, **vezi Pentarchie**, par R. **VANCOURT**, în **Dictionnaire de Théologie Catholique**, tome 11, deuxième partie [Orderic Vital-Paul(Saint)], Paris, 1932, coloana nr. 2269-2280.

PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe): NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe), tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.

Hans Georg **THÜMMEL**, **Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. und 9. Jahrhundert**, Das 7. Ökumenischen Konzil in Nikaia 787, 2005, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p. [**Konziliengeschichte**, Hrgg. Walter **Brandmüller**].

Willibald M. **PLÖCHL**, **Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. Von der Urkirche bis zum großen Schisma**, Zweite, erweiterte Auflage, Verlag Herold, Wien, München, 1960, 490 p.

Profesor Evsevie **POPOVICIŪ**, **Istoria Bisericească**, Traducere de **Athanasie** Episcopul Râmnicului Noului Severin și **Gherasim** Episcopul Argeșului, vol. I-II, București, Tipografia Cărților bisericești, vol. I, 1-1054, 1900, 730 p., vol. II, 1054-1900, 1901, 559 p.

Acest curs universitar a fost tradus din nou și reeditat de proin Mitropolitul **Atanasie MIRONESCU** singur, sub titlul **Istoria bisericească universală și statistica bisericească**, în patru volume, București, 1925-1928. Ediția întâia, din 1900-1901 a fost tradusă și în limba sîrbă, la Carloviț, 1912, precum și în limba bulgară.

Pravila cea Mare, Târgoviște, 1652, **vezi Îndreptarea Legii...**

PRIMUM REGNUM DEI. Die Patriarhalstruktur der Kirche als Angelpunkt der Wiedervereinigung, Die Konzilsrede von Abt Johannes **HOECK**, Neu übersetzt, eingeführt und kommentiert von P. Ferdinand R. **Gahbauer** OSB, Mit Beiträgen von Prof. Theodor **NIKOLAOU**, Prof. Heinrich **FRIES** und P. Theodor **WOLF** OSB, Benediktinerabtei Ettal [Germania], 1987, 211 p.

Sf. SIMEON Arhiepiscopul Tesalonicului, TRATAT asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi, Volumul I, Ediție îngrijită de Protosinghel

În istoriografia catolică, preocupările privitoare la Sinoadele Ecumenice au dat o serie de „monografii” pe această temă, între care putem integra și volumul despre **Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum** sau **Sinodul quinisexți** ori **Sinodul al cinci-șaselea**, menționat mai înainte.²⁶⁷

* * *

Antecedente premergătoare codificării canonice din anul 691-92

a. Izvoarele fundamentale ale dreptului canonic:

- 1. Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament sau Biblia;**
- 2. Apocrifele Noului Testament;**
- 3. Sfânta Tradiție sau predania Bisericii;**
- 4. Textele liturgice, între care Sfânta Liturghie deține locul principal;**
- 5. Viețile Sfinților – Vita Sanctorum.**

b. Codici apostolici, postapostolici și pseudo-apostolici cu conținut canonic, până la anul 313

1. „Învățătura celor 12 Apostoli” sau Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων – Didahii: „Doctrina duodecim Apostolorum” (Didahi ton dodeka apostolon). În grecește, inițial colecția a avut un titlu mai lung: „Didahi kiriou dia ton dodeka apostolon tois etnesin”.²⁶⁸

Grichentie NATU, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002, Suceava, 262 p. [București, 1865¹], Colecția „Din frumusețile viețuirii creștine”, nr.2, cu binec. Î.P.S. Pimen al Sucevei și Rădăuților.

D. SIMON, *Byzantinische Provinzialjustiz*, în *Byzantinische Zeitschrift*, München, 79. Band, 1986, p. 310-343.

W. SICKEL, *Das byzantinische Krönungsrecht bis zum 10. Jahrhundert*, în *Byzantinische Zeitschrift*, Leipzig, Band VII, 1898, p. 511-557.

Ernst Christoph SUTTNER, *Die Synoden von Zamošć (1720) und Wien (1773) als prägende Ereignisse für die Unierten Polens und der Donaumonarchie*, în *Ostkirchliche Studien*, Würzburg, Augustiner Verlag, an 44, 1995, p. 274-291.

O. TREITINGER, *Die oströmische Kaiser-und Reichsidee nach ihrer Gestaltung im höfischen Zeremoniell*, Jena, 1938, Neudruck, Darmstadt, 1956.

Christopher WALTER, *L'iconographie des Conciles dans la Traditions Byzantine*, Préface par André GRABAR, Inst. Franc. D'Études Byz., Paris, 1970, 299 p. [A. O. Chr., 13].

²⁶⁷ Între aceste lucrări, vezi studiul monografic, privitor la Sinodul al VII-lea Ecumenic, de la Niceea, din anul 787: Hans Georg THÜMMEL, *Die Konzilien zur Bilderfrage im 8. und 9. Jahrhundert*, Das 7. Ökumenischen Konzil in Nikaia 787, 2005, Ferdinand Schöningh, Paderborn, München, Wien, Zürich, 319 p. [*Konziliengeschichte*, Hrgg. Walter Brandmüller]. Mai vezi: *GESCHICHTE der Konzilien. Vom Nicaeum bis zum Vaticanum II*, Herausgegeben von Giuseppe Alberigo, mit Beiträgen von..., Fourier Verlag Wiesbaden, 1993, 482 p.

²⁶⁸ În legătură cu colecțiile de codici apostolici și (sau) pseudoapostolici, vezi: Ioan N. FLOCA, *Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română*, Op. cit., p. 48; Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. Von der Urkirche bis zum großen Schisma*, Op. cit., p. 107. Vezi și *Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole*, de diacon Ioan I. ICĂ jr., Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, 1039 p.

Timp de secole a fost acest manuscris considerat ca pierdut ori distrus, până în 1873, când Mitropolitul savant al Nicomidiei (din cadrul Patriarhiei Ecumenice), Philotheos Bryennios l-a descoperit în Constantinopol. Philotheos Bryennios a pregătit o ediție a textului în anul 1883. Din anul 1887, codexul se păstrează în Biblioteca Patriarhiei din Ierusalim. Manuscrisul a fost scris, adică copiat de pe un altul mai vechi, în anul 1056, la doi ani după schisma cea mare. Manuscrisul cuprinde 16 capitole. Primele șase prezintă o explicație a decalogului și diferite îndrumări pentru catehumeni. Capitolele 7-9 au conținut liturgic, privitor la Botez (immersion și infusion), post, Euharistie. Capitolele 10-16 cuprind rânduieii disciplinare, privitoare la predicatorii ambulanți, ospitalitatea creștină, apostoli, profeți, precum și privitor la serbarea duminicii, alegerea și hirotonirea episcopilor, a preoților și a diaconilor, dar și privitor la „dojenirea fraților”. Autorul Didahiilor este necunoscut, dar se vede că era un bun cunoscător al doctrinei iudaice, adică al Vechiului Testament. Colecția Didahiilor a fost redactată într-un mediu rural din Siria sau Palestina. Privitor la data redactării Didahiilor, părerile sunt împărțite: finea primului secol creștin; între anii 120-160, datare susținută și de Philotheos Bryennios; secolul II-III etc.

Aceste Didahii se află traduse fragmentar și în versiune coptă, sec. IV-V; etiopiană, sec. V; georgiană, sec. IV. Aceste Didahii, alături de alte texte ale Vechiului și Noului Testament, 1-2 Epistole a lui Clement, 12 epistole ale Sf. Ignatius al Antiohiei, formează „Codex Hierosolymitanus 54 H” – Codexul Ierusalimitean 54 H.

Cu toată importanța care se dădea în Biserica primară didahiilor, acest tip de lucrări n-au deținut niciodată caracterul juridic de carte de „drept canonic”.

2. *Tradiția Apostolică*, Ἀποστολική παράδοσις, numită și „Rânduiala lui Ipolit”, Traditio postolica, „Apostoliki paradosis”, redactată de Sf. Contrapapă Hipolyt (217-235), în anii 218-220, în Roma, în limba greacă. Înainte s-a susținut teza că acest text ar fi fost redactat prin anii 300 sau 450, în Egipt. Textul original nu s-a păstrat. Este singurul document de acest gen, redactat în apus și nu în răsărit. Cu toate acestea a exersat și el o influență asupra izvoarelor răsăritene de drept canonic.

Lucrarea cuprinde 32 de capitole, considerate de canoniști ca fiind cele mai vechi „forme” de expresie a dreptului canonic. Rânduieile stabilite de această lucrare se referă la domeniul „persoanei de drept”: episcop, preot, diacon, mărturisitor, lector, hipodiamon, văduvi și fecioare. În afară de aceste probleme, lucrarea menționează și norme privind acțiunile de economie (grațiere), integrarea în comunitatea creștină, post, rugăciune, Euharistie, înmormântare.²⁶⁹

3. *Didascalia Apostoloror*, Διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, „Doctrina duodecim apostolorum et sanctorum discipulorum nostri Salvatoris” sau „Didascalia ton apostolon”. Lucrarea conține îndrumări date de Apostoli, după Sinodul de la Ierusalim, din anii 49-50. Cu toate acestea colecția este de redacție mult mai târzie. Textul primordial, redactat în grecește, în a doua jumătate a secolului al III-lea s-a pierdut. La câțva timp după redactare, textul primordial a fost tradus în siriană. Fragmente ale unei traduceri în limba latină a unui

²⁶⁹ Ioan N. FLOCA, *Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română*, Op. cit., p. 48; Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts*, Band I, *Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. Von der Urkirche bis zum großen Schisma*, Op. cit., p. 108.

text, copiat probabil în sec. IV, a fost descoperit la Verona, în anul 1900, de către Edmund HAULERr, [Hrsg.], *Didascaliae apostolorum fragmenta Veronensia Latina*, Lipsiae, Teubner, *Didascalia apostolorum „Didascalia apostolorum [lat.]*, Fasc. 1, Praefatio, fragmenta, imagines, 1900, XII, 121 p.

Lucrarea cuprinde 26 de capitole, contând ca un rezumat al dreptului canonic, valabil și aplicat în Biserică, în secolul al III-lea. Didascalia poate fi numită o „primă încercare de redactare a unui Corpus Iuris Canonici” al Bisericii primare. În Palestina și în Siria, această lucrare era aplicată ca o carte de legi bisericesti. Didascalia cuprinde probleme legate de disciplina canonică, Liturghie, ierarhie, caritas, pocăință, erezii și răspunde la întrebări asupra problemelor create de persecuțiile religioase numeroase, ale timpului respectiv. Este interesant fenomenul de întrepătrundere și de continuitate al acestor izvoare de drept al timpului respectiv. Didascalia este o continuare al unei „protodidascalii”, în timp ce lucrarea în redacție din secolul al III-lea, va constitui o componentă de seamă al următoarei surse de drept canonic: „Constituțiile Apostolice”.²⁷⁰

4. *Constitutio Apostolica ecclesiastica*, *Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων*, adică Rânduiala Apostolică, „*Canones ecclesiastici sanctorum Apostolorum*” sau „*Kanones ekklesiastikoi ton agion apostolon*”, numit și „*Canones Apostolici aegyptiaci*”²⁷¹ Lucrarea a apărut în Egipt sau în Siria, la finea secolului al III-lea. Codexul constă din 30 de paragrafe sau „canoane”, dintre care nr. 4-14 sunt o reluare în redactare liberă a textului fragmentar al Didahiilor. A doua jumătate a codexului este o lucrare de redacție originală, privind rânduielele legate de alegerea episcopilor, numirea clerului, obligațiile clerului, ale văduvilor, diaconiștelor, laicilor, precum și cu privire la participarea femeilor la rânduielele liturgice. Codexul are și o formă de redactare grafică și de conținut interesantă. Paternitatea canoanelor este atribuită diferiților apostoli, cu specificarea directă: „*Petrus spunea*”, „*Ioan spunea*” etc. Se pare că lucrarea se bucura de multă autoritate în răsărit, de vreme ce este așezată în fruntea colecției de „*Corpus Iuris Canonici*” din Biserică Coptă, Etiopiană și Arabă a Egiptului.²⁷²

5. *Constituțiile Apostolice*, „*Constitutiones Apostolorum*”, *Διδαχαὶ τῶν ἀποστόλων* sau „*Diatagai*” (*Diataxeis ton agion apostolon*) ori „*Constitutiones Apostolicae*” sunt cele mai valoroase texte din această grupare a surselor de drept canonic, înainte de anul 313. În mod greșit s-a susținut teza că textul acestor Constituții ale Sf. Apostoli ar fi circulat în mod oral, iar Papa Clement al Romei (88-97), la finea secolului I, le-ar fi fixat în scris pentru prima oară.

Privind paternitatea și data redactării Constituțiunilor Apostolice, părerile sunt împărțite. S-a impus teza lui: F. X. *Funk*, [*Didascalia et Constitutiones apostolorum vol. I. Paderbornae 1905/06, S. 460ff. Ausgabe der Liturgie von H. Lietzmann, Liturgische Texte VI. Die klementinische Liturgie mit Anhängen. Bonn 1910 [Kleine Texte Heft 61]. O. Bardenhewer, Patrologie 3. Aufl. Freiburg 1910, 319ff.*], potrivit căreia, textul a fost

²⁷⁰ Ibidem.

²⁷¹ A nu se confunda cu „Constituțiile Apostolice”!

²⁷² Ioan N. FLOCA, *Originile Dreptului scris*, Op. cit., p. 48; Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. ...*, Op. cit., p. 109.

redactat și (sau) compilat de o singură persoană, în jurul anului 400, existând probabil și „Protoconstituțiuni ale Apostolilor”, adică versiuni anterioare sau fragmente de acest gen.

Funk susține în anul 1905, că autorul Constituțiunilor Apostolice este un creștin, care poate fi căutat în spațiul geografic al Siriei, și care trebuie să fi scris și interpolările la Epistolele Sf. Ignațiu al Antiohiei.²⁷³

Constituțiile Apostolice este o lucrare de mare extindere, cuprinzând trei părți.

Prima parte cuprinde șase cărți, fiind o extindere a *Didascaliei* (vezi punctul 3) și se ocupă cu „constituția Bisericii”.

Partea a doua (cartea nr. 7) este o prelucrare a *Didahiilor* (vezi punctul nr. 1) și mai conține și o învățătură despre Hristologie.

Partea a treia (cartea nr. 8) cuprinde trei subcapitole și stă sub directa influență a codexului *Tradiția Apostolică*, numită și „Rânduiala lui Ipolit” (vezi punctul nr. 2), precum și a altor lucrări redactate tot de Sf. Contrapapă Hipolyt. Aici avem deasemenea păreri foarte împărțite ale specialiștilor. Partea a treia conține și textul *Liturghiei Clementine*, utilizată și în Biserica Siriană. În continuare, capitolul al treilea mai cuprinde și rânduiele privind treptele hirotonirilor, norme disciplinare privitoare la cler, norme privitoare la sărbătorile bisericești, averea Bisericii etc. Partea a treia se încheie cu 85 de canoane Apostolice, referitoare la hirotoniri, participarea la Sfânta Liturghie etc.

Rămâne de discutat în ce măsură a fost această carte practic utilă, deoarece lucrarea conține multe erori de natură dogmatică, disciplinară și de exactitate istorică, motiv pentru care, cu excepția celor 85 de canoane Apostolice, Sinodul Quinisext sau Trullan II, în 691-92 a condamnat „Constituțiile Apostolice”, ca fiind „pierzătoare de suflet”. Sigur este însă că acest codex era foarte bine cunoscut și răspândit în răsăritul creștin, motiv pentru care Sinodul Trullan II a trebuit să se pronunțe asupra lui, pentru a nu mai fi folosit.

6. *Canoanele Apostolice*, *Αποστολικοί Κανόνες*, „*Canones Apostolorum*”, sunt o categorie în sine, foarte precis individualizate, din partea a treia a „Constituțiilor Apostolice”, însă într-o formă extinsă, formă de redactare, în care apar și alte canoane formulate la sinoadele din secolul al IV-lea. Data redactării *Canoanelor Apostolice* nu este sigură, cel mai devreme în prima jumătate a secolului al IV-lea. Cu toate acestea, unele prelucrări și redactări ulterioare ale *Canoanelor Apostolice*, prelungesc epoca de datare a lor, până târziu, în secolul al VI-lea. Și mai dificil este de fixat locul de apariție al *Canoanelor Apostolice*, cu toate că n-ar putea fi exclusă Siria nici de această dată.

Canoanele Apostolice au fost prelucrate în mai multe rânduri, motiv pentru care nu mai poate fi vorba de un singur autor și de o singură epocă de redactare.

De regulă sunt cunoscute o colecție de 85 de canoane, însă există și colecții de 82, de 83 și de 84 de canoane. Biserica Răsăritului recunoaște fără rețineră primele 50 de canoane apostolice. Trullanum II sau Sinodul Quinisext din 691-92 le-a recunoscut pe toate 85, fiind preluate din lucrarea condamnată „Constituțiilor Apostolice”.

În Apus s-a procedat și mai drastic.

Astfel Decretul Pseudo-Gelasian consideră cele 85 de canoane ca și „apocrife”.²⁷⁴

²⁷³ Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts*, Band I, *Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend*. ..., Op. cit., p. 109.

Dionisie Exiguul (470-d.550) se îndoiește de caracterul și originea apostolică a Canoanelor Apostolice, preia totuși pentru versiunea latină a Codificării sau codexului său primele 50 de canoane.²⁷⁵

Deși contestate, Canoanele Apostolice, mai ales primele 50, ele au fost mult răspândite și în Biserica Latină, adică în apusul Europei și în Africa Latină. Ele apar și în Colecția „Pseudo-Isidor”.²⁷⁶ Au fost utilizate în mod estompat chiar și în *Decretum Gratiani* și în *Quinque Compilationes antiquae*, precum și în *Decretaliile lui Grigorie IX* (1227-1241).²⁷⁷

²⁷⁴ Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. ...*, Op. cit., p. 110.

„[Pseudo]Decretum Gelasianum”, atribuit Papei Gelasius I (492-496) este un codice masiv, care cuprinde cinci cărți:

1. Tratatul despre Duhul Sfânt și Numele Lui Hristos;
2. Canonul Sfintei Scripturi;
3. Întâietatea Scaunului Roman;
4. Recunoașterea Sinoadelor Ecumenice;
5. De libris recipiendis et non recipiendis; redactat „de Papa Gelasius I și alți 70 de episcopi erudiți din jurul său” (aluzie la cei 70 de învățați, care au redactat *Septuaginta*, în Alexandria). Cartea a cincea mai conține și definiția celor patru condiții, potrivit cărora, poate fi acordat titlul de „Părinte Bisericesc”: doctrina orthodoxa; sanctitas vitae; approbatio Ecclesiae; antiquitas.

În realitate, datarea acestui codice Pseudo Gelasianum este fixată în secolul al VI-lea, adică după moartea Patriarhului Romei Vechi și reia sau continuă o „protoversiune”, care merge îndărăt, până la Papa Damasus I (366-384).

²⁷⁵ Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. ...*, Op. cit., p. 110.

Collectio Dionysiana a Sf. Dionisie Exiguul cuprinde două părți mari: 1. Canoane sinodale și 2. Colecția decretaliilor papale.

1. Canoane sinodale, versio I-III:

Versio prima, 496-498: *Texte conciliare*, adică traduceri privind deciziile sinodale de la Sardica 343, Calcedon 451, Cartagina 419;

Versio secunda: *Decizii sinodale*, de la Niceea 325, Constantinopol 381, Calcedon 451, Sardica 343, Cartagina 419;

Versio tertio, 514-523: *Deosebiri între Biserica Răsăritului și cea a Apusului*, redactată în versiune latină și greacă, Canoanele Apostolice, Sardica și sinoadele africane.

2. Colecția decretaliilor papale

a. *Collectio Decretalium Dionysiana* (498-514), cuprinzând 38 de Decretalii ale Papilor, începând cu Siriciu (384-399), până la Anastasie II (496-498). Ulterior au mai fost adăugate și alte Decretalii.

b. *Dionysiana* sau *Corpus codicis canonum* ori *Corpus Canonum* este o antologie de colecții sinodale și decretale.

Papa Hadrian I (772-795) a extins *Corpus codicis canonum*, cu noi decretale ale papilor, predând această nouă versiune lui Carol cel Mare, în anul 774. Din această versiune a evoluat astfel Colecția *Dionysio-Hadriana*, care a devenit cartea de legi bisericești a Bisericii France, începând cu anul 802, în urma deciziei Sinodului „imperial” Franc, de la Aachen. În anul 800, Colecția *Dionysio-Hadriana* a stat la baza Colecției sistematice de drept bisericesc apusean *Dacheriana*.

²⁷⁶ *Decretales Pseudo-Isidorianae*, adică falsurile redactate în al doilea pătrar al sec. IX, în Franța de est. Autorul este necunoscut, pentru că „Isidor Mercator” nu a putut fi identificat ca persoană reală, fiind un pseudonim și nu este nici Sf. Isidor de Sevilla (560-636). Avem aici o paralelă cu *Donatio Constantini ad Silvestrem I papam*, din a doua jumătate a sec. VIII-lea.

²⁷⁷ *Decretum Gratiani* a fost redactat prin anul 1140, la Bologna, de către monahul Grațian. Vezi : *Decretum sive Concordia discordantium canonum*. Kritische Ausgabe von Emil Friedberg, Leipzig 1879-81 (= *Corpus Iuris Canonici*, 1), Repr., Graz 1959.

Hartmut Zapp: *Decretum Gratiani*. In: *Lexikon des Mittelalters*. Bd. 3, col. 625.

Quinque Compilationes Antiquae sunt cinci colecții de Decretale ale papilor, pentru perioada de timp de la finea secolului al XII-lea și până la începutul secolului al XIII-lea. Ulterior, aceste cinci colecții au fost înlocuite cu *Liber Extra*.

Decretaliile lui Grigorie IX (1227-1241), din *Liber Extra* sau *Codex Gregorianum*, constituie o mare colecție de Decretalii.

Au fost preluate chiar și de edițiile vechi de *Corpus Iuris Civilis*, în Anexa cu *Decretum Gratiani*.²⁷⁸

În răsăritul creștin, Canoanele Apostolice s-au bucurat de mare acceptanță, fiind preluate în multe colecții canonice.

7. Colecții mici pseudo-apostolice, cum ar fi:

- *Definitio canonum Sanctorum Apostolorum*, din care se păstrează un manuscris în Biblioteca națională din Viena. Lucrarea face parte din Colecția *Canones poenitentiales Apostolorum*;
- *Canones Hippolyti*;
- *Constitutiones Hippolyti* (numită și *Epitome libri VIII Constitutionum Apostolorum*);
- *Octateuchus Clementis*;
- *Testamentum Domini Nostri Iesu Christi*;
- *Didascalia arabă*;
- *Didascalia etiopiană*;
- *Novem canones synodi Antiochena Apostolorum*.²⁷⁹

Analizate în întregul lor, toate aceste texte de Codici apostolici sau pseudo-apostolici, cu conținut canonic, se grupează în jurul a două colecții fundamentale, de care au fost și influențate și după care s-au și inspirat:²⁸⁰

- Învățătura celor 12 Apostoli sau „Διδαχή...” – Didahii...(nr. 1);
- „Constitutiones Apostolorum” sau Διδαχαὶ τῶν ἀποστόλων (nr. 5);

c. Dreptul canonic (în) și dreptul roman, de la anul 313, până la Sinodul quinisext din 691-692²⁸¹

I. Colecții de drept canonic ale Bisericii Răsăritului²⁸²

1. *Syntagma Canonum* sau *Corpus Canonum orientale*, o Colecție de canoane, care după părerea unor canoniști ar fi echivalentă cu aceea prezentată sinodalilor de la Calcedon, cu prilejul Sinodului al IV-lea Ecumenic, dina nul 451. La această colecție se presupune că au făcut aluzie părinții sinodali, când prin Canonul 1 au confirmat toate canoanele și hotărârile Sinoadelor ecumenice anterioare, dina nul 325, 381 și 431: „Am găsit că este cu dreptate (bine) să se ție canoanele așezate de către sfinții Părinți la fiecare sinod de până acum.”²⁸³ Logică este totuși părerea canoniștilor, care consideră că acest canon s-ar referi doar la sinoadele ecumenice anterioare celui de la Calcedon, dina nul 451

²⁷⁸ Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. ...*, Op. cit., p. 110.

²⁷⁹ Idem, p. 110-111.

²⁸⁰ Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. ...*, Op. cit., p. 111.

²⁸¹ Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. ...*, Op. cit., p. 173-286.

²⁸² Preluate după marele canonist și jurist austriac, de la Viena, Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte...*, Op. cit., p. 274-276.

²⁸³ Sinodul IV Ecumenic, de la Calcedon, 451, Canonul 1 „Întărirea canoanelor primelor trei sinoade ecumenice”, la Ioan N. FLOCA, *CANOANELE BISERICII ORTODOXE*. Note și comentarii, Sibiu, 1992, p. 78.

(325, 381, 431) și canoanele acestor, nu și la sinoadele locale și particulare, cu atât mai mult cu cât deciziile sinoadelor ecumenice aveau puterea legilor de stat în Imperiul Romaniei. Cu un secol mai târziu, împăratul Justinian I, în Novella 131, capitolul 1, din anul 545 va reconfirma și el această omologare, integrare și echivalare în drepturi cu și în legile de Stat imperiale „numai” a canoanelor sinoadelor ecumenice, ținute până la data respectivă. Este vorba de primele patru sinoade ecumenice, de sinoadele locale și particulare neamintindu-se nimic.

Canonistii occidentali sunt însă de altă părere. De pildă Profesorul de la Viena, Willibald M. PLÖCHL, în 1960 susținea că Syntagma Canonum a fost predată Părinților de la Calcedon și la ea se face aluzie în canonul nr. 1, din anul 451, Colecție care însă „de lege”, adică „de jure”, n-ar fi fost aprobată, numai „de facto” era acceptată de cei mai mulți episcopi. Canonul nr. 1, în formularea pe care o are, se referă doar la Canoanele Sinoadelor ecumenice anterioare: 325, 381 și 431. În acest caz, se presupune că Syntagma Canonum conținea și alte canoane, formulări și decizii, ale sinoadelor locale, ale celor particulare și ale Sfinților Părinți. Cu toate acestea, Syntagma s-a bucurat de mare circulație, înainte și după Calcedon, fiind copiată, întregită, interpolată, diortosită, difuzată și tradusă din grecește, în mai multe limbi și pe seama mai multor Biserici sau unități teritoriale eclesiastice: în latină, în siriană, în arabă, în aramaică, în coptă, în etiopiană (Geez) etc.²⁸⁴ Prin răspândirea și traducerea Syntagmei în mai multe limbi, cu timpul a fost absorbită sau asimilată în alte colecții, pierzându-și identitatea și individualitatea avută.

Canonistii apuseni susțin că Syntagma Canonum ar fi fost o Colecție compusă din mai multe alte colecții mai vechi, fără să se poată stabili în mod concret, despre ce feluri de colecții ar fi vorba.

E. SCHWARTZ a încercat să reconstituie structura și textul din Syntagma Canonum și afirmă că această Colecție ar fi apărut, ar fi fost redactată, în perioada de timp de la 342, până în anul 381. Afirmățiile sunt de ordinul probabilităților, Schwartz susținând că nucleul, miezul sau cel mai vechi text al acestei Colecții, ar fi canoanele Sinoadelor de la Ancyra (314) și Neocezarea (315?), adică din perioada de timp 314-325, Ulterior, Colecția ar mai fi fost întregită cu canoanele de la Niceea, din anul 325 și de la Gangra (341-342). Părerile se împart și privitor la ordinea de prezentare a canoanelor, nu numai a sinoadelor înregistrate de Syntagma. Se presupune că Syntagma a fost din nou prelucrată și întregită, înainte de anul 381, cu canoanele sinoadelor locale de la Antiohia (341) și de la Laodiceea (343), cândva, între anii 343-380. Această întregire, extindere sau completare a Colecției, dintre anii 343-380, se presupune că a făcut-o Meletie al Antiohiei (360-381). După ținerea Sinodului al II-lea Ecumenic, în anul 381, au fost integrate și acele canoane în corpul Colecției sau „Syntagmei canoanelor”. La fel trebuie să se fi întâmplat și după Sinodul al III-lea Ecumenic, de la Efes, din anul 431.

Așa ar fi putut arăta cuprinsul și structura Syntagma, în anul 451, când a fost prezentată Părinților Sinodali, de la Chalcedon, din anul 451. După încheierea acestui Sinod Ecumenic au fost incluse aici și canoanele de la Chalcedon.

²⁸⁴ Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte des Kirchenrechts, Band I, Das Recht des ersten christlichen Jahrtausend. ...*, Op. cit., p. 274.

Alături de această Colecție și probabil, din aceasta sau datorită acesteia, au mai apărut și alte Colecții pe lângă centrele patriarhale și Mitropoliile de prestigiu, din răsărit: Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Seleucia-Ktesiphon, Armenia, Etiopia, Georgia etc.

2. *Colecții sistematice.* De la *Ioan Scholasticus*, preot învățat din Antiohia, devenit Patriarh al Constantinopolului (565-577), adică Ioan III, aflăm de existența unei Colecții sistematice, nu cronologice, cum se obișnuiește în acest caz de lucrări, în 60 de titluri, redactată în anul 535, astăzi pierdută: *Collectio sexaginta titulorum*. Să fie aceasta o continuare sau formă ulterior extinsă și refăcută a Syntagmei de Canoane, din anul 451?

Ioan Scholasticus a redactat către anul 550, la Constantinopol o „Colecție în 50 de titluri”, cele 50 de titluri sau capitole, fiind ordonate după modelul PANDECTELOR lui Justinian I. După ce a devenit Patriarh Ecumenic al Constantinopolului, Ioan III Scolasticul s-a îngrijit de o continuare și extindere a acestei Colecții: *Collectio quinquaginta titulorum* sau Συναγωγή κανόνων ἐκκλησιαστικῶν εἰς ν'τίτλους διηρημένη. În acest scop, Ioan Scolasticul a utilizat și prelucrat cu multă acribie toate sursele pe care timpul acelea i le putea oferi, din colecțiile cunoscute, în mod special textul celor 85 de Canoane Apostolice și alte 224 de canoane din codicii sinodali anteriori. În afara acestora, Ioan Scolasticul a mai integrat în colecția sa și probleme de drept canonic extrase din Scrisorile Sf. Vasile cel Mare.

3. *Colecții privind dreptul imperial – al împăratului – de implicare în problemele bisericesti.* Între aceste colecții sau codici, putem include *Codex Theodosianum* 438, care în cărțile sau capitolele 3, 9, 15 și 16 cuprinde legi împărătești, privind problemele bisericesti de interes de Stat. Aceste legi, cu toate că au fost acceptate și receptate în același an, 438 și de împăratul Valentinian III al Apusului, ele au rămas fără efect, adică n-au fost aplicate.

Codex Justinianus, din anul 529 a reluat aceste legi imperiale de implicare a Statului în problemele bisericesti, tratându-le mai ales în cărțile sau capitolele 1 și 4. Acelaș lucru se poate spune și despre operele lui Justinian I, *Compilationes* (529-534). Această Colecție din urmă a avut o mare influență asupra colecțiilor imperiale ulterioare, cu caracter strict bisericesc. În această categorie poate fi inclusă și Colecția *Octaginta septem capitula*, îngrijită sau redactată de Ioan III Scholasticul, cu extrase din *Novellele* lui Justinian I. Tot lui Ioan III Scholasticul datorăm și Colecția *Viginti tria alia capitula ecclesiastica*, cu extrase din aceleași *Novelle* a lui Justinian I. Versiunea lui Ioan III Scholasticul, *Viginti unum* a fost continuată și extinsă spre sfârșitul secolului al VI-lea, în Colecția *Viginti quinque capitula*.

În această categorie de colecții intră și „*Collectio tripartita*”, al cărei *cuprins* constă din extrase luate din colecțiile sau codicii lui Justinian I, însoțite de comentarii făcute de Ioan III Scholasticul la *Novellele* justiniane. Datarea Colecției tripartite este fixată tot spre sfârșitul secolului al VI-lea. Această Colecție a fost continuată și completată în prima jumătate a secolului al VII-lea, cu *Novellele* împăratului Heraklios I (610-641). *Collectio tripartita* este o colecție sistematică, compusă din trei părți. Partea a treia este și ea împărțită în trei părți: 1. Despre episcopi, cler, călugări și mănăstiri; 2. Despre problemele bisericesti și titluri (ranguri); 3. Despre eretici, evrei și samariteni. Lucrarea este concepută după sistemul juridic clasic: *Personae – Res – Actiones*.

4. *Nomocanoane* sunt codicii, colecțiile sau operele cu conținut juridic apărute în secolul al XI-lea, ca o consecință a necesității fuzionării dreptului canonic, cu dreptul civil sau de Stat. Unitatea dintre Νόμος [lege de Stat] și Κανόν [lege, decizie bisericească] este specifică ideologiei, privitoare la principiul „simfoniei” dintre Biserică și Stat, în Imperiului Romaniei unde acest tip de colecții au apărut și unde au și fost utilizate, până la catastrofa din 29 mai 1453, când Constantinopolul a căzut în mâinile necredincioșilor. Patriarhiile răsăritene și Țările ortodoxe au continuat să folosească aceste colecții și acest sistem juridic și canonic și după anul 1453, în măsura în care le permitea „Șaria” (dreptul islamic) și dreptul imperial otoman.

Cea mai veche Colecție de *Nomocanon* este *Nomocanon quinquaginta titulorum* (Nomocanon în 50 de titluri), redactat în 87 de capitole sau „titluri”, de un autor necunoscut și, care cuprinde lucrarea lui Ioan III Scolasticul, *Collectio quinquaginta titulorum*, la care au mai fost adăugate încă 27 de „titluri” sau capitole, cu texte din alte izvoare juridice și canonice ale epocii.

De o mai mare importanță este însă *Nomocanonul în 14 titluri*, redactat probabil de învățatul canonist și jurist Enantiophanes, în jurul anului 629, adică în timpul domniei lui Heraklios I, care trebuie să-l fi și acceptat: *Nomocanon quattuordecim titulorum*. Acest „Nomocanon în 14 titluri”, menținându-i-se titlul, a fost redactat din nou, completat, extins și adaptat, de către Patriarhul Ecumenic Photie I cel Mare (858-867 și 877-886), în anul 883: *Nomocanon quattuordecim titulorum*. Astăzi, canoniștii și specialiștii în istoria dreptului pun la îndoială nu numai anul apariției, dar și paternitatea acestui Nomocanon. Deși anul 883 este dat de Photie I cel Mare în prefața Nomocanonului, specialiștii o contestă. Contestată este și paternitatea operei, deși Photie I a fost un mare canonist și jurist. Se presupune că autorul necunoscut ar putea fi un contemporan al lui Photie I cel Mare, care ar fi lucrat sub supravegherea și cu îndrumările acestuia, situație care nu-l îndepărtează prea mult pe Patriarh de problematica temei și de contribuția personală la elaborarea acestei opere juridice. Chiar dacă Nomocanonul a fost redactat „în numele și sub autoritatea” lui Photie I, cum se proceda pe timpul acela, nu putem să-i contestăm în mod abrupt această legătură cu Nomocanonul sau chiar paternitatea operei. Desigur că Patriarhia avea „copiști”, care erau *savanții timpului* și, care probabil erau versați ori bun cunoscători și al problemelor de drept canonic și civil.

Nomocanonul în 14 titluri a lui Photie I cel Mare cuprinde trei părți.²⁸⁵

Prima parte se numește *Syntagma* și cuprinde *Codul sau Colecția Sinodului II Troullan, din anul 691-92*, la care au mai fost adăugate 22 de canoane ale Sinodului VII Ecumenic de la Niceea, din anul 787 (adică „posttroullanum”), precum și alte 20 de canoane, de la două Sinoade prezidate de Photie I cel Mare.

Partea a doua se numește *Nomocanon* și cuprinde în mare textul *Nomocanonului în 14 titluri*, din anul 629, cu adăugiri de texte ulterioare acestui an. Cu aceste *Nomocanoane* Biserica din Imperiul Romaniei a atins punctul culminant al colecțiilor și codificărilor dreptului canonic. Bisericile ortodoxe din afara granițelor bizantine au și început să preia, adică să traducă aceste opere și în limbile lor. Astfel, „*Nomocanonul în 14 titluri*”, lui

²⁸⁵ Vezi Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte...*, Op. cit., p. 442.

Photie I cel Mare a fost tradus în limba slavonă, încă în secolul al IX-lea, adică la câțiva ani după elaborarea lui. Începând cu secolul al X-lea n-a mai fost elaborată nicio nouă Colecție, toate traduceri pornind și utilizând Nomocanonul lui Photie I.

II. Colecții de drept canonic ale Bisericii Latine sau apusene ²⁸⁶

1. Colecții italiene

a. *Vetus Romana* este cea mai veche Colecție cunoscută a Apusului, redactată cel mai devreme în timpul pontificatului Papei Iulius I (337-352) și cel mai târziu în timpul celui al Papei Inocențiu I (401-417), cuprinzând canoanele de la Niceea, din anul 325 și de la Sardica, din anul 343. La Sinodul din Sardica, din anul 343, s-a întâmplat pentru prima oară ca deciziile sinodale și canoanele, să nu fie traduse din grecește, în latinește, ci din capul locului, acestea au fost redactate bilingv, în grecește și în latinește.

b. *Versio Isidoriana* sau *Versio Hispana* ori *Collectio Isidoriana*, *Collectio Hispana*, al cărei paternitate a fost atribuită Sf. Isidor de Sevilla + 636. În realitate este mult mai veche, fiind elaborată, probabil în anul 419, cu ocazia unui Sinod din Africa Latină ori între anii 419-430, pentru că nu cuprinde canoanele și deciziile de la Efes și Chalcedon: 431 și 451. Cuprinsul Colecției privește material de drept canonic al Bisericii Răsăritului, fapt care o leagă de *Syntagma Canonum* sau *Antiochenum adauctum*, cu canoanele de la Niceea 325, Ancyra, Neocezareea, Gangra, Antiohia, Laodiceea și chiar Constantinopol 381 (dar numai într-o singură versiune), Sardica și de la un Sinod african, din anul 419. Manuscrisul *Versio vulgata* al acestei Colecții cuprinde numai deciziile sinodale de la Niceea, Ancyra, Neocezareea și Gangra. Versiunea *Isidoriana* – *Gallica* poate fi întâlnită numai în colecțiile franceze ulterioare. Vezi, *Collectio Dionysiana*!

c. *Prisca* sau *Itala*, elaborată către finea secolului al V-lea, în Roma, conține de asemenea izvoare canonice legate de Biserica Răsăritului. Vezi, *Versio secunda*, la Dionisie Exiguul!

* * *

d. Colecții din epoca renașterii Gelasiane (492-496):

Colecțiile lui Dionisie Exiguus;
Colecțiile africane;
Colecțiile gallicane sau franceze;
Colecțiile spaniole;
Colecțiile constituțiilor Sirmondșe;

*

e. Colecțiile lui Dionisie Exiguus sau „cel Mic” ori „cel Smerit” (470 – c. 540/550)

Au fost împărțite de autor în trei forme de redactare:

1. *Versio prima* a redactat-o la îndemnul preotului Laurentius. Dionisie a trecut peste înțelegerea cu Laurentius, făcând prima încercare de-a elabora o Colecție proprie, nu

²⁸⁶ Preluate după marele canonist și jurist austriac, de la Viena, Willibald M. PLÖCHL, *Geschichte...*, Op. cit., p. 276-286.

numai să strângă laolaltă diferitele texte și surse de drept canonic. Privind data încheierii de redactat a acestei Colecții, se susține că ar fi avut loc în timpul pontificatului lui Anastasie II (496-498).

2. *Versio secunda* a fost dedicată Episcopului Ștefan de Salona, în Dalmatia, elaborată la sfârșitul pontificatului lui Symachus (498-514). Motivul redactării acestei versiuni a fost „confusio priscae translationis” a Colecției romane, aflate până atunci în uz: *Prisca* sau *Itala*. După mărturiile lui Cassiodorus, prietenul lui Dionisie și fondatorul Mănăstirii Vivarium, unde marele scit s-a și retras spre sfârșitul vieții și unde a și răposat, această Colecție s-a bucurat de mare circulație și acceptanță.

3. *Versio tertia* a fost elaborată la îndemnul Papei Hormisdas (514-523).

*

4. *Colecții de Decretale, Collectio Decretalium Dionysiana*, care cuprindea în prima formă de redactare 38 de Decretale ale papilor, începând cu Siriciu (384-399), până la Anastasie II (496-498), pe care Dionisie a dedicat-o preotului Iulianus „tituli St. Anastasiae”. Ulterior, Colecției i s-a mai adăugat și alte Decretale.

*

5. Colecțiile lui Dionisie, în apus, s-au bucurat în secolele următoare de mult prestigiu și circulație în domeniul canonic. Astfel, s-a făcut o fuziune, au fost puse laolaltă, reunite, *Liber canonum* sau *Codex canonum* (adică colecțiile sinodale), cu *Liber decretorum* sau Colecția decretalelor, purtând titlul comun de *Corpus codicis canonum* sau *Dionysiana*.

6. Din ordinul Papei Gelasiu, călugărul Dionisie a lucrat în arhiva Patriarhiei din Roma, pentru a aduna toate protocoalele și deciziile sinodale păstrate acolo. Cu acest material, pe care l-a tradus din grecește, trebuia el să elaboreze o Colecție unică, în limba latină. La acest material, Dionisie a mai adăugat canoanele de la Constantinopol 381, Chalcedon 451 și încă alte 138 de canoane ale sinoadelor africane. Această primă redactare numită și „Vetus Dionysiana” sau „Urdionysiana” a terminat-o de redactat în jurul anului 500. Ulterior, Dionisie a mai adăugat traducerea în latină a primelor 50 de Canoane Apostolice – *Canones Apostolorum*. Această primă versiune a Colecției primordiale „Dionysiana”, Dionisie a diortosit-o și completat-o cu material nou în mai multe rânduri. Tot aici a mai inclus și Decretaliile papilor, începând cu anul 384, adică „*Collectio decretalium Dionysiana*”. În anul 512, din ordinul Papei Symmachus (498-514), Dionisie a întreprins o nouă redactare a Colecției, punând accent și pe aspectul filologic al traducerilor în limba latină. *Versiunea din anul 512 este adevărata Collectio Dionysiana*. Această nouă variantă, Papa Hormisda (514-523) a făcut-o accesibilă episcopilor spanioli, în anul 515, motiv pentru care a și primit numele de *Hispana*. Colecția a fost în continuare completată cu decizii sinodale spaniole și gallice (franceze), precum și cu decretale (ale papilor). În această nouă formă de elaborare, Colecția Dionisiană de versiune Spaniolă a devenit în anul 633, *Codex canonum*, al *Bisericii Goșilor apuseni* (vizigoșilor). De prin secolul al IX-lea, paternitatea Colecției *Codex Canonum* sau *Hispana* a început să fie atribuită Sf. Isidor de Sevilla, de unde și numele de *Collectio Isidoriana*.

Papa Hadrian I (772-795) a dat împăratului Carol cel Mare în anul 774 un exemplar copiat din *Collectio Dionysiana*, din anul 512, cu completările ulterioare de decretale, decizii sinodale și canoane, lucrare, care în anul 802 a devenit celebra *Dionysio – Hadriana*, adică cartea de legi sau „Pravila” Bisericii din Imperiul Franc.

* * *

2. Alte colecții italiene sau de origine ROMANĂ

a. *Collectio Quesnelliana*, Colecție privată, sec. V-VI, numită Codex Canonum Ecclesiae Romanae, elaborată probabil în sau pentru Gallia. Conține surse canonice ale Bisericii Răsăritului, decizii sinodale apusene, Decretale, scrisori ale Papei Leon I cel Mare (440-461), precum și texte cu conținut dogmatic.

b. *Collectia* de la Freising (Germania), păstrată în Biblioteca Arhiepiscopiei din München, elaborată după anul 495, probabil la Roma. Conține texte din versio antiqua et vulgata a „colecției” Isidoriane, precum și Decretale. Din secolul al VIII-lea era deja cunoscută și răspândită în sudul Germaniei.

c. *Trei colecții mici*, elaborate în Italia, în epoca renașterii gelasiane: *Collectio Sancti Blasii*, astăzi în Biblioteca Mănăstirii St. Paul, în Carintia, Austria. Toate trei colecțiile au fost redactate prin anul 525 și utilizează părți din *Collectio Dionysiana*, din anul 512.

d. *Collectio Colbertina* (Cod. lat. Paris, 1455), elaborată în Italia, c. sec. VI., cu un conținut dependent de *Collectio Quesnelliana* și *Collectio Sancti Blasii*.

e. *Collectio Avellana*, din c. 555, elaborată în Roma, după modelul Nomocanoanelor și cuprinde scrisori papale și constituțiuni ale împăraților romani.

f. *Collectio Theodosii diaconi* (cod. Veronensis LX), din sec. VII-VIII și a prelucrat cuprinsul sinoadelor de la Cartagina, din anul 419 și alte izvoare canonice ulterioare, probleme teologice și de drept civil. Deci nu are conținut exclusiv canonic.

g. *Collectio Thessalonicensis*, care, de fapt nu ține de categoria surselor de drept canonic ale Bisericii latine. Această Colecție cronologică este însă un caz de excepție, fiind elaborată la Roma, în jurul anului 531, de către Episcopul tessalian Theodor din Echinum, în contextul generat de depunerea din scaun a Episcopului de Larissa, de către Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului Epifanie (520-535). Scopul imediat al acestei „pravile” a fost, de-a dovedi că Illyricul de vest, nu se află sub jurisdicția Constantinopolului, ci a Romei Vechi, cu Vicariatul Illyric de la Thessaloniki. Colecția cuprinde scrisori ale papilor, care nu depășesc secolul al V-lea, apoi acte sinodale și documente imperiale. În mod indirect, acest Codex servea papilor ca document de bază, privind jurisdicția Romei Vechi asupra Illyricului de vest, jurisdicție, care practic n-a fost exersată din cauza legăturilor reale cu Biserica Răsăritului, care existau aici: limba greacă, ritul, așezarea geografică, apropierea de Constantinopol etc.

* * *

3. Colecții Africane

a. *Breviarium* sau *Breviatio concilii Hipponensis*, cuprinzând canoanele aprobate de Sinodul de la Hippo, din anul 393. Această Colecție cronologică de canoane a fost citită Părinților de la Sinodul din Cartagina, din anul 419, care au aprobat-o și confirmat-o. La Sinodul din Cartagina, din anul 419 a participat și Fericitul Augustin Episcopul de Hippo (395-430).

b. *Collectio Concilii Carthagenensis XVII*, din anul 419, care avea, la rândul său de studiat și confirmat, o listă întregă de canoane și decizii anterioare. Au fost aprobate 105 canoane mai vechi ale sinoadelor anterioare, ținute în Cartagina, la care se adaugă cele formulate în anul 419. Această grupă mare de canoane formează *Collectio Concilii Carthagenensis XVII*, care a fost apoi răspândită nu numai în Africa Latină, ci și pe continentul Europei (la latini), precum și în Biserica Răsăritului. După anul 419, *Collectio Concilii Carthagenensis XVII* a fost tradusă și în grecește, asigurându-i-se răspândirea în Răsărit. Dionisie cel Mic a numit această Colecție cronologică „Canones Concilii Africani”, devenit pentru specialiștii în drept canonic *Codex canonum Ecclesiae Africanae*. Canoanele acestei Colecții pot apoi fi întâlnite atât în *Collectio Dionysiana*, din anul 512, cât și în Colecția sau *Codificarea Troullană*, din 691-92.

c. *Breviatio Canonum*, a diaconului Fulgentius Ferrandus, o Colecție sistematică, nu cronologică, elaborată din îndemnul Episcopului Bonifacius al Cartaginei, în jurul anului 546, după ce Vandalii au ocupat Africa de nord. Lucrearea avea ca scop imediat restaurarea disciplinei bisericești, după dezastrul vandalilor. Colecția cuprinde 232 de capitole, împărțite în 7 titluri (capitole). *Breviatio Canonum* s-a bucurat de mare prestigiu în Africa Latină, până în secolul al XII-lea, adică atâta timp cât au mai existat acolo creștini, procesul de islamizare în această parte a lumi, fiind atât de dur și de barbar, încât Creștinismul din Africa de nord a dispărut cu desăvârșire. Sursele acestei Colecții sunt canoanele africane și textele de drept canonic și civil din Răsăritul orthodox.

d. *Concordia canonum Cresconii*, păstrată doar într-o versiune rezumat, din secolul al IX-lea, a fost elaborate probabil în secolul al VII-lea. Conținutul acestei Colecții este format din texte luate din ambele colecții dionisiane: *Collectio Dionysian*, din anul 512.

* * *

4. Colecții Gallicane sau Franceze

a. *Collectio Arelatensis* sau *Collectio Concilii secundi Aralatensis*, elaborată de un jurist anonim, prin anul 450, cuprinzând canoanele de la Niceea, din anul 325, precum și ale diferitelor sinoade din Gallia.

b. *Statuta ecclesiae antiqua* sau *Statuta ecclesiae unica* ori *Statuta ecclesiae orientis*, elaborată probabil în Arles, pe la mijlocul secolului al V-lea. Sursa de informație și cuprins a Colecției sistematice este răsăriteană, acte sinodale gallice și decretalii. În mod eronat, paternitatea acestei Colecții a fost atribuită Sinodului al IV-lea, din Cartagina 398, apoi unui sinod necunoscut din Valencia, în Spania.

c. *Collectio Andegavensis*, elaborată de Episcopul Thalassius de Angers, în a doua jumătate a secolului al V-lea. Este o colecție cu probleme de drept sinodal gallic și conține canoanele Sinoadelor de la Angers, din 453, de la Toulouse, din anul 461 și pe cele ale Diocezei de Vannes, din anul 465.

d. Colecții cronologice gallice târzii, anonime, elaborate între anii 525-560.

* * *

5. Colecții spaniole

a. *Capitula Martini* sau *Collectio Martini Bracarenensis*, a lui Martin Arhiepiscop de Braga, în Portugalia, născut în Panonia (520-580). Prin anul 550, Martin a venit ca misionar în Spania, unde, mai târziu a devenit Abate al Mănăstirii Dumia, apoi Mitropolit de Braga. Prin anul 563 a elaborat *Capitula Martini*, atribuită în mod greșit Papei Martin I (649-655). Lucrarea este împărțită în două părți. Prima parte este dedicată clerului, iar cea de-a doua laicilor. Este prima Colecție creștină, care acordă o importanță așa de mare laicilor, adică masei de popor dreptcredincios, ca entitate aparte în Biserică, nu numai clerului, ierarhiei, sinoadelor, decretalelor sau deciziilor imperiale, cum s-a procedat în restul colecțiilor de acest gen. Intenția lui Martin era ca să popularizeze conținutul deciziilor sinodale și al izvoarelor pontificale, clerului de rând și masei de credincioși, adică laicilor sau mirenilor. Colecția mai prelucrează și alte surse canonice, de proveniență romeică sau bizantină, africană, precum și a sinoadelor spaniole.

b. *Epitome Hispanica*, dependentă de *Capitula Martini*, elaborată la finea secolului VI, în apropiere de Tarragona, la care au mai fost adăugate canoane ale sinoadelor grecești, africane, gallice și spaniole.

c. *Collectio Hispana chronologica*, din secolul al IX-lea, numită și *Isidoriana*. Vezi colecția lui Dionisie cel Mic, nr. 6.

„*Versiunea din anul 512 este adevărata Collectio Dionysiana*. Această nouă variantă, Papa Hormisda (514-523) a făcut-o accesibilă episcopilor spanioli, în anul 515, motiv pentru care a și primit numele de *Hispana*. Colecția a fost în continuare completată cu decizii sinodale spaniole și gallice (franceze), precum și cu decretale (ale papilor). În această nouă formă de elaborare, Colecția Dionisiană de versiune Spaniolă a devenit în anul 633, *Codex canonum*, al *Bisericii Goților apuseni* (vizigoților). De prin secolul al IX-lea, paternitatea Colecției *Codex Canonum* sau *Hispana* a început să fie atribuită Sf. Isidor de Sevilla, de unde și numele de *Collectio Isidoriana*.”

Versiunea originală, după care a fost copiată „*Collectio Hispana chronologica*”, din secolul al IX-lea, se pare că ar fi fost copiată în apropiere de Arles, în Gallia, pe la mijlocul secolului al VI-lea. Conținutul Colecției este dominat de *Epitome Hispanica*, izvoare sinodale spaniole și gallice, precum și decretale. Această Colecție a trecut și ea prin diferite variante de redactare, cum este cazul la aproape toate colecțiile. Textul ei depinde, de asemenea și de *Dionysiana*.

d. *Colecția Constituțiilor Sirmondșe* sau *Constitutiones Sirmondianae*, care din punctul de vedere al conținutului, țin mai degrabă de sistemul canonic și juridic al Bisericii Ortodoxe, deși locul elaborării lor se află în apus. Colecția cuprinde 18 constituțiuni imperiale, care, exceptând cinci, toate se ocupă de probleme bisericesti, mai ales privitoare la episcopi. Colecția se încheie cu un adaos ulterior, „*Lex Romana canonice compta*”, la care mai adăugăm încă „*Capitula legis Romanae ad canones pertinentia*” din secolul al IX-lea. „*Lex Romana canonice compta*” este constituită din texte preluate din *Institutiones*, *Codex Justinianus* și din *Epitome Juliani*, privitoare la problemele bisericesti. Colecția și-a primit numele de la editorul ei, Jacob SIRMONDUS (1559-1651), care a editat-o pentru prima oară în anul 1631. Pentru tema noastră, importanță prezintă textul mai vechi, fără

adăugirile ulterioare. Specialiștii sunt de părere că partea mai veche a Colecției a fost elaborată la finea secolului al VI-lea, începutul celui de al VII-lea, în sudul Franței, probanil în provincia Arles. Autorul rămâne necunoscut.

Colecția este un model, privind utilizarea în Biserica Latină a dreptului civil. Între colecțiile de drept civil, cu utilizare în Biserica Apusului, o importanță deosebită a câștigat *Leges Romanae Barbarorum*.²⁸⁷

Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului quinisex, adică al „cinci-șaselea”

Regest nr. 317, din 691, după 1 sept. Ipographi, adică Subscrierea canoanelor Sinodului quinisex în Troulo, de către Patriarhul Ecumenic Paul III (688-694), la Mansi, XI, 988 D.

Regest nr. 320, din 712, primul trimestru al anului, Thomos peri pisteos, Tomosul dogmatic sinodal, al Patriarhului Ecumenic Ioan VI (712-715), conținând anatematismele contra Sinodului al VI-lea Ecumenic, de la Constantinopol, din anii 680-681 sau Primul Sinod Trulan. Text pierdut. Vezi Mansi, XII, 192 E-193A.

Regest nr. 321, din 712, primul trimestru al anului, Grammata, Scrisoarea Patriarhului Ecumenic Ioan VI, trimisă Papei Constantin I (708-715), în favoarea monotelitilor. Text pierdut. Vezi Mansi, XII, 200 BC.

Regest nr. 322, din 713 după 4 iunie, Apologias grammata, Scrisoare prin care Ioan VI al Constantinopolului se scuză față de Constantin I, pentru că a favorizat monotelismul sub împăratul Philippicus Bardas (711-713). Patriarhul Ioan VI menționează că prin această atitudine el a acționat kat'iconomia, încercând să salveze ce se mai putea încă salva, deoarece uzurpatorul Bardas intenționa să anuleze toate deciziile de la Calcedon, din anul 451. În timp ce Bardas a dat ordin să fie arse actele Sinodului VI Ecumenic, el a păstrat în taină un exemplar în palatul patriarhal.

Regest *325, din 715?, Anetematise, Anatematism sinodal. Patriarhul Ecumenic German I (715-730), într-un Sinod la Constantinopol, în prezența a o sută de episcopi, a anatematizat pe instigatorii și „arhitecții” monotelismului. Text pierdut. Vezi Mansi, XII, 257 A.²⁸⁸

²⁸⁷ Vezi, *Leges Romanae Barbarorum et Leges Germanorum*.

²⁸⁸ Disputele monotelite au fost astfel încheiate, dar Biserica tot n-a avut parte de liniște, deoarece regestul nr. *327 prezintă o scrisoare a Patriarhului German I, către Grigorie II al Romei Vechi (715-731), privitoare la o nouă erezie iscată la Constantinopol: **contra sfintelor icoane**.

Vezi Fasc. II și III, din: **LES RÉGESTES des actes du Patriarcat de Constantinopole**, vol. I, *Les actes des Patriarches*, Fasc. II et III, Le Régestes de 715 à 1206, par Venance **GRUMEL**, Deuxieme édition revue et corrigée par Jean **DARROUZÈS**, 1989, Paris, Institut Français d'Études Byzantines, 325-1202 régestes, 612 p. (=Le Patriarcat Byzantin, Serie I).

Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul „sinodul quinisext”, adică al „cinci-șaselea”

Regest nr. 264, din 705 după martie 1, *Sacra*: Scrisoare imperială a lui Justinian al II-lea, către Papa Ioan al VII-lea, dusă de doi mitropoliți. Împăratul îl roagă pe Papă să convoace Sinodul Roman, numit în scrisoare „Conciliul Apostolic”, unde să decidă, care canoane din Sinodul „quinisext”, adică al „cinci-șaselea”, din anul 691-692, este dispus să le accepte și pe care dintre ele le respinge.²⁸⁹

* * *

Justinian al II-lea Rhinotmetos – Ῥινότμητος

[nas spintecat (669-711) împărat 685-695 și 705-711 co regent din anul 681]

și criza secolului al VII-lea

Justinian II, în prima domnie 685-695 (a doua domnie 705-711),
împreună cu co regentul său Tiberius (659-695),
monedă de aur, *Solidus aureus*, 4, 28 gr., valută echivalentă 1500 euro:
a. Justinian II și Tiberius, în mijloc Akakia – Crucea pe trei trepte;
b. Iisus Hristos, binecuvântând și cu Evanghelia în mână

*

Împăratul Justinian al II-lea, pe cât de important, pe atâta este de controversat și de contestat. Cronicarii și istoricii vechi au o imagine sinistră, privitoare la anii lui de domnie și la caracterul acestui monarh. Istoricii noi caută un echilibru în aprecierea persoanei și a evenimentelor din timpul domniei lui Justinian II. A fost fiul mai în vârstă al lui Constantin IV Pogonatul (668-685) și ultimul descendent al dinastiei Heracliene (610-717). Pe cei doi frați mai tineri ai lui Justinian II, tatăl său i-a mutilat, adică a dispus să li se spintece – taie – nasul, pentru a nu avea acces la tron și a nu-i face concurență urmașului

²⁸⁹ Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 32.

REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 1. Teil : Regesten von 565-1025, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A : Regesten...], {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în Byzantion, I, 1924, p. 591-593}.

legitim. Din anul 681 a devenit co regent al tatălui său, iar din anul 685 avtocrator. Era căsătorit cu Evdochia, despre care nu se știe prea mult. La vârsta de 16 ani a devenit regent și a domnit în două rânduri. În această calitate, Justinian II a reînceput luptele cu arabii musulmani în Armenia și a recucerit Ciprul. Armenia și Georgia au fost împărțite între cele două imperii: romeu și arab.²⁹⁰

Numai că Imperiul Romeu era amenințat și de slavii stabiliți în Balcani, motiv pentru care Justinian II a încheiat pace cu arabii, pentru a se putea ocupa de regiunile din nordul Constantinopolului. În acest scop a dispus și transferul cavaleriei romeice, din Asia Mică, în Tracia. În cursul luptelor din anii 688-689 a reușit să-i alunge pe bulgari din Macedonia, recâștigând Thesalonicul. Bulgarii au încheiat pace, obligându-se să-i trimită împăratului 30.000 de soldați, cu care, Justinian II a reînceput războiul cu arabii. Succesul din Armenia, din anul 693 a fost de scurtă durată, pentru că soldații bulgari s-au răscolat. În timp ce împăratul era preocupat de potolirea răscoalei, arabii au recucerit Armenia, în 694-695.

Este meritul lui Justinian II de-a fi început consolidarea și păzirea regiunilor de graniță ale imperiului, cu țărani-stratioți sau țărani militarizați.²⁹¹

Termenul de „*thema*” apare pentru prima oară tot la Justinian II, într-o scrisoare a acestuia din anul 687.²⁹²

El dorea să fie comparat cu Justinian I cel Mare (527-565), dar nu avea nici simțul măsurii și nici inteligența acestuia din urmă. Acestui scop trebuiau să servească și acțiunile lui edilitar gospodărești, de extindere a palatelor și clădirilor din Constantinopol sau de construirea altora noi.

Favoriții lui Justinian II la Curte, au fost persanul Ștefan sakellarios (echivalând cu un „prim ministru” sau supraveghetorul logothesiilor) și fostul călugăr Theodotos logotetes tou genikou (al vistieriei imperiale), foarte lacomi, cruzi și abuzivi.²⁹³

Patriarhii Ecumenici din timpul domniei lui Justinian II au fost:²⁹⁴

Sf. Gheorghe I, noiembrie / decembrie 679 - ianuarie / februarie 686

Sf. Teodor I, a doua oară, ianuarie / februarie 686 - 28 decembrie 687 (*prima oară*, august /septembrie 677 - noiembrie / decembrie 679)

Paul III, ianuarie 688 - 20 august 694

Calinic I, septembrie 694 - primăvara 706, orbit și exilat la Roma de Justinian II

Cyrus – Cir, primăvara 706 - începutul 712

²⁹⁰ Privitor la aceste probleme și, în general, referitor la Justinian II, vezi: S. B. DAȘKOV, **Dicționar de împărați bizantini**, traducere de Viorica și Dorin ONOFREI, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 148-156.

²⁹¹ Un sistem de apărare al granițelor, asemănător „regimentelor grănicerești” din Imperiul Habsburgic al secolului al XVIII-lea, dar nu atât de perfecționat ca cel austriac. De fapt și epoca era alta.

²⁹² DAȘKOV, **Dicționar...**, Op. cit., p. 150.

²⁹³ Ibidem, p. 150.

²⁹⁴ Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 71-72.

În domeniul credinței, Justinian II era un calcedonian convins și ținea cont de atitudinea și formulările în materie de doctrină, ale capului Pentarhiei, Patriarhul Romei Vechi. Era foarte pornit contra ereticilor și, în cruzimea de care era dominat tânărul monarh, a poruncit chiar ca monofiziții armeni să fie arși de vii.

Lui i se datorează și convocarea Sinodului quinisext sau „al II-lea Troullan” ori „cincișaselea”, din 691-692, ca o completare a deciziilor sinodale ale ultimelor două Sinoade Ecumenice: al V-lea, de la Constantinopol, 553; al VI-lea sau întâiul Troullan (Constantinopol), 680-681.

*

În anul 695, împăratul romeu Justinian II (685-695 și 705-711) a dispus chiar să fie bătută o monedă, pe efigia căreia se afla chipul Lui Iisus Hristos de pe Sindon (reprodusă în lucrarea de față). Această măsură a contribuit și ea la înrăutățirea legăturilor dintre Constantinopol și Damasc, adică dintre Imperiul Romeu și Califatul Arab. Califii Abd-al-Malik (685-705) și Walid I (705-715) au considerat decizia lui Justinian II de-a bate monedă de aur cu chipul Lui Iisus Hristos, ca o provocare la adresa islamului și ca un gest de ignorare a tratatului de pace, dintre cele două imperii.

Împăratul Justinian II – Iustinianus christianissimus et orthodoxus imperator [vivat, n.n.]²⁹⁵ – a convocat Sinodul quinisext – Σύνοδος Πενθέκτη – cu intenția de-a fi recunoscut ca „sinod ecumenic”, unde, împreună cu 227 de episcopi au fost formulate 102 de canoane, adică cea mai bogată Colecție de drept bisericesc, până la timpul respectiv. Biserica Ortodoxă dispune și recunoaște 684 de canoane și decizii sinodale cu caracter canonic, adică de normă, de lege, cu caracter disciplinar, dogmatic (decizii și mărturisiri de credință), liturgic, moral, spiritual, jurisdicțional, structură ierarhică, cinstirea Sfintelor icoane și a Sfintei și de viață dătătoare Crucii, erminie, etc. Dintre aceste 684 de canoane, definiții și formulări canonice, dogmatice, liturgice și morale, 102 au fost date de Sinodul quinisext. Vechiul Testament conține 613 de porunci, rânduieli și prescripții, pe care fiecare credincios evreu practicant, le respectă și le ține cu mare strictețe. În realitate, acest Sinod a fost acceptat de Biserică doar ca un sinod întregitor sau complementar al ultimelor două sinoade ecumenice, din anul 553 și din 680-81. La timpul respectiv, Colecția de canoane a Sinodului quinisext avea menirea unei actualizări, adaptări și înnoiri a vieții

²⁹⁵ Astfel a fost salutat Justinian II, de către Constantin I al Romei Vechi (708-715), cu ocazia primei întâlniri a acestora, de la Nicomedia, din anul 711, cu ocazia vizitei de un an de zile, pe care Patriarhul Romei Vechi a întreprins-o la Constantinopol. Vezi p. 13, din :

Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum, Griechisch-Deutsch, übersetzt und eingeleitet von Heinz OHME, Turnhout Brepols & Publishers, 2006, 363 p. [Band 82, din Colecția **Fontes Christiani**, Zweisprachige Neuausgabe christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter, Im Auftrag von der Görres-Gesellschaft, Herausgegeben von Marc-Aeilko Aris, Siegmund Döpp, Franz Dünzl, Wilhelm Geerlings, Rainer Ilgner, Roland Kany, Rudolf Schieffer].

bisericești și de Stat, la stadiul de evoluție și în condițiile reale ale timpului respectiv.²⁹⁶ Canoanele acestui Sinod încheie procesul de elaborare a dreptului bisericesc ortodox. Ele au constituit însă și mărul discordiei între Roma Veche și Noua Romă – Constantinopol, atât cu ocazia schismei din 1054, cât și în secolele care au urmat.

Izvoarele de bază ale acestui Sinod, din anul 691-692 sunt în primul rând *actele sinodale*, apoi textele celor 102 de canoane, lista cu semnăturile episcopilor, cuvântul festiv, către împărat – Logos proshonetikos – Cuvânt de închinăciune – rostit în numele Părinților sinodali.

Din fasciculele actelor sinodale, lipsesc însă protocoalele ședințelor sinodale, din 691-692.

Liber Pontificalis este principala sursă privitoare la desfășurarea și mai ales la efectele ulterioare și la receptarea deciziilor formulate de Sinodul quinisext, referiri făcute în „vita” patriarhilor Romei Vechi: Sergius I (687-701), Ioan VII (705-707), Constantin I (708-715), Grigorie II (715-731), dar și privind participarea legaților romani la lucrările sesiunilor Sinodale.²⁹⁷

Sinodul quinisext trebuie să-l analizăm și în contextul *crizei secolului al VII-lea*, după cum vom constata în rândurile următoare.²⁹⁸

²⁹⁶ Heinz OHME, *Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum ...*, Op. cit., p. 10-11.

²⁹⁷ *Liber Pontificalis*, este *Cronica Patriarhilor Romei Vechi* și conține biografiile acestora.

O primă versiune din *Liber Pontificalis* a fost încheiată în anul 530, format din: „*Catalogul Liberian*” (după numele lui Liberiu al Romei, 352-366) și „*Catalogul Felixian*” (după numele lui Felix IV [III], 526-530). De prin secolul V-VI, *Liber Pontificalis* a fost redactat în *Scriptoriul* din Palatul Lateran, unde rezidau patriarhii Romei Vechi, până în anul 1305. Acest prim *Liber Pontificalis* a fost completat cu „*Catalogul Cononian*”, de la Conon (686-687) și a fost încheiat de redactat în secolul al IX-lea, de către cărturarul și antipapa Anastasius Bibliotecarul (855 – c. 880), versiune care se păstrează aproape intactă. Această lucrare a fost cu siguranță continuată și adusă la zi cu biografiile papilor succesori, până în secolul al XII-lea.

Versiunea a doua din *Liber Pontificalis* a început să fie redactată în secolul al XII-lea, de către cardinalul Boso, fiind continuată în mod fragmentar și adusă la zi în „*Annales Romani*”, precum și de către Martinus Polonus și de Bernardinus Guidonis.

Stilul de redactare din *Liber Pontificalis* a constituit un model și pentru redactarea „*gestae*”-lor din regatele barbare apusene, pentru că în răsărit, acest stil literar era deja cunoscut și folosit de multe secole, la Curtea imperială din Constantinopol, la sediile patriarhale și la cele ale despoților și arhonților locali.

Stilul literar din *Liber Pontificalis* are origine și tradiție similară *sinaxarelor* și literaturii hagiografice și a cronicilor de curte, din răsărit, precum și cu *Gesta Martyrum din apus*. Să ne gândim doar la *Catalogul „De viris illustribus”* a Fer. Ieronim sau la *Martyrologium Hieronymianum* sau *Martyrologium sancti Hieronymi*, în realitate „*Martyrologium*”-ul lui *Pseudo-Hieronymus* (adică a fost redactat de mai multe generații de autori). *Protomartyrologium sancti Hieronymi*, în forma primară de redactare trebuie căutat la *Patriarhia din Aquileia*, în perioada de timp dintre anii 430-450, cu contribuții și adăugiri ulterioare, făcute în *Gallia*, probabil la Auxerre, prin anii 600.

Literatură pe această temă, vezi: MGH: *Gesta pontificum Romanorum 1: Liber Pontificalis*. Teil 1, Herausgegeben von Theodor Mommsen, Hannover 1898 (Digitalisat).

Raymond Davis, *The Book of Pontiffs (Liber Pontificalis). The ancient biographies of the first ninety Roman bishops to AD 715*, 2. Aufl., Liverpool 2000 (Translated Texts for Historians 6).

Raymond Davis, *The Lives of Eighth-Century Popes (Liber Pontificalis)*, Liverpool 1992 (Translated Texts for Historians 13).

Raymond Davis, *The Lives of Ninth-Century Popes (Liber Pontificalis)*, Liverpool 1995 (Translated Texts for Historians 20).

Louis Duchesne, *Le Liber pontificalis. Texte, introduction et commentaire*, Bd. 1-2, Paris 1886-92 (ND Paris 1955). [Bd. 3 (Additions et Corrections), Paris 1957.]

Herman Geertman (Hrsg.), *Colloquio Internazionale Il Liber Pontificalis e la Storia Materiale, Atti del Colloquio Internazionale Il Liber Pontificalis e la Storia Materiale (Roma, 21-22 febbraio 2002). A cura di Herman Geertman*, Van Gorcum, Assen 2003.

²⁹⁸ Heinz OHME, *Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum ...*, Op. cit., p. 16-22.

Criza dinastică, politică, bisericească, militară, și administrativă au ajuns să pună sub semnul întrebării însăși posibilitatea de supraviețuire a Imperiului.

Să începem cu criza *dinastică* care a dominat secolul al VII-lea: ²⁹⁹

Mauricius (539-602), avtocrator, 5 aug. **582-602** nov. 23, ucis de Phocas în Calcedon pe cheiul lui Eutropius, după ce, mai întâi a trebuit să asiste la uciderea fiilor săi, căpățânile lor fiind expuse în Hipodromul din Polis. ³⁰⁰

co-regent: **Teodosius** (585-602 sau 607), minor, fiul mai mare al lui Mauricius, din 25 martie 590, care a scăpat de măcelul lui Phocas, fugind la perși.

p.uz. **Phocas** (?-610), uzurpator, avtocrator, 23 nov. **602-610** oct. 5 † i s-a retezat mâna dreaptă și i s-a tăiat capul. Trupul a fost ars în piața unde erau arși criminalii: **Forum Taurii**. Înainte ca **Heraklios I** să fi ocupat **Palatul sacru**, **Phocas** a dispus ca vistieria Statului să fie scufundată în mare.

Dinastia Heracliană, 610-717

p.uz. **Heraklios I** (575-641), primul avtocrator, care din anul **629** a adoptat titlul de „**Basileus**” (=imperator), după victoria acestuia împotriva perșilor (628) și după tratatul de pace bizantino-persan, din iunie 629; Imperator, 5 oct. **610-641** febr. 11 † de hidropizie.

Spre sfârșitul vieții, vistieria Statului fiind goală, pentru a-și pune la adăpost soția și copiii, Heraklios I a poruncit lui Isac Exarhul Ravennei, să jefuiască vistieria papală și să o trimită la Constantinopol, cu atât mai mult, cu cât noului papă Severin Romanul, 28.V.640 - 2.VIII.640, nu i s-a confirmat alegerea și n-a fost recunoscut de împărat. În această conjunctură, urmașul lui Severin, Ioan IV Dalmatul, 24.XII.640 - 12.X.642, și datorită jefuirii tezaurului papal, a început să condamne pe față monotelismul, agreat la Curtea din Polis. Înainte, acțiunea de combatere a monotelismului, papii o făceau în mod estompat, din considerente față de bazileu.

co-regenți: **Heraklios** noul Constantin, fiul lui Heraklios I cu prima soție Eudochia, din 22 ian 613

Heraklios Heraklonas (fiul Martinei, a doua soție, a lui Heraklios I, din anul 612), din 638

Constantin III (Heraklios Nou) (612-641), fiul lui Heraklios I și Eudochia, basileus, **641** febr. 11 – 24 mai co-regenți, împărați asociați la tron:

împ. văduvă **Martina** și **Heraklios** Heraklonas, 641 febr. 11-24 mai;

Heraklios II Heraklios Heraklonas, (626-?), fiul valid al lui Heraklios I și al Martinei, basilevs, **641** mai 25 – 8 nov. împărați asociați: **Martina**, 641 mai 25 – 8 nov.

Constans, din sept. 641;

David, din sept. 641;

Constans II Pogonatul-Bărbosul, era realmente bărbos (631-668), fiul lui Constantin III, basilevs, 9 nov. **641** – **668** sept.

co-regenți: **Constantin IV**, numit între 5 și 26 april 654, prob. de Sf. Paști, 13 aprilie.

Heraklios și **Tiberius**, numiți între 26 april și 9 aug. 659;

Constantin IV Pogonatul-Bărbosul, doar poreclă (652-685), fiul lui Constans II, basilevs, sept. **668-685** încep. lunii sept.

co-regenți: **Heraklios** și **Tiberius**, 681 sept. 16/dec. 23;

Justinian II, 681 sept.16/dec. 23, încoronat basilevs în anul 685;

Justinian II, Rhinotmetos (669-711), fiul lui Constantin IV, basilevs, *prima oară*, sept. **685-695** sfârșitul anului, uzurpatorul Leontios a poruncit să i se taie nasul, după care a fost exilat în Crimeea.

p.uz. **Leontios** (?-705/706), uzurpator, basilevs, sfârșitul anului **695-698** sfârș. anului, detronat de Tiberius III, i s-a tăiat nasul și a fost trimis de canon la mănăstire.

p.uz. **Tiberius III**, Apsimar (?-705/706), uzurpator, basilevs, finea anului **698-705** spre mijlocul anului, executat din ordinul lui Justinian II, împreună cu Leontios, la Kynegion.

²⁹⁹ Vezi: Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 310-311.

³⁰⁰ Vezi datele privitoare la împărații bizantini, în: S. B. **DAȘKOV**, **Dicționar de împărați bizantini**, Op. cit., p. 109-158.

Justinian II, Rhinotmetos, basilevs, a doua oară, mijlocul anului 705-711 dec. 7/11 c., redobândind tronul cu ajutorul militar al lui Tervel, fiul hanului bulgar Asparuh, căruia i-a dat titlul de Cezar, fiind singurul barbar și păgân, care a primit acest titlu imperial.

Pe Patriarhul Calinic I (693-705) l-a orbit și l-a exilat la Roma. Pe Leontios și Tiberius III i-a batjocorit în mod cumplit, câteva luni, după care a poruncit să fie decapitați în „Piața câinilor”, din Polis. El însuși a sfârșit prin a fi detronat și decapitat de uzurpatorul Philippikos (Bardanes) la 7/11 dec. 711. Capul său a fost purtat în vârful unei sulite prin capitală, apoi trimis la Ravenna și la Roma. Tiberius, fiul minor al lui Justinian II a fost înjunghiat de oamenii lui Philippikos.

p.uz. **Philippikos** (Bardanes), (?-?) basilevs, uzurpator, c. 11 dec. 711-713 iun. 3, beat, luat din pat de scutierul temei Opsikion, care a declanșat răscoala „verzilor”, dus în Hippodrom, unde în sala prasinilor a fost orbit și detronat.

p.uz. **Anastasios II**, (Artemios), (?-719), basilevs, uzurpator, 4 iunie 713-716 martie, a renunțat în favoarea uzurpatorului Teodosios III, care i-a promis că-i cruță viața, dacă se călugărește. În anul 719 un grup de nobili din thema Helladei au încercat să-l readucă la tron. Leon III l-a prins la Heraclea Traciei, l-a decapitat la Kynegion, iar căpățâna i-a fost purtată în sulită la Hippodrom.

p.uz. **Theodosios III**, uzurpator, basilevs, (? - d.754?), vara anului 715-716 apr. 18, respectiv 717, martie 25, renunță la tron, se călugărește la Efes, împreună cu fiul său, care a devenit mitropolit, ducând amândoi o viață de sfinți.

Theodosios III era un om de rând, percepător al impozitelor din Mysia (Moesia), provincie în care s-a produs răscoala, în vara anului 714, și care l-a proclamat împărat. Theodosios III s-a ascuns de ei în munți, dar răsculații l-au găsit, l-au prins și l-au dus la Constantinopol, unde a ajuns prin martie 715.

Criza politică:

A fost cauzată de luptele pentru tron, de intrigile, lipsa de corectitudine, corupția și incompetența unor funcționari ai Curții, numiți de împărați, dintre favoriții sau rudeniile acestora. Lista bazileilor din această epocă este marcată de o serie de uzurpatori mai mult sau mai puțin legitimi ai tronului. Prima jumătate a secolului al VII-lea a fost dominată de luptele cu perșii zoroastrieni, cu avarii, apoi cu arabii musulmani. Heraklios I a fost primul avtocrator, care din anul 629 a adoptat titlul grecizant de βασιλεύς, gen. Βασιλέως, „Basileus” (= imperator, augustus), după victoria acestuia împotriva perșilor (628) și după tratatul de pace bizantino-persan, din iunie 629. Ca Basileus – Imperator – Augustus, Heraklios a domnit din data de 5 oct. 610, până la moartea sa, întâmplată la 11 februarie – 641, cauzată de hidropizie. A avut o domnie lungă, glorioasă și a murit de moarte naturală, cinste de care nu mulți împărați bizantini s-au putut bucura. El a contribuit și la elenizarea Imperiului, adică la „romeizarea” lui, proces încheiat deja în a doua jumătate a secolului al VII-lea, când limba greacă s-a impus în toate sectoarele de activitate. Documentar, Heraklios a folosit pentru prima oară acest titlu, încă la data de 21 martie 629, înainte de tratatul de pace cu perșii. Termenul este foarte vechi și era uzitat de populația de limbă grecească din Imperiu cu mult înainte de anul 629. Termenul „Basileus” este foarte vechi, atestat cam prin secolul XII î.d.Hr., ca titlu nobiliar ori desemnând arhonții mai de vază, a fost apoi utilizat și în antichitatea mycenă și elenistică, ca și antonim al termenului „tyranos” (cel ce conduce cu groază), fiind generalizat în Orient de către Alexandru cel Mare (336-323 î.d.Hr.), al Macedoniei. După anul 683-682 î.d.Hr., adică în Athena din epoca democratică, unul din cei trei arhonți, aleși anual, investit și cu autoritate preoțească, purta numele de „Archon Basileus”. În schimb, monarhul persan se intitula „*Megas Basileus*”, mare împărat sau „*Basileus Basileon*” (împărat al împăraților).

În contextul acesta amintim și de noțiunea „ideii imperiale”, care în secolul al VII-lea, n-a cunoscut nicio schimbare. Din formulele introductive ale documentelor imperiale ale acestei epoci răzbate însă, mai ales la Constantin IV și la Justinian II, obligația pe care aceștia și-o asumă, pentru protejarea credinței creștine-ortodoxe. Această preocupare s-a manifestat nu numai prin politica bisericească dusă de basilei, ci și prin baterea de monede cu simboale creștine: chipul Lui Iisus Hristos, Maica Domnului, Sfânta Cruce etc. Teza unicității și universalității Imperiului Romeu, ca și continuare a Imperiului Roman, mai ales după anul 476, și ca singurul Imperiu Creștin, a fost prezentă și în acest secol în ideologia imperială a Curții de la Constantinopol. Aceste pretenții au dus și la încercările de refacere teritorială a fostului Imperiu Roman, în părțile apusene ale Europei, prin cuceririle întreprinse de Justinian I, în secolul al VI-lea, al cărui imitator s-a dorit să fie și Justinian al II-lea. Numai că ideologia imperială de la Constantinopol, începând cu a doua jumătate a secolului al VII-lea, a cauzat multe necazuri creștinilor din Orient, ajunși sub stăpânirea arabilor musulmani. Războaiele cu arabii, din perioada de timp 640-680 și 695-718, au dus la pierderi însemnate de teritorii orientale, din cuprinsul Imperiului Romeu. Chiar și monedele cu simboale religioase creștine au fost

considerate de Califii de la Damasc, o provocare și un gest vădit de nerespectare și rupere a tratatului de pace, din partea romeilor.

Criza religioasă:

A fost dominată de continuarea frământărilor monofizite și de apariția și condamnarea monoteletismului. Din cauza expansiunilor perse și apoi arabe, din Orient, precum și a celor avaro-slave din Balcani, în a doua jumătate a secolului al VII-lea, împăratul avea puterea de control doar asupra capitalei și a peninsulei Asia Mică. Sistemul administrativ de Stat și bisericesc și-au pierdut posibilitatea de control asupra teritoriilor subordonate. Multe eparhii existau doar în mod nominal. În această situație, Biserica a avut prezența de spirit necesară și previziunea urmărilor nefaste ale acestei situații haotice și episcopii s-au substituit administrației de Stat, preluând ei înșiși responsabilitatea administrării regiunilor și teritoriilor, în care funcționarii de Stat lipseau ori erau împiedicați să-și exercite atribuțiile. Este vorba de regiunile din Orient, ocupate de arabii musulmani și de regiunile din Balcani, invadate de migratorii avari și slavi.

Așa a evoluat și s-a putut dezvolta și ideea de „ETNARH” în răsăritul Ortodox și Vechi Oriental.

În timpul domniei lui Justinian II, Papa Ioan VII, Grecul, 1. III 705 – 18 X 707, a semnat și sancționat deciziile *Sinodului quinisext*, din anul 691-692, iar Papa Constantin, Sirianul, 25 III 708 – 9 IV 715, a plecat la Constantinopol, unde a petrecut toamna și iarna anului 710. A fost ultimul Papă care a vizitat capitala imperială, fiind întâmpinat și tratat în mod solemn de Justinian II, care i-a sărutat picioarele.³⁰¹

Chiar și convocarea Sinodului quinisext a făcut parte din planul și concepția privitoare la ideea imperială a lui Justinian II, care dorea să-l imite pe idolul său Justinian I și din acest punct de vedere. Așa s-a dorit ca Sinodul din 691-692 să fie considerat un „sinod ecumenic”, idee nereceptată de Biserica, rămânând doar un „sinod complementar” al ultimelor două sinoade ecumenice, din anul 553 și din 680-681.

Criza militară:

A fost urmarea războaielor purtate de armata bizantină, împotriva perșilor, a arabilor, a avarilor, precum și de apărare a Constantinopolului, asediat de perși și de arabi. Pentru o perioadă de timp, din prima jumătate a secolului al VII-lea, Imperiul Bizantin a pierdut Siria (611-628), Palestina (614-628), Egiptul (619-628). Paralel cu aceste operațiuni militare, armata imperială a trebuit să facă față și atacurilor întreprinse de avari și de slavi în provinciile balcanice. Anul 628 a fost un an de glorie pentru Heraklios I. Dar bucuria și liniștea n-au durat mult timp, pentru că între anii 629-642 s-au desfășurat marile cuceriri arabe și în cuprinsul Imperiului. A doua jumătate a secolului al VII-lea a fost marcată de aceste războaie cu arabii și de asediile capitalei, întreprinse de ei, mai ales prin luptele de pe mare. Așa, de pildă, în anul 678, arabii musulmani asediază Constantinopolul și sunt respinși grație „focului grecesc”, arma secretă a romeilor, folosită mai ales în luptele de pe mare adică a vaselor de război și utilizată pentru prima oară cu ocazia acestui asediu;³⁰² flota arabă a fost aproape nimicită și la 12 august 678, *califul Moawiya* (661-685), de la *Damasc*, întemeietorul dinastiei *Omeiazilor*, care a condus asediul, capitulând, a încheiat un Tratat de pace arabo-bizantin, pe o durată de 30 de ani, prin care se obliga și să-i plătească basileului romeu 3.000 de monezi de aur anual, tribut, la care se mai adăugau și restituirea a 50 de ostateci și darea de 50 de cai.³⁰³

Criza administrativă:

A fost rezolvată prin crearea sistemului „themelor” – *θέμα*. Majoritatea istoricilor sunt de părere că themele au fost o consecință a războaielor cu arabii și s-au constituit în răsăritul Imperiului, din Asia Mică, înspre vestul acesteia, spre Marea Egee, continuând pe teritoriul European, adică în Grecia și Bulgaria de astăzi. Ele au fost urmarea efectelor create de criza secolului al VII-lea și au avut ca scop reîncadrarea administrativă a teritoriilor expuse acțiunilor de război și jefuire, și de repopulare a acestora. În acest context, mai târziu, pe lângă thema Traciei, a mai fost introdusă și „thema Hellas”.

³⁰¹ Următorul Papă, care a vizitat a Doua Romă, adică Constantinopolul, a fost Paul al VI-lea (1963-1978), în anul 1967, adică după 1257 de ani.

³⁰² Focul grecesc a fost o descoperire a grecului **Kallinikos**, arhitect din **Siria**, emigrat la Constantinopol.

³⁰³ Vezi p. 14, din: Ioan Marin **MĂLINAȘ**, **De te voi uita, Constantinopol!** sau privitor la evenimentele de la 10 august 626, 13 aprilie 1204 și 29 mai 1453, Editura Sedan, Cluj-Napoca, 2004, 195 p.
/ **If I forget you, Constantinople!**, or about the events of August 10, 626, April 13, 1204 and May 29, 1453, Sedan Publishing House, Cluj-Napoca, 2004, 195 p.

Thema era o unitate administrativă bizantină, o continuare a sistemului roman de „Provincia”, introdusă de prin anul 640, fiind regiuni sau districte militare, iar căpeteniile acestora – magister militum – au adoptat și atribuții civile și administrative. Această evoluție o înțelegem dacă observăm modul în care s-au format primele patru theme: Anatolikon, Armeniakon, Thrakesion și Opsikion. Ele au evoluat din „zonele graniță” spre Imperiul Persan, având în frunte un „magister militum per Orientem”, în Siria și în Mesopotamia, care după anul 640 s-au refugiat în zona Anatolikon, înființând această themă.

Următoarele theme din Asia Mică au fost: Bucellarion, Optimation și Cibyrhaeot, toate șapte theme au fost menționate documentar la o dată mult mai târzie, decât aceea la care au fost întemeiate.³⁰⁴

Sinodul quinisext și codificarea dreptului canonic

Cu acest subcapitol despre Sinodul quinisext, din 691-692, încheiem lucrarea de față, în extensiunea ei cronologică. Cu secolul al VII-lea se încheie și perioada antică din istoria Europei, urmând epoca evului mediu.

Primul fascicol din Regestele patriarhale prezintă lista Patriarhilor Ecumenici, până în anul 715.

În această situație, codificarea dreptului canonic apare oportună și oferă Bisericii un bilanț de activitate, experimentată deja de mai multe secole, cu adaptări, omisiuni și adăugiri impuse de evoluția firească a lucrurilor, de situația reală a credincioșilor și a structurilor bisericești, de modul de receptare al legilor bisericești, de către autoritățile de Stat și de specificul vieții creștine din Imperiul Romeu și dinafara acestuia, cu dificultățile create de presiunile de islamizare, în teritoriile de jurisdicție al celorlalte Patriarhii Apostolice (Alexandria, Antiohia și Ierusalim), aflate sub stăpânirea arabo-musulmană, cu inovațiile latinilor și creșterea puterii papale etc.

*

³⁰⁴ Vezi schema primelor theme din Asia Mică, din jurul anilor 650. Luat din: Wikipedia: [http://de.wikipedia.org/wiki/Thema_\(byzantinische_Verwaltung\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Thema_(byzantinische_Verwaltung))

Nume	Așezarea	Prima mențiune documentară	Formată din
Anatolikon, <i>Ανατολικόν</i>	Anatolia centrală	669	magister militum per Orientem (Siria și Mesopotamia)
Opsikion, <i>Οψικιον</i>	Nordul M. Egee și litoralul Mării Marmara	680	magister militum praesentalis, adică unități militare din garda imperială (obsequium),
Thrakesion, <i>Θρακήσιον</i>	Vestul Anatoliei și litoralul M. Egee, între Pergamon și Milet	687	magister militum per Thracias
Karabisiană (<i>Καραβησιάνων</i>) sau Cibyrhaeot, Thema pentru flota maritimă, la Mediterană și M. Egee	Litoralul M. Egee, între Milet și Seleucia	687	Quaestura exercitus
Armeniakon, <i>Αρμενικόν</i>	Litoralul de est al Mării Negre și Anatolia, până la Cezareea	667/668	magister militum per Armeniam

Codul canonic din 691-692 cuprinde 660 de canoane, între care sunt incluse și cele 102 canoane, formulate cu ocazia Sinodului quinisext. La acestea, ulterior au mai fost adăugate cele 22 de canoane ale Sinodului VII ecumenic, apoi Acrivia Sf. Ioan Damaschinul și Sinodiconul din anul 842. În total avem astăzi 684 de canoane și decizii de drept canonic.

Vechiul Testament cuprinde 613 porunci și rânduieli: 248 de porunci și 365 prohibiții.

*

Aminteam în prefața lucrării de față că:

„Manualul de Istorie Bisericească Universală cunoaște pentru primul mileniu creștin trei mari părți, capitole sau epoci: ³⁰⁵

1. Biserica în primele trei secole, 1-325;
2. Epoca sinoadelor ecumenice, 325-787;
3. Biserica în secolele VIII-XI, 787-1054.

Istoria Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului, din primul mileniu creștin, cuprinde două părți sau etape:

prima fază, 1 (381)-843, cu perioada celor șapte Sinoade Ecumenice 325-787 și Pentarhia; a doua fază, 843-1204.

Așadar, sinoadele ecumenice domină atât perioada a doua din istoria bisericească universală (325-787), cât și faza întâia din istoria Patriarhiei Ecumenice (1-843).

Problema sinoadelor ecumenice o vom analiza ca temă aparte, în conformitate cu datele din regestele imperiale și patriarhale de la Constantinopol, îndepărtându-ne astfel de metoda didactică a lucrărilor anterioare, conformă programei analitice de învățământ de la Facultățile de Teologie.

Lucrarea de față se încadrează în primele două părți din istoria bisericească universală (1-325 și 325-787) și în prima fază din istoria Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului (1-843), prezentând lista patriarhilor, precum și situația Bisericii de pe cuprinsul Patriarhiilor Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului și a Catolicozatului Asirian (numit în mod impropriu „nestorian”, de la Seleucia – Ktesiphon, adică Biserica Persiei), până la sfârșitul secolului al VII-lea.”

Așadar, Sinodul quinisext oferă *prima codificare sinodală* a tuturor canoanelor, mărturisirilor de credință și deciziilor formulate de sinoadele receptate de Biserică, între care, un loc central îl ocupă Sinoadele ecumenice. ³⁰⁶

³⁰⁵ *Istorie Bisericească Universală* (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, și vol. II (1054-1982), București, 1993.

³⁰⁶ Canoanele sinoadelor locale au intrat în *Codul canonic* abia în anul 691-692, fiind selecționate, preluate și codificate de Sinodul quinisext, după cum se confirmă prin canonul 2, al acestui Sinod.

Aceste canoane provin de la următoarele sinoade locale:

- I - Cartagina (256) - 1 canon
- II - Ancira (314) - 25 canoane
- III - Neocezarea (314) - 15 canoane
- IV - Gangra (343) - 21 canoane
- V - Antiohia - 25 canoane
- VI - Laodiceea (349) - 60 canoane
- VII - Sardica (343) - 21 canoane (socotit al Bis. Apusene)
- VII - Constantinopol (394) - 2 canoane
- VIII - Cartagina (419) - 133 canoane

După anul 692 s-au mai inclus în Codul Canonic și cele 22 de canoane ale Sinodului al VII-lea Ecumenic din anul 787, ale Sinoadelor de la Constantinopol al IX-lea sau I-II (861) – 17 canoane și al X-lea, de la Constantinopol (879-880) – 3 canoane, prin consensul Bisericii – consensus Ecclesiae dispersae – exprimat de *Nomocanonul lui Fotie* – 883, care le-a consacrat autoritatea, nemaifiind analizate de un Sinod special.

Canoanele Sfinților Părinți

Sunt rânduieli ocazionale și legate de probleme practice ale vieții bisericești, iar nu canoane propriu-zise. Unele sunt sentințe, sau extrase din lucrările acestora – ale Sfinților Părinți – ba chiar și din scrisorile lor.

Canonul 2 al Sinodului quinisext confirmă în mod special acest lucru.

Iată textul canonului 2 al Sinodului quinisext, în versiunea canonistului sibian Ioan N.

FLOCA:

Acestui sfânt sinod i s-a mai părut și aceea că este un lucru foarte bun și de mare însemnătate ca și de acum înainte să rămână tari (sigure) și statornice, spre tămăduirea sufletelor și vindecarea suferințelor, cele optzeci și cinci de canoane care au fost primite și întărite de către sfinții și fericiții părinți cei mai înainte de noi, și care au fost încă și predanșite nouă cu (sub) numele sfinților și slăviților apostoli. Dar de vreme ce în aceste canoane ni se poruncește nouă să primim orânduiri aceluiași sfinți apostoli date prin Clement, cărora încă din vechime li s-au mai adăugat (introdus) prin oarecari rătăciți (eterodocși) unele lucruri mincinoase și străine dreptei credințe (false), spre paguba Bisericii, și care ne-au întunecat frumusețea cuviincioasă a dumnezeieștilor învățături (dogme), am făcut lepădarea cea de cuviință a unor astfel de orânduiri, spre zidirea și ferirea de primejdie (asigurarea) a preacreștineștii turme, nici într-un chip judecând a pune în rând cu învățătura curată (autentică) și (întreagă) desăvârșită a apostolilor născocirile mincinoasei vorbiri eretice., Pecetluim însă (întărim) și pe toate celelalte canoane care au fost așezate de către sfinții și fericiții noștri părinți, și adică ale celor trei sute optsprezece sfinți părinți care s-au întrunit la Niceea și ale celor de la Ancira, încă și ale celor de la Neocezareea, precum și a celor de la Gangra; iar lângă acestea și (cele) ale celor de la Antiohia Siriei, dar și ale celor din Laodiceea Frigiei, încă și ale celor o sută cincizeci care s-au adunat în această de Dumnezeu păzită și împărătească cetate și ale celor două sute care s-au întrunit mai demult în cetatea de căpetenie (metropolă) a Efesenilor, și ale celor șase sute treizeci de sfinți și fericiți părinți din Calcedon, de asemenea și ale celor din Sardica și încă și ale celor din Cartagina, apoi încă și a celor ce de curând s-au adunat în această de Dumnezeu păzită și împărătească cetate în vremea lui Nectarie, înaintestătătorul acestei cetăți împărătești, și ale lui Teofil care a fost arhiepiscop al Alexandriei, și ale lui Dionisie care a fost arhiepiscop al mării cetăți a Alexandriei, dar și ale lui Petru, care a fost (arhiepiscop) al Alexandriei și martirul, și ale lui Grigorie, care a fost episcop al

Ele aparțin unui număr de 13 Sfinți Părinți răsăriteni, menționați, de asemenea, în canonul 2 de la Sinodul quinisext:

1. Dionisie al Alexandriei (+265) – 4 canoane
2. Grigorie Tamaturgul (+ 270) – 12 canoane
3. Petru al Alexandriei (+311) – 15 canoane
4. Atanasie cel Mare (+ 373) – 3 canoane
5. Vasile cel Mare (+ 379) – 92 canoane
6. Timotei al Alexandriei (+ 385) – 18 canoane
7. Grigorie de Nazianz (+ 389) – 1 canon
8. Amfilohie de Iconiu (+ 395) – 1 canon
9. Grigorie de Nyssa (+395) – 8 canoane
10. Teofil al Alexandriei (+ 412) – 14 canoane
11. Ciril al Alexandriei (+444) – 5 canoane
12. Ghenadie al C-polului (+471) – 1 canon
13. Tarasie (784-806) – 1 canon (scrisoare către Patriarhul Romei Vechi)

Neocezareei și de minuni făcătorul (Taumaturgul), ale lui Atanasie, arhiepiscopul Alexandriei, ale lui Vasilie arhiepiscopul Cezareei Capadociei, ale lui Grigorie episcopul Nyssei, ale lui Grigorie Teologul, ale lui Amfilohie al Iconiei și ale lui Timotei, care a fost mai demult arhiepiscop al Alexandriei, și ale lui Teofil, arhiepiscopul aceleiași mari cetăți a Alexandrinilor, ale lui Chirii arhiepiscopul Alexandriei și ale lui Ghenadie, care a fost patriarh al acestei de Dumnezeu păzite și împărătești cetăți, dar încă și canonul așezat de către Ciprian, care a fost arhiepiscop al țării Africanilor și martir, și de către sinodul ținut sub el, care canon a avut tărie (a fost în vigoare) în locurile înaintestătătorilor pomeniți mai înainte (menționați) și numai după obiceiul predanisit lor. Și nimănui să nu-i fie îngăduit a strica cele mai înainte arătate canoane sau a le lepăda (abroga) sau a primi în afară de cele de față stabilite (arătate) alte canoane, mincinos intitulate de către unii care le-au alcătuit și care au încercat să precupețească adevărul. Iar dacă cineva s-ar prinde înnoind vreun canon din cele zise sau în-cercând a-l surpa, să fie învinuit, primindu-și osânda precum rânduiește un asemenea canon împotriva căruia a greșit și prin aceasta se vindecă de ceea ce a greșit.³⁰⁷

³⁰⁷ Textele canoanelor în versiunea românească le dăm după: Ioan N. FLOCA, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE**. Note și comentarii, Sibiu, 1992, passim. Pentru canonul 2 al Sinodului quinisex, vezi p. 100-101. Textul grecesc integral, al canoanelor Sinodului quinisex, se află la sfârșitul acestui subcapitol. Cuvintele puse în paranteză, din versiunea românească a canoanelor, a făcut-o editorul Ioan N. FLOCA, cu scopul de-a face textul mai fluid, mai clar și mai exact.

Vezi și **NEOFIT Patriarh al Constantinopolului, PIDALION (Cârma Bisericii Ortodoxe)**, tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic Episcopul Argeșului, © Copyright: Fratele Cornel și Editura „Credința strămoșească”, Iași, 2004, 778 p.

[titlul ediției din 1844, al cărții lui Neofit VII (1789-1794 și 1798-1801, reprint 2004): **Pidalionul (gr. Πηδάλιον "cârmă") sau Cârma Bisericii**.

Compară textul aceluiaș canon 2 al Sinodului quinisex, cu versiunea din Pidalion, p. 238-239:

CANON 2

Au socotit însă Sfântul Sinodul acesta și aceasta, preabine și prea cu sârguință, ca și de acum înainte să rămâie adevărate, și întărite spre vindecarea sufletelor și tămăduirea patimilor, Canoanele cele de Sfinții și fericirii Părinți cei mai-nainte de noi primite și întărite, dar încă și predanisite nouă în numele sfinților și slăviților Apostoli 85 la număr. Fiind însă că întru aceste Canoane se poruncește să primim noi, așezământurile cele prin Clément ale acestor sfinți Apostoli, care în unele din vechi de către cei de străină slăvire, pentru vătămarea Bisericii, oarecare neadevărate și străine de evsēvie (bunacinstire) s-au vârat, frumusețea cea de bună cuviință a Dumnezeieștilor Dogme înnegrindu-o, lepădarea așezământurilor celor de acest fel potrivit o am făcut spre zidirea și asigurarea creștineștii turme. Nicidecum judecând noi a fi primite ereticeștile minciuno-cuvântări, și ale alături cu adevărata și întreaga învățătură a Apostolilor. Pecetluim însă și pe celelalte toate Sfințite Canoane așezate de Sfinții și fericirii Părinții noștri. Adică ale celor 318 sfinți Părinți adunați la Nicéea, și a celor în Anchira, dar încă și a celor în Neocésareea. Așisderea și ale celor în Gángra. Pe lângă acestea însă și a celor în Antiohia Síriei. Dar însă și ale celor în Laodiceea Frigiei. Încă și ale celor 150 ce s-au adunat întru aceasta de Dumnezeu păzită împărătească cetate. Și ale celor 200 ce mai întâi s-au adunat în Mitropolia Efesénilor. Și ale celor șase sute treizeci Sfinți și fericiti Părinți în Calcedón adunați. Așisderea ale celor în Sardíkia. Încă și ale celor în Cartagina. Dar însă, încă și ale celor acum a doua oară întru această de Dumnezeu păzită și împărătească cetate adunați în zilele lui Nectárie întâiului șezător [presedént] al împărăteștii cetății acesteia, și a lui Teófil celui ce a fost Arhiepiscop Alexandriei. Dar și ale lui Dionísie fostului Arhiepiscop al mării cetăți a Alexandriei. Și ale lui Petru fostului Arhiepiscop al Alexandriei și Mucenicul. Și ale lui Grigorie fostului Episcop al Neocésareei de minuni făcător, ale lui Atanasie Arhiepiscopul Alexandriei, ale lui Vasilie Arhiepiscopul Chesáriei Capadociei, ale lui Grigorie Níssis, ale lui Grigorie Teologul, ale lui Amfilóhie Episcopul Iconiei, ale lui Timotéi Arhiepiscopul mării cetăți Alexandriei celui mai dinainte, ale lui Teófil Arhiepiscopul Alexandriei, ale lui Kiril Arhiepiscopul Alexandriei, și ale lui Ghenádie fostului Patriarh al de Dumnezeu păzitei și împărăteștii cetății acestia. Dar încă și Canonul cel așezat de Ciprián fostul Arhiepiscop al țării Áfrorilor [Carhidón] și Mucenicul, și de Sinodul său, care numai în locurile mai înainte zișilor mai întâi șezători,

(compară cu:
 85 ap.;
 1 sin. IV ec;
 1 sin. VII ec;
 1 Cartag.;
 10 sin. quinisex)

după obiceiul cel predanisit lor au stăpânit. Și nimănu-i să-i fie slobod a preface Canoanele cele mai înainte arătate, sau a le strica, sau altele afară de Canoanele care ne stau înainte a primi, alcătuite de oarecare și minciuno-suprascrierile ale celor ce s-au apucat să cârciumărească adevărul. Iar dacă cineva se va prinde kenotomisind [înnoind] vreun Canon din cele zise, sau apucându-se ar răsturna, vinovat va fi după Canonul cel de acest fel, a primi certarea precum același Canon învață, și prin același întru ceea ce greșește a se vindeca.

[Apostol: 75;
 Sinod 4: 1;
 Sinod 7: 1]

TÂLCUIRE

Fiindcă în fiecare Sinod, și mai ales în cele Ecumenice, și hotar se făcea, în lăuntru căruia se cuprindeau dogmele credinței, și Canoane se scriau, întrebuițându-se ele spre buna stare a Bisericii, și spre buna rânduială. Pentru aceasta și Sinodul acesta, după ce în Canonul său cel întâi a pecetluit, și a întărit hotarele credinței Sinoadele celor ecumenice, acum întru acest al 2-lea pecetluiește, și întărește și canoanele :

1. Pe cele 85 la număr ale Sfinților Apostoli, pe care zice, că și Părinții cei mai înainte de dânsul le-au primit, și le-au întărit. (Că Apostoleștile Așezământuri cele prin Clement, fiindcă de cei de străine socoteli s-au neteisit (s-au stricat) în oarecare părți, pentru vătămarea Bisericii, le leapadă pentru siguranța creștinilor. Însă precum acestea astăzi se află timpărite, mie mi se pare că nici o necuviință și neteisire cuprind ele. Și vezi pent ru dânsule în Apostolescul Canón 85).

2. Ale celor 4 Ecumenice Sinoade.

3. Pe ale Sinoadelor celor locale anume.¹⁹²

4. Pe ale sfinților Părinți în parte anume. Adăogând Sinodul, că nu este iertat nimănu, pe toate Canoanele cele mai înainte arătate, ori a le strica, ori a nu le primi, ori altele în locul acestora minciuno-suprascrise a primi. Iar de s-ar arătat cineva că se apucă a strica, sau a surpa vreun Canon din acestea, acela să ia certarea ce o cuprinde acel Canon, pe care-l strică, sau îl surpă.

Adică de cuprinde și hotărăște Canonul afurisire sau caterisire, sau anátema, acestea să le ia și cel ce îl strică, sau îl surpă pe Canon; ca să tocmească greșeala sa, din însuși Canonul acela, întru care a greșit.¹⁹³

¹⁹² Se osebesc oarecare Canoane ale unor localnice Sinoade, care nu s-au pecetluit (adică nu s-au întărit) atâta, pe cât s-au îndreptat, sau mai bine a zice s-au îmbunătățit de către Sinodul acesta. Precum cel al 4-lea de către cel al 33-lea al acestuia. Cel al 15-lea al Neocesăreei de către cel al 16-lea, cel al 48-lea al Cartagine de cel 29 al acestuia. Și altele asemenea de către altele. Însemnează însă că Canoanele postnicului, deși de Canonul acesta nu se pomenesc (nu știu pentru care pricină, poate pentru pogorământul ce fac) însă s-au primit de toată Biserica. Și vezi la Prolegómena Postnicului. Asemenea s-au primit de Biserica și Canoanele ce în urmă s-au făcut ale Sfântului Nichifor, și canonicăștile întrebări-răspunsuri cele făcute în zilele lui Nicolae Patriarhului.

¹⁹³ Iar care este Sinodul cel a doua oară adunat în Constantinopol în zilele lui Nectárie, pentru care zice Canonul acesta? Vezi-l după cel în Sardíchia. Pe lângă acestea, însemnează că ale lui Timotéi celui mai dinainte numește Canonul acesta pe Canoane, spre osebirea lui Timotéi al Alexandriei, care se numea eléurr (numit motóc) și era pe vremea Sinodului al 4-lea în urma aceluia adică, însemnează însă și că, fiindcă latinii prihănesc Sinodul acesta, pentru că nu pomenesc localnicele Sinoade cele ce s-au făcut la Apus, nici Canoanele acelora, pe care le-au adunat Vartoloméu Carangéa, și alții mulți înaintea lui. Către aceasta răspundem: Că Sinodul, a înșirat Canoanele acelea ale Sinoadelor și ale Părinților, câte erau în întrebuițarea Bisericii. Totodată însă au primit împreună și Canoanele, ale localnicilor Sinoade celor de la apus, câte se unesc cu Canoanele Sinoadelor celor Ecumenice. Și în scurt precum cel al 5-lea ecumenic a primit pe cele ale lui Avgustín, și ale lui Ambrósie al apusenilor, și de obște însă, ci câte au așezat întru dreapta credință, și spre musturarea ereticilor. Așa și noi cele drepte ale Sinoadelor celor ce s-au făcut la apus le primim, însă nu toate fiindcă papa Romei multe străine legiuiește într-însele. Pentru aceasta și cele mai multe din cele localnice la apus au greșit, și mai ales că dintr-însele au ieșit mai întâi adăogirea în simbol, și pricina cea mai întâi și mai de pe urmă a răutăților și a desbinării (adică a rupturii).

Comentar

La lucrările Sinodului quinisext au participat între 211 și 240 de episcopi, Pidalionul menționează 227 și 240 de Părinți, participanți la lucrările sinodale, de pe cuprinsul Imperiului Romeu și din afara frontierelor acestuia: 190 de Părinți au venit din eparhiile de sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice; 10 episcopi au venit din Illyricul Oriental; Patriarhul Alexandriei, Patriarhul Antiohiei, cu încă 23 de episcopi; Patriarhul Ierusalimului, cu încă un episcop. Total, 227 de episcopi.³⁰⁸ Lista însă nu este completă, dacă ne gândim la cei doi „legați” ai Romei Vechi și chiar la Patriarhul Ecumenic, nefiind sigur, dacă el era integrat sau nu în rândul celor 190 de participanți, din cuprinsul Patriarhiei. Listele cu semnăturile participanților au lăsat spațiu liber pentru șase semnături, caz specific sinoadelor ecumenice, adică Sinodul quinisext, din 691-692 dădea o completare canonică și dogmatică, pentru toate cele „cinci Biserici” sau Patriarhii ale Pentarhiei, prezente la lucrările Sinodului VI Ecumenic.³⁰⁹

Pidalionul mai precizează că dintre episcopii participanți la Sinodul quinisext, 43 au participat și la lucrările Sinodul al VI-lea Ecumenicde, din 680-681 și au semnat deciziile și mărturisirea de credință formulate acolo.³¹⁰ În realitate au fost 55 de episcopi, a căror semnături pot fi identificate pe listele ambelor sinoade: din 680-681 și 691-692.³¹¹ Papa Sergiu Sirianul (687-701) însă a refuzat să semneze cele șase *tomosuri* (cinci pentru Pentarhiile Pentarhiei și unul pentru Curtea imperială), în care erau redactate deciziile sinodale din 691-692, adică *Codificarea dreptului canonic, din anul 692*. Regestele imperiale și patriarhale, înregistrează astfel de încercări de-a convinge patriarhii Romei Vechi să accepte cele 102 canoane ale Sinodului quinisext.

*„Regest nr. 264, din 705 după martie 1, Sacra: Scrisoare imperială a lui Justinian al II-lea, către Papa Ioan al VII-lea, dusă de doi mitropoliți. Împăratul îl roagă pe Papă să convoace Sinodul Roman, numit în scrisoare „Conciliul Apostolic”, unde să decidă, care canoane din Sinodul „quinisext”, adică al „cinci-șaselea”, din anul 691-692, este dispus să le accepte și pe care dintre ele le respinge.”*³¹²

Amănunte privitoare la sesiunile sinodale nu avem, actele fiind probabil arse, împreună cu cele privitoare la Sinodul VI Ecumenic, în jurul anului 713, din porunca uzurpatorului Bardas.

Biserica n-a avut liniște nici după încheierea Sinodului quinisext, deoarece împărații și patriarhii de la Constantinopol, din motive politice și de circumstanță, au continuat să favorizeze monotelismul, după cum se poate deduce și din regestul patriarhal:

³⁰⁸ Heinz OHME, *Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum...*, Op. cit., p. 24.

³⁰⁹ Heinz OHME, *Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum...*, Op. cit., p. 25.

³¹⁰ Pidalion, p. 232.

³¹¹ Heinz OHME, *Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum...*, Op. cit., p. 25.

³¹² Franz DÖLGER, vezi vol. I, p. 32.

REGESTEN der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453, Bearbeitet von Franz DÖLGER, 1. Teil : *Regesten von 565-1025*, Verlag R. Oldenbourg, München und Berlin, 1924, 105 p., Einleitung, p. V-XII, + Regeste nr. 1-821 [*Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neueren Zeit*, Herausgegeben von der Akademien der Wissenschaften in München und Wien, REIHE A : Regesten...], {Volum recenzat de Louis BRÉHIER, în *Byzantion*, I, 1924, p. 591-593}.

„Regest nr. 322, din 713 după 4 iunie, Apologias grammata, Scrisoare prin care Ioan VI al Constantinopolului se scuză față de Constantin I, pentru că a favorizat monotelismul sub împăratul Philippicus Bardas (711-713). Patriarhul Ioan VI menționează că prin această atitudine el a acționat kat'iconomia, încercând să salveze ce se mai putea încă salva, deoarece uzurpatorul Bardas intenționa să anuleze toate deciziile de la Calcedon, din anul 451. În timp ce Bardas a dat ordin să fie arse actele Sinodului VI Ecumenic, el a păstrat în taină un exemplar în palatul patriarhal.

*Regest *325, din 715?, Anetematise, Anatematism sinodal. Patriarhul Ecumenic German I (715-730), într-un Sinod la Constantinopol, în prezența a o sută de episcopi, a anatematizat pe instigatorii și „arhitecții” monotelismului. Text pierdut. Vezi Mansi, XII, 257 A.”*

*

De monofizitism nici nu mai amintim, pentru că acesta era deja bine constituit în Egipt, în Siria și în Armenia, cu structuri ierarhice proprii și încă protejat de Califii de la Damasc.

* * *

În anul 692, adică în faza de redactare a celor 102 canoane ale Sinodului quinisext, Biserica avea deja un trecut de aproape șapte secole, o experiență destul de bogată, privind modul de receptare a adevărilor de credință, a canoanelor disciplinare, a raporturilor dintre scaunele patriarhale, a evoluției structurilor bisericești, a vieții credincioșilor și nu în cele din urmă a relațiilor dintre Altar și Tronul imperial, dintre Constantinopol și Roma, a problemelor pe care le ridicau ereziile și a răspândirii islamului. Toate aceste elemente, cu specificul și problematica, pe care o ridicau, pot fi regăsite în cuprinsul celor 102 canoane ale Sinodului quinisext. Referitor la erezii, „Enciclica Patriarhilor ortodocși din anul 1848” menționează două, ca fiind cele mai periculoase pentru unitatea și integritatea Bisericii din toate timpurile: Arianismul și Papismul.³¹³

Biserica Ortodoxă era îngrijorată de inovațiile și evoluția Bisericii Latine, de ereziile monotelită și monofizită, de reformarea, adaptarea și disciplina internă a clerului, a credincioșilor, a mănăstirilor, de buna administrare a bunurilor bisericești, de comportamentul demn al clerului, al monahilor și al laicilor etc.

Canoanele Sinodului quinisext mai oferă specialistului și stadiul de evoluție internă a predaniilor și a vieții bisericești ortodoxe, din timpul respectiv:

- celibatul episcopilor (canonul 12: Episcopii să nu viețuiască împreună cu soțiile lor);
- întâietatea Tainei Hirotoniei, față de Taina Nunții (Canonul 6. Căsătoria după hirotonire este oprită) sau Canonul 3. „Cei căsătoriți de două ori nu pot fi clerici”.

Condamnarea simoniei, Canonul 22 și 23;

- vârsta canonică pentru hirotonire, canonul 14-15 sau pentru intrarea în monahism, canonul 40;

- gradele de rudenie, canonul 53 și 54;

- lupta contra obiceiurilor păgâne, canonul 57, 61, 62, 65, 67, 71, 72, 77, 94 etc.

- lupta contra iudaismului, canon 11;

- modul în care se țin sărbătorile, posturile, celebrarea liturgică etc.

*

³¹³ „Enciclica Patriarhilor ortodocși de la 1848”, Art. 4, la: Ioan N. FLOCA, CANOANELE BISERICII ORTODOXE. Note și comentarii, Sibiu, 1992, p. 529.

Din colecția de canoane a Sinodului quinisexat se poate constata că părinții sinodali erau la curent cu toate inovațiile din Biserica Latină, pe care le-au și criticat în mod esompat și în răsărit le-au interzis prin canoane exprese, formulate în acest sens, cum ar fi:

1. Slujirea Sfintei Liturghii în zilele de peste săptămână, din Postul păresimilor, este interzisă de Sinod, care prescrie, prin canonul 52, ca în acest timp să se slujească Sfânta Liturghie a Darurilor mai înainte Sfințite;
2. Postul Mare, să nu se țină „ca romanii” (adică după cum procedează latinii), canon 55 sau „ca armenii”, canon 56;
3. Iisus Hristos să nu fie reprezentat în chip de Miel, ci în chip de Om, canon 82;
4. Celibatul preoților din părțile barbare,³¹⁴ adică de la latini, canon 30;
5. Părăsirea soției, pentru motive de celibat este interzisă, canon 30 (aluzie tot la latini);
6. Postul de sâmbăta și duminica, în Postul păresimilor este interzis, canon 55;
7. Postul cu ouă, lapte și brânză (ca armenii) se interzice, canon 56;
8. Clerul „inferior”, adică preoții și diaconii sunt scutiți de obligativitatea celibatului, canon 13, în schimb arhieriei trebuie să trăiască în celibat, canon 12;
9. Reconfirmarea autorității și ordinea prescrisă de Pentarhie a înfuriat de asemenea Roma Veche, canon 36;
10. Divorțul și celibatul episcopilor aleși din rândul clerului de mir (căsătoriți), canon 48;
11. Sâmbăta și duminica nu se îngenunche în Biserică, canon 90;
12. În răsărit se interzicea căsătoria, după hirotonire, canonul 6. Astfel, pentru prima oară, Preoției ca Taină i se acorda întâietate față de Taina Nunții. O justificare dogmatică nu există privitoare la această decizie canonică, valabilă până în ziua de astăzi, atât în Biserica Ortodoxă, cât și la Vechii Orientali.

*

Lupta împotriva abuzurilor puterii de Stat și a ereticilor, este menționată cu privire la posibilitatea de exercitare a puterii episcopale și a clericilor: „Sila nu ia puterea episcopală”, canonul 37 sau „Numai sila iartă părăsirea Bisericilor de către clerici”, canonul 18. „Sila” este aici sinonim cu „forța”, adică numai o forță exterioară, căreia clericul sau episcopul nu i se poate împotrivi, însă și aici avem poziția clară a Bisericii, exprimată în mod canonic, potrivit căreia:

**„Cum că Dumnezeieștile Canoane sunt mai tari decât împărăteștile legi”
(Pidalion, p. 22).**

[În praxa a patra a Sinodului al IV-ea se scrie: „Prea slăviții boieri au zis: măritului stăpânitor al lumii (adică lui Marchian împăratul) iau plăcut, ca nu după împărăteștile cărți, ori după pragmaticile forme [și așa se numesc cărțile împărătești], să urmeze preacuvioșii episcopi, ci după Canoanele cele legiuite de Sfinții Părinți. Sinodul a zis: Împotriva Canoanelor, nici o lucrare să (nu) poată. Canoanele Părinților să se ție. Și iarăși: Îi rugăm, ca fără zicerea împotriva, lucrările cele de oarecare, în toate eparhiile, spre vătămarea Canoanelor, să rămână nelucrătoare; ci să stăpânească Canoanele prin toate...

³¹⁴ Noțiunea de „barbar” era expresia preferată a grecilor, pentru definirea tuturor celor care nu cunoșteau această limbă: bâlbâit, gângav, adică cineva care nu știe să vorbească grecește, nu o altă limbă. *βάρβαρος* este o expresie cu echivalent în sanscrită „*barbarāh*”-plural, însemnând același lucru: bâlbâit, gângav (primitiv, needucat, n.n.), pentru că nu știa să vorbească sanscrită. După modelul grecilor, și arabii au o atitudine și o expresie similară, față de cei care nu sunt de etnie arabă sau nu înțeleg această limbă: *‘aḡam* (‘adșam), adică „nearab”.

toți acestea le zicem. Toate lucrările să se surpe. Canoanele să stăpânească după hotărârea Sfântului Sinod, și în toate celelalte eparhii hotărârile Canoanelor să stăpânească.”]

Ce scrie în Pidalion, cu privire la Sinodul quinisext? ³¹⁵

DESPRE SFÂNTUL ȘI ECUMÉNICUL AL CINCI-ȘASELEA SINOD, SAU MAI BINE A ZICE, AL ȘASELEA SINOD

Acest sfânt al cinci – șaselea ³¹⁶ sau mai căpetenic a zice al șaselea ³¹⁷ Sinod s-au adunat în faimosul și Împărătescul palat caspraxa din Constantinopol care se zice Trúla, în timpul

³¹⁵ Pidalion, Op. cit., p. 232-234. Privitor la erezia monotelită, condamnată de Sinodul al VI-lea Ecumenic, Pidalionul face în nota nr. 187 (Pidalion, p. 230), următoarea explicație a dreptei credințe:

Firești se cuvine să zicem voile, și lucrările lui Hristos, și nu Ipostaticéști. Pentru că de le vom zice Ipostaticéști, vom fi siliți să dăm și la Sfânta Treime trei voi și lucrări, fiindcă trei Ipostásuri sunt ale Ei. Și precum o voie și o lucrare întru Sfânta Treime se zice și este, așa și o fire a Ei este, așa și întru Hristos, două voi, și două lucrări zicem, că și firi două sunt, din care, și întru care, iar mai ales, care El însuși este. Foarte bine înalt grăiește Dumnezeiescul Ioan Damaschin și preateologhisește pentru aceste două voi și lucrări ale lui Hristos nedespărțite totodată și neamestecate, înalt zicând: „Un ipostás Hristos fiind din două firi Dumnezeiască și Omenească, acestea Dumnezeiește, și acelea omenește, Acesta-Și (cu) voia-Și lucra pe cel Dumnezeiești, și Dumnezeu bărbătește pe cele Omenești. Că, deși ca Dumnezeu voia pe cele Dumnezeiești, și ca Omul pe cele Omenești, dar însă nici ca Dumnezeu gol, voia cele Dumnezeiești, nici ca Omul gol, cele Omenești, ci ca Dumnezeu îmbărbătit, adică înomenit, cu firească Dumnezeiască voie și lucrare, ca Dumnezeu și Om aceștia, voia și lucra cel omenești, firește fiind a voi și a lucra ca Omul cele Omenești. Că voiește și lucrează cele însușite amândurora firilor, cu împărțășirea amândurora părților, a Dumnezeirii adică, cu de sine-Și stăpânire și atot stăpânește prin Omenirea Sa lucrându-le, iar Omenirea cu de sine-Și stăpânire, și întru toate Dumnezeieștii Sale voi supunându-se, și acestea voindu-le, care Dumnezeiasca voie, voiește a le vrea, pentru unimea ipostasului. (Din Libélul adică mărturisirea credinței, cel pentru dreapta cugetare, ce s-a povățuit adică de Damaschin. Și s-a dat de Ilie Episcopului Petru, Mitropolitul Damáscului.)”

³¹⁶ Pentru multe pricini se zice și este Ecumenic Sinodul acesta. 1. Pentru că în cuvântul cel rostitor către Iustinian, dar și în Canonul său al 3-lea ecumenic se suprascrise. 2. Pentru că Sinodul al 7-lea în a 8-a praxă a sa, și în Canonul 1 al său ecumenic îl numește. Dar încă și Adrian al Romei cel întâi în Epistolia cea către Tarásie, ce se află în Praxa a 2-a a Sinodului al 7-lea (foaia 748 a adunării Sinoadelor) împreună cu Sinoadele Ecumenic pe acesta îl numără. 3. Pentru că Canoanele sale legiuiesc și rânduiesc, nu întru o parte a lumii, ci a toată lumea, și în Bisericile cele Răsăritene, și în cele apusene. Și anume în Roma, în Africa, în Armenia în Epărhiile cele ce sunt în Barbăria; precum se zice în Canoanele 12, 13, 18, 29, 55, 56. Și de răs lucru cu adevărat ar fi, dacă Sinodul acesta nefiind ecumenic, nici ar fi avut vrednicie de ecumenic Sinod, să fie legiuit, întru atâtea și atâtea Epărhii. Și mai ales să îmbunătățească Canoane ale multor localnice Sinoade, pentru care vezi la subînsemnarea Canonului al 2-lea al Sinodului acestuiași. 4. Pentru că cei patru Patriarhi ai lumii, au fost de față în el, și cel Romei prin locoțitori, și l-au primit, și Bisericile de pretutindeni. Care este înființată cunoaștere, și haractir recomenditor al celor Ecumenice. 5. Și cea mai de pe urmă, pentru că se unește în Canoanele sale cu Dumnezeieștile Scripturi, și cu Apostoleștile și Sinodiceștile predanisiri și așezământuri, care și aceasta este semn și însușire a celor ecumenice, precum am zis în procuvântarea celui 1 Sinod, de nu cumva și aiurea mai cu deosebire.

³¹⁷ Am zis că, cu mai de căpetenie cuvânt se numește Sinodul acesta la al șaselea pentru că, deși tâlcuitorii Canoanelor cei mai din urmă, și alții, uneori, al cinci-șaselea pe el îl numesc.

Fiindcă rămășița Sinodului al 5-lea și al celui al 6-lea o au împlinit, așezând Canoane, adică care ajută la Bisericeasca bunăstare, pe care acelea nu le-au așezat; cu toate acesta chiar și cu adevărat acesta, al șaselea, și este, și (se) numește.

1. Pentru că, după scriitorul Roman în prolegómena Sinodului acestuia, Arhieriei cei ce au alcătuit pe cel al 6-lea Ecumenic în zilele Pogonátului, au alcătuit și pe acesta în zilele lui Iustinian fiului lui. Că 43 de

lui Iustinian al 2-lea fiul lui Pogonát, care și Rinotmít [nas tăiat] s-a numit, la anul de la Hristos 691. Și au fost Părinți adunați la număr 227 după Valsamón și Zonará, iar după scriitorul Sinodiceștei Cărticele 240. Ai cărora căpetenii au fost, Pavel al Constantinopolului; și Vasilie Episcopul Gortínei celei din Crit, și oarecare Episcop al Ravénei,³¹⁸ care ținea locul celui al Romei, Petru al Alexandriei, Anastásie al Ierusalimului, și Gheorghie al Antiohíei. Și s-au adunat acest Sinod după Împărăteasca poruncă, și pentru cercetarea vreunui osebit eres, nu pentru rânduirea Credinței, cu chip ca din aceasta să ia prilej a se numi însușit și osebit Sinod, ci pentru așezare de Canoane trebuincioase, ce privesc spre îndreptarea și bunăstarea Bisericii. Care sunt aceste următoare, adevărate de a doua și a patra și a opta Práxă a Sinodului al 7-lea cel Ecumenic, și de întâiul Canon al acestuia. De trei Papi, de Adrián cel întâi, de Grigorie al doilea, și Inokéntie al treilea, și de Gratián, de Legáții Papei în Sinodul al 7-lea. De Sinodul cel ce se zice întâi și al doilea, pomenind pe Canonul 31 al acestuia, întru al 12-lea Canon al său. De Kedrinó, de Ioan Damaskín care zice: „Pipăie hotărârile Sinodului al 6-lea și vei afla acolo muștrare.” De tâlcuitorii Canoanelor, de Fótie, de iscăliturile cele cu însuși mâna, atât a Împăratului, cât și a locuitorilor celui al Romei, ale patriarhilor, și ale Părinților celor într-însul adunați. Și cuprinzător a zice, de toată Catoliceasca Biserică, măcar deși latinii cei mai noi le clevetesc pe ele, fiindcă muștră kenotomiile [înnoirile] lor. Iar întâiul Adrián Papa în Epistolia sa cea către Tarásie, această vrednică de laudă mărturie pentru Canoanele acestea ne-au lăsat. „Cele de acest sfânt al 6-lea Sinod le primesc, împreună cu toate Canoanele; cele ce de el s-au rostit cu legiuire și dumnezeiește.” Întru care se arată: „În oarecare scrisori ale cinstitelor Icóane; și adaoge pe tot Canonul 82 al Sinodului acestuia.” (foaia 747 a adunării Sinoadelor). Iar Papa Grigorie în Epistolia cea către Sfântul Ghermanó (care stă în a patra Práxă a Sinodului al 7-lea) pentru însuși Canonul acesta al acestuia al 6-lea Sinod zice: „Pentru această pricină de prea mare mântuire este adunarea Sfinților care, cu Dumnezeiesc sfat, au predat Bisericii capul acesta. ”Și vezi că sfântă adunare pe Sinodul acesta îl numește, și că Dumnezeiesc sfat s-au dat Canoanele acestuia. Și îndestulă este singură mărturia Patriarhului Tarásie, cea pentru Canoanele acestea, a astupa și a îngrădi gurile celor potrivnici, iar mai ales mărturia a tot Sinodului al 7-lea care zice așa: „Oarecare bolind de neștiință, se smintesc de Canoanele acestea, zicând: Oare ale

Episcopi după aceștia istoric, ce a fost întru acela, de față au fost și întru acesta. Se vede însă din cuvintele Sfântului Tarásie că ar fi fost mai mulți, cele propuse în Sinodul al 7-lea.

2. Pentru că Sinodul al 7-lea în a patra, și în a opta prăxă și în întâiul său Canon, al șaselea pe acest Sinod îl numește. Și Adrian cel 1 în Epistolia cea către Tarásie, ca cum ar fi fost Canoanele acestui Sinod ale celui chiar al șaselea le primește (foaia 748 a adunării Sinoadelor) și către Carol împăratul Gáliei scriind, al șaselea îl numește, și Sfântul Sinod. Și legații papei ca pe al 6-lea îl adeverează pe acesta în Sinodul al 7-lea. Și Inokéntie al 3-lea prin Canonul 32 al acestui Sinod zice: „S-au poruncit în Sinodul al 6-lea”. Și Gratián în numele chiar al celui al 6-lea pomeneste de acesta.

Și 3. Pentru că Sinodul acesta se potrivește cu cel al 6-lea mai mult decât cu cel al 5-lea și că este mai apropiat de acela cu anii, și că asemenea după loc, fiindcă întru același al Trúlei, unde s-au adunat cel al 6-lea acolo s-a adunat și acesta.

³¹⁸ Probabil Arhiepiscopul „autocefal” al Ravennei Theodorus (c.677-c.691) sau urmașul său Damian (c.691-708), vezi: AGNELLUS von Ravenna, *Liber Pontificalis / Bischofsbuch, Lateinisch-Deutsch, Band I-II, übersetzt von Claudia NAUERTH, Herder Freiburg, Basel, Wien, Barcelona, Rom, New York, 1996, p. 41 și 434, nota 507 [Fontes Christiani, Band 21/1-2, AGNELLUS von Ravenna, Liber Pontificalis / Bischofsbuch, Lateinisch-Deutsch, Band I-II, 642 p.]*.

Sinodului al 6-lea sunt? Să știe dar unii ca aceștia, cum că Sfântul și marele Sinod al 6-lea în timpul lui Constantin s-a adunat împotriva celor ce ziceau o lucrare și o voie întru Hristos. Părinții ai cărui Sinod, pe eretici i-a anatematizat, și ortodoxa credință întărind-o, s-au dus pe la casele lor în al 14 an, al lui Constantin. După aceasta însă [] aceștia și Părinți împreună adunându-se în zilele lui Iustinian, fiul lui Constantin, Canoanele cele mai înainte arătate le-au așezat; și nimeni pentru acestea nu se îndoiască. Că cei ce au iscălit în zilele lui Constantin, aceiași și în zilele lui Iustinian în hârtia aceasta au iscălit, precum se face arătat din potrivirea cea neschimbată a iscăliturilor însuși a mâinilor lor. Că se cuvine lor Sinod ecumenic arătând, a așeza și Canoanele Bisericești (Práxa 4 a Sinodului al 7-lea foaia 780 a Tomului al 2-lea al adunării Sinoadelor).

Într-această a 4-a Práxa a Sinodului al 7-lea este scris, că s-a citit în Sinodul al 7-lea însuși hârtia cea întâi scrisă, întru care au iscălit Părinții Sinodului acestuia al 6-lea. Iar Petru al Nicomidiei a zis, că avea și altă Carte, care cuprindea Canoanele acestuia al 6-lea Sinod.”

Urmează lista celor 102 canoane, pe care le dăm în regist:
**CELE 102 DE CANOANE ALE SFÂNTULUI ȘI ECUMENICULUI
 AL 6-LEA SINOD TÂLCUITE**

Regeste:³¹⁹

**canoanele Sinodului quinisexst sau al II-lea Trullan
 sau al V-VI-lea, 691-692**

- Canonul 1. Învățătura celor dintâi șase sinoade ecumenice să se ție nestrămutat.**
- Canonul 2. Se primesc și se întăresc adevăratele canoane așezate până acum.**
- Canonul 3. Cei căsătoriți de două ori nu pot fi clerici.**
- Canonul 4. Păcătuirea cu femei închinat (călugărițe) este ierosilie.**
- Canonul 5. În casele preoților să nu stea femei care dau de bănuț, adică au o reputație proastă.**
- Canonul 6. Căsătoria după hirotonire este oprită.**
- Canonul 7. Treptele hirotoniei stabilesc treptele ierarhice bisericești.**
- Canonul 8. Sinodul Mitropoliei să se țină cel puțin o dată în an.**
- Canonul 9. Clericii se opresc a face negoț cu băuturi.**
- Canonul 10. Clericii se opresc a lua dobândă sau camătă.**
- Canonul 11. Creștinii să nu aibă împărtășire cu iudeii.**
- Canonul 12. Episcopii să nu viețuiască împreună cu soțiile lor.**
- Canonul 13. Clerul inferior se apără de celibat.**
- Canonul 14. Vârsta canonică a hirotoniei preoților și diaconilor.**
- Canonul 15. Vârsta canonică a ipodiaconilor.**
- Canonul 16. Felul, numărul și slujba diaconilor.**
- Canonul 17. Clericii să nu fie primiți în eparhie străină, fără carte canonică.**
- Canonul 18. Numai sila iartă părăsirea Bisericilor de către clerici.**

³¹⁹ Preuate după Ioan N. FLOCA, CANOANELE, Op. cit., p. 538-540.

- Canonul 20.** Episcopul este oprit să propovăduiască în eparhie străină.
- Canonul 21.** Pocăință și reprimirea celor caterisiți.
- Canonul 22.** Osânda hirotoniei simoniace.
- Canonul 23.** Osânda cuminecării simoniace.
- Canonul 24.** Clericii și monahii să nu ia parte la spectacole nepotrivite cu starea lor.
- Canonul 25.** Jurisdicția bisericească se prescrie după 30 de ani de neexercitare.
- Canonul 26.** Osânda preotului căsătorit în mod nelegiuit.
- Canonul 27.** Obligația de a purta haine clericale.
- Canonul 28.** Să nu se amestece vinul euharistic cu must de struguri.
- Canonul 29.** Postul mare să fie ținut în întregime.
- Canonul 30.** Celibatul preoților din părțile barbare.
- Canonul 31.** În paraclise particulare se poate sluji numai, cu aprobarea episcopului.
- Canonul 32.** La Sfânta jertfă, vinul nu se amestecă cu apa.
- Canonul 33.** Preoția nu se moștenește.
- Canonul 34.** Osânda conspirației sau uneltirii.
- Canonul 35.** Păstrarea bunurilor ierarhilor defuncți.
- Canonul 36.** Reconfirmarea Pentarhiei: Ierarhia scaunelor patriarhale.
- Canonul 37.** Sila nu ia puterea episcopală.
- Canonul 38.** Unitățile bisericești să se rânduiască după cele de obște.
- Canonul 39.** Autocefalia Bisericii din Cipru.
- Canonul 40.** Vârsta canonică pentru intrarea în monahism.
- Canonul 41.** Noviciatul în ispitirea celor ce se călugăresc.
- Canonul 42.** Pustnicii să nu umble prin lume.
- Canonul 43.** Orice păcătos se poate călugări.
- Canonul 44.** Osânda călugărilor pentru călcarea castității.
- Canonul 45.** Luxul smintește pe călugărițe.
- Canonul 46.** Călugărița să nu iasă singură din mănăstire.
- Canonul 47.** Necălugării să nu doarmă în mănăstire.
- Canonul 48.** Divorțul și celibatul episcopilor aleși din clerul de mir.
- Canonul 49.** Mănăstirile să nu se secularizeze.
- Canonul 50.** Osândirea pentru jocurile de noroc.
- Canonul 51.** Creștinii să nu se facă măscărici.
- Canonul 52.** Liturghia darurilor mai înainte sfințite.
- Canonul 53.** Rudenia nașiei de la botez.
- Canonul 54.** Rudenia de sânge și de cuscrie.
- Canonul 55.** Postul mare să nu se țină ca romanii.
- Canonul 56.** Postul mare să nu se țină ca armenii.
- Canonul 58.** Mirenii să nu ia singuri Sfânta Cuminecătură.
- Canonul 59.** Botezul să se săvârșească numai în Biserică.
- Canonul 61.** Osândirea superstițiilor și a celor ce le practică.
- Canonul 62.** Praznicele și datinele păgânești să nu fie ținute de creștini.
- Canonul 63.** Se osândesc martirologiile false.
- Canonul 64.** Mirenii să nu-și ia slujba de propovăduitori.
- Canonul 65.** Datina aprinderii focurilor, la lunile noi să înceteze.

- Canonul 66. Rânduiala prăznuirii săptămânii luminate.**
- Canonul 67. Creștinii să nu mănânce sânge.**
- Canonul 68. Cărțile Sfinte să fie păstrate cu evlavie.**
- Canonul 69. Rânduiala pentru intrarea în altar.**
- Canonul 70. Femeile să tacă în Biserică.**
- Canonul 71. Oprirea datinilor studentești păgâne.**
- Canonul 72. Creștinii să nu se căsătorească cu eretici și cu păgâni.**
- Canonul 73. Semnul crucii să nu se puie oriunde.**
- Canonul 74. În Biserică să nu se facă agape, nici să se locuiască.**
- Canonul 75. În Biserică să se cânte cu Evlavie, fără vaiete și răcnete.**
- Canonul 76. Se oprește negoțul în curtea Bisericii.**
- Canonul 77. Creștinii să nu facă baie după obiceiul păgân.**
- Canonul 78. Școlirea catehumenilor.**
- Canonul 79. Osânda celor ce spun vrute și nevrute despre nașterea Domnului.**
- Canonul 80. Osânda clericilor și laicilor care nu merg regulat la Biserică.**
- Canonul 81. Osânda rătăcirii monofizite.**
- Canonul 82. Cum să fie și cum să nu fie zugrăvit Mântuitorul.**
- Canonul 83. Morții nu se cuminecă.**
- Canonul 84. Botezul copiilor găsiți.**
- Canonul 85. Rânduiala slobozirii sclavilor.**
- Canonul 86. Osânda celor ce întrețin desfrâul.**
- Canonul 87. Osânda adulterului.**
- Canonul 88. În Biserică să nu se adăpostească dobitoace.**
- Canonul 89. Postul Paștilor încetează în noaptea învierii.**
- Canonul 90. Rânduiala îngenuncherii în Biserică.**
- Canonul 91. Avortul are canonul uciderii.**
- Canonul 92. Osândirea răpitorilor de femei.**
- Canonul 93. Rânduiala pentru căsătoria celor dispăruți.**
- Canonul 94. Jurământul păgân se oprește.**
- Canonul 95. Rânduiala pentru primirea ereticilor în Biserică.**
- Canonul 96. Osândirea împodobirii deșarte.**
- Canonul 97. În clădirile bisericesti să se locuiască în mod cuviincios.**
- Canonul 98. Se oprește căsătoria cu logodnica altuia.**
- Canonul 99. Prinoase oprite.**
- Canonul 100. Se osândește pictura imorală.**
- Canonul 101. Rânduiala pentru primirea cuminecăturii.**
- Canonul 102. Măestria duhovnicului.**

Pidalion:

Cum că Dumnezeieștile Canoane sunt mai tari decât împărăteștile legi

În praxa a patra a Sinodului al IV-ea se scrie: „Prea slăviții boieri au zis: măritului stăpânitor al lumii (adică lui Marchian împăratul) iau plăcut, ca nu după împărăteștile cărți, ori după pragmaticile forme [și așa se numesc cărțile împărătești], să urmeze precuvioșii episcopi, ci după Canoanele cele legiuite de Sfinții Părinți. Sinodul a zis: Împotriva Canoanelor, nici o lucrare să (nu) poată. Canoanele Părinților să se ție. Și iarăși: Îi rugăm, ca fără zicerea împotrivă, lucrările cele de oarecare, în toate eparhiile, spre vătămarea Canoanelor, să rămână nelucrătoare; ci să stăpânească Canoanele prin toate... toți acestea le zicem. Toate lucrările să se surpe. Canoanele să stăpânească după hotărârea Sfântului Sinod, și în toate celelalte eparhii hotărârile Canoanelor să stăpânească.”

„Iară de va produce cineva vreo formă împotriva celor hotărâte acum, s-a socotit de tot Sfântul și Ecumenicul Sinod să fie fără tărie. (Canonul 48 al celui de-al treilea Sinod Ecumenic)”³²⁰ „Pragmaticile forme cele ce se împotrivesc Canoanelor sunt fără tărie, (cartea 1, titlul al doilea, rândul 12; la Fotie titlul 1, cap. 2).”

„Că acelea cu adevărat, adică Canoanele, cele de împărați, și de Sfinții Părinți așezate și întărite se primesc ca Dumnezeieștile Scripturi. Iar legile, numai de împărați sau primit, ori sau așezat, și pentru acesta nu au tărie mai multă decât Dumnezeieștile Scripturi, nici decât Canoanele. (Valsamon în scolie la cap. al doilea de mai sus a lui Fotie).”

„Numi spune legile cele din afară, căci și vameșul legea dinafară plinește, dar însă se osândește (Hristostom cuvântul 57 la cea de la Matei).” Și iarăși: „Nici toți împărații, de multe ori nu se ostensesc cu conglăsuire la legi. Cuvântul 6 la Andriante.)”

Zice însă Blastar că mare ajutor dau Dumnezeieștilor Canoane, legile cele iubitoare de buna cinstire de Dumnezeu: „Unele adică împreună ajutorându-le, iar altele, și plinindule, când se întâmplă a se trece acelea cu vederea. (Cap. 5, litera k).”

„Că Dumnezeieștile Canoane și decât Tipicele sunt mai puternice, când acelea se împotrivesc acestora și mai ales cele în parte și locale”.

„Că zice Vlastar: „Din nearaua (Novela, n.n.) 131 a lui Iustinian ai putea cunoaște, că tipicele cele făcute de ctitori în mănăstiri, sunt datorii a le primi, de nu cumva se împotrivesc Canoanelor (Cap.16, litera 1).”

Epigramă la Sfintele Canoane

Precum Treimea'naltă, cu legi preaițelepte,
Pe lumea'ceasta toată, a pus să se îndrepte,
Ș'această rânduială nu poate să se strice,
Căci est'Un preaputernic ci' o ține în tari ferice;
Așa, și lumea toată, a lui Hristos numită,
Cu Sfinte Legi, Canoane, se ține fericită;
Căci ele'ndreaptă omul, feresc de la păcate,

³²⁰ Este o greșală, pentru că Sinodul III Ecumenic a dat numai 9 canoane.

Și leagă-n armonie de legi Bisericile toate,
 O, câți sunteți cu dorul de întreite fapte,
 Primiți cu bucurie această Sfântă Carte;
 C'ășa precum cu cârma, corabia se poartă,
 Așa zic cu aceasta Biserica se'ndreaptă.

P. N. Scriban

Câți vor umbla cu Canonul (dreptarul) acesta,
 pace peste ei și milă. (Galateni 7, 16)³²¹

* * *

O prezentare a Sinodului quinisexat oferă și Pravila cea Mare, Târgoviște, 1652, p. 490-517.³²² Îndreptarea Legii, din 1652 oferă chiar și traducerea în românește a textului Προσφωνητικὸς λόγος – *Poslania Sfinților Părinți către cinstitul împărat* (Justinian II, n.n.), adică cuvântarea festivă de mulțumire, adresată de părinții sinodali împăratului Justinian II. p. 491-493, precum și o listă-regest a canoanelor (p. 493-496), însă nu sunt menționate toate cele 102 canoane, ci numai 98 de glave. Aceleași 98 de glave (canoane, n.n.) sunt apoi prezentate și într-un rezumat amplificat (p. 496-517).

* * *

Receptarea Sinodului quinisexat: ecumenic, local sau de completare?

Justinian al II-lea și părinții sinodali au mers pe ideea unui Sinod Ecumenic, Biserica Ortodoxă l-a receptat însă ca sinod complementar ultimelor două sinoade ecumenice: al V-lea și al VI-lea. Biserica Latină a respins acest Sinod.

Pidalionul apropie Sinodul quinisexat mai mult de Sinodul al VI-lea ecumenic, decât de al V-lea:

Am zis că, cu mai de căpetenie cuvânt se numește Sinodul acesta la al șaselea pentru că, deși tâlcuitorii Canoanelor cei mai din urmă, și alții, uneori, al cincii-șaselea pe el îl numesc.

Fiindcă rămășița Sinodului al 5-lea și al celui al 6-lea o au împlinit, așezând Canoane, adică care ajută la Bisericeasca bunăstare, pe care acelea nu le-au așezat; cu toate acesta chiar și cu adevărat acesta, al șaselea, și este, și (se) numește.

1. Pentru că, după scriitorul Roman în prolegomena Sinodului acestuia, Arhieriei cei ce au alcătuit pe cel al 6-lea Ecumenic în zilele Pogonátului, au alcătuit și pe acesta în zilele lui Iustinian fiului lui. Că 43 de Episcopi după aceștia istoric, ce a fost întru acela, de față au fost și întru acesta. Se vede însă din cuvintele Sfântului Tarásie că ar fi fost mai mulți, cele propuse în Sinodul al 7-lea.

2. Pentru că Sinodul al 7-lea în a patra, și în a opta praxă și în întâiul său Canon, al șaselea pe acest Sinod îl numește. Și Adrian cel 1 în Epistolia cea către Tarásie, ca cum ar fi fost Canoanele acestui Sinod ale celui chiar al șaselea le primește (foaia 748 a adunării Sinoadelor) și către Carol împăratul Gáliei scriind, al șaselea îl numește, și Sfântul Sinod. Și legații papei ca pe al 6-lea îl adeverează pe acesta în Sinodul al 7-lea. Și Inokéntie al 3-lea prin Canonul 32 al acestui Sinod zice: „S- au poruncit în Sinodul al 6-lea”. Și Gratián în numele chiar al celui al 6-lea pomeneste de acesta.

³²¹ Luat din Pidalion, Op. cit., p. 23.

³²² Pravila cea Mare sau *Îndreptarea Legii, Târgoviște, 1652*, reeditată în 1962, Editura Academiei Române, București, 1962, Colecția „Adunarea Vechiului Drept Românesc scris, VII” – pp. 490-517.

Și 3. Pentru că Sinodul acesta se potrivește cu cel al 6-lea mai mult decât cu cel al 5-lea și că este mai apropiat de acela cu anii, și că asemenea după loc, fiindcă întru același al Trúlei, unde s-au adunat cel al 6-lea acolo s-a adunat și acesta.³²³

Cei 43, respectiv 55 de episcopi participanți la lucrările celor două sinoade trullane, din anul 680-681 și din 691-692, le conferă acestora o legătură strânsă și un caracter de continuitate și complementaritate.

Primele două canoane ale Sinodului quinisext, înscriu acest Sinod în tradiția sinoadelor ecumenice: *primul canon* confirmând deciziile dogmatice anterioare, ale ultimelor șase sinoade ecumenice, cu amintirea vie a condamnării monotelismului și triumful diotelismului. Canonul întâi al acestui Sinod este o mărturisire de credință, după modelul celor anterioare, de la ultimele șase sinoade ecumenice. Problemele mărturisirii de credință și a combaterii monotelismului, din canonul întâi răzbat și în Cuvântul de închinăciune sau Logos proshonetikos al Părinților sinodali, către împăratul Justinian al II-lea: Προσφωνητικὸς λόγος.³²⁴

Al doilea canon precizează sarcina pe care au preluat-o părinții sinodali de-a completa ultimele două sinoade ecumenice cu această colecție de canoane. Caracterul de sinod ecumenic al Sinodului Trullan II, îl confirmă nu numai primele două canoane ale acestuia, ci și fascicolul actelor sinodale, din care se poate constata fără risc de dubiu, că a fost convocat ca „Sfânt Sinod Ecumenic”.³²⁵

Un alt argument privind caracterul de Sinod Ecumenic, al Quinisextum-ului ar fi și prezența Pentarhiei la lucrările sinodale din anul 691-692.

Sinodul a fost convocat și patronat de către împăratul Justinian al II-lea, desfășurându-și lucrările în prezența Pentarhiei, președinția avându-o Patriarhul Ecumenic Paul al III-lea (688-894), „Roma cea bătrână” având și ea doi delegați, pe Vasilie Episcopul Gortínei celei din Crit (Creta, n.n.) și un „oarecare” Episcop al Ravénei.³²⁶ De față au mai fost Petru VI al Alexandriei (?-?, amintit în anul 690), Gheorghe II al Antiohiei (685-702 sau 690-695) și Anastasie II al Ierusalimului (î.691-705).³²⁷

Caracterul de Sinod Ecumenic îl mai oferă Sinodului quinisext și praxa sinodală a locurilor libere, adică nescrise, lăsate pentru semnăturile ulterioare ale episcopilor, care n-au

³²³ Pidalion, p. 232, nota 189.

³²⁴ Vezi p. 22-23, din :

Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum, Griechisch-Deutsch, übersetzt und eingeleitet von Heinz OHME, Turnhout Brepols & Publishers, 2006, 363 p. [Band 82, din Colecția **Fontes Christiani**, Zweisprachige Neuausgabe christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter, Im Auftrag von der Görres-Gesellschaft, Herausgegeben von Marc-Aeilko Aris, Siegmur Döpp, Franz Dünzl, Wilhelm Geerlings, Rainer Ilgner, Roland Kany, Rudolf Schieffer].

În continuare: Heinz OHME, **Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum...** Pentru lista mărturisirilor de credință, vezi:

Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole, de diacon Ioan I. I C Ā jr., Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 28.

³²⁵ Heinz OHME, **Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum ...**, Op. cit., p. 23.

³²⁶ Pidalion, p. 233. Probabil Arhiepiscopul „autocefal” al Ravennei Theodorus (c.677-c.691) sau urmașul său Damian (c.691-708) au participat la lucrările Sinodului quinisext, vezi: **AGNELUS von Ravenna, Liber Pontificalis / Bischofsbuch**, Lateinisch-Deutsch, Band I-II, übersetzt von Claudia NAUERTH, Herder Freiburg, Basel, Wien, Barcelona, Rom, New York, 1996, p. 41 și 434, nota 507 [**Fontes Christiani**, Band 21/1-2, AGNELUS von Ravenna, Liber Pontificalis / Bischofsbuch, Lateinisch-Deutsch, Band I-II, 642 p.]. În continuare: **AGNELUS von Ravenna, Liber Pontificalis / Bischofsbuch...**, Op.cit., p. ...

³²⁷ Pidalion, p. 233.

participat la Sinod ori n-au apucat sau n-au vrut, să semneze deciziile finale. Or, listele cu semnăturile Părinților participanți la Sinodul quinisext, dețin loc liber pentru șase episcopi, care urmează ori ar trebui să le semneze. Aceste șase locuri libere, din listele semnăturilor din anul 692, au fost rezervate Patriarhului Romei Vechi, Chiriarhilor din Ravenna, Thesaloniki, Corint, Sardinia etc., care în urmă cu 11 ani au fost prezenți ori au trimis delegați la Sinodul al VI-lea Ecumenic, din anul 680-681.

Dacă ne gândim că sesiunile Conciliului Tridentin s-au desfășurat pe o durată de timp de 18 ani (1545-1563), Conciliul Lateran V a durat cinci ani (1512-1517), cel de la Florența șapte ani (1438-1445) etc., și dacă luăm în considerație tematica amplă a Sinodului quinisext, atunci am putea defini acest sinod, ca fiind o continuare și o formă finală sau de încheiere a Sinodului al VI-lea Ecumenic, din 680-681: problemele dogmatice fiind dezbătute și definite în prima fază a Sinodului (680-681), iar cele canonice și disciplinare, în faza a doua sinodală (691-692).

* * *

Prezentarea Sinodului quinisext o încheiem cu textul în grecește a celor 102 canoane și cu o recenzie a lucrării monografice recente privitoare la această temă:

Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum, Griechisch-Deutsch, übersetzt und eingeleitet von Heinz OHME, Turnhout Brepols & Publishers, 2006, 363 p. [Band 82, din Colecția **Fontes Christiani**, Zweisprachige Neuausgabe christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter, Im Auftrag von der Görres-Gesellschaft, Herausgegeben von Marc-Aeilko Aris, Siegmart Döpp, Franz Dünzl, Wilhelm Geerlings, Rainer Ilgner, Roland Kany, Rudolf Schieffer].

Lucrarea cuprinde un studiu introductiv și monografic de 157 de pagini – Einleitung – împărțit în două capitole:

I. Zur Geschichte des Concilium Quinisextum (p. 11-34) [Privitor la istoria Sinodului quinisext], patru subcapitole;

1. **Quellen zur Geschichte des Concilium Quinisextum – Izvoare privitoare la istoria Sinodului quinisext (p.11-16);**
2. **Die Krise des 7. Jahrhundert – Criza secolului al VII-lea (16-22);**
3. **Das Quinisextum in der konziliaren Tradition – Quinisextum în tradiția sinodală (22-32);**
 - a. **Das Quinisextum als ökumenische Synode – Quinisextum ca Sinod Ecumenic (22-30);**
 - b. **Die Stellung des Kaisers nach dem *Logos Proshonetikos* – Atitudinea împăratului în conformitate cu „Cuvântul omagial” (30-32);**
4. **Das Quinisextum als Kodifizierung des Kirchenrechtes – Quinisextum ca formă de codificare a dreptului canonic;**

II. Die Kanones des Concilium Quinisextum – Canoanele Sinodului Quinisext (35-157), cu zece subcapitole;

1. **Vorbemerkungen und Überblick – Precuvântare și trecere în revistă (35-48);**

2. Kanones gegen heidnische Lebensformen – Canoane împotriva formelor de viață păgâne (48-63);
3. Kanones gegen armenische Bräuche und andere Häresien – Canoane contra practicilor armenilor și alte erezii (64-80);
 - a. Judaisierende Bräuche – Practici iudaisante (64-67);
 - b. Zu den Häresien – Privitor la erezii (67-80);
4. Kanones zur Heiligung des Lebens – Canoane privind sfințirea vieții (81-101);
 - a. Sonntagsgebot – Sfințirea zilei de Duminică (82);
 - b. Fasten – Postul (82);
 - c. Eherecht – Dreptul matrimonial (85);
 - d. Abtreibung – Avortul (93);
 - e. Die Prostitution und ihr Umfeld – Prostituația și mediul acesteia de desfășurare (94-97);
 - f. Prägung der Öffentlichkeit – Amprenta vieții publice (97-101);
5. Kanones zur Unterscheidung von Heilig und Profan – Canoane pentru deosebirea dintre Sfânt și profan (101-107);
6. Kanones zur Ordnung des Gottesdienstes – Canoane privind rânduiala slujbelor (107-115);
7. Kanones zur Kirchenverfassung – Canoane privitoare la Constituția Bisericii (115-128);
 - a. Zur Taufe als Konstitutivum der Kirchengemeinschaft – Privitor la Botez, ca și constituentă a apartenenței la Biserică (116-117);
 - b. Zur Stellung der Laien – Privitor la atitudinea laicilor (117-119);
 - c. Zur Rangordnung des Klerus – Privitor la ordinea ierarhică a clerului (119-122);
 - d. Zur Stellung der Ortsgemeinde – Privitor la atitudinea față de comunitățile (=parohiile, n.n.) locale (122-123);
 - e. Zur Episcopalverfassung der Kirche – Privitor la constituția despre Episcopat (=arhierie, n.n.) a Bisericii (123-127)
 - f. Zur Synodalverfassung der Kirche – Privitor la constituția Sinodală a Bisericii (127-128);
 - g. Zur Patriarchatsverfassung der Kirche – Privitor la constituția Patriarhală a Bisericii (128);
8. Kanones zum Klerikerrecht – Canoane privitoare la dreptul clerului (129-147);
 - a. Der Kleriker in der Öffentlichkeit – Clericul în societate (130-134);
 - b. Bindung an die Gemeinde – Identificarea cu comunitatea (parohială, n.n.), p.134-135;
 - c. Weihealter – Vârsta pentru hirotonire (135-136);
 - d. Klerikerfasten – Postul pentru cler (136-137);
 - e. Klerikerehe und – enthaltsamkeit – Căsătoria clerului și abstenența acestuia (137-147);
9. Kanones zum Mönchtum – Canoane privitoare la monahism (147-154);
10. Zur Anwendung der Kanones – Privitor la aplicarea canoanelor (155-157).

Text und Übersetzung

– Text (original în grecește, n.n.) și traducere (în germană, n.n.)

Κανόνες τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου συνελθόντων ἁγίων Πατέρων, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως (160);

Kanones der heiligen Väter, die sich in Konstantinopel im Kuppelsaal (Troullos) des kaiserlichen Palastes unter Justinian, unserem Allerfrömmsten und Christusliebenden Kaiser, versammelt haben (160);

Προσφωνητικὸς λόγος (160);

Ansprache der heiligen Väter (161);

Κανόνες (168);

Die Kanones (169);

Anhang – Anexă

Abkürzungen, 294;

Werkabkürzungen, 294;

Allgemeine Abkürzungen, 298;

Bibliographische Abkürzungen, 299;

Bibliographie, 303;

Quellen, 303;

Literatur, 317;

Register, 335;

Bibelstellen, 335;

Personen, 337;

Sachen, 345;

Griechische Stichwörter, 356.

Textul grecesc al canoanelor Sinodului Quinisext, 691-692, reproduse după „Documenta Catholica Omnia”

0691-0691, _Synodum_Constantinopolitanum, _Canones, _GR ³²⁸

Κανόνες τῆς ἐν Τρούλλῳ Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Πενθέκτης Συνόδου
Συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων Ἰουστινιανοῦ τοῦ
Δευτέρου ἐν Κωνσταντινουπόλει –
Νέα Ῥώμη ἐν Τρούλλῳ τοῦ Παλατίου (691 μ.Χ.)

1 Κανὼν Α΄

³²⁸ Versiunea grecească a textului canoanelor Sinodului quinisext au fost luate din:
http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_0691-0691_Synodum_Constantinopolitanum_Canones_GR.pdf.html
Documenta Catholica Omnia, Omnium Papatum, Conciliorum, Ss. Patrum, Doctorum Scriptorumque
Ecclesiae Qui Ab Aevo Apostolico Ad Usque Benedicti XVI Tempora Flourerunt.
Non nobis Domine, non nobis sed nomini tuo da gloriam!

Tabulinum:	Canones
Materia:	SYNODUM CONSTANTINOPOLITANUM CANONES
Argumentum:	Synodum Constantinopolitanum - Canones [0691-0691]

Sancto Alberto Magno Patrono Plorante ac Beata Semper Virgine Maria Intercedente, Spiritus Sancte,
Veritatis Deus, Hunc Locum a Malo Defendere Digneris.

Documenti Lineamenta

Collectio	Documenta Catholica Omnia
Tabulinum	De Ecclesiae Magisterio
Materia	Tabulas ex Mansi administrator ipse exquisivit
Argumentum	0691-0691 Synodum Constantinopolitanum
Volumen	
Ab Columna ad Culummam	
Auctor	Synodum Constantinopolitanum [0691-0691]
Titulus	Canones
Sermo	GR
Forma	pdf
Magnitudo	281.809 [KB]
Ex Libris	Curator quidam percallidus tabulas ex CVS Bibl exquisivit

Ante

Reditus in indicem primum

Si est ex hominibus consilium hoc aut opus hoc, dissolvetur; si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere.

Οτι εαν η εξ ανθρωπων η βουλη αυτη η το εργον τουτο καταλυθησεται ει δε εκ θεου εστιν ου δυνασθε καταλυσαι.

Cooperatorum Veritatis Societas

© 2006 Cooperatorum Veritatis Societas quoad hanc editionem iura omnia asservantur. Litterula per inscriptionem electronicam: Cooperatorum Veritatis Societas «Ubi Petrus, ibi Ecclesia, ibi Deus» Ambrosius ... «Amici Veri Ecclesiae Traditionalisti Sunt.» Divus Pius X Papa: «Notre Charge Apostolique»

Τάξις ἀρίστη, παντὸς ἀρχομένου καὶ λόγου καὶ πράγματος, ἐκ Θεοῦ τε ἄρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι, κατὰ τὴν θεολόγον φωνήν. Ὅθεν, καὶ τῆς εὐσεβείας ὑφ' ἡμῶν ἤδη διαπρυσίως κηρυττομένης, καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ἣ Χριστὸς τεθεμελιώται, διηνεκῶς αὐξανούσης καὶ προκοπτούσης, ὡς τῶν τοῦ Λιβάνου κέδρων ταύτην ὑπερεκτείνεσθαι· καὶ νῦν ἀρχὴν τῶν ἱερῶν ποιούμενοι λόγων χάριτι θείᾳ, ὀρίζομεν, ἀκαινοτόμητόν τε καὶ ἀπαράτρωτον φυλάττειν τὴν παραδοθεῖσαν ἡμῖν πίστιν ὑπὸ τε τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ Λόγου, τῶν θεοκρίτων Ἀποστόλων· ἔτι δὲ καὶ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, κατ' Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δογματισθείσης ἐθνικῆς ἑτεροθεΐας, ἢ πολυθεΐας, εἰπεῖν οἰκειότερον· οἱ τῇ ὁμογνωμοσύνῃ τῆς πίστεως τὸ ὁμοούσιον ἡμῖν ἐπὶ τῶν τριῶν τῆς θεαρχικῆς φύσεως ὑποστάσεων ἀπεκάλυψάν τε καὶ διεδράνωσαν, μὴ ἐπικεκρῦφθαι τῷ μοδίῳ τῆς ἀγνωσίας τοῦτο παραχωρήσαντες, ἀλλὰ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα προσκυνεῖν μιᾷ προσκυνήσει τοὺς πιστοὺς ἀναφανδὸν ἐκδιδάξαντες· καὶ τὴν τε τῶν ἀνίσων βαθμῶν τῆς Θεότητος δόξαν καθελόντες καὶ διασπάσαντες, τὰ τε, ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν συστάντα ἐκ ψάμμου κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας μειρακιώδη ἀθύρματα καταβαλόντες καὶ ἀνατρέψαντες· ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, ὑπὸ τῶν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει συναχθέντων ἑκατὸν πενηκοντα ἁγίων Πατέρων κηρυχθεῖσαν πίστιν κρατούμεν, τὰς θεολόγους φωνὰς ἀσπαζόμενοι, καὶ τὸν βέβηλον Μακεδόنيον τοῖς προτέροις ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας συνεξελαύνοντες, ὡς δοῦλον αὐθαδῶς τὸ δεσπῶζον δοξᾶσαι τολμήσαντα, καὶ σχίσαι τὴν ἄτμητον μονάδα ληστρικῶς προελόμενον, ὡς ἂν μὴ ἐντελὲς ἡμῖν τὸ τῆς ἐλπίδος εἶη μυστήριον· τῷ βδελυρῷ τούτῳ καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας ληττήσαντι, καὶ Ἀπολλινάριον, τὸν τῆς κακίας μύστην, συγκατακρίναντες, ὃς ἄνουν καὶ ἄψυχον τὸν Κύριον ἀνειληφέναι σῶμα δυσσεβῶς ἐξηρεύξατο, ἐντεῦθεν καὶ οὗτος ἀτελῆ τὴν σωτηρίαν ἡμῖν γενέσθαι συλλογίζομενος. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐν τῇ Ἐφεσίων πόλει τὸ πρότερον συναχθέντων ἐπὶ Θεοδοσίου, τοῦ υἱοῦ Ἀρκαδίου, γενομένου ἡμῶν βασιλέως, διακοσίων Θεοφόρων Πατέρων ἐκτεθέντα διδάγματα, ὡς κράτος ἀρράγες τῆς εὐσεβείας, ἐπισφραγίζομεν, ἓνα Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ σαρκωθέντα κηρύττοντες, καὶ τὴν αὐτὸν ἀσπόρως τεκοῦσαν ἄχραντον ἀειπάρθενον, κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκον δοξάζοντες· καὶ τὴν ληρώδη τοῦ Νεστορίου διαίρεσιν, ὡς ἀπωκισμένην θείας μοίρας ἀποδιώκοντες, ἄνθρωπον ἰδικῶς, καὶ Θεὸν ἰδικῶς, τὸν ἓνα Χριστὸν δογματίζοντος, καὶ τὴν ἰουδαϊκὴν ἀνανεοῦντος δυσσέβειαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδονέων μητροπόλει ἐπὶ Μαρκιανοῦ, καὶ αὐτοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως, τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοκρίτων Πατέρων στηλογραφηθεῖσαν πίστιν ὀρθοδόξως ἐπικυροῦμεν· ἦτις τὸν ἓνα Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκ δύο συντεθέντα τῶν φύσεων, καὶ ἐν δύο ταῖς αὐταῖς δοξαζόμενον φύσει, μεγαλοφώνως τοῖς πέρασι παραδέδωκε, καὶ Εὐτυχέα τὸν ματαιόφρονα, τὸν δοκήσει τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον τελεσθῆναι ἀποφηνάμενον, ὡς ἀποτρόπαιόν τι καὶ μίασμα τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας περιβόλων ἐξήλασε· σὺν αὐτῷ δὲ καὶ Νεστόριον, καὶ Διόσκορον, τὸν μὲν, τῆς διαιρέσεως, τὸν δέ, τῆς συγχύσεως ὑπερασπιστὴν τε καὶ πρόμαχον, τοὺς ἐκ διαμέτρου τῆς ἀσεβείας πρὸς ἓν ἐκπεπτωκότας ἀπωλείας καὶ ἀθεότητος βάραθρον. Ἀλλὰ γε καὶ τὰς εὐσεβεῖς φωνὰς τῶν ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε Θεοφόρων Πατέρων, τῶν κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα συναγηγερμένων πόλιν, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως

γενομένου ἡμῶν βασιλέως, ὡς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐξενεχθείσας γινώσκομεν, καὶ τοὺς μεθ' ἡμᾶς ἐκδιδάσκομεν. Οἱ Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας, τὸν Νεστορίου διδάσκαλον, Ὁριγένην τε, καὶ Δίδυμον, καὶ Εὐάγριον, τοὺς τὰς ἑλληνικὰς ἀναπλασαμένους μυθοποιίας, καὶ σωμάτων τινῶν, καὶ ψυχῶν ἡμῖν περιόδους, καὶ ἀλλοιώσεις ἀναπεμπάσαντας ταῖς τοῦ νοῦ παραφοραῖς τε, καὶ ὄνειρώξεις, καὶ εἰς τὴν τῶν νεκρῶν δυσσεβῶς ἐμπαροινήσαντας ἀναβίωσιν· τὰ τε γραφέντα παρὰ Θεοδωρήτου κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, καὶ τὴν λεγομένην Ἰβα ἐπιστολήν, συνοδικῶς ἀνεθεμάτισάν τε καὶ ἐβδελύξαντο. Καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἔναγχος συναθροισθείσης κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν, ἐπὶ τοῦ ἐν θεῖα τῇ λήξει γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου, ἕκτης ἀγίας συνόδου πίστιν, ἣ μειζόνως τὸ κύρος ἐδέξατο, δι' ὧν ὁ εὐσεβῆς βασιλεὺς σφραγίσαι τοὺς ταύτης τόμους κατησφάλισατο, πρὸς τὴν ἐν τῷ παντὶ αἰῶνι ἀσφάλειαν, καὶ αὐθις ὁμολογοῦμεν φυλάττειν ἀπαρεγγεῖρητον· ἢ δύο φυσικὰς θελήσεις, ἧτοι θελήματα, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ ἐνὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, δοξάζειν ἡμᾶς θεοφιλῶς διεσάφησε· τοὺς τὸ εὐθὲς τῆς ἀληθείας δόγμα παραχαράζαντας, καὶ ἐν θέλημα, καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοὺς λαοὺς ἐκδιδάξαντας, τῇ τῆς εὐσεβείας ψήφῳ καταδικάσασα· φαμέν, Θεόδωρον τὸν τῆς Φαράν, Κύρον τὸν Ἀλεξανδρείας, Ὀνώριον τὸν Ῥώμης, Σέργιον, Πύρρον, Παῦλον, Πέτρον, τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ προεδρεύσαντας πόλει, Μακάριον, τὸν γενόμενον τῆς Ἀντιοχείων ἐπίσκοπον, Στέφανον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, καὶ τὸν ἄφρονα Πολυχρόνιον· ἐντεῦθεν ἀνέπαφον τηροῦσα τὸ κοινὸν σῶμα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ συνελόντα φάναι, πάντων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διαπρεψάντων ἀνδρῶν, οἱ γεγόνασι φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, τὴν πίστιν κρατεῖν βεβαίαν, καὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον διαμένειν θεσπίζομεν, καὶ τὰ αὐτῶν θεοπαράδοτα συγγράμματά τε καὶ δόγματα, πάντα ἀποβαλλόμενοι τε, καὶ ἀναθεματίζοντες, οὓς ἀπέβαλον, καὶ ἀνεθεμάτισαν, ὡς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς, καὶ κατὰ Θεοῦ φρυαζαμένους κενά, καὶ ἀδικίαν εἰς ὕψος ἐκμελετήσαντας. Εἰ δέ τις τῶν ἀπάντων μὴ τὰ προειρημένα τῆς εὐσεβείας δόγματα κρατοῖ καὶ ἀσπάζοιτο, καὶ οὕτω δοξάζοι τε, καὶ κηρύττοι, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἰέναι τούτων ἐπιχειροῖ, ἔστω ἀνάθεμα, κατὰ τὸν ἤδη ἐκτεθέντα ὄρον ὑπὸ τῶν προδηλωθέντων ἀγίων καὶ μακαρίων Πατέρων, καὶ τοῦ χριστιανικοῦ καταλόγου, ὡς ἀλλότριος, ἐξωθείσθω καὶ ἐκπιπέτω. Ἡμεῖς γὰρ οὔτε προστιθέναι τι, οὔτε μὴν ἀφαιρεῖν, κατὰ τα προορισθέντα, παντελῶς διεγνώκαμεν, ἢ καθ' ὄντιναοῦν δεδυνήμεθα λόγον.

2 Κανὼν Β΄

Ἐδοξε δὲ καὶ τοῦτο τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ κάλλιστα τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους καὶ ἀσφαλεῖς, πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατροίαν παθῶν, τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἀγίων καὶ μακαρίων Πατέρων δεχθέντας καὶ κυρωθέντας, ἀλλὰ μὴν καὶ παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἀγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας. Ἐπειδὴ δ' ἐν τούτοις τοῖς κανόσιν ἐντέταλται δέχεσθαι ἡμᾶς τὰς τῶν αὐτῶν ἀγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος Διατάξεις, αἷς τισι πάλαι ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπὶ λύμῃ τῆς ἐκκλησίας νόθα τινὰ καὶ ξένα τῆς εὐσεβείας παρενετέθησαν, τὸ εὐπρεπὲς κάλλος τῶν θείων δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρώσαντα· τὴν τῶν τοιούτων Διατάξεων προσφόρως ἀποβολὴν

πεποιήμεθα πρὸς τὴν τοῦ χριστιανικωτάτου ποιμνίου οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν, οὐδαμῶς ἐγκρίνοντας τὰ τῆς αἰρετικῆς ψευδολογίας κηήματα, καὶ τῇ γνήσια τῶν Ἀποστόλων καὶ ὀλοκλήρῳ διδαχῇ παρενείροντες. Ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας, τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τουτέστι τῶν τε ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων τριακοσίων δεκαοκτῶ ἁγίων Πατέρων, καὶ τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ· ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Γάγγραις· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας· ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Φρυγίας· προσέτι καὶ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα, τῶν ἐν ταύτῃ τῇ θεοφύλακτῳ καὶ βασιλίδι συνελθόντων πόλει, καὶ τῶν διακοσίων, τῶν ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει τὸ πρότερον συναγηγερμένων· καὶ τῶν ἐν Χαλκηδόνι, τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων· ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ· ἔτι μὴν καὶ τῶν ἐν Καρθαγένῃ· προσέτι γε μὴν καὶ τῶν ἐν αὐθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου, καὶ Θεοφίλου, τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου· ἀλλὰ μὴν καὶ Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως, καὶ Πέτρου γενομένου Ἀλεξανδρείας, καὶ μάρτυρος, καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομένου Νεοκαισαρείας, τοῦ θαυματουργοῦ, Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀμφιλοχίου τοῦ Ἰκονίου, Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου γενομένου Ἀλεξανδρείας τὸ πρότερον, Θεοφίλου ἀρχιεπισκόπου τῆς αὐτῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Γενναδίου Πατριάρχου γενομένου τῆς θεοφυλακτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως· ἔτι μὴν καὶ τὸν ὑπὸ Κυπριανοῦ, τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἄφρων χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προειρημένων προέδρων τόποις, καὶ μόνον, κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος, ἐκράτησε· καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας, ἢ ἀθετεῖν, ἢ ἑτέρους παρὰ τοὺς προκειμένους παραδέχεσθαι κανόνας, ψευδεπιγράφως ὑπὸ τινων συντεθέντας, τῶν τὴν ἀλήθειαν κατηλεύειν ἐπιχειρησάντων. Εἰ δὲ τις ἄλῳ κανόνα τινὰ τῶν εἰρημένων καινοτομῶν, ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ τὸν τοιοῦτον κανόνα, ὡς αὐτὸς διαγορεύει, τὴν ἐπιτιμίαν δεχόμενος, καὶ δι' αὐτοῦ, ἐν ᾧ περ πταίει θεραπευόμενος.

3 Κανὼν Γ΄

Ἐπειδὴ δὲ ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ οἰκουμενικῇ προσεφώνησε συνόδῳ, ὥστε τοὺς ἐν κλήρῳ καταλεγόμενους, καὶ ἄλλοις τὰ θεῖα διαπορθμεύοντας, καθαρὸς ἀποφῆναι καὶ λειτουργοὺς ἀμώμους, καὶ τῆς νοερᾶς τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ θύματος, καὶ ἀρχιερέως, θυσίας ἀξίους, ἀνακαθᾶραί τε τὰ ἐξ ἀθέσμων γάμων τούτοις ἐπιτριβέντα μύση· πρὸς τοῦτο δὲ τῶν μὲν τῆς Ῥωμαίων ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τὸν τῆς ἀκριβείας τηρηθῆναι κανόνα προτιθεμένων, τῶν δὲ ὑπὸ τῶν τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος πόλεως θρόνον, τὸν τῆς φιλανθρωπίας καὶ συμπαθείας, εἰς ἐν ἀμφοτέρα μίξαντες πατρικῶς ὁμοῦ καὶ θεοφιλῶς, ὡς μήτε τὸ πρῶον ἔκλυτον, μήτε στύφον τὸ ἀσστηρὸν καταλείψοιμεν, καὶ μάλιστα τοῦ ἐξ ἀγνοίας πτώματος εἰς οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν πλήθος διήκοντος· συνορῶμεν ὥστε τοὺς μὲν δυοὶ γάμοις περιπαρέντας, καὶ μέχρι τῆς πεντεκαιδεκάτης τοῦ διελθόντος Ἰανουαρίου μηνός, τῆς παρελθούσης τετάρτης

Ἰνδικτιῶνος, ἔτους ἑξακισχιλιοστοῦ ἑκατοστοῦ ἑννάτου, δουλωθέντας τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ μὴ ἐκνήψαι ταύτης προελομένους, καθαιρέσει κανονικῇ ὑποβαλεῖν. Τοὺς δὲ τῷ τοιοῦτῳ μὲν τῆς διγαμίας πάθει περιπεσόντας, πρὸ δὲ τῆς ἡμῶν ἐπιγνώσεως τὸ συμφέρον ἐπεγνωκότας, καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἑαυτῶν περικόψαντας, καὶ πόρρω τὴν ξένην ταύτην καὶ νόθον συμπλοκὴν ἐκδιώξαντας, ἢ καὶ ὧν αἱ κατὰ δεύτερον γάμον γυναῖκες ἤδη τετελευτήκασιν, ἢ καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐπιστροφὴν εἶδον, μεταμαθόντες τὴν σωφροσύνην, καὶ τῶν πρῶην αὐτοῖς παρανομηθέντων ταχέως ἐπιλαθόμενοι, εἴτε πρεσβύτεροι, εἴτε διάκονοι ὄντες τυγχάνοιεν· τούτους ἔδοξε πεπαῦσθαι μὲν πάσης ἱερατικῆς λειτουργίας, ἤτοι ἐνεργείας, ἤδη ἐπὶ ῥητόν τινα χρόνον ἐπιτιμηθέντας· τῆς δὲ τιμῆς τῆς κατὰ τὴν καθέδραν καὶ στάσιν μετέχειν, ἀρκουμένους τῇ προεδρίᾳ καὶ προσκλαίοντας τῷ Κυρίῳ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀνόμημα· εὐλογεῖν γὰρ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα, ἀνακόλουθον. Τοὺς δὲ γαμετῇ μὲν μιᾷ συναφθέντας, εἰ χήρα ἢ προσληφθεῖσα ἐτύγγανεν, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμῳ ἐνὶ παρανόμῳ προσομιλήσαντας, τουτέστι πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ ὑποδιακόνους, ἤδη ἐπὶ βραχὺν τινα χρόνον εἰρχθέντας τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, καὶ ἐπιτιμηθέντας, αὐτοῖς αὐτοὺς τοῖς οἰκεῖοις ἀποκαταστήναι βαθμοῖς, μηδαμῶς ἐν ἑτέρῳ μείζονι προκόπτοντας βαθμῶ, προδήλως διαλυθέντος αὐτοῖς τοῦ ἀθέσμου συνοικεσίου. Ταῦτα δὲ, ἐπὶ τοῖς καταληφθεῖσι μέχρι τῆς πεντεκαίδεκάτης, ὡς εἴρηται, τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, τῆς τετάρτης Ἰνδικτιῶνος, ἐν τοῖς προδηλωθεῖσι πταίσμασι καὶ μόνον ἱερατικοῖς ἐτυπώσαμεν, ὀρίζοντες ἀπὸ τοῦ παρόντος, καὶ ἀνανεούμενοι τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα, τὸν δυσὶ γάμοις συμπλακέντα μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενον, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον ἢ ὄλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ· ὡσαύτως καὶ τὸν χήραν λαβόντα, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἐταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνης, μὴ δύνασθαι εἶναι ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ ὄλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

4 Κανὼν Δ΄

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, ἢ θυρωρός, γυναικὶ ἀφιερωμένη τῷ Θεῷ μιχθείη, καθαιρείσθω, ὡς τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ διαφθείρας· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

5 Κανὼν Ε΄

Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλόγῳ, τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐμφερομένων ἀνυπόπτων προσώπων ἐκτὸς διάγων, γυναῖκα κεκτήσθω, ἢ θεραπαινίδα, τὸ ἀνεπίληπτον ἑαυτῷ ἐντεῦθεν τηρῶν. Εἰ δὲ παραβαίνει τις τὰ παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα, καθαιρείσθω. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ οἱ ἐνοῦχοι παραφυλαττέσθωσαν, τὸ ἄμεμπτον ἑαυτοῖς προνοούμενοι παραβαίνοντες δέ, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρείσθωσαν, εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφοριζέσθωσαν.

6 Κανὼν ΣΤ΄

Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν εἴρηται, τῶν εἰς κλῆρον προαγομένων ἀγάμων, μόνους ἀναγνώστας, καὶ ψάλτας γαμεῖν καὶ ἡμεῖς τοῦτο παραφυλάττοντες, ὀρίζομεν ἀπὸ τοῦ νῦν μηδαμῶς ὑποδιάκονον, ἢ διάκονον, ἢ πρεσβύτερον, μετὰ τὴν ἐπ'

αὐτῷ χειροτονίαν, ἔχειν ἄδειαν, γαμικὸν ἑαυτῷ συνιστᾶν συνοικέσιον. Εἰ δὲ τοῦτο τολμήσῃ ποιῆσαι, καθαιρείσθω. Εἰ δὲ βούλοιτό τις τῶν εἰς κλήρον προερχομένων, γάμου νόμῳ συνάπτεσθαι γυναικί, πρὸ τῆς τοῦ ὑποδιακόνου, ἢ διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας τοῦτο πραττέτω.

7 Κανὼν Ζ΄

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν ἔν τισι τῶν ἐκκλησιῶν διακόνους τυγχάνειν, ὀφφίκια ἐκκλησιαστικὰ ἔχοντας, ἐντεῦθεν τέ τινας αὐτῶν ἀυθαδεία καὶ αὐτονομία κεκρημένους πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθέζεσθαι, ὀρίζομεν, ὥστε τὸν διάκονον, κἂν ἐν ἀξιώματι, τουτέστιν ἐν ὀφφικίῳ τῷ οἰφδήποτε ἐκκλησιαστικῷ τυγχάνῃ, τὸν τοιοῦτον μὴ πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι· ἐκτός, εἰ μὴ τὸ πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οἰκείου πατριάρχου, ἢ μητροπολίτου, ἐν ἑτέρᾳ πόλει παραγένηται ἐπὶ τινι κεφαλαίῳ· τότε γάρ, ὡς τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν, τιμηθήσεται. Εἰ δὲ τις τοιοῦτο τολμήσῃ, τυραννικῶς χρώμενος θράσει, διαπράξασθαι, ὁ τοιοῦτος, ἐκ τοῦ οἰκείου καταβιβασθεὶς βαθμοῦ, ἔσχατος πάντων γινέσθω τοῦ, ἐν ᾧ περ καταλέγεται, τάγματος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν παραινούντος, μὴ χαίρειν ταῖς πρωτοκλισίαις, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἀγίῳ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ κειμένην διδασκαλίαν. Ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν τοιάνδε· Ὅταν κληθῆς ὑπὸ τίνος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθεῖς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἔλθων ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι· Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. Ἄλλ' ὅταν κληθῆς, ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς, εἴπῃ σοι· Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοι· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. Τὸ αὐτὸ δὲ φυλαχθήσεται καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν ταγμάτων· ἐπειδὴ τῶν κατὰ κόσμον ἀξιομάτων κρείττονα τὰ πνευματικὰ ἐπιστάμεθα.

8 Κανὼν Η΄

Ἐν πᾶσι τὰ ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν θεσπιθέντα καὶ ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι, ἀνανεοῦμεν καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα, καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι ἐπισκόπων, ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως δοκιμάσῃ ἐπίσκοπος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τε τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, διὰ τε τὰς προσπιπτούσας ἑτέρας αἰτίας, ἀδυνάτως οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσι δις τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς συνόδους ποιῆσθαι, ἔδοξεν, ὥστε τρόπῳ παντὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὴν τῶν προγεγραμμένων ἐπισκόπων, διὰ τὰ ὡς εἰκὸς ἀναφύομενα ἐκκλησιαστικὰ κεφάλαια, ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ γίνεσθαι σύνοδον, ἀπὸ τῆς ἀγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς, καὶ μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐκάστου ἔτους, κατὰ τὸν τόπον ὃν ὁ τῆς μητροπόλεως, καθὰ προεῖρηται, δοκιμάσει ἐπίσκοπος τοὺς δὲ μὴ συνιόντας ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι, καὶ ταῦτα ἐν ὑγείᾳ διάγοντας, καὶ πάσης ἀπαραιτήτου καὶ ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι.

9 Κανὼν Θ´

Μηδενὶ ἐξεῖναι κληρικῶ, καπηλικὸν ἐργατήριον ἔχειν. Εἰ γὰρ τῷ τοιοῦτῳ εἰσιέναι ἐν καπηλείῳ οὐκ ἐπιτέτραπται, πόσω μᾶλλον ἄλλοις ἐν τούτῳ διακονεῖσθαι, καὶ ἂ μὴ θέμις αὐτῷ ἐγχειρεῖν; εἰ δέ τι τοιοῦτον διαπράξοιτο, ἢ παυσάσθῳ ἢ καθαιρεῖσθῳ.

10 Κανὼν Ι´

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τόκους, ἢ τὰς λεγομένας ἑκατοστὰς λαμβάνων, ἢ παυσάσθῳ, ἢ καθαιρεῖσθῳ.

11 Κανὼν ΙΑ´

Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῶ καταλεγόμενων τάγματι, ἢ λαϊκός, τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω, ἢ τούτοις προσοικειούσθῳ, ἢ ἐν νόσοις προσκαλείσθῳ, καὶ ἰατρείας παρ' αὐτῶν λαμβανέτω, ἢ ἐν βαλανείοις τούτοις παντελῶς συλλουέσθῳ· εἰ δέ τις τοῦτο πράξει ἐπιχειροῖ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖσθῳ· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθῳ.

12 Κανὼν ΙΒ´

Καὶ τοῦτο δὲ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἐν τε τῇ Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ, καὶ ἑτέροις τόποις, οἱ τῶν ἐκεῖσε θεοφιλέστατοι πρόεδροι, συνοικεῖν ταῖς ἰδίαις γαμεταῖς, καὶ μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς προελθοῦσαν χειροτονίαν, οὐ παραιτοῦνται, πρόσκομμα τοῖς λαοῖς τιθέντες, καὶ σκάνδαλον. Πολλῆς οὖν ἡμῖν σπουδῆς οὔσης, τοῦ πάντα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπὸ χεῖρα ποιμνίων διαπράττεσθαι, ἔδοξεν, ὥστε μηδαμῶς τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεσθαι. Τοῦτο δὲ φάμεν οὐκ ἐπ' ἀθετήσει, ἢ ἀνατροπῇ τῶν ἀποστολικῶς νενομοθετημένων, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τῶν λαῶν προμηθεύμενοι, καὶ τοῦ μὴ δοῦναι μῶμόν τινα κατὰ τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως. Φησὶ γὰρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος· Πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε· ἀπόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἑλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι· μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ· εἰ δέ τις φωραθεῖ τὸ τοιοῦτον πράττων καθαιρεῖσθῳ.

13 Κανὼν ΙΓ´

Ἐπειδὴ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου χειροτονίας ἀξιοῦσθαι, καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολοθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐβρώσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τὴν πρὸς ἀλλήλους κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίαν. Ὡστε, εἴ τις ἄξιος εὔρεθῆι πρὸς χειροτονίαν ὑποδιακόνου, ἢ διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου, οὗτος μηδαμῶς κωλύεσθῳ ἐπὶ τοιοῦτον βαθμὸν ἐμβιβάζεσθαι, γαμετῇ συνοικῶν νομίμῳ· μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαιτεῖσθῳ ὁμολογεῖν, ὡς ἀποστήσεται τῆς νομίμου πρὸς τὴν οἰκίαν γαμετὴν ὁμιλίας, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τὸν ἐκ Θεοῦ νομοθετηθέντα, καὶ εὐλογηθέντα

τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ γάμον καθυβρίζειν ἐκβιασθῶμεν· τῆς τοῦ Εὐαγγελίου φωνῆς βοώσης· Ἄ ὁ Θεὸς ἔξευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετο· καὶ τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος· Τίμιον τὸν γάμον, καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον· καί, Δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτηί λύσιν. Ἴσμεν δέ, ὥσπερ καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες, τῆς ἐν βίῳ σεμνότητος τῶν λειτουργῶν τιθέμενοι πρόνοιαν, ἔφασαν, ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους, τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ τοὺς διακόνους, καὶ πρεσβυτέρους, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεῦσθαι· ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν Ἀποστόλων παραδοθέν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθέν, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως φυλάξωμεν, καιρὸν ἐπὶ παντὸς ἐπιστάμενοι πράγματος, καὶ μάλιστα νηστείας καὶ προσευχῆς. Χρὴ γὰρ τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας, ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν ἁγίων μεταχειρήσεως, ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν, ὅπως δυνηθῶσιν, ὃ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπλῶς αἰτοῦσιν ἐπιτυχεῖν. Εἴ τις οὖν τολμήσῃ παρὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας κινούμενος, τινὰ τῶν ἱερωμένων, πρεσβυτέρων, φαμέν, ἢ διακόνων, ἢ ὑποδιακόνων, ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας τε καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω· ὡσαύτως καὶ εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλει, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δέ, καθαιρείσθω.

14 Κανὼν ΙΔ´

Ὁ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων κρατεῖτω Κανὼν καὶ ἐν τούτῳ, ὥστε πρεσβύτερον πρὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μὴ χειροτονεῖσθαι, κἂν πάνυ ἢ ὁ ἄνθρωπος ἄξιος, ἀλλ´ ἀποτηρεῖσθαι. Ὁ γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐβαπτίσθη, καὶ ἤρξατο διδάσκειν· ὁμοίως μῆτε διάκονος πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε χρόνων, ἢ διακόνισσα πρὸ τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν χειροτονεῖσθω.

15 Κανὼν ΙΕ´

Ὑποδιάκονος μὴ ἦττον τῶν εἴκοσι ἐτῶν χειροτονεῖσθω· εἰ δέ τις τῶν ἐν οἰαοῦν ἱερατικῇ καταστάσει παρὰ τοὺς ὀρισθέντας χειροτονηθεῖ χρόνους, καθαιρείσθω.

16 Κανὼν ΙΣΤ´

Ἐπειδὴ ἡ τῶν Πράξεων βίβλος ἐπτὰ διακόνους ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καταστήναι παραδίδωσιν, οἱ δὲ τῆς κατὰ Νεοκαισάρειαν συνόδου οὕτως ἐν τοῖς ἐκτεθεῖσι παρ´ αὐτῶν κανόσι σαφῶς διεξῆλθον, ὅτι διάκονοι ἐπτὰ ὀφείλουσιν εἶναι, κατὰ τὸν κανόνα, κἂν πάνυ μεγάλη ἢ πόλις ἦ· πεισθείση δὲ καὶ ἐκ τῆς βίβλου τῶν Πράξεων· ἡμεῖς τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ τὸν νοῦν ἐφαρμόσαντες τῶν Πατέρων, εὔρομεν, ὡς ὁ λόγος αὐτοῖς οὐ περὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων ἀνδρῶν ἦν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν ταῖς χρείαις τῶν τραπεζῶν ὑπουργίας, τῆς τῶν Πράξεων βίβλου οὕτως ἐχούσης· Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις, πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Προσκαλεσάμενοι οὖν οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον· οὐκ ἄρεστον ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. Ἐπισκέψασθε οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπτὰ, πλήρεις Πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσωμεν, ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν· καὶ ἤρρεσεν ὁ λόγος

ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον, προσήλυτον Ἀντιοχέα, οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων. Ταῦτα διερμηνεύων ὁ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, οὕτω διέξεισι. Θαυμάσαι ἄξιον, πὼς οὐκ ἐσχίσθη τὸ πλήθος ἐπὶ τῇ αἵρέσει τῶν ἀνδρῶν, πὼς οὐκ ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπ' αὐτῶν οἱ Ἀπόστολοι· ὁποῖον δὲ ἄρα ἀξίωμα οὗτοι εἶχον, καὶ ποίαν ἐδέξαντο χειροτονίαν, ἀναγκαῖον μαθεῖν. Ἄρα τὴν τῶν διακόνων; καὶ μὴν τοῦτο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐστὶν ἡ οἰκονομία; καὶ τοι οὐδέπω οὐδεὶς ἐπίσκοπος ἦν, ἀλλ' οἱ Ἀπόστολοι μόνον· ὅθεν οὔτε διακόνων, οὔτε πρεσβυτέρων οἶμαι τὸ ὄνομα εἶναι δῆλον καὶ φανερόν. Ἐπὶ τούτοις οὖν κηρύσσομεν καὶ ἡμεῖς, ὥστε τοὺς προειρημένους ἑπτὰ διακόνους, μὴ ἐπὶ τῶν τοῖς μυστηρίοις διακονουμένων λαμβάνεσθαι, κατὰ τὴν προερμηνευθεῖσαν διδασκαλίαν· ἀλλὰ τοὺς τὴν οἰκονομίαν τῆς κοινῆς χρείας τῶν τότε συνηθροισμένων ἐγχειρισθέντας, τούτους ὑπάρχειν· οἱ τύπος ἡμῖν κἂν τούτῳ γεγόνασι τῆς περὶ τοὺς δεομένους φιλανθρωπίας τε καὶ σπουδῆς.

17 Κανὼν ΙΖ΄

Ἐπειδὴ περ διαφόρων ἐκκλησιῶν κληρικοί, τὰς ἰδίας, ἐν αἷς ἐχειροτονήθησαν, ἐκκλησίας καταλιπόντες, πρὸς ἑτέρους συνέδραμον ἐπισκόπους, καὶ γνώμης δίχα τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, ἐν ταῖς ἀλλοτρίαις κατετάγησαν ἐκκλησίαις, ἐκ τούτου τε συνέβη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καταστῆναι· ὀρίζομεν, ὥστε, ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς παρελθούσης τετάρτης ἐπινεμήσεως, μηδένα τῶν ἀπάντων κληρικῶν, κἂν ἐν οἰωδήποτε τυγχάνη βαθμῶ, ἄδειαν ἔχειν, ἐκτὸς τῆς τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐγγράφου ἀπολυτικῆς, ἐν ἑτέρᾳ κατατάττεσθαι ἐκκλησίᾳ· ἐπεὶ ὁ μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν παραφυλαττόμενος, ἀλλὰ καταισχύνων τό γε ἐπ' αὐτὸν τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθεικότα, καθαιρεῖσθω καὶ αὐτός, καὶ ὁ παραλόγως αὐτὸν προσδεξάμενος.

18 Κανὼν ΙΗ΄

Τοὺς προφάσει βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς, ἢ ἄλλως πὼς ἐκ περιστάσεως μετανάστας γενομένους κληρικούς, ἠνίκα ἂν ὁ τρόπος αὐτοῖς ἀποπαύσῃται, ἢ αἱ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομαί, δι' ἃς τὴν ἀναχώρησιν ἐποιήσαντο, αὐθις ἐν ταῖς οἰκείαις ἐκκλησίαις προστάσσομεν ἐπανέρχεσθαι, καὶ μὴ ἐπὶ πολὺ ταύτας ἀπροφασίστως καταλιμπάνειν. Εἰ δέ τις μὴ κατὰ τὸν παρόντα διαγένηται κανόνα, ἀφοριζέσθω, μέχρις ἂν πρὸς τὴν οἰκείαν ἐκκλησίαν ἐπαναδράμῃ. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο, καὶ ἐπὶ τῷ κατέχοντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ γινέσθω.

19 Κανὼν ΙΘ΄

Ὅτι δεῖ τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας, ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρᾳ, ἐξαιρέτως δὲ ἐν ταῖς Κυριακαῖς, πάντα τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους, ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀναλεγομένους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματά τε, καὶ κρίματα, καὶ μὴ παρεκβαίνοντας τοὺς ἤδη τεθέντας ὅρους, ἢ τὴν ἐκ τῶν θεοφόρων Πατέρων παράδοσιν. Ἀλλὰ καὶ εἰ γραφικὸς ἀνακινηθεῖ λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἐρμηνευέτωσαν, ἢ ὡς ἂν οἱ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες, καὶ διδάσκαλοι, διὰ τῶν οἰκείων συγγραμμάτων παρέθεντο· καὶ

μᾶλλον ἐν τούτοις εὐδοκιμεῖωσαν, ἢ λόγους οἰκείους συντάττοντες· ἵνα μή, ἔστιν ὅτε, πρὸς τοῦτο ἀπόρως ἔχοντες, ἀποπίπτειεν τοῦ προσήκοντος. Διὰ γὰρ τῆς τῶν προειρημένων Πατέρων διδασκαλίας, οἱ λαοὶ ἐν γνώσει γινόμενοι τῶν τε σπουδαίων καὶ αἰρετῶν, καὶ τῶν ἀσυμφόρων καὶ ἀποβλήτων, τὸν βίον μεταρρυθμίζουσι πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ τῷ τῆς ἀγνοίας οὐχ ἀλίσκονται πάθει, ἀλλὰ προσέχοντες τῇ διδασκαλίᾳ, ἑαυτοὺς πρὸς τὸ μὴ κακῶς παθεῖν παραθήγουσι, καὶ φόβῳ τῶν ἐπηρτημένων τιμωριῶν τὴν σωτηρίαν ἑαυτοῖς ἐξεργάζονται.

20 Κανὼν Κ΄

Μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν· εἰ δέ τις φωραθεῖ τούτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς παυέσθω· τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργεῖτω.

21 Κανὼν ΚΑ΄

Οἱ ἐπ' ἐγκλήμασι κανονικοῖς ὑπεύθυνοι γινόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο παντελεῖ τε καὶ διηνεκεῖ καθαίρεσει ὑποβαλλόμενοι, καὶ ἐν τῷ τῶν λαϊκῶν ἀπωθούμενοι τόπῳ· εἰ μὲν ἔκουσίως πρὸς ἐπιστροφὴν ὀρώντες ἀθετοῦσι τὴν ἀμαρτίαν, δι' ἣν τῆς χάριτος ἐκπεπτώκασι, καὶ ταύτης τέλεον ἀλλοτρίους ἑαυτοὺς καθιστῶσι, τῷ τοῦ κλήρου κειρέσθωσαν σχήματι· εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἀθαιρέτως αἰρήσονται, καθάπερ οἱ λαϊκοί, τὴν κόμην ἐπιτρεφέτωσαν, ὡς τὴν ἐν κόσμῳ ἀναστροφὴν τῆς οὐρανίου ζωῆς προτιμήσαντες.

22 Κανὼν ΚΒ΄

Τοὺς ἐπὶ χρήμασι χειροτονουμένους, εἴτε ἐπισκόπους, ἢ οἰουσδήποτε κληρικούς, καὶ οὐ κατὰ δοκιμασίαν, καὶ τοῦ βίου αἴρεσιν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· ἀλλὰ καὶ τοὺς χειροτονήσαντας.

23 Κανὼν ΚΓ΄

Περὶ τοῦ μηδένα τῶν εἴτε ἐπισκόπων, εἴτε πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, τῆς ἀχράντου μεταδιδόντα κοινωνίας, παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ὀβολούς, ἢ εἶδος τὸ οἰνοῦν. Οὐδὲ γὰρ πεπραμένη ἡ χάρις, οὐδὲ χρήμασι τὸν ἀγιασμόν τοῦ Πνεύματος μεταδιδάμεν, ἀλλὰ τοῖς ἀξίοις τοῦ δώρου ἀπανουργεῦτως μεταδοτέον. Εἰ δὲ φανεῖ τις τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγόμενων ἀπαιτῶν, ᾧ μεταδίδωσι τῆς ἀχράντου κοινωνίας, τὸ οἰνοῦν εἶδος, καθαιρεῖσθω, ὡς τῆς Σίμωνος ζηλωτῆς πλάνης καὶ κακουργίας.

24 Κανὼν ΚΔ΄

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἐν τῷ ἱερατικῷ καταλεγόμενων τάγματι, ἢ μοναχῶν, ἐν ἵπποδρομίαις ἀνιέναι, ἢ θυμελικῶν παιγνίων ἀνέχεσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ τις κληρικὸς κληθεῖ ἐν γάμῳ, ἠνίκα ἂν τὰ πρὸς ἀπάτην εἰσέλθοιεν παίγνια, ἐξαναστήτω, καὶ παραυτίκα ἀναχωρεῖτω, οὕτω τῆς τῶν Πατέρων ἡμῖν προστατούσης διδασκαλίας. Εἰ δέ τις ἐπὶ τούτῳ ἀλῶ, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρεῖσθω.

25 Κανὼν ΚΕ΄

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνανεοῦμεν καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα τὰς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παρουκίας, ἢ ἐγγωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα, εἰ τριακονταετὴ χρόνον αὐτὰς ἀβιάστως διακατέχοντες ὠκονόμησαν. Εἰ δὲ ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηται τις, ἢ γένηται περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξείναι τοῖς λέγουσιν ἡδικεῖσθαι, περὶ τούτου κινεῖν παρὰ τῆ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας.

26 Κανὼν ΚΣΤ΄

Πρεσβύτερον, τὸν κατὰ ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντα, καθέδρας μὲν μετέχειν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κανόνος ἡμῖν νομοθετηθέντα, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι ἀρκετὸν γὰρ τῷ τοιοῦτῳ ἢ συγγνώμη. Εὐλογεῖν δὲ ἕτερον τὸν τὰ οἰκεῖα τημελεῖν ὀφείλοντα τραύματα, ἀνακόλουθον· εὐλογία γάρ, ἀγιασμοῦ μετάδοσις ἐστίν· ὁ δὲ τοῦτον μὴ ἔχων, διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα, πῶς ἐτέρῳ μεταδώσει; Μῆτε τοῖνον δημοσίᾳ, μῆτε ἰδίᾳ εὐλογεῖτω· μῆτε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου διανεμέτω ἐτέροις, μῆτε τι ἄλλο λειτουργεῖτω· ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ προσκλαιέτω τῷ Κυρίῳ, συνχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀνόμημα. Πρόδηλον γάρ, ὡς ὁ τοιοῦτος ἄθεσμος γάμος διαλυθήσεται, καὶ οὐδαμῶς ὁ ἀνὴρ μετουσίαν ἔξει πρὸς τήν, δι' ἧς τῆς ἱερᾶς ἐνεργείας ἐστέρηται.

27 Κανὼν ΚΖ΄

Μηδεὶς τῶν ἐν κλήρῳ καταλεγόμενων ἀνοίκειον ἐσθῆτα ἀμφιεννύσθω, μῆτε ἐν πόλει διάγων, μῆτε ἐν ὁδῷ βαδίζων, ἀλλὰ στολαῖς κεχρήσθω ταῖς ἤδη τοῖς ἐν κλήρῳ καταλεγόμενοις ἀπονεμηθείσαις· εἰ δὲ τις διαπράξοιτο τὸ τοιοῦτον, ἐπὶ ἐβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω.

28 Κανὼν ΚΗ΄

Ἐπειδὴ ἐν διαφόροις ἐκκλησίαις μεμαθήκαμεν, σταφυλῆς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προσφερομένης κατὰ τι κρατήσαν ἔθος, τοὺς λειτουργοὺς ταύτην τῇ ἀναιμάκτῳ τῆς προσφορᾶς θυσίᾳ συνάπτοντας, οὕτως ἅμα τῷ λαῷ διανέμειν ἀμφότερα, συνείδομεν, ὥστε μηκέτι τοῦτό τινα τῶν ἱερωμένων ποιεῖν, ἀλλ' εἰς ζωοποίησιν, καὶ ἀμαρτιῶν ἄφεσιν, τῷ λαῷ τῆς προσφορᾶς μόνης μεταδιδόναι· ὡς ἀπαρχὴν δὲ τὴν τῆς σταφυλῆς λογιζομένους προσένεξιν, ἰδικῶς τοὺς ἱερεῖς εὐλογοῦντας, τοῖς αἰτουῦσι ταύτης μεταδιδόναι, πρὸς τὴν τοῦ δοτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, δι' ὧν τὰ σώματα ἡμῶν, κατὰ τὸν θεῖον ὄρον, αὖξει τε καὶ ἐκτρέφεται. Εἴ τις οὖν κληρικὸς παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιήσοι, καθαιρεῖσθω.

29 Κανὼν ΚΘ΄

Ὁ τῶν ἐν Καρθαγένῃ διαγορεύει κανὼν, ὥστε, ἅγια θυσιαστηρίου, εἰ μὴ ὑπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξηρημένης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ἧ τὸ Κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται, ἴσως τηνικαῦτα, διὰ τινὰς κατὰ τοὺς τόπους προφάσεις τῇ ἐκκλησίᾳ λυσιτελεῖς, τῶν θεῶν ἐκείνων Πατέρων τοιαύτη χρησαμένων οἰκονομίᾳ. Μηδενὸς οὖν

ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλιπεῖν τὴν ἀκρίβειαν, ὀρίζομεν, ἀποστολικάϊς καὶ πατρικαῖς ἐπόμενοι παραδόσεσι, μὴ δεῖν ἐν Τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἐβδομάδι τὴν πέμπτην λύει, καὶ ὅλην τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν.

30 Κανὼν Α΄

Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας βουλόμενοι διαπράττεσθαι, καὶ τοὺς ἐν ταῖς βαρβαρακαῖς ἐκκλησίαις ἱερέας οἰκονομεῖν διεγνώκαμεν· ὥστε, εἰ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν περὶ τοῦ προφάσει εὐλαβείας τὴν οἰκείαν γαμετὴν μὴ ἐκβάλλειν, ὑπεραναβαίνειν οἴονται δεῖν, καὶ πέραν τῶν ὀρισθέντων ποιεῖν, ἐκ τούτου τε μετὰ τῶν οἰκείων συμφωνοῦντες συμβίων, τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας ἀπέχονται· ὀρίζομεν, τούτους μηκέτι ταύταις συνοικεῖν καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ὡς ἂν ἡμῖν ἐντεῦθεν ἐντελεῖ τῆς ὑποσχέσεως παρέξοιεν τὴν ἀπόδειξιν. Πρὸς τοῦτο δὲ αὐτοῖς, οὐ δι' ἄλλο τι, ἢ διὰ τὴν τῆς γνώμης μικροψυχίαν, καὶ τὸ τῶν ἡθῶν ἀπεξενωμένον, καὶ ἀπαγές, ἐνδεδώκαμεν.

31 Κανὼν ΛΑ΄

Τοὺς ἐν τοῖς εὐκτηρίοις οἴκοις, ἔνδον οἰκίας τυγχάνουσι, λειτουργοῦντας, ἢ βαπτίζοντας κληρικούς, ὑπὸ γνώμην τοῦτο πράττειν τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου, ὀρίζομεν· ὥστε, εἴ τις κληρικὸς μὴ τοῦτο οὕτω παραφυλάξῃ, καθαιρεῖσθω.

32 Κανὼν ΛΒ΄

Ἐπειδὴ εἰς γνώσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρα οἶνον μόνον ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ προσάγουσιν, ὕδωρ αὐτῷ μὴ μιγνύντες, οἱ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦντες, προτιθέμενοι τὸν τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, φάσκοντα, διὰ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐρμηνείας, ταῦτα· Τίνος ἔνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον; ἄλλην αἴρεσιν πονηρὰν πρόρριζον ἀνασπῶν· ἐπειδὴ γὰρ εἰσὶ τινες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι κεχρημένοι, δεικνύς, ὅτι, καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστάς, χωρὶς μυστηρίων καὶ ψιλὴν τράπεζαν παρετίθετο, οἶνω ἐχρήτο ἐκ τοῦ γεννήματος, φησί, τῆς ἀμπελοῦ· ἄμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὕδωρ γεννᾷ· ἐκ τούτου τε τὸν διδάσκαλον οἴονται ἀνατρέπειν τὴν τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἱερᾷ θυσίᾳ προσαγωγὴν. Ὡς ἂν μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέχοντο τῇ ἀγνοίᾳ, τὴν τοῦ Πατρὸς διάνοιαν ὀρθοδόξως ἀποκαλύπτομεν. Τῆς γὰρ πονηρᾶς τῶν Ὑδροπαραστατῶν αἰρέσεως παλαιᾶς ὑπαρχούσης, οἱ ἀντὶ οἴνου μόνῳ τῷ ὕδατι ἐν τῇ οἰκείᾳ θυσίᾳ κέχρηται, ἀνασκευάζων οὗτος ὁ θεοφόρος ἀνὴρ τὴν παράνομον τῆς τοιαύτης αἰρέσεως διδαχὴν, καὶ δεικνύς, ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς ἀποστολικῆς ἴενται παραδόσεως, τὸν εἰρημένον κατεσκεύασε λόγον. Ἐπεὶ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, ἔνθα τὴν ποιμαντικὴν ἐνεχειρίσθη ἡγεμονίαν, ὕδωρ οἶνω μιγνῶναι παρέδωκεν, ἡνίκα τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δεήσειε, τὴν ἐκ τῆς τιμίας πλευρᾶς τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἐξ αἵματος καὶ ὕδατος κρᾶσιν παραδεικνύς, ἥτις εἰς ζωοποίησιν παντὸς τοῦ κόσμου ἐξεχύθη, καὶ ἁμαρτιῶν ἀπολύτρωσιν· καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ ἐκκλησίαν, ἔνθα οἱ πνευματικοὶ φωστῆρες ἐξέλαμψαν, ἢ θεόσδοτος αὕτη τάξις κρατεῖ. Καὶ γὰρ καὶ Ἰάκωβος ὁ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀδελφός, ὃς τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας πρῶτος τὸν θρόνον ἐνεπιστεύθη, καὶ Βασίλειος ὁ τῆς Καισαρέων ἀρχιεπίσκοπος, οὗ τὸ κλέος κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμεν, ἐγγράφως

τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότας, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θεῖᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος τε καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασι. Καὶ οἱ ἐν Καρθαγένη συναχθέντες ὅσοι Πατέρες, οὕτω ῥητῶς ἐπεμνήσθησαν, ἵνα ἐν τοῖς ἀγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου προσενεχθεῖη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος παραδέδωκε, τούτεστιν ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου. Εἴ τις οὖν ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, μὴ κατὰ τὴν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τάξιν ποιεῖ, καὶ ὕδωρ οἴνω μιγνύς, οὕτω τὴν ἄχραντον προσάγει θυσίαν, καθαιρείσθω, ὡς ἀτελῶς τὸ μυστήριον ἐξαγγέλλων, καὶ καινίζων τὰ παραδεδομένα.

33 Κανὼν ΛΓ΄

Ἐπειδὴ περ ἔγνωμεν ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ, μόνους ἐν κλήρῳ, τοὺς ἐκ γένους ἱερατικοῦ κατατάττεσθαι, Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν ἐπομένων τῶν τοῦτο πράττειν ἐπιχειρούντων, τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ μὴ ἀποκειρομένους, ἱεροψάλτας, καὶ ἀναγνώστας τοῦ θεοῦ ναοῦ καθίστασθαι· συνειδομέν, ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν, μὴ ἐξεῖναι τοῖς εἰς κλήρον βουλομένοις προάγειν τινὰς, εἰς τὸ γένος ἀποβλέπειν τοῦ προχειριζομένου· ἀλλὰ δοκιμάζοντες, εἰ ἄξιοι εἶεν, κατὰ τοὺς τεθέντας ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ὅρους, ἐν κλήρῳ καταλεγῆναι, τούτους ἐκκλησιαστικοὺς προχειρίζεσθαι, εἴτε καὶ ἐκ προγόνων γεγόνασιν ἱερέων, εἴτε καὶ μὴ. Ἀλλὰ μηδέ τινα τῶν ἀπάντων συγχωρεῖν ἐπ' ἄμβωνος, κατὰ τὴν τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγομένων τάξιν, τοὺς θεοῦ τῷ λαῷ λόγους ἀποφωνεῖν· εἰ μὴ τι ἂν ἱερατικῇ κουρᾷ χρήσηται ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ποιμένος κανονικῶς ὑποδέξηται. Εἰ δέ τις φωραθεῖ παρὰ τὰ προγεγραμμένα ποιῶν, ἀφορίζεσθω.

34 Κανὼν ΛΔ΄

Καὶ τοῦτο δὲ τοῦ ἱερατικοῦ κανόνος σαφῶς διαγορευόντος, ὡς τὸ τῆς συνωμοσίας, ἢ φρατρίας ἔγκλημα καὶ παρὰ τῶν ἔξω νόμων πάντη κεκόλυται, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορεύειν προσήκει· καὶ ἡμεῖς παραφυλάττειν σπουδάζομεν, ὡς εἴ τινες κληρικοί, ἢ μοναχοὶ εὐρεθεῖεν ἢ συνομνύμενοι, ἢ φατριάζοντες, ἢ κατασκευὰς τυρεύοντες ἐπισκόπων, ἢ συγκληρικῶν, ἐκπιπέτωσαν πάντη τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.

35 Κανὼν ΛΕ΄

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἀπάντων μητροπολιτῶν, τελευτῶντος ἐπισκόπου τελοῦντος ὑπὸ τὸν κατ' αὐτὸν θρόνον, τὰ αὐτοῦ πράγματα, ἢ τῆς κατ' αὐτὸν ἐκκλησίας, ἀφαιρεῖσθαι, ἢ σφετερίζεσθαι· ἀλλ' ὑπὸ παραφυλακὴν ἔστωσαν τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας, ἧς ὁ τελευτήσας ἐτύγχανε πρόεδρος, μέχρι τῆς ἐτέρου ἐπισκόπου προαγωγῆς· ἐκτὸς εἰμὴ κληρικοί ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ οὐχ' ὑπελείφθησαν· τηνικαῦτα γὰρ ὁ μητροπολίτης ταῦτα παραφυλάξει ἀμείωτα, τῷ χειροτονηθησομένῳ ἐπισκόπῳ πάντα ἀποδιδούς.

36 Κανὼν ΛΣΤ΄

Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἀγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι

συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὀρίζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον, ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως.

37 Κανὼν ΑΖ´

Ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς βαρβαρικαὶ γεγόνασιν ἔφοδοι, καὶ πλείσται πόλεις ἐντεῦθεν ὑποχείριοι τοῖς ἀνόμοις κατέστησαν, ὡς ἐντεῦθεν μὴ δυναθῆναι τὸν τῆς τοιαύτης πόλεως πρόεδρον, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν, τὸν οἰκεῖον θρόνον καταλαβεῖν, καὶ ἐν αὐτῷ ἱερατικῇ καταστάσει ἐνιδρυθῆναι, καὶ οὕτω κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος τὰς χειροτονίας, καὶ πάντα, ἃ τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήκει, πράττειν τε καὶ μεταχειρίζεσθαι· ἡμεῖς τὸ τίμιον, καὶ σεβάσιμον τῇ ἱερωσύνῃ φυλάττοντες, καὶ μηδαμῶς πρὸς λύμην τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τὴν ἐθνικὴν ἐπήρειαν ἐνεργεῖσθαι βουλόμενοι, τοῖς οὕτω χειροτονηθεῖσι, καὶ διὰ τὴν προκειμένην αἰτίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν μὴ ἐγκαταστᾶσι θρόνοις, τὸ ἀπροκριμάτιστον τηρεῖσθαι συνεωράκαμεν, ὥστε καὶ χειροτονίας κληρικῶν διαφόρων κανονικῶς ποιεῖν, καὶ τῇ τῆς προεδρίας αὐθεντία κατὰ τὸν ἴδιον ὅρον κεχρησθαι, καὶ βεβαίαν, καὶ νενομισμένην εἶναι πᾶσαν ὑπ' αὐτῶν προϊούσαν διοίκησιν. Οὐ γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀνάγκης καιροῦ τῆς ἀκριβείας περιγραφείσης, ὁ τῆς οἰκονομίας ὅρος περιορισθήσεται.

38 Κανὼν ΑΗ´

Τὸν ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν τεθέντα κανόνα καὶ ἡμεῖς παραφυλάττομεν, τὸν οὕτω διαγορεύοντα· Εἴ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὐθις καινισθείη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ ἢ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθεῖτω.

39 Κανὼν ΛΘ´

Τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἰωάννου, τοῦ τῆς Κυπρίων νήσου προέδρου, ἅμα τῷ οἰκείῳ λαῷ, ἐπὶ τὴν Ἑλλησπόντιον ἐπαρχίαν, διὰ τε τὰς βαρβαρικὰς ἐφόδους, διὰ τε τὸ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερωθῆναι δουλείας, καὶ καθαρῶς τοῖς σκήπτροις τοῦ χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι, τῆς εἰρημένης μεταναστάντος νήσου, προνοία τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, καὶ μόχθῳ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως, συνορῶμεν, ὥστε ἀκαινοτόμητα διαφυλαχθῆναι τὰ παρὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον συνελθόντων θεοφόρων Πατέρων τῷ θρόνῳ τοῦ προγεγραμμένου ἀνδρὸς παρασχεθέντα προνόμια, ὥστε τὴν νέαν Ἰουστινιανούπολιν τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ καθιστάμενον θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον, πάντων προεδρεύειν τῶν τῆς Ἑλλησποντίων ἐπαρχίας, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι, κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν. Τὰ γὰρ ἐν ἐκάστη ἐκκλησίᾳ ἔθη, καὶ οἱ θεοφόροι ἡμῶν Πατέρες παραφυλάττεσθαι διεγνώκασι, τοῦ τῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπισκόπου ὑποκειμένου τῷ προέδρῳ τῆς εἰρημένης Ἰουστινιανουπόλεως, μιμήσει τῶν λοιπῶν ἀπάντων ἐπισκόπων, τῶν ὑπὸ τὸν λεχθέντα θεοφιλέστατον πρόεδρον Ἰωάννην, ὑφ' οὗ χρείας καλούσης, καὶ ὁ τῆς αὐτῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπίσκοπος χειροτονηθήσεται.

40 Κανὼν Μ΄

Ἐπειδὴ τῷ Θεῷ κολλᾶσθαι, διὰ τῆς ἐκ τῶν τοῦ βίου θορύβων ἀναχωρήσεως, λίαν ἐστὶ σωτήριοιον, χρῆ μὴ ἀνεξετάστως ἡμᾶς παρὰ τὸν καιρὸν τοὺς τὸν μονήρη βίον αἰρουμένους προσίεσθαι, ἀλλὰ τὸν παραδοθέντα ἡμῖν παρὰ τῶν Πατέρων καὶ ἐν αὐτοῖς φυλάττειν ὄρον· ὥστε τὴν ὁμολογίαν τοῦ κατὰ Θεὸν βίου, τότε προσίεσθαι δεῖ, ὡς ἤδη βεβαίαν, καὶ ἀπὸ γνώσεως, καὶ κρίσεως γινομένην, μετὰ τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν. Ἔστω τοίνυν ὁ μέλλων τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεσθαι ζυγόν, οὐχ ἥττων ἢ δεκαετῆς, ἐν τῷ προέδρῳ κειμένης καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ δοκιμασίας, εἰς τὸν χρόνον αὐτῷ ἀύξηθῆναι λυσιτελέστερον ἡγεῖται, πρὸς τὴν ἐν τῷ βίῳ εἰσαγωγὴν, καὶ κατάστασιν. Εἰ γὰρ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ κανόσι, τὴν ἐκουσίως ἑαυτὴν προάγουσαν τῷ Θεῷ, καὶ τὴν παρθενίαν ἀσπαζομένην, τὸν ἑπτακαιδέκατον διανύουσαν χρόνον, τῷ τῶν παρθένων τάγματι ἀριθμεῖσθαι νομοθετεῖ· ἀλλ' οὖν τῷ περὶ τῶν χηρῶν τε, καὶ διακονισσῶν παραδείγματι παρακολουθήσαντες, εἰς τὸν εἰρημένον χρόνον ἀναλόγως τοὺς τὸν μονήρη βίον ἐλομένους περιεστήσαμεν. Ἐν γὰρ τῷ θείῳ Ἀποστόλῳ γέγραπται, ἐξήκοντα ἐτῶν τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι χήραν· οἱ δὲ ἱεροὶ κανόνες, τεσσαράκοντα ἐτῶν τὴν διακόνισσαν χειροτονεῖσθαι παραδεδώκασι, τὴν ἐκκλησίαν χάριτι θείᾳ κραταιότεραν γινομένην, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω βαίνουσαν ἐωρακότες, καὶ τὸ τῶν πιστῶν πρὸς τὴν τῶν θείων ἐντολῶν τήρησιν πάγιόν τε καὶ ἀσφαλές· ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἄριστα κατανοήσαντες, ἀρτίως διωρισάμεθα, τὴν εὐλογίαν τῆς χάριτος, τῷ μέλλοντι τῶν κατὰ Θεὸν ἀγώνων ἐνάρχεσθαι, ὥσπερ τινὰ σφραγιδα ταχέως ἐνσημαινόμενοι, ἐντεῦθεν αὐτὸν πρὸς τὸ μὴ ἐπὶ πολὺ ὀκνεῖν καὶ ἀναδύεσθαι προβιάζοντες, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ παρορμῶντες ἐκλογὴν καὶ κατάστασιν.

41 Κανὼν ΜΑ΄

Τοὺς ἐν πόλεσιν, ἢ χωρίοις, ἐν ἐγκλείστραις βουλομένους ἀναχωρεῖν, καὶ ἑαυτοῖς κατὰ μόνας προσέχειν, πρότερον ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι δεῖ, καὶ τὴν ἀναχωρητικὴν παιδοτριβεῖσθαι διαγωγὴν· καὶ ἐπὶ τριετῆ χρόνον τῷ τῆς μονῆς ἐξάρχοντι ἐν φόβῳ Θεοῦ ὑποτάττεσθαι· καὶ τὴν κατὰ πάντα, ὡς προσήκεν, ὑπακοὴν ἐκπληροῦν, καὶ οὕτως ὁμολογοῦντας περὶ τῆς ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ προαιρέσεως, καὶ ὡς ἐξ ὅλης καρδίας ἐκουσίως τοῦτον ἀσπάζονται, ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπον δοκιμάζεσθαι προέδρου. Εἴθ' οὕτως, ἐφ' ἕτερον ἐνιαυτόν, ἔξωθεν προσκαρτερεῖν τῆς ἐγκλείστρας, ὡς ἂν ὁ σκοπὸς αὐτῶν πλειόνως φανερωθῆι. Τηνικαῦτα γὰρ πληροφορίαν παρέξουσιν, ὡς, οὐ κενὴν θηρώμενοι δόξαν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ ὄντως καλὸν τὴν ἡσυχίαν ταύτην μεταδιώκουσι. Μετὰ δὲ τὴν τοσοῦτου χρόνου συμπλήρωσιν, εἰ τῇ αὐτῇ προαιρέσει ἐμμένειεν, ἐγκεκλεῖσθαι αὐτούς, καὶ μηκέτι τούτοις ἐξεῖναι, ὅτε βούλονται, τῆς τοιαύτης καταμονῆς ἀφίστασθαι· ἐκτός, εἰ μὴ διὰ κοινὴν λυσιτέλειαν, καὶ ὠφέλειαν, ἢ ἑτέραν ἀνάγκην πρὸς θάνατον αὐτοὺς βιαζομένην, πρὸς τοῦτο ἔλκοντο, καὶ οὕτω μετ' εὐλογίας τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου. Τῶν δὲ εἰρημένων προφάσεων δίχα ἐγχειροῦντας ἐκ τῶν καταγωγίων αὐτῶν ἐξιέναι, πρωτοτύπως μὲν ἄκοντας αὐτοὺς καθειργνύειν ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐγκλείστρᾳ, ἔπειτα δὲ νηστεῖαις καὶ ἑτέραις σκληραγωγίαις αὐτοὺς θεραπεύειν, εἰδότας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς, Οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

42 Κανὼν ΜΒ´

Τοὺς λεγομένους ἐρημίτας, οἵτινες μελανειμονοῦντες, καὶ τὰς κεφαλὰς κομῶντες περιάγουσι τὰς πόλεις, μεταξὺ ἀνδρῶν λαϊκῶν, καὶ γυναικῶν ἀναστρεφόμενοι, καὶ τὸ οἰκεῖον ἐπάγγελμα καθυβρίζοντες, ὀρίζομεν, εἰ μὲν αἰροῦνται, τὰς κόμας ἀποκειράμενοι, τὸ τῶν λοιπῶν μοναχῶν ἀναδέξασθαι σχῆμα, τούτους ἐν μοναστηρίῳ ἐγκαθίστασθαι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐγκαταλέγεσθαι. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο προέλονται, παντάπασιν αὐτοὺς τῶν πόλεων ἀπελαύνεσθαι, καὶ τὰς ἐρήμους οἰκεῖν, ἐξ ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο.

43 Κανὼν ΜΓ´

Ἐξὸν ὑπάρχει Χριστιανῶ, τὸν ἀσκητικὸν ἐλέσθαι βίον, καί, τὴν πολυτάραχον ζάλην τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀποθέμενον, ἐν μοναστηρίῳ εἰσιέναι, καὶ κατὰ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀποκαρῆναι, κὰν ἐν οἰωδήποτε πταισματοὶ ἀλῶ. Ὁ γὰρ Σωτὴρ ἡμῶν Θεὸς ἔφη· Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. Ὡς οὖν τῆς μοναχικῆς πολιτείας, τὴν ἐν μετανοίᾳ στηλογραφούσης ζωὴν ἡμῖν, τῷ γνησίως ταύτη προστιθεμένῳ, συνευδοκοῦμεν· καὶ οὐδεὶς αὐτὸν παρεμποδίσαι τρόπος πρὸς τὴν τοῦ οἰκεῖου σκοποῦ ἀποπλήρωσιν.

44 Κανὼν ΜΔ´

Μοναχὸς ἐπὶ πορνείᾳ ἀλοῦς, ἢ πρὸς γάμου κοινωνίαν, καὶ συμβίωσιν γυναῖκα ἀγόμενος, τοῖς τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίαις κατὰ τοὺς κανόνας ὑποβληθήσεται.

45 Κανὼν ΜΕ´

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, ἐν τισὶ γυναικειοῖς μοναστηρίοις τὰς μελλούσας τοῦ ἱεροῦ ἐκεῖνου καταξιούσθαι σχήματος, πρότερον σηρικαῖς, καὶ παντοίαις στολαῖς, ἔτι μὴν καὶ κοσμίαις, χρυσῶ καὶ λίθῳ πεποικιλμένοις, ὑπὸ τῶν προσαγόντων αὐτὰς περιστέλλεσθαι, καὶ οὕτω τῷ θυσιαστηρίῳ προσιούσας, ἐκδιδύσκεσθαι τὴν τοσαύτην τῆς ὕλης ἀμφίεσιν, παραχρῆμά τε γίνεσθαι ἐπ' αὐταῖς τὴν τοῦ σχήματος εὐλογία, καὶ τὸ μέλαν αὐτὰς ἔνδυμα ἀμφιέννυσθαι· ὀρίζομεν, ὥστε μηκέτι ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο γίνεσθαι· οὐδὲ γὰρ εὐαγὲς ὑπάρχει, τὴν ἤδη διὰ τῆς οἰκειᾶς προαιρέσεως ἀποθεμένην πᾶσαν τὴν τοῦ βίου τερπνότητα, καὶ ἀσπασαμένην τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν, καὶ βεβαῶσασαν ταύτην λογισμοῖς ἀκλινέσει καὶ οὕτω τῷ μοναστηρίῳ προσελθοῦσαν, αὐθις εἰς ἀνάμνησιν διὰ τοῦ τοιούτου φθαρτοῦ τε καὶ ῥέοντος κόσμου ἐλθεῖν, ὧν ἤδη ἐποιήσατο λήθην· ἐκ τούτου τε ἀμφίβολον καταστήναι, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκταραχθῆναι, δίκην κυμάτων ἐπικλυζόντων, καὶ τῆδε κάκεισε περιστρεφόντων, ὡς μήτε δάκρυον ἔστιν ὅτε λοιπὸν ἀφιεῖσαν, καὶ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ διὰ τοῦ σώματος κατάνυξιν ἐπιδείξασθαι. Ἄλλ' εἰ καὶ βραχὺ τι, ὡς εἰκός, ἐκπηδήσειε δάκρυον, μὴ μᾶλλον τῆς διὰ τὸν ἀσκητικὸν ἀγῶνα διαθέσεως χάριν, ἢ διὰ τὸ τὸν κόσμον, καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ καταλιπεῖν, παρὰ τοῖς ὀρώσι τοῦτο προελθὸν λογισθῆναι.

46 Κανὼν ΜΣΤ´

Αἱ τὸν ἀσκητικὸν αἰρούμεναι βίον, καὶ ἐν μοναστηρίῳ καταταπτόμεναι, καθόλου μὴ προϊέτωσαν. Εἰ δὲ τις ἀπαραίτητος αὐτὰς ἀνάγκη πρὸς τοῦτο ἔλκοι, μετ' εὐλογίας, καὶ ἐπιτροπῆς τῆς προεστώσης τοῦτο πραττέτωσαν· καὶ τότε μὴ μόναι καθ' ἑαυτὰς, ἀλλὰ μετὰ

τινων πρεσβυτίδων, καὶ πρωτεουσῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, μετ' ἐντολῆς τῆς καθηγουμένης· παντελῶς δὲ αὐταῖς ἐξωκοιτεῖν οὐκ ἔξεστιν. Ἀλλὰ καὶ ἄνδρες οἱ τὸν μονήρη μετερχόμενοι βίον, χρείας ἐπειγούσης, καὶ αὐτοὶ μετ' εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγουμένην ἐμπεπιστευμένου προῖέτωσαν· ὥστε οἱ παραβαίνοντες τὸν νῦν ὀρισθέντα παρ' ἡμῶν ὄρον, εἴτε ἄνδρες εἶεν, εἴτε γυναῖκες, προσφόροις ἐπιτιμίαις ὑποβληθήτωσαν.

47 Κανὼν ΜΖ'

Μῆτε ἐν ἀνδρῳφ μοναστηρίῳ γυνή, μήτε ἐν γυναικείῳ ἀνὴρ καθευδέτω· παντὸς γὰρ προσκόμματος, καὶ σκανδάλου ἔξω δεῖ εἶναι τοὺς πιστοὺς, καὶ πρὸς τὸ εὐσχημον, καὶ εὐπρόσδεκτον τῷ Κυρίῳ τὸν ἑαυτῶν εὐθετίζειν βίον. Εἰ δὲ τις τοῦτο πράξει, εἴτε κληρικὸς εἴη, εἴτε λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

48 Κανὼν ΜΗ'

Ἡ τοῦ πρὸς ἐπισκοπῆς προεδρίαν ἀναγομένου γυνή, κατὰ κοινὴν συμφωνίαν τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς προδιαζευχθεῖσα, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν, ἐν μοναστηρίῳ εἰσίτω, πόρρῳ τῆς τοῦ ἐπισκόπου καταγωγῆς ὠκοδομημένῳ, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἐπισκόπου προνοίας ἀπολαυέτω· εἰ δὲ καὶ ἀξία φανείη, καὶ πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀναβιβαζέσθω ἀξίωμα.

49 Κανὼν ΜΘ'

Ἀνανεούμενοι καὶ τοῦτον τὸν ἱερὸν κανόνα, ὀρίζομεν, ὥστε τὰ ἅπαξ καθιερωθέντα μοναστήρια κατὰ γνώμην ἐπισκόπου, μένειν εἰς τὸ διηνεκὲς μοναστήρια, καὶ τὰ ἀνήκοντα αὐτοῖς πράγματα

13

φυλάττεσθαι τῷ μοναστηρίῳ, καὶ μηκέτι δύνασθαι γίνεσθαι αὐτὰ κοσμικὰ καταγώγια, μήτε δὲ ὑπὸ τινος τῶν ἀπάντων κοσμικοῖς ἀνδράσι ταῦτα ἐκδίδοσθαι, ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι νῦν γέγονε τοῦτο, μηδαμῶς κρατεῖσθαι ὀρίζομεν. Τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ παρόντος τοῦτο πράττειν ἐπιχειροῦντας, ὑποκεῖσθαι τοῖς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίαις.

50 Κανὼν Ν'

Μηδένα τῶν ἀπάντων εἴτε λαϊκῶν, εἴτε κληρικῶν, κυβεύειν, ἀπὸ τοῦ νῦν· εἰ δὲ τις τοιοῦτο φωραθείη πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

51 Κανὼν ΝΑ'

Καθόλου ἀπαγορεύει ἡ ἅγια αὕτη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τοὺς λεγομένους μίμους, καὶ τὰ τούτων θέατρα, εἰτά γε μὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια, καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῆς ὀρχήσεις ἐπιτελεῖσθαι. Εἰ δὲ τις τοῦ παρόντος κανόνος καταφρονήσει, καὶ πρὸς τι ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων τούτων ἐκδῶ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

52 Κανὼν ΝΒ΄

Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς σαββάτου, καὶ Κυριακῆς, καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία.

53 Κανὼν ΝΓ΄

Ἐπειδὴ μείζων ἢ κατὰ τὸ πνεῦμα οἰκειότης τῆς τῶν σωμάτων συναφείας, ἔγνωμεν δὲ ἔν τισι τόποις τινὰς ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος παῖδας ἀναδεχομένους, καὶ μετὰ τοῦτο, ταῖς ἐκείνων μητράσι χηρευούσαις γαμικὸν συναλλάσσοντας συνοικέσιον, ὀρίζομεν, ἀπὸ τοῦ παρόντος μηδὲν τοιοῦτον πραχθῆναι. Εἰ δέ τινες μετὰ τὸν παρόντα κανόνα φωραθεῖεν τοῦτο ποιοῦντες, πρωτοτύπως μὲν οἱ τοιοῦτοι ἀφιστάσθωσαν τοῦ παρανόμου τούτου συνοικεσίου ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς τῶν πορνεύοντων ἐπιτιμίαις ὑποβληθήτωσαν.

54 Κανὼν ΝΔ΄

Τῆς θείας ἡμᾶς οὕτω σαφῶς ἐκδιδασκούσης Γραφῆς, Οὐκ' εἰσελεύση πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς σου, ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ· ὁ θεοφόρος Βασίλειός τινος τῶν ἀπηγορευμένων γάμων ἔν τοῖς οἰκειοῖς κανόσιν ἀπρηριθμήσατο, σιωπῇ τὰ πλεῖστα παραδραμῶν, καὶ κατ' ἀμφοτέρα κατασκευάσας ἡμῖν τὸ ὠφέλιμον. Τὸ γὰρ τῶν αἰσχυρῶν ὀνομασιῶν πλῆθος παραιτησάμενος, ὡς ἂν μὴ τὸν λόγον καταρρύπαινοι τοῖς ῥήμασι, γενικοῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διέλαβε· δι' ὧν περιεκτικῶς ἡμῖν τοὺς παρανόμους γάμους ὑπέδειξε. Ἐπειδὴ δὲ τῇ τοιαύτῃ σιωπῇ, καὶ τῷ ἀδιαγνώστῳ τῆς τῶν ἀθέσμων γάμων ἀπαγορεύσεως, ἑαυτὴν ἢ φύσις συνέχεε, συνείδομεν γυμνότερον τὰ περὶ τούτου ἐκθέσθαι, ὀρίζοντες ἀπὸ τοῦ νῦν, τὸν τῇ οἰκείᾳ ἐξαδέλφῃ πρὸς γάμου κοινωνίαν συναπτόμενον, ἢ πατέρα καὶ υἱόν, μητρί καὶ θυγατρί, ἢ δυσὶ κόραις ἀδελφαῖς πατέρα καὶ υἱόν, ἢ ἀδελφοῖς δυσὶ μητέρα καὶ θυγατέρα, ἢ ἀδελφοὺς δύο δυσὶν ἀδελφαῖς, ὑπὸ τὸν τῆς ἑπταετίας πίπτει κανόνα, ἀφισταμένων αὐτῶν προδήλως τοῦ παρανόμου συνοικεσίου.

55 Κανὼν ΝΕ΄

Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἐν ταῖς ἁγίαις τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστεύειν, τοῖς ταύτης σάββασι νηστεύειν, παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν· ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἀπαρασαλεύτως τὸν κανόνα, τὸν λέγοντα· Εἴ τις κληρικὸς εὐρεθεῖ τὴν ἁγίαν Κυριακὴν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλην τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

56 Κανὼν ΝΣΤ΄

Ὡσαύτως μεμαθήκαμεν ἔν τε τῇ Ἀρμενίων χώρα, καὶ ἐν ἑτέροις τόποις, ἐν τοῖς σάββασι, καὶ ἐν ταῖς Κυριακαῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, φά καὶ τυρὸν ἐσθίειν τινὰς. Ἐδοξε τοίνυν καὶ τοῦτο, ὥστε τὴν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, μᾶ

κατακολουθοῦσαν τάξει, τὴν νηστείαν ἐπιτελεῖν, καὶ ἀπέχεσθαι, ὡσπερ θυτοῦ παντοίου, οὕτω δὴ ὄου, καὶ τυροῦ, ἃ καρπός εἰσι, καὶ γεννήματα, ὧν ἀπεχόμεθα. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο παραφυλλάττοιεν, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρείσθωσαν· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφοριζέσθωσαν.

57 Κανὼν ΝΖ΄

Ὅτι οὐ χρῆ ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις μέλι, καὶ γάλα προσφέρεσθαι.

58 Κανὼν ΝΗ΄

Μηδεὶς τῶν ἐν λαϊκοῖς τεταγμένων ἑαυτῷ τῶν θείων μυστηρίων μεταδιδότω, παρόντος ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου. Ὅ δέ τι τοιοῦτο τολμῶν, ὡς παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιῶν, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω, ἐντεῦθεν παιδαγωγούμενος, μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν.

59 Κανὼν ΝΘ΄

Μηδαμῶς ἐν εὐκτηρίῳ οἴκῳ, ἔνδον οἰκίας τυγχάνοντι, βάπτισμα ἐπιτελείσθω· ἀλλ' οἱ μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοῦ ἀχράντου φωτίσματος, ταῖς καθολικαῖς προσερχέσθωσαν ἐκκλησίαις, κάκεῖσε τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀπολαυέτωσαν. Εἰ δέ τις ἀλῶ τὰ παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα μὴ φυλάττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἶη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

60 Κανὼν Ξ΄

Τοῦ Ἀποστόλου βοῶντος, ὅτι ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεῦμά ἐστι, πρόδηλον, ὡς καὶ ὁ τῷ ἐναντίῳ ἑαυτὸν οἰκειῶν, ἐν γίνεται τῇ πρὸς αὐτὸν συναφείᾳ. Τοὺς τοίνυν δαιμονῶν ὑποκρινομένους, καὶ τρόπων φαυλότητι προσποιητῶς τὰ ἐκείνων σχηματιζομένους, ἔδοξε τρόπῳ ἐπιτιμᾶσθαι παντί, καὶ τοιαύταις αὐτοὺς σκληραγωγίαις, καὶ πόνοις ὑποβάλλειν, οἷς ἂν οἱ ἀληθῶς δαιμονῶντες πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας, ἀξίως ὑποβάλλοιντο.

61 Κανὼν ΞΑ΄

Οἱ μάντεσιν ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, ἢ τοῖς λεγομένοις ἑκατοντάρχους, ἢ τισι τοιούτοις, ὡς ἂν παρ' ἐκείνων μάθοιεν ὅ, τι ἂν αὐτοῖς ἐκκαλύπτεσθαι βούλοιντο, κατὰ τὰ πρῶην ὑπὸ τῶν Πατέρων περὶ αὐτῶν ὀρισθέντα, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἐξαετίας. Τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ ἐπιτιμῶ καθυποβάλλεσθαι δεῖ, καὶ τοὺς ἄρκτους ἐπισυρομένους, ἢ τοιαῦτα ζῶα, πρὸς παίγνιον καὶ βλάβην τῶν ἀπλούστερων, καὶ τύχην, καὶ εἰμαρμένην, καὶ γενεαλογίαν, καὶ τοιούτων τινῶν ῥημάτων ὄχλον, κατὰ τοὺς τῆς πλάνης λήρους φωνοῦντας, τοὺς τε λεγομένους νεφοδιώκτας, καὶ γητευτάς, καὶ φυλακτηρίους, καὶ μάντεις. Ἐπιμένοντας δὲ τούτοις, καὶ μὴ μετατιθεμένους, καὶ ἀποφεύγοντας τὰ ὀλέθρια ταῦτα καὶ ἑλληνικὰ ἐπιτηδεύματα, παντάπασιν ἀπορρίπτεσθαι τῆς ἐκκλησίας ὀρίζομεν, καθὼς καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες διαγορεύουσι. Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἢ τίς συγκατάθεσις ναῶ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίᾳ;

62 Κανὼν ΕΒ΄

Τὰς οὕτω λεγομένας Καλάνδας, καὶ τὰ λεγόμενα Βοτά, καὶ τὰ καλούμενα Βρουμάλια, καὶ τὴν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἡμέρα ἐπιτελουμένην πανήγυριν, καθάπαξ ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τῶν γυναιῶν δημοσίας ὀρχήσεις, ὡς ἀσέμνους, καὶ πολλὴν λύμην καὶ βλάβην ἐμποιεῖν δυναμένας, ἔτι μὴν καὶ τὰς ὀνόματι τῶν παρ' Ἑλλησι ψευδῶς ὀνομασθέντων θεῶν ἢ ἐξ ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν γινομένας ὀρχήσεις, καὶ τελετάς, κατὰ τι ἔθος παλαιόν, καὶ ἀλλότριον τοῦ τῶν Χριστιανῶν βίου, ἀποπεμπόμεθα, ὀρίζοντες, μηδένα ἄνδρα γυναικείαν στολὴν ἐνδιδύσκεσθαι, ἢ γυναῖκα τὴν ἀνδράσιν ἀρμόδιον. Ἀλλὰ μήτε προσωπεῖα κωμικά, ἢ σατυρικά, ἢ τραγικά ὑποδύεσθαι· μήτε τὸ τοῦ βδελυκτοῦ Διονύσου ὄνομα, τὴν σταφυλὴν ἐκθλίβοντας ἐν ταῖς ληνοῖς, ἐπιβοᾶν· μηδὲ τὸν οἶνον ἐν τοῖς πίθοις ἐπιχέοντας γέλωτα ἐπικινεῖν, ἀγνοίας τρόπῳ ἢ ματαιότητος, τὰ τῆς δαιμονιώδους πλάνης ἐνεργοῦντας. Τοὺς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τι τῶν προειρημένων ἐπιτελεῖν ἐγχειροῦντας, ἐν γνώσει τούτων καθισταμένους, τούτους, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφοριζέσθαι.

63 Κανὼν ΕΓ΄

Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολόγια, ὡς ἂν τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν, καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἐνάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπ' ἐκκλησιαίς δημοσιεύεσθαι προστάσσομεν, ἀλλὰ ταῦτα πυρὶ παραδίδοσθαι. Τοὺς δὲ ταῦτα παραδεχομένους, ἢ ὡς ἀλληθέσι τούτοις προσέχοντας, ἀναθεματίζομεν.

64 Κανὼν ΕΔ΄

Ὅτι οὐ χρὴ δημοσίᾳ λαϊκόν, λόγον κινεῖν ἢ διδάσκειν, ἀξίωμα ἑαυτῷ διδασκαλικὸν ἐντεῦθεν περιποιούμενον, ἀλλ' εἰκεῖν τῇ παραδοθείσῃ παρὰ τοῦ Κυρίου διατάξει, καὶ τὸ οὖς τοῖς τὴν χάριν τοῦ διδασκαλικοῦ λαβοῦσι λόγου διανοίγειν, καὶ τὰ θεῖα παρ' αὐτῶν ἐκδιδάσκεσθαι. Ἐν γὰρ τῇ μιᾷ ἐκκλησίᾳ διάφορα μέλη πεποίηκεν ὁ Θεός, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν· ἦν ὁ Θεολόγος ἐρμηνεύων Γρηγόριος, σαφῶς τὴν ἐν τούτοις τάξιν παρίστησι φάσκων· Ταύτην αἰδοίμεθα τὴν τάξιν, ἀδελφοί, ταύτην φυλάττομεν. Ὁ μὲν ἔστω τις ἀκοή· ὁ δέ, γλῶσσα· ὁ δέ, χεῖρ· ὁ δέ, ἄλλο τι· ὁ μὲν, διδασκέτω· ὁ δέ, μανθανέτω· καὶ μετὰ βραχέα· Καὶ ὁ μανθάνων ἐν εὐπειθείᾳ· καὶ ὁ χορηγῶν ἐν ἰλαρότητι· καὶ ὁ ὑπουργῶν ἐν προθυμίᾳ, μὴ πάντες ὄμεν γλῶσσα, τὸ ἐτοιμότατον· μὴ πάντες Ἀπόστολοι· μὴ πάντες προφῆται· μὴ πάντες διερμηνεύωμεν· καὶ μετὰ τινα· Τὶ σεαυτὸν ποιεῖς ποιμένα, πρόβατον ὢν; τί γίνῃ κεφαλὴ, ποῦς τυγχάνων; τί στρατηγεῖν ἐπιχειρεῖς, τεταγμένος ἐν στρατιώταις; καὶ ἐτέρωθι· Ἡ σοφία διακελεύεται. Μὴ ἴσθι ταχύς ἐν λόγοις· μὴ συμπαρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, μηδὲ ζῆτει τῶν σοφῶν εἶναι σοφώτερος. Εἰ δὲ τις ἀλῶ τὸν παρόντα παρασαλεύων κανόνα, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ἀφοριζέσθω.

65 Κανὼν ΕΕ΄

Τὰς ἐν ταῖς νομηνιαῖς ὑπὸ τινῶν πρὸ τῶν οἰκείων ἐργαστηρίων, ἢ οἰκῶν ἀναπτομένας πυρκαϊάς, ἃς καὶ ὑπεράλλεσθαι τινες κατὰ τι ἔθος ἀρχαῖον ἐπιχειροῦσιν, ἀπὸ τοῦ παρόντος καταργηθῆναι προστάσσομεν. Ὅστις οὖν τοιοῦτόν τι πράξῃ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω. Γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν· Καὶ

ῥοκοδόμησε Μανασσῆς θυσιαστήριον πάση τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ταῖς δύο αὐλαῖς οἴκου Κυρίου, καὶ διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρί, καὶ ἐκκληδονίζετο, καὶ οἰωνίζετο, καὶ ἐποίησεν ἐγγαστριμύθους, καὶ γνώστας ἐπλήθυνε, καὶ ἐπλήθυνε τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, τοῦ παροργίσει αὐτόν.

66 Κανὼν ΞΣΤ΄

Ἀπὸ τῆς ἁγίας ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας, μέχρι τῆς καινῆς Κυριακῆς, τὴν ὅλην ἑβδομάδα ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀπαραλείπτως τοὺς πιστοὺς ἐν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, εὐφραινομένους ἐν Χριστῷ, καὶ ἑορτάζοντας, καὶ τῇ τῶν θείων Γραφῶν ἀναγνώσει προσέχοντας, καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων κατατρυφῶντας. Ἐσόμεθα γὰρ οὕτω Χριστῷ συνανιστάμενοί τε, καὶ συνανυψούμενοι. Μηδαμῶς οὖν ἐν ταῖς προκειμέναις ἡμέραις ἵπποδρόμια, ἢ ἕτερα δημόδης θεᾶ ἐπιτελείσθω.

67 Κανὼν ΞΖ΄

Ἡ θεία ἡμῖν Γραφή ἐνετείλατο, ἀπέχεσθαι αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας. Τοῖς οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα αἷμα οἰουδήποτε ζῶου τέχνη τινὶ κατασκευάζουσιν ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίουσι, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν. Εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζῶου ἐσθίειν ἐπιχειρήσει οἰωδήτινι τρόπῳ, εἰ μὲν κληρικὸς εἶη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς ἀφοριζέσθω.

68 Κανὼν ΞΗ΄

Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναί τινι τῶν ἀπάντων βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, τῶν τε ἁγίων καὶ ἐγκρίτων ἡμῶν κηρύκων καὶ διδασκάλων, διαφθεῖρην, ἢ κατατέμνεν, ἢ τοῖς βιβλιοκαπήλοις, ἢ τοῖς λεγομένοις μυρεψοῖς, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἀπάντων πρὸς ἀφανισμόν ἐκδιδόναι· εἰ μὴ τι ἄρα τέλεον, εἴτε ὑπὸ σητῶν, ἢ ὕδατος, ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ ἀχρειωθῆ. Ὁ δὲ τι τοιοῦτο ποιεῖν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀλισκόμενος, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀφοριζέσθω. Ὁμοίως καὶ ὁ τὰς τοιαύτας βίβλους ὠνούμενος· εἰ μῆτε αὐτὸς ταύτας κατέχει πρὸς οἰκείαν ὠφέλειαν, μῆτε ἑτέρῳ πρὸς εὐεργεσίαν καὶ τὸ διανεῖμαι ἀποδοίη, ἀλλὰ ταῦτα διαφθεῖρην ἐπιχειρήσει, ἀφοριζέσθω.

69 Κανὼν ΞΘ΄

Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἀπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι, ἔνδον ἱεροῦ εἰσιέναι θυσιαστηρίου· μηδαμῶς ἐπὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας, ἠνίκα ἂν βουλευθῆί προσάξει δῶρα τῷ πλάσαντι, κατὰ τινὰ ἀρχαιοτάτην παράδοσιν.

70 Κανὼν Ο΄

Μὴ ἐξέστω ταῖς γυναῖξιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας λειτουργίας λαλεῖν· ἀλλὰ κατὰ τὴν φωνὴν Παύλου τοῦ Ἀποστόλου, σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ’ ὑποτάττεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει· εἰ δὲ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν.

71 Κανὼν ΟΑ´

Τοὺς διδασκομένους τοὺς πολιτικοὺς νόμους, μὴ δεῖν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἔθεσι κεχρῆσθαι, μήτε μὴν ἐπὶ θεάτρων ἐνάγεσθαι, ἢ τὰς λεγομένας κυλίστρας ἐπιτελεῖν, ἢ παρὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν στολὰς ἑαυτοῖς περιτιθέναι. Μήτε καθ' ὄν καιρὸν τῶν μαθημάτων ἐνάρχονται, ἢ πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν καταντῶσιν, ἢ, καθόλου φάναι, διὰ μέσου τῆς τοιαύτης παιδεύσεως, εἰ δέ τις ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο πράξει τολμήσοι, ἀφοριζέσθω.

72 Κανὼν ΟΒ´

Μὴ ἐξέστω ὀρθόδοξον ἄνδρα αἰρετικῆ συνάπτεσθαι γυναικί, μήτε μὴν αἰρετικῶ ἄνδρὶ γυναῖκα ὀρθόδοξον συζεύγνυσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ φανεῖ τι τοιοῦτον ὑπὸ τινος τῶν ἀπάντων γινόμενον, ἄκυρον ἡγεῖσθαι τὸν γάμον, καὶ τὸ ἄθεσμον διαλύεσθαι συνοικέσιον· οὐ γὰρ χρὴ τὰ ἄμικτα μιγνύναι, οὐδὲ τῷ προβάτῳ τὸν λύκον συμπλέκεσθαι, καὶ τῆ τοῦ Χριστοῦ μερίδι τὸν τῶν ἁμαρτωλῶν κληρὸν· εἰ δὲ παραβῆ τις τὰ παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα, ἀφοριζέσθω. Εἰ δέ τινες, ἔτι ἐν τῇ ἀπιστία τυγχάνοντες, καὶ οὐπω τῆ τῶν ὀρθοδόξων ἐγκαταλεγέντες ποιμνῆ, ἀλλήλοις γάμῳ νομίμῳ ἡρμόσθησαν, εἶτα ὁ μὲν, τὸ καλὸν ἐκλεξάμενος, τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας προσέδραμεν, ὁ δέ, ὑπὸ τοῦ τῆς πλάνης κατεσχέθη δεσμοῦ· μὴ πρὸς τὰς θείας ἀκτῖνας ἀτενίσαι ἐλόμενος, (εὐδοκεῖ δὲ τῷ πιστῷ ἢ ἄπιστος συνοικεῖν, ἢ τὸ ἔμπαλιν, ὁ ἄπιστος τῇ πιστῇ), μὴ χωριζέσθωσαν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· ἡγίασται γὰρ ὁ ἄπιστος ἀνὴρ ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ ἄπιστος γυνὴ ἐν τῷ ἀνδρὶ.

73 Κανὼν ΟΓ´

Τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ δείζαντος ἡμῖν τὸ σωτήριον, πᾶσαν σπουδὴν ἡμᾶς τιθέναι χρὴ, τοῦ τιμὴν τὴν ἀξίαν ἀποδιδόναι τῷ δι' οὗ σεσώσμεθα τοῦ παλαιοῦ πτώματος. Ὅθεν καὶ νῶ καὶ λόγῳ, καὶ αἰσθήσει, τὴν προσκύνησιν αὐτῷ ἀπονέμοντες, τοὺς ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ σταυροῦ τύπους ὑπὸ τινῶν κατασκευαζομένους, ἐξαφανίζεσθαι παντοίως προστάσσομεν, ὡς ἂν μὴ τῆ τῶν βαδιζόντων καταπατήσει τὸ τῆς νίκης ἡμῖν τρόπαιον ἐξυβρίζοιτο. Τοὺς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπὶ ἐδάφους κατασκευάζοντας, ὀρίζομεν ἀφορίζεσθαι.

74 Κανὼν ΟΔ´

Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς Κυριακοῖς, ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἔνδον ἐν τῷ οἴκῳ ἐσθίειν, καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν. Οἱ δὲ τοῦτο ποιεῖν τολμῶντες, ἢ παυσάσθωσαν, ἢ ἀφοριζέσθωσαν.

75 Κανὼν ΟΕ´

Τοὺς ἐπὶ τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παραγινομένους, βουλόμεθα μήτε βοαῖς ἀτάκτοις κεχρῆσθαι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκβιάζεσθαι, μήτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀρμοδίων τε καὶ οἰκειῶν· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως, τὰς ψαλμωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ Θεῷ. Εὐλαβεῖς γὰρ ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε λόγιον.

76 Κανὼν ΟΣΤ΄

Ὅτι οὐ χρὴ ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων καπηλεῖον, ἢ τὰ διὰ βρωμάτων εἶδη προτιθέναι, ἢ ἑτέρας πράξεις ποιεῖσθαι, τὸ σεβάσιμον τῆς ἐκκλησίας φυλάσσοντας. Ὁ γὰρ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Θεός, διὰ τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας παιδαγωγῶν ἡμᾶς, μὴ ποιεῖν τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἐμπορίου οἶκον παρεκευλεύσατο· ὃς καὶ τῶν κολλυβιστῶν τὸ κέρμα ἐξέχεε, καὶ τοὺς τὸ ἱερὸν κοινοποιοῦντας ἀπήλασεν. Εἴ τις οὖν ἐπὶ τῷ προκειμένῳ ἀλῶ πλημμελήματι, ἀφοριζέσθω.

77 Κανὼν ΟΖ΄

Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικούς, ἢ κληρικούς, ἢ ἀσκητάς, ἐν βαλανεῖῳ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι· οὐδὲ πάντα Χριστιανὸν λαϊκόν· αὕτη γὰρ πρώτη κατάγνωσις παρὰ τοῖς ἔθνεσιν. Εἰ δέ τις ἐπὶ τούτῳ φωραθεῖ, εἰ μὲν κληρικὸς εἶη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

78 Κανὼν ΟΗ΄

Ὅτι δεῖ τοὺς φωτιζομένους τὴν πίστιν ἐκμανθάνειν, καὶ τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ, ἢ τοῖς πρεσβυτέροις.

79 Κανὼν ΟΘ΄

Ἀλόχευτον τὸν ἐκ τῆς Παρθένου θεῖον τόκον ὁμολογοῦντες, ὡς καὶ ἀσπόρως συστάντα, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ κηρύσσοντες, τοὺς ἐξ ἀγνοίας πράττοντάς τι τῶν οὐ δεόντων, διορθώσει καθυποβάλλομεν. Ὅθεν, ἐπειδὴ τινες μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν γεννήσεως, δείκνυνται σεμίδαλιν ἔψοντες, καὶ ταύτης ἀλλήλοις μεταδιδόντες, προφάσει τιμῆς δῆθεν λοχείων τῆς ἀχράντου Παρθενομήτορος, ὀρίζομεν, μηδὲν τοιοῦτον ὑπὸ τῶν πιστῶν τελεῖσθαι. Οὐ γὰρ τιμὴ γε τοῦτο τῇ Παρθένῳ, τῇ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τὸν ἀχώρητον τεκούση Λόγον σαρκί, ἐκ τῶν κοινῶν τε καὶ καθ' ἡμᾶς τὰ κατὰ τὸν ἀφραστον αὐτῆς τόκον ὀρίζειν καὶ ὑπογράφειν. Εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν πράττων τοιοῦτόν τι φωραθεῖ, εἰ μὲν κληρικὸς εἶη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

80 Κανὼν Π΄

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενων, ἢ λαϊκός, μηδεμίαν ἀνάγκην βαρυτέραν ἔχει, ἢ πρᾶγμα δυσχερές, ὥστε ἐπὶ πλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν πόλει διάγων, τρεῖς Κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, εἰ μὲν κληρικὸς εἶη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀποκινείσθω τῆς κοινωνίας.

81 Κανὼν ΠΑ΄

Ἐπειδὴ περ ἐν τισὶ χώραις μεμαθήκαμεν, ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ, ἐν προσθήκης μέρει ἐκφωνεῖσθαι μετὰ τό, Ἅγιος ἀθάνατος, τό, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς· τοῦτό τε ὑπὸ τῶν πάλαι ἁγίων Πατέρων, ὡς τῆς εὐσεβείας ἀλλότριον, ἐκ τοῦ τοιούτου ἀπηλάθη

ὕμνου, σὺν τῷ τὴν τοιαύτην φωνὴν καινουργήσαντι παρανόμῳ αἰρετικῷ· καὶ ἡμεῖς κυροῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν πρὶν εὐσεβῶς θεσμοθετηθέντα, ἀναθεματίζομεν τοὺς ἔτι μετὰ τὸν παρόντα ὄρον παραδεχομένους τὴν τοιαύτην φωνὴν ἐπ' ἐκκλησίαις, ἢ ἄλλως πως τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ συνάπτοντας. Καὶ εἰ μὲν ἱερατικός ἐστὶν ὁ παραβάτης τῶν ὀρισθέντων, ἀπογυμνοῦσθαι τοῦτον τῆς ἱερατικῆς ἀξίας προστάσσομεν· εἰ δὲ λαϊκός, ἢ μοναχός, ἀφορίζεσθαι.

82 Κανὼν ΠΒ΄

Ἐν τισὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς, ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προῦποφαίνων ἀμνὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τοὺς οὖν παλαιοὺς τύπους, καὶ τὰς σκιάς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα, τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πλήρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι. Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κὰν ταῖς χρωματουργίαις, ἐν ταῖς ἀπάντων ὄψεσιν ὑπογράφηται, τὸν τοῦ αἵροντος, τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀμνοῦ, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ, ἀναστηλοῦσθαι ὀρίζομεν· δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος τοῦ Θεοῦ Λόγου κατανοοῦντες, καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου, χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γενομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως.

83 Κανὼν ΠΓ΄

Μηδεὶς τοῖς σώμασι τῶν τελευτησάντων τῆς εὐχαριστίας μεταδιδότω. Γέγραπται γάρ· Λάβετε, φάγετε· τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματα, οὐδὲ λαβεῖν δύναται, οὐδὲ φαγεῖν.

84 Κανὼν ΠΔ΄

Τοῖς κανονικοῖς τῶν Πατέρων θεσμοῖς κατακολουθοῦντες, ὀρίζομεν καὶ περὶ τῶν νηπίων· ὡσάκις μὴ εὐρίσκονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες, καὶ οὐδὲ αὐτὰ διὰ τὴν κείραν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνασθαι ἐπιτηδείως ἔχωσι, χωρὶς τινος προσκόμματος ὀφείλιν ταῦτα βαπτίζεσθαι· μὴ ποτε ὁ τοιοῦτος δισταγμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὰ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως.

85 Κανὼν ΠΕ΄

Ἐπὶ δύο, ἢ τριῶν μαρτύρων βεβαιοῦσθαι πᾶν ῥῆμα, γραψικῶς παρελάβομεν. Τοὺς οὖν ὑπὸ τῶν οἰκείων δεσποτῶν ἐλευθερουμένους δούλους, ἐπὶ τρισὶ μάρτυσι τῆς τοιαύτης τιμῆς ἀπολαύειν διοριζόμεθα οἱ τὸ κῦρος παρόντες τῇ ἐλευθερίᾳ προσοίσουσι, καὶ τὸ πιστὸν ἐξ ἑαυτῶν τοῖς γενομένοις παρέξουσιν.

86 Κανὼν ΠΣΤ΄

Τοὺς ἐπὶ ψυχῶν ὀλίσθῳ πόρναις ἐπισυνάγοντας, καὶ ἐκτρέφοντας, εἰ μὲν κληρικοί εἶεν, ἀφορίζεσθαι, καὶ καθαιρεῖσθαι ὀρίζομεν· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθαι.

87 Κανὼν ΠΖ´

Ἡ τὸν ἄνδρα καταλιποῦσα μοιχαλὶς ἐστίν, εἰ ἐπ’ ἄλλον ἦλθε, κατὰ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Βασιλείον, ἐκ τῆς Ἱεραμίου προφητείας ἄριστα τοῦτο ἀναλεξάμενον· ὅτι, Ἐὰν γένηται γυνὴ ἀνδρὶ ἐτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέφει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μαινομένη μianθήσεται· καὶ πάλιν· Ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. Εἰ οὖν φανῆ τοῦ ἀνδρὸς ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος, ἡ δὲ ἐπιτιμίων. Ἡ δὲ συγγνώμη τούτῳ πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται. Ὁ μέντοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἐτέραν ἀγόμενος, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν, τῷ τῆς μοιχείας ὑπόκειται κρίματι. Κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν, τοὺς τοιούτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἐπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, καὶ τῷ ἐβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιotoῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιούσθαι, ἐὰν δὴ μετὰ δακρῶν μετανοήσωσιν.

88 Κανὼν ΠΗ´

Μηδεὶς ἔνδον ἱεροῦ ναοῦ κτήνος τὸ οἰονοῦν εἰσαγέτω· ἐκτὸς εἰμὴ τις ὁδοιπορῶν, μεγίστης καταλαβούσης ἀνάγκης, οἰκίστου καὶ καταγωγῆς ἀπορῶν, ἐν τῷ τοιούτῳ καταλύσει ναῶ. Διὰ γὰρ τὸ μὴ τὸ κτήνος ἔνδον εἰσενεχθῆναι, αὐτὸ μὲν, ἔστιν ὅτε, διαφθαρήσεται· ὁ δε, τῇ τοῦ ὑποζυγίου ἀποβολῇ, καὶ τῷ ἐντεῦθεν ἀπόρως ἔχειν τῆς ἐπὶ τὴν ὁδοιπορίαν ὀρμῆς, θανάτου κινδύνῳ παραδοθήσεται· τὸ γὰρ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον γενέσθαι ἐκδιδασκόμεθα· ὥστε διὰ πάντων προτιμητέαν ἡγεῖσθαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν τε καὶ ἀπάθειαν. Εἰ δέ τις φωραθεῖη χωρὶς ἀνάγκης, ὡς εἴρηται, κτήνος εἰσάγων ἐν ἱερῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

89 Κανὼν ΠΘ´

Τὰς τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρας, ἐν νηστείᾳ, καὶ προσευχῇ, καὶ κατανύξει καρδίας ἐπιτελοῦντας, χρὴ τοὺς πιστοὺς περὶ μέσας τῆς περὶ τὸ μέγα σάββατον νυκτὸς ὥρας ἀπονηστίζεσθαι, τῶν θεῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, τοῦ μὲν, διὰ τοῦ, Ὁψὲ σαββάτων ῥήματος· τοῦ δέ, διὰ τοῦ Ὁρθρου βαθέος, τὴν βραδύτητα τῆς νυκτὸς ὑπογραφόντων.

90 Κανὼν Η´

Ταῖς Κυριακαῖς μὴ γόνυ κλίνειν ἐκ τῶν θεοφόρων ἡμῶν Πατέρων κανονικῶς παρελάβομεν, τὴν τοῦ Χριστοῦ τιμῶντες ἀνάστασιν. Ὡς ἂν οὖν μὴ ἀγνοῶμεν τὸ σαφές τῆς τούτου παρατηρήσεως, δῆλον τοῖς πιστοῖς καθιστῶμεν, ὥστε μετὰ τὴν ἐν τῷ σαββάτῳ ἐσπερινῇ τῶν ἱερωμένων πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδον, κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν Κυριακὴν ἐσπέρας· καθ’ ἣν μετὰ τὴν ἐν τῷ λυχικῷ εἴσοδον αὐθις τὰ γόνατα κάμπτοντες, οὕτω τὰς εὐχὰς τῷ Κυρίῳ προσάγομεν. Τῆς γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐγέρσεως πρόδρομον τὴν μετὰ τὸ σάββατον νύκτα παραλαμβάνοντες, τῶν ὕμνων ἐντεῦθεν πνευματικῶς ἀπαρχόμεθα, εἰς φῶς ἐκ σκότους τὴν ἑορτὴν καταλήγοντες, ὡς ἐν ὀλοκλήρῳ ἐντεῦθεν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ πανηγυρίζειν ἡμᾶς τὴν ἀνάστασιν.

91 Κανὼν ΗΑ´

Τὰς τὰ ἀμβλωθρίδια διδούσας φάρμακα, καὶ τὰς δεχομένας τὰ ἐμβρυοκτόνα δηλητήρια, τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλομεν.

92 Κανὼν ΗΒ΄

Τοὺς ἀρπάζοντας γυναῖκας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ συμπράττοντας, ἢ συναιρομένους τοῖς ἀρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ ἀγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοὶ εἶεν, ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι.

93 Κανὼν ΗΓ΄

Ἡ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀφανοῦς ὄντος, πρὸ τοῦ πεισθῆναι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐτέρῳ συνοικοῦσα, μοιχᾶται. Ὡσαύτως καὶ στρατιώτιδες, αἱ, τῶν ἀνδρῶν ἀφανῶν ὄντων, γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται λόγῳ· ὥσπερ καὶ αἱ διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἀνδρός μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον. Πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὴν ὑπόνοιαν. Ἡ δὲ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικός, κατ' ἄγνοιαν γημαμένη, εἶτα ἀφεθεῖσα, διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν προτέραν, ἐπόρνευσε μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ· γάμου οὖν οὐκ εἰρχθήσεται· κάλλιον δέ, ἐὰν μείνη οὕτως. Εἰ δέ γε ὁ στρατιώτης ἐπανέλθοι χρόνῳ ποτέ, οὐ ἡ γυνὴ διὰ τὴν ἐπὶ πολὺ ἐκείνου ἀπόλειψιν ἐτέρῳ συνήφθη ἀνδρὶ, οὗτος, εἰ προαιρεῖται, τὴν οἰκείαν αὐτῆς ἀπολαβέτω γυναῖκα, συγγνώμης αὐτῇ ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ διδομένης, καὶ τῷ ταύτην εἰσοικισαμένῳ κατὰ δεύτερον γάμον ἀνδρὶ.

94 Κανὼν ΗΔ΄

Τοὺς ὀμνύοντας ὄρκους ἑλληνικούς, ὁ Κανὼν ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλει· καὶ ἡμεῖς τοῦτους ἀφορισμὸν ὀρίζομεν.

95 Κανὼν ΗΕ΄

Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ, καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἰρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν τε καὶ συνήθειαν. Ἀρειανοὺς μὲν καὶ Μακεδονιανούς, καὶ Ναυατιανούς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς καὶ Ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρακαιδεκατίτας, ἤγουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολλιναριστάς, δεχόμεθα, διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν, ὡς φρονεῖ ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, σφραγιζομένους, ἥτοι χρισμένους πρῶτον τῷ ἀγίῳ μύρῳ, τὸ μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς ρίνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα, καί, σφραγίζοντες αὐτούς, λέγομεν· Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίου. Περὶ δὲ τῶν παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εὐνομιανοὺς μὲντοι, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτίζομένους, καὶ Μοντανιστάς, τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανούς, τοὺς υἰοπατορίαν δοξάζοντας, καὶ ἕτερα ἅπαντα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ πάσας τὰς ἄλλας αἵρέσεις, ἐπεὶ πολλοὶ εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῶν Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι, πάντας τοὺς ἀπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἑλληνας δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς· τὴν δὲ δευτέραν, κατηγουμένους· εἶτα τὴν τρίτην, ἐξορκίζομεν μετὰ τοῦ ἐμφυσᾶν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ εἰς τὰ ὦτα, καὶ οὕτω κατηχοῦμεν αὐτούς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν Γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν. Καὶ τοὺς Μανιχαίους δέ, καὶ τοὺς Οὐαλεντινιανούς, καὶ Μαρκιωνιστάς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων προσερχομένους, ὡς Ἑλληνας δεχόμενοι, ἀναβαπτίζομεν· Νεστοριανούς δέ, καὶ Εὐτυχιανιστάς, καὶ Σεβηριανούς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν

ὁμοίων αἰρέσεων χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβήρον· καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἰρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἰρέσεις, καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἀγίας κοινωνίας.

96 Κανὼν ΗΣΤ΄

Οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πολιτείαν μιμεῖσθαι καθωμολόγησαν. Τοὺς οὖν τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας πρὸς λύμην τῶν ὀρώντων ἐν ἐπινοίαις ἐμπλοκῆς εὐθετίζοντας, καὶ διασκευάζοντας, καὶ δέλεαρ προτιθέντας ἐντεῦθεν ταῖς ἀστηρίκτοις ψυχαῖς, ἐπιτιμίῳ προσφόρῳ πατρικῶς θεραπεύομεν, παιδαγωγοῦντες αὐτούς, καὶ σωφρόνως βιοῦν ἐκδιδάσκοντες, πρὸς τὸ ἀφέντας τὴν ἐκ τῆς ὕλης ἀπάτην καὶ ματαιότητα, πρὸς τὴν ἀνώλεθρον καὶ μακαρίαν ζωὴν τὸν νοῦν μετάγειν διηνεκῶς, καὶ ἐν φόβῳ ἀγνὴν ἔχειν ἀναστροφήν, καὶ Θεῷ πλησιάζειν, κατὰ τὸ ἐφικτόν, διὰ τῆς ἐν βίῳ καθάρσεως, καὶ τὸν ἔνδον, ἢ τὸν ἔξω ἄνθρωπον μᾶλλον κοσμεῖν ἀρεταῖς καὶ χρηστοῖς καὶ ἀμώμοις τοῖς ἡθεσιν· ὥστε μηδὲν λείψανον φέρειν ἐν ἑαυτοῖς τῆς τοῦ ἐναντίου σκαιότητος. Εἰ δέ τις παρὰ τὸν παρόντα κανόνα διαγίνοιτο, ἀφοριζέσθω.

97 Κανὼν ΗΖ΄

Τοὺς ἢ γαμετῇ συνοικοῦντας, ἢ ἄλλως ἀδιακρίτως τοὺς ἱεροὺς τόπους κοινοποιοῦντας, καὶ καταφρονητικῶς περὶ αὐτοὺς ἔχοντας, καὶ οὕτως ἐν αὐτοῖς καταμένοντας, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς σεβασμίαις ναοῖς κατηγουμένων ἐξωθεῖσθαι προστάσσομεν. Εἰ δέ τις μὴ τοῦτο παραφυλάξοι, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

98 Κανὼν ΗΗ΄

Ὁ ἐτέρῳ μνηστευθεῖσαν γυναῖκα, ἔτι τοῦ μνηστευσαμένου ζῶντος, πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀγόμενος, τῷ τῆς μοιχείας ὑποκείσθω ἐγκλήματι.

99 Κανὼν ΗΘ΄

Καὶ τοῦτο δὲ ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρα γίνεσθαι μεμαθήκαμεν· ὡς τινες ἔνδον ἐν τοῖς ἱεροῖς θυσιαστηρίοις μέλη κρεῶν ἔψοντες, προσάγουσιν, ἀφαιρέματα τοῖς ἱερεῦσιν Ἰουδαϊκῶς ἀπονέμοντες. Ὅθεν τὸ τῆς ἐκκλησίας φυλάττοντες ἀκηλίδωτον, ὀρίζομεν, μὴ ἐξεῖναι τινι τῶν ἱερέων ἀφορισμένα κρεῶν μέλη παρὰ τῶν προσαγόντων λαμβάνειν, ἀλλ' οἷς ἀρεσθῆ ὁ προσάγων, τούτοις ἀρκείσθωσαν, ἔξω τῆς ἐκκλησίας τῆς τοιαύτης γινομένης προσαγωγῆς. Εἰ δέ τις μὴ τοῦτο οὕτω ποιῆ, ἀφοριζέσθω.

100 Κανὼν Ρ΄

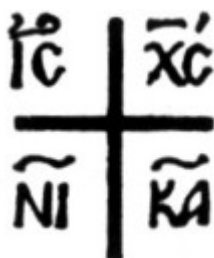
Οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν· καί, Πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, ἡ Σοφία διακελεύεται· ῥαδίως γὰρ τὰ ἑαυτῶν ἐπὶ τὴν ψυχὴν αἰ τοῦ σώματος αἰσθήσεις εἰσκρίνουσι. Τὰς οὖν τὴν ὄρασιν καταγοητευούσας γραφάς, εἴτε ἐν πίναξιν, εἴτε ἄλλως πως ἀνατεθειμένας, καὶ τὸν νοῦν διαφθειρούσας, καὶ κινούσας πρὸς τὰ τῶν αἰσchrῶν ἡδονῶν ὑπεκκαύματα, οὐδαμῶς ἀπὸ τοῦ νῦν οἰωδῆποτε τρόπῳ προστάσσομεν ἐγχαράττεσθαι· εἰ δέ τις τοῦτο πράττειν ἐπιχειρήσοι, ἀφοριζέσθω.

101 Κανὼν ΡΑ΄

Σῶμα Χριστοῦ, καὶ ναόν, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθέντα ἄνθρωπον, ὁ θεῖος Ἀπόστολος μεγαλοφώνως ἀποκαλεῖ. Πάσης οὖν αἰσθητῆς κτίσεως ὑπερκείμενος ὁ τῷ σωτηρίῳ πάθει τοῦ οὐρανοῦ τυχὼν ἀξιώματος, ἐσθίων καὶ πίνων Χριστόν, πρὸς ζωὴν διὰ παντὸς μεθαρμόζεται τὴν ἄϊδιον, ψυχὴν καὶ σῶμα τῇ μεθέξει τῆς θείας ἀγιαζόμενος χάριτος· ὥστε, εἴ τις τοῦ ἀχράντου σώματος μετασχεῖν ἐν τῷ τῆς συνάξεως βουληθείῃ καιρῷ, καὶ ἐν πρὸς αὐτὸ τῇ μετουσίᾳ γενέσθαι, τὰς χεῖρας σχηματίζων εἰς τύπον σταυροῦ, οὕτω προσίτω καὶ δεχέσθω τὴν κοινωνίαν τῆς χάριτος. Τοὺς γὰρ ἐκ χρυσοῦ, ἢ ἄλλης ὕλης, ἀντὶ χειρὸς, τινὰ δοχεῖα κατασκευάζοντας πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ δώρου ὑποδοχὴν, καὶ δι' αὐτῶν τῆς ἀχράντου κοινωνίας ἀξιουμένους, οὐδαμῶς προσιέμεθα, ὡς προτιμῶντας τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνας τὴν ἄψυχον ὕλην καὶ ὑποχείριον. Εἰ δέ τις ἀλῶ τῆς ἀχράντου κοινωνίας μεταδιδούς τοῖς τὰ τοιαῦτα δοχεῖα προσφέρουσι, καὶ αὐτὸς ἀφοριζέσθω, καὶ ὁ ταῦτα ἐπιφερόμενος.

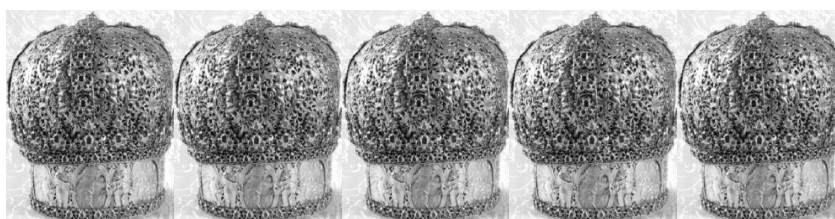
102 Κανὼν ΡΒ΄

Δεῖ δὲ τοὺς ἐξουσίαν λύειν καὶ δεσμεῖν παρὰ Θεοῦ λαβόντας, σκοπεῖν τὴν τῆς ἁμαρτίας ποιότητα, καὶ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος πρὸς ἐπιστροφὴν ἐτοιμότητα, καὶ οὕτω κατάλληλον τὴν θεραπείαν προσάγειν τῷ ἀρρώστῳ, ἵνα μὴ, τῇ ἀμετρίᾳ καθ' ἑκάτερον χρώμενος, ἀποσφαλεῖ πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ κάμνοντος. Οὐ γὰρ ἀπλῆ τῆς ἁμαρτίας ἡ νόσος, ἀλλὰ ποικίλη καὶ πολυειδής, καὶ πολλὰς τῆς βλάβης τὰς παραφυάδας βλαστάνουσα, ἐξ ὧν τὸ κακὸν ἐπὶ πολὺ διαχεῖται, καὶ πρόσω βαίνει, μέχρις ἂν σταίῃ τῇ δυνάμει τοῦ θεραπεύοντος. Ὡστε τὸν τὴν ἰατρικὴν ἐν Πνεύματι ἐπιστήμην ἐπιδεικνύμενον, πρότερον χρὴ τὴν τοῦ ἡμαρτηκότος διάθεσιν ἐπισκέπτεσθαι, καὶ εἴτε πρὸς τὴν υἰεῖαν νεύει, ἢ τούναντίον, διὰ τῶν οἰκείων τρόπων προσκαλεῖται καθ' ἑαυτοῦ τὸ ἀρρώστημα, ἐφορᾶν, ὅπως τε τῆς ἐν τῷ μεταξύ προνοεῖται ἀναστροφῆς, καὶ εἰ μὴ τῷ τεχνίτῃ ἀντιπαλαίει, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἔλκος διὰ τῆς τῶν ἐπιτιθεμένων φαρμάκων ἀυξάνει προσαγωγῆς, καὶ οὕτω τὸν ἔλεον κατ' ἀξίαν ἐπιμετεῖν. Πᾶς γὰρ λόγος Θεῷ καὶ τῷ τὴν ποιμαντικὴν ἐγγχειρισθέντι ἡγεμονίαν, τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπαναγαγεῖν, καὶ τρωθὲν ὑπὸ τοῦ ὄφεως ἐξιάσασθαι, καὶ μήτε κατὰ κρημνῶν ὠθήσαι τῆς ἀπογνώσεως, μήτε τὸν χαλινὸν ὑπενδοῦναι πρὸς τὴν τοῦ βίου ἔκλυσίν τε καὶ καταφρόνησιν· ἀλλ' ἐνὶ γε τρόπῳ πάντως, εἴτε διὰ τῶν αὐστηροτέρων τε καὶ στυφόντων, εἴτε διὰ τῶν ἀπαλωτέρων τε καὶ πραυτέρων φαρμάκων, κατὰ τοῦ πάθους στήναι, καὶ πρὸς συνούλωσιν τοῦ ἔλκουσ ἀνταγωνίσασθαι, τοὺς τῆς μετανοίας καρποὺς δοκιμάζοντι, καὶ οἰκονομοῦντι σοφῶς τὸν πρὸς τὴν ἄνω λαμπροφορίαν καλούμενον ἄνθρωπον. Ἀμφοτέρω τὸινυν εἰδέναι ἡμᾶς χρὴ, καὶ τὰ τῆς ἀκριβείας, καὶ τὰ τῆς συνηθείας· ἔπεσθαι δέ, ἐπὶ τῶν μὴ καταδεξαμένων τὴν ἀκρότητα, τῷ παραδοθέντι τύπῳ, καθὼς ὁ ἱερός ἡμᾶς ἐκδιδάσκει Βασίλειος.

A n e x ă

Mărturisirea de credință a ipopsifiului (candidatului la episcopat), înainte de hirotonirea acestuia întru arhieru ³²⁹

Mitră arhierescă din aur, lucrată în filigran și bătută cu rubine și smaralde (București, Muzeul de Artă)

Cercarea și desemnarea candidatului (ipopsifiului) la treapta arhieriei

Mărturisirea de credință, noul arhieru o face la utrenia din ziua hirotonirii întru arhieru. Această rânduială începe la *Toată suflarea...*, când cei trei arhierii liturghisitori, stând fiecare pe un vultur mic în fața iconostasului, așteaptă pe ipopsifiu, care va fi scos din altar de doi diaconi și adus în fața arhierelui protos. Ipopsifiul ține în mână Sfânta Evanghelie. Doi dintre clericii mai de frunte îl iau pe ipopsifiu din mâinile diaconilor, împreună cu dichero-tricherele și face

Întâia aducere

(prezentare) a ipopsifiului zicând: **Se aduce preaiubitorul de Dumnezeu ipopsifiu (N), spre a se hirotoni arhieru, cu titlul de (N).** Apoi clericii îl aduc pe ipopsifiu pe coada

³²⁹ Vezi p. 83-95, din **ARHIERATICON** adică rânduiala slujbelor săvârșite cu arhieru, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1993, 243 p.

Pentru mărturisirea de credință, mai vezi:

Hr. **ANDRUȚOS, Simbolica**, Traducere din limba greacă de Justin **MOISESCU** profesor universitar, Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1955, 349 p. (traducerea a fost făcută după ediția grecească, Athena, 1930); **Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole**, de diacon Ioan I. **ICĂ jr.**, Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, 1039 p.

covorului cu vulturul cel mare, așezat în lung, între cele două sfeșnice împărătești, din fața ușilor împărătești. Ipopsifiul ține în mână Sfânta Evanghelie, în care a pus și textul scris de el al mărturisirilor de credință. Arhiereu protos îl întreabă:

Ce ai venit aici să ceri de la noi? Ipopsifiul răspunde:

Hirotonia arhierescului har, fiind ales pentru aceasta de Sfântul Sinod al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, și întărit (aici se amintește autoritatea de Stat). Arhiereul protos îl întreabă pe ipopsifiu:

Și ce crezi?

Iar ipopsifiul deschizând Sfânta Evanghelie, zice cu glas mare:

Din mila lui Dumnezeu, ipopsifiul (N) cu titlul de [(N) (arhiereu vicar, episcop, arhiepiscop, mitropolit, patriarh)], cu a mea mână mai înainte am rânduit:

Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute.³³⁰

**Și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut,
Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii: Lumină din Lumină,
Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, Cel de
o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut;**

Care, pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om;

Și s-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a Pătimit și s-a îngropat;

Și a înviat a treia zi, după Scripturi;

Și s-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui;

Și iarăși va să vină cu slavă să judece viii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit.

Și într-unul Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin proroci.

Întru una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică;

Mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor;

Aștept învierea morților.

Și viața veacului ce va să fie. Amin.³³¹

După acestea arhiereu protos, binecuvântându-l în semnul crucii pe ipopsifiu îi zice:

Harul Sfântului Duh să fie cu tine.

Apoi ipopsifiul este adus de cei doi clerici până la mijlocul vulturului cel mare, vestind:

A doua aducere

Se aduce preaiubitorul de Dumnezeu ipopsifiu (N), spre a se hirotoni arhiereu, cu titlul de (N).

Al doilea arhiereu îi zice:

³³⁰ Text luat din **Liturghier**, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987, p. 146-147: *Dumnezeiasca Liturghie a Sf. Ioan Gură de Aur*.

³³¹ Mai vezi și rânduiala botezului, la: Lothar **HEISER**, **Die Taufe in der orthodoxen Kirche**, Geschichte, Spendung und Symbolik nach der Lehre der Väter, Paulinus Verlag, Trier, 1987, 353 p., incl. XXXII il. [Sophia, Quellen östlicher Theologie, Hgg. Julius Tyciak + und Wilhelm Nyssen, Band 25].

Arată-ne nouă mai pe larg: cum mărturisești și despre însușirile celor trei fețe ale necuprinsei Dumnezeiri? ³³²

Și iposifii, cu glas mare și limpede, citește astfel, în auzul tuturor, această mărturisire:

Cred întru unul Dumnezeu osebit în trei fețe: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt; osebit, zic, după cuvântul însușirii, dar neosebit după ființă, și întreaga Treime și întreaga unime aceeași fiind unime. Unime după ființă și fire și chip, Treime după însușire și numire; pentru că se numește unul Tatăl, altul Fiul și celălalt Duhul Sfânt. Tatăl nenăscut și fără început; pentru că nu este ceva mai dinainte de Dânsul; căci Acela dintodeauna a fost Dumnezeu; fără de început, pentru că nu își are ființă din cineva, ci din Sine însuși.

Cred iarăși că Tatăl este pricina Fiului și a Duhului: a Fiului cu nașterea, iar a Sfântului Duh prin purcedere, neobservându-se între ele vreo depărtare sau înstrăinare, decât numai deosebirea însușirilor ipostatice; pentru că Tatăl naște pe Fiul și purcede pe Duhul cel Sfânt, iar Fiul se naște numai din Tatăl, și Duhul cel Sfânt se purcede din Tatăl. Și astfel un început cinstesc și o pricină recunosc Fiului și Duhului, pe Tatăl.

Și numesc pe Fiul început mai presus de timp și nemărginit; nu ca început al fapturilor, având cinstea întâietății. Să nu fie! Aceasta este hulă din partea nelegiurii ariene, pentru că acel hulitor blasfemia numind făptură pe Fiul și pe Duhul cel Sfânt. Iar eu zic că, Fiul este început din Cel fără de început, ca să nu se primească două începuturi; și tot în astfel de mod zic, că Duhul cel Sfânt este început, fiindcă atât Fiul cât și Duhul cel Sfânt deodată și împreună au ființa din tatăl: unul cu nașterea, iar celălalt cu purcederea, precum s-a zis; și nici Tatăl s-a despărțit de Fiul, nici Fiul de Duhul, nici Duhul cel Sfânt de Tatăl și de Fiul, ci întreg este Tatăl întru Fiul și întru Sfântul Duh; asemenea întreg este Fiul întru Tatăl și întru Sfântul Duh, și tot întreg este Duhul cel sfânt întru Tatăl și întru Fiul; pentru că s-au unit cu despărțire și s-au despărțit cu unire.

Mărturisesc apoi, că Cuvântul lui Dumnezeu, Cel împreună-veșnic cu Tatăl, Cel mai presus de timp, Cel necuprins, Cel nemărginit, S-a pogorât până la firea noastră, și pe omul cel smerit și cu totul căzut, l-a luat din curatele și fecioreștile sânghiuri ale celei singure fără prihană și curatei Fecioare, ca să dăruiască la toată lumea mântuire și har, pentru a Sa îndurare; și unirea firilor cea după ipostas s-a făcut nu cu adăugirile cele câte puțin, când se forma Pruncul, nici prin frământarea, sau tulburarea, sau amestecarea firilor împreună unite, nici s-a adus Cuvântul după ce s-ar fi format omul, făcându-se o relativă unire, după cum zicea urâtul de Dumnezeu Nestorie; nici a fost fără de minte și fără de suflet, precum învață cel în adevăr fără de minte Apolinarie; pentru că acela bârfea zicând a fi destulă Dumnezeire în locul minții. Eu însă Îl mărturisesc pe El Dumnezeu desăvârșit, Care, în același timp a fost trup și în același timp Cuvânt al lui Dumnezeu; - trup însuflețit cu suflet cuvântător și gânditor, păstrând și după unire toate desăvârșirile firești ale Dumnezeirii Sale, și neschimbând cele ale Dumnezeirii sau omenității Lui prin unirea cea desăvârșită cu Cuvântul; purtând El o ființă care păstrează pe cele două firi și lucrări; acelea din care și întru care a fost unul și același Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, Care are și două voințe firești, iar nu închipuite.

³³² Mai vezi: John Norman Davidson KELLY, *Altchristliche Glaubensbekenntnisse*, Geschichte und Theologie, 2. Auflage, 1993, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 449 p.

Se cuvine încă a ști, că a pățimit ca Dumnezeu, cu trupul adică; iar Dumnezeire pățimitoare, sau care să fi pățimit cu trupul, nicidecum. Încă Îl mărturisesc pe Dânsul că a luat asupra Sa toate patimile noastre cele nedefăimate, care sunt legate de firea noastră, afară de păcat, adică: foamea, setea, osteneala, lacrimile și cele de felul acestora, lucrând însă întru Dânsul, nu cu sila, precum întru noi, ci voința omenească urmând voinței Lui celei dumnezeiești; pentru că voind a flămânzit, voind a însetat, voind a ostenit, voind a murit. Deci a murit, primind moarte pentru noi, fără de patimă rămânând Dumnezeirea Lui; pentru că El, Cel ce ridică păcatele lumii, nu era supus morții, ci ca pe noi pe toți să ne scoată din mâna cea a tot mîncătoare a morții, și cu însuși sângele Său să ne aducă Tatălui Său; iar moartea care cotropise trupul omenesc, cu putere dumnezeiască s-a surpat și s-au scos de acolo sufletele dreptilor cele legate din veac. După ce însă a înviat El din morți, și patruzeci de zile pe pământ împreună cu Ucenicii Săi S-a arătat, S-a înălțat la cer și a șezut de-a dreapta Tatălui; iar dreaptă a Tatălui zic, nu după loc sau împrejurime, ci numesc dreaptă a lui Dumnezeu pe cea fără început și mai înainte de veci slavă, pe care a avut-o Fiul și mai înainte și după înomenire; fiindcă sfântul Său trup este închinat cu cinstită închinăciune împreună cu Dumnezeirea Sa.

Prin aceasta Sfânta Treime n-a primit nici o adăugire. Să nu fie! pentru că Treimea a rămas Treime și după unirea Celui Unuia-Născut, rămânând nedespărțit sfântul Său trup, și încă împreună cu Dânsul rămânând în veci; fiindcă cu acesta va veni să judece viii și morții, dreptii și păcătoșii. Dreptilor adică să le dea plată pentru lucrarea faptei bune și împărăția cerurilor, pentru care aceia s-au sânguit; iar păcătoșilor să le răsplătească cu chinul veșnic și focul gheenei cel fără sfârșit. De a cărui cercare fie ca noi toți să scăpăm și bunătățile cele făgăduite și întregi să le dobândim întru Hristos Iisus, Domnul nostru. Amin.

Și îndată arhiepiscopul întrebător, binecuvântând în chipul crucii pe cel ce se hirotonește, îi zice:

Harul Sfântului Duh să fie cu tine luminându-te, întărindu-te și înțelepțindu-te în toate zilele vieții tale.

Apoi se aduce iposifiul de către clerici până pe capul vulturului, vestindu-se:

A treia aducere

Al treilea arhiepiscopul îi zice:

Arată-ne nouă încă și mai pe larg cum mărturisești și cele despre înomenirea Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu celui în ipostas, și câte firi dogmatizezi în unul și același Hristos Dumnezeu nostru?

Și la această a treia întrebare, iposifiul citește cu glas mare aceasta:

Cred întru unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, văzutele tuturor și nevăzutele; fără de început, nenăscut și nepricinuit; început însă firese și pricină a Fiului și a Duhului.

Cred și întru unul-Născut Fiul Său, Care, fără stricăciune și mai înainte de veci, S-a născut dintr-Însul, de o ființă cu El, prin care toate s-au făcut.

Cred și întru Duhul cel Sfânt, Care din Însuși Tatăl purcede și împreună se preamărește, ca împreună veșnic și de un scaun, și de o ființă și de aceeași mărire și făcător al făpturii.

Cred că Unul din Însăși Treimea cea mai presus de ființă și începătoare de viață, Cuvântul cel Unul-Născut, Care S-a pogorât din ceruri pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara S-a făcut om, adică S-a făcut om desăvârșit, rămânând Dumnezeu, și nimic prefăcând sau știrbind din Dumnezeiasca ființă prin unirea cu trupul, ci fără schimbare, luându-și omenitate, a suferit cu Dânsul patima și crucea, rămânând cu firea cea Dumnezeiască slobod de orice patimă.

Și a înviat a treia zi din morți și la ceruri S-a înălțat, ca să șadă de-a dreapta lui Dumnezeu și Tatăl.

Cred și predaniile și tâlcuirile despre Dumnezeuși despre cele dumnezeiești ale Bisericii, care este una, sfântă, sobornicească și apostolească.

Mărturisesc un botez întru iertarea păcatelor.

Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie.

Și încă mărturisesc un ipostas al Cuvântului întrupat și cred și vestesc pe Hristos Unul și Același în două voci și firi, după întrupare păzindu-le întregi pe acelea întru care și dintru care a ieșit.

Pe urmă cunosc și două voci, păstrându-și fiecare fire, voia și lucrarea sa.

Mă închin sfințelor și cinstitelor icoane, adică a lui Hristos însuși, și a Preacuratei Maicii lui Dumnezeu, și ale tuturor Sfinților; nu însă cu închinăciune, ca lui Dumnezeu, ci înălțându-mă cu mintea la chipul ce înfățișează; pentru aceea și cinstea cea către acestea o trec la prototipuri; iar pe cei ce într-alt chip și nu așa cugetă, îi lepăd ca pe niște cugetători de cele străine.

Dau anatema pe Arie și pe cei împreună cu dânsul cugetători și părtași ai relei și nesănătoasei lui păreri. Pe macedonie și pe cei cu dânsul, care bine s-au numit pnevatomahi. Asemenea pe Nestorie și pe ceilalți ereziarhi, și pe cei de un cuget cu aceștia îi lepăd și îi dau anatema, și cu mare glas zic hotărât: Tuturor ereticilor anatema! Tuturor ereticilor anatema!

Iar pe Stăpâna noastră de Dumnezeu Născătoarea Maria, cu tărie și cu adevăr o mărturisesc și o vestesc, că a născut cu trup pe Unul din Treime, Hristos Dumnezeuul nostru, care facă-se mie ajutătoare, acoperământ și apărătoare în toate zilele vieții mele. Amin.

După care, al treilea arhieru întrebător, binecuvintează pe ipopsifiu, zicând:

Harul Sfântului Duh să fie cu tine luminându-te, întărindu-te și înțelepțindu-te în toate zilele vieții tale.

Și iarăși îi zice arhierul protos:

Peste acestea, ce mai ai a ne mărturisi?

Și ipopsifiul răspunde:

Peste acestea încă mai mărturisesc, că voi păstra și voi urma cu sfințenie, până la suflarea mea cea mai de pe urmă, toate canoanele celor șapte sfinte Sinoade ecumenice și ale celor locale; învățăturile de Dumnezeu purtătorilor Părinți; tradițiile Sfintei Biserici Ortodoxe; Legile și Regulamentele Sfântului Sinod al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române.

.....
Acestea fiind toate mărturisirile mele, întăriți-mă cu rugăciunile Prea Sfinților Voastre!

Terminând acestea, vine însuși la masa care este pusă dinaintea arhierilor coliturghisitori și, luând condeiul, zice cu glas mare și în același timp scrie dedesuptul acestei mărturisiri:

(N) din mila lui Dumnezeu, ipopsifiu arhieru (N), cu titlul (N), cu a mea mână am semnat (urmează iscălitura).

Apoi îi iau ipopsifiului Sfânta Evanghelie din mână și o pun pe Sfânta Masă, iar el se retrage iarăși pe capul vulturului mare. Cei doi clerici îl aduc apoi plecându-l puțin de cap, și zicând pe rând:

Poruncește, porunciți, poruncește Prea Sfințite Stăpâne, pe cel ce vi se aduce înaintea (N) spre a se înainta arhieru cu titlul (N).

Iar arhieruul protos, binecuvântându-l pe cap de trei ori, zice:

Harul Sfântului Duh prin smerenia mea te înaintează pe tine preaiubitorule de Dumnezeu preote ipopsifiu (N) arhieru, pentru scaunul de... (episcop, arhiepiscop, mitropolit, patriarh).

Și ipopsifiul sărută mâinile la câte trei arhieru coliturghisitori, iar aceștia îl sărută pe frunte. Apoi arhieruul protos, luând dicherotricherele, binecuvintează poporul, și se cântă:

Întru mulți ani, stăpâne.

Aceasta fiind cercarea și desemnarea liturgică a candidatului (ipopsifiului) la treapta arhieriei, hirotonirea întru arhieru are loc în cadrul Sfintei Liturghii, în timpul trisaghionului. După hirotonirea întru arhieru, se continuă de cântat Sfinte Dumnezeul..., iar noul arhieru devine protosul, adică prezidează și conduce el ceremonialul întregii Dumnezeieștii Liturghii.

Basilica din Densuș (Hațeg), Sfânta Treime (Tatăl, Fiul și Sfântul Duh), sec. XV, pe coloana din stânga, latura de nord, din fața iconostasului: „Pe alt stâlp, se vede Treimea Sacră de la Densuș, unică în lume.

Dumnezeu este un localnic bătrân, cu plete albe. El ține mâinile pe umerii lui Iisus.

Amândoi poartă cămăși românești, cu motive geometrice hațegane”. „Un porumbel deasupra bătrânului întruchipează Sfântul Duh.” „Această reprezentare a Sfintei Treimi este cu câteva decenii mai veche ca icoana lui Rubliov de la 1425 din Zagorsk, de lângă Moscova.”³³³

³³³ Luat din: http://salvamont.org/main/articole/show_ro_t_cascada-beusnita--cheile-nerei_id_1368.html

Fără a avea o legătură directă cu ritualul depunerii mărturisirii de credință a ipopsi-fiului, dăm în continuare și textul canonului 1, al Sinodului quinisexet din 691-692.

*

Mărturisirea de credință a Sinodului quinisexet, 691-692

Canonul 1 al Sinodului quinisexet: ³³⁴

ÎNVĂȚĂTURA PRIMELOR ȘASE SINOADE ECUMENICE SĂ SE ȚINĂ NESTRĂMUTATĂ

Rânduiala cea mai buna pentru cel care începe vreun cuvânt sau vreo lucrare este, după cuvântul teologului, să înceapă de la Dumnezeu și să se încheie cu Dumnezeu. Drept aceea, și dreapta credință s-a și propovăduit de noi la mare depărtare, și Biserica la temelie careia stă Hristos neîncetat crește și sporește, încât ea se întinde deasupra cedrilor Libanului. Făcând și acum început sfințelor cuvinte, orânduim cu dumnezeiescul har ca aceea credință care ne-a fost predanită nouă de către martorii văzători (oculari) și de către slujitorii Cuvântului (Luca 1, 2), adică de către Dumnezeu aleșii apostoli, să se păstreze fără înnoire și nestrămutată; de asemenea și (credința) a celor trei sute și optsprezece sfinți și fericiți părinți care s-au adunat la Niceea în vremea lui Constantin care a fost împăratul nostru, împotriva (necuviosului) nelegiuitului Arie și împotriva dumnezeirii (religiei) străine și păgânești (învățate) făurite de el, sau cum este mai potrivit a zice, împotriva închinării la mai mulți dumnezei (împotriva politeismului său); - care părinți, având una și aceeași credință, ne-au descoperit nouă și ne-au lămurit unitatea de natură a ființei dumnezeiești cea în trei persoane, neîngăduind ca aceasta să stea ascunsă sub obrocul necunoștinței, ci învățând lămurit pe credincioși a se închina cu o singură închinăciune și Tatălui și Fiului și Sfântului Duh; și răsturnând și surpând învățătura despre spițele neasemenea (treptele inegale) ale dumnezeirii, iar jucăriile cele copilărești făcute din nisip de către eretici împotriva ortodoxiei prăbușindu-le și nimicindu-le. De asemenea, întărim și credința propovăduită de către cei o sută cincizeci de sfinți părinți – care s-au adunat în această cetate împărătească în vremea lui Teodosie, care a fost împăratul nostru îmbrățișând (primind) noi rostirile lor teologice; iar pe necuratul Macedonie izgonindu-l împreună cu vrăjmașii de mai înainte ai adevărului, ca pe unul care cu încăpățănare a îndrăznit a-l socoti (să-l considere) ca pe un sclav pe acela care stăpânește și a sfâșia unitatea cea netăiată (nedespărțită) purcezând (procedând) tâlhărește, ca și când nu ar fi desăvârșită taina nădejzii noastre; împreună osândind cu acest spurcat și care a turbat împotrivii adevărului, și pe Apolinarie, tăinuitorul răutății, care în mod nelegiuit (necuvios) s-a rostit (pronunțat) ca Domnul s-ar fi întrupat fără de judecată (rațiune) și fără de suflet, fiind și el de aci (de la această părere) de socotință, că mântuirea noastră ar fi nedesăvârșită. Dar mai pecetluim încă și învățăturile așezate de către cei două sute de Dumnezeu purtători părinți, care s-au adunat mai demult în cetatea Efesenilor – în vremea lui Teodosie, fiul lui Arcadie, care a fost împăratul nostru, ca pe o putere de nebiruit a dreptei credințe propovăduind ei

³³⁴ Preluat după Ioan N. FLOCA, CANOANELE, Op. cit., p. 97-100.

pe un Hristos, pe un Fiu al Lui Dumnezeu, Carele S-a întrupat, și preaslăvind pe neprihănită și pururea Fecioara care L-a născut pe El fără de sămânță, ca fiind aievea și cu adevărat Născătoare de Dumnezeu; și lepădând împărțirea aceea deșartă a lui Nestorie ca pe una străină de starea (conștiința) cea dumnezeiască și care învață că unul Hristos este Om deosebit și Dumnezeu deosebit și care a înnoit nelegiuirea cea iudaică. De asemenea, întărim încă și credința ortodoxă cea statornică (formulată) de către cei șase sute treizeci de Dumnezeu aleși părinți în mitropolia Calcedonenilor, în vremea lui Marcian, carele a fost și el împăratul nostru; care (credință), că unul Hristos, Fiul lui Dumnezeu este alcătuit din două firi și că s-a proslăvit în aceste amândouă firi, a predanisit-o cu glas înalt până la marginile lumii, iar pe Eutihie cel deșert la cuget, care învață că marea taină a iconomieii (mântuirii) s-a săvârșit în chip părut (aparent) I-a scos din marginile sfinte ale Bisericii ca pe o oarecare lepădătură și spurcăciune; iar împreună cu el și pe Nestorie și pe Dioscur, întâiul fiind susținătorul și apărătorul împărțirii, iar celălalt al amestecării și care, din părți contrare ale legiuirii, au căzut în aceeași prăpastie a pierzării și a necinstirii lui Dumnezeu (a necredinței). De asemenea primim (cinstim, recunoaștem) încă și dreptcredincioasele rostiri ale celor o sută șazeci și cinci purtători de Dumnezeu părinți, care s-au întrunit în această împărătească cetate, în vremea lui Justinian, care a fost împăratul nostru cel ce în dreapta credință s-a pristăvit – ca aduse (inspirate) de Duhul și aceeași îi învățăm și pe urmașii noștri. Dâșii (părinții) au dat anatema în chip sinodal și au condamnat pe Teodor al Mopsuestiei, învățătorul Nestorie și pe Origen și pe Didim și pe Evagrie, care au plăsmuit din nou basme elinești, și cu nălucirile minții și cu visuri ne-au scornit din nou treceri și schimbări (faze și transformări) ale unor trupuri și ale sufletelor și în chip nelegiuit au hulit împotriva învierii morților; și pe cele scrise de către Teodorit împotriva dreptei credințe și împotriva celor 12 capitole ale Fericitului Chirii, și epistola numită a lui Iba. Și din nou mărturisim a păstra neatinsă credința sfântului sinod al VI-lea carele de curând s-a întrunit în aceasta împărătească cetate, în vremea împăratului nostru de sfânta pomenire Constantin care (credință) a primit mai mare întărire prin aceea că drept credinciosul împărat a întărit (confirmat) prin peceti hotărârile acestuia (ale sinodului) pentru neprimejduire (siguranță) în toate veacurile; - care (sinod) ne-a lămurit pe noi cu dragoste de Dumnezeu, să mărturisim două voințe firești, adică două vreri și două lucrări firești în iconomia întrupării a unuia Domnului nostru Iisus Hristos, a Dumnezeului adevărat, și care (sinod) a osândit prin judecata dreptei credințe (hotărârea) pe cei ce au stricat (alterat) dreapta învățătură a adevărului (dogma adevărată), și care au învățat popoarele că într-unui Domnului nostru Iisus Hristos este (numai) o voință și (numai) o lucrare, și-i numim adică (pe aceștia): pe Teodor al Faranului, pe Chir al Alexandriei, pe Onoriu al Romei, pe Serghie, Pir, Pavel și Petru, care au fost înaintestătători în această de Dumnezeu păzită cetate, pe Macarie, care a fost episcop al Antiohienilor, pe Ștefan, ucenicul acestuia, și pe Polihroniu cel fără minte, păstrând de aci înainte neatins obștescul Trup al lui Hristos Dumnezeu nostru. Și pentru a vorbi pe scurt (concis), statornicim ca credința tuturor bărbaților care au strălucit în Biserica lui Dumnezeu și care au fost luminători în lume, având într-înșii cuvântul vieții – să se țină tare și să rămână neclătinată până la sfârșitul veacului, precum și scrierile și învățăturile (dogmele) predanisite lor de

Dumnezeu, - lepădând și noi și dând anatemei pe cei pe care ei i-au lepădat și i-au dat anatemei, ca pe vrăjmașii adevărului și ca pe cei care s-au întărâtat în deșert împotriva lui Dumnezeu și care s-au străduit să ridice nedreptatea întru înălțime. Iar dacă cineva dintre toți nu ar ține și nu ar primi (îmbrățișa) învățăturile pomenite (dogmele) mai înainte (menționate) ale dreptei credințe și nu va gândi (crede) și propovădui astfel, ci ar încerca să se ridice împotriva acestora, să fie anatema – după orânduirea (hotărârea) acum așezată de către sfinții și fericii părinți arătați mai înainte, și să fie scos și să cadă din starea (ceata) creștinească (din catalogul creștinesc) ca un străin (vrăjmaș). Iar noi, după cele mai înainte orânduite (hotărâte), am priceput desăvârșit că nici nu este a se adăuga ceva, nici a se scoate (din ele) ceva, care lucru pentru nici un cuvânt (motiv) nu l-am putut (face).³³⁵

³³⁵ Pentru textul canonului 1, vezi: Pidalion, p. 234-238.

**CELE 102 DE CANOANE ALE SFÂNTULUI ȘI ECUMENICULUI
AL 6-LEA SINOD TÂLCUITE :
CANON 1**

Rânduială prea bună este celui ce începe fiecui cuvânt și lucru, de la Dumnezeu începe, și la Dumnezeu a încheia, după Teologhicescul grai. Drept aceea aceea și buna cinstire propovăduindu-se de noi acum luminat. Și Biserica, întru care Hristos a pus temelie aceasta se preaminte, neîncetat crescând și sporind, ca cedri Libanului; și acum făcând noi început Sfințitelor cuvinte, hotărâm cu Dumnezeiescul Dar a fi nekenotomisită [ne înnoită] și neștrămutată Credința cea predanisită nouă, atât de însuși văzătorii și slujitorii Cuvântului aleșilor de Dumnezeu Apostoli. Dar încă și de cei 318 sfinți și fericii Părinți, cei în Niceea adunați, în zilele lui Constantin celui ce a fost al nostru împărat, împotriva lui Arie celui răucinstitor, și împotriva păgâneștii religii sau mai potrivit a zice a eteroteiei (a străinei Dumnezeiri) celei de dânsul dogmatizate. Care Părinți cu unită socotință a credinței pe O ființă a Dumnezeieștii începătoare Firi a celor trei Ipostasuri o au descoperit nouă și o au întărit, nelăsând loc a se ascunde sub obrocul necunoștinței. Ci arătat învățând pe cei credincioși cu o închinăciune a se închina Tatălui, și Fiului, și Sfântului Duh. Și socoteala nepotrivilor Trepte ale Dumnezeirii stricându-o și zmulgându-o, și jucăriile cele prucești din nisip alcătuite de către eretici împotriva Drepteislovirii oborânsu-le și răsturnându-le; așiderea și credința cea propovăduită în zilele marelui Teodosie fostului nostru împărat, de către cei 150 Sfinți Părinți adunați; în însăși împărăteasca cetate, o întărim, Teologhiceștile glasuri îmbrățișându-le, și pe spurcatul Machedonie împreună cu cei întâi vrăjmași ai adevărului izgonindu-l, care obrăzniceste au îndrăznit a socoti pe Stăpânitorul, ca pe un rob, și rupe pe Unimea cea neruptă tâlhărește voind, ca să nu fie deplinită Taina nădejzii noastre. Cu spurcatul acesta ce a turbat împotriva adevărului, și pe Apolinărie învățătorul [tainicul] răutății împreună osândindu-l, care a bârfit păgânește că Domnul a luat trup nemintit și neînsuflețit, de aici și acesta socotind că nedeplinită va fi nouă mântuirea. Dar încă și învățăturile cele așezate de purtătorii de Dumnezeu Părinți, cei adunați în cetatea Efesienilor mai întâi în zilele lui Teodosie fiul lui Arcadie fostului nostru împărat, ca pe o întărire neruptă a bunei cinstiri, le pecetluim, un Hristos pe Fiul lui Dumnezeu și întrupat propovăduindu-l, și pe Preacurata Pururea Fecioara care fără sămânță l-a Născut pe El, chiar și cu adevărat de Dumnezeu Născătoare socotindu-o, și pe bârfitoarea lui Nestorie despărțire, ca pe mutată de la Dumnezeias ca soartă izgonindu-o, care om deosebit, și Dumnezeu deosebit, pe unul Hristos îl dogmatizea, și Iudaiceasca păgânătate o înnoia. Dar și credința ca stilografisită (descrisă) a celor 630 de Părinți de Dumnezeu aleși în Mitropolia Calcedonienilor în zilele lui Marchian fostul și acestuia al nostru împărat, ortodoxește întărim. Care pe Unul Hristos Fiul lui Dumnezeu din două firi împreună alcătuit, și întru acestea și amândouă firile slăvit, cu mare și înalt glas marginilor lumii o a dat; și pe Evtihie cel cu mintea deșartă, care hotăra că Taina cea mare a Iconmiei cu părere s-a săvârșit, ca pe o spurcăciune oarecare și lepădătură din sfințitele îngrădiri ale Bisericii l-au lepădat, și împreună cu acesta și pe Dioscor și pe Nestorie, acela, al despărțirii, iar acesta, al amestecării fiind apărători și ajutători, pe cei din diametral (cu totul) căzuți întru aceeași prăpastie a păgânătății, și a pieirii și a atefei (nedumnezeirii). Dar și glasurile cele binecinstitoare ale celor 165 purtători de Dumnezeu Părinți întru această împărătească cetate, adunați i în timpul lui Iustinian fericitului întru aducere aminte fostului nostru împărat, le cunoaștem ca de Sfântul Duh grăite, și pe urmașii noștri îi învățăm. Care pe Teodor al Mopsuestiei învățătorul lui Nestorie, pe Origen, pe Didim, și pe Evăgrie, pe cei ce au replăsmuit Elineștile mitopii (sau faceri de basme), și perioade și schimbări ale oarecărora trupuri și suflete, ne-au închipuit cu nălucirile minții și cu visuri, și despre reînvierea morților păgânește hulind. Cele scrise de Teodor împotriva dreptei Credințe, și a celor 12 Capete ale fericitului Chiril, și Epistolia ceea ce se zice a lui Iva, Sinodicește le-au anatematizat și le-au lepădat. Și credința, cea de Sfântul Sinod al 6-lea de curând adunat întru această împărătească cetate, în zilele fericitului întru aducere aminte Constantin fostului

nostru împărat, care mai mult a primit tărie, prin cele ce binecinstitorul de Dumnezeu împărat cu peceti a întărit tomurile (scrisorile) acestui Sinod, spre asigurarea cea întru toți vecii. Și iarăși mărturisim a păzi neatins și nestrucate, ceea ce a învățat lămurit cu iubire de Dumnezeu, învățându-ne a slăvi două firești voi, și două firești lucrări la întrupeasca iconomie a unuia Domnului nostru Iisus adevăratului Dumnezeu, iar pe cei ce pe dreapta dogmă a adevărului o au strâmbat, și o voie și o lucrare întru unul Domnul Dumnezeu nostru Iisus Hristos pe popoare a crede au învățat, cu hotărârea bunei cinstiri de Dumnezeu osândindu-i, pe Teódor zicem al cetății Farán, pe Kir al Alexandriei, pe Onórie al Romei, pe Sérghie, pe Pirr, pe Pavel, și pe Petru care în aceasta de Dumnezeu păzită cetate au preseduit, pe Macárie fostul Episcop al Bisericii Antiohénilor, pe Ștefan ucenicul lui, și pe Polihrónie cel fără de minte (anatematisindu-i); de aici neatins fiind obștescul Trupul lui Hristos Dumnezeului nostru, și în scurt a zice: Legiuim cu ale tuturor bărbaților celor ce au fost bună încuviințarea Bisericii lui Dumnezeu, care au fost luminători în lume, Cuvântul vieții fiindu-l, credința a o păzi adevărată [Filipeni 2: 15, 16], și până la sfârșitul veacului neclătită a rămâne, și conscriptele și dogmele lor cele de Dumnezeu predanisite. Lepădând și noi, și anatematisind pe toți, pe care i-a lepădat și i-a anatematisit (și ei), ca pe vrășmașii adevărului, și care au întărâtat cele deșarte împotriva lui Dumnezeu, și nedreptate au cugetat spre înălțime. Iar dacă cineva dintre toți nu vor ține și nu vor îmbrățișa prozisele dogme ale bunei cinstiri de Dumnezeu, și nu vor slăvi, și nu vor propovădui așa, și s-ar apuca a meșteșugi împotriva acestora, fie anatema, după hotărârea cea acum așezată de către proarâtații Sfinții și fericirii Părinți, și din creștinescul catalogul, ca un străin să se scotă și să cadă. Că noi nici a se adaoge, nici iarăși a se scoate după cele mai înainte hotărâte, nicidecum am socotit, sau nici măcar după orice fel de cuvânt am putut.

TÂLCUIRE

Canonul acest întâi nici de Zonara, nici de Valsamón s-a tâlcuit. Fiindcă nu este altă, fără numai o scurtă cuprindere atât a Dogmelor, și a hotărârilor credinței a sfințelor și Ecumenicelor șase Sinade, celor ce s-au făcut mai înainte de acesta Sinod, și de ereticii aceia, împotriva cărora fiecare din acestea s-au adunat. Cât și a timpurilor și a locurilor, în care, și la care s-au făcut, și nu numai repetuire, ci și pecetluire a Dogmelor acestora. Drept aceea noi urmând însuși acestor tâlcuitori, hotărârile și Dogmele acestor zise Sfinte Sinoade, și timpurile și locurile, dar și pe ereticii împotriva cărora fiecare din acestea s-au adunat, trimitem pe cititori să le afle mai pe larg la începuturile Canoanelor ale fiecărui Sinod. Ca nu cele acolo zise, în zadar aici să le mai zicem. Oarecare ziceri numai le vom arăta mai descoperit, care nu sunt atât lesne înțelese de cei proști. Deci făcând început Canonul acesta de la zicerea Teologului Grigorie, care zice: Că prea bună rânduială este, ca tot cel ce va să înceapă orice cuvânt și lucru, să-l înceapă de la Dumnezeu, și să sfârșească la Dumnezeu. Hotărăște să rămână nekenotomisită și nestrămutată credința cea dreaptă, atât de sfinții Apostoli ^{nota 190}, cât și de Părinții Sinodului întâi, (care și Eteroteie [străină dumnezeire] ^{nota 191}, sau mai bine a zice politeia [multa dumnezeire] o au stricat, și Deoființă, adică pe Sfânta Treime o au propovăduit că este de una și aceeași Ființă și Fire) și de Părinții Sinodului al doilea (ale cărora teologicești glasuri Părinții acestui Sinod zic că le îmbrățișează. Iar acestea sunt acelea ce s-a adaos de al doilea Sinod în Simbolul credinței, la teologia Sfântului Duh. Că, pe lângă aceea ce era, de cel întâi Sinod zis, și întru Duhul Sfânt, acest al doilea a adaos: *Domnul, de viață Făcătorul, Care din Tatăl Se purcede, și împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat, și Slăvit, Care a grăit prin Prooroci*) și de Părinții celui al 3-lea și al 4-lea și al 5-lea și al 6-lea Sinod. Și în scurt a zice, Părinții Sinodului acestuia legiuiesc să rămâie adevărate, și până la sfârșitul veacului neclătite, credința, și dogmele cele de Dumnezeu predanisite ale tuturor Sfinților, care au strălucit în Biserica lui Dumnezeu, și au stătut în lume ca niște luminători și de viață dătători. Și împreună anatematisesc și ei pe toți vrășmașii adevărului, adică pe ereticii aceia pe care i-au anatematisit și Sfinții aceia Părinți. Hotărând și aceasta, că nici știu, dar nici pot după oricare chip a adăogi ceva, sau a scădea din dogmele acelor. Dar și oricare nu ține dogmele bunei cinstiri ale prozișilor Sfinți Părinți, nici le cugetă cu mintea, nici le propovăduiește cu limba, ci se apucă a se împotrivi acestora, aceasta zic ei, să fie anatema, și din catalogul creștinilor să se lepede, și să se taie ca un mădular putred și străin (de la trupul Bisericii al căruia Capul este Hristos).

^{Nota 190} *Unii vor (spun n.ed.) că Sfinții Apostoli când au fost să se despartă, și să meargă la propovăduire în anul 44, au făcut adunare prea mare, și vrednică de cuvânt (precum mai-nainte am zis) în care și Simbolul al credinței au alcătuit, și aduc martori la aceasta pe mulți din apusenii Părinți, că simbolul acesta este al Apostolilor. Precum și câțiva din teologii cei mai noi ai noștri, aduc din acesta mărturie la oarecare din teologiceștile lor ziceri; care poate însemnează și predanisita de Apostoli credință, ce pomenește aici Canonul. Dar fiindcă prea Sfântul și preaînțeleptul Marcu al Efesului, pentru simbolul acesta îndestul a răspuns latinilor în Florența zicând: „Noi nici nu am văzut simbolul al Apostolilor.” Precum scrie Silvestru marele ecleziarh, cartea 6, cap. 6. Pentru aceasta predanisita de Apostoli credința aici se înțelege, sau ce neînscris și prin glas predanisită de Apostoli perilipsis (adică în scurt cuprindere) a dogmelor credinței, sau credința cea ce din Sfintele Evanghelii, și din Apostoleștile epistoli, sau și din așezământuri se adună, adică dogmele credinței. Se vede însă că se cuprinde simbolul acesta în Apostoleștile așezământuri (în cartea 7, cap. 42).*

(Compară cu:
 Can. 1, II Ec.;
 Can. 7, III Ec.;
 Can. 1 și 2, Cartagina)

[Monumente dogmatice și simbolice ale Bisericii Catholice Ortodoxe³³⁶

I. Cele trei Simboluri de credință ecumenice ale Bisericii vechi: 1. Apostolic; 2. Niceo-Constantinopolitan; 3. „Atanasian”;

II. Simbolurile de credință și definițiile dogmatice, precum și canoanele cu conținut dogmatico-simbolic ale Sinoadelor Ecumenice și locale:

1. Sinodul I Ecumenic (Niceea, 325): Simbolul; canoanele 8, 19, 6, 7, 13, 20;

2. Sinodul II Ecumenic (Constantinopol, 381): Simbolul; Epistola sinodală din 382; canoanele 1, 2, 3, 5, 6, 7.

3. Sinodul III Ecumenic (Efes, 431): Epistolele 2-3 ale Sfântului Chiril al Alexandriei împotriva lui Nestorie (aprobat de Sinod); cele 12 anateme ale Sfântului Chiril împotriva lui Nestorie; canoanele 7 și 8 ale Sinodului; Epistola Sfântului Chiril către Ioan al Antiohiei din 433 și formula de împăcare cu antiohienii;

4. Sinodul IV Ecumenic (Chalcedon, 451): Tomul Patriarhului Leon I cel Mare al Romei Vechi către Sinod; Cuvântul de adresare al Sinodului către Împărat; Definiția dogmatic; canoanele 1, 28, 9, 17, 14, 19;

5. Sinodul V Ecumenic (Constantinopol, 553): Definiția dogmatic incluzând cele 14 anateme împotriva celor „Trei Capitoale”; cele două serii de 15 și 10 anateme împotriva lui Origen;

6. Sinodul VI Ecumenic (Constantinopol, 680-681): Epistola synodică a patriarhului Sofronie al Ierusalimului; Epistola Patriarhului Romei Vechi Agathon către Sinod; Definiția dogmatică;

7. Sinodul Trullan (Constantinopol, 691-692): canoanele 1, 2, 6, 11, 12, 13, 21, 32, 36, 38, 52, 55, 57, 57, 67, 70, 72, 79, 81, 83, 84, 90, 95;

8. Sinodul VII Ecumenic (Niceea, 787): Definiția dogmatic; aclamațiile de la sesiunile 7 și 8; Synodikon-ul Ortodoxiei din anul 843 (doar Synodikon-ul icoanelor);

9. Hotărâri și canoane dogmatico-simbolice ale Sinoadelor locale:

a. Canoanele apostolic 1, 2, 3, 6, 7, 28, 34, 35, 37, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 60, 62, 64, 66, 68, 81, 85;

¹⁹¹ Nota Eteroteia lui Arie a fost, fiindcă, altul zice pe Dumnezeu Tatăl, și altul pe Fiul. Că pe Tatăl Îl zicea a fi nezidit, iar pe Fiul Zidire, și prin urmare, pe Tatăl mai mare, iar pe Fiul mai mic, și aceasta este socoteala nepotrivitelor trepte ce o zice aici canonul, că o au stricat întâiul Sinod.

³³⁶ Luat după: Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole, de diacon Ioan I. ICĂ jr., Editura Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 27-29.

- b. Canoanele 1, 4 ale Sinodului de la Gangra; canoanele 6, 7, 8, 9, 31, 32, 33, 35, 48, 59, 60 ale Sinodului de la Laodiceea; canoanele 1, 2, 24, 48, 57, 68, 72, 109, 110, 111, 112, 113 ale Sinodului de la Cartagina;
- c. Constantinopol, 879-880: Definiția dogmatică; recunoașterea Sinodului VII Ecumenic; restaurarea lui Fotie; respectarea obiceiurilor vechi; canonul 1.

10. Canoane dogmatico-simbolice ale Sfinților Părinți: Sfântul Atanasie, Epistola 39 despre canonul biblic și Epistola către Rufinian; Sfântul Vasile, canoanele 1, 5, 47, 91, 92; Amfilohie și Grigorie Teologul, despre canonul biblic; Sfântul Timotei, canonul 9; Sfântul Teofil, canoanele 2 și 12.

III. Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur (după Liturghierul actual, în notă și anaforaua Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare).

IV. Texte dogmatico-simbolice mai noi:

- 1. Enciclica antilatină a patriarhului Fotie, 866;
- 2. Epistola patriarhului Mihail Kerularios către patriarhul Petru al Antiohiei; procesul verbal al Sinodului constantinopolitan din 20 iulie 1054 ca răspuns la excomunicarea pronunțată de cardinalul Humbert;
- 3. Tomosurile Sinoadelor constantinopolitane în apărarea isihasmului din 1341, 1347 și 1354; „Mărturisirea” Sfântului Grigorie Palama; fragmente din „Sinodiconul Ortodoxiei”;
- 4. „Enciclica” lui Marcu Eugenicul împotriva Conciliului pseudo-unionist de la Florența (1440-1441); „Mărturisirea” de credință a lui Marcu Eugenicul la Conciliul de la Florența;
- 5. „Mărturisirea” patriarhului ecumenic Ghenadie II Scholarios la cererea sultanului Mehmet II (1455-1456):

Urmate de alte 26 de texte dogmatico-simbolice, 1573-1966, care depășesc însă tema lucrării de față]

Postfață

Parcurgând acest drum al Bisericii, prin intermediul structurilor ei patriarhale, din primele șapte secole, cu toate efectele ulterioare ale Chalcedonului, până la încercarea de codificare a dreptului canonic, prin Sinodul quinisexet, repetăm în concluzie, ceea ce am afirmat în Prefața acestui volum: „Refacerea unității bisericești va fi posibilă numai prin „revenirea la Chalcedon”, adică prin *receptarea formală și integrală* a tuturor deciziilor formulate de Părinți sinodali, în anul 451, atât din partea „miaziziților” sau „preefesinilor”, cât și din partea „calcedonienilor” greci și latini. Atunci se va putea vorbi de o Biserică Catholică Ortodoxă în sensul deplin al cuvântului.”.

În ce privește Sinodul al IV-lea Ecumenic, de la Chalcedon, din anul 451, noi i-am fixat doar cronologia desfășurării, în conformitate cu regestele imperiale, fără să-i fi făcut o prezentare exhaustivă, din punct de vedere istoric, dogmatic, liturgic și canonic.

Din punct de vedere liturgic, definiția dogmatică a Sinodului de la Chalcedon, din anul 451, alături de celelalte mărturisiri de credință sau definiții dogmatice sinodale, poate fi regăsită în sinteza privind „Mărturisirea de credință a ipopsifiului (candidatului la episcopat), înainte de hirotonirea acestuia întru arhiereu”, din Arhieraticon.³³⁷ Nu numai ipopsifiul, ci chiar și împărații romei scriau cu mâna proprie, citeau și semnau astfel de mărturisiri de credință cu ocazia încoronării, adică a urcării lor pe tronul imperial. Este păcat că astfel de texte atât de importante, frumoase și cu o teologie atât de profundă, stau ascunse în Arhieraticon și nu sunt cunoscute, recitate și folosite de către masa de credincioși, și chiar de către cler și de către cinul monahal.

482, * Constantinopol, împăratul Zenon a promulgat Henotikonul, fapt care dovedește că nici în capitala imperială – atât la Curte, cât și la Patriarhie – deciziile de la Chalcedon n-au fost receptate, așa după cum se poate constata și din regestele patriarhale. Existența patriarhilor ecumenici de orientare monofizită, până în timpul domniei lui Justinian este o realitate de netăgăduit: vezi regestele patriarhale!

Succesul monofiziților se explică și din cauza dezbinărilor din familia imperială: împăratul Justinian I (527-565) era un fidel apărător al Sinodului de la Chalcedon, din anul 451, însă împărăteasa Teodora, soția lui, pe baza tezilor din Henotikon (din anul 482, al împăratului Zenon, 474-491) îi susținea pe monofiziți, atitudine justificată și din motive

³³⁷ Vezi p. 83-95, din ARHIERATICON adică rânduiala slujbelor săvârșite cu arhiereu, Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1993, 243 p.

Pentru mărturisirile de credință, mai vezi:

Hr. ANDRUȚOS, *Simbolica*, Traducere din limba greacă de Justin MOISESCU profesor universitar, Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1955, 349 p. (traducerea a fost făcută după ediția grecească, Athena, 1930); John Norman Davidson KELLY, *Altchristliche Glaubensbekenntnisse*, Geschichte und Theologie, 2. Auflage, 1993, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 449 p.

Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole, de diacon Ioan I. ICĂ jr., Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, 1039 p.

diplomatice, pentru a evita eventualele conflicte în masă și răscoale prin regiunile răsăritene și de graniță ale imperiului.³³⁸

*

În preajma Sinodului quinisext (691-692) și în secolele care au urmat, situația Bisericii Catholice Ortodoxe poate fi urmărită, în conformitate cu modul în care au fost adoptate sau respinse deciziile sinodale de la Chalcedon, din anul 451:

Asirienii au receptat doar primele două sinoade ecumenice; Niceea, 325 și Constantinopol, 381.

Monofiziții acceptă doar primele trei sinoade ecumenice: Niceea, 325; Constantinopol, 381; Efes, 431 și resping deciziile de la Chalcedon, din anul 451.

Chalcedonienii, au acceptat Sinodul Ecumenic al IV-lea, de la Chalcedon, dar au două moduri de aplicare a deciziilor receptate:

1. *Biserica Ortodoxă* a acceptat învățătura diafizită, privitoare la cele două naturi în Iisus Hristos – divină și umană – dar a pus și pune accentul pe firea divină. De aici reprezentarea trupurilor spiritualizate ale sfinților, aversiunea față de trup, stâlpnicii, scrupulozitatea excesivă față de păcat, cuminecarea rară și ca o coroană a vieții spirituale etc.
2. *Biserica Latină* a acceptat formal Chalcedonul, dar pune accentul pe firea umană a Lui Iisus Hristos. De aici reprezentarea foarte umanizată a sfinților, statuile, accentul mai mare pe Crăciun și nu pe Sfintele Paști, adică pe Naștere și nu pe Înviere, cuminecarea deasă, accentul pe autoritatea petrină a primatului, respingerea canonului 28 etc.

Pentarhia reconfirmată și proclamată în mod festiv la Chalcedon nu a fost agreată la Roma Veche, de teama știrbirii privilegiilor petrino, adică a primatului.

Pentarhia sau cele „cinci coloane” de susținere a „cupolei” edificiului Bisericii Catholice Ortodoxe, adică din întreaga lume Creștină, se identifică și este condiționată și de alte coordonate ale Bisericii în pelerinajul acesteia spre Ierusalimul ceresc: unitate și Trinitate (adică Ecclesiologie și dogma Preasfintei Treimi).

Pentarhia este o consecință a Sinodalității Bisericii și a ajuns în contradicție cu ideologiile legate atât de un primat de drept divin (și) sau onorific:

1. Petrin (Roma Veche), Andrean (Constantinopol), Petrino-Paulino-Ignațian (Antiohia), al Sf. Marcu (Alexandria) sau al Sf. Iacob (Ierusalim);
2. cât și de tendința de fărâmițare a Ortodoxiei în „ghetouri” etnofiletiste ale autocefaliilor post-imperiale, adică de după anul 1453, dar mai ales după data de 26 ianuarie 1589, respectiv după Sinodul de la Constantinopol, din anul 1593.³³⁹ În primul mileniu situația a fost alta, pentru că exista Imperiul Romeu, cu rolul centripetu al autorității împăratului, exercitată în mod delegat, de către Patriarhul

³³⁸ **Henotikon**, ἐνωτικόν (unificare, înțelegere, consens, învoială, pact), din anul 482, poate fi găsit la EVAGRIUS Scholasticus, *Historia Ecclesiastica*, cartea III, art. 14. Explicarea **Edictului Henotikon**, la: Remus RUS, **Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu**, Editura Lidia, București, 2003, p. 348.

³³⁹ Efectul imediat al acestor fărâmițări este sistemul etnic și filetist al organizării bisericești în diaspora, precum și lipsa unui program unic, privind acțiunile comune ale „autocefaliilor”, în domeniul canonic, liturgic, pastoral și misionar, precum și al sinoadelor periodice comune.

din Constantinopol, contrar tendinței centrifuge, justificat de Roma Veche prin Primatul Petrin ori al tronurilor de Alexandria și Antiohia, cu vechile lor prerogative, din anul 325 și din perioada de timp anterioară. Așa se explică și faptul că Tronul Alexandriei a ajuns de pe locul întâi din Triarhie, în anul 325, pe locul al treilea, în anul 381 iar cel al Antiohiei, de pe locul al treilea (după Roma), în anul 325, pe locul al patrulea, în anul 381. Abia după schisma cea mare, din anul 1054, respectiv 1204, aceste două tronuri au ajuns pe locul al doilea, respectiv al treilea din diptice, în contextul Tetrarhiei. În acest context, se susține chiar, că abia prin secolul al IX-lea (869-870), Alexandria ar fi acceptat în mod real, locul al treilea în diptice. În acest timp, Patriarhia melkită din Alexandria nu mai era decât o umbră din ceea ce a fost odinioară: majoritatea creștinilor din Egipt și din Etiopia aflându-se sub jurisdicția Patriarhului Copt de Alexandria, de la Cairo, la care se adaugă și marile pierderi suferite de islamizările forțate, întreprinse de către autoritățile musulmane locale.

Efectele acțiunilor comune ale patriarhilor Pentarhiei au contribuit și la formularea, apărarea, stabilirea și impunerea mărturisirilor de credință, formulate în cadrul sinoadelor ecumenice. Mai mult decât atât, în toate cele cinci centre, precum și în teritoriul de jurisdicție, propriu sau comun a prerogativelor fiecărui patriarh, Biserica avea posibilitatea și autoritatea necesară pentru dreptul de apel sau de intervenție, judecarea cazurilor de erezie sau abateri canonice, cu sancțiuni care mergeau până la depunerea din scaun, chiar și a papilor și patriarhilor, nu numai a ierarhilor aflați în jurisdicția proprie a Bisericii Romane, Constantinopolitane, Alexandrine, Antiohiene și Ierusalimitene.

*

O deosebită atenție am acordat Islamului, ca fenomen al etniei arabe: Cronologia Islamului până în secolul al VIII-lea, Instituția Califatului, Creștinism și Islam în primele secole de coexistență etc.

Privitor la Islam, ca o erezie creștină, nu ca o religie aparte, reamintim ce am scris la capitolul respectiv:³⁴⁰

Dacă Mahommed l-a creat pe Carol cel Mare (768-814), atunci Eutihie (Chalcedonul! n.n.) l-a creat pe Mahommed: „ ... si ‘Mahomet fit Charlemagne’, Eutychès avait fait Mahomet”. Așa își începe Henri GRÉGOIRE studiul său privitor la „Mahommed și monofizitismul” (Mahomet et le Monophysisme), din volulul festiv, din anul 1930, dedicat bizantinologului Charles Diehl.³⁴¹ Mai pe înțelesul tuturor, aversiunea monofiziților față de Chalcedon și față de autoritățile imperiale bizantine ar fi creat platforma necesară și climatul psihologic de evoluție al islamului. În acest climat s-au regăsit arabii din imperiile Romeic și Persan, precum și cei din peninsula Arabiei, în lupta lor contra elenismului și a

³⁴⁰ Canonul Ortodoxiei I, Canonul Apostolic al primelor secole, de diacon Ioan I. ICĂ jr., Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, p. 223: Sf. Ioan Damaschinul (+749), un bun cunoscător al Islamului, a declarat că acesta din urmă nu este o religie aparte, ci ultima erezie creștină din epoca în care a trăit el.

³⁴¹ P. 107, din : Henri GRÉGOIRE, Mahomet et le Monophysisme, în *Mélanges Charles Diehl*, premier volume, Histoire, Paris, Librairie Ernest Leroux, 1930, p. 107-119.

împериului Persan. Pentru arabi, atât creștini, cât și musulmani, identitatea lor etnică este mai importantă decât apartenența confesională sau religioasă. Curtea imperială romeică și Biserica Ortodoxo-Bizantină n-au vrut să realizeze că Biserica Alexandriei, cu un creștinism vechi, înfloritor și cosmopolit (grecesc, copt, etiopian, nubian, arab etc.), rămasă pe locul al treilea în structura Pentarhiei, era nemulțumită de aroganța grecilor, de elenizarea bisericească, de poziția pe care o deținea Tronul acesteia etc.

Păreră noastră este că *Islamul nu începe cu fuga, cu emigrarea lui Mahommed, de la Mekka, la Medina*, din data de 1 Muharram al anului hidjra (hidșra, hedșra), adică la 16 iulie Tamuz 622 [A.H. – „Anno Hegirae”, sigla erei musulmane], considerată ca începutul erei musulmane, *ci cu anul 325 și la Niceea*, prin condamnarea lui Arie, adică Islamul este rezultatul protestelor populației creștine din Mekka și din întreaga Arabie, împotriva elenismului și a deciziilor primelor sinoade ecumenice (325, 381, 431, 451), mai ales a celui de la Niceea, din anul 325, care a condamnat arianismul.³⁴²

Numai așa pot fi înțelese pasajele din Coran, privitoare la Isa [recte Iisus Hristos], cu negarea naturii Divine a Mântuitorului, atacul frontal și vehement al credinței în Preasfânta Treime și cu aluziile la dogma Theotokos, sura 5, vers 76 și 77. Să urmărim o relectură a versetelor din *Coran*, în această privință sura 5 a mesei, vers 76-79:

76 „*Necredincioși sunt cei ce zic: ‘Dumnezeu e Mesia, fiul Mariei’. Doar a zis Mesia: ‘O fiii lui Israel, serviți lui Dumnezeu, Domnul meu și Domnul vostru; cei ce adaugă lângă Dumnezeu încă altă ființă, pe acela îl oprește Dumnezeu de la rai și locuința sa va fi focul și cei nelegiuiți nu vor avea ajutor’.*”

77 „*Și aceia sunt necredincioși care zic: ‘Dumnezeu este al treilea din trei’ . Căci nu este Dumnezeu afară de unicul Dumnezeu, și dacă nu se vor păzi să vorbească astfel, îi va atinge pe cei necredincioși din ei o pedeapsă dureroasă.*”

78 „*De ce să nu se întoarcă la Dumnezeu și să-l roage de iertare? Dumnezeu e doar iertător, îndurat.*”

79 „*Ce a fost Mesia, fiul Mariei, decât un trimis, precum au fost trimiși și înaintea sa, maică-sa o muiere adevărată. Amândoi mâncău bucate de [rând]. Privește ce semne răsvedite le-am tâlcuit Noi și privește cum au mințit ei!*”

Ecoul certurilor și frământărilor hristologice, trebuie să fi fost receptate de arabi într-un mod foarte sensibil, din moment ce însăși instituția Bisericii este pusă de Islam sub semnul întrebării, fiind considerată de Coran, doar „o viclenie a lui Dumnezeu” (sura 3 a familiei Imrîn, vers 48): 48 „Dumnezeu zise: ‘O Iisuse, voi să te las să mori și să te ridic la mine și să te mântuiesc de cei necredincioși, iar pe cei ce ți-au urmat voi să-i pun peste cei necredincioși până la ziua învierii, atunci vă veți întoarce la Mine, iar Eu voi judeca certele între voi.’”

*

Din motive de metodologie și pentru o încadrare cât mai bună a temei, în cuprinsul acestui volum – PENTARHIA – ΠΕΝΤΑΡΧΙΑΣ, vol. II / 1 – am procedat la reluarea și dezvoltarea anumitor părți prezentate deja în volumul I sau *Dipticon...*, editat în anul 2006

³⁴² Fuga, emigrarea lui Mohammed, de la Mekka, la Medina – hidjra, hidșra, hedșra – a constituit începutul erei musulmane, stabilită însă nu de profet, ci de al doilea calif ereditar, Omar sau Umar (634-644), prin anul 638.

[Ioan Marin MĂLINAȘ, **Dipticon sau cronologie patriarhală și imperială [Pentarhia – Πενταρχιας, vol. I]**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, 398 p., incl. il. + trei referate von Prof. Dr Mircea Păcurariu, Prof. Dr. Constantin Voicu și Conf. Dr. Constantin Mălinaș],

cum ar fi listele cronologice ale patriarhilor; „Date și evenimente bisericești din lumea creștină, 1-395; Sinoade importante și alte evenimente culturale și politice privind Biserica Ortodoxă; Sfintele Canoane ale Bisericii ortodoxe; Sfântul Giulgiu sau Sindon. Literatura de specialitate cuprinde un micromedalion privitor la părintele istoriei bisericești Eusebiu Episcopul Cezareei Palestinei (c.313-339), precum și privitor la Giovanni Domenico MANSI (1692-1769), Arhiepiscop de Lucca (1764-1769), Italia și Jacobus GOAR / Jaques Goar, 1601, Paris, + 23 sept. 1653.

O notă inedită oferă capitolul privitor la Tronul Ecumenic al Constantinopolului, pentru care dăm fișa în regist a patriarhilor ecumenici, conform primului fascicol, din vol. I al regestelor patriarhale de la Constantinopol, 381-715. Pentru celelalte Patriarhii ale Răsăritului (Alexandria, Antiohia și Ierusalim) am păstrat schema de prezentare din Dipticon...

*

Un capitol special am consacrat Sinodului quinisext 691-692 și începuturilor de codificare a dreptului canonic, acțiune extraordinară, prin care Biserica face un bilanț al activității ei de șapte secole și dă impulsul necesar pentru secolele care vor urma, până în ziua de astăzi.

Versiunile românești ale canoanelor Sinodului quinisext le oferă colecția de canoane editată de Prof. Dr. Ioan N. FLOCA³⁴³, Pidalionul³⁴⁴, Pravila cea Mare de la Târgoviște, din anul 1652 sau Îndreptarea Legii – care oferă un rezumat al canoanelor, însă receptează numai 98, nu 102 canoane³⁴⁵, Andrei Baron de Șaguna „cu numeru 102”³⁴⁶ etc. Toate aceste versiuni ale canoanelor Sinodului quinisext și al celorlalte canoane sunt bune și au contribuit la vremea lor la aprofundarea cunoașterii și aplicării lor în studiu și viața Bisericii, însă în stadiul actual de evoluție al limbii române și pentru urmărirea cu exactitate a textului și a sensului lui literar și idiomatic, este necesară o nouă traducere a canoanelor. Pentru acest motiv am redat textul grecesc al canoanelor Sinodului quinisext, dorind astfel să venim în ajutorul cititorului care, din motive de acribie, vrea să meargă un pas mai departe, adică să depășească stadiul versiunilor românești și pentru verificarea acestora sau chiar pentru scopul de-a întreprinde o nouă traducere a lor în românește.³⁴⁷

*

³⁴³ CANOANELE BISERICII ORTODOXE. Note și comentarii, Sibiu, 1992, p. 97-161.

³⁴⁴ Pidalion, Op. cit., p. 234-321.

³⁴⁵ „Începătura a Săborului a 6 carele se-au făcut la trulla, și au făcut canoane 98”, p. 490-517.

³⁴⁶ ENCHIRIDIONU, adeca *Carte manuale de canóne ale unei, sântei, sobornicești, și apostolești Biserici cu Comentare*, de Andreiu Baronu de Siagun’a, Sabiiu [Sibiu], în tipografi’a arhiepiscopului, 1871, p. 89-165.

³⁴⁷ Textul grecesc al celor 102 canoane ale Sinodului quinisext le-am preluat după: „*Documenta Catholica Omnia*” 0691-0691, *Synodum Constantinopolitanum, Canones, GR* Κανόνες τῆς ἐν Τρούλλῳ Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Πενθέκτης Συνόδου Συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων Ἰουστινιανοῦ τοῦ Δευτέρου ἐν Κωνσταντινουπόλει – Νέα Ῥώμη ἐν Τρούλλῳ τοῦ Παλατίου (691 μ.Χ.).

Volumul conține și o ilustrație bogată menită să fixeze și să scoată în evidență anumite elemente sau evenimente prezentate, cum ar fi tronurile patriarhale – istorice și actuale – din Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, mitrele patriarhale, catedrale, biserici, mănăstiri, obiecte vechi de cult, iconografie, manuscrise etc. Interesantă constatare se poate face la Catholiconul – Catedrala Bisericii Anastasis din Ierusalim, unde există două tronuri patriarhale: cel al Antiohiei pe partea dreaptă (care amintește de dependența canonică de Antiohia, a Ierusalimului, înainte de anul 451) și Scaunul Patriarhului Ierusalimului, pe partea stângă.³⁴⁸

Pentru ca volumul de față să nu fie considerat ca tratând doar probleme de domeniul trecutului, adică al unei lumi demult apuse, canoanele Sinodul quinisext fiind în vigoare și profund ancorate în viața canonică a Bisericii din zilele noastre, am ilustrat și acordat cinstea cuvenită și întâistătorilor actuali ai tronurilor Pentarhiei, mai ales Sanctității Sale Bartholomaios I Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, ca gest de solidaritate și compasiune, față de greutățile și lupta pentru supraviețuire, cu care se confruntă Patriarhia Ecumenică în Turcia.

Cuprinsul detaliat de la sfârșitul acestui volum are menirea și de-a suplini lipsa indicelui general al lucrării.

*

Pentru încadrarea mai bună în epocă a temei, amintim și lucrările de istorie bisericească mai importante, din primele șapte secole de existență a Bisericii.³⁴⁹

I. Primii scriitori creștini, greci și latini, cu contribuții privind istoria bisericească:

- a. *Suetoniu*, istoric roman, secretarul împăratului Hadrian (117-138), primul scriitor păgân, care face referire la Creștinism, în lucrarea sa *Viața lui Claudius*, 25,4: „Iudeos impulsore Chresto assidue tumultantes Roma expulit” – „Deoarece iudeii produceau mereu tulburări la instigația lui Chrestus, el [Claudiu] i-a alungat din Roma.”;³⁵⁰
- b. *Hegesip* (+180?), evreu grecizat creștin, *Memorii*, a doua jumătate a sec. II;
- c. *Iuliu Africanul* (+240/50), *Cronografii*, în 5 cărți (începând cu facerea lumii, până în anul 217/221);
- d. *Lactanțiu*, (c.240-c.320), *De mortibus persecutorum*, prima *Istorie a persecuțiilor creștinilor sub împărații romani*, anterioară *Istoriei* lui Eusebiu;
- e. *Epifaniu de Salamina* – Cipru (+403), *Panarion* sau *Contra tuturor ereziilor* (80 la număr).³⁵¹

³⁴⁸ Localizarea tronurilor am făcut-o cu privirea dinspre naos spre iconostas.

³⁴⁹ Date privitoare la acești istorici bisericești, din primele șapte secole, cititorul găsește la: Remus RUS, **Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu**, Editura Lidia, București, 2003, passim.

Noi amintim doar lucrările privind Istoria Bisericească ale acestor părinți și scriitori bisericești. Operele lor dogmatice, exegetice, biblice, canonice, liturgice, omiletice etc. nu le amintim, pentru că nu se încadrează în tema de față.

Mai vezi și : **Istoria Bisericească Universală** (redactată de Ioan Rămureanu, Milan Șesan și Teodor Bodogae), vol. I (1-1054), ediția II, București, 1975, p. 16-17.

³⁵⁰ Remus RUS, **Dicționar...**, Op. cit., p. 789.

³⁵¹ **Istoria Bisericească Universală**, Op. cit, p. 16.

II. *Eusebius* (260/64 – 30 mai 339), Episcopul Cezareei (c.313-339) din Palestina, a fost prezentat deja în micromedalionul de la începutul acestei lucrări, în încheierea listei privind „Literatura de specialitate”.

1. Istorice:

a. *Chronikon* (Cronica) sau „Canoane cronologice și rezumatul istoriei universale a grecilor și a barbarilor”, text pierdut. Se păstrează o versiune în armeană, a primei părți și una în latină, pentru partea a doua, făcută de Fer. Ieronim. Partea întâia este o istorie în rezumat a lumii, până în anul 325, privind istoria caldeenilor, asirienilor, evreilor, egiptenilor și romanilor; iar partea a doua prezintă un extras de tabele, pornind de la Avraam (2016 î.d.Hr.), cu evenimentele din istoria mântuirii, până în anul 303. Partea a doua din versiunea latină se bazează pe o extindere a Cronicii, după anul 303, până în al 20-lea an de domnie a lui Constantin I cel Mare (306-337), adică până în anul 326. Fer. Ieronim a continuat Cronica, până la anul 378, adică până la moartea împăratului Valens (364-378).³⁵²

b. *Istoria Bisericească, Εκκλησιαστική Ιστορία*, Historia Ecclesiastica, în zece cărți, de la întemeierea Bisericii și până la înfrângerea lui Licinius în anul 324. Autorul prezintă lista episcopilor din centrele bisericești mai importante, învățători și autori creștini, eretici, pedeapsa divină asupra poporului iudeu, persecuții ale creștinilor, martirii, cu victoria finală a creștinismului și sentimentul său de recunoștință față de Sf. Împărat Constantin I cel Mare.³⁵³

Istoria Bisericească a lui Eusebiu al Cezareei a fost continuată de către o serie de juriști, canoniști și istorici: de Socrates Scholasticus (380-450), din Constantinopol; de Sozomenos (sec. V); de Theodoret de Cyr (393-458); Evagrius Scholasticus (536/7-d.600); Tyrannius Rufinus Scholasticus (345-410), din Aquileia a făcut o traducere liberă în latină, a Istoriei Bisericești, a lui Eusebiu al Cezareei, pe care a și continuat-o până la anul 395.

c. *Martirii din Palestina, De martyribus palaestinae*.

2. Panegirce:

a. *Viața lui Constantin, Vita Constantini*, în patru cărți;

b. *Către adunarea sfinților*, apendice la cartea a IV, din *Vita Constantini*;

c. *Laudele lui Constantin*, laudatio la jubileul de 30 de ani de domnie a lui Constantin cel Mare, în anul 336;

d. *Tratat prezentat împăratului, cu ocazia târnosirii Bisericii Anastasis din Ierusalim, la 13 septembrie, 335.*

³⁵² *Chronica* lui Eusebiu al Cezareei a fost editată de: A. Schöne, *Eusebii chronicorum libri duo*, Berlin 1866-75, vol I și II.

³⁵³ EUSEBIU de Cezareea, Scrieri partea întâia (vol.I), *Istoria Bisericească și Martirii din Palestina*, traducere, studiu, note și comentarii de Prof. Teodor BODOGAE, vol. I, Buc. 1987, 451 p.; Scrieri partea a doua (vol. II), *Viața lui Constantin cel Mare*, studiu introductiv de Prof. Emilian POPESCU, trad. și note de Radu ALEXANDRESCU, vol. II, Buc. 1991, 295 p.; Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987, vol. I și 1991, vol. II (în Colecția PSB, Părinți și Scriitori Bisericești, nr. 13 și 14).

III. *Socrates Scholasticus* (380-450), din Constantinopol, continuă istoria lui Eusebiu, de la abdicarea lui Dioclețian, în anul 305, până la anul 439: *Εκκλησιαστική Ιστορία, το οποίο και φτάνει μέχρι το έτος 439* – *Historia Ecclesiastica*. Lucrarea este împărțită în șapte cărți. Fiecare carte prezintă viața și activitatea unui împărat, fiind considerată cea mai bună continuare a Istoriei Bisericești a lui Eusebiu de Cezareea: R. Hussey, *Socrates Scholasticus Historia Ecclesiastica*, Oxford, 1853, 3 volume.

IV. *Sozomenos*, recte *Salaminius Hermias Sozomen*, (c. 400-c.450), din Constantinopol, născut la Bethelia, în Gaza. În capitala imperială scrie *Εκκλησιαστική Ιστορία* – *Historia Ecclesiastica* – *Istoria Bisericească*, concepută tot ca și o continuare a istoriei lui Eusebiu de Cezareea. Lucrarea este împărțită în nouă cărți și tratează evenimentele din perioada de timp 323-425. În Prefața lucrării Sozomen a precizat că nu intenționează să scrie o istorie a Bisericii de la începuturi, deoarece acest lucru l-au făcut déjà Clement, Hegesip, Iuliu Africanul și Eusebiu. Capitolul întâi trădează știrea că Sozomen a mai scris un compendiu de istorie bisericească, mai scurtă însă, cu evenimentele de la Înălțarea Domnului și până la anul 323, când a fost răsturnat Liciniu. Compendiul s-a pierdut. Sozomen face uz în Istoria sa Bisericească de lucrarea lui Socrate, cu evenimente comune și paralelisme, amplificând însă informațiile pe care le deținea acesta din urmă. Aici găsim și date despre persecuția creștinilor din Persia, sub Șapor II, cu date preluate din Actele martirilor persani.

V. *Theodoret Episcop de Cyr* (393-458), cu prima sa lucrare de istorie bisericească: *Historia religiosa seu ascetica vivendi ration*, privind viața unor asceți, pe care el însuși i-a cunoscut. A doua lucrare de istorie bisericească, și cea mai importantă este: *Εκκλησιαστική Ιστορία* – *Historia Ecclesiastica* – *Istoria Bisericească* a lui Theodoret, în cinci cărți, care prezintă perioada de timp 323-428 și a folosit izvoare documentare comune cu istoricii de dinaintea lui, motiv pentru care apar asemănările de text sau paralelisme de expunere. Lucrarea a fost scrisă pe timpul când se afla în exil în Apamea.

Ultima lucrare de istorie bisericească a lui Theodoret este o istorie a ereziilor, începând cu Simon Magul, până la Nestorie: *Haereticarum fabularum compendium*. În cartea a cincea avem o prezentare sistematică a învățăturii Bisericii, caz unic în literatura patristică. Zaharia Retorul (sec. V-VI) susține că Theodoret ar fi scris și o carte despre Sinodul Ecumenic de la Calcedon, din anul 451, care însă nu s-a păstrat.

VI. *Evagrius Scholasticus* (536/7-d.600), născut în Epifania, Coele, Syria. În Antiohia studiază dreptul, ajunge avocat și în această calitate devine colaborator apropiat al Patriarhului Grigorie I (570-593). După moartea lui Grigorie I, Evagrius s-a retras din viața publică și scrie *Εκκλησιαστική Ιστορία* – *Historia Ecclesiastica* – *Istoria Bisericească*, în șase cărți, pentru perioada 431-594, adică de la Sinodul Ecumenic din Efes, până în al doisprezecelea an de domnie a lui Mauricius Tiberius (582-602), 594. Istoria sa, de o profundă acribie, stil elevat, echilibru de apreciere a evenimentelor și controverselor teologice, este concepută ca și o continuare a istoriilor lui Eusebiu, Socrate, Sozomen, Theodoret.

VII. *Tyrannius (Turranius) Rufinus Scholasticus* (345-410), din Aquileia, cunoscut ca traducător în limba latină a lucrărilor lui Origen, Evagrie, Istoria lui Eusebiu, Sf. Vasile

cel Mare, Sf. Grigorie de Nazianz, Ghelasie de Cezareea etc. Rufinus mai mult preluca, decât să facă traduceri fidele, de care s-a ocupat.

Ca lucrare personală a lui Rufinus menționăm în primul rând traducerea liberă a Istoriei Bisericești a lui Eusebiu, cu completarea pe care a făcut-o, continuându-o din anul 324, până la moartea împăratului Teodosie I cel Mare, în anul 395.

Rufin este cel care scrie și un comentariu la Simbolul de credință, traducându-l pentru prima oară în latină. Această situație dovedește că la data respectivă și în apusul Europei limba liturgică continua să fie încă limba greacă.

O altă lucrare de istorie a lui Rufin a fost *Chronicorum libri duo*, cunoscută și sub numele de *Istoria sacră*, cuprinzând o istorie a evreilor și creștinilor, până în anul 400.

VIII. *Cassiodor Flavius Magnus Aurelius (c.485-c.580)*, din Calabria, jurist și fost secretar particular al regelui got Theodoric cel Mare (493-526), a scris „Despre originea și faptele geților” – *De origine actibusque Getarum* sau *Getica*. Prin anul 540 renunță la funcțiile publice, se retrage la una din moșile familiei, din Calabria, întemeiază Mănăstirea Vivarium, pe care o conduce și se dedică scrisului.

Privind istoria bisericească, Cassiodor a elaborat o lucrare amplă, concepută a fi o sinteză a istoriilor bisericești redactate de Socrate, Sozomen și Theodoret. În acest scop, Cassiodor a cerut prietenului și colaboratorului său Epifaniu să traducă în latină lucrările istoricilor amintiți. Lucrarea astfel elaborată și tradusă poartă titlul: „Istoria bisericească numită tripartită a lui M. Aureliu Cassiodor, extrasă din trei autori greci: Sozomen, Socrate și Theodoret, traduși de Epifaniu Scholasticul și alcătuită de el în compendiu” sau *M. Aurelii Cassiodori Historia ecclesiastica vocata tripartita, ex trius Graecis auctoribus, Sozomen, Socrate et Theodoro, per Epiphanium Scholasticum versis excerpta, et in compendium*. Prin această lucrare, Cassiodor intenționa să continue, să completeze și să adapteze opera lui Rufin, referitoare la istoria lui Eusebiu de Cezareea.

Compendiul lui Cassiodor-Epifaniu conține unele erori, însă cu toate acestea, în apus a fost folosit ca manual de istorie bisericească, în tot evul mediu.

IX. *Historia Acephala*, c. 373, o lucrare scurtă, privind istoria zbuciumată a Sf. Atanasie cel Mare al Alexandriei (326-373).

X. *Historia monachorum*, din 394, făcută de un diacon, pe Muntele Măslinilor, de față fiind Melania cea Bătrână și Rufin din Aquileia. Este vorba de o descriere a vizitei făcute de acest diacon în fruntea unui grup de creștini, călugărilor din Deșertul egiptean.

XI. *Teodor Lectorul* (sec. VI), din Constantinopol, citeț la Sf. Sophia. A scris două lucrări de istorie bisericească:

1. *Historia tripartita*, după anul 520, completată în anul 530, privind situația Bisericii, de la Constantin I cel Mare, până în anul 439, cu extrase luate din Socrate, Sozomen, Theodoret, folosită apoi și de Cassiodor în *Istoria tripartită*... Extensiunea lucrării nu o cunoaștem, pentru că s-au păstrat numai primel două cărți din această lucrare, iar din celelalte cărți doar fragmente.

2. *Istoria Bisericească*, în patru cărți, 439-518, până la urcarea pe tron a lui Justin I (518-527). Și din această lucrare s-au păstrat doar fragmente, grație unui scriitor sau scrib din sec. VII, care a întocmit un compendiu de istorie bisericească, bazat pe aceste texte.

XII. *Filip de Side* sau *Sidetul* (sec. V), din Side, Pamfilia, *Istoria creștină*, de la facerea lumii, până în anul 426, din c. 430, în 36 de cărți și aproape 1000 de tomoi, păstrate fragmentar. A candidat de trei ori la scaunul de patriarh, fără să fi fost ales: 426, 428, 431. Socrate și Fotie I cel Mare au criticat această lucrare, considerându-o un amestec haotic de date și materiale.

XIII. *Filostorghin* sau *Filostorgiu* (368-439), istoric arian, după anul 425 scrie la Constantinopol, *Istoria Bisericească*, în 12 cărți, 300-425, care se dorea o continuare a Istoriei lui Eusebiu. În realitate este o apologie a arianismului. El susține că Dumnezeu a trimis omenirii încă doi profeti, pe Aetiu și pe Eunomiu, pentru a salva „adevărata ortodoxie”, de „dezastrul” lui Atanasie cel Mare. Fotie I cel Mare i-a făcut un rezumat acestei cărți, din care se poate reconstrui scheletul ei, deoarece lucrarea se păstrează doar fragmentar.

XIV. *Ghelasie de Cyzic*, (sec. V), scrie către anul 473, *Istoria Bisericească*, în trei cărți, în care expune istoria Orientului creștin, în timpul lui Constantin I cel Mare (306-337), folosind și lucrările lui Theodoret, Socrate și *Istoria Bisericească* a lui Ghelasie al Cezareei Palestinei (+395).

XV. *Ghelasie* Episcopul Cezareei Palestinei + 395, conform informației lui Fotie I cel Mare, ar fi scris și o *Istorie Bisericească*, care formează baza ultimelor două cărți din *Istoria Bisericească* a lui Rufin. Lucrarea s-a pierdut. Acest Ghelasie a fost nepotul de soră al lui Chiril al Ierusalimului (351-386).

XVI. *Zaharia Retorul*, din Gaza + d. 553, Episcop de Mytilene (Lesbos), fost jurist (cu studii la Beirut – Beryth) și scholastic – retor – în Constantinopol, în prima fază monofizit, revine la învățătura Chalcedonului și devine episcop. La cererea lui Eupraxiu, administrator imperial, scrie *Istoria Bisericească*, în 12 cărți, privind anii 450-491, pe timpul când mai avea încă vederi monofizite. Lucrarea s-a păstrat într-un rezumat, în limba siriacă, ca o *Chronică*, compilată de un autor anonim, în anul 569, cu date extrem de importante mai ales privind Biserica Alexandriei, în perioada 450-491, Datele *Chronicii* prelungesc însă prezentarea evenimentelor până în anul 569. A participat la marele Sinod de la Constantinopol, din anul 536, precum și la Sinodul al V-lea Ecumenic, din anul 553, ținut tot în capitala imperială.

XVII. *Ioan Malalas*, adică *Retorul* (siriacă), +577, jurist, canonist, a scris *Cronografie* sau *Istorie Universală*, în 18 cărți, primele 17 având pregnanță monofizită. *Cronica* lui Ioan Malalas prezintă evenimentele de la facerea lumii, până la anul 574, păstrându-se textul doar până la anul 563.

XVIII. *Paladiu* Episcop de Helenopolis și *Scholasticul* (364-425), cu *Historia Lausiaca* sau *Lavsaicon*, privind istoria monahismului creștin.

XIX. *Gheorghe Monahul*, Amartolos, sec. IX, a scris un *Cronograf*, *Chronicon Syntomon*, în patru cărți, de la facerea lumii, până în anul 843

XX. *Teofan Mărturisorul*, (752-818), *Cronograf*, din anul 284, până în anul 813, tradus în latină, de către Anastasie Bibliotecarul, în anul 870. Sursa de informație cea mai bună,

privind secolele VII și VIII o oferă Cronograful lui Teofan și Cronica lui Nichifor I al Constantinopolului (806-815).

XXI. *Nichifor I* (758-829), Patriarh Ecumenic (806-815, depus), cu două lucrări de istorie:

1. *Ἱστορία σύντομος* – Chronologia compendiaria sau Breviarium Nicephori, privind evenimentele din Constantinopol și Bizanț, 602-770;

2. *Χρονογραφία σύντομος* – Cronica, de la facerea lumii, până în anul morții sale +829.

XXII. *Nichifor Calist Xantopol* + 1341, *Istoria Bisericească*, în 18 cărți, de la nașterea Lui Iisus Hristos, până la anul 610.

XXIII. *Nichifor Grigoras* +1360, *Istoria Bizantină* – *Ρωμαϊκή ἱστορία* – privind perioada de timp 1204-1359.

XXIV. *Fotie I cel Mare* (810-895) al Constantinopolului (858-867 și 877-886) – *Bibliotheca* sau *Myriobiblion*, o descriere și recenzare a câteva sute de cărți, cu citate bogate și analize exhaustive;

– *Νομοκάνων* – *Nomocanon Photii Patriarchae Constantinopolitani* – *Nomocanonul*, din anul 883 în 14 titluri sau capitole, oficializat în întreaga lume ortodoxă, prin Sinodul de la Constantinopol, din anul 920, tâlcuită de canonistul Teodor Balsamon, în sec. XII, Sintagma lui Fotie este până astăzi un monument al dreptului canonic.³⁵⁴

– coautor la *Epanagoga*, 884-886, cel mai reușit cod de legi fundamentale ale Imperiului Romeic, de tipul constituțiilor de Stat moderne.

XXV. *Anastasiu Bibliotecarul* (sec. IX), grec, antipapă, reconciliat cu Biserica, după care a devenit *Bibliothecarius Ecclesiae Romanae*, a făcut o compilație după cronicarii bizantini *Chronographia tripartita*, bazată pe Cronograful lui Teofan Mărturisitorul.

XXVI. *Privitor la sinoadele din primele șapte secole ale Bisericii*, a se vedea volumele 1-12, din: J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliarum nova, et amplissima collectio*, Reprint, ediția 1903, Paris, Graz, 1961, 53 tomuri, în 59 de volume, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt Graz.

Autorul

³⁵⁴ *Nomocanon Photii Patriarchae Constantinopolitani / Cum commentariis Theodori Balsamonis Patriarchae Antiocheni. Christophorus Iustellus ex bibliotheca Palatina nunc primum Graece edidit. Accessere eiusdem Photii, Nili Metropolitanae Rhodi,[et] Anonymi tractatus de Synodis Oecumenicis ex bibliotheca Sedanensi ab eodem Iustello nun primum Graece editi. Lutetiae Parisiorum, apud Abrahamum Pacard, 1615.*

Cuprins

Prefață	5
Literatură de specialitate.....	9
Eusebius (260/64 – 30 mai 339), Episcopul Cezareei (c.313-339) din Palestina.....	17
Date și evenimente bisericesti din lumea creștină, 1-395, adică Ierusalim, Antiohia, Alexandria, Seleucia – Ktesiphon, Heraclea Traciei, Bysantion-Constantinopol și Roma.....	21
a. Primul secol creștin sau de la Ierusalim la Antiohia, Efes, Alexandria, Babilon, Bysantion – Constantinopol, Seleucia-Ktesiphon, Roma și în întreaga lume antică: <i>secolul apostolic</i> , 1-100	21
Iisus din Nazaret.....	22
b. Al doilea secol creștin, postapostolic sau „secolul apologetilor”, 100-200	27
c. Secolul al treilea sau secolul luptei creștinilor pentru supraviețuire, 200-300	29
d. Secolul al patrulea sau secolul de aur al Bisericii: de la persecuție la Imperiul Creștin, 300-400	31
Sinoade importante și alte evenimente culturale și politice, privind Biserica Ortodoxă, 1-861.....	48
Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe.....	53
Anexă.....	55
Sfântul Giulgiu sau Sindon, păstrat astăzi în Domul din Torino	55
1. Cronologie și drumurile parcurse.....	56
2. Comentariu Sindon sau Sfântul Giulgiu al Mântuitorului Iisus Hristos de la Ierusalim, din anul 1578 păstrat la Torino.....	58
Două mărturii fundamentale, privitoare la Învierea din morți a Mântuitorului Iisus Hristos	59
1. Sindone sau Sf. Giulgiu	59
2. Άγιον Φως - Lumina Sfântă de la Ierusalim	59
Sindone sau Sfântul Giulgiu de la Torino.....	61
Sindonul sau Sf. Giulgiu este martorul Învierii Lui Hristos. Teoria radioactivității din anul 1902, reactivată în anul 1980.....	62
Sinod – Σύνοδος - Собор sau (și) Concilium.....	65
Noțiune, origine, semnificație, și utilizare a termenilor	65
Biserica Catholică [καθολικός] Ortodoxă [ορθός δόξα] recunoaște șapte Sinoade Ecumenice	71
Alte Sinoade în primele șapte secole.....	73
Încadrarea geografică a temei, conform hărții anexate: „Răspândirea creștinismului până la Schisma cea Mare, din anul 1054”	76

Al patrulea Sinod Ecumenic conform mențiunilor din regeștele imperiale, Chalcedon, 8-25 octombrie - 1 nov. 451, convocat de împăratul Marcian (450-457), ținut în Biserica Sf. Eufimia, cu 630 de părinți, sub președinția comisarilor imperiali, a legaților papali și a Patriarhului Ecumenic Anatolie (449-458), dând 30 de canoane – Symbolum Chalcedonense.....	79
Regeștele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul Ecumenic	80
Regește patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului al IV-lea Ecumenic.....	85
I. Tronul Ecumenic al Constantinopolului Noua Romă	
Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως	
Lista Patriarhilor Ecumenici conform primului fascicol, din vol. I al regeștelor patriarhale de la Constantinopol, 381-715.....	89
Constantinopol – orașul sinoadelor	89
Patriarhii Constantinopolului 381-715	94
II. Tronul Alexandriei și al întregii Africi	
[în limba arabă Al-Iskandaryah, în Egipt], al Sf. Evanghelist Marcu (42-63)	
Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και πάσης Ἀφρικῆς	183
Patriarhia Alexandriei.....	186
Orașul Alexandria.....	186
Sinoadele din Alexandria	188
Lista Patriarhilor până în anul 700	191
1. Episcopi pe tronul Sf. Marcu	191
2. Patriarhi ai Alexandriei.....	191
a. Patriarhi ortodocși (melchiți).....	192
b. Antipatriarhi copti sau monofiziți.....	194
Biserica Etiopiei.....	197
Biserica din Eritreia.....	200
Biserica din Nubia.....	201
III. Tronul Rum-Ortodox al Antiohiei Siriei și al întregului Orient, cu reședința în Damasc din anul 1342/1343 [pe turcește Antakya, în provincia Hatay, pe râul Orontes (a nu se confunda cu Antiohia Pisidiei, aproape de Efes, tot în Turcia)], al Sf. Apostoli Petru, Paul și Barnaba.	
Το Πατριαρχείο Αντιοχείας, σήμερα στη Δαμασκό της Συρίας αντί στην Αντιόχεια ...	203
Generalități privind Antiohia	205
Antiohia – Regina Orientului.....	206
Rum Ortodox.....	209
Patriarhia Rum Ortodoxă a Antiohiei	212
a. Lista patriarhilor rum ortodocși ai Antiohiei – melchiți, rezidenți în Damascus din anul 1342-1343.....	213
I. Episcopi pe tronul lui Petru, Paul, Barnaba și Sf. Ignatie Teoforul.....	213
II. Patriarhi	214

b. Biserici Ortodoxe Autocefale, Biserici Vechi Orientale,	
desprinse din teritoriul de jurisdicție al Patriarhiei Antiohiei	218
1. Biserica Persiei din anul 420-424, sau Biserica Asiriană, <i>Biserica Apostolică a Răsăritului</i>, așa-zisa „Biserică Nestoriană”, cu numele de astăzi: <i>Sfânta Biserică Asiriană Apostolică și Catholică a Orientului</i>, Actualmente, cu Scaunul în Morton Grove, <i>Chicago</i>, Illinois, S.U.A.....	218
I. Introducere	219
II. Lista cronologică a Iazelihilor Catolicoși – Patriarhi Asirieni.....	224
a. Episcopii, din anul 410 Mitropoliții – Catolicoși ortodocși din Persia și întregul Orient, cu Scaunul în Ktesiphon, (în Persia), circa 35-431	224
b. Catolicoși – Patriarhi așa-ziși „nestorienii”, cu Scaunul în Ktesiphon, 431-853	225
2. Biserica Ciprului. Arhiepiscopi sub jurisdicția Patriarhiei de Antiohia, până în anul 431	227
3. Sciziunea siro-monofizito-iacobită, din anul 557/558 sau Biserica Siro-Occidentală ori Iacobită	229
[Anti]Patriarhii siro-monofiziți ai Antiohiei. Catolicozatul sirian al Antiohiei.....	232
4. [Anti]Patriarhii Maroniți de Antiohia, monoteliți din anul 687-707, uniți cu Roma, din anul 1182, respectiv 1215.....	233
5. Biserica Armeano-Gregoriană, „Hayastanyaitz” (în armeană: Biserica Armeană). Biserica Sfintei și de viață dătătoare Crucii	236
Patriarhia – Catolicozatul Suprem de la Etșmiazin.....	237
6. Biserica Georgiei ქართული მართლმადიდებელი და სამოციქულო ეკლესია, (<i>Kartuli Martlmadidebeli da Samotsikulo Eklesia</i>) sau Țara cu „lâna de aur” și Crucea de „viță de vie”	239
Note istorice	239
Catolicoși – Patriarhi ai Georgiei – Episcopi.....	247
Catolicoși – Patriarhi ai Iberiei, 467-760	247
IV. Scaunul Ierusalimului	
[al Sf. Apostol Iacob cel Mare, „fratele” Domnului + c. 61-62] în ebraică Yerușalaim, Elias (în Pravila cea Mare, din anul 1652) sau pe grecește Aelia Hierosolima, de la numele latinesc Colonia Aelia Capitolina (din anul 135), oraș ridicat de împăratul Hadrian (117-138), pe ruinele Ierusalimului, dărâmat tot de romani în anul 70 d. Hr. numele arăbesc al Ierusalimului este Al-Quț aș Șarif (=Sanctuarul). Το <i>Πατριαρχείο Ιεροσολύμων στην Ιερουσαλήμ η "Μήτηρ των Εκκλησιών"</i>	249
Privitor la istoria Țării Sfinte. Ierusalim – Cetatea împăratului David, fondat c. 1000 î.d.Hr. și Palestina. Istoria Sfintei Cetăți a Ierusalimului și a Pământului Sfânt al Făgăduinței poate fi periodizată în următoarele etape... 251	

1. Preistorie și epoca Canaanului.....	251
2. Epoca Israelului, 1000-587, î.d.Hr.....	252
3. Epoca persană, 537-332, î.d.Hr.....	252
4. Epoca elenistică, 332-167, î.d.Hr.	252
5. Epoca Macabeilor, domnia Hasmoniților, 167-63, î.d.Hr.	252
6. Epoca stăpânirii romane, 63, î.d.Hr. – 324 d.Hr.	253
7. Epoca bizantină sau romeică, 324-638	254
<i>Ierusalimul în contextul războaielor perso-arabo-bizantine.....</i>	<i>256</i>
8. Epoca arabo-islamică, 638-1099	258
Iudea elenistică Arhieriei (Mari Preoți) Macabei	
și alți conducători politici evrei HASMONEI, 165 î.d.Hr. – 37 î.d.Hr.	259
Lista arhieriei evrei în epoca Herodiană (37 î.d.Hr. – 70 d. Hr.).....	261
Patriarhia Ierusalimului.....	262
Note istorice-canonice	262
Ἄγιον Φῶς – Lumina Sfântă de la Ierusalim.....	265
Patriarhii Ierusalimului.....	265
a. Episcopii Ierusalimului, pe tronul lui Iacov	268
b. Patriarhii Ierusalimului, din anul 451	270
Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai.	
Arhiepiscopia Autonomă de Sinai, Pharan și Raith [Egumeni-Arhipiscopi]	
<i>Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης (527 μ.Χ.)</i>	<i>271</i>
Lista egumenilor de la Sf. Ecaterina, din Sinai	276
Despre Islam în contextul etniei arabe, siriene, copte și persane	278
<i>Schematic, Arabia, înainte de Mahomed ar putea fi conturată astfel.....</i>	<i>278</i>
Iisus Hristos sau Iisaa ibn Maryam. Iisaa (sau „Isa”) fiul Mariei ?.....	279
Limba arameică	282
Cronologia islamului, până în secolul al VIII-lea	284
Instituția Califatului, 24 ian. 661 – 1924 martie 3.....	292
Califi ereditari, succesori imediați ai Profetului Mahomed,	
Rașidun, 632-661	293
Califatul Omeazilor, cu capitala la Damasc, 661-750.....	294
Creștinism și Islam în primele secole de coexistență	295
Epoca preislamică	295
Nasará (=creștini) și musulmani	302
Mahomed și monofiziții.....	304
Anexă documentară	306
I. [Decretul lui Mahomed privitor la creștini] <i>Décret de Mahomet relatif aux Chrétiens</i>	306
Franceză.....	306
Română	308
Engleză	310
Germană	312

II. În ceea ce privește evoluția relațiilor dintre musulmani și adepții altor religii (creștini, evrei, zoroastrieni), Conf. Dr. Paul Brusankowski, de la Sibiu, face următoarea constatare	313
Sinodul quinisexat de la Constantinopol, 691-692	
Σύνοδος Πενθέκτη – Concilium Quinisextum sau al doilea sinod Trulan și începuturile codificării dreptului canonic.....	317
Antecedente premergătoare codificării canonice din anul 691-92.....	320
a. Izvoarele fundamentale ale dreptului canonic.....	320
b. Codici apostolici, postapostolici și pseudo-apostolici	
cu conținut canonic, până la anul 313	320
1. „Învățătura celor 12 Apostoli” sau Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων – Didahii: „Doctrina duodecim Apostolorum” (Didahi ton dodeka apostolon).....	320
2. Tradiția Apostolică, Αποστολική παράδοσις, numită și „Rânduiala lui Ipolit”, Traditio Apostolica, „Apostoliki paradosis”, redactată de Sf. Contrapapă Hipolyt (217-235), în anii 218-220, în Roma, în limba greacă ...	321
3. Didascalia Apostolor, Διδασκαλία τῶν Αποστόλων, „Doctrina duodecim apostolorum et sanctorum discipulorum nostri Salvatoris” sau „Didascalia ton apostolon”	321
4. Constitutio Apostolica ecclesiastica, Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, adică Rânduiala Apostolică, „Canones ecclesiastici sanctorum Apostolorum” sau „Kanones ekklesiastikoi ton agion apostolon”, numit și „Canones Apostolici aegyptiaci”	322
5. Constituțiile Apostolice, „Constitutiones Apostolorum”, Διδαχαὶ τῶν ἀποστόλων sau „Diatagai” (Diataxeis ton agion apostolon) ori „Constitutiones Apostolicae”	322
6. Canoanele Apostolice, Αποστολικοὶ Κανόνες, „Canones Apostolorum	323
7. Colecții mici pseudo-apostolice	325
c. Dreptul canonic (în) și dreptul roman, de la anul 313, până la Sinodul quinisexat din 691-692	325
I. Colecții de drept canonic ale Bisericii Răsăritului.....	325
1. Syntagma Canonum sau Corpus Canonum Orientale.....	325
2. Colecții sistematice. De la Ioan Scholasticus, preot învățat din Antiohia..	327
3. Colecții privind dreptul imperial – al împăratului – de implicare în problemele bisericesti.....	327
4. Nomocanoane sunt codicii, colecțiile sau operele cu conținut juridic apărute în secolul al XI-lea, ca o consecință a necesității fuzionării dreptului canonic, cu dreptul civil sau de Stat	328
II. Colecții de drept canonic ale Bisericii Latine sau apusene	329
1. Colecții italiene	329
a. Vetus Romana	329
b. Versio Isidoriana sau Versio Hispana ori Collectio Isidoriana.....	329

c. <i>Prisca</i> sau <i>Itala</i> , elaborată către finea secolului al V-lea, în Roma, conține de asemenea izvoare canonice legate de Biserica Răsăritului	329
d. <i>Colecții din epoca renașterii Gelasiane</i> (492-496)	329
e. <i>Colecțiile lui Dionisie Exiguus</i> sau „cel Mic” ori „cel Smerit” (470 – c.540/550)	329
1. <i>Versio prima</i>	329
2. <i>Versio secunda</i>	330
3. <i>Versio tertia</i>	330
4. <i>Colecții de Decretale, Collectio Decretalium Dionysiana</i>	330
5. <i>Corpus codicis canonum</i> sau <i>Dionysiana</i>	330
6. <i>Versiunea din anul 512 este adevărata Collectio Dionysiana</i>	330
2. Alte colecții italiene sau de origine romană	331
a. <i>Collectio Quesnelliana</i>	331
b. <i>Collectia de la Freising</i> (Germania), păstrată în Biblioteca Arhiepiscopiei din München, elaborată după anul 495, probabil la Roma	331
c. <i>Trei colecții mici, Collectio Sancti Blasii</i>	331
d. <i>Collectio Colbertina</i> (Cod. lat. Paris, 1455)	331
e. <i>Collectio Avellana</i> , din c. 555, elaborată în Roma, după modelul <i>Nomocanoanelor</i> și cuprinde scrisori papale și constituțiuni ale împăraților romani.....	331
f. <i>Collectio Theodosii diaconi</i> (cod. Veronensis LX), din sec. VII-VIII.....	331
g. <i>Collectio Thessalonicensis</i>	331
3. <i>Colecții Africane</i>	331
a. <i>Breviarium</i> sau <i>Breviatio concilii Hipponensis</i>	331
b. <i>Collectio Concilii Carthaginensis XVII</i> , din anul 419.....	332
c. <i>Breviatio Canonum</i> , a diaconului Fulgentius Ferrandus	332
d. <i>Concordia canonum Cresconii</i>	332
4. <i>Colecții Gallicane sau Franceze</i>	332
a. <i>Collectio Arelatensis</i> sau <i>Collectio Concilii secundi Aralatensis</i>	332
b. <i>Statuta ecclesiae antiqua</i> sau <i>Statuta ecclesiae unica</i> ori <i>Statuta Ecclesiae Orientis</i> , elaborată probabil în Arles, pe la mijlocul secolului al V-lea	332
c. <i>Collectio Andegavensis</i> , elaborată de Episcopul Thalassius de Angers, în a doua jumătate a secolului al V-lea	332
d. <i>Colecții cronologice gallice târzii, anonime</i> , elaborate între anii 525-560	332
5. <i>Colecții spaniole</i>	333
a. <i>Capitula Martini</i> sau <i>Collectio Martini Bracarensis</i>	333
b. <i>Epitome Hispanica</i> , dependentă de <i>Capitula Martini</i> , elaborată la finea secolului VI, în apropiere de Tarragona, la care au mai fost adăugate canoane ale sinoadelor grecești, africane, gallice și spaniole.....	333

c. <i>Collectio Hispana chronologica</i> , din secolul al IX-lea, numită și <i>Isidoriana</i> . Vezi colecția lui Dionisie cel Mic, nr. 6. „ <i>Versiunea din anul 512 este adevărata Collectio Dionysiana</i>	333
d. <i>Colecția Constituțiunilor Sirmondșe</i> sau <i>Constitutiones Sirmondianae</i> ..	333
Regeste patriarhale, privitoare la cronologia Sinodului quinisext, adică al „cinci-șaselea”	334
Regestele imperiale, privitoare la cronologia Sinodul „sinodul quinisext”, adică al „cinci-șaselea”.....	335
Justinian al II-lea Rhinotmetos – ‘Ρινότμητος [nas spintecat (669-711) împărat 685-695 și 705-711 co regent din anul 681] și criza secolului al VII-lea ...	335
Criza <i>dinastică</i> care a dominat secolul al VII-lea	339
Criza politică.....	340
Criza religioasă.....	341
Criza militară.....	341
Criza administrativă	341
Sinodul quinisext și codificarea dreptului Canonic	342
<i>Codul canonic din 691-692</i> cuprinde 660 de canoane, între care sunt incluse și cele 102 canoane	343
Canonul 2 al Sinodului quinisext confirmă în mod special acest lucru. Iată textul canonului 2 al Sinodului quinisext, în versiunea canonistului sibian Ioan N. Floca	344
Comentar.....	347
Ce scrie în Pidalioncu privire la Sinodul quinisext	350
Regeste: Titlul canoanelor Sinodului quinisext sau al II-lea Trullan sau al V-VI-lea (cinci-șaselea), 691-692	352
Pidalion: Cum că Dumnezeieștile Canoane sunt mai tari decât împărăteștile legi.....	355
Receptarea Sinodului quinisext: ecumenic, local sau de completare ?	356
Prezentarea Sinodului quinisext o încheiem cu textul în grecește a celor 102 canoane și cu o recenzie a lucrării monografice recente privitoare la această temă: Concilium Quinisextum – Das Konzil Quinisextum, Griechisch- Deutsch, übersetzt und eingeleitet von Heinz OHME, Turnhout Brepols & Publishers, 2006, 363 p. (Band 82, din Colecția Fontes Christiani, Zweisprachige Neuauflage christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter, Im Auftrag von der Görres-Gesellschaft, Herausgegeben von Marc-Aeilko Aris, Siegmär Döpp, Franz Dünzl, Wilhelm Geerlings, Rainer Ilgner, Roland Kany, Rudolf Schieffer).....	358
Textul grecesc al canoanelor Sinodului Quinisext, 691-692, reproduse după „ <i>Documenta Catholica Omnia</i> ” 0691-0691, <i>_Synodum_Constantinopolitanum, _Canones, _GR, Κανόνες τῆς ἐν Τρούλλῳ Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Πενθέκτης Συνόδου Συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων Ἰουστινιανοῦ τοῦ Δευτέρου ἐν Κωνσταντινουπόλει – Νέα Ῥώμη ἐν Τρούλλῳ τοῦ Παλατίου (691 μ.Χ.)</i>	361

Anexă. Mărturisirea de credință a ipopsifiului (candidatului la episcopat),	
înainte de hirotonirea acestuia întru arhiereu	389
Cercarea și desemnarea candidatului (ipopsifiului) la treapta arhieriei.....	389
Întâia aducere.....	389
A doua aducere.....	390
A treia aducere	392
<i>Fără a avea o legătură directă cu ritualul depunerii mărturisirii de credință a ipopsifiului, dăm în continuare și textul canonului 1, al Sinodului quinisexet din 691-692</i>	395
Mărturisirea de credință a Sinodului quinisexet, 691-692.	
Canonul 1 al Sinodului quinisexet.....	395
Învățătura primelor șase Sinoade ecumenice să se țină nestrămutată	395
Monumente dogmatice și simbolice ale Bisericii Catholice Ortodoxe	399
I. Cele trei Simboluri de credință ecumenice ale Bisericii vechi:	
1. Apostolic; 2. Niceo-Constantinopolitan; 3. „Atanasian”	399
II. Simbolurile de credință și definițiile dogmatice, precum și canoanele	
cu conținut dogmatico-simbolic ale Sinoadelor Ecumenice și locale.....	399
1. Sinodul I Ecumenic (Niceea, 325): Simbolul; canoanele 8, 19, 6, 7, 13, 20.....	399
2. Sinodul II Ecumenic (Constantinopol, 381): Simbolul;	
Epistola sinodală din 382; canoanele 1, 2, 3, 5, 6, 7	399
3. Sinodul III Ecumenic (Efes, 431): Epistolele 2-3 ale Sfântului Chiril	
al Alexandriei împotriva lui Nestorie (aprobat de Sinod);	
cele 12 anateme ale Sfântului Chiril împotriva lui Nestorie;	
canoanele 7 și 8 ale Sinodului; Epistola Sfântului Chiril către Ioan al Antiohiei	
din 433 și formula de împăcare cu antiohienii.....	399
4. Sinodul IV Ecumenic (Chalcedon, 451): Tomul Patriarhului Leon I cel Mare	
al Romei Vechi către Sinod; Cuvântul de adresare al Sinodului către Împărat;	
Definiția dogmatică; canoanele 1, 28, 9, 17, 14, 19.....	399
5. Sinodul V Ecumenic (Constantinopol, 553): Definiția dogmatică	
incluzând cele 14 anateme împotriva celor „Trei Capitole”;	
cele două serii de 15 și 10 anateme împotriva lui Origen	399
6. Sinodul VI Ecumenic (Constantinopol, 680-681):	
Epistola synodică a patriarhului Sofronie al Ierusalimului;	
Epistola Patriarhului Romei Vechi Agathon către Sinod; Definiția dogmatică	399
7. Sinodul Trullan (Constantinopol, 691-692): canoanele 1, 2, 6, 11, 12, 13, 21, 32,	
36, 38, 52, 55, 57, 57, 67, 70, 72, 79, 81, 83, 84, 90, 95.....	399
8. Sinodul VII Ecumenic (Niceea, 787): Definiția dogmatică;	
aclamațiile de la sesiunile 7 și 8;	
Synodikonul Ortodoxiei din anul 843 (doar Synodikon-ul icoanelor)	399
9. Hotărâri și canoane dogmatico-simbolice ale Sinoadelor locale	399
a. Canoanele apostolic 1, 2, 3, 6, 7, 28, 34, 35, 37, 45, 46, 47, 49, 50, 52,	
60, 62, 64, 66, 68, 81, 85	399

b. Canoanele 1, 4 ale Sinodului de la Gangra; canoanele 6, 7, 8, 9, 31, 32, 33, 35, 48, 59, 60 ale Sinodului de la Laodiceea; canoanele 1, 2, 24, 48, 57, 68, 72, 109, 110, 111, 112, 113 ale Sinodului de la Cartagina.....	400
c. Constantinopol, 879-880: Definiția dogmatică; recunoașterea Sinodului VII Ecumenic; restaurarea lui Fotie; respectarea obiceiurilor vechi; canonul 1.....	400
10. Canoane dogmatico-simbolice ale Sfinților Părinți: Sfântul Atanasie, Epistola 39 despre canonul biblic și Epistola către Rufinian; Sfântul Vasile, canoanele 1, 5, 47, 91, 92; Amfilohie și Grigorie Teologul, despre canonul biblic; Sfântul Timotei, canonul 9; Sfântul Teofil, canoanele 2 și 12.....	400
III. Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur (după Liturghierul actual, în notă și anaforaua Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare)	400
IV. Texte dogmatico-simbolice mai noi.....	400
1. Enciclica antilatină a patriarhului Fotie, 866.....	400
2. Epistola patriarhului Mihail Kerularios către patriarhul Petru al Antiohiei; procesul verbal al Sinodului constantinopolitan din 20 iulie 1054 ca răspuns la excomunicarea pronunțată de cardinalul Humbert	400
3. Tomosurile Sinoadelor constantinopolitane în apărarea isihasmului din 1341, 1347 și 1354; „Mărturisirea” Sfântului Grigorie Palama; fragmente din „Sinodiconul Ortodoxiei”.....	400
4. „Enciclica” lui Marcu Eugenicul împotriva Conciliului pseudo-unionist de la Florența (1440-1441); „Mărturisirea” de credință a lui Marcu Eugenicul la Conciliul de la Florența	400
5. „Mărturisirea” patriarhului ecumenic Ghenadie II Scholarios la cererea sultanului Mehmet II (1455-1456).....	400
<i>Urmate de alte 26 de texte dogmatico-simbolice, 1573-1966, care depășesc însă tema lucrării de față</i>	400
Postfață.....	401